

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΤΑΞΑ
ΑΡΧΗΓΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ
(ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ)

ΕΚΔΟΣΙΣ "ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ"
ΑΘΗΝΑΙ 1935

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Δ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

121425

Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀναδημοσιεύονται τὰ εἰς τὴν «Καθημερινήν» ἀπὸ 13ης Ὀκτωβρίου 1934 μέχρι 23ης Ἰανουαρίου 1935 δημοσιευθέντα ἄρθρα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἐλευθεροφρόνων κ. Ι. Μεταξᾶ, εἰς ἀπάντησιν τῶν ὅσων ἔγραψε σχετικῶς πρὸς τὰ αἷτια τοῦ Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ καὶ τὴν Μικρασιατικὴν Ἐκστρατείαν ὁ κ. Ε. Βενιζέλος. Ὡς παράρτημα τοῦ βιβλίου ἐπρόκειτο ἀφ' ἑνὸς νὰ δημοσιευθῆ καὶ ἡ ἀρθρογραφία τοῦ κ. Ε. Βενιζέλου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατέστησε ἀδύνατον καὶ ἀσύμφορον ἡ ἔκρηξις τοῦ Κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προταχθῆ ἐν εἴδει προλόγου εἰσῆγησις τοῦ κ. Ι. Μεταξᾶ. Δυστυχῶς καὶ ὁ πρόλογος αὐτὸς κατέστη ἀδύνατον νὰ γραφῆ.

ΑΡΘΡΟΝ 10Ν

(13 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΣΕΡΒΙΚΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΠΑΡΕΒΙΑΣΕ ΠΡΩΤΟΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ.- Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΡΗΞΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Εἶνε ἄξιον πολλῆς προσοχῆς ὅτι ὁ πολιτικός ἀνὴρ ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος παράγων τῆς βαθυτάτης διαιρέσεως τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας φέρει ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς κοινῆς γνώμης τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς αἰτίας καὶ νὰ ἀνεύρῃ τὰς εὐθύνας.

Εἰς πᾶσαν περίστασιν οἱ δυνάμενοι νὰ τοῦ ἀπαντήσουν, δὲν θὰ ἐπετρέπετο νὰ σιωπήσωσι. Πρὸ παντὸς ὅμως τώρα, ὁπότε, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, «ὁ τόπος εὐρίσκεται καὶ πάλιν εἰς τὰς παραμονὰς ἐκρήξεως, ἢ ὅποια δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑποδυθῇ τὴν μορφήν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου».

Καὶ διὰ τοῦτο σπεύδομεν ἡμεῖς νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν. Καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἀνατρέχει εἰς τὸ πρὸ εἰκοσαετίας παρελθόν. Ἐκ τῶν προσώπων τὰ ὅποια κατεῖχον ἀκριβῆ γνώσιν τῶν τότε διατρεξάντων, εἴτε διότι ἦσαν οἱ πρωτεργάται αὐτῶν, εἴτε διότι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των ἦσαν οἱ ἄμεσοι ἐοηθοὶ τῶν πρωτεργατῶν, δὲν σώζονται πλέον ἐν ζωῇ παρὰ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἡμεῖς, ὡς εἰσέτι ἐνεργῶς δρῶντες εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν τῆς χώρας καὶ ἴσως δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι, οἵτινες ὅμως ἀπὸ μακροῦ ἐξῆλθον τῆς δημοσίας ζωῆς καὶ ἐπαυσαν ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς ἐπὶ σχετικῶν μὲ ταύτην συζητήσεις. Διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον ἐπιτακτικὸν καθίσταται τὸ καθῆκον ἡμῶν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον.

Τὴν ἀπάντησιν ὅμως θὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο μέρη. Πρῶτον θὰ ἀπαντῶμεν εἰς ἕν ἕκαστον τῶν ἄρθρων του, περιοριζόμενοι ἐντὸς τοῦ περιθωρίου τῆς συζητήσεως τὸ ὅποιον αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος διαγράφει, καὶ δεύτερον θὰ ἐκθέσωμεν τὰ καθ' ἡμᾶς αἰτία τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ καὶ τὰς εὐθύνας ἐκάστου ἐξ ἡμῶν διὰ τὴν δεξυτητα αὐτοῦ. Διότι ὁ κ. Βενιζέλος ἀπατάται φρονῶν ὅτι ὁ παγκόσμιος πόλεμος εἶνε ὁ διαιρέσας βαθύτατα τὸν πολιτικὸν κόσμον τῆς χώρας. Τὰ αἰτία τῆς διαιρέσεως κείνται πολὺ βαθύτερα. Ἐξεδηλώθησαν μόνον ζωηρὰ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Ἄλλὰ περὶ τούτου ὅταν τελειώσωμεν μὲ τὴν ἀπάντησιν εἰς ἕν ἕκαστον τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου.

* * *

Ὁ κ. Βενιζέλος διατυπώνει ὡς ἐξῆς τὰς ἀντιτιθεμένας πολιτικὰς ἀπόψεις περὶ ἐκάστην τῶν ὁποίων συσσωματωθέντα τὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς χώρας, συνεκρούσθησαν πρὸς ἄλληλα.

1ον) Βασιλικὴ πολιτικὴ, τὴν ὅποιαν ἠκολούθουν ὄλα τὰ παλαιὰ

κόμματα που είχε συντρίψει ή επανάστασις του 1909. Κατ' αυτήν ή Έλλάς κουρασμένη ήδη εκ των Βαλκανικών πολέμων, έπρεπε να μείνη ουδέτερα, και να μη μετάσχη ενός τρομερού πολέμου, αλλά να διατηρήση αθίκτους τας δυνάμεις της.

2ον) Πολιτική κόμματος Φιλελευθέρων, κατά την οποίαν μετά την είσοδον ιδίως εις τόν πόλεμον της Τουρκίας και Βουλγαρίας, θα ήτο ιστορικών έγκλημα να μη μετάσχωμεν εις πόλεμον, από τόν όποιον θα έκρινετο ή τύχη όλων των χωρών επί των όποιων έξετεινόντο αί έθνικαί μας διεκδικήσεις.

Η διαίρεσις αυτή και ή διατύπωσις της πολιτικής των κομμάτων είνε τελείως άνακριθής.

Και πρώτον μόνον περι την κακώς λεγομένην Βασιλικήν πολιτικήν δέν συνετάχθη μόνον ό πρό τοϋ 1909 ύφιστάμενος πολιτικός κόσμος, ό όποιος άλλως τε τιμίως και εύσυνειδήτως ύπηρετήσε την πατρίδα, αλλά και πολλοί άλλοι, είτε πολιτικοί, είτε αξιωματούχοι, οι όποιοι άνεδείχθησαν έτι μάλλον μετά την επανάστασιν τοϋ 1909. Ο άείμνηστος Γούναρης, φέρ' είπείν, πολιτεύεται μόν και πρό τοϋ 1909, αλλά κυρίως άναδεικνύεται μετ' αυτό. Ο άείμνηστος Στράτος άναδεικνύεται έν τη πολιτική κυρίως, μετά τό 1909 και μάλιστα κατ' άρχάς ώς συνεργάτης τοϋ κ. Βενιζέλου, ό άείμνηστος Δημητρακόπουλος τό ίδιον. Θα ήδυνάμην να φέρω άπειρίαν παραδειγμάτων. Λοιπόν ή τάσις τοϋ κ. Βενιζέλου να παραστήση τόν περι την Βασιλικήν πολιτικήν κόσμον, οϋτως είπείν, ώς όπισθοδρομικόν, και άνευ εύρύτητος σκέψεως, δέν άνταποκρίνεται οϋδαμώς πρός την αλήθειαν των πραγμάτων. Αφ' έτέρου τα πολιτικά πρόσωπα τα όποια άναφέρει ώς άκολουθήσαντα την πολεμικήν πολιτικήν τοϋ κόμματος των Φιλελευθέρων, άν όχι όλα, τουλάχιστον μερικά έξ αυτών, δέν μετενόησαν άρα γε, εκ των όστέρων, διά την πολιτικήν ταύτην; Θα ήθελα πολύ να τό έγνώριζα.

Αλλά ή λεγομένη Βασιλική πολιτική δέν ήτο ποσώς πολιτική κατά την οποίαν ή Έλλάς έπρεπε να μείνη άπολύτως ουδέτερα και να μη μετάσχη άπολύτως τοϋ πολέμου. Αλλά ήτο πολιτική κατά την οποίαν ή Έλλάς θα ώφειλεν έν δεδομένη εύθέτω στιγμή να μετάσχη τοϋ πολέμου, αλλά λαμβάνουσα πολιτικά άνταλλάγματα άνταποκρινόμενα πρός τας θυσίας τας όποιας θα έκαμνε και ύπό όρους στρατιωτικούς εύμενεις διά την έπιτυχίαν τοϋ σκοποϋ. Ένψ ή πολιτική τοϋ κόμματος των Φιλελευθέρων ένενπνέετο ύπό τοιαύτης πολεμικής όρμης, ώστε δέν έλογαρίαζεν ούτε πολιτικά άνταλλάγματα όπωσδήποτε έξησφαλισμένα, ούτε εύμενεις στρατιωτικούς όρους, ούτε καν τόν σεβασμόν της άκεραιότητος της Έλλάδος παρ' αυτών τούτων των συμμάχων έθετεν ώς βάση.

Δι' αυτόν τόν λόγον ό Βασιλεύς Κωνσταντίνος δέν άπεδέχθη την έκστρατείαν των Δαρδανελών. Όχι διότι δέν ήθελε να έξέλθη της ουδετερότητος κατά της Τουρκίας, αλλά διότι ή έκστρατεία αυτή θα ήγε την Έλλάδα εις μίαν πολεμικήν καταστροφήν της όποιας άδηλοι και ζοφεραί θα ήσαν αί κατόπιν συνέπειαι. Έάν ό κ. Βενιζέλος έπιμένη ότι ή έπιτυχία της έκστρατείας ήτο έξησφαλισμένη, παρ' όλας τας καταστροφάς που ύπέστησαν κατ' αυτήν οι Σύμμαχοι, τότε είμαι

πρόθυμος να τό συζητήσω μετ' αυτού δημοσίως και να τοϋ άποδείξω άκόμη μίαν φοράν, την πλάνην του, άρκεί να μάς εκθέση σαφώς επί ποίων λόγων βασίζει τόν ισχυρισμόν του.

Μ' όλον τοϋτο και μετά την παραίτησιν τοϋ κ. Βενιζέλου, ή Κυβέρνησις Γούναρη συνέχισε τας διαπραγματεύσεις με τας Δυνάμεις της Συνεινοήσεως πρός έξοδον εκ της ουδετερότητος, αλλά θέτουσα όρους λογικούς διά την Έλλάδα, και πρό παντός τόν σεβασμόν της άκεραιότητός της, τούς όποιους δέν άπεδέχθησαν οι Σύμμαχοι.

Επίσης οι Σύμμαχοι δέν άπεδέχθησαν όμοίας προτάσεις γενομένης κατόπιν παρ' άλλων Κυβερνήσεων Έλληνικών. Επί Κυβερνήσεως μάλιστα Καλογεροπούλου κατά Σεπτέμβριον τοϋ 1916 οι Σύμμαχοι άπήντησαν εις προτάσεις της περι έξόδου της Έλλάδος εκ της ουδετερότητος ότι μόνον με Κυβέρνησιν Βενιζέλου θα συνεζήτουν τοιαύτην πρότασιν.

Οι Σύμμαχοι προκειμένου να εκλέξωσι μεταξύ της πολιτικής, της λεγομένης Βασιλικής, ήτις άπήτει έγγυήσεις και άνταλλάγματα και εύμενεις στρατιωτικούς όρους διά να άποφασίση την έξοδον, και μίας πολιτικής Βενιζέλου, ήτις δέν άπήτει τίποτε, ούτε καν σεβασμόν της Έλληνικής άκεραιότητος, φυσικώ τψ λόγω έπροτίμων την δευτέραν την οποίαν και μόνην έθεώρουν ειλικρινή και φιλικήν και την άλλην όχι. Διά τοϋτο και εκήρυξαν τόν κ. Βενιζέλον ώς τόν μόνον φίλον των, πάντας δέ τούς άλλους εκήρυξαν έχθρους και συνεπώς, Γερμανοφίλους. Αλλά ποία ήτο ή φυσική και τελευταία συνέπεια της τοιαύτης νοοτροπίας των Φιλελευθέρων; Η Μικρασιατική εκστρατεία και όλαί συνέπειαι της. Αλλά επ' αυτού θα επανέλθωμεν θραδύτερον, όταν θίξη και ό κ. Βενιζέλος εις τα άρθρα του, τό ζήτημα τοϋτο.

Εις τό πρώτον του άρθρον επί τοϋ όποιου συζητοϋμεν, δύο κυρίας αίτίας θέλει ό κ. Βενιζέλος, αίτινες επέβαλλον την άνάμιξιν της Έλλάδος εις τόν πόλεμον.

Η πρώτη ήτο αί συμμαχικαί ύποχρεώσεις της Έλλάδος πρός την Σερβίαν.

Η δευτέρα ήτο ή αναπόφευκτος με την Τουρκίαν ρήξις ένεκα των νήσων, ήτις ρήξις έάν επήρχετο μετά τό τέλος τοϋ πολέμου, θα εύρισκε την Έλλάδα έρημον φίλων και συμμάχων, ένψ ή Τουρκία και συμμάχους θα είχε και ένισχυμένη κατά θάλασσαν θα ήτο διά της προσκτήσεως τοϋ «Γκαϊμπεν» και τοϋ «Μπρεσλάου».

Ας έξετάσωμεν την πρώτην. Ο κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολύ καλά όπως τό γνωρίζω και έγώ ότι ή Συνθήκη της Συμμαχίας Έλλάδος και Σερβίας τοϋ 1913, επέβαλλεν εις την Έλλάδα διά τοϋ Ιου αυτής άρθρου να βοηθήση στρατιωτικώς την Σερβίαν με όλας τας δυνάμεις έάν ή Σερβία ύφίστατο οίανδήποτε προσβολήν, όπως και άντιστοιχώς ή Σερβία την Έλλάδα. Δηλαδή ή Έλλάς ήτο ύποχρεωμένη όταν τόν Αϋγουστον τοϋ 1914 ή Αϋστρία έπετέθη κατά της Σερβίας, να βοηθήση στρατιωτικώς την Σερβίαν κατά της Αϋστρίας. Βεβαίως τοϋτο θα επέφερε την καταστροφήν της Έλλάδος. Και όρθως ό κ. Βενιζέλος όταν ήρωτήθη από τόν Πάσις τί θα πράξη, άπήντησε ότι θα τηρήση εύμενή ουδετερότητα. Αλλά ή συνθήκη άλλο τοϋ επέβαλλε να πράξη. Μη πράξας, ότι τοϋ επέβαλλε ή συνθήκη, την παρεβίασε. Τό

ὅτι ἐδέχθησαν οἱ Σέρβοι τὴν παραβίασιν ταύτην δὲν μεταβάλλει τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως. Τί νὰ κάμουν; Μήπως δὲν ἐδέχθησαν μὲ μεγαλύτεραν δυσφορίαν βεβαίως, ἀλλὰ τὴν ἐδέχθησαν, καὶ τὴν δευτέραν παραβίασιν τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη; Ἐν τούτοις οἱ Σύμμαχοι ἄλλως βλέποντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπίεσαν ἐπανειλημμένως καθ' ἕλον τὸν χειμῶνα τοῦ 1914—1915 τὸν κ. Βενιζέλον νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς τὸν Σαῦον καὶ τὸν Δούναβιν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ὁ κ. Βενιζέλος ὀρθῶς ἀπέκρουσε τὰς πιέσεις ταύτας, θὰ ἐνθυμῆται δὲ βεβαίως, σύσκεψιν γενομένην ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν μεταξὺ αὐτοῦ, τοῦ Γάλλου πρέσβεως κ. Δεβίλ, τοῦ Γάλλου Στρατηγοῦ κ. Πῶ, καὶ ἐμοῦ ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1915, καθ' ἣν ἀπεκρούσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ὁμοία πρότασις τῶν Συμμάχων. Ὡστε διὰ τῆς ἀρνήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους κατὰ τῶν Αὐστριακῶν παρεβιάσθη ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συνθήκη. Ὁρθῶς ὅμως ἐπραξεν ὁ κ. Βενιζέλος, διότι ἄλλως θὰ ἐξωθεῖτο ἡ Ἑλλάς εἰς καταστροφὴν. Εἶνε ἀληθές ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου καὶ ἡ διάδοχος αὐτῆς Κυβέρνησις Γούναρη εἶχον δηλώσει ὅτι ἐὰν ἐπιτίθετο ἡ Βουλγαρία κατὰ τῆς Σερβίας θὰ ἐβοήθουν τὴν Σερβίαν. Ἀλλὰ οἱ περὶ τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης διαταγμοὶ ἤρχισαν νὰ γεννῶνται τὸν Αὐγούστου τοῦ 1915, ὁπότε οἱ Σύμμαχοι ἐκοινοποίησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Σερβίαν ἀπόφασιν τῶν ὅπως προσφέρουν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν ὅπως παρασύρουν τὴν Βουλγαρίαν ὑπὲρ ἑαυτῶν. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλάς ἐξάνεστη κατὰ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως, ἡ Σερβία ὅμως ἐδήλωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι θὰ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ τὴν δεχθῆ ὡς ἐκ τῆς δεινῆς τῆς θέσεως. Ἐγεννᾶτο οὕτω τὸ ζήτημα ὅτι τίνα πλέον κύρος εἶχεν ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία, ἀφοῦ ὁ κύριος αὐτῆς σκοπός, ἡ διατήρησις τῶν ἀποκτηθέντων ἐδαφῶν ἐξηφανίζετο;

Ὅπωςδὴποτε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἡ Ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία παρεβιάζετο ἐκ νέου, καὶ δὴ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη ἀρνούμενην τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Καὶ αἱ δύο παραβιάσεις, ἡ τοῦ 1914 τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου, καὶ ἡ τοῦ 1915 τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, ἐγένοντο πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς αὐτοσυντηρήσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ καθαρᾶς ὅμως ἠθικῆς ἀπόψεως δὲν στέκονται οὔτε ἡ μία, οὔτε ἡ ἄλλη. Δὲν στέκονται καὶ αἱ δύο. Κανείς ὅμως δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι στέκεται ἡ μία διότι ἔγινεν ἀπὸ τοῦ φίλους του, ἀλλὰ δὲν στέκεται ἡ ἄλλη διότι ἔγινεν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ του.

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσωμεν τὴν δευτέραν αἰτίαν, ἣτις ἐπέβαλλε κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἀνάμειξιν τῆς Ἑλλάδος ὁπωςδὴποτε εἰς τὸν πόλεμον, δηλ. ὅτι ἡ ρῆξις μὲ τὴν Τουρκίαν ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐπῆρχετο κατὰ τὸν πόλεμον, θὰ ἐπῆρχετο κατόπιν, ὁπότε ἡ Τουρκία πλὴν τῶν συμμαχιῶν τῆς κατὰ τῆς ἐρήμου φίλων καὶ συμμάχων Ἑλλάδος, θὰ εἶχε καὶ τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς ἀποκτήσεως τοῦ «Γκαϊμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου».

Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιστρέψας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου ἐκ Μονάχου καὶ λαβὼν γνώσιν τῆς κατασκευῆς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας τῶν δύο τότε ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ κατασκευὴν τουρκικῶν θωρηκτῶν, ὅπως ἄλλοιαν εἶχε τὴν ἐντύπωσιν περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ κάμω χρῆσιν ἰδιαιτέρων συνομιλιῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἀκρίβειαν ἄλλως τε δὲν δύναμαι καὶ νὰ ἀποδείξω, δέχομαι ὅτι ἡ διὰ τοῦ ἄρθρου τοῦ ἐκδηλουμένη τῶρα ἀντίληψις τοῦ ἦτο ἐκείνη τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ τότε, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου.

Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει ἐρωτῶ: Πῶς τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐβοήθησε διὰ τοῦ εἰς ἀνθρακας ἐφοδιασμοῦ τοῦ «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» τὸν πλοῦν τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις ἄνευ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τούτου θὰ καθίστατο ἀδύνατος;

Θὰ σταματήσωμεν ἐνταῦθα, σήμερον μὴ θέλοντες νὰ κάμωμεν κατάχρησιν τῆς φιλοξενίας τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες μᾶς παρεχώρησαν θέσιν εἰς τὰς στήλας τῶν.

Θὰ συνεχίσωμεν ὅμως κατ' ἀνάγκην αὔριον ἐμβραθύνοντες ἀκόμη περισσότερον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς Τουρκίας.

ΑΡΘΡΟΝ 2ον

14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΕΓΓΡΑΦΟΙ ΥΠΟΣΧΕΣΕΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ, ΑΥΣΤΡΙΑΣ, ΤΟΥΡΚΙΑΣ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΝ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΕΜΕΝΕΝ ΟΥΔΕΤΕΡΑ.

Εἶνε γνωστὴ ἡ ὑπόθεσις τῆς καταφυγῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῶν δύο γερμανικῶν πολεμικῶν «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου». Ταῦτα εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ εἶχον ἤδη προβῆ εἰς πολεμικὰς πράξεις κατὰ γαλλικῶν τινῶν λιμένων εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς.

Ὅταν ἡ Ἀγγλία κατέσχε τὰ εἰς ἀγγλικά ναυπηγεῖα κατασκευαζόμενα δύο μεγάλα τουρκικὰ θωρηκτά, ἡ Γερμανία προσέφερεν εἰς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἀντικατάστασιν τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου». Ἀλλὰ ἔπρεπε ταῦτα νὰ διαφύγῃ τὴν δίωξιν τοῦ ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀγγλικοῦ στόλου καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἶχον διέλθει τὴν 5ην Αὐγούστου (ν. ἡμερολ.) τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσίνας καὶ διαφυγόντα τὴν δίωξιν τῶν ἀγγλικῶν πολεμικῶν περιέπλευσαν τὸ Ταίναρον καὶ κατέφυγον εἰς νησίδα παρὰ τὴν Νάξον, ὅπου ἀνέμενον τὴν ἄδειαν τῆς εισόδου τῶν εἰς Δαρδανέλλια. Ἀνέμενον ὅμως συγχρόνως νὰ ἀνεφοδιασθῶν εἰς γαιάνθρακας, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο νὰ συνεχίσωσι τοὺς πλόας τῶν. Ὁ ἀνεφοδιασμός οὗτος μόνον ἐκ Πειραιῶς ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἤδη ἀπὸ 2 Αὐγούστου (ν. ἡμερ.) εἶχεν ἀπαγορεύσει πᾶσαν χορήγησιν γαιανθράκων ἐν Πειραιεῖ ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς, εἶχε δὲ κατὰσχει ὅλην

την ποσότητα γαιανθράκων, την ἀνήκουσαν εἰς τὸν γερμανικὸν ἔμπορικὸν οἶκον Πλόκ ἐν Πειραιεῖ. Ἐν τούτοις τὴν νύκτα τῆς 5)6 Αὐγούστου ὁ κ. Βενιζέλος διέταξε τὴν ἐντὸς τῆς νυκτὸς χορήγησιν 800 τόνων γαιανθράκων Πλόκ, εἰς τὸ ἐν Πειραιεῖ καταφυγὸν γερμανικὸν ἔμπορικὸν πλοῖον, «Μπόγαμπος», τὸ ὁποῖον φορτωθὲν καὶ μετασχηματίσαν τὴν ἐμφάνισίν του ταχύτατα, μετέβη εἰς Νάξον καὶ ἀνεφωδίασε τὰ δύο γερμανικὰ πολεμικά, ἅτινα οὕτω ἠδυνήθησαν ἀνενόχλητα νὰ συνεχίσωσι τὸν πλοῦν των εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οὕτω ἀπέκτησεν ἡ Τουρκία τὸ «Γκαϊμπεν». Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀνακινηθεῖσα τῷ 1923 ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου προεκάλεσε τὴν 3ην Ἰουλίου 1923 συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Μάκ—Ναίηλ ἐδήλωσεν ὅτι:

«Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου» ἀνεφωδίασθησαν εἰς γαιάνθρακα κατὰ διαταγὴν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἄλλὰ ὀφείλω νὰ δηλώσω ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μετὰ τὴν Γερμανίαν, καὶ κατὰ συνέπειαν πρὶν δώσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην, ὁ κ. Βενιζέλος συνεβουλεύθη τὴν Βρεττανικὴν Κυβέρνησιν, ἐπὶ τοῦ τί ἔδει νὰ πράξῃ εἰς ὁμοίας περιστάσεις. Ἡ Βρεττανικὴ Κυβέρνησις ἀφοῦ ἐμελέτησε τὸ ζήτημα ὑπέδειξεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ νὰ παρέχῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν ἐμπολέμων, ἀρκετὸν ἄνθρακα ὅπως δύνανται νὰ προσεγγίσωσιν εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα τῆς χώρας των».

Διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν τοῦ ζητήματος προσθέτομεν ὅτι ἡ ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐγένετο τὴν 4ην Αὐγούστου, ὁ δὲ ἀνεφοδιασμὸς τῶν «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» ἐγένετο τὴν νύκτα τῆς 5)6 Αὐγούστου.

Ἡμεῖς οὐδόλως προτιθέμεθα νὰ κακίσωμεν τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τὴν πρᾶξιν του ταύτην, τελεσθεῖσαν μάλιστα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ἄλλὰ ἐρωτῶμεν: Ἐὰν ἡ πολιτικὴ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀναποφεύκτου καὶ μετὰ τὸν πόλεμον ρήξεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ πρῶτον του ἄρθρον, ρήξεως κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία θὰ εἶχε τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς κτήσεως τοῦ «Γκαϊμπεν», τότε πῶς ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῆς διευκολύνσεως τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ «Γκαϊμπεν», κατέστησε δυνατὴν τὴν μεταβίβασιν τούτου καὶ τοῦ «Μπρεσλάου» ἀπὸ τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Τουρκίαν;

Μία ἀπάντησις εἶνε δυνατὴ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην. Ὅτι τότε ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπίστευε ποσῶς εἰς τὸ ἀναπόφευκτον τοιαύτης μελλοντικῆς ρήξεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ ὅτι ἐπομένως αἱ προϋποθέσεις τῆς πολιτικῆς τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τὰς ὁποίας καθορίζει εἰς τὸ πρῶτον του ἄρθρον δὲν εἶνε ἀκριβεῖς.

Ἀσχέτως ὅμως μετὰ τὴν διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς ἀπόδειξιν ταύτην, ὑπάρχει καὶ ἕτερα διὰ τῆς ὁποίας θετικῶς καταδεικνύεται ὅτι οἱ φόβοι περὶ μελλοντικῆς ἀναποφεύκτου ρήξεως μετὰ τὴν Τουρκίαν, καὶ μάλιστα ἐν περιπτώσει κατισχύσεως τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν, ρήξεως Ἑλλάδος ἐρήμου φίλων καὶ συμμάχων, πρὸς Τουρκίαν ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν συμμάχων της, τῆς ὁποίας τὸ ἀναπόφευκτον ἐμφανίζει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ἦσαν ἐντελῶς ἀβάσιμοι.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915 μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐστάλησαν διὰ ἰδιαιτέρου ἀπεσταλμένου πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἔγγραφοι δηλώσεις τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ὑπογεγραμμένα ὑπὸ τῶν οἰκείων ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐγχειρισθεῖσαι ἐνταῦθα διὰ τῶν οἰκείων πρεσβευτῶν.

Κατὰ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, χωρὶς νὰ ζητῆται οὐδεμία δήλωσις τῆς Ἑλλάδος ὅτι θὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα, οἱ Σύμμαχοι οὗτοι ὑπόσχονται πρὸς αὐτὴν ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν μείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου τὰ ἐξῆς:

1ον) Ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

2ον) Ἀπόλυτον προστασίαν καὶ ἐλευθέραν διαβίωσιν τῶν ὑποδούλων ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

3ον) Ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ.

Ἐπὶ πλέον ἡ Γερμανία ἀνελάμβανεν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐγγύησιν τῆς πιστῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὄρων τούτων, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ δευτέρου.

Τῶν ἐγγράφων τούτων ἔλαβε γνῶσιν φυσικὰ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις, καὶ τινὰ τῶν μελῶν τοῦ Ἐπιτελείου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐγώ. Ζῶσιν ἀρκετὰ τῶν προσώπων τούτων διὰ νὰ τὸ πιστοποιήσωσιν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐγὼ τὰ εἶδα, τὰ ἐμελέτησα ἐπανειλημμένως, καὶ ἐκράτησα σημεῖωσιν αὐτῶν, ὥστε δύνανται νὰ πιστοποιήσω ἀπολύτως τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν. Γνωρίζω δὲ ὅτι ἐφυλάσσοντο ἐπιμελῶς μέχρι τοῦ 1917. Λέγω τοῦτο διότι μετὰ πάροδον ἐτῶν ἀνεζήτησα εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν μήπως εὕρισκοντο ἐκεῖ καὶ δὲν τὰ ἀνεῦρον. Τοῦτο θεθαίως δὲν μοῦ κάμνει ἐντύπωσιν, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπανειλημμένως ἐληλατήθησαν κατὰ τὰς ταραχώδεις περιόδους τῆς τελευταίας ἐικοσαετίας. Ἴσως τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα νὰ διεφυλάχθησαν, πιθανὸν καὶ μέχρι σήμερον, εἰς ἀσφαλεῖς χεῖρας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καίτοι τὰ ἀνεζήτησα δὲν τὰ ἀνεῦρον πλέον. Καὶ λυποῦμαι τὰ μέγιστα διότι ὁ κατέχων αὐτὰ οἰσοδῆποτε καὶ ἂν εἶνε—καὶ ἀγνωστὸς ποῖος εἶνε—δὲν τὰ ἀπέδωκεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἢ τοῦλάχιστον δὲν τὰ ἐδημοσίευσε. Εἶνε τοῦτο σφάλμα του καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴν Βασιλικὴν λεγομένην πολιτικὴν, ἐὰν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρεται.

Σημεῖω ἰδιαιτέρως ὅτι εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα οὐδόλως γίνεται λόγος περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Οὔτε ζητεῖται ἀνάληψις ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ὑποχρέωσις ὅτι θὰ μείνῃ οὐδετέρα. Ἀπλῶς τῆς δηλοῦται ὅτι ἂν μείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου θὰ ἔχῃ τὰ προαναφερθέντα πλεονεκτήματα.

Ὡστε εἰς τὴν περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐκθέτει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, νίκης τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, ἡ μείνασα οὐδετέρα Ἑλλάς δὲν θὰ ἦτο καθόλου εἰς μειονεκτικὴν θέσιν, ἰδιαιτέρως δὲ

οί εν Τουρκία διαβιούντες Έλληνικοί πληθυσμοί θα συνέχιζον άνενόχλητοι τόν έθνικόν αὐτῶν βίον.

Έάν πάλιν ένίκων, ὅπως καί ένίκησαν οί Σύμμαχοι ή Τουρκία θα έξήρχετο τοῦ πολέμου συντετριμμένη ὅπως καί έξήλθεν καί δέν θα ήτο εἰς θέσιν νά ένοχλήση τήν Ελλάδα, οὔτε τοὺς έν Τουρκία Έλληνικούς πληθυσμούς. Τοσοῦτο μάλλον, ὅσον δέν θα έγίνετο καί ή Μικρασιατική έκστρατεία διά τής ὁποίας άνεστηλώσαμεν τὸ γόητρον καί τήν Ισχὺν τής Τουρκίας. Καί επί πλέον διά τής μὴ έχθρικής στάσεως πρὸς τήν Τουρκίαν κατά τόν πόλεμον θα έδημιουργοῦμεν ἀπὸ τότε τὰς ἀρίστας τῶν σχέσεων μετ' αὐτῆς. Δηλαδή θα έκάμναμεν ἀπὸ τότε τήν φιλικήν πρὸς τήν Τουρκίαν πολιτικήν, τήν ὁποίαν κάμνομεν τώρα καί τήν ὁποίαν θεωροῦμεν ὡς τὸν ἄξονα τής έξωτερικής μας πολιτικής, ἀλλὰ θα τήν έκάμναμεν διατηροῦντες ὄλην μας τήν στρατιωτικήν Ισχὺν, καί πρὸ παντὸς τὸ γόητρόν μας, καί ὄχι ὅπως τώρα ὀπωσδήποτε καραβοτσακισμένοι.

Πάντως δέ έμενεν εἰς τήν Ελλάδα τηροῦσαν τήν οὐδετερότητα τῆς ή εύκολία καί νά έξέλθῃ αὐτῆς ὑπὲρ τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως, έάν εὔρισκε εὐθετον πρὸς τοῦτο περίστασιν, ὁπότε θα έχανε θεβαίως τὰ ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ὑπεσχημένα, ἀλλὰ θα έπετύγγανε ἄλλα πλεονεκτήματα καί ἀνταλλάγματα.

Ὡστε ή τόσον ὑποτιμωμένη ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου Βασιλική Πολιτική, ὡς τήν ἀποκαλεῖ, εἶχε τήν ὀρθότητά τῆς, τὰς λογικάς τῆς θέσεις, καί συνέπειαν σκέψεων καί ἀντιλήψεων. Βεβαίως τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ 1916 καί ὁ διχασμὸς τῆς Ελλάδος εἰς δύο Κράτη, τὸ Κράτος τῶν Ἀθηνῶν φιλοδέτερον, καί τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης φιλοπόλεμον, έθεσαν τὰ πάντα ἐπὶ τάπητος. Καί έξέθεσαν τήν ἡμίσειαν Ελλάδα τῶν Ἀθηνῶν εἰς τήν έχθραν τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως καί εἰς τὰς ἀφορήτους πιέσεις τὰς ὁποίας ὄλοι ένθυμούμεθα. Τὴν δέ έτέραν ἡμίσειαν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τήν έχθραν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καί τοὺς έν Τουρκία Έλληνικούς πληθυσμούς εἰς τοὺς ἀφορήτους διωγμούς, τοὺς ὁποίους ὑπέστησαν κατά τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ εἰς τοῦτο θεβαίως δέν πταίει ή Βασιλική πολιτική, ἀλλὰ οἱ διασπάσαντες τήν ένότητα τοῦ Κράτους, καί δυστυχῶς καί τοῦ Ἔθνους, ή δευτέρα τῶν ὁποίων διασπάσεων ἀκόμη δυστυχῶς δέν ἀποκατέστη έξ ὀλοκλήρου.

Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ διχασμοῦ τούτου ἐπιφυλασσόμεθα νά ἐπανεέλθωμεν λεπτομερέστερον ἐάν ὁ κ. Βενιζέλος διαχειρισθῆ εἰς τὰ ἄρθρα του διεξοδικώτερον τὸ ζήτημα τοῦτο.

Καί διά νά συμπληρώσωμεν τήν ἀπάντησίν μας εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ὀφείλω νά έκφράσω τήν ἀπορίαν μου διά τὸν Ισχυρισμὸν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι «ὅταν ή Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης ἐγκατεστάθῃ εἰς Ἀθήνας καί άνευδρεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου τὰ μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καί τοῦ Βερολίνου διαμειφθέντα τηλεγραφήματα, ὅτι δηλαδή ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου, εἶχεν, έν πλήρη ἀγνοία τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεώς του, ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάιζερ τήν ὑποχρέωσιν, ὄχι ἀπλῶς νά μὴ πολεμήσῃ ἐναντίον του, ἀλλὰ καί νά ταχθῆ με ὄλας τὰς Ἑλληνικάς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας».

Ἦδη πρὸ τοῦ πολέμου!... Ἐν ἀγνοία τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεώς του, δηλαδή τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου!... Καί ἀνέλαβε τοιαύτην ὑποχρέωσιν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διά τοῦ ἀσυρμάτου!... Καί τὰ τοιαῦτα τηλεγραφήματα διεφυλάχθησαν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ἀσυρμάτου πρὸ τοῦ πολέμου ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου, μετὰ τήν ἐναρξιν τοῦ πολέμου καί μέχρι τοῦ 1917, διά νά τὰ εὔρη ή εἰς Ἀθήνας ἐγκατασταθεῖσα Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης!!

Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Βενιζέλος νά μὴ ἐπιμείνω περισσότερο ἐπὶ τοῦ Ισχυρισμοῦ του αὐτοῦ. Ἐνα ὅμως πρᾶγμα θα τοῦ ὑπενθυμίσω: τήν σωρείαν τῶν πλαστῶν ἐγγράφων, ἐπιστολῶν, τηλεγραφημάτων καί διακοινώσεων ἀκόμη, τὰς ὁποίας έχάλκευον αἱ έν Ἀθήναις ἐγκατεστημένοι, καί ἀκωλύτως δρώσαι ξένοι ἀστυνομοίαι καί προπαγάνδα. Ἐπάγγελμα ἄλλως τε λίαν ἐπικερδές καί προσοδοφόρον ἐκείνην τήν ἐποχὴν, καί λαθὸν ἔκτασιν τήν ὁποίαν δύσκολα ήμπορεῖ κανεὶς νά φαντασθῆ.

Ἐγὼ εἰς χεῖρας μου δελτία πληροφορητῶν ξένης ἀστυνομίας περὶ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου, τῶν ὁποίων ἀντίγραφα ή Ἀστυνομία αὐτῆ διεβίβαζεν εἰς τήν Ἑλληνικήν. Ταῦτα μοὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς δικαστικῆς ἀρχῆς μετὰ τήν ἐπιστροφήν μου εἰς Ελλάδα τῷ 1924, μαζί με ὀλόκληρον τὸ κατασχεθὲν κατά τήν ἀντεπανάστασιν ἀρχεῖον μου, κατά λάθος προφανῶς. Ἐγὼ ὅμως τὰ ἐκράτησα πρὸς ἀνάμνησιν. Τὰ δελτία ταῦτα ἀνάγονται εἰς τήν ἐποχὴν 1916—1920. Καί εἶνε ή παρακολούθησις τῶν κινήσεών μου εἰς Ἀθήνας (!) καθ' ὄλον τοῦτο τὸ διάστημα. Καί έξ αὐτῶν δύναται κανεὶς νά πληροφορηθῆ ποίους καί ποίαν ὠραν ἐπισκεπτόμην έν Ἀθήναις, κατά τὸ 1917, 1918 καί 1919 με ποίους συνεσκεπτόμην καί ποίας ἐνεργείας ἔκαμνα έν Ἀθήναις (!) Καθ' ἦν ἐποχὴν εὔρισκόμην έν Κορσικῆ! Ἀλλὰ τί ἐκόστιζεν εἰς τοὺς χαφιέδες, οἱ ὁποῖοι ἐπλημμύριζαν τότε τὰς Ἀθήνας, νά δίδωσιν ὅτι φθάσωσιν εἰς ὄλας συγχρόνως τὰς δρώσας τότε ἀστυνομίας; Εἰς τὰς ἀστυνομίας ὅμως θεβαίως ἐκόστιζεν. Καί ή έν λόγῳ ξένη ἀστυνομία διεβίβαζε σοβαρῶς τὰ διασκεδαστικά ταῦτα δελτία, εἰς τήν Ἑλληνικήν, ή ὁποία καί αὐτῆ τὰ διεφύλαξεν ἐπιμελῶς ὡς κειμήλια εἰς ἐπίσημον φάκελλον περὶ ἐμοῦ.

Ἐνα πρᾶγμα εἶνε βέβαιον. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος οὐδέποτε ὑπεσχέθῃ στρατιωτικήν συνδρομήν εἰς τήν Γερμανίαν καί τοὺς συμμάχους τῆς. Ὅχι μόνον δέ τοῦτο, ἀλλὰ καί οὔτε ἐλπίδα ἀφῆκε ποτὲ περὶ τούτου. Προτάσεις τοῦ ἐγένοντο πολλάί, ἀλλὰ τὰς ἀπέκρουε πάντοτε κατηγορηματικῶς. Ἀκόμη καί ὅταν κατεπατήθῃ ὑπὸ τῶν Συμμάχων ή οὐδετερότης τῆς Ελλάδος κατά τρόπον ὅμοιον, ἀν μὴ χειρότερον τοῦ Βελγίου ὑπὸ τῆς Γερμανίας, οὐδὲ καί τότε ήθέλησε ποτὲ ὁ Κωνσταντῖνος, οὐδὲ κατά διάνοιαν νά μιμηθῆ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλβέρτου τοῦ Βελγίου, ὅστις τόσον ἡρωϊκῶς ἡμύνθη τῆς οὐδετερότητος τῆς χώρας του κατά τῆς Γερμανίας, καί ὅστις ἀναμφιβόλως τὸ αὐτὸ θα ἔπραττεν ἐάν τήν οὐδετερότητα του παρεβίβαζε τυχὸν ή Γαλλία καί οὐχί ή Γερμανία. Ἡ Ιστορία εἰς τὸ μέλλον θα κρίνη θεβαίως τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης ἀνοχῆς τοῦ Κωνσταντῖνου. Ἄλλ' οἰαδῆποτε καί ἀν εἶνε ή κρίσις τῆς οὐδὲς δίκαιος κριτῆς δύναται νά παραγνώρισῃ ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος οὕτω πολιτευθεῖς, έξυπηρέτησε

σημαντικώτατα τὰ συμφέροντα τῶν Συμμάχων, τῆς Συνεννοήσεως, ἐπὶ θυσίᾳ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων.

ΑΡΘΡΟΝ 3ον

(19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ (1915-1920) ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΠΑΡΑΛΕΙΠΕΙ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ.- Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ ΧΑΡΤΗΣ ΑΓΡΑΦΟΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ πρώτου τοῦ ἄρθρου ἔθηκεν ὡς σκοπὸν τῆς ἀρθρογραφίας του νὰ ἐκθέσῃ τὰς αἰτίας τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ, νὰ ἀνεύρῃ τὰς εὐθύναις καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἂν εἶνε δυνατὴ ἡ πρόληψις νέου ἐμφυλίου πολέμου. Καὶ ἐν τούτοις δι' ἑνὸς ἄλματος ἀπὸ τοῦ πρώτου τοῦ ἄρθρου ἕως τὸ δευτέρον ὑπερπηδᾷ ὀλόκληρον τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως τοῦ 1920. Ὡσάν ἡ περίοδος αὕτη νὰ μὴ ἔπαιξε κανένα ρόλον εἰς τὸν δημιουργηθέντα ἐσωτερικὸν διχασμὸν, ὡσάν ὁ διχασμὸς νὰ περιωρίζετο μόνον εἰς τὸν πολιτικὸν κόσμον καὶ νὰ μὴ ἦτο βαθύτατος μέχρι καὶ τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ὡσάν νὰ ἦτο οὗτος δημιουργημὰ πολιτικῶν ἀντιθέσεων μόνον καὶ νὰ μὴ ἦτο πρὸ παντὸς ἀποτέλεσμα ἐξεγέρσεως βαθέως τρωθέντων καὶ καταπατηθέντων αἰσθημάτων καὶ ἰδανικῶν μεγάλης μερίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡμεῖς, σημειοῦντες ἀπλῶς, τὰ κυριώτερα μόνον γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναμένομεν τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐξηγήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου.

Εἶνε ταῦτα:

Ἡ πρόσκλησις ξένων στρατῶν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἄνευ Νόμου, ὅπως ἐπέβαλλε τὸ Σύνταγμα, καὶ ἄνευ τοῦλάχιστον Συνθήκης τινός, ὅπως θὰ ἐπέβαλλεν ἡ φρόνησις.

Ὁ δοθεὶς εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1915 ἐπαναστατικὸς χαρακτήρ, μὲ πλήρη συνδρομὴν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ξένων στρατῶν.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ ἡ ἀσκήσις ἐπὶ τοῦ οὐδετέρου ἑλληνικοῦ ἐδάφους πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μὲ συνέπειαν τὴν εἰσβολὴν τῶν ἀντιθέτων στρατῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μας καὶ τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς πεδῖον πολέμου ἀνταγωνιζομένων ξένων στρατῶν.

Ἡ νότα τῆς 16ης Ἰουνίου 1916, διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς καταλύσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τὸν Σεπτέμβριον 1916 καὶ τῇ συμπτύξει τῶν ξένων στρατῶν ὁ διχασμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς δύο κράτη, τὸ κράτος τῆς Θεσ/νίκης καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀκήρυκτος πόλεμος τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης ἐναντίον τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν τηρουμένου δεσμοῦ ὑπὸ τῶν ξένων στρατῶν καὶ στόλων.

Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἐξαναγκασμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα του εἰς ξένους στρατοὺς καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα θλιβερὰ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν γεγονότα τοῦ Νοεμβρίου 1916.

Ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ 1916 καὶ 1917 καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ στερήσεις, ἡ πείνα καὶ ἡ δυστυχία.

Ἡ ἐκ συνεννοήσεως μὲ ξέναις Δυνάμεις ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917, ἡ ἀνατροπὴ τῆς Συνταγματικῆς Διαδοχῆς, καὶ αἱ διὰ τῶν ξένων ἐνεργηθεῖσαι ἐξορία πάντων τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, οἵτινες δὲν ἀνήκον εἰς τὴν μερίδα τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἡ φοβερὰ τραγωδία τοῦ 1917—1920, τῆς ὁποίας τὴν ἀγριότητα δὲν ἐξηγοῦν οὐδὲ αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου.

Συνέπειαι πάντων τούτων ἦτο ἡ πτώσις τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920. Δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι πολιτικὸς δευδερκέστατος, ὡς ὁ κ. Βενιζέλος, ἐπίστευε πράγματι ὅτι μετὰ τὰ γεγονότα ἰδίως τοῦ 1917—1920, δὲν ἔτρεχε σοβαρώτατον κίνδυνον νὰ χάσῃ τὰς ἐκλογὰς. Ἀλλὰ ὡς νὰ μὴ ἦρκει ὁ κίνδυνος οὗτος, ὁ κ. Βενιζέλος θέτει εἰς τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν ζήτημα ἐπανόδου ἢ μὴ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὡς ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι διέφυγε τὴν ἀντίληψιν ἐνὸς πολιτικοῦ, ὡς ὁ κ. Βενιζέλος, ἡ τεραστία ἐνίσχυσις, τὴν ὁποίαν ἔβιδεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους του διὰ τῆς θέσεως τοιοῦτου ζητήματος ὡς ἐπάθλου τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος.

Καὶ γεννᾶται ἤδη τὸ κολοσσαῖον πρόβλημα: Ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, τὴν θαθεῖαν πεποίθησιν ὅτι μόνον αὐτός, χάρις εἰς τὰς στενωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς νικήσαντας Συμμάχους, ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ πρᾶγμα τὴν θεωρίαν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀφοῦ εἶχε τὴν θαθεῖαν πεποίθησιν ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ κατέστρεφον τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μεγάλων σχεδίων του, ἀκριβῶς μάλιστα κατὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν κατὰ τὴν γνώμην του ἐπέκειτο ἡ ἄμεσος πραγματοποιήσις αὐτῶν, πῶς τότε ἔθεσεν εἰς κίνδυνον, ὁ ἴδιος, τὴν πραγματοποιήσιν τῶν μεγάλων ἰδανικῶν του, διὰ τῆς προκηρύξεως ἐκλογῶν ὑπὸ τοιοῦτους δι' αὐτὸν δυσμενεῖς ὄρους; Διατί ἀφοῦ ἐκράτησεν ἐπὶ τόσα ἔτη δεσμίους τοὺς ἀντιπάλους του, δὲν τοὺς ἐκράτει καὶ ἐπὶ τινὰς μῆνας ἀκόμη, ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος;

Λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του τὸν ἐξηνάγκασαν εἰς ἐκλογὰς. Πῶς; τίνι τρόπῳ; Διὰ συλλαλητηρίων; Διὰ διαδηλώσεων; Διὰ στάσεων; Οὐδὲν τούτων ἐγένετο καθ' ὅλον τὸ 1920. Ὁ ἀντιβενιζελικὸς κόσμος, ἀφοῦ τὸ δυναμικὸν αὐτοῦ μέρος συνετρίβη ἀπὸ τοῦ 1916 μέχρι τοῦ 1919 ἀπὸ ἀνωτέρας θίας, εἶχε σταυρώσει τὰς χεῖρας καὶ ἀνέμενε πότε θὰ εὐδοκήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κάμῃ ἐκλογὰς.

Καὶ μένει ἡ ἀπόπειρα τοῦ Σταθμοῦ τῆς Λυῶν εἰς Παρισίους. Ἀλλὰ δὲν πιστεύομεν νὰ θεωρῇ ταύτην ὁ κ. Βενιζέλος ὡς τὸν ἐξαναγκασμὸν τὸν ὁποῖον ὑπέστη. Οὕτε νομίζομεν ὅτι εἶνε ὀρθὸν νὰ ἀποδίδῃ ταύτην, χωρὶς νὰ ἔχη ἀποδείξει, εἰς ἄλλους, παρὰ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὴν

έξετέλεσαν. Δεν είχε σωστόν να υποπίπτει τις διαρκώς εις τὰ αὐτὰ σφάλματα.

Ἡμεῖς τοῦλάχιστον καταδικάζομεν ἀπολύτως πάσας τὰς πράξεις τὰς στρεφόμενας κατὰ τῆς ζωῆς ἑνὸς πολιτικοῦ, οἰουδήποτε πολιτικοῦ. Εἶνε προτιμότερον εἰς μίαν χώραν νὰ ἐξεγείρωνται ἐνόπλιως οἱ πολῖται καὶ εἰς τὰς αἰματηροτάτας τῶν στάσεων, παρά οἱ πολιτικοὶ φόνοι. Ἀλλὰ πολιτικοὶ φόνοι δὲν εἶνε μόνον ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἐνεργεῖ τις κρυμμένος ὄπισθεν ἑνὸς φράκτου κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του, ἀλλὰ καὶ ἡ παράδοσις τοῦ ἀντιπάλου εἰς ἕνα δικαστήριον ἐπὶ τούτῳ συγκροτημένον, ἵνα τὸν θανατώσῃ. Κατ' οὐσίαν εἶνε τὸ ἴδιον ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ἀποτελεσμάτων τὸ δεύτερον εἶνε τὸ χειρότερον.

Πάσαι αὗται αἱ πράξεις οἰουδήποτε εἶδους, ἀπὸ οἰουδήποτε πάθος καὶ ἂν προέρχονται, ὄχι μόνον εἶνε καταδικαστέαι ἠθικῶς, ἀλλὰ καὶ μεγίστην βλάβην συνεπάγονται εἰς τὴν ὑπόθεσιν τὴν ὁποῖαν ὑπερασπίζονται οἱ ἐνεργοῦντες αὐτάς, ἀκόμη καὶ ἂν ἐπιτύχῃσι. Ἡ ἱστορία τὸ διδάσκει εἰς κάθε θῆμα. Ἡ δὲ ἰδική μας ἱστορία τῆς τελευταίας εικοσαετίας καὶ μέχρι προχθὲς ἀκόμη εἶνε ζωντανὸν παράδειγμα.

Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ κάθε πολιτικὸς γνωρίζων τὴν βιαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του καὶ τοὺς ἐνδεχομένους τούτους κινδύνους. Καὶ ἔχει, θεθαίως, ὄχι μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἀσφαλίζῃ τὴν ζωὴν του, ἀλλὰ καὶ τὸ καθῆκον, ἀφοῦ δὲν εἶνε μεμονωμένον ἄτομον, ὁ πολιτικὸς, ἀλλὰ συνθετικὸν πρόσωπον, ἐκ τῆς προσωπικῆς τύχης τοῦ ὁποῖου ἐξαρτᾶται ἡ τύχη καὶ ἡ πολλὰκις ἢ ὑπάρξει χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀκολουθοῦν. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν δικαιούται ὁ πολιτικὸς εἶνε νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς ἑαυτὸν νὰ ἐπηρεάζεται εἰς τὴν πολιτικὴν του κατεύθυνσιν ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον τοιούτων προσωπικῶν κινδύνων. Καὶ συνεπῶς δὲν θέλομεν νὰ πιστεύσωμεν ποτὲ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόπειραν τοῦ σταθμοῦ τῆς Λυών, εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐκλογῶν.

Δὲν μένει, λοιπόν, ἄλλη λογικὴ ἐξήγησις τῆς ἀποφάσεως διὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920, παρά μία καὶ μόνη, ἡ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου κατανόησις, ὅτι ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἦτο χάρτης ἄγραφος, ἄνευ μακρᾶς ἐπιπόνου καὶ ἐπικινδύνου ἐκστρατείας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας, τῆς Ἑλλάδος μόνης πλέον καὶ ἄνευ βοηθείας παρὰ τῶν Συμμάχων τῆς. Ὅλοι αἱ προηγηθεῖσαι διαπραγματεύσεις, αἱ καταλήξασαι εἰς τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, αἱ διατυπούμεναι εἰς ἔγγραφα, ὑπομνήματα, διακοινώσεις, ἅτινα πάντα ἐδημοσιεύθησαν πλέον καὶ εἶνε πασίγνωστα, θὰ τὸν εἶχον πείσει, θεθαίως, περὶ τούτου. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπὶ πολὺ προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ πραγματικὴν συμμετοχὴν τῶν Συμμάχων εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃ. Χωρὶς νὰ κατορθώσῃ τίποτε ἄλλο, παρά μίαν εὐμενῆ τῆς Ἀγγλίας οὐδετερότητα, καὶ τούτο ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Λόυδ Τζώρτζ Ἐάν παραβάλλῃ τις τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν μετὰ τὰς συμφωνίας τῆς Ρουμανίας πρὸς ἔξοδόν τῆς ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ αἱ ὁποῖαι ὑποχρεωτικῶς ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, καταπλήσεται ἐκ τῆς διαφορᾶς. Ἡ Ρουμανία ἐξῆλθε τῆς οὐδετερότητος μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων δὲν θὰ ἐτερματίζετο, παρά ἀφοῦ καὶ

αὕτη θὰ ἐλάμβανεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων τὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα διεξεδίκει.

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἐτερμάτιζε τὸν πόλεμον τῶν Συμμάχων μετὰ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἄφινε τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ μόνη πρὸς τὴν Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ, διὰ νὰ πάρῃ μόνη τῆς ἀπὸ τὸν Κεμάλ, ὅ,τι θεωρητικῶς τῆς ἀνεγνώρισαν οἱ Τούρκοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ οὕτω ἡ Ἑλλάς εὐρέθη μόνη τῆς εἰς πόλεμον πρὸς ὀλόκληρον τὸ τουρκικὸν Ἔθνος, ἀλλὰ ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ Κεμάλ, ἐνῶ οἱ Σύμμαχοί τῆς εὐρίσκοντο ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸ αὐτὸ τουρκικὸν Ἔθνος, ἀλλὰ ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποῖαν Κωνσταντινούπολιν διετήρουν εἰς χεῖρας τῶν ὡς παρακαταθήκην, διὰ νὰ τὴν ἀποδώσωσιν εἰς τὸ τουρκικὸν Ἔθνος ἀλώθητον ἀπὸ πάσης ἐλληνικῆς ἐπιχειρήσεως.

Αὐτὸ ἦτο ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν.

Θὰ μοῦ εἶπῃτε οἱ ἀναγνώσται μου: Ἀλλὰ τότε διατί καὶ ἡ Ἑλλάς νὰ μὴ λάθῃ ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὰς αὐτὰς ἐγγυήσεις παρὰ τῶν Συμμάχων, τὰς ὁποῖας ἔλαβε καὶ ἡ Ρουμανία; Αὐτὸ λέγω καὶ ἐγώ: διατί νὰ μὴ τὰς λάθῃ; Αὐτὸ εἶνε πού ἀποτελεῖ τὴν οὐσιαστικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς βασιλικῆς λεγομένης πολιτικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου.

Οὕτω φθάνομεν εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν. Εἶτε ὁ κ. Βενιζέλος ἐνῆκα εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920 εἶτε οἱ ἀντίπαλοί του, ἡ Ἑλλάς θὰ διεξῆγε μόνη τῆς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐὰν ἤθελε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, καὶ συνεπῶς μοιραίως θὰ ἀπετύγχανεν, ὅπως ἀπέτυχε. Τὸ μόνον ζήτημα πού ἔλυσαν αἱ ἐκλογαὶ ἦτο τὸ ποῖος θὰ ἐπλήρωνε τὰ σπασμένα: ὁ κ. Βενιζέλος, ἢ οἱ ἀντίπαλοί του. Τὰ ἐπλήρωσαν οἱ δεύτεροι.

Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν θὰ ἐπιμεινάμεν κατωτέρω διὰ νὰ ἀφαιρέσωμεν ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην οἰουδήποτε ἀμφιβολίαν.

ΑΡΘΡΟΝ 40Ν
(20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

**ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΙΧΟΝ ΓΝΩΣΤΟ-
ΠΟΙΗΣΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕ-
ΛΟΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΝΑΜΕ-
ΝΕΙ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ.**

Τὸν Μάϊον τοῦ 1919 ἑλληνικὸς στρατὸς τῇ προσκλήσει τῶν Συμμάχων κατελάμβανε τὴν Σμύρνην. Εἶνε γνωστὸν ποία αἰτία προεκάλεσε τὸ μέτρον τοῦτο τῶν Συμμάχων. Ἄλλὰ ἡ κατάληψις αὕτη οὐδόλως προεδίκαζε τὸ ζήτημα τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ἀκόμη τὴν 18ην Νοεμβρίου 1919 ὁ Κλεμανσὼ γράφων πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον τινίζει τὸν προσωρινὸν χαρακτῆρα τῆς κατοχῆς τῆς Σμύρνης. Τὰ πάντα ἐξηρτῶντο ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων τῶν Παρισίων. Καὶ ἐκεῖ κατέβαλεν ὁ κ. Βενιζέλος πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσπάθειαν.

Αἱ διαθέσεις τῶν Συμμάχων δὲν ἦσαν πλέον καθόλου εὐμενεῖς πρὸς τὰς προσπάθειάς τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὅχι διότι διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη δὲ ὀλιγώτερον πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ διότι ἀπέστεργον τὸν διαμελισμὸν τῆς Μικρασιατικῆς Τουρκίας, πρὸ πάντων δὲ ἀπέστεργον τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους των κατὰ τῆς Τουρκίας, πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ποίας διαθέσεις εἶχον τότε οἱ Σύμμαχοι ἐξεδήλωσεν ἀργότερα ὁ εὐμενέστερα πάντων πρὸς τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις προσκείμενος Λούδ Τζώρτζ. Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου 1922, ἐδήλου πρὸς μίαν ἐπιτροπὴν τοῦ Ἑργατικοῦ κόμματος τὰ ἑξῆς: «ΟΥΔΕΠΟΤΕ ἐδώσαμεν ἕξ πεντάρεις εἰς τοὺς Ἕλληνας. ΟΥΔΕΠΟΤΕ τοὺς ἐδώσαμεν βοήθειαν οὔτε εἰς χρῆμα, οὔτε εἰς ὄπλισμόν. ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΕΠΗΓΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΝ τοὺς εἶπαμεν: Πηγαίνετε διὰ λογαριασμόν σας, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ σὰς δώσωμεν καμμίαν ὑποστήριξιν καὶ πάρετε τὴν εὐθύνην ἐπάνω σας».

Καὶ ναὶ μὲν ταῦτα ἐλέχθησαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922, ἀνάγονται ὁμως εἰς τὰς διαθέσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ 1920.

Παρ' ὅλα ταῦτα εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ Λούδ Τζώρτζ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ ὑπεστήριξε τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις. Ἄλλὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κυβέρνησις δὲν εἶνε ὁ πρωθυπουργὸς ὅπως εἶνε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μάλιστα ἐν ἐποχῇ πολέμου, κυβέρνησις εἶνε ἀριθμὸς προσώπων ἀρκετὰ μέγας, κατεχόντων τὰ ὑπουργικὰ καὶ ἄλλα μεγάλα ἀξιώματα καὶ τῶν ὁποίων ἡ γνώμη θαρῶναι πολλὰκις καὶ ὑπὲρ τὴν γνώμην τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ἔχουν δὲ οἱ ἄνδρες οὗτοι καὶ πείραν ἰδίαν πολιτικὴν καὶ συνέπειαν πρὸς ἑαυτούς, καὶ προσήλωσιν πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Ἰδίως τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐπιηρεάζει θαυμάσια ἡ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν

κῶν ἀποτελουμένη ἀπὸ ἱκανοὺς διπλωματικούς ὑπαλλήλους, κατευθύνουσα πολλακίς αὐτὸν τοῦτον τὸν ὑπουργόν.

Τὴν διάθεσιν τοῦ ἀγγλικῆς κυβερνήσεως κόσμου ἀποκαλύπτουσι πλείστα ὄσα ἔγγραφα δημοσιευθέντα ἔκτοτε καὶ τὰ ὅποια χαρακτηρίζει τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Ὅλίγα μόνον ἀποσπάσματα χαρακτηριστικὰ παραθέτω ἐνταῦθα.

Τὴν 6)19 Μαρτίου 1920 ὁ κ. Βενιζέλος ἐκ Λονδίνου τηλεγραφεῖ διὰ μακρῶν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργόν τῶν Ἐξωτερικῶν περὶ συνουσίας του τὴν ὅποιαν ἔσχε μὲ τὸν ὑπουργόν τῶν Στρατιωτικῶν (Τσῶρτσιλλ), καὶ τὸν ἀρχηγόν τοῦ Ἐπιτελείου στρατάρχην Οὐίλσον. Ὁ Τσῶρτσιλλ, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, λέγει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὰ ἑξῆς: «Ὁ πρωθυπουργὸς (Λούδ Τζώρτζ) μὲ ἐπεφόρτισε νὰ σὰς ἴδω διὰ νὰ σὰς ἐρωτήσω ἐάν εἴσθε διατεθειμένος, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς Τουρκίας νὰ δεχθῆ τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης, νὰ ἀναλάβητε νὰ ἐπιβάλετε στρατιωτικῶς τοὺς ὄρους τούτους διὰ τὰ ἐδάφη διὰ τὰ ὅποια ἐνδιαφέρεσθε ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ὁ πρωθυπουργός, (ἐξακολουθεῖ ὁ Τσῶρτσιλλ), ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι αἱ πολλαπλαῖ ὑποχρεώσεις τῆς Ἀγγλίας δὲν τῆς ἐπιτρέπουν νὰ διαθέσῃ στρατὸν τῆς οὔτε εἰς Θράκην, οὔτε εἰς τὰ τμήματα, τὰ ὅποια σὰς ἐδόθησαν (εἰς τοὺς Ἕλληνας) ἐν Μ. Ἀσίᾳ».

Ὁ ἀρχηγὸς ὁμως τοῦ ἀγγλικῆς ἐπιτελείου διηγεῖται τὰ τῆς συνεντεύξεως εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἡμερολόγιόν του κατὰ ἀρκετὸ παραστατικώτερον τρόπον. «Ὁ Οὐίνστον (Τσῶρτσιλλ) καὶ ἐγὼ ἤμεθα μὲ τὸν Βενιζέλον ἐπὶ μίαν ὥραν σήμερον τὸ ἀπόγευμα (19 Μαρτίου 1920). Τοῦ ἐξεκαθαρίσαμεν ὅτι δὲν θὰ βοηθήσωμεν τοὺς Ἕλληνας, οὔτε μὲ στρατιώτας, οὔτε μὲ χρήματα οὔτε εἰς τὴν Θράκην, οὔτε εἰς τὴν Σμύρνην, ἀφοῦ μάλιστα ἤδη ἐφορτώσαμεν τὸν μικρὸν στρατὸν μας μὲ περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἠδύνατο νὰ κάμῃ. Τοῦ εἶπα (τοῦ κ. Βενιζέλου) ὅτι πάει νὰ καταστρέψῃ τὸν τόπον του, ὅτι θὰ ἐμπῇ εἰς πῶλεμον γιὰ χρόνια μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὅτι ἡ αἰμορραγία εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς χρῆμα θὰ εἶνε παρὰ πολὺ μεγάλη διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐλεγε ὅτι δὲν συμφωνεῖ καθόλου μὲ ὄσα τοῦ εἶπα».

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν 24ην Μαρτίου 1920 ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος κ. Ρωμᾶνος γράφει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον: «Τὸ ἀπόγευμα (24 Μαρτίου) ἐγενόμην δεκτὸς παρὰ τῷ κ. Μιλλερᾶν. Ὁ κ. Μιλλερᾶν μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι πράγματι ἐζήτησε τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ληφθεισῶν ἀποφάσεων, μολὶς ἔλαθε γνώσιν τῆς ἀναφορᾶς τῶν τριῶν ἀρμοστῶν τῶν συμμάχων ἐν Κωνσταντινουπόλει— Ἀγγλου, Γάλλου καὶ Ἰταλοῦ— οἱ ὅποιοι ὁμοφώνως ἐκηρύχθησαν ὅτι «εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιβληθοῦν οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης, ἄνευ νέου πολέμου καὶ ἄνευ ἀποστολῆς ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Ἀνατολήν». Δὲν δύναμαι μοῦ ἐδήλωσεν ὁ κ. Μιλλερᾶν νὰ παρασυρθῶ ἀπὸ τὴν φιλίαν μου πρὸς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ νὰ διακινδυνεύσω τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας».

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὁ αὐτὸς πρεσβευτῆς κ. Ρωμᾶνος γράφει πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον περὶ συνεντεύξεώς του μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Πολιτικῶν ὑποθέσεων τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κ. Παλαιολόγου διπλωμάτου Γάλλου γνωστῆς θαρῶντος καὶ ἀξίας. «Μακρὰ

συνέντευξίς τήν ὁποίαν ἔσχον μετὰ τοῦ κ. Παλαιολόγου μου ἀφήκεν ὀδυνηράν ἐντύπωσιν καὶ δὲν μοῦ ἀφίνει καμμίαν ἐλπίδα ὅσον ἀφορᾷ τὰς διαθέσεις τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ. «Ἡ Γαλλία, μοῦ εἶπε, εἶνε δύναμις μουσουλμανική. Ἔχει βεβαίως τὰ ἰδεώδη της, ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖ νὰ τρέξῃ κινδύνους πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὑποδούλων πληθυσμῶν. Ὁ κ. Λούδ Τζώρτζ, διὰ λόγους ἐσωτερικοῦ, ἀκολουθεῖ πολιτικὴν τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ, ὁθέντος ὅτι δὲν ἔχει ἐπαρκεῖς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀνατολήν».

Τὴν 15ην Ἰουνίου 1920 ὁ κ. Βενιζέλος τηλεγραφεῖ ἐκ Λονδίνου πρὸς τὸν ἀντιπρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἰς Ἀθήνας τὰς ἐκ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐντυπώσεις του:

«Ὁ κ. Μιλλερὰν εἶνε εἰλικρινής, ἀλλὰ ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη δυσκόλως θὰ παραδεχθῇ τὴν ἀποστολὴν νέου στρατοῦ εἰς Τουρκίαν, ὅπως ἐπιβάλλῃ τοὺς ὅρους τῆς Εἰρήνης. Ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς ἐπίσης εὐρίσκειται ἐνώπιον δυσχερειῶν προερχομένων ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν (τῆς Ἀγγλίας) καὶ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων, οἵτινες, πρὸ πάντων ἐσχάτως, ἐμπνέονται πάντοτε ὑπὸ φιλοτουρκικῆς διαθέσεως, καὶ ἔχουσι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Τουρκίαν τὰς ἀντιλήψεις τὰς ὁποίας εἶχε πρὸ 50 ἐτῶν ὁ Δισραέλλης. Ὁ πρωθυπουργὸς (Λούδ Τζώρτζ) μετ' ἠρώτησε, κατὰ συνέπειαν, ἐὰν ἐπίστευα ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει τὴν θέλησιν νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν στρατιωτικὴν προσπάθειαν, ὅπως ἐπιβάλλῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐπίσης ἐὰν ἐπίστευα ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει τὰς ἀναγκαίας δυνάμεις. Ἐν μίᾳ λέξει, ἐὰν ἐνόμιζα, ὅπως αὐτὸς, τὴν δύναμιν τῆς Τουρκίας ὡς ἀσήμαντον. Ἀπήνησα, χωρὶς νὰ δεῖξω οὔτε τὸν ἐλάχιστον δισταγμὸν, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶχε τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοῦτο δύναμιν, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ δεῖξῃ τὴν θέλησιν της νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν προσπάθειαν, ἐφ' ὅσον θὰ συνειργάζετο μετὰ τὰς δύο δυτικὰς Δυνάμεις, ἢ τοῦλάχιστον μετὰ τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ πρωθυπουργὸς (Λούδ Τζώρτζ) μετ' παρεκάλεσε νὰ ἴδω τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν (Τσῶρτσιλλ) καὶ νὰ τοῦ ὁμιλήσω ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ νὰ τὸν πείσω ὅτι τὸ Ἀγγλικὸν Ἐπιτελεῖον (Οὐίλσον) ὑπερτιμᾷ τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων».

Ὁ κ. Βενιζέλος, ἀκολουθεῖ τὴν συμβουλὴν τοῦ κ. Λούδ Τζώρτζ καὶ τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς 15 Ἰουνίου συναντᾶται μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Τσῶρτσιλλ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Οὐίλσον, τηλεγραφεῖ δὲ τὴν ἐπομένην τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνεντεύξεως εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς Ἀθήνας, ὡς ἑξῆς:

«Εἶδον χθὲς ἐσπέραν τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν μετὰ τοὺς συμβούλους του τοῦ Ἐπιτελείου. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (ὁ Τσῶρτσιλλ) δὲν φαίνεται συμμεριζόμενος τὰς ἰδέας τοῦ πρωθυπουργοῦ...»

Ἄλλὰ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου στρατάρχης Οὐίλσον εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἡμερολόγιόν του, περιγράφει δραματικώτατα ὡς ἑξῆς τὴν συνάντησιν ταύτην:

«17 Ἰουνίου 1920. Εἶδα τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις εἶνε λίγο προχειρολόγος. Ὑπόσχεται κάθε τι εἰς τὸν Λούδ Τζώρτζ καὶ ὁ Λ. Τζώρτζ πιστεύει κάθε τι ποῦ τοῦ λέγει. Ἀλλὰ ὅταν ἐγὼ καρφῶν τὸν Βενιζέ-

λον εἰς τὸν τοῖχον, αὐτὸς—ὁ Λούδ Τζώρτζ— δὲν ξέρει τίποτε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποσχεθῇ τίποτε».

Τὰ σχόλια εἶνε νομίζω περιττά.

Ἔτσι ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις ὑπεγράφη τὴν 10ην Αὐγούστου ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρών, τὴν ὁποίαν συνυπέγραψε καὶ ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία τῆς Ἀγκύρας τὴν ἀπεκήρυξε. Καὶ αἱ μὲν Σύμμαχοι Δυνάμεις ἐκλείσαν τὴν εἰρήνην τῶν μετὰ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφῆκαν δὲ τὸν κ. Βενιζέλον μετὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ τὰ θγάλλῃ πέρα μετὰ τὸν Κεμάλ καὶ τὴν Τουρκίαν τῆς Ἀγκύρας ὑπ' εὐθύνην του.

Καὶ τότε ἐπιστρέψας ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπεφάσισε καὶ ἐκήρυξε τὰς ἐκλογὰς θέσας μάλιστα ἀργότερα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ ζήτημα ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἤρχισεν ἡ τελευταία πράξις τοῦ δράματος τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς.

Ἐπὶ τούτου θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω.

Υ. Γ.— Τὸ ἄρθρον 36 τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν καθώριζε πράγματι ὅτι εἴς τὴν περίπτωσιν ἡ Τουρκία δὲν συνεμμορφοῦτο πρὸς τοὺς ὅρους αὐτῆς θὰ ἀφίνετο ἡ Ἑλλάς ἐλευθέρα νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὡς Τουρκίαν ὅμως οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρουν, ὅπως εἶνε πασίγνωστον, τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ἦτο καὶ ἡ ὑπογράψασα τὴν συνθήκην καὶ ἡ ὁποία οὐδεμίαν ποτὲ ἀντέταξεν δυστροπίαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων αὐτῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 50Ν

(21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΠΕΔΡΑΣΕΝ Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΙ ΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ

Εἶνε γνωστὰ αἱ ἀπόψεις μου περὶ τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει, καὶ περὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ἰδίᾳ. Ἀπὸ ἐτῶν μακρῶν εἶχα ἀντιταχθῆ κατὰ τοιαύτης πολιτικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1915 ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου ἕως τὸ 1921, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, ἐπὶ Κυβερνήσεως Γούναρη. Πολλάκις κατόπιν ἐξέθεσα καὶ διὰ τοῦ Τύπου τὰς γνώμας μου. Θεωρῶ ἐπομένως περιττὸν νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ πραγμάτων γνωστῶν εἰς πάντας. Εἶνε δὲ τοῦτο ἀκόμη περισσότερο περιττὸν σήμερον, διότι ἡ συζήτησις τὴν ὁποίαν διεξάγομεν δὲν εἶνε, ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ διεξαχθῇ, καὶ πῶς, ὁ Μικρασιατικὸς πόλεμος, ἀλλὰ συζητοῦμεν ἐπὶ θέματος, τὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἀρθροῦ. «Ποῖα εἶνε αἱ αἰτίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ; Ποῦ κείνται αἱ εὐθύναι; Εἶνε δυνατὴ αἱ πρόληψις τοῦ νέου ἐμφυλίου πολέμου;» Λοιπὸν, ἀπὸ αὐτῆς καὶ μόνον τῆς ἀπόψεως θὰ ἐξε-

τάσωμεν τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον. Δηλαδή κατὰ ποῖον τρόπον ἐπέδρασεν οὗτος ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ, τοῦ προϋπάρχοντος τοῦ Μικρασιατικοῦ πολέμου, καὶ ποῖοι εὐθύνονται διὰ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην.

Διὰ τοῦτο καὶ δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τοὺς τρόπους καθ' οὓς, κατὰ τὸ δευτέρον καὶ τρίτον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔδει ἡ Κυβέρνησις Γούναρη νὰ διεξαγάγῃ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐγκαινισθεῖσαν Μικρασιατικὴν πολιτικὴν. Οἱ τρόποι οὗτοι ὡς καὶ πᾶς ἄλλος, εἶνε θεβαίως συζητήσιμοι, Ἄλλὰ δὲν εἶνε ἐκεῖ τὸ ζήτημα.

Τὸ ζήτημα ἔγκειται εἰς τὸ ἐξῆς:

Φρονεῖ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι καθ' οἷονδὴποτε τρόπον καὶ ἂν διεχειρίζετο τὸ Μικρασιατικὸν ζήτημα ἡ Κυβέρνησις Γούναρη, ἔστω καὶ κατὰ τὸν καλῆτερον τρόπον, θὰ ἐμειοῦντο κατὰ πολὺ, ἢ καὶ ὄλοτελῶς αἱ ὠφέλειαι, τὰς ὁποίας θὰ ἀπέκτα ἡ Ἑλλάς ἐὰν ἔμενεν εἰς τὴν ἐξουσίαν ὁ κ. Βενιζέλος; Καὶ διατί;

Εἰς τοῦτο ὁ κ. Βενιζέλος ἀπαντᾷ εἰς τὸ δευτέρον αὐτοῦ ἄρθρον ὡς ἐξῆς:

«Τοιοῦτοτρόπως τὰ βασιλικά κόμματα θυσιάζοντα τὰ ἔθνικα εἰς
» τὰ κακῶς ἐννοούμενα δυναστικά συμφέροντα καὶ εἰς τὸ κομματικόν
» τὸν τῶν πάθος, δὲν διέπραξαν μόνον τὸ πρῶτον ἔγκλημα νὰ ἐκβιά-
» σουν τὴν ἐνέργειαν ἐκλογῶν διὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχήν, προτοῦ
» κλεισθῇ τελικῶς ἡ πολεμικὴ περιπέτεια, ἀλλὰ διέπραξαν καὶ δεύ-
» τερον ἔγκλημα, νὰ ἐπαναφέρουν ἀμέσως τὸν Βασιλέα Κωνσταντι-
» νον, ἐνῶ ἐπὶ τέλους, ἠδύναντο ν' ἀναβάλουν τὴν ἐπαναφορὰν του
» μέχρις ὅτου ἐφαρμοσθῇ ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν, διὰ νὰ μὴ συνεχι-
» σθῇ ὁ πόλεμος μὲ πλήρη στρατιωτικὴν καὶ διπλωματικὴν καὶ οἰκο-
» νομικὴν ἀπομόνωσιν».

Ἄλλ' ἤδη εἰς τὰ δύο προηγούμενα ἡμῶν ἄρθρα ἀνεπτύξαμεν ἀρκετὰ λεπτομερῶς, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐξεβιάσθη εἰς ἐκλογάς, ἀλλὰ τὰς ἠθέλησεν ὁ ἴδιος, ὅτι αὐτὸς οὗτος ἔθεσε ζήτημα κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, καὶ ὅτι οὐδεὶς τῶν Συμμάχων ἤδη πρὸ τῶν ἐκλογῶν ἦτο διατεθειμένος νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα οὔτε στρατιωτικῶς, οὔτε οἰκονομικῶς.

Ὡστε ὁ κ. Βενιζέλος, ἐὰν δὲν ἐγίνοντο αἱ ἐκλογαί, ἢ ἐὰν ἐπετύγχανεν εἰς αὐτάς, θὰ εὐρίσκετο μοιραίως πρὸ τοῦ αὐτοῦ προβλήματος, πρὸ τοῦ ὁποίου εὐρέθη καὶ ἡ Κυβέρνησις Γούναρη, ἐὰν ἤθελε καὶ αὐτὸς νὰ προβῇ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ θὰ ἠναγκάζετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν πραγμάτων νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὰ θάθη τῆς Μ. Ἀσίας, ἀκόμη περισσότερον αὐτός, διότι οὐδένα ἄλλον τρόπον θὰ εἶχε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ἐκτὸς ἂν θὰ ἤθελε νὰ κηρύξῃ πρὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ τὴν πολιτικὴν του ὡς ἐσφαλμένην.

Ἡ ἰδέα νὰ συγκεντρωθῇ καὶ ὀχυρωθῇ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς περὶ τὴν Σμύρνην, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει εἰς τὸ τρίτον ἄρθρον ὁ κ. Βενιζέλος, ἂν διὰ τούτου θὰ ἀπεσκοπεῖτο νὰ ἐξαναγκασθῇ ἡ Τουρκία εἰς παραχωρήσεις, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν καθορίζει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, μόνον εἰς κεφαλὴν μὴ στρατιωτικοῦ θὰ ἠδύναντο νὰ γεννηθῇ. Εἰς σοβαρὸς στρατιωτικὸς οὐδέποτε θὰ ἔδιδεν ἀξίαν εἰς

τοιαύτην ἰδέαν. Διότι τοιαύτη παθητικὴ στάσις θὰ ἔδιδεν εἰς τὸν Κεμάλ πλήρη τὴν ἐλευθερίαν νὰ συντάξῃ, νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ διαθέσῃ καταλλήλως τὰς δυνάμεις του πρὸς ἐπιθεσιν, ἐκδιώκων συγχρόνως ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς εἰς Σμύρνην, καὶ νὰ ἐκλέξῃ τὸν χρόνον καὶ τὸ σημεῖον τῆς ἐπιθέσεως. Διότι ἐφ' ὅσον θὰ ἐνισχύετο ὁ Κεμάλ, θὰ ἠναγκάζετο καὶ ἡ Ἑλλάς νὰ ἐνισχύσῃ καὶ αὐτὴ τὸν στρατὸν τῆς μένουσα διαρκῶς ἐπιστρατευμένη. Διότι, τέλος, μόνον διὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀμύνης κατακτᾷ εἰς στρατὸς μίαν χώραν καὶ ἐπιβάλλει τοὺς ὅρους του.

Μία τοιαύτη ἀμυντικὴ ἐνέργεια μόνον ὡς ἀντιπερισπασμὸς δευτερεύοντος τμήματος στρατοῦ πρὸς διευκόλυνσιν ἄλλης κυρίας στρατιωτικῆς ἐνεργείας θὰ ἦτο, ἸΣΩΣ, νοητῆ. Ἐκτὸς ἐὰν θὰ ἐσκοπεῖτο δι' αὐτῆς ἡ ὀψωσθήποτε ὁμαλὴ ἐκκένωσις τῆς Μ. Ἀσίας. Ἄλλὰ τότε δὲν θὰ ἐπρόκειτο πλέον περὶ ἐφαρμογῆς τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀλλὰ περὶ ἀποτυχίας τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς τῆς ἐγκαινισθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἄλλὰ τὸ φοβερὸν εἶνε ὅτι ἡ κατηγορία αὕτη τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ μετανοεμβριανοῦ καθεστῶτος, τὴν ὁποίαν ἐντὸς εἰσαγωγικῶν προαναφέραμεν, εἶνε ἡ κυρία κατηγορία ἐπὶ τῇ θάσει τῆς ὁποίας ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1922 συνέλαβε, ἐδίκασε καὶ κατεδίκασε τοὺς Ἐξ. Κατηγορία ἄδικος, ὅπως διὰ μακρῶν ἀνεπτύξαμεν καὶ ἐπὶ οὐδεμιᾶς πραγματικότητος στηριζομένη. Ἐπὶ τῇ θάσει τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἐκηρύχθησαν προδόται καὶ ἀνάεσοι Ἕλληνας ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης, οἱ μὴ ὄντες ὁπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐπὶ τῇ θάσει τῆς κατηγορίας ταύτης ἐδιδάχθησαν οἱ πρόσφυγες νὰ ἀπεχθάνωνται τοὺς γηγενεῖς ὡς ἀπίστους ἀδελφοὺς καὶ αἰτίους τῆς καταστροφῆς τῶν καὶ τῆς δυστυχίας τῶν. Ἐὰν μία ἰσχυρὰ φωνή, ὡσὰν ἡ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπετείνετο εἰς τοὺς στρατοδίκας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τοὺς ἔλεγε: Σταθῆτε δὲν εἶνε προδόται οἱ δικαζόμενοι, καὶ ἡμεῖς ἂν ἐμένομεν εἰς τὴν ἀρχήν, πάλιν θὰ ἐμένομεν ἀβοήθητοι ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, ὅπως αὐτοί,— κατὰ πάντα ἀνθρώπινον ὑπολογισμόν, ὅτι οἱ Ἐξ θὰ ἦσαν σήμερον μεταξύ μας, καὶ τὸ μεγαλύτερον βῆμα πρὸς τὴν συμφιλίωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου θὰ εἶχε γίνῃ ἀπὸ τότε. Ἄλλὰ ἐγένετο τὸ ἀντίθετον.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ 1922 καὶ 1923 ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἡ εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἐνταθεῖσα ἐξέγερσις κατέληξεν εἰς ἐνοπλον ρήξιν, καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς, ἐνῶ ὁ διχασμὸς κατέστη δεξυτάτος διαρκῶν μέχρι σήμερον, καὶ γεννῶν πλέον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶνε ἀθεράπευτος. Πάντως δὲ εἶνε ἀθεράπευτος διὰ κοινοβουλευτικῶν μέσων καὶ μεθόδων.

Γνωρίζω ὅτι οἱ φανταζόμενοι ὅτι μὲ κάμποσα δημοσιεύματα καὶ ὀλίγα ἄρθρα παραινενετικά καὶ γέμοντα ἀνωτερότητος, δύνανται νὰ ἀνατραπῶσιν αἱ ἱστορικαὶ πραγματικότητες καὶ νὰ μεταβληθῶσι τὰ εἰς τὴν ψυχὴν ἐνὸς λαοῦ ριζωθέντα αἰσθήματα, γνωρίζω λέγω, ὅτι θὰ ἐξαναστῶσι κατὰ τοῦ ἀνωτέρω συμπεράσματός μας περὶ τοῦ ἀθεραπεύτου τοῦ διχασμοῦ.

Ἄλλὰ ἡμεῖς πλέον παντὸς ἄλλου δικαιούμεθα νὰ φρονοῦμεν τοῦτο. Διότι ἡμεῖς ἠγωνίσθημεν ἐπὶ τετραετίαν ἀπὸ τοῦ 1924 ἕως τὸ

1928 διὰ νὰ ἄρωμεν τὸν διχασμόν. Ἦγωνίσθημεν δὲ ὄχι μὲ ὀλίγα δράμια μελάνης σκορπισμένα εἰς κάμποσα φύλλα χάρτου, ἀλλὰ θέσαντες εἰς τὴν πλάστιγγα ὀλόκληρον τὴν πολιτικὴν ἡμῶν ἰσχύν, ἥτις πρὸ τοῦ 1924 ἀνήρχετο εἰς τὰ τρία τέταρτα καὶ πλέον τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ. Μολονότι δὲ ἐν ὄσῳ ἐπροχωροῦμεν εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν ἠῤῥετο καὶ ἡ ἀντιδημοτικότης μας, ἕνεκα τοῦ ἀκοιμήτου διχασμοῦ ἐν τῷ λαῷ καὶ πλείστοι πολῦτιμοι φίλοι μᾶς ἐγκατέλειπον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον. δὲν ἀπηλίπισθημεν. Μὲ ὄλην τὴν μείωσιν τῆς δυνάμεώς μας, ἥτις δυνάμις μας κατὰ τὸ 1926 ἀνήρχετο ἀκόμη εἰς κάτι ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεος ἀντιβενιζελισμοῦ, συνειργήσαμεν πρῶτοι εἰς τὴν συνεννόησιν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, καὶ ἐμείναμεν πιστοὶ ὑποστηρικταὶ τῆς συνεννοήσεως ταύτης μέχρι τέλους. Πολλοὶ τότε ἐγεννήθησαν ἐλπίδες ὅτι θὰ ἐπληροῦτο βαθμηδὸν τὸ χάσμα. Βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς ἀποχῆς τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐνομιζέτο ὀριστικῆ, καὶ ἐπὶ τῆς ἀναλογικῆς, ἥτις ὑπεβοήθει τὴν μεταξὺ τῶν κομμάτων συνεννόησιν, ἠλπίζομεν πλείστοι, σιγά-σιγά, νὰ κατασταλῇ ὁ ἀκοιμήτος εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα ἀναθρασμός. Ἀλλὰ ἤρκεσε ἡ κατὰ τὸ 1928 ἐπανεμφάνισις τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν πολιτικὴν διὰ νὰ σκορπίσῃ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τὸ ἐλαφρὸν στρώμα τῆς τέφρας, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ σκεπάζῃ τὰ φλέγοντα λαϊκὰ πάθη. Ἐχωρίσθη ἀμέσως καὶ πάλιν ὁ πολιτικὸς κόσμος καὶ ἀνέκυψεν ἐκ νέου μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὀλόκληρος ὁ διχασμός. Ἡμεῖς δὲ οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀπαρνηθῶμεν τὴν πολιτικὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τετραετίαν ἠγωνίσθημεν, ἐγκατελείφθημεν κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1928 ἀπὸ ὅλους τοὺς φίλους μας πλὴν ὀλιγίστων, καὶ ἐπέσαμεν καὶ προσωπικῶς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1928, κατόπιν παραδόξου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μας συμμαχίας τῶν βενιζελικῶν καὶ τῶν ἐκεῖ ὀπαδῶν τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος.

Ἀὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ὀριστικὸν τέρμα μιᾶς τετραετοῦς προσπαθείας μας, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτυχε μὲν, μᾶς ἔδωσε ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ πολιτευθῶμεθα σήμερον, ὅπως πολιτευθῶμεθα καὶ νὰ ὀμιλῶμεν σήμερον, ὅπως ὀμιλῶμεν.

Χαρακτηριστικὴ εἶνε ἡ κατὰ τὴν ἐγκαινίαν τῆς τελευταίας ταύτης περιόδου τοῦ διχασμοῦ ἀγόρευσις κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 21ης Ἰουνίου 1928 τοῦ κ. Σοφούλη, τότε Προέδρου τῆς Βουλῆς, καὶ ἐκπροσωποῦντος ἐν τῇ Βουλῇ τὸ ἐπιστρέψαν τότε πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων.

Ὁ κ. Σοφούλης ἀγορεύων ὑπὲρ τοῦ πλειοψηφικοῦ συστήματος, ἔλεγεν ὅτι ἠῤῥετο καὶ ἠλπίζε τὸν διὰ τοῦ συστήματος τούτου περιορισμὸν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου εἰς δύο καὶ μόνον κόμματα, καὶ ὅτι παραδέχεται μὲν ὅτι τοῦτο θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἔξασιν καὶ δεξύτητα τῶν πολιτικῶν παθῶν, «ἀλλὰ ἡ δεξύτης τῆς ἐκλογικῆς διαμάχης, ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ μία ἐντεταμένη προσ-» πᾶθεια πρὸς ἐπικράτησιν, ἡ δεξύτης, λέγω, τῆς διαμάχης αὐτῆς δὲν εἶνε καὶ μέγα κακόν, ἐφ' ὅσον τὴν ἐκλογὴν τῶν χρησιμοποιουμένων ὀπλων ρυθμίζει ἡ καλὴ πίστις, ἡ ἐτοιμότης τῆς σκέψεως, καὶ πρὸ παντὸς ἡ εὐπρεπῆς συμπεριφορά, ἀπαραίτητος εἰς κάθε πολιτικὸν ὀκόσμον». (Ἀγόρευσις τοῦ κ. Σοφούλη).

Καὶ λέγομεν ἡμεῖς: Ἀλλ' ὅταν ἡ ἐκλογὴ τῶν χρησιμοποιουμένων ὀπλων ρυθμίζεται κατὰ τὸ σύστημα τοῦ 1915-1920, τοῦ 1922-1924, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ στρατιωτικοῦ συνδέσμου τοῦ 1932 καὶ τοῦ κινήματος τῆς 6ης Μαρτίου 1933, τότε;

Περιορίσαμεν τὴν διὰ τῶν ἄρθρων μας ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν σημείων ἐκείνων τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὰς αἰτίας καὶ τοὺς ὑπευθύνους τοῦ ἐθνικοῦ διχασμοῦ.

Ἄλλως τε οὕτω ἔθηκεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν σκοπὸν τῆς ἀρθρογραφίας τοῦ ὀ κ. Βενιζέλος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ ἄλλα ὅσα διὰ μακρῶν ἐκθέτει, περὶ τῶν ἀρχικῶς καλῶν του διαθέσεων πρὸς τὸν κ. Τσαλδάρην καὶ τῶν δημοσίων περὶ αὐτοῦ ἐπαίνων του, περὶ τῶν κατόπιν μετ' αὐτοῦ ἐρίδων του, περὶ τῆς χρεωκοπίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ πῶς τὴν διερρύθμισε, περὶ τῆς δραχμοποιήσεως, περὶ τῆς συμφωνίας Βαρβαρέσσου, καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀσυμφωνίας τοῦ κ. Τσαλδάρη, περὶ τῶν διαφορῶν του μετὰ τοὺς αὐτοκινητιστὰς καὶ τῆς ὑπονοίας του ὅτι τὸν κατεψήφισαν κατὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ ὅτι εἰς αὐτοὺς ὀφείλει τὴν ἀποτυχίαν του, εὐρίσκω ὅτι πάντα ταῦτα ἔχουσι θεβαίως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον τὴν σημασίαν των, δὲν ἔχουσι ὅμως σχέσιν μετὰ τὸ θέμα τὸ ὁποῖον συζητοῦμεν, τὸ θέμα τῶν αἰτιῶν καὶ ὑπευθύνων τοῦ ἀνιάτου ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ τοῦ ἐκδηλωθέντος κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον καὶ κορυφωθέντος κατὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν, τοῦ εἰσέτι καὶ σήμερον ἐντόνως ὀφισταμένου καὶ ὀστις διχασμὸς «δὲν ἀποκλείεται νὰ ὀποδυθῇ τὴν μορφήν ἀγριωτάτου ἐμφυλίου πολέμου» ὀς μᾶς προειδοποιεῖ ὀ κ. Βενιζέλος πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, προτοῦ ἡ Κυβέρνησις, κατόπιν τῶν γνωστῶν συνεννοήσεων, ἀποφασίσῃ τὴν κατάργησιν τοῦ νέου ἐκλογικοῦ Νόμου.

Εἶμεθα περίεργοι νὰ ἴδωμεν πόσον θὰ θαστάξῃ ἡ ἀνακωχῆ.

ΑΡΘΡΟΝ 60Ν
(23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

**ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ Η ΥΠΑΡΞΙΣ
ΤΩΝ ΜΥΣΤΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ. -
ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΓΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΘΗΣΑΝ
ΤΑΥΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ.**

Θά προτάξωμεν τὴν ἀπάντησίν μας εἰς τὸ δευτέρον ἀπαντητικὸν πρὸς ἡμᾶς ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν τῷ ὁποίῳ οὗτος διημφεσθήτησε τὴν ὑπαρξίν τῶν μυστικῶν ἐγγράφων τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὰ ὁποῖα εἰς ἓν τῶν προηγουμένων μου ἄρθρων ἀνέφερα, καὶ κατόπιν θά ἐλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, ὕπερ ἀναπτύσει κατὰ τὰς ἐλπίεις του εἰς τὸ πρῶτον του καὶ τὰ ἐπόμενα τοῦ δευτέρου του ἀπαντητικὰ ἄρθρα.

Καὶ τοῦτο διότι τὸ δευτέρον τοῦτο ἄρθρον εἶνε χαρακτηριστικώτατον διὰ τὸν κ. Βενιζέλον.

Δὲν φανταζόμεθα ποτὲ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος θά κατεγίνετο εἰς τὴν ἀπάντησίν του μὲ τὸ ζήτημα τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, ἐνῶ ὠφέλει κατὰ πρῶτιστον λόγον νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἀπὸ ἡμᾶς τεθὲν ἐπανειλημμένως ἐρώτημα: Διατί, ἀφοῦ ἦτο βέβαιος ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως, ἔστω καὶ θερματιζομένου τοῦ πολέμου, ἡ Ἑλλάς θά ἤρχετο μοιραίως εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν, ὅπως θεβαιοῖ εἰς τὸ ἄρθρον μὲ τὸ ὁποῖον ἤρχισε τὴν συζήτησιν, διατί τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1914, κηρυχθέντος τοῦ πολέμου, ἐφρόντισε νὰ ἐφοδιάσῃ μὲ γαιάνθρακας τὰ διωκόμενα ὑπὸ ἀγγλικῶν πλοίων «Γκαίμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», οὕτως ὥστε νὰ δυνηθῶσι ταῦτα νὰ καταφύγωσιν εἰς Δαρδανελλία καὶ νὰ ἀποτελέσωσι μέρος τοῦ τουρκικοῦ στόλου; Διατί ἐφωδίασε τὴν Τουρκίαν ἀκριβῶς μὲ τὸ «Γκαίμπεν» ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θά ἐστηρίζετο μέχρι χθὲς ἀκόμα ἡ ἐναντίον μας ναυτικὴ ἰσχύς τῆς Τουρκίας;

Ἄλλὰ ἀφοῦ σιωπᾶ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο καὶ καταγίνεται μόνον μὲ τὴν ὑπαρξίν τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, θά καταγίνωμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον λεπτομερέστερον μὲ αὐτὰ συμπληροῦντες καὶ τὰς περὶ αὐτῶν δοθείσας παρ' ἡμῶν πληροφορίας.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα. Ἡ ὑπαρξίς τῶν ἐγγράφων τούτων εἶνε ἀναμφισβήτητος. Δὲν ἔχω παρὰ νὰ παραπέμψω εἰς τὰς δημοσιευθείσας χθὲς ἐγγράφους μαρτυρίας τοῦ κ. Γ. Στρέϊτ καὶ τοῦ κ. Φιλ. Δραγούμη. (*)

(*) Αἱ μαρτυρίαι αὗται εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται ὁ κ. Μεταξᾶς εἶνε αἱ ἐξῆς, δοθείσαι εἰς τὴν «Καθημερινήν», κατόπιν σχετικοῦ ἐρωτήματος:
«Κύριε Διευθυντά,
Ἐπὶ τοῦ ὑμετέρου ἐρωτήματος, σπεύδω νὰ σὰς ἀπαντήσω, ὡς ἀπήνησα ἤδη εἰς τὸν

κ. Ἰωάννην Μεταξᾶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐρωτήματος, σήμερον ἐπισκεφθέντα με, ὅτι τὰ ἐν λόγω ἐγγράφα εἶδον κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1915, ἐπιδειχθέντα μοι ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ ἐφ' ὧν τότε ἐκλήθη νὰ ἐκφέρω γνώμη» εἶχον δὲ ταῦτα τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μεταξᾶ ἀναφερόμενον περιεχόμενον.

Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΜΟΥ

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὰς λεπτομερείας: Τὸ πρῶτον τῶν ἐγγράφων τούτων εἶνε ἔγγραφον τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, φέρον ἡμερομηνίαν 30 Σεπτεμβρίου 1915 καὶ ὑπογραφήν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν φὸν Γιάγυ. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐστάλη δι' ἰδιαιτέρου ἀπεσταλμένου ἀφιχθέντος ἐνταῦθα τὴν 21ην Ὀκτωβρίου 1915, δηλ. ἐπὶ Κυβερνήσεως ἀκόμῃ Ζαΐμη. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας τὸ παρέδωκεν εἰς τὸν Βασιλέα, διότι ἦτο ρητῶς προσωρισμένον διὰ τὸν Βασιλέα. Ποίαν ἡμέραν ἀνεκοίωσεν κατόπιν τοῦτο ὁ Βασιλεὺς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, δὲν δύναμαι νὰ προσδιορίσω, διότι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας κατόπιν σφοδρᾶς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεως, ὁ κ. Βενιζέλος ἔρριπτε τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, καὶ ἐσχματίζετο τὴν 26ην Ὀκτωβρίου ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔμειναν, ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, πρὸς ὄν ἀπηυθύνοντο.

Μετὰ πάσης τιμῆς
Ἐμετέρου φίλου
Γ. ΣΤΡΕΪΤ

Ἐν Κηφισίᾳ τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1934.

»Κύριε Διευθυντά,

Ὡς ὑπηρετῶν τότε ὡς κρυπτογράφος καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον συγχρόνως, ἐνθυμοῦμαι ὅτι πράγματι εἶχον δοθῆ ἐγγυήσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων, ὅτι εἰς περίπτωσιν οὐδετερότητός της μέχρι τέλους τοῦ πολέμου, ὅχι μόνον θά διεφυλάσσετο ἡ ἀκεραιότης τοῦ τότε ἑλληνικοῦ εδάφους, ἀλλὰ καὶ ὅτι θά εἰδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τύπον ἀνταλλαγματος αἱ διαφιλονεικούμενα παρὰ τῶν Τούρκων μικρασιατικαὶ νῆσοι, τὰ Δωδεκάνησα, ἡ Γευγελή καὶ ἡ Δοίρανη, τὸ Μοναστήρι καὶ ἡ Βόρειος Ἠπειρος, ἀνελαμβάνετο δὲ συγχρόνως ἡ υποχρέωσις περὶ προστασίας τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Τουρκίᾳ.

Δὲν εἶνε ἄπορον ὅτι ἡ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργεῖου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὅτι ὁ κ. Πολίτης δὲν ἔλαβον γνῶσιν τῶν ἐγγυήσεων καὶ τῶν ἀνταλλαγμάτων τούτων, διότι αἱ κυβερνήσεις Σκουλούδη καὶ Ζαΐμη δὲν ἔτρεπον ἐμπιστοσύνην πρὸς τινὰς τῶν ἀρμόδιων ὑπαλλήλων, ἀκριβῶς διότι, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ λάθωσιν γνῶσιν τῶν διαπραγματεύσεων τούτων καὶ αὐτὸς (ὁ κ. Βενιζέλος) καὶ οἱ ἀντίπαλοι τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων.

Ταῦτα δύναμαι νὰ τὰ θεβαιώσω, διότι συχνὰ μοι ἀνετίθετο ἡ ἀντιγραφή καὶ κρυπτογράφησις ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ μὴ περιέλθωσιν εἰς γνῶσιν τῶν μὴ ἐμπιστῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργεῖου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Μετὰ τιμῆς
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

«Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησίν σας πληροφορῶ ὑμᾶς ὅτι πράγματι κατὰ τὸ 1915 ὑπῆρξον εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εἰς τὴν ἸΥ Διευθύνειν (νῦν ΙΙ Γραφεῖον) καὶ ἡμῶν ἐπιφορτισμένους εἰδικῶς καὶ μὲ τὴν ἐπιτηρησὶν τῶν ἀπορρήτων ἐγγράφων. Τὰ ἔγγραφα διὰ τὰ ὁποῖα με ἐρωτᾶτε καὶ τὰ ὁποῖα ἐμνημόνευσεν ὁ κ. Γ. Μεταξᾶς μοὶ παρεδόθησαν αὐτοῦσια πρὸς μετάφρασιν καὶ δια-

φύλαξιν καὶ ἐφ' ὅσον χρόνον ἐμελέτα ταῦτα τὸ Ἐπιτελεῖον τὰ ἐκράτησα εἰς χεῖρας μου. Τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἦτο ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνέφερον ὁ κ. Μεταξᾶς εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἄρθρον του τῆς 14ης τρ. μηνός καὶ τὸ ὁποῖον περιεχόμενον διεπίστωσεν ἐν περιλήψει ὁ κ. Φίλιππος Δραγούμης εἰς τὰς πρὸς ὑμᾶς ἀνακοινώσεις του. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπεξεργασίαν τοῦ Ἐπιτελείου ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Βασιλέα Κωνσταντίνου.

Μεθ' ὑπολήψεως
ΧΡ. ΛΙΩΤΗΣ
Συνυποχρ. ἑ. ἀ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1934»

Συναφῆς εἶνε καὶ ἡ ἀκόλουθος πρὸς τὴν «Καθημερινήν» ἐπιστολή:

«Κύριε Διευθυντά,

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπιμάρτυρος ζητήματος τῆς ἐξασφαλισέως τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων κατὰ τὸν πόλεμον, παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσῃτε τὰ ἐξῆς:

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1918 κατὰ τινα ἐπίσκεψίν μας μετὰ τοῦ αἰμνήστου Ἄντ. Καρτάλη εἰς Ζυρίχην, ἐπανελάδομεν πρὸς τὸν κ. Γ. Στρέϊτ τὴν ἐμφορὸν σκέψιν ὅτι ἐν περιπτώσει νίκης τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος θά ἦτο χειροτέρα τῆς ἐν περιπτώσει ἡττης αὐτῶν τοιαύτης, δεδομένου ὅτι ἡ χώρα καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ Βενιζέλου μετείχεν ἐνεργῶς τοῦ κατ' αὐτῶν πολέμου, ἡ δὲ πύρρον τοῦ Στρατῶνός Μακεδονία εὐρίσκειτο ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Γερμανοδουλγάρων.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ κ. Στρέϊτ, ὁ ὁποῖος καὶ ἄλλοτε προηγουμένως καὶ καθ' ὅσον ἐσχετικῶς, πλὴν ὅμως με ἀριστοῦς διαθεβαιώσεις, ἐκείνην τὴν ἡμέραν με ἀσυνήθη εἰς αὐτὸν ζωηρότητα μᾶς εἶπεν:

«Ὁ Βασιλεὺς ἔχει σαφῆ γραπτὴν δὴλωσιν τοῦ Αὐτοκράτορος ἐγγυωμένην ὅχι μόνον τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ αἰξίαν τῶν ὀρίων πρὸς Β. καὶ Β.Δ. Προσωπικῶς ἀπεκόμισα τότε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἔγγραφοις αὕτη ἐξασφάλις ἦτο πρόσφατος.

Μήπως ὁμως πρόκειται περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Μεταξᾶ ἀποκαλυφθέντος ἐγγράφου τοῦ Σεπτεμβρίου 1915; Ἡ περὶ ἐπιθεβαιώσεως τοῦτου μεταγενεστέρως;

Πάντως ἡ ἀνωτέρω ἀνακοινώσις τοῦ κ. Στρέϊτ ἐγένετο καὶ πρὸς ἄλλους, ὡς ἐληγοφορήθη ἐν τῷ ἀργότερον.

Μετὰ πλείστης τιμῆς
Δ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Τὸ ἔγγραφο τοῦτο διαλαμβάνει τὸ ἐξῆς ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας, δηλοῦσης ὅτι ὁμιλεῖ καὶ ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων τῆς.

1ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναγνωρίζει τὴν ἰσχύν τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Συλλογικῆς διακοινώσεως τῆς 31ης Ἰανουαρίου (13 Φεβρουαρίου 1914) τῆς σχετικῆς μετὰ τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου. Συνεπῶς καὶ διὰ τὸ μέλλον δηλοῖ ὅτι θὰ ἐξακολουθῆ νὰ θεωρῆ τὰς νήσους ταύτας ὡς Ἑλληνικάς.

2ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν διὰ πάντων τῶν εἰς τὴν διάθεσίν τῆς μέσων, καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἐγγυήσιν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος.

3ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ποσοῦ ὀρισθησομένου κατόπιν αἰτήσεως τῆς Ἑλλάδος.

4ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἐγγυᾶται τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος.

5ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ὑπόσχεται ἐπέκτασιν ἐδαφικῆν τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ (καθορίζει λεπτομερῶς τοῦτο).

6ον) Ἐπίσης τοιαύτην ἐν Ἀλβανίᾳ.

7ον) Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει ὅπως μεσολαβῆσῃ, ἵνα ἡ Τουρκία ἀναγνωρίσῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Δωδεκανήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα.

8ον) Ταῦτα πάντα ἔχουσιν ἰσχύν ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλάς τηρήσῃ οὐδετερότητα χωρὶς νὰ ζητῆται νὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἑλλάς καὶ ὑποχρέωσιν ἐπὶ τούτου.

Καίτοι ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ ἡ Γερμανία ὁμιλεῖ καὶ ἐκ μέρους τῶν συμμάχων τῆς, ἐν τούτοις ὅπως μὴ ὑπάρξῃ οὐδεμία ἀμφιβολία, ἐστάλησαν κατόπιν ὅμοια ἔγγραφα καὶ ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν Κυβερνήσεων τῆς Συμμαχίας, ἐπιδοθέντα διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῶν τῆς Αὐστρίας, Βουλγαρίας, καὶ Τουρκίας. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα τῶν λοιπῶν τούτων δυνάμεων ἀναφέρουσι πάντας τοὺς ὅρους τοῦ Γερμανικοῦ πλὴν τοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως καὶ τοῦ τῆς Δωδεκανήσου.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐκράτησεν ἀπολύτως ἀπόρρητα εἰς χεῖρας τοῦ κατ' ἀρχὰς ὁ Βασιλεὺς.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δυνάμει νὰ μὴ ἀσχοληθῶ καθόλου μετὰ τὰ γραφόμενα τοῦ κ. Βενιζέλου, περὶ ἀναληθειῶν μου, περὶ μύθων μου, περὶ ψυχικῶν μου παραισθήσεων κτλ. κτλ. καὶ δικαιούμαι, πάσας ταύτας τὰς ἀπρεπείας, νὰ τοῦ τὰς ἐπιστρέψω πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ χρήσιν.

Ὁ κ. Βενιζέλος ἐρωτᾷ διατί ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δηλ. ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη — διότι ὁ κ. Ζαΐμης παρητήθη μετὰ δύο τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ πρώτου καὶ κυριωτέρου ἐκ τῶν ἐγγράφων εἰς Ἀθήνας — δὲν ἔσπευσε νὰ τὰ δώσῃ εἰς τὸν Τύπον καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν λήψιν αὐτῶν εἰς τὴν Βουλῆν, διὰ νὰ ἀνατρέψῃ ἐν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματά του κατὰ τῆς ἀσκουμένης Βασιλικῆς, ὡς τὴν λέγει, πολιτικῆς. Δὲν εὕρισκε δὲ λογικὴν ἐξήγησιν διατί νὰ μείνουν τὰ ἔγγραφα ταῦτα μυστικά.

Ὁ κ. Βενιζέλος προκειμένου δι' ὅτι δὲν τὸν συμφέρει, δὲν ἔχει οὔτε πολὺ μακρὰν, οὔτε πολὺ πιστὴν τὴν μνήμην.

Λησμονεῖ ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἰδίως μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Σεπτεμβρίου, κατήγγελλε δημοσίᾳ τὸν Βασιλέα, τοὺς πολιτικοὺς ἀντιπάλους, τὸ ἐπιτελεῖον ὡς προδότας τῆς Ἀντάντ, ὡς σκευωροῦντας μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν πᾶσαν βλάβην κατὰ τῆς Ἀντάντ, ἐξεμεταλλαύετο δὲ πᾶσαν, καὶ τὴν ἀθωοτέραν αὐτῶν πράξιν ὅπως τὴν διαστρέφῃ, καὶ τὴν ἀποδεικνύῃ εἰς τὰς Κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων τῆς Συνεννοήσεως ὡς στρεφόμενην ἐναντίον τῶν. Καὶ αὐτὸς καὶ ὀλόκληρος ὁ ἀκολουθῶν αὐτὸν Τύπος ὠργίαζε καὶ ἐμείναιον ἐναντίον παντός, ὅστις θὰ ἐτόλμα καὶ νὰ συζητήσῃ κἂν περὶ οὐδετερότητος. Ἀπεκάλουν ὅλοι τῶν ἐν χορῷ τὴν οὐδετερότητα, Γερμανοφιλίαν. Ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἐκήρυττον ὅτι ἡ Ἑλλάς ὤφειλε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς προσβληθείσης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Σερβίας, ἔστω καὶ ἂν κατεστρέφετο ἡ Ἑλλάς ἐκ τῆς ἐπεμβάσεώς τῆς ταύτης. Διότι, ἔλεγον, τοῦτο ἐπέβαλλεν ἡ τιμὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἓνα ἔθνος εἶνε προτιμότερον νὰ καταστραφῇ, παρὰ νὰ ἀτιμασθῇ, παρασιωπῶντες ὅτι πρῶτος ὁ κ. Βενιζέλος τὸ 1914 παρεβίασε τὴν Σερβικὴν Συνθήκην. Προσέθετο ὅτι ἡ Ἑλλάς ὤφειλε, ἔστω καὶ μετὰ τὸν μεγαλύτερον αὐτῆς κίνδυνον, νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας, καὶ ὅτι ἐνῶ αἱ Δυνάμεις αὗται ἐπολέμουν, τὸ νὰ μὲν ἡ Ἑλλάς οὐδετέρα, ἦτο προδοσία κατὰ τῆς ὁποίας ὤφειλον αἱ Δυνάμεις αὗται νὰ λάβωσι σύντονα μέτρα. Περιέτρεχον δὲ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ ἐμπιστοὶ ὁπαδοὶ τοῦ τακτικῶς τὰς πρεσβείας τῶν Συμμάχων καὶ ἐδημιούργουν συστηματικῶς παρ' αὐταῖς τὴν ἐντύπωσιν τῆς γερμανοφιλίας τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ἐκαλλιέργουν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς οὐδετερότητος ἦτο πολιτικὴ ἔθνητικὴ πρὸς τὴν Συνεννόησιν.

Φαντάζεται κανεὶς τί θὰ ἐγίνετο, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις, ἐξήρχοντο δημοσίᾳ καὶ ἔλεγον ὅτι προτιμοῦν νὰ μείνουν οὐδέτεροι, ἀφοῦ ἔχουν ταῦτα καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀνταλλάγματα ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν;

Ἄλλ' ὑπῆρχε καὶ ἄλλος σοβαρὸς λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύναντο νὰ πράξουν τοῦτο ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις. Διότι τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν ἀπῆτουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀναλάβῃ ὑποχρέωσιν τῆς οὐδετερότητός τῆς. Ἐλεγον: αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαί, ὑποχρεοῦνται ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος εἰς τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ἐὰν ἡ Ἑλλάς παραμείνῃ οὐδετέρα μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπῆτουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα οὔτε ἀπάντησιν. Συνεπῶς ἡ Ἑλλάς ἐπεφύλασεν εἰς ἑαυτὴν ν' ἀποφασίσῃ ἐὰν θὰ μείνῃ μέχρι τέλους οὐδετέρα ἢ ὄχι. Ἐὰν λοιπὸν ἀπεφάσιζεν ἀργότερα νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Συνεννοήσεως τὸ ὁποῖον εἶχε πάντοτε ὑπ' ὄψει τοῦ ὁ Βασιλεὺς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἐξησφάλιζεν ὅρους ἐξυπηρετοῦντας καλύτερον τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα, πῶς θὰ ἔπραττε τοῦτο καὶ πῶς θὰ διεπραγματεύετο μετὰ τῆς Ἀντάντ τὴν ἐξοδον, ἐὰν διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐγγράφων τούτων ἐγεννᾶτο παρὰ ταῖς Δυνάμει ταύταις ἡ ἐντύπωσις, βοηθοῦντος συστηματικῶς καὶ

του κ. Βενιζέλου, ότι ο Βασιλεύς ητο έχθρος των, ότι οι πολιτικοί της 'Ελλάδος άνδρες ησαν έχθροί των, ότι οι διευθύνοντες τόν στρατόν ησαν έχθροί των;

*Επρεπε λοιπόν τὰ έγγραφα ταύτα νὰ μείνωσι μυστικά.

Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ, ἐάν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, εἰς τὴν θέσιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἦτο ὁ Βούλγαρος ἢ ὁ Κουμουνοῦρος, ἢ ὁ Τρικούπης, ὁ Δηληγιάννης, ἢ ὁ Θεοτόκης, ἢ ὁ Ράλλης, ἢ ὁ Μαυρομιχάλης, ἢ ὁ Ζαΐμης, ἢ ὁ Γούναρης, ἢ ὁ Στράτος, ἢ ὁ Δημητρακόπουλος, ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος πολιτικός, ὅπως οἱ ἀνωτέρω, ἦτο νὰ κληθῆ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀπὸ τὸν Βασιλέα τὸν ἴδιον, νὰ τοῦ ἀνακοινωθοῦν τὰ μυστικά ἐγγραφα καὶ νὰ παρακληθῆ νὰ συνδράμῃ τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως διὰ τῆς στάσεώς του. Ἄλλ' ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπολιτεύσεως τότε ἦτο ὁ κ. Βενιζέλος. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος τῆς σήμερον λησμονεῖ φαίνεται τὸν τότε κ. Βενιζέλον. Ὁ τότε κ. Βενιζέλος δι' ὄλων του τῶν πράξεων ἐνεφανίζετο ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Συνεννοήσεως καὶ ὄχι τῆς 'Ελλάδος. Ἐὰν ὁ τότε κ. Βενιζέλος ἐλάμβανε γνῶσιν τῶν μυστικῶν τούτων ἐγγράφων, τὸ πρῶτον πράγμα πού θὰ ἔκαμνε θὰ ἦτο νὰ περιέλθῃ τὰς πρεσβείας τῆς Ἀντάντ καὶ νὰ καταγγείλῃ τὸν Βασιλέα ὡς συμμάχοντα μὲ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ ὡς ἔτοιμον νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατευμάτων των. Τὸ τί δὲ θὰ ἔγραφαν αἱ ἐφημερίδες του, εὐκόλως τὸ φαντάζεται κανεὶς.

Ἄπορεί ὁ κ. Βενιζέλος πῶς δὲν ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἐγγράφων τούτων ὁ κ. Πολίτης. Ἄλλ' εἰς τὴν ἀπορίαν του ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος λέγων ὅτι, ἂν ἐλάμβανε γνῶσιν ὁ κ. Πολίτης, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ τὸν καταστήσῃ ἐνήμερον αὐτῶν.

Ἐρωτᾷ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἀφοῦ ἡ Γερμανία ὑπεσχέθη καὶ ἠγγυήθη τὴν προστασίαν τῶν ὑποδούλων ἐλληνικῶν πληθυσμῶν, πῶς τὸ Βασιλικὸν Καθεστῶς ἠνέχθη ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1917 τὴν συστηματικὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μ. Ἀσίας; Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος λησμονεῖ τὴν ἰδικὴν του δρᾶσιν, ἥτις καὶ προεκάλεσε τοὺς διωγμοὺς τούτους. Διότι τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 αὐτὸς ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ κηρύξῃ ἡ Ἑλλὰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, αἱ δὲ διαπραγματεύσεις πρὸς ἕξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Τουρκίας συνεχίσθησαν καὶ κατὰ τοὺς ἐπομένους μῆνας. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916 αὐτὸς ἔφερε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐπιστράτευσε τὴν Ἑλλάδα κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Αὐτὸς συνετάραξε τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλον τὸ μετέπειτα διάστημα, ἵνα ἀνατρέψῃ καὶ Κυβέρνησιν καὶ Βασιλέα καὶ παρασύρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν πόλεμον. Αὐτὸς συνεμάχησε μετὰ τῶν ἐν Θεσσαλονικίᾳ ξένων στρατῶν πρὸς δημιουργίαν καταστάσεως στρεφομένης κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Αὐτὸς ἱδρυσε τὸ 1916 τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν. Αὐτὸς ὑπεδαύλισε διὰ τοῦ Τύπου του τοὺς ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐξεγείρων τὴν δυσπιστίαν τῆς Τουρκίας πρὸς τοὺς πληθυσμοὺς αὐτούς, καὶ ὑπέσχετο ὅτι αὐτὸς θὰ τοὺς ἀπληθεύρωνε τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, διαλύων φυσικὰ τὴν Τουρκίαν καὶ προσαρτῶν εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα τὰς χώρας τῆς. Καὶ ἔπειτα ἀπορεῖ διὰ τὴν στάσιν τῆς Τουρκίας. Ἡ Τουρκία ἀνέμενεν ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν νὰ κυριαρχήσῃ διὰ τῶν ξένων στρατῶν ὁ κ. Βενιζέλος ἐν Ἑλλάδι καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῆς. Ὅπερ ἄλλως τε καὶ ἐγένετο κατὰ τὸ 1917. Ὁ κ. Βενιζέλος ὁμοιάζει πρὸς ἕνα ἐμπρηστήν, ὅστις ἀφοῦ δεαμεύσῃ τοὺς ἐνοίκους μίᾳς οἰκίας καὶ θέσῃ εἰς ταύτην τὸ πῦρ, φωνάζει κατόπιν κατὰ τῶν ἐνοίκων διατί δὲν ἐφρόντισαν νὰ σβύσουν τὴν πυρκαϊάν! Οἱ διωγμοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἤρχισαν τὸν χειμῶνα τοῦ 1913-1914 εἰς μεγάλην κλίμακα ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε ἐπρότεινε τότε πρῶτος αὐτὸς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ἐπανελήφθησαν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ὁπότε ἠτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὰ Δαρδανέλλια καὶ διεπραγματεύθη τὴν διάλυσιν τῆς Τουρκίας. Κατέστησαν ἔτι μᾶλλον ἐντονοὶ ὅταν ἱδρυσε τὸ Κράτος τῆς Θεσσαλονίκης ἐχθρικὸν πρὸς τὴν Τουρκίαν. Καὶ ἐγέναν ἀφόρητοι μετὰ τὸ 1917, ὁπότε κυριαρχήσας καὶ ἐν Ἀθήναις παρέσυρεν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα κατὰ τῆς Τουρκίας. Πού εὕρισκε ὅτι ὅταν ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ ἐπετεινόντος οἱ διωγμοὶ, ἐνῶ ὅταν ἀνήρχετο αὐτός, ἐχαλαροῦντο;

Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι ἐπιθυμεῖ σοβαρὰν συζήτησιν. Τοιαύτην ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ πῶς νὰ κρατηθῆ εἰς ὕφος σοβαρὸν ἢ συζήτησις, ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἀπορῆ πῶς τὸ Βασιλικὸν Καθεστῶς διετήρησε τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915, ἐνῶ γνωρίζει, ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἱ Σύμμαχοι ἐξ ἀρχῆς ἀπήτησαν τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως; Καὶ ἀπήτησαν τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν κατ' ἀρχὰς αἱ δυνάμεις των ἦσαν μικραὶ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τὰς ἐκάλυπτεν, ἰδίως εἰς τὰ πλευρά των. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Συμμάχων ἐκ Κρυσολάκ, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐσταμάτησε τοὺς Γερμανοὺς καὶ Βουλγάρους εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα καὶ ἐκάλυψε διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Συμμάχων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ τοὺς ἔδωσε καιρὸν νὰ ἀνασυνταχθῶσι καὶ ἐνισχυθῶσι. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Σύμμαχοι ἠλπίζον πάντοτε νὰ παρασύρῳ τὴν Ἑλλάδα εἰς πόλεμον καὶ τὴν ἠθελαν ἐπιστρατευμένην. Μόνον δὲ ὅταν ἀπλητίσθησαν ἤρχισαν νὰ ζητοῦν τὴν ἀποστράτευσιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀπήτησαν διὰ τῆς νότας των τῆς 16 Ἰουνίου. Ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐγνώριζε πολλὴν καλὰ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο ὁ αἴτιος τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως. Οὐδεμία διδασκαλία ἐγένετο εἰς τὸν στρατὸν οὔτε εἶχε νόημα νὰ γίνῃ. Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἦτο γενικὸν εἰς πάντας τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας. Πολλάκις δὲ ἐθίγη ἢ φιλοτιμία τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὰ μέτρα ἀρχηγῶν τινῶν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, διότι ἔμενε πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον του καὶ τὸν Βασιλέα, καὶ δὲν ἐπανεστᾶται ὑπὲρ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἦσαν δὲ τοσοῦτο ζωηρὰ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ὥστε ὅταν διελύθη ἡ ἐπιστράτευσις τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 οἱ ἐπιστρέφοντες ἐπίστρατοι πέρα-πέρα, ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεννοήσεως μεταξύ των, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς προκαταρκτικῆς ὀργανώσεως, ἐσχημάτισαν παντοῦ συνδέσμους ἐπιστράτων, μέσα ἀκόμη εἰς τὰ τραῖνα τὰ ὁποῖα τοὺς μετεκόμιζαν ἐκ Μακεδονίας εἰς τὰς ἐστίας των, στρεφομένους κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Τό-

σον δὲ ἦτο καθολικὸν καὶ ζωηρὸν τὸ αἶσθημα τοῦτο, ὥστε ἐνῶ οἱ Σύμμαχοι διὰ τῆς νότας των, τῆς 16ης Ἰουνίου, καταλύσαντες τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, τῇ προτροπῇ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπήτησαν τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη καὶ ἀμέσους ἐκλογάς, δι' ὧν ἤλπιζαν τὴν ἀνοδοῦν τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν ἐξουσίαν, ὅταν εἶδον κατόπιν τὴν γενικὴν τοῦ λαοῦ ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐπανελθόντων ἐπιστράτων, ἀπήτησαν εὐθὺς κατόπιν τὴν ἐπ' ἀόριστον ἀναβολὴν τῶν ἐκλογῶν. Ἡ μήπως ἀγνοεῖ πάντα ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ κύριος ὑποκινητὴς πασῶν τούτων τῶν ἐνεργειῶν;

Ἄλλὰ καταπληκτικὴ ὄντως εἶνε ἡ ἐρώτησίς του, διατί ἐπὶ 20 χρόνια ἐσιωπήσαμεν καὶ δὲν ἀνεφέραμεν τίποτε περὶ τῶν μυστικῶν ἐγγράφων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Πότε ἤθελεν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτῶν; Μήπως κατὰ τὸ 1917—1920; Ἡ μήπως κατὰ τὸ 1920—1922, ὅποτε ὁ κ. Βενιζέλος ἐν Εὐρώπῃ εὐρισκόμενος κατηγορεῖ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν τότε Κυβέρνησιν, ἐνεργοῦντας ἀπελπιν ἀγῶνα ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὡς γερμανοφίλους καὶ προδότας τῆς Ἀντάντ; Ἡ μήπως κατὰ τὸ 1922—1924; Κατὰ δὲ τὸ 1924—1928 ἐπωφελούμενοι πάντες οἱ τε ἀντίπαλοι καὶ οἱ πρόην ὁπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, τῆς ὀριστικῆς ἀποχωρήσεώς του ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἥτις ἐπιστεύετο πράγματι ὡς ὀριστικὴ, εἶχομεν δώσει πρὸς ἀλλήλους τὰς χεῖρας πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐρίδων καὶ ἀνόρθωσιν ἀπὸ κοινῆς τῆς χώρας. Δὲν ἦτο δὲ τότε στιγμή διὰ νὰ ἀνοίξωμεν συζήτησιν, ἥτις θὰ μᾶς ἐχώριζεν ἐκ νέου. Μετὰ δὲ τὸ 1928, ἡμεῖς τοῦλάχιστον συντριβέντες πολιτικῶς διὰ τοὺς λόγους πού ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ἀναγκαστικῶς ἐξεληθόντες τῆς πολιτικῆς καὶ καταγινόμενοι νὰ ἐπουλώσωμεν τὰς οἰκονομικὰς μας πληγὰς, στερούμενοι φίλων, στερούμενοι φιλικῶν ἐφημερίδων καὶ πάσης οἰαοδήποτε συνδρομῆς, ἐργαζόμενοι διὰ νὰ συντηρήσωμεν τὴν οἰκογένειάν μας, οὔτε νοῦν, οὔτε ὄρεξιν, καὶ δύναμιν, εἶχομεν νὰ ἀνοίξωμεν τοιαύτας συζητήσεις. Οὔτε καὶ τώρα, ὅποτε ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πολιτικὴν, εἶχομεν καμμίαν διάθεσιν νὰ ἐπαναστραφῶμεν εἰς τὸ παρελθόν, στρέφοντες τὰ ὄμματά μας μόνον εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν δὲν μᾶς ἐξηνάγκαζεν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῆς προκλητικῆς ἐπὶ τοῦ παρελθόντος ἀρθρογραφίας του.

ΑΡΘΡΟΝ 7ον

(25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΠΡΟΕΛΗΦΘΗ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΑ.-ΟΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ὁμολογήσω, χωρὶς νὰ κακοφανῇ εἰς κανένα, οὔτε καὶ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅτι ὅταν ἀνέγνωσα τὴν πρὸς ἐμὲ πρώτην ἀπάντησίν του, καὶ ἰδίως τὸ μέρος αὐτῆς τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἀποστολῆς ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς κατάληψιν τῶν Δαρδανελλίων, μοῦ ἦλθεν εἰς τὴν μνήμην ἓνα μυθιστόρημα τοῦ Ζὺλ Βέρν, τὸ ὁποῖον εἶχα διαβάσει εἰς τὰ εὐτυχεῖ παιδικὰ χρόνια μου.

Εἰς τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ὁ ἥρωσ του, Ι. Τ. Μάστων ὀνόματι, ἀπεφάσισε νὰ ἀνατρέψῃ τὸν ἄξονα τῆς γῆς. Μὲ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἄξονος τῆς γῆς, προσεδόκα νὰ κατακλύσῃ μέρος τῆς Εὐρώπης μεθ' ἑαυτῆς, ἀλλὰς θαλάσσης νὰ μεταβάλλῃ εἰς ξηράς, πεδιάδας νὰ ἀνυψώσῃ εἰς ὄρη, νὰ καταποντίσῃ μέρος τῆς Ἀμερικῆς καὶ νὰ ἀλλάξῃ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ Βορείου Πόλου, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκμεταλλεῖται τὰ ἐκεῖ κρυμμένα ὑπὸ τοὺς πάγους ἀνθρακωρυχεῖα. Διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν ἄξονα τῆς γῆς, ὁ Ι. Τ. Μάστων, ἐσκέφθη, νὰ κατασκευάσῃ ἓνα πελώριον κανόνι μέσα εἰς τὸ ὄρος Κιλιμάντζαρον ἐπὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ, νὰ τὸ γεμίσῃ μετὰ χιλιάδας τόννους πυρίτιδος καὶ νὰ τὸ ἀναφλέξῃ. Ὡστε ἡ δύναμις τῆς ὀπισθοδρομήσεως τοῦ κανονιοῦ θὰ ὤθει τὴν γῆν νὰ περιστραφῇ περὶ τὸν νέον ἄξονα. Καὶ τὸ ἔκαμε.

Τὸ κανόνι ἐξεπυροσοκρότησε, οἱ χιλιάδες ὑπηρετοῦντες αὐτὸ ἀνθρωποὶ ἐφονεύθησαν ὅλοι, ἡ χώρα περὶ τὸ Κιλιμάντζαρον ἠρημώθη καὶ κατεστράφη, ἀλλὰ... ἡ γῆ ἔμεινε ἀπαθῆς καὶ ἐξακλουθεῖ τὴν περιστροφὴν τῆς ὡς πάνποτε, ὡσὰν νὰ μὴ εἶχε συμβῆ τίποτε. Διότι ὁ Ι. Τ. Μάστων εἶχε κάμει λάθος εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς του. Ἐχρειάζοντο χιλιάδες κανόνια, χιλιάδες φορὲς μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ ἰδικόν του, διὰ νὰ ἐπήρχετο τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἔτσι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, φαντάζεται, ὅτι ἐντὸς ἐπτὰ ἡμερῶν, ἀφ' ὅτου θὰ ἐκήρυσσε τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ, τοῦτο θὰ ἐπεστρατεύετο, θὰ συνεκεντροῦτο εἰς τοὺς λιμένας, θὰ ἐπεπιβάλετο εἰς πλοῖα, θὰ μετεφέρετο εἰς Δαρδανέλλια, θὰ ἀπεπιβάλετο, καὶ θὰ ἐκυρίευε τὰ Στενά. Καὶ μετὰ τὰς ἐπτὰ αὐτὰς θαυματουργὰς ἡμέρας, ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀγγλογαλλικῶν ἀγυμάτων, τὰ Δαρδανέλλια καὶ ὁ Βόσπορος θὰ ἠνοιγοντο, ἡ Ρωσσία ἢ ὁποία τότε εὕρισκετο εἰς Πρῶμευσλ θὰ ἀνεφωδιάζετο μετὰ πολεμικὸν ὕλικόν, τοῦ ὁποίου ἐστερεῖτο, ἢ Βουλγαρία καὶ ἡ

Ρουμανία θα εισήρχοντο πιθανώτατα έκτοτε εις τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, καὶ μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Βερντέν τὸ θέρος τοῦ 1916 ἡ Γερμανία θὰ ἤναγκάζετο νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, παραιτουμένη τῆς Ἀλασατίας καὶ τῆς Λαβαίνης, ὁ πῆλεμος θὰ ἐβραχύνετο κατὰ τὸ ἥμισυ, οἱ νεκροὶ τοῦ πολέμου καὶ οἱ ἀνάπηροι θὰ ἦσαν οἱ ἡμίσεις, ἡ καταστροφή συγκεντρωμένου πλούτου, τὴν ὁποίαν ἔφερον ὁ πόλεμος θὰ ἦτο κατὰ τὰ 2)3 ἢ τοῦλάχιστον κατὰ 3)5 μικροτέρα, καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὀλόκληρος δὲν θὰ ὑφίστατο τόσον ἰσχυρὸν τὸν ἐκ τοῦ πολέμου κλονισμόν.

Καὶ ὅλος αὐτὸς ὁ παράδεισος θὰ ἐπραγματοποιεῖτο, ἐὰν ἐγὼ δὲν ἠμπόδιζα τὸν κ. Βενιζέλον νὰ στείλῃ ἓνα σῶμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Αὐτὰ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ καὶ ὁποῖος δὲν τὰ πιστεύει, ἄς τὸ διαβάσῃ.

Ὁμολογῶ ὅτι ἐγὼ τὸν ἠμπόδισα. Καὶ χαίρω διότι μετὰ τόσα ἔτη ἀποδίδεται εἰς τὸ πρόσωπόν μου ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν κ. Βενιζέλον ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ δικαιοσύνη.

Ἐὰν δὲν τὸν ἠμπόδιζα, καὶ τὸν ἄφηνα νὰ στείλῃ εἰς τὰ Δαρδανέλλια τὸ Ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ, ἢ Ἑλλάς θὰ ἐπάθαιεν εἰς τὰ Δαρδανέλλια, ὅ,τι καὶ τὸ κανόνι τοῦ I. T. Μάστων εἰς τὸ Κιλιμάντζαρον. Τὸ Ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ θὰ κατεστρέφετο, ὅπως καὶ ὁ στόλος, ὅπως θὰ κατεστρέφοντο καὶ ὅλαι αἱ ἐπικουρίαι τὰς ὁποίας ἀναγκαστικῶς θὰ ἐξήκολούθει νὰ στέλλῃ ἐκεῖ ἡ Ἑλλάς, ὅπως ἄλλως τε κατεστράφησαν πράγματι τὰ ἐκεῖ σταλέντα στρατεύματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ ἐδεκατίσθησαν οἱ ἐκεῖ στόλοι τῶν Σημειούμενων ἀπλῶς, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ὅτι μόνον οἱ Ἄγγλοι ἔχασαν ἐκεῖ 5.241 ἀξιωματικούς καὶ 210.791 στρατιώτας καὶ τὰ ὠραιότερα πλοῖα τοῦ στόλου τῶν Μεσογείων, κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀφίνω δὲ κατὰ μέρος τὰς ἀπωλείας τῶν Γάλλων, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἔχω ἐπισήμους στατιστικὰς. Δὲν ἐξετάζω δὲ τί θὰ ἐπάθαιεν ἡ Ἑλλάς κατόπιν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ τίς οἶδε καὶ ἀπὸ ποίους ἄλλους, ἐὰν ὑφίστατο τοιαύτην καταστροφήν.

Ὁμιλῶ μετὰ τοιαύτης πεποιθήσεως, διότι μίαν ἐνδεχομένην ἐκστρατείαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Δαρδανελίων εἶχον μελετήσῃ ἐγὼ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1914 εἰς πάσας αὐτῆς τὰς λεπτομερείας, μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων. Ἐγνώριζον δὲ καλῶς ὑπὸ ποίας καὶ μόνας προϋποθέσεις αἵτινες ὑφίσταντο τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἦτο δυνατὴ ἐπιχείρησις αὐτὴ καὶ κατήρτισα τότε ὀλόκληρον σχέδιον ἐνεργείας δι' ἑνὸς σώματος στρατοῦ Ἑλληνικοῦ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ μελέται μου εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὰ ἐμπιστευτικὰ ἀρχεῖα τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ. Ἀλλὰ αἱ προϋποθέσεις αὗται, αἵτινες ὑφίσταντο τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἀνεπράπησαν ἄρδην μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Μεγάλου Πολέμου. Τὸν δὲ Φεβρουάριον τοῦ 1915 αἱ προϋποθέσεις διὰ μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἦσαν ἀπολύτως δυσμενεῖς. Ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε λάβει τὸ προηγούμενον ἔτος, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, κεφαλαῖωδῆ τινὰ γνώσιν τῶν τότε ἐργασιῶν μου, χωρὶς ὅμως νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ ζήτημα,

καὶ χωρὶς νὰ τὸ κατανοήσῃ πλήρως, οὔτε κατέγινεν ἐκτοτε εἰς αὐτό. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 εὐρέθη ἐξ ἀπίνης πρὸ τῆς προτάσεως τῶν Συμμάχων νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελίων, καὶ ἐνεθυμήθη τὰς πρὸ ἔτους ἐργασίας μου. Ἦρπασε τότε τὴν ἰδέαν μου, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε καταλάβει ποσῶς, ἀφοῦ καὶ σήμερον δὲν τὴν ἔχει καταλάβει ἀκόμη, καὶ μὴ κατανοῶν ὅτι ἐκεῖνο ποῦ ἦτο δυνατόν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, δὲν ἦτο δυνατόν πλέον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ἐφαντάσθη ὅτι ἠδύνατο νὰ κάμῃ καὶ τὸν στρατηγόν. Διότι καὶ εἰς ὀλίγας γραμμάς τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα ἐπιστολῆς του περιελάμβανε καὶ ὀλόκληρον σχέδιον πολέμου καὶ ἐκστρατείας. Εἰς μάτην προσεπάθησα νὰ τὸν σταματήσω. Διὰ νέου μακροῦ ὑπομνήματος, τοῦ κατέδειξα τὴν μεγάλην πλάνην, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο καὶ εἰς ποίαν καταστροφὴν θὰ ὠδήγει ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελίων. Τότε ἤρχισε νὰ κατανοῇ ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶνε ὅπως τὰ ἐνόμιζε. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐπακολούθησαν μετὰ τὴν παραίτησίν μου συμβούλιον τοῦ Στέμματος, ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσε (ἐστενογρ. πρακτ. τοῦ Συμβ. τοῦ Στέμματος) «θεωρῶ τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν συνιστῶ, ὅτι εἶνε ἡ καλύτερα. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραγνώρισω ὅτι τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου (ἐμοῦ δηλ.) χωρὶς νὰ κλονίσῃ τὰς πεποιθήσεις μου, μοῦ ἐγέννησεν ὁμοῦς δισταγματὸς τινὰς ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικὴν».

Δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα κατάρα εἰς ἓνα τόπον, παρὰ ὅταν πολιτικοὶ τοῦ τελείως ἀκατάρτιστοι εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου, ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ σχεδιάζουσιν καὶ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ ἐπίσημος ἐκθεσις τῆς Βασιλικῆς ἀγγλικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελίων ἀκριβῶς, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1917, τὸ δὲ δεύτερον μέρος τὸ 1919, εἶνε δριμυτάτη διὰ τοὺς Ἀγγλους πολιτικούς, οἵτινες ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ἡ ἀνακριτικὴ ἐπιτροπὴ δὲν φεῖδεται οὐδενός, οὔτε τοῦ Τσῶρτσιλ, οὔτε τοῦ Ἀσκουίθ, οὔτε αὐτοῦ τοῦ Λόυδ Τζῶρτζ. Ἐὰν συνέβαινε αὐτὸ ἐδῶ τὸ 1922, θὰ τοὺς ἐτυφέκιζαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁμοῦς δὲν τὸ συνηθίζουν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπῆλθον ἀπὸ τοὺς πολιτικούς τῶν νῦν εἶνε συγχρόνως καὶ στρατηγοί, δηλ. στρατηγοὶ πραγματικοί. Καὶ εἶχαν δίκαιον. Διότι ὁ πόλεμος εἶνε συνέχεια τῆς πολιτικῆς μετὰ ἄλλα μέσα (Κλάουζεβιτς). Καὶ συνεπῶς ὁ πολιτικὸς ὁ ὧθων εἰς πόλεμον πρέπει νὰ εἶνε εἰς θέσιν καὶ νὰ τὸν διεξαγάγῃ ὁ ἴδιος, εἰς τὰς γενικὰς αὐτοῦ κατευθύνσεις, τοῦλάχιστον. Ἐὰν δὲ εἶνε τελείως ἀκατάρτιστος στρατιωτικῶς, τότε τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἀκούῃ τοὺς ὑπευθύνους στρατιωτικούς συμβούλους του, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος πάντων, ὁ ὀλοκληρῶν τὴν εὐθύνην ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ ἀμεσώτατος σύμβουλος εἶνε ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου εἶνε πρόσωπον τῆς ἀπολύτου ἐκλογῆς καὶ ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως. Θὰ με ἐρωτήσετε: καὶ ὅταν ὁ πολιτικὸς ὁ κυβερνῶν δὲν εἶνε σύμφωνος μετὰ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου; Ὅταν ὁ κυβερνῶν Πρωθυπουργὸς εὐρίσκεται εἰς τελείαν ἀν-

τίθεισιν με τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκστρατείας, αἵτινες θὰ ἐπιχειρηθῶσι, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν γένει διεύθυνσιν τοῦ πολέμου, τότε, φυσικὰ, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται νὰ παραιτηθῇ ὁ Πρωθυπουργός, παραιτεῖται ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς εὐρίσκει ἄλλον σύμφωνον με τὰς βλέψεις του. Αὐτὸ ἔχει γίνεαι πάντοτε εἰς ὅλα τὰ Κράτη τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ γεννησῆ ποτὲ καμμίαν ἐπίκρισιν. Αὐτὸ ἔκαμα καὶ ἐγὼ τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915.

Αὐτὸ ἔκαμα καὶ ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς Φάλκνχαὺν τῷ 1916. Αὐτὸς ἔκαμα καὶ ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Φίσερ, πρῶτος λόρδος τοῦ Ναυαρχείου, δηλ. Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, τὸ 1915, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, παραιτηθεὶς εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς 5)18 Μαρτίου 1915 «διότι εἶχε διαφορετικὰς ἀντιλήψεις ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει χρῆσιν τοῦ στόλου, ὅστις εἶχεν ἀκίνητοποιηθῆ εἰς τὰ Δαρδανέλλια» (Τέστις, ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων κατὰ τὰ ἐπίσημα ἀγγλικά κείμενα). Τὸ περιεργότερον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τὴν παραίτησίν μου ταύτην, τὴν ὁποίαν ἤμουν στοιχειωδῶς ὑποχρεωμένος νὰ ὑποβάλω, κατακρίνει ὡς ἔκθεσμον, ἐνῶ ὡσάκις παρουσιάσεται ἡ περίστασις δὲν εὐρίσκει λόγους νὰ ἐπαινήσῃ τὰς στασιαστικὰς πράξεις ἀξιωματικῶν, παραβάσεις τῶν ὄρκων των, λιποταξίας κλπ. ὅταν πάντα ταῦτα γίνονται διὰ νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν.

Οὕτω λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος κακῶς ὑπολογίσας τὰ πράγματα παρ' ὀλίγον νὰ ἐνέπλεκε τὴν Ἑλλάδα εἰς ἀφάνταστον καταστροφὴν εἰς τὰ Δαρδανελλία. Ἡμεῖς γνωρίζομεν καλῶς πῶς καὶ πόθεν προέρχονται οἱ σφαλεροὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ. Καὶ θὰ ἠδυνάμεθα ἀπὸ τοῦδε ἐνταῦθα νὰ τοὺς ἀναλύσωμεν. Ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἀρθροῦ, τοῦ ἀπαντῶντος εἰς τὰ ἰδικά μου, ὑπόσχεται εἰς μεταγενέστερον ἀρθρον του, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει δημοσιευθῆ ἀκόμη ἐνῶ γράφομεν τὸ παρὸν μας, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων ἦτο ἐξησφαλισμένη, θὰ ἀναμείνωμεν τὸ μεταγενέστερον ἀρθρον, διὰ νὰ συλλάβωμεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπ' αὐτοφῶρῳ τὴν ἀνάλυσιν τῶν σφαλερῶν του σκέψεων, αἵτινες παρ' ὀλίγον νὰ ἐστοιχίζον τὴν ζωὴν εἰς δεκάδας χιλιάδας Ἑλλήνων, καὶ τότε θὰ ἐπανέλθωμεν ἐκθέτοντες ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ ἀναλύοντες τὸ ζήτημα τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀναμένοντες τὸ μεταγενέστερόν του ἀρθρον θὰ ἀσχοληθῶμεν με μερικὰς οὐσιώδεις ἀνακριθείας του περὶ τὴν διήγησιν τῶν ἀφορώντων τὰ γεγονότα τῆς 17ης Φεβρουαρίου. Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει ὅτι τὸν Φεβρουάριον 1915 παρουσιάσθη εἰς τὸν Βασιλέα μετὰ τὸ γνωστὸν ὑπόμνημά του περὶ ἀποστολῆς ἐνὸς σώματος στρατοῦ εἰς Δαρδανελλία καὶ ὅτι ἡ πειστικότης τῶν ἐπιχειρημάτων του ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ Βασιλεὺς συγκεκινημένος ἐνέκρινε τὴν πρότασίν του καὶ τὸν ἐξουσιοδότησε νὰ τοῦ ἀποστείλῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως. Ἀλλὰ τότε, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Βενιζέλος, ἐξεληθὼν τοῦ βασιλικοῦ γραφείου συνήτησεν εἰς τὸ ὑπασπιστήριον τὸν κ. Μεταξᾶν (ἐμὲ δηλ.) Ἀρχηγὸν τότε τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ ἀνήγγειλε

τὴν βασιλικὴν συγκατάθεσιν καὶ τὸν ἐκάλεσε (ἐμὲ δηλ.) νὰ μεταβῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ διατάγματος τῆς ἐπιστρατεύσεως. Ἀλλὰ, συνεχίζει ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ κ. Μεταξᾶς ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἐξάγει ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἔγγραφον παραιτήσεώς του ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, δικαιολογῶν αὐτὴν ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι δὲν συμφωνεῖ μετὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως πολιτικὴν.

Ἡ διήγησις αὕτη εἶνε ἀναληθής. Τὰ πράγματα συνέβησαν ὡς ἑξῆς:

Τὴν 15ην Φεβρουαρίου Σάββατον— δηλ. δύο ἡμέρας προτοῦ συμβῶν τὰ ἀνωτέρω ἀνακριθῆ γεγονότα, ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ ἐκάλεσε περὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὅπου ἦτο ὁ μόνος. Τοιαῦται προσκλήσεις μοῦ ἐγίνοντο τότε πολὺ συχνά, ὡσάκις προέκειντο σοβαρὰ ζητήματα. Ὁ κ. Βενιζέλος μοῦ ἔφερε τὸν λόγον καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Μικρασιατικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπανειλημμένως εἰς προηγουμένας συνεντεύξεις συνεζητήσαμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐνδεχομένης ἐξελίξεως τῆς ἐκστρατείας τῶν Συμμάχων εἰς Δαρδανελλία, ἡ ὁποία εἶχεν ἤδη ἀρχίσει πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἀπὸ θαλάσσης. Τοῦ ἀνέπτυξα τὰς γνωστὰς ἀπόψεις μου καὶ ἐπὶ τῶν δύο ζητημάτων καὶ ἡ συνομιλία διαρκέσασα περὶ τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν ὥρας κατέληξε μετὰ τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Βενιζέλου: «Τὸ βλέπω, τὸ καλύτερον ποῦ ἔχομεν νὰ κάμωμεν εἶνε καθήσωμεν ἡσυχου». Τὴν ἐπομένην ἀφίχθη ἐκ Παρισίων ὁ κ. Ρωμάνος καὶ ἔσχε μακρὰν μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου συνέντευξιν, τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον δὲν ἔμαθα τότε. Τὴν μεθεπομένην Δευτέραν 17ην Φεβρουαρίου, εἰργαζόμενος εἰς τὸ γραφεῖον μου τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, ὁπότε περὶ ὥραν 11ην π.μ. ἔλαβον πρόσκλησιν τοῦ κ. Βενιζέλου νὰ τὸν συναντήσω εἰς τὸ γραφεῖον του εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Μετέβην πάραυτα καὶ ἐκεῖ ἤκουσα ἀπὸ αὐτὸν ὅτι πρὸ μίας ὥρας εἶδε τὸν Βασιλέα, τοῦ ἐπρότεινε τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων δι' ἐνὸς σώματος στρατοῦ καὶ τοῦ ἀφῆκε ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον καὶ μοῦ ἀνέγνωσε. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀνέπτυσσε δι' ὀλίγων γραμμῶν τὸ σχέδιόν του τοῦ πολέμου καὶ εἰδικῶς τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων. Τότε τοῦ ἀπήντησα ὅτι ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετεροτήτος, ἔχω θεαίως τὰς γνώμας μου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε κυρίως πολιτικὸν ζήτημα, ἀπόκειται εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀποφασίσῃ. Τὸ ποῦ ὅμως θὰ κατευθύνῃ ἡ Ἑλλὰς τὰς ἐπιχειρήσεις της, εἰς τὰ Δαρδανελλία, ἢ ἀλλαχοῦ, καὶ πῶς θὰ τὰς διεξαγάγῃ, εἶνε ζήτημα ἐντελῶς τῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἰδικῆς μου, καὶ ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐννοεῖ ἐπὶ τούτου νὰ παραδεχθῇ τὰς ἰδέας μου, καὶ ἐπιμένει εἰς ἐπιχειρήσιν ἄγουσαν εἰς καταστροφὴν, καταρτίζει μάλιστα μόνος του καὶ τὰ σχέδια αὐτῆς, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ παραιτηθῶ τῆς θέσεώς μου, καὶ τότε ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ ἕτερον Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου συμφωνοῦντα μετὰ τὰς ἀπόψεις του, ἂν δὲν ἤθελε νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ὁ ἴδιος. Μοῦ ἀπήντησεν ἐν ταραχῇ νὰ μεταβῶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὅπως οὗτος λύσῃ τὸ ἀναφυὲν ζήτημα. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι δὲν ἔχω νὰ

κάμω τίποτε με τὸν Βασιλέα, ὅστις εἶνε Συνταγματικὸς Βασιλεὺς καὶ δὲν δίδει διαταγὰς εἰς τὰς ὑπηρεσίας, ὅτι ἔχω νὰ κάμω με τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, δηλ. αὐτόν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποῦο ὑπάγομαι, καὶ ὅτι ἐπιμένω εἰς τὴν παραίτησίν μου. Μετὰ τοῦτο μετέβην καὶ πάλιν εἰς τὸ γραφεῖον μου καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ἀπέστειλα μετ' ὀλίγας ὥρας τὴν αἴτησιν περὶ ἀποστρατείας μου, συνοδευομένην με μακρὸν ὑπομνημα περὶ τῆς καταστρεπτικῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, καὶ με μίαν ἐπιστολὴν ἀνακεφαλαιουσαν τὰ κυριώτερα τῶν ὄσων προηγουμένως ἀνέφερα. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔχει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς χεῖρας του, καὶ ἐγὼ φυσικὰ ἀντίγραφα αὐτῶν. Ὡστε δύναμαι νὰ δημοσιεύσω τὴν ἐπιστολὴν, ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος διαμφισβητήσῃ τὰ λεγόμενά μου. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν μου ταύτην τῷ προσέθετον ὅτι τὸν παρεκάλουν νὰ κρατήσῃ τὴν παραίτησίν μου μυστικὴν, μέχρι οὗ διορίσῃ ἕτερον Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου. Καὶ πράγματι ἡ παραίτησίς μου, ἔμεινε μυστικὴ μέχρι μεσημβρίας τῆς ἐπαύριον, ὁπότε ἐδέχθη εἰς τὸν γραφεῖον μου τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Σπ. Νικολοπούλου, δημοσιογράφου, ὅστις εἶχε πληροφορηθῆ κάτι ἀπὸ κύκλους προσκεκλιμένους εἰς τὸν μακαρίτην Ρέπουλην καὶ εἶχε μεταξὺ εἰς τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις ἀπέφυγε νὰ τὸν πληροφορήσῃ καὶ τὸν ἔστειλε νὰ τὸν πληροφορήσῃ ἐγὼ. Ἀπήντησα εἰς τὸν κ. Νικολόπουλον νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ ὅτι δῆποτε τοῦ εἶπη ὁ κ. Βενιζέλος, αὐτὸ νὰ γράψῃ εἰς τὸ φύλλον του. Ἀμεμπτότερον δὲν ἠδυνήθη νὰ συμπεριφερθῶ.

Ὡστε τὰ ὅσα διηγείται ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του περὶ ἀναμονῆς μου εἰς τὸ ὑπασπιστήριον τοῦ Βασιλέως, περὶ παραίτησεως ἐτοίμου τὴν ὁποῖαν ἐξήγαγον ἀπὸ τὸ θυλάκιόν μου κτλ. κτλ. δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν με τὴν πραγματικότητα καὶ δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν ἰδιαίτερον κεφάλαιον εἰς τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἄρθρου μου ἀνέφερα. Ἄν καὶ νομίζω ὅτι ἀπετέλεσαν ἤδη ἰδιαίτερον κεφάλαιον εἰς τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Γ. Βεντήρη, με τὸν ὁποῖον σκοπεύει ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἀναθρέψῃ τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων.

Καὶ τῶρα ἀναμένω τὸ μεταγενέστερον ἄρθρον τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὰ ἐπιχειρήματά του διὰ νὰ ἀναπτύξω ὁλόκληρον τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, τὴν γένεσίν του, ἐξελίξιν του, καὶ ἰδίως τὴν ἀτελῆ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀκόμη καὶ τῶρα, κατανόησίν του, ἥτις τὸν ἤγαγε τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915 εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκστρατείας, ἡ ὁποία ἂν ἐπραγματοποιεῖτο θὰ ὠδήγει τὴν Ἑλλάδα εἰς ὄλεθρον, τὸν ὁποῖον χαιρομαι καὶ ὑπερηφανεύομαι ὅτι ἀπέτρεψα ἐγὼ, ὡς καταγγέλλει ὁ κ. Βενιζέλος.

Καὶ τῶρα, διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν διχασμὸν, ἐρωτῶ: Ἀφοῦ ἐγὼ ἤμουν ὁ αἰτίος τῆς ἀποτυχίας τῆς πολιτικῆς του τῶν Δαρδανελλίων, διατί ὁ κ. Βενιζέλος τὰ ἔβαλε με τὸν Βασιλέα; Διατί ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος, τὸ συγκροτηθὲν δύο ἡμέρας μετὰ τὴν παραίτησίν μου, παρουσιάσθη ἀμφιρρέπων καὶ προτείνων σχηματισμὸν νέας Κυβερνήσεως καὶ συσπεύρωσιν ὄλων τῶν πολιτικῶν περὶ τὸν Βασιλέα, ὅπως ἐφαρμόσῃ ὁ Βασιλεὺς τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος (ἴδε ἐστενογραφημένα πρακτικὰ

τῶν δύο Συμβουλιῶν τοῦ Στέμματος), ἀφῆκε κατόπιν ὁλόκληρον τὸν Τύπον του νὰ ὀργιάξῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ νὰ τὸν διαβάλλῃ εἰς τὰ ὄμματα τῶν Συμμάχων ὡς ἀνελικρινῆ πρὸς αὐτούς; Τίνος ἡ στάσις προῦκάλεσε τὸν ἐσωτερικὸν διχασμὸν; Ἡ ἰδική μου, παραιτηθέντος καὶ ἀποσυρθέντος εἰς τὸν οἶκόν μου, ἢ ἡ ἰδική του παραιτηθέντος καὶ διεγείραντος ὅσον τμήμα τοῦ λαοῦ τὸν ἐπίστευε κατὰ τοῦ Βασιλέως;

ΑΡΘΡΟΝ 8ον (26 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑΤΟΥ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΩΝ "ΓΚΑΪΜΠΕΝ" ΚΑΙ "ΜΠΡΕΣΛΑΟΥ" ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Τέλος πάντων ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον μίαν ἀπάντησιν δημοσιευθεῖσαν τὴν 23ην Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. εἰς τὰ δύο πρὸ πολλοῦ τεθέντα ἐρωτήματά μας. Δηλαδή:

1ον) Διατί ἀφοῦ, ὡς λέγει, ἦτο ἐντελῶς βέβαιος ὅτι ὅπωςδήποτε μετὰ τὸν πόλεμον ἡ Ἑλλάς θὰ ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν με τὴν Τουρκίαν, καὶ προσθέτει μάλιστα με τὴν Τουρκίαν ἔχουσαν τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς προσκτήσεως τοῦ «Γκαϊμπεν», διατί ἐφωδίασε διὰ γαιανθράκων τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου» διωκόμενα ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ὥστε ταῦτα νὰ δυνηθῶσι νὰ φθάσωσιν ἀκωλύτως εἰς Δαρδανέλλια καὶ νὰ γίνωσι κτήμα τῆς Τουρκίας;

2ον) Διατί κατηγορεῖ τὴν Βασιλικὴν, ὑπ' αὐτοῦ λεγομένην, πολιτικὴν, ὡς ἐνοχον παραβιάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς Συνθήκης, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915, ἀφοῦ αὐτὸς πρῶτος παραβίασε τὴν συνθήκην τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914, πρὸ ἐνὸς δηλαδή ἔτους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου;

Τὸ ζήτημα, τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», τὸ ἐξεθέσαμεν λεπτομερῶς εἰς τὸ 2ον ἡμῶν ἄρθρον. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅσα ἐκεῖ ἐκτεταμένως ἐξεθέσαμεν, διότι θὰ ἐκουράζαμεν καὶ τὴν φιλοξενίαν τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες τόσοσιν εὐγενῶς μᾶς παρεχώρησαν τὰς στήλας των. Ἀπλῶς δι' ὀλίγων θὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὰ κύρια μόνον σημεία. Τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου», διωκόμενα ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Μεσογείου καὶ περιπλεύσαντα τὸ Ταϊναρον, ἐξέφυγον πρὸς στιγμὴν τῆς διώξεως τῶν ἐχθρῶν των καὶ κατέφυγον εἰς νησίδα τινὰ παρὰ τὴν Νάξον, ὅπου ἐπερίμεναν γαιάνθρακα διὰ νὰ συνεχίσωσι τὸν πλοῦν των πρὸς Δαρδανέλλια. Ἐφθασαν παρὰ τὴν Νάξον τὴν 5ην Αὐγούστου καὶ ἔπρεπε τάχιστα νὰ ἀνεφοδιασθῶσι, διότι ἄλλως θὰ ἀνεκαλύπτοντο ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Γαιάνθρακες ὑπῆρχον μόνον εἰς Πειραιᾶ, ἀλλὰ ὄλον τὸ ποσὸν τῶν ἐν Πειραιεὶ γαιανθράκων εἶχε κατασχεθῆ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Τότε, τὴν νύκτα

της 5ης πρὸς τὴν 6ην Αὐγούστου ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Γερμανίας μετέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸν ἐξύπνησε, τὸν ἤγειρε τῆς κλίνης του καὶ ἐπέτυχε παρ' αὐτοῦ διαταγὴν ὅπως τὸ ἐν Πειραιεὶ ἐμπορικὸν γερμανικὸν «Μπόγαμπος» ἐφοδιασθῆ δι' 800 τόννων γαιανθράκων καὶ ἀποπλεύσῃ. Τοιαύτη ἦτο ἡ σπουδὴ, ὥστε οὔτε κἀν ἔγγραφον ἐστάλη πρὸς τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς, ἀλλὰ τὴν διαταγὴν του πρὸς αὐτὸν ἔγραψεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐφ' ἀπλοῦ ἐπισκεπτηρίου του. Τὸ «Μπόγαμπος» ἐφοδιασθὲν τὴν ἰδίαν νύκτα ἐπειγόντως καὶ μετασχηματισθὲν ὥστε νὰ μὴ ἀναγνωρισθῆ, ἀπέπλευσεν εἰς Νάξον καὶ ἀνεφώδιασε τὰ διὰ τὴν Τουρκίαν προοριζόμενα δύο γερμανικὰ πολεμικά. Ταῦτα ἐξέθεσα εἰς τὸ δευτέρον ἄρθρον μου.

Ἦδη ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ τελευταῖον του ἄρθρον ἀπαντᾷ ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι οἱ γαιάνθρακες προωρίζοντο διὰ τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου», ἀλλὰ διὰ τὸ γερμανικὸν ἐμπορικὸν (τὸ «Μπόγαμπος» δηλ.). Καὶ φαντάζεται κανεὶς ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας αὐτοπροσώπως ἐξύπνησε τὸν πρωθυπουργὸν νύκτα, τὸν ἤγειρε τῆς κλίνης του ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΖΗΤΗΣΕΝ ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΣ διαταγὴν πρὸς τὸν λιμενάρχην Πειραιῶς ἐφοδιασμοῦ γαιανθράκων, ἐντὸς τῆς νυκτός, ἐνὸς ἀπλοῦ ἐμπορικοῦ; Καὶ τόσον ἐπειγόντως, ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος μὴ ἔχων προχειρότερον μέσον ἔγραψε τὴν διαταγὴν ταύτην ἐφ' ἀπλοῦ ἐπισκεπτηρίου του; Καὶ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας δὲν ἔκαμε οὐδὲ νύξιν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν περὶ «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», τούλαχιστον διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν τοιαύτην ἔκτροπον νυκτερινὴν ἐνόχλησιν ἐνὸς Πρωθυπουργοῦ; Καὶ ὅτι οὔτε ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπέρασεν οὐδεμίαν ὑποψίαν, ἐνῶ ἦτο γνωστὴ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἡ δίωξις τοῦ «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν ἀφοῦ καὶ κανονιοβολισμοὶ ἀνηλλάγησαν μεταξύ των παρὰ τὸ Ταίναρον; Καὶ ὅτι ἐπίστευσεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τὸ γερμανικὸν ἐμπορικὸν «Μπόγαμπος», τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ ἐν Πειραιεὶ ἐζήτηει γαιάνθρακας διὰ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον, αὐλακιζόμενον ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν, διὰ νὰ πλεύσῃ κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον εἰς τὸν πλησιέστερον γερμανικὸν ἢ αὐστριακὸν λιμένα, δηλ. εἰς Τεργέστην (!) ἢ εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν διὰ τοῦ Σουέζ (!); Καὶ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐθεώρησε περιττὸν νὰ διατάξῃ ἐν ἑλληνικὸν ἀντιτορπιλικὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν τόσον ὑποπτον πλοῦν τοῦ «Μπόγαμπος» μέχρις ἐξόδου του ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, διὰ νὰ ἰδῆ ποῖος ἦτο ὁ πραγματικὸς σκοπὸς του.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς προηγούμενον ἀπαντητικὸν πρὸς ἡμᾶς ἄρθρον του μᾶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐννοεῖ νὰ κάμῃ συζητήσιν, ἀλλὰ σοβαρὰν συζήτησιν. Θεωρεῖ πράγματι σοβαροὺς τοὺς ἀνωτέρω ἰσχυρισμοὺς του;

Καὶ τότε πῶς ἀφῆκε ἐπὶ ἔτη νὰ κατηγορηθῆ ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας του καὶ ἀπὸ τὰς συμμαχικὰς ἐφημερίδας, αἵτινες ἤντλουν τὰς πληροφορίας των ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας τοῦ κ. Βενιζέλου, νὰ κατηγορηθῆται λέγομεν, ὁ τότε ὑπουργὸς του τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ κ. Γ. Στρέιτ, ὅτι διέταξε τὸν διὰ γαιανθράκων ἀνεφοδιασμὸν ὄχι τοῦ ἐμπορικοῦ «Μπόγαμπος», ἀλλὰ τῶν πολεμικῶν «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου»;

Τῷ 1923 ἀπεκαλύφθη ἡ ἀλήθεια διὰ τῆς παρισινῆς «Ματὲν» καὶ δι'

ἄλλων γαλλικῶν ἐφημερίδων, καὶ ὁ γενόμενος θόρυβος ἐφθασε μέχρι τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου. Προεκλήθη τότε ἐκεῖ δι' ἐπερωτήσεων συζητήσις. Καὶ λέγει σχετικῶς ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν προχθεσινὴν του ἀπάντησιν: «Ἡ κατηγορία αὕτη εἶδεν ἀπήχησιν μέχρι τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ὅπου Ἄγγλος βουλευτὴς ἠρώτησε τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἐὰν εἶνε ἀληθὴ τὰ καταγγελλόμενα ὅτι ἐγὼ ἀνεφώδιασα τὸ «Γκαϊμπεν» καὶ τὸ «Μπρεσλάου». Ἐννοεῖται δὲ ποίαν ψυχρολουσίαν ἐδοκίμασαν οἱ διατυπώσαντες τὴν κατηγορίαν, ὅταν ὁ Ἄγγλος ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν, ὑπερήσπισε τὴν ἐνέργειάν μου ὡς ἀπολύτως ἀμεμπτον, εἰπὼν: (Παρακαλῶ ἐδῶ τοὺς ἀναγνώστας νὰ προσέξουν. Σημ. Μεταξῶ) Ὁφείλω νὰ δηλώσω ὅτι κατὰ τὴν ἐναρξίν τῶν ἐχθροπραξιῶν μετὰ τὴν Γερμανίαν καὶ κατὰ συνέπειαν, πρὶν δώσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην, ὁ κ. Βενιζέλος συνεβουλευθῆ τὴν βρεττανικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τοῦ τί ἐδει νὰ πράξῃ εἰς ὁμοίας περιπτώσεις. Ἡ βρεττανικὴ Κυβέρνησις, ἀφοῦ ἐμελέτησε τὸ ζήτημα, ὑπέδειξεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ νὰ παρέχῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν ἐμπολέμων ἀρκετὸν ἄνθρακα, ὅπως δύνανται νὰ προσεγγίζωσιν εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα τῆς χώρας των».

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος περικόπτει περιέργως τὴν ἀπάντησιν ταύτην τοῦ ὑφυπουργοῦ Μάκ Νείλ. Ἐγὼ τὴν ἐδημοσίευσα εἰς τὸ 2ον ἄρθρον μου ὀλόκληρον, λαθῶν ταύτην ἐξ ἐπισήμων δημοσιευμάτων ἐπὶ τῶν συζητήσεων τῆς ἀγγλικῆς Βουλῆς. Ἐπαναδημοσιεύω τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μάκ Νείλ. Ἔχει ὡς ἐξῆς:

«ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ ΟΤΙ ΤΟ «ΓΚΑΙΜΠΕΝ» ΚΑΙ ΤΟ «ΜΠΡΕΣΛΑΟΥ» ΑΝΕΦΩΔΙΑΣΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΓΑΙΑΝΘΡΑΚΑΣ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ. Ἄλλὰ ὀφείλω νὰ δηλώσω κτλ.» Τὸ ὑπόλοιπον εἶνε ὁμοιον ὅπως παρατίθεται ἀνωτέρω. Ὡστε ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τὴν νέαν γενεάν τὴν ἀλήθειαν, ἐπῆρε τὴν δῆλωσιν τοῦ Μάκ Νείλ, ἀκριβῶς ὅπως τὴν εἶχα μεταφράσει ἐγὼ εἰς τὸ 2ον ἄρθρον μου, τὴν ἀπεκεφάλισα καὶ ἀποκρύψας τὴν ἀποκοπιῶσαν κεφαλὴν, ἦτις ἐβόα ἐναντίον του τὴν ἀλήθειαν, μᾶς παρουσίασε τὸ ὑπόλοιπον σῶμα λέγων: «Ἦστερον ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀγγλοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, καθένος ἡμπορεῖ νὰ κρίνῃ πόσον σεβασμὸν ἐπιδεικνύει πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Βενιζέλος. Τώρα τί νὰ κάνω ἐγώ; Νὰ καλέσω καὶ ἐγὼ τοὺς ἀναγνώστας νὰ κρίνουν ποῖον σεβασμὸν ἐπιδεικνύει πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Βενιζέλος; Ποίαν γνώμην θὰ σχηματίσῃ περὶ τοῦ διδασκάλου ἢ νέας γενεᾶς;

Ὁ κ. Βενιζέλος στηριζόμενος εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μάκ Νείλ, θέλει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ὅτι ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ δὲν εἶχεν ἀντιρρήσεις πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τοῦ «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου». Ἦμπορεῖ. Ἄλλὰ αὐτὸ ἐνδιαφέρει τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν. Ἡμεῖς ὁμως, Ἕλληνες, ἠρωτήσαμεν καὶ ἐρωτῶμεν τὸν Ἕλληνα τότε πρωθυπουργόν: Πῶς, ἀφοῦ εἶχε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἀφεύκτως μελλοντικῶς καὶ μεταπολεμικῶς θὰ συγκρουσθῶμεν μετὰ τὴν Τουρκίαν, ἦτις θὰ εἶχεν, ὡς λέγει, τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς προσκτήσεως τοῦ «Γκαϊμπεν», πῶς ἀνεφώδιασε τοῦτο μετὰ ἄνθρακα διὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν

στόλον και πλεύση ταχέως και άσφαλώς εις Κωνσταντινούπολιν διά να γίνη κτήμα των Τούρκων;

Φοβούμεθα ότι ή νέα γενεά θα περιμένη εις μάτην άπάντησιν. Εις τόν 2ον έρώτημά μας, σχετικώς με την έλληνοσερβικην συνθήκην, ό κ. Βενιζέλος άπαντά: «Ο κ. Μεταξάς, ό όποίος διεπραγματεύθη ως αντιπρόσωπος της Ελλάδος την στρατιωτικην σύμβασιν, ή όποία «άπετέλει παράρτημα της έλληνοσερβικής συνθήκης συμμαχίας, γνωρίζει όσον και έγώ, ότι ένώ κατ' άρχάς επί μηνας πολλούς ήρνούμεθα να δεχθώμεν την σερβικην αξίωσιν, όπως ή συνθήκη συμμαχίας περιλάβη ως «κάζους φέντερικς» και την περίπτωσιν καθ' ήν έξωβαλκανικόν κράτος και ώρισμένως ή Αύστρια, έπιτεθη κατ' αυτης, ήναγκάσθημεν επί τέλους να δεχθώμεν την αξίωσιν αυτην όταν μετά την βουλγαρικην έπίθεσιν κατά του Παγγαίου κατεδείχθη ότι ό δεύτερος βαλκανικός πόλεμος προς την Βουλγαριαν δέν ήτο πλέον δυνατόν ν' άποτραπή».

Σύμφωνοι. Τί ειπον έγώ; «Ο κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολύ καλά, όπως γνωρίζω και έγώ, ότι ή συνθήκη της συμμαχίας Ελλάδος και Σερβίας του 1913 επέβαλλεν εις την Ελλάδα δια του Ιου αυτης άρθρου να βοηθήση στρατιωτικώς την Σερβίαν με όλας της τάς δυναμεις, εάν ή Σερβία ύφίστατο οίανδήποτε προσβολήν, όπως αντιστοιχως ή Σερβία την Ελλάδα. Δηλαδή ή Ελλάδα ήτο ύποχρεωμένη όταν τον Αύγουστον του 1914 ή Αύστρια έπετέθη κατά της Σερβίας, να βοηθήση στρατιωτικώς την Σερβίαν κατά της Αύστριας».

Αρα ό κ. Βενιζέλος μη βοηθήσας ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ 1914 την Σερβίαν κατά της Αύστριας, παρεβίασε την Έλληνοσερβικην συνθήκην. Υπάρχει ό αντίλεγων; Και τότε τί γίνεται ό εις όρος που έθηκεν ό κ. Βενιζέλος ως τόν πρωταρχικόν του άρθρον, ως βάση της πολιτικής του έν διαφορᾷ προς την βασιλικην πολιτικήν, δηλαδή, ό σεβασμός της Έλληνοσερβικής συμμαχίας; Διότι ό έτερος όρος της κατ' ανάγκην συγκρούσεως και μεταπολεμικώς μετά της Ελλάδος προς την Τουρκίαν μετά τον άποδεδειγμένον άνεφοδιασμόν του «Γκαίμπεν» ύπό του κ. Βενιζέλου στέκεται και αυτὸς τόσον καλά όσον και τόν άπαραβίαστον της έλληνοσερβικής συνθήκης ύπό του κ. Βενιζέλου.

Υ. Γ. Είχον γράψει τόν παρόν, όταν έλαθα γνώσιν του νέου άρθρου του κ. Βενιζέλου περί της ύπ' αυτου παραβιάσεως της έλληνοσερβικής συνθήκης τον Αύγουστον του 1914. Εις τόν νέον τουτο άρθρον θα άπαντήσωμεν αυριον.

Επί τη εύκαιρία του ύστερογράφου, έχω να προσθέσω, προς καλύτεραν διαφώτισιν της ύποθέσεως του «Γκαίμπεν», ότι την 4ην Αύγουστου ό έν Βερολίνω πρεσβευτής Ν. Θεοτόκης έτηλεγράφη προς την κυβέρνησιν Βενιζέλου ότι: «ή συμμαχία μεταξύ Γερμανίας και Τουρκίας έκλείσθη σήμερα» και ότι «τά γερμανικά πολεμικά, τά όποία εύρίσκονται εις την Μεσόγειον, θα πλεύσωσι προς συνένωσιν των μετά του τουρκικου στόλου προς κοινήν ένέργειαν».

ΑΡΘΡΟΝ 90Ν

(27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1933)

ΠΩΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΠΑΘΗΣΕ ΝΑ ΕΓΚΟΛΑΨΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΡΒΙΑΝ ΟΤΙ ΑΥΤΗ ΠΡΟΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ.

Επανερχόμεθα, κατ' ανάγκην, και πάλιν εις την ύπό του κ. Βενιζέλου παραβίασιν της έλληνοσερβικής συνθήκης τον Αύγουστον του 1914, άφου ό κ. Βενιζέλος έπιμένει ιδιαιτέρως εις τόν ζήτημα τουτο δια νέου άρθρου του δημοσιευθέντος την 24ην Οκτωβρίου έ. έ.

Ο κ. Βενιζέλος πλανάται νομίζων ότι πρώτην φοράν τώρα εξέφρασα την γνώμην μου ότι ή μεταξύ Ελλάδος και Σερβίας Συνθήκη παρεβιάσθη άρχικώς από την Κυβέρνησιν Βενιζέλου κατά την έναρξιν του πολέμου τῷ 1914, και κατοπίν από την Κυβέρνησιν Ζαίμη τῷ 1915. Την γνώμην ταύτην είχον πάντοτε, και την εξέφρασα δημοσίᾳ πρό έννάα έτών, όποτε συνεζητήσαμεν μετά του κ. Παπαναστασίου όμιλούντος δια της έφημερίδος «Δημοκρατία» έμου δέ δια της έφημερίδος «Πολιτεία». Την αυτην γνώμην είχον και τόν 1915. Ουδέποτε δέ ύπεστήριξα την γνώμην ότι ή «συμμαχική συνθήκη με την Σερβίαν δέν μάς ύποχρεώνει να έλθωμεν εις βοήθειάν της, έφ' όσον προσεβάλλετο ύπό της Αύστριας άκόμη και μετά την κατ' αυτης έπίθεσιν της Βουλγαρίας, έφ' όσον ή τελευταία έγινετο έν συνδυασμῷ με την αυστρογερμανικην έπίθεσιν», ως λέγει ό κ. Βενιζέλος. Προκαλώ τον κ. Βενιζέλον να δημοσιεύση και τόν παραμικρόν άποδεικνύον ότι ύπεστήριξα ποτέ τοιαύτην γνώμην. Την τοιαύτην έρηνειαν της συνθήκης έδωκεν ό κ. Ζαίμης ως πρωθυπουργός και ύπουργός των Έξωτερικων, διότι τοιαύτην είχεν ιδίαν επί του θέματος πεποίθησιν. Εγώ δέ όχι μόνον δέν ήμουν τότε Αρχηγός του Έπιτελείου, άλλ' ουδέ μέλος αυτου από του Φεβρουαρίου του 1914, όποτε παρητήθη, άλλ' ήμην διοικητής της Σχολής των Λοχαγών, έπανήλθον δέ εις τόν Έπιτελείον άρκετάς ήμέρας μετά την κήρυξιν της έπιστρατεύσεως του Σεπτεμβρίου του 1915, περίπου καθ' ήν έποχήν παρητήθη ό κ. Βενιζέλος και έσχημάτιζεν ό κ. Ζαίμης την Κυβέρνησιν του, ώστε ουδέ καν έλαθα άφορμήν να γνωματεύσω επί του πολιτικού μέρους της συνθήκης.

Βεβαίως είχον την γνώμην ότι ή Ελλάδα ένεκα της θραδύτητος της έπιστρατεύσεως της και πρό παντός της συγκεντρώσεως του στρατου της, άτινα προήρχοντο κυρίως έκ της έλλείψεως μέσων συγκοινωνίας, όχι μόνον δέν έπρολάμβανε να σώση την Σερβίαν προσβαλλομένην κατά μέτωπον από τους Αυστρογερμανούς, και κατά πλευρόν και νῶτα από τους Βουλγάρους, άλλ' θα παρεσύρετο και

αυτή εις την σερβικήν καταστροφήν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἄλλο ζήτημα. Ἄλλως τε ἀνάλογον τοιαύτην σκέψιν ἔκαμε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τῷ 1914, προκειμένου νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, ὡς εἶχε ὑποχρέωσιν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὴ τὴν βοηθήσῃ, παραδιάσας τὴν συνθήκην διὰ νὰ μὴ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ ἀμίμητος εἶνε ὁ ἐξῆς συλλογισμὸς τὸν ὁποῖον κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος.

Λέγει: Ἀφοῦ ὁ κ. Μεταξᾶς ἐπὶ τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης ὑπεστήριξε τῷ 1915 ἀντίθετα πράγματα ἀφ' ὅσα ὑποστηρίζει τώρα. (τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε ἀληθὲς μεθ' ὅσα προεξεθέσαμεν), δηλ. ὑπεστήριξε ἀναληθῆ πράγματα τῷ 1915 ἐπὶ τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἄρα ὁ κ. Μεταξᾶς ὑποστηρίζων τώρα ὅτι μᾶς ἐστάλησαν αἱ ἐγγυητικαὶ δηλώσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων τῆς, τὰ περιμάχητα μυστικὰ ἐγγράφα, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, λέγει ἀναληθῆ πράγματα.

Τὸν ὠραῖον αὐτὸν συλλογισμὸν παραδίδομεν εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, τοὺς σπουδάζοντας «Λογικὴν» διὰ νὰ τὸν θαυμάσωσι.

Θὰ ἠδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ τὸν ἀντιστρέψωμεν καὶ νὰ εἰπώμεν: Ἀφοῦ ὁ κ. Γ. Στρέιτ, ἀπόλυτος ἐντιμότητος πρόσωπον, ἐπιστοποίησε δι' ἐπιστολῆς τοῦ δημοσιευθείσης πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ὑπαρξίν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν μυστικῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν ἐνταῦθα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, ἀφοῦ ὁ κ. Φίλιππος Δραγοῦμης, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀκεραιότης καὶ ἡ ἀπόλυτος φιλαλήθεια εἶνε πασίγνωστα, ἐπιστοποίησε δημοσίᾳ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Μεταξᾶ, ἀφοῦ ὁ κ. Λιώτης, συνταγματάρχης ἐν ἀποστρατείᾳ, καὶ πρὸ πολλοῦ μὴ ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικὴν, ἀλλὰ τότε, τῷ 1915, ἱκανώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του τότε θεματοφύλαξ τῶν ἐγγράφων τούτων, διεπίστωσε διὰ δημοσίας ἐπιστολῆς τοῦ τὴν ὑπαρξίν τῶν ἐγγράφων καὶ τὸ περιεχόμενον, ἔπεται ὅτι ὁ κ. Μεταξᾶς εἶπε ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὴν ἀλήθειαν. Ἐπομένως ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ κ. Μεταξᾶς εἶπε τὴν ἀλήθειαν, ἄρα καὶ διατεινόμενος ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος παρεβίασε τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην τὸν Αὐγουστον τοῦ 1914, λέγει τὴν ἀλήθειαν.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν ἔχομεν τὸ θράσος νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τοιοῦτον «λογικὸν» κατασκευάσμα.

Ἡμεῖς δὲν στηρίζομεν ἐπὶ τῆς φιλαληθείας μας τὸν ἰσχυρισμὸν μας, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος παρεβίασε τὴν ἐν λόγῳ συνθήκην τὸν Αὐγουστον τοῦ 1914, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως τοῦ κειμένου τῆς Συνθήκης καὶ ἐπὶ τῶν ἀνταλλαγέντων διπλωματικῶν ἐγγράφων.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ ὅτι κατὰ τὸ κείμενον τῆς συνθήκης καὶ τὰς προσηγηθείσας τῆς ὑπογραφῆς αὐτῆς διαπραγματεύσεις, ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε τὸν Αὐγουστον τοῦ 1914 ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, τοῦτο δὲν τὸ ἀρνεῖται πλέον οὔτε ὁ κ. Βενιζέλος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀρθρογραφίᾳ του, ὥστε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπιμείνω περισσότερο ἐπ' αὐτοῦ.

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὸ ἀρθρον τοῦ τῆς 24ης τρεχόντος, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐκ μέρους του ἀθέτησις τῆς ὑποχρεώσεώς του ταύτης δὲν ἦτο παραβίασις τοῦ συμβολαίου, λέγει ὅτι εὐρισκόμενος τότε εἰς Μόναχον ἔλαβε τηλεγράφημα τοῦ κ. Πάσιτς, ἐρωτῶντος ποῖαν στάσιν εἰς περίπτωσιν αὐστροσερβικοῦ πολέμου θὰ ἐτήρει ἡ Ἑλλὰς ὡς σύμμαχος τῆς Σερβίας, ὅτι εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀπήντησεν (ὁ κ. Βενιζέλος) ὅτι μόλις ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ συγκαλέσῃ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βασιλέως, ὅπου θὰ ἐπρότεινε νὰ δηλώσωμεν ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐτήρει εὐμενὴ οὐδετερότητα ἀπέναντι τῆς συμμάχου τῆς Σερβίας, ἀλλ' ὅτι εἰς περίπτωσιν πού θὰ ἐπετίθετο κατ' αὐτῆς ἡ Βουλγαρία, θὰ ἀντεπιτιθέμεθα καὶ ἡμεῖς κατὰ τῆς τελευταίας. Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν Πάσιτς, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι προέτεινε ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος ἐκπληρώσεως τῶν συμμαχικῶν μας ὑποχρεώσεων ἦτο ὁ παρ' αὐτοῦ προτεινόμενος καὶ τοῦ ἐξήγει τοὺς λόγους, ἀναγομένους εἰς ἐνδεχομένην καταστροφήν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ κατάληψιν ὑπὸ τῆς τελευταίας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ μόνου λιμένος ἀνεφοδιασμοῦ αὐτῆς ταύτης τῆς Σερβίας. Προσθέτει δὲ ὁ κ. Βενιζέλος, ὡς λέγει, ὅτι ὁ κ. Πάσιτς ἔσπευσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν ἀπάντησίν του ταύτην δηλῶν ὅτι κρίνει καὶ αὐτὸς ὅτι διὰ τῆς προτεινομένης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου στάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐξυπηρετοῦντο κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὰ συμφέροντα καὶ τῶν δύο συμμάχων. Ἐξακολουθεῖ δὲ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ὅταν ἐφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βασιλέως ἐνέκρινε τὴν πρότασίν του πρὸς τὸν κ. Πάσιτς, ἡ ὁποία ἀνακοινωθείσα ἀμέσως εἰς τὴν σερβικὴν Κυβέρνησιν προέκάλεισεν ἐκ νέου τὴν ἐκφρασίν τῶν εὐχαριστιῶν τῆς.

Αὐτὰ λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Ἄς ἴδωμεν τώρα τί λέγουν καὶ τὰ πράγματα.

Ἐχω ὑπ' ὄψιν μου τὴν συλλογὴν τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων (λευκὴν βίβλον) τὴν ὁποῖαν ἐδημοσίευσε τὸ καθεστῶς τοῦ κ. Βενιζέλου τῷ 1917. Ὑποθέτω ὅτι εὐνοϊκωτέρα συλλογὴ διπλωματικῶν ἐγγράφων διὰ τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ δυσμενεστέρα διὰ τὸ βασιλικὸν καθεστῶς, δὲν ὑπάρχει. Λοιπὸν, στηριζόμενος ἐπ' αὐτῆς μεροληπιᾷ ὑπὲρ τοῦ κ. Βενιζέλου. Τὸ ἐν τρίτον σχεδὸν τῆς συλλογῆς ταύτης εἶνε τὰ διπλωματικὰ ἐγγράφα τὰ ἀνταλλαγέντα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης.

Καὶ πρῶτον, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 12 ἐγγράφον εἶνε τὸ τηλεγράφημα διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ κ. Πάσιτς μέσον τοῦ κ. Ἀλεξανδροπούλου (πρέσβεώς μας ἐν Βελιγραδίῳ) ἐρωτᾷ τὸν ἐν Μονάχῳ κ. Βενιζέλον, ὅχι ποῖαν στάσιν θὰ τηρήσῃ ἡ Ἑλλὰς ἐν περιπτώσει αὐστροσερβικοῦ πολέμου, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ «ἐάν ἡ σερβικὴ κυβέρνησις δύναται νὰ ὑπολογίξῃ ἐπὶ ἐνόπλου ὑποστηρίξεως τῆς Ἑλλάδος: 1ον) Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Σερβία ἤθελε προσβληθῆ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ 2ον) εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Σερβία ἤθελε προσβληθῆ ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν». Ἡ διαφορὰ τῆς πραγματικῆς διατυπώσεως ἀπὸ ἐκείνην πού λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε πασιφανής.

Δεύτερον, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 15 ἐγγράφον, εἶνε ἡ ἐκ Μονάχου ἀπάντη-

σις του κ. Βενιζέλου προς τον κ. Πάσιτς διά του κ. Αλεξανδροπούλου. Οί αναγνώσται μας είδον προηγουμένως και θα άνέγνωσαν και εις τὸ ἄρθρον του κ. Βενιζέλου ὅτι οὗτος λέγει ὅτι εις τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ εἰς τὸν κ. Πάσιτς ὅπως ἡ Ἑλλάς μείνῃ οὐδετέρᾳ εἰς τὴν αὐστροσερβικὴν ρῆξιν ὅπως μὴ ὑποστῇ καταστροφὴν ἢ φθειρῆ τὰς δυνάμεις της καὶ δὲν δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν Βουλγαρικὴν, καὶ ὅπως μὴ διακινδυνεύσῃ ἢ Θεσσαλονίκη, ὁ μόνος λιμὴν ἀνεφοδιασμοῦ τῆς Σερβίας κλπ. κλπ. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν λέγει τὸ ἐπίσημον ἔγγραφο (ἀρ. 15). Ἀλλὰ μόνον τὰ ἐξῆς: «Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐνδεχόμενον πολέμου μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, ἔχω τὴν σταθερὰν ἐλπίδα ὅτι τοιοῦτος πόλεμος, ὅστις θὰ ἦτο ἀληθὴς συμφορὰ δι' ὅλους μας, δύναται νὰ ἀποφευχθῇ χάρις εἰς τὸ ἐγνωσμένον συμφιλιατικὸν πνεῦμα τῆς Α. Ε., ἐνισχυόμενον ὑπὸ τῶν συμβουλῶν τῆς Ρωσσίας καὶ ὅλων τῶν ἀληθῶν φίλων τῆς Σερβίας. Ἀλλ' ἐὰν κατὰ δυστυχίαν ἐξερρηγνύετο ὁ πόλεμος, θὰ ἠθέλομεν λάβει μίαν ἀπόφασιν εὐθὺς ΑΜΑ ΗΘΕΛΟΜΕΝ ΛΑΒΕΙ ΓΝΩΣΙΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν μας τὴν ἀποτελεσματικότητά της συνδρομῆς μας». Εἰς ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας πράγματι ὑπόσχεται τὴν συνδρομὴν του εἰς τὴν Σερβίαν. Ὡστε ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν περίπτωσιν ρήξεως Αὐστρίας καὶ Σερβίας, δὲν ἀρνείται μὲν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἀλλὰ λέγει θὰ λάβῃ ἀπόφασιν ἀφοῦ λάβῃ γνώσιν ὅλων τῶν στοιχείων, τὰ ὅποια ἐπέφεραν τὴν ρῆξιν, τίποτε ἄλλο. Διὰ νὰ ἐνοήσωσιν οἱ ἀναγνώσται μας τί προσεπάθει νὰ ἐφεύρῃ ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς παραδίασιν τῆς ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἀναφέρομεν τὸ ἐπόμενον τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κυβερνήσεώς του ἐν Ἀθῆναις, ἀποσταλὲν μίαν ἡμέραν πρὶν τῆς πρὸς τὸν κ. Πάσιτς ἀπαντήσεώς του.

«Ὅσον ἀφορᾷ τὴν στάσιν μας ἐν περιπτώσει ἐνόπλου ρήξεως μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, καίτοι ἐπιφυλάσσοντες τὴν γνώμην μας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συμμαχικῆς συνθήκης, ΗΤΙΣ Εἰς τὰς ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΟΜΕΝΗ ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ, θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ μὴ ἀφήσετε οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἰς τοὺς συνομιλητάς σας ἐπὶ τῆς ἀποφάσεώς μας νὰ μὴ μείνωμεν μὲ τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἀπέναντι προσβολῆς βουλγαρικῆς κατὰ τῆς Σερβίας κτλ.».

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν λευκὴν βίβλον τοῦ 1917 ὑπὸ ἀριθμὸν 14, ἀλλὰ παραποιημένον, διότι ἀπεκόπη ἀπὸ αὐτὸ ὀλόκληρος ἢ σπουδαιοτάτη φράσις, τὴν ὁποίαν ἐσημειώσαμεν μὲ κεφαλαῖα γράμματα. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου δημοσίευσιν ταύτην παραποιηθέντος ἐγγράφου, εἶνε καὶ αὐτὴ μία διδασκαλία τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὴν νέαν γενεάν πῶς αὐτὴ νὰ παραποιῇ τὰ κείμενα τῶν δημοσίων ἐγγράφων, ὅταν δὲν τὴν συμφέρουν, ἀνάλογος μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς τῶν δηλώσεων τοῦ Μάκ Νείλ διὰ τὸ «Γκαίμπεν», περὶ τῆς ὁποίας ὠμίλησαμεν χθές. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκοπῆς φράσεως τὴν ὁποίαν

ἡμεῖς ἐσημειώσαμεν μὲ κεφαλαῖα γράμματα, εἶνε προφανές. Κατὰ τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην, ἡ βοήθεια τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, θὰ ἦτο ὑποχρεωτικὴ, ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ Η ΣΕΡΒΙΑ ΗΘΕΛΕΝ ΕΧΕΙ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ. Σκέπτεται λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ρίψῃ εἰς τὴν ράχιν τῆς Σερβίας, ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὸν πόλεμον τῆς Αὐστρίας, διὰ νὰ εὕρῃ εὐσχημον τρόπον ἀποφυγῆς τῆς ὑποχρεώσεώς του. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν πρὸς τὸν Πάσιτς ἀπάντησίν του τὴν ὁποίαν ἐμνημονεύσαμεν, ρίπτει τὴν φράσιν «ἐὰν κατὰ δυστυχίαν ὁ πόλεμος (Αὐστρίας — Σερβίας) ἐξερρηγνύετο, ἠθέλομεν λάβει ἀπόφασιν (τοῦ τί θὰ κάμωμεν δηλ.) «εὐθὺς ἄμα λάθωμεν γνώσιν ὅλων τῶν στοιχείων».

Τὶ ἀπήντησεν εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Πάσιτς καὶ ἂν ἀπήντησεν ἀγνοοῦμεν. Καὶ ναὶ μὲν λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι ὁ Πάσιτς ἐσπευσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἀλλὰ ἀναδιφήσαντες ὀλόκληρον τὴν λευκὴν βίβλον τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ἐκδοθεῖσαν τῷ 1917, οὐδαμοῦ εὕρομεν τοιαύτην ἀπάντησιν τοῦ Πάσιτς. Εἶνε δυνατόν νὰ παρέλειψε τοιοῦτον ἔγγραφον ἢ τοιαύτη λευκὴ βίβλος; Ἀδύνατον! Ὡστε ἀπομένει εἰς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ μᾶς τὸ παρουσιάσῃ.

Ὅπως δὴποτε, τὸ τέχνασμα τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπέτυχε, διότι ὀλόκληρος ἡ Ἀντάντ ἀπέδωσε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ οὐχὶ εἰς πρόκλησιν τῆς Σερβίας, καὶ δὲν ἀπέμενε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον παρὰ ἡ ἀμεταμφίεστος πλέον παραδίασις τῆς συνθήκης. Τοῦτο καὶ ἐπραξεν. Ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας καὶ κατόπιν ὑπουργ. συμβουλίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως, ἐστειλε τὴν ὀριστικὴν του διακοίνωσιν πρὸς τὴν Σερβίαν, τῆς 20 Ἰουλίου (2 Αὐγούστου) 1914 περιεχομένην ὑπ' ἀριθμ. 18 εἰς τὴν μνησθεῖσαν λευκὴν βίβλον.

Εἰς τὴν πρὸς τὴν Σερβίαν ταύτην διακοίνωσίν του ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρει διὰ πρῶτον φ ο ρ ἂ ν ὅτι οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλάς δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας εἶνε ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος εἶνε λίαν ἀσθενεῖς ἐν σχέσει πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς Αὐστρίας, καὶ ὅτι ἂν συμμετεῖχε τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας ἡ Ἑλλάς θὰ ἐκινδύνευε νὰ ἴδῃ τὴν Θεσσαλονίκην, τὸν μόνον λιμένα ἀνεφοδιασμοῦ ἀμφοτέρων, προσβαλλομένην ἀποφασιστικῶς ὑπὸ τῆς ΑΥΣΤΡΙΑΣ.

Ἀλλὰ δὲν ἐρωτᾷ τὴν Σερβίαν περὶ τούτου ὅπως λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ἀναληθέστατα εἰς τὸ ἄρθρον του. Τῆς τὸ ἀναγγέλλει ὡς ΑΠΟΦΑΣΙΝ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὄχι ὡς π ρ ὅ τ α σ ι ν ὅπως ἀναληθέστατα λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Οὕτε ὑπάρχει προηγουμένως, ὅπως προείπομεν, καμμία π ρ ὅ τ α σ ι ς τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Πάσιτς τὴν ὁποίαν οὗτος νὰ ἀπεδέχθη ὅπως ἀναληθέστατα λέγει ὁ κ. Βενιζέλος.

«Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐκπληροῖ ὀλόκληρον τὸ καθῆκον της φίλου καὶ συμμάχου, διὰ τῆς ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὅπως τηρήσῃ ἀπέναντι τῆς Σερβίας λίαν εὐμενὴ οὐδετερότητα καὶ μὲ τὸ νὰ εἶνε ἐτοιμὴ νὰ ἀπωθήσῃ πᾶσαν ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας», λέγει ἡ τρίτη παράγραφος τῆς προμνησθείσης ὀριστικῆς διακοινώσεως τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὴν Σερβίαν τῆς 20ῆς Ἰουλίου (2 Αὐγούστου).

«Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶνε πεπεισμένη ὅτι ἡ σερβικὴ Κυβέρνησις θὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ ΑΠΟΦΑΣΙΣ τῆς ἐμπνέεται ἀπὸ πραγματικὴν μέριμναν τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ ὅτι φέρει τὴν σφραγίδα τῆς μεγαλυτέρας συνέσεως». Λέγει ἡ 7 παράγραφος τῆς αὐτῆς διακινήσεως.

Τί νὰ κάμῃ ἡ Σερβία; Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ ὅτι ἡ ΑΠΟΦΑΣΙΣ αὕτη τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως προεκάλεσεν ἐκ νέου τὴν ἔκφρασιν τῶν εὐχαριστιῶν τῆς σερβικῆς Κυβερνήσεως. Ἦμπορεῖ. Ὅλα εἶνε δυνατὰ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἀλλὰ ἡμεῖς ἀναδιφήσαντες ἐκ νέου ὄλα τὰ ἔγγραφα τῆς Λευκῆς Βίβλου τοῦ κ. Βενιζέλου, οὐδεμίαν εὐρομεν ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν τῆς Σερβικῆς Κυβερνήσεως. Ἀναμένομεν λοιπὸν νὰ τὴν δημοσιεύσῃ τώρα ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἀλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν παρεβίασε τὴν ἐλληνοσερβικὴν Συνθήκην μόνον τὴν 2αν Αὐγούστου τοῦ 1914. Τὴν παρεβίασε καὶ τὴν 24ην Ὀκτωβρίου 1914, ὁπότε, οἱ Σύμμαχοι πλέον, τοῦ ἐζήτησαν νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κινδυνεύουσαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν. Τὴν παρεβίασε καὶ τὴν 12ην Ἰανουαρίου τοῦ 1915, ὁπότε πάλιν οἱ Σύμμαχοι τοῦ ἐζήτησαν βοήθειαν τῆς ἐκ νέου κινδυνεύουσας Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Τρεῖς φορές!

Καὶ τώρα ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν εἶμαι νομικὸς παρακαλῶ τοὺς νομικοὺς ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μου νὰ μάς λύσουν τὸ ἐξῆς ζήτημα:

Ὁ Α ὑπέγραψε μετὰ τοῦ Β ἓνα συμβόλαιον κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Α ὑπόσχεται εἰς τὸν Β νὰ τοῦ μετρήσῃ πενήκοντα χιλιάδας δραχμὰς ὅταν παρουσιασθῇ μία συγκεκριμένη περίπτωσις σαφῶς διαγραφομένη ἐν τῷ Συμβολαίῳ. Παρουσιάζεται ἡ περίπτωσις καὶ ὁ Β ἐνθουμίζει εἰς τὸν Α νὰ τοῦ πληρώσῃ τὰς 50 χιλιάδας δραχμὰς. Ὁ Α ὁμως ἀπαντᾷ εἰς τὸν Β: Ξέρεις, ἔχω ἀ π ὄ φ α σ ι ν νὰ μὴ σοῦ πληρώσω τὰς 50 χιλ. δραχμ. πρῶτον μὲν διότι δὲν με συμφέρει, ἔπειτα διότι ἔχω πολὺ λίγα, καὶ τρίτον, διότι, κατὰ τὴν γνώμην μου, δὲν σὲ συμφέρει οὔτε ἐσένα. Ἐπομένως δὲν σὲ πληρώνω.

Ἐρωτῶ τοὺς κ.κ. νομικοὺς: Ἀποτελεῖ ἡ πράξις αὕτη τοῦ Α ἀθέτησιν τῶν ἐκ τοῦ συμβολαίου ὑποχρεώσεών του, ὅπως νομίζω ἐγὼ, ὁ μὴ νομικὸς ἔστω καὶ ἂν ὁ Β δὲν ἤσκησεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Α, ἢ δὲν ἀποτελεῖ τοιαύτην ἀθέτησιν ὅπως νομίζει ὁ νομικὸς κ. Βενιζέλος, διότι ὁ Β δὲν ἤσκησεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Α; Καὶ τί γίνεται ἡ νέα γενεὰ μὲ τοιαύτας διδασκαλίας;

Ἦθικῶς, θεθαίως, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἶνε καθαρὰ παραβίασις ἀνειλημμένης ὑποχρεώσεως.

Ἀπομένει ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν αὖριον τὸ περιβόητον τηλεγράφημα τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του.

ἈΡΘΡΟΝ 10ον

(28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΛΑΒΕ ΓΝΩΣΙΝ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΗΛΙΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΪΖΕΡ ΚΑΙ ΕΝΕΚΡΙΝΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 24ης Ὀκτωβρίου ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἡδη πρὸ τοῦ πολέμου εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάιζερ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ταχθῇ μὲ ὄλας τὰς ἐλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας, λέγει ὅτι ἐκ πλάνης ἀνέγραψεν εἰς τὸ 1ον τοῦ ἄρθρου ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ἔμαθε ὅταν ἐπέστρεψεν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνεῦρεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου τὰ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Βερολίνου διαμειφθέντα τηλεγραφήματα. Ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἔμαθεν πράγματι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεγάλου πολέμου, διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Ἰουλίου (π. ἡ.) 1914 τηλεγραφήματος τοῦ ἐν Βερολίῳ πρεσβευτοῦ μας κ. Θεοτόκη, εὑρισκομένου καὶ σήμερον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

Μεταξὺ τῆς «πλάνης» του, τὴν ὁποῖαν ὁμως μόνον σήμερον ἀνομολογεῖ, ΜΕΤΑ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀπαντήσεις μου, ἀφοῦ ἐπὶ τόσον καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ ΠΛΑΝΩΜΕΝΟΣ διέβαλλε συνεχῶς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, καὶ τῆς πραγματικότητος, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς διαφορά:

Ἡ ΠΛΑΝΗ, θέλει νὰ παραστήσῃ ὅτι ἡ μεταξὺ Βασιλέως καὶ Κάιζερ συνεννόησις ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, ὅτι τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα ἀπεκρῦβθησαν ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνον Κυβέρνησιν, καὶ ὅτι ἀνευρέθησαν ταῦτα τὸ 1917, ἀγνωστα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ὅχι εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀφοῦ εἶχον ἀποκρῦβῆ, ἀλλ' εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου. Ἄρα, προδοσία.— Αὐτὸ λέγει ἡ «πλάνη».

Ἡ δὲ πραγματικότης, λέγει, ὅτι τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάιζερ πρὸς τὸν Βασιλέα, ἔφθασεν ἐδῶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου διὰ τῆς συνήθους τηλεγραφικῆς ὁδοῦ, καὶ διὰ μέσου τοῦ ἐν Βερολίῳ πρεσβευτοῦ, καὶ κατετέθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅπου καὶ εὑρίσκεται. Ἐλαβεν αὐτοῦ ἐπομένως γνῶσιν ὅχι μόνον ὁ Βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος. Καὶ ὅχι μόνον ἔλαβε γνῶσιν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ καὶ ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ, διὰ τὴν ὁποῖαν κατηγορεῖ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 26ης Ὀκτωβρίου τὸν Βασιλέα. Διότι ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ ἐστάλη τὴν 25ην Ἰουλίου) 7ην Αὐγούστου, διὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν ἐν Βερολίῳ πρεσβευτὴν. Ἄρα, ἔλαβε γνῶσιν αὐτῆς ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἐνέ-

κρινεν αυτήν. Διότι αν δεν την ενέκρινε, δεν θα επέτρεπεν εις τόν ύπουργόν του να την στείλῃ.

Ἄλλως τε τί λέγει αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα; Ὅτι ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ ἐπέκτασις τοῦ Σλαυϊσμοῦ εἰς τὴν Βαλκανικὴν, ὁ Κάιζερ συνεζήτησε πολλάκις μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου. Καὶ τονίζομεν τοῦτο, διότι τὸ τηλεγράφημα τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ἡ Λευκὴ Βίβλος τοῦ 1917 δὲν εἶνε πλήρες. Λέγει ὅτι: «ἐν τέλει ἡ Α. Μ. (Κάιζερ) μοὶ εἶπεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ σήμερον παρ' Ὑμῶν, εἶνε νὰ ἐκτελεσθῇ πᾶν ὅ,τι ἡ Υ. Μ. (Κωνσταντίνος) καὶ αὐτὸς συνεζήτησαν τοσάκις». Τὸ πλήρες ὅμως κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος κατατεθειμένου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν εἶνε: «Ἐν τέλει ἡ Α. Μ. (Κάιζερ) μοὶ εἶπεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ σήμερον παρ' Ὑμῶν εἶνε νὰ ἐκτελεσθῇ πᾶν ὅ,τι ἡ Υ. Μ. (Κωνσταντίνος) καὶ αὐτὸς συνεζήτησαν τοσάκις ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὁ Σλαυϊσμὸς ἐν Ἀνατολῇ». Διατί ἀπέκοψε τὴν φράσιν ταυτην ἀπὸ ἐπίσημον ἔγγραφον ὁ συντάκτης τῆς Λευκῆς Βίβλου τοῦ 1917, πλαστογραφῶν οὕτω αὐτήν; Διατί τὴν ἀποκόπτει καὶ σήμερον ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του; Διότι ἡ ἀποκοπτομένη φράσις ἀποδεικνύει τί εἶδους ἦσαν αἱ συζητήσεις μετὰ τοῦ Κάιζερ καὶ Βασιλέως. Ἀλλὰ ἀπὸ πότε αἱ συζητήσεις, καὶ μάλιστα — διατί νὰ τὸ ἀποκρύψωμεν — ἐντελῶς ἀκαδημαϊκοῦ χαρακτῆρος, ἀποτελοῦν καὶ συμφωνίαν; Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὸν Κάιζερ νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ με ὅλας του τὰς πολεμικὰς δυνάμεις, ὅπως λέγει ἀναληθῶς, ὁ κ. Βενιζέλος, ὁ Κάιζερ θὰ τοῦ ἐζήτηι διὰ τοῦ τηλεγραφήματός του, νὰ ἐκτελέσῃ τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσιν, καὶ δὲν θὰ τοῦ ὑπενθύμιζε συζητήσεις, οὔτε προκειμένου περὶ ἐκτελέσεως ὑποσχέσεως θὰ τοῦ ἔλεγεν ὅτι «ποιεῖται τὴν ὑστάτην ταύτην ἐπίμονον ἐκκλησίαν» πρὸς τὸν Κωνσταντίνον ὅπως ταχθῇ μετὰ τὸ μέρος τῆς Γερμανίας. Οὔτε θὰ ἀνέφερε διὰ τὸν πείσει ὅτι ἐκλείσθη συμμαχία μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ Τουρκίας, ὅτι ἡ Ρουμανία θὰ ταχθῇ μετὰ τὸ μέρος τῆς Γερμανίας, οὔτε θὰ τοῦ ὑπενθύμιζε τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γερμανίας ὅπως λάβωμεν τὴν Καθάλλαν, οὔτε τὴν γερμανικὴν στραταρχικὴν ράβδον, ἥτις τόσον ἐνοχλεῖ τὸν κ. Βενιζέλον, λησμονοῦντα ὅτι καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἦτο ἐπίτιμος ναύαρχος τοῦ γερμανικοῦ στόλου, καὶ ὁ Ἄλδερτος τοῦ Βελγίου ἦτο ἐπίτιμος διοικητὴς γερμανικῶν συνταγμάτων, χωρὶς κανεὶς Ἀγγλος καὶ κανεὶς Βέλγος νὰ σκεφθοῦν ποτὲ νὰ κατηγορήσουν τοὺς Βασιλεῖς τῶν διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ ὁ Κάιζερ θὰ ἔλεγεν εἰς τὸν Κωνσταντίνον: ἐκπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν σου.

Ὁ κ. Βενιζέλος αἰσθανθεὶς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἰσχυρισμῶν, τοὺς ὁποίους ἤθελε κατ' ἀρχὰς νὰ θασίση εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου.

«Διὰ νὰ εἶπω ἄλλως τε ἀκραίαν τὴν σκέψιν μου εἶμαι πρόθυμος νὰ δεχθῶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, προσκαλῶν τὸν Βασιλέα Κωνσταντίνον νὰ ταχθῇ παρὰ τὸ πλευρόν του, ὅπως δῆθεν (τὸ δῆθεν τὸ λέγει αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος) κατὰ τὰς συνομιλίαις πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε συμφωνηθῇ ὅτι θὰ ἐπραττεν οὗτος, χρωματίζει τὰ πράγματα ὀλίγον ζωηρότερον, παρ' ὅσον πραγματικῶς

εἶχον ταῦτα λάβει χώραν. Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ὑποστηρίζει κανὸν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀνέλαβεν ἐγγράφως τοιαύτην ὑποχρέωσιν».

Καὶ μετὰ τὴν δήλωσιν ταύτην, τὴν ὁποῖαν κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1934, τί γίνεται ἡ δήλωσις ποῦ ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1934 ὅτι «ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντίνος ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου, εἶχεν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεώς του, ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάιζερ τὴν ὑποχρέωσιν, ὅχι ἀπλῶς νὰ μὴ πολεμήσῃ ἐναντίον του, ἀλλὰ νὰ ταχθῇ με ὅλας τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλευρόν τῆς Γερμανίας;» Τί γίνεται ἡ δήλωσις αὕτη; Πάει περίπατο;

Μετὰ τοιαύτην ὄψιμον ὁμολογίαν τοῦ κ. Βενιζέλου θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐπιμείνω εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀν ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὴν ἀπάντησίν του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, ἀναπτύσσων τί περίπου θὰ εἶχεν εἶπει ὁ Κάιζερ, εἰς τὰς συζητήσεις του μετὰ τὸν Κωνσταντίνον, πρὸ τοῦ πολέμου, ἐννοεῖται, περὶ Σλαυϊκοῦ κινδύνου καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἡ Ἑλλάς ταχθῇ μετὰ τὴν Γερμανίαν, δὲν προσέθετε καὶ τὰ ἐξῆς ἀμίμητα: «Καὶ ὁ Βασιλεὺς, λησμονῶν ἴσως ὅτι συνδεόμεθα διὰ συμμαχικῆς συνθήκης μετὰ τὴν Σερβίαν, ἡ ὁποία ἐν τούτοις εἶνε Σλαυϊκὸν κράτος, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀντεῖπῃ εἰς τὸν Κάιζερ, ἤκουε δὲ σιωπῶν, ἀλλὰ καὶ κατανεύων διὰ τῆς κεφαλῆς».

Καὶ ἐρωτῶμεν τὸν κ. Βενιζέλον: Πρῶτον. Πόθεν τὰ γνωρίζει ὅλα αὐτά; Παρὼν δὲν ἦτο κατὰ τὰς συζητήσεις. Ὡστε πῶς ἤκουσε καὶ πῶς εἶδεν, ὅσα μετὰ τὸς παραστατικότητος περιγράφει; Μήπως παρηκολούθει κρυμμένος ὀπισθεν κανενὸς παραπετάσματος; Ἥ μήπως ἐχρησιμοποῖει κανὲν μέντιουμ ἔχον τὴν ἱκανότητα τῆς τηλεοράσεως καὶ τηλεσκοπῆς;

Δεύτερον. Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ὀνομάζονται συζητήσεις, αἱ συνεντεύξεις δύο προσώπων, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ μὲν ὀμιλεῖ, ὁ δὲ ἄλλος σιωπᾷ καὶ κουνάει μόνον τὸ κεφάλι του; Διότι ὁ Κάιζερ ὀμιλεῖ περὶ συζητήσεων. Συζητήσεις δὲ προέρχεται ὅταν εἰς μίαν συνομιλίαν, ὁ μὲν ἐκθέτει τὴν γνώμην του, ὁ δὲ ἕτερος ἀντιλέγει.

Καὶ ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸ τηλεγράφημα, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Βασιλεὺς ἀπαντᾷ εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάιζερ. Καὶ τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐστάλη διὰ τοῦ ὑπουργείου τούτου εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν ὅπως τὸ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ἄρα ὅχι μόνον θὰ τὸ εἶχεν ἐγκρίνει ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου, δηλ. αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Βενιζέλος, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐστέλλετο διὰ τοῦ ὑπουργείου, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ τὸ συνέταξε καὶ ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ὡς γνωστόν, τὰ τοιαῦτα ἐπισημότατα ἔγγραφα συντάσσει πάντοτε ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις. Διότι ἄλλως, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τοιοῦτο τηλεγράφημα ἠδύνατο νὰ σταλῇ χωρὶς τὴν ἐγκρίσιν τῆς Κυβερνήσεως, τὸ δὲ περιεχόμενον του ἦρχετο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὁ κ. Βενιζέλος, θὰ παρητεῖτο ἀμέσως. Ὅπερ δὲν συνέβη.

Εἶνε περιττὸν νὰ παραθέσω τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ. Τὸ ἀναγράφει ὀλόκληρον εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 26ης Ὀκτωβρίου. Εἶνε δὲ καὶ δημοσιευμένον εἰς τὴν διαδόχτην λευκὴν βίβλον τοῦ 1917. Μᾶς ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα ἡ

τελευταία αὐτοῦ περικοπή. Λέγει ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸν Κάιζερ: «Ἐχω κατ' ἀνάγκην τὴν γνώμην, ὅτι μᾶς ἐπιβάλλεται ἢ οὐδετερότης, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ τῷ εἶνε ὠφέλιμον (εἰς τὸν Κάιζερ δηλ.) μετὰ διαβεβαιώσεως ὅτι δὲν θὰ θίξω τοὺς φίλους σου, ἐκ τῶν γειτόνων μου, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΘΑ ΕΘΙΓΟΝ ΤΑ ΤΟΠΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΗΜΩΝ» (τῶν Ἑλλήνων δηλ.).

Τὴν παράγραφον ταύτην, τὴν ὁποῖαν αὐτολεξεῖ ὡς ἄνω παραθέτει εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ ὁ κ. Βενιζέλος, διαστρέφει ὀλίγον παρακάτω εἰς τὸ ἄρθρον ὡς ἐξῆς:

«Ὁ Βασιλεὺς ἐδίδε ἐπισημοτάτην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν θὰ θίξῃ τοὺς φίλους τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ τῶν γειτόνων του, δηλ. τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν. ΕΦ' ΟΣΟΝ Αἱ ΔΥΟ ΑΥΤΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΠΕΤΙΘΕΝΤΟ» (κατὰ τῶν Ἑλλήνων δηλ.).

Καὶ ἀκόμη παρακάτω λέγει: «Ὁ Βασιλεὺς εἶχε διαβεβαιώσει τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον ὅτι δὲν θὰ θίξῃ τοὺς φίλους τοῦ ἐκ τῶν γειτόνων μας. ΕΦ' ΟΣΟΝ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΘΑ ΜΑΣ ΕΠΕΤΙΘΕΝΤΟ». Τὴν φράσιν ἔχει θέσει ἐντὸς εἰσαγωγικῶν ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφίνων νὰ νομισθῇ, χωρὶς νὰ τὸ λέγῃ, ὅτι εἶνε ἡ φράσις τοῦ τηλεγραφήματος.

Ἄλλ' ἡ φράσις τοῦ τηλεγραφήματος δὲν εἶνε αὕτη. Εἶνε: «ἐφ' ὅσον οὗτοι (οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι δηλ.) δὲν θὰ ἔθιγον τὰ τοπικὰ βαλκανικὰ συμφέροντα ἡμῶν». Δηλαδή ἡ Ἑλλάς, κατὰ τὸν Βασιλέα, θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ὄχι μόνον ἐφ' ὅσον αἱ δυνάμεις αὐταὶ μᾶς ἐπετίθεντο, ὅπως διαστρέφει καὶ τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ γράμμα τοῦ ἐγγράφου ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅσον αὐταὶ θὰ ἔθιγον τὰ τοπικὰ ἡμῶν βαλκανικὰ συμφέροντα. Ὑψιστον δὲ βαλκανικὸν ἡμῶν συμφέρον ἦτο ἡ διατήρησις τοῦ ἐδαφικοῦ καθεστώτος τῆς εἰρήνης τοῦ Βουκουρεστίου. Ὑψιστον ἡμῶν συμφέρον ἦτο ἡ διατήρησις ἰσορροπίας δυνάμεων ἐν τῇ Βαλκανικῇ κτλ. Ὅτι ἡ θύρα ἔμενεν οὕτω ἀνοικτὴ διὰ νὰ βοηθήσῃ ἡ Ἑλλάς τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Βουλγαρίας εἶνε ἀναμφισβήτητον.

Φαντάζομαι μὲ τί ὠραίας ἀρχὰς θὰ ἐγαλουχεῖτο ἡ νέα γενεά, δηλ. αἱ δεκατρεῖς νεώτεροι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, ἐὰν ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἦθελε δώσει εἰς χεῖρας τοῦ τὴν ἀνατροπὴν τῆς.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ Κάιζερ πρὸς τὸν Βασιλέα ἀπεστάλη μὲσω τῆς πρεσβείας Βερολίνου καὶ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἄρα ἔλαθε γνῶσιν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος συγχρόνως μὲ τὸν Βασιλέα. Ἐὰν τότε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἐγεννᾶτο καὶ ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια ὅτι ὁ Βασιλεὺς «εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τοῦ Κάιζερ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ταχθῇ μὲ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις παρὰ τὸ πλεῖρον τῆς Γερμανίας», ὡς διατείνεται εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 11ης Ὀκτωβρίου, καὶ δὲν διατείνεται πλέον εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, τὸ πρῶτον πού θὰ ἔκαμνε θὰ ἦτο νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Βασιλέα καὶ ἂν ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως ἐπιστοποιεῖ τὰς ὑπονοίας του, νὰ παρητεῖτο ἀμέσως. Ὅχι μόνον δὲν ἐπράξε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνέ-

ταξεν ἢ τὸ ὀλιγώτερον ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Κάιζερ, σταλείσαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν ἐν Βερολίῳ πρέσβυν. Καὶ ἡ ὁποία ἀπάντησις ἦτο ἄλλως τε συμφωνοτάτη πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὡς τὴν διεχάραξεν ὁ ἴδιος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου. Διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠρνήθη νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ περιώρισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συμμαχικοῦ ὄρου μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Βουλγαρία θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῆς Σερβίας, δηλαδή ὅποτε «θὰ ἐθίγοντο τὰ τοπικὰ βαλκανικὰ συμφέροντα ἡμῶν».

Εἶνε ἀληθές ὅτι μετὰ τινὰς ἐβδομάδας, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μάχης τοῦ Μάρνη, αἰφνιδίως μεταβάλλει στάσιν καὶ μὴ ἀναμένων κἂν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ταύτης, ὅπως τὸν συνεβούλευσεν ὁ Βασιλεὺς, ἐπιμείνας καὶ λαθῶν τὴν βασιλικὴν συγκατάθεσιν, προτείνει εἰς τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ πλεῖρον τῶν Συμμάχων, ἐὰν ἡ Τουρκία εἰσῆρχετο εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον των. Αἱ Κυβερνήσεις ὅμως τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως τοῦ ἀπαντοῦν ὅτι καλῦτερον εἶνε νὰ καθῆσθαι ἡσυχος, διότι ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΕΝ ΤΟΝ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ, καὶ ὅτι λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τῶν τὴν πρότασιν του, ἐὰν ἀργότερα τὸν χρειασθοῦν. Τέλη Αὐγούστου 1914 ἡ Τουρκία ἐξέρχεται τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Γερμανίας. Καὶ μολονότι ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ὡς τὴν παριστάνει εἰς τὸ πρωταρχικόν του ἄρθρον, ἔχει ὡς θάσιν τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀπὸ τοῦδε πόλεμον ὅπως προλάβῃ τὸν ἀφευκτὸν εἰς τὸ μέλλον τοιοῦτον, ὁ κ. Βενιζέλος μένει ἀκίνητος, διότι οἱ Σύμμαχοι δὲν τὸν χρειάζονται κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὸν χρειάζονται ὑπὲρ τῆς Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας. Καὶ τοῦ τὸ ἐζήτησαν αὐτὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914 καὶ ἠρνήθη. Τοῦ τὸ ἐζήτησαν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 καὶ ἠρνήθη. Καὶ τέλος, ὅταν κατόπιν τῶν τῶσων συχνῶν ἀρνήσεων ἤρχισε νὰ γίνετα ὑποπτος εἰς τὴν Συνεννόησιν, ἐπρότεινεν ὁ ἴδιος τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ὅταν τὰ Δαρδανέλλια εἶχον καταστῆ ἀπόρητα, νὰ μεταβῇ νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτὸς, κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ ἓνα σῶμα στρατοῦ, κατόπιν δὲ μὲ μίαν μόνον μεραρχίαν. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ κ. Βενιζέλος ἤγειρε τόσον θόρυβον εἰς Ἀθήνας διὰ τὸ μεγαλεπήβολον ἐκεῖνο σχέδιόν του, τί ἀπήντησαν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὴν πρότασιν του;

Ἡ μὲν Ἀγγλία τοῦ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἀναμείνῃ πρῶτα τὴν ὀριστικὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ κατόπιν ταύτης ἡ Ἀγγλία ΘΑ ΣΥΝΕΣΚΕΠΤΕΤΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΤΗΣ ἂν ΘΑ ΔΕΧΘΗ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ (τηλεγράφημα Γενναδίου ἀριθμ. 1043, 21ης Φεβρουαρίου 1915). «Ἡ ὑποδοχὴ τὴν ὁποῖαν ὁ ὑφυπουργὸς ἔκαμνε εἰς τὴν πρότασιν σας δὲν μοῦ ἐφάνη πολὺ ἔνθερμος», τοῦ προσθέτει ὁ κ. Γεννάδιος.

Ἡ Γαλλία, ὅτι ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐπισκεφθεὶς τὸν κ. Δελκασσέ (ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν), τοῦ εἶπεν ὅτι θεωρεῖ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ἈΝΩΦΕΛΗ καὶ ὅτι αὕτη μᾶλλον δυσκολίας θὰ ἔφερεν εἰς τοὺς Συμμάχους κατὰ τὸν ὀριστικὸν διακανονισμὸν τῆς εἰρήνης. Ὁ Κλεμανσώ ἦτο διατεθειμένος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ συνεννοηθῇ προηγουμένως μετὰ τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν δυσχερειῶν. Ἐν

γένοι η Γαλλία εθεώρει ότι η συμμετοχή της Ελλάδος δεν ήτο δυνατόν να περιορισθῆ εἰς μόνον τὴν τοπικὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, ἀλλ' ὡφείλε νὰ ἐπεκταθῆ καὶ κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας. ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΕΛΛΑΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡῆ ΟΛΑΣ ΤΗΣ ΤΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ἐνῶ ὅταν τῆς ἐζητήθη ἡ ἐπιβουλή της ὑπὲρ τῆς Σερβίας κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἠρνήθη ὁ κ. Βενιζέλος (τηλ. 169 καὶ 169 δις τῆς πρεσβείας μας Παρισίων, 22ας Φεβρουαρίου 1915).

Ἡ Ρωσία, ὅτι ἡ συνδρομή μας δὲν ἦτο ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, ὅτι τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ κανονισθῆ ὑπὸ μόνων τῶν Δυνάμεων τῆς Τριπλῆς Συνεννόησεως, ἄνευ ἀναμίξεως τρίτου καὶ ὅτι Η ΡΩΣΣΙΑ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΙΤΡΕΨῆ ΕΙΣΟΔΟΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ. Ἐν γένει, ΔΕΝ ΔΕΧΕΤΑΙ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΟΛΕΜΟΝ, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ συμμετάσχη εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, καὶ ΟΤΙ ἂν ΕΠΡΟΚΕΙΤΟ ΝΑ ΣΤΡΑΦΩΜΕΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΘΑ ΕΔΕΙ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΩΜΕΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. (Τηλεγρ. Δραγούμη, 22ας Φεβρουαρίου ἀριθ. 409).

Αὕτη ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ὁποῖαν καλοῦνται νὰ θαυμάσουν αἱ 13 νεώτεροι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ἐκλογέων.

ΑΡΘΡΟΝ 110Ν (30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ.- Ο ΛΟΡΔΟΣ ΓΚΡΕΪ ΤΗΝ ΕΙΧΕ ΑΠΟΚΡΟΥΣΕΙ. —

Ἄνεγνώσαμεν μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 27ης καὶ 28ης Ὀκτωβρίου εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγράφει τὰ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ ναυάρχου Κάρρ, τὸ ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς 24ης Αὐγούστου 1914 μετὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεώς του, καὶ ἔγγραφον πρὸς αὐτὸν αὐθημερὸν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως. Τὰ ἀνεγνώσαμεν δις καὶ τρίς καὶ ὁμολογοῦμεν ἀκόμη δὲν ἠννοήσαμεν τί θέλει δι' αὐτῶν νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Βενιζέλος.

Διότι ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν ἐξάγεται συμπέρασμα:

Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ ἂν ἠναγκάζετο εἰς τοῦτο, ἐπεζήτηε τοῦλάχιστον νὰ ἐπιτύχῃ σοβαρὰ καὶ ἀσφαλῆ ἀνταλλάγματα, ἐνῶ ὁ κ. Βενιζέλος ἤθελεν ὁπωσδήποτε καὶ ἀμέσως τότε (Αὐγουστος 1914) τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

Καὶ ποῖος τοῦ εἶπεν ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω; Τί εἶπαμεν ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς;

Ὅτι ὁ Βασιλεὺς εθεώρει χάριν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἀσύμφορον τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, εθεώρει δὲ ἐπὶ πλέον, τότε τοῦλάχιστον, λίαν ἀμφίβολον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων, τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην θὰ ἀποδείξωμεν ἡμεῖς ὡς ἀδύνατον ἰδίως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, ἀναμένοντες πρῶτα νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν περὶ τοῦ ἐναντίου ἐπιχειρηματολογίαν τοῦ ὁ κ. Βενιζέλος.

Ὅτι ἀντιθέτως ὁ κ. Βενιζέλος εθεώρει ἐπιβεβλημένον καὶ μελλοντικῶς ἀναπόφευκτον τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, ἐπρωτίμα δὲ νὰ τὸν κάμῃ τότε, ἐκτιθέμενος ἔστω καὶ εἰς μίαν καταστροφὴν εἰς τὰ Δαρδανελλία, ἀλλ' ὁπωσδήποτε μετὰ τῶν Συμμάχων, παρὰ ἀργότερα μεταπολεμικῶς, μόνος, ἔρημος Συμμάχων, τῆς Τουρκίας ὑποστηριζομένης ὑπὸ τῶν Συμμάχων τῆς.

Ὅτι ὁ Βασιλεὺς διὰ τῶν ἐγγυητικῶν ἐγγράφων τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων τῆς ἐξησφάλιζε ἀναγνώρισιν τῆς Τουρκίας διὰ τὰς νήσους καὶ τὴν ὑπόσχεσιν προστασίας τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν ἐγγύησιν τῆς Γερμανίας δι' ὅλων τῶν μέσων διὰ τὴν τήρησιν τῶν ὑποσχέσεων τούτων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δεσμευθῆ ἡ Ἑλλάς δι' ὀριστικῆς ὑποσχέσεως οὐδετερότητος. Παρ' ὅλων δὲ τῶν Κεντρικῶν Συμμάχων ἀνεγνωρίσθησαν ταῦτα, καὶ οὐχὶ μόνον παρείχετο ἐγγύησις διὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐδαφικαὶ ἐπεκτάσεις τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἀλβανίᾳ προσεφέροντο.

Ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐξησφάλιζε, παρὰ ὑπόσχεσιν τῆς Ἀγγλίας περὶ σοβαρῶν παραχωρήσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν ἀ κ τ ὠ ν τ ῆς Μ. Ἀ σ ί α ς, ἐπ' ἀνταλλαγῆ τῆς Καβάλλας παραχωρουμένης ἀμέσως εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τὰς ὁποίας παραχωρήσεις, ὡς εἶδομεν, ἡ Ἑλλάς θὰ ὡφείλε νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ τῶν ἰδίων τῆς δυνάμεων.

Ἡ αἰτήσις αὕτη περὶ Καβάλλας προβαλλομένη ἐκάστοτε, ἀπεσούρευτο κατόπιν, διὰ νὰ ξαναπροβληθῆ ἐκ νέου ἀργότερα.

Ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος μολονότι ἐπίστευε τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον καὶ μεταπολεμικῶς ἀκόμη ἀναπόφευκτον, ἐν τούτοις, ἐφωδίσασε τὸ «Γκαίμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» μὲ γαιάνθρακας διὰ νὰ πλεύσωσιν εἰς Δαρδανελλία καὶ γίνωσι κτήμα τῆς Τουρκίας, καίτοι εἶχεν εἰδοποιηθῆ ἐκ Βερολίνου παρὰ τοῦ πρέσβεώς μας, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ πλοῦ τῶν «Γκαίμπεν» καὶ «Μπρεσλάου» εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον.

Ὅτι τὰς ἐπανειλημμένας του προτάσεις περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Τουρκίας εἰς Δαρδανελλία ἀπέρριψαν οἱ Σύμμαχοι, ἰδιαίτάτα δὲ ἡ Ρωσία. Ἀνέφερα εἰς προηγούμενα ἄρθρα μου τὰς δοθείσας εἰς αὐτὸν ἀπαντήσεις καὶ θὰ ἀναφέρω ἐδῶ λεπτομερέστερον τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεών του τοῦ Αὐγούστου 1914.

Ἐχει τίποτε νὰ ἀντιλέξῃ εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ κ. Βενιζέλος;

Ἄς ἔλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὸ ἐπεισόδιον Τσῶρτσιλλ—Κάρρ—Βενιζέλου — Βασιλέως.

Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀπλούστατον. Ὁ Τσῶρτσιλλ ἀνέθεσε τὴν 21ην Αὐ-

γούστου (π. η.) εις τὸν ναύαρχον Κάρρ νὰ μελετήσῃ μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιτελείων ξηρᾶς καὶ θαλάσσης μίαν ἐνδεχομένην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Κατόπιν τούτου, ὁ ναύαρχος Κάρρ εἶδε τὸν Βασιλέα, κατόπιν τὸν κ. Βενιζέλον καὶ ὁ κ. Βενιζέλος θυμώσας, ὡς διηγεῖται, καὶ διὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐκθέτει ὑπέβαλε τὴν 24ην Αὐγούστου (π. η.) 1914 διὰ μακροῦ ὑπομνήματος πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν παραίτησίν του. Ὁ Βασιλεὺς ἀπήντησε τὴν ἰδίαν ἡμέραν διὰ μακρᾶς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ ἔδωκε πλήρεις ἐξηγήσεις. Τὴν 26ην Αὐγούστου (μετὰ δύο ἡμέρας) ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέσυρε τὴν παραίτησίν του. Τὴν 26ην Αὐγούστου (π. η.) ὁ ναύαρχος Κάρρ τῇ ἐντολῇ τοῦ Βασιλέως συνητήθη μεθ' ἡμῶν, δηλ. τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γ. Ἐπιτελείου τοῦ Στόλου καὶ ἐμοῦ ἐν τῷ Γ. Ἐπιτελείῳ τοῦ Στρατοῦ καὶ συνεζητήσαμεν ὅλας τὰς περιπτώσεις ἐνὸς πολέμου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ ἰδίως ὅτι ἀφεώρα τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Τὰ συμπεράσματά μας, ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἐκράτησα διὰ λεπτομεροῦς σημειώματος. Δὲν τὰ ἀναφέρω διότι θὰ ἐκθέσω τὸ ὅλον ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων λεπτομερῶς εἰς νεώτερα ἄρθρα μου, ἀφοῦ τέλος πάντων, ὁ κ. Βενιζέλος μᾶς ἐξέθεσε χθὲς τὴν περὶ Δαρδανελλίων ἐπιχειρηματολογίαν του.

Ἀλλὰ ἡ σύσκεψις αὕτη μετὰ τοῦ ναυάρχου Κάρρ, ἔγινε μὲν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Τσῶρτσιλλ, δὲν ἔσχεν ὅμως ἀπολύτως οὐδὲν ἀποτελεσμα.

Διατί;

Μᾶς τὸ διηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του περὶ τοῦ Μεγάλου Πολέμου, τόμος 1ος, ὡς ἐξῆς:

«Τὴν 6ην Αὐγούστου 1914 ὁ κ. Βενιζέλος, τότε πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος μετὰ συγκατάθεσιν τὴν ὁποίαν, παραδόξως εἶχεν ἐπιτύχει ἀπὸ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, ἔθεσε κατηγορηματικῶς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, ὅλον τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον τῆς Ἑλλάδος, εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν ἤθελον ἐπιθυμήσει ταῦτα οἱ Σύμμαχοι. «Ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη προσφορά, γενομένη τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὅλα ἦσαν τόσον ἀβέβαια, καὶ μάλιστα ἀκόμη προτοῦ συγκροτηθῆ ἢ ἐν Γαλλίᾳ μεγάλη μάχη, μὲ ἔθεσεν εἰς μέγαν πειρασμόν». «Συνδυασμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Μεσογείου, μετὰ τῆς Μοίρας τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου τῆς Μεσογείου παρῆγε τὸ μέσον νὰ κανονίσωμεν τὰς δυσκολίας τῶν Δαρδανελλίων, διὰ τοῦ ταχυτέρου καὶ ἀποτελεσματικωτέρου τρόπου». —«Ἐν τούτοις», ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, «ὁ Σέρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ, κατόπιν ἐξουχιστικῶν σκέψεων, συνεβούλευσεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν (τὴν Ἀγγλικὴν) νὰ ἀπορρίψῃ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐφοβεῖτο, καὶ εἶχεν ἀναμφιβόλως ἰσχυροτάτους πρὸς τοῦτο λόγους, ὅτι μία συμμαχία μετὰ τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐπέφερον ἄμεσον πολεμικὴν σύγκρουσιν μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ, ἐνδεχομένως, μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐφοβεῖτο νὰ ἐκθέσῃ εἰς κινδύνους τὴν Ἑλλάδα, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΙΜΕΘΑ ΕἰΣ ΘΕΣΙΝ ΝΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΣΩΜΕΝ. ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΟΜΩΣ, ΔΕΝ ΗΘΕΛΕ ΠΟΣΩΣ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ Ἑλληνι-

ΚΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΗΤΙΣ ΠΡΟΦΑΝΩΣ, ΘΑ ΔΥΣΗΡΕΣΤΕΙ ΤΗΝ ΡΩΣΣΙΑΝ».

Ἐν τούτοις ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, μὴ ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀρνήσεως ταύτης τοῦ Σέρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ, ἐξακολουθεῖ τὰς ἐνεργείας του πρὸς παρασκευὴν ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Δαρδανελλίων. Προκαλεῖ σύσκεψιν Ἀγγλῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἐν Λονδίῳ, προκαλεῖ καὶ τὴν ἐν Ἀθήναις σύσκεψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ναύαρχος Κάρρ νομίζει, ὡς τηλεγραφεῖ πρὸς τὸν Τσῶρτσιλλ, ὅτι ἐπέτυχεν τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου.

«Ἀλλὰ, ἐξακολουθεῖ, ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, τὴν 23ην Αὐγούστου (π. η.) (μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς παραίτησεως τοῦ κ. Βενιζέλου), ὁ κ. Βενιζέλος εἶπεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας, ὅτι δὲν ἐφοβεῖτο μεμονωμένην ἐπίθεσιν τῆς Τουρκίας, κατὰ ξηρὰν (διὰ Δυτικῆς Θράκης, τότε ἀνηκούσης εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Σημ. Μεταξῆ) καὶ ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον ἦτο πεπεισμένον ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀντιταχθῆ κατ' αὐτῆς». — «Ἐὰν ὅμως (λέγει ὁ κ. Βενιζέλος), ἡ Βουλγαρία ἠνούτο μετὰ τῆς Τουρκίας, ἐνῶ ἡ Σερβία ἦτο ἀπησχολημένη κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἡ κατάστασις θὰ καθίστατο κρίσιμος. Σχετικῶς μὲ τὰς σκέψεις ταύτας τοῦ κ. Βενιζέλου παρετήρησα εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν (Σέρ Ε. Γκρέϋ) τὴν αὐτὴν ἡμέραν ποῦ μοῦ τὰς ἀνεκοίνωσε, (λέγει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ), ὅτι ἕνα σῶμα ρωσικοῦ στρατοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ μεταφερθῆ ἐξ Ἀρχαγγέλου, ἢ ἐκ Βλαδιβοστόκ, ἢ ἐκ Πόρτ Ἀρθούρ, διὰ νὰ προσβάλλῃ τὰ Δαρδανέλλια».

«Ὁ Σέρ Ἔδ. Γκρέϋ, μοῦ ἀπήντησεν ἀποστέλλων μοι ἕνα τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει τὴν ἰδίαν πρωτὴν ἐκ Πετροπόλεως. Ἐλεγε τοῦτο «ὅτι ἡ Ρωσσία, κατόπιν τῶν μεγάλων συγκεντρώσεων γερμανικοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου τῆς Γερμανίας εἰς τὸ Ἀνατολικόν, ἡ Ρωσσία ἀνεκάλει πάσας τὰς διαθέσιμους δυνάμεις τῆς ἐξ Ἀσίας καὶ ἐκ Καυκάσου, ὅπου θὰ παρέμενε μόνον ἐν σῶμα στρατοῦ. Κατὰ συνέπειαν, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τῆς Πετροπόλεως, ἡ Ἑλλὰς θὰ ὑφίστατο μόνη ὅλον τὸ θῆρος τοῦ πολέμου, ΕΚΤΟΣ ΕἸΝ ΚΑΤΩΡΘΩΝΕ ΝΑ ΚΑΤΕΥΝΑΣΗ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ ΔΙΑ ΕΔΑΦΙΚΩΝ ΠΡΟΣ ΑΥΤΗΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΩΝ. Προσέθεσε (ὁ Σέρ Ἔδ. Γκρέϋ) διὰ σημειώματος ὀπισθεν τῆς διακοινώσεως τῆς Ρωσσίας. «Ὡς βλέπετε ἐκ τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τῆς Πετροπόλεως, ἡ Ρωσσία οὐδεμίαν βοήθειαν δύναται νὰ παράσῃ κατὰ τῆς Τουρκίας. Δὲν παραδέχομαι καθόλου ὅτι μᾶς παρουσιάζεται καλὴ εὐκαιρία ἐνεργείας ἐν Μεσογείῳ, ἐκτὸς ἐὰν ἐπέλθῃ ἀνατροπὴ τῆς καταστάσεως ἐν Γαλλίᾳ».

Μετὰ τὴν ἀπόρριψιν ταύτην τῶν προτάσεων τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ Σέρ Ἔδ. Γκρέϋ, ὁ κ. Τσῶρτσιλλ ἐπιμένων ἐν τῷ βιβλίῳ του περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεων του, λέγει: «Ἡ πολιτικὴ ἢ ὁποία θὰ ἀπέρρεεν ἐκ τῶν ἀπόψεών μου, θὰ ἦτο θεθαίως, νὰ προσφέρωμεν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν Κύπρον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΡΟΝ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡῆ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕἰΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ. ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ ΔΕ ΝΑ ΕΞΑΣΚΗΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑΝ ΠΙΕΣΙΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΟΠΩΣ ΑΥΤΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕἰΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ. Ἀλλὰ καὶ τὰ μέτρα ταῦτα

γην, όσονδήποτε άναξιόπιστον. Τούτο προήρχετο από τον καχύποπτον χαρακτήρα του, ένεκα του όποιου ύπωπτεύετο τους πάντας». 'Ο μάρτυς λέγει έν συνεχεία ότι ο κ. Βενιζέλος ούδεμίαν ήσθάνετο συμπάθειαν πρός τους άπλους στρατιώτας και ναύτας και τους ύπαξιωματικούς και διηγείται διάφορα χαρακτηριστικά έπεισόδια εις άποδείξιν, έπίσης δέ έπιμένει ότι ο κ. Βενιζέλος δέν είχε καμμίαν ιδέαν δια τά ναυτικά πράγματα και έπιλέγει:

«'Αν και όσα είπα είνε άρκετά, θά ήδυνάμην νά φέρω πολλά παραδείγματα δια νά δώσω μίαν ιδέαν δια τόν έξυπνον αυτόν άνθρωπον, όστις άνέτρεψε την Δυναστείαν και τόν Σύνταγμα, τά όποια ήγάπα ό 'Ελληνικός Λαός, και τέλος μετά την δολοφονίαν έκατοντάδων έκ τών πολιτικών του άντιπάλων, άφηκε την 'Ελλάδα σπαρασσομένη έν μέσω συγκρουομένων παθών και μέ Στρατόν και Στόλον καταντήσαντας άπλάς σκιάς, εις τόν έλεος τών πρός Βορράν, 'Ανατολάς και Δυσμάς γειτόνων της».

Ταύτα άνεγράφοντο τόν 1927 εις τόν άνω μνημονευθέν βιβλίον του ναύαρχου Κάρρ, του όποιου την μαρτυρίαν ό κ. Βενιζέλος έπεκαλέσθη εις τās κατά του Βασιλέως προχθεσινάς του κατηγορίας, όπως δι' αούτων άνατραφή έλληνοπρεπώς ή νέα γενεά, ήτοι αι δεκατρείς νεώτεροι κλάσεις τών 'Ελλήνων ψηφοφόρων.

ΑΡΘΡΟΝ 120Ν

(1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΩΝ ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ.

"Όταν εις τόν άρθρον του τής 28ης 'Οκτωβρίου, προκειμένου περι του δυνατού τής άλώσεως τών Δαρδανελλιών ό κ. Βενιζέλος προανήγγειλεν ότι εις τόν έπόμενον άρθρον του θά έπικαλεσθή και άλλην μαρτυρίαν, άκόμη έπιβλητικώτεραν δι' έμέ, και ένώπιον τής όποιας δέν ήμπορούσα παρά νά άποκαλυφθώ, άνέμενα μετά έντατικής περιεργείας τόν έπόμενον άρθρον του. "Όντως την έπομένην, 29ην 'Οκτωβρίου, άνέγνωσα επί κεφαλής του άρθρου του ότι ό έναντίον μου μάρτυς είμαι έγώ ό ίδιος, διότι τόν Μάιον του 1914, μήνας πρδ του Εύρωπαικού πολέμου, είχα έπιμένει όπως ή 'Ελλάς καταλάβη τά Δαρδανέλλια, δια νά διορθώση την ναυτικήν πολιτικήν του κ. Βενιζέλου, χάρις εις την όποιαν είχομεν άπολέσει την ναυτικήν ύπεροχήν άπέναντι τής Τουρκίας, και ήπειλούμεθα νά χάσωμεν τά κεκτημένα έκ τών δύο πολέμων. Φαντάζεται λοιπόν, ό κ. Βενιζέλος, ότι δύναται νά μέ άποδείξη δια τούτου ως διαφωνούντα πρός τόν έαυτόν μου. Δύναμαι νά τόν διαβεβαιώσω ότι θά ήτο εύκολώτερον εις αυτόν νά κυριεύση τά Δαρδανέλλια, παρά νά άποδείξη τοιαύτην άσυνέπειαν ιδικήν μου πρός έμέ αυτόν.

"Ηλθε λοιπόν ή στιγμή, δια νά έκθέσω όλόκληρον τόν ζήτημα τών

Δαρδανελλιών. Την γένεσιν του, την εξέλιξιν του και τόν ναυαγίόν του. Θά στηριχθώ, εις την έκθεσιν μου ταύτην, επί διαφόρων έπισήμων κειμένων ιδίως δέ επί δύο έγγραφων τών όποιων την σημασίαν άφίνω εις τους άναγνώστας μου νά έκτιμήσουν. 1ον) Του σχεδίου τής έπιχειρήσεως κατά τών Δαρδανελλιών, μακράς μελέτης, μετά πινάκων, σχεδίων και χαρτών, την όποιαν έξεπόνησα κατά Φεβρουάριον, Μάρτιον και 'Απρίλιον του 1914, βοηθούμενος υπό τών υπό τās διαταγάς μου άξιωματικών του 'Επιτελείου, μετά άόκνου ζήλου εργασθέντων, πρός τους όποιους, όσοι ζωσιν άκόμη, άπευθύνω πάλιν και έντευθεν τās βαθυτάτας εύχαριστίας μου. 2ον) Του ύπομνήματός μου πρός τόν κ. Βενιζέλον τής 17ης Φεβρουαρίου 1915, μακροϋ και έμπεριστατωμένου.

'Αμφότερα τά έγγραφα ταύτα, άφου έλαβε γνώσιν αούτων τότε ό κ. Βενιζέλος, κατετέθησαν έκτοτε εις τόν άρχείον του Γενικού 'Επιτελείου του Στρατού, και εύρίσκονται άκόμη εκεί. "Εχω, έννοείται εις χείρας μου αντίγραφα αούτων.

'Εκ του πρώτου ιδίως έξ αούτων ό κ. Βενιζέλος ήντησε τās έντυπώσεις του περι τής έκστρατείας τών Δαρδανελλιών, αλλά καθώς φαίνεται έκ τών ύστέρων λίαν έπιφανειακάς έντυπώσεις. Βαθειαν και προσεκτικήν μελέτην, οίαν άπαιτούσι τοιούτου είδους σχέδια έκστρατείας, δέν έκαμε, διότι αν τά είχε μελετήσει, δέν θά παρουσιάζετο σήμερα πρδ του 'Ελληνικού Κοινού άγνωών και τόν άλφα άκόμη μιās έπιχειρήσεως, την όποιαν έν τούτοις άργότερα ήθέλησε νά φορτώση εις την ράχιν τής 'Ελλάδος, αούτος, ύπουργός τών Στρατιωτικών και Κυβερνήτης τής χώρας.

Θά μου ήτο εύκολον νά δημοσιεύσω τά έγγραφα ταύτα αούτσια. 'Αλλά πλην του χώρου τών έφημερίδων, τόν όποιον διαθέτω— θά έχρειάζοντο δέ πολλά, πάρα πολλά φύλλα έφημερίδων δια νά περιλάβουν τοιαύτας μελέτας, δέν είνε δυνατόν και νά κατανοηθώσιν εύκόλως από τόν κοινόν.

Είνε μελέται καθαρώς στρατηγικού και τακτικού περιεχομένου, τās όποιας δια νά έννοήση κανείς χρειάζεται νά έχη καλήν στρατιωτικήν και ναυτικήν προπαίδευσιν. Θά περιορισθώ λοιπόν εις περιεκτικήν άνάλυσιν του περιεχομένου των, κατά τρόπον καταληπτόν εις τους άναγνώστας μου, αναφέρων αούτολεξει μόνον τās περικοπās των εκείνας, αι όποιαι λύουσιν όριστικώς τόν υπό συζήτησιν θέμα.

'Αλλά προτού προβώ εις την άνάλυσιν του υπό συζήτησιν θέματος θέλω νά άπαντήσω εις άπορίας τινάς του κ. Βενιζέλου, τās όποιας έκθέτει εις τόν άρθρον του τής 29ης 'Οκτωβρίου τρ. έτους.

Διαμαρτύρεται εις τόν άρθρον του ό κ. Βενιζέλος, ότι μόνον μετά τόν 1925, όποτε έξεδόθη τόν περι πολέμου βιβλίον του κ. Τσώρτσιλλ έμαθε τόν τηλεγράφημα του άγγλικού ναυαρχείου πρός τόν ναύαρχον Κάρρ, όπως μελετήση μεθ' ήμών τās τής έκστρατείας ταύτης, άλλως, λέγει, θά έφρόντιζε άμέσως τότε (Αύγουστος 1914) νά πραγματοποιηθή ή έκστρατεία. 'Αλλ' άστειεύεται ό κ. Βενιζέλος; Δέν δημοσιεύει εις τόν αούτό άρθρον, πού διαμαρτύρεται ούτω πώς, και την πρδς αούτον έπιστολήν του Βασιλέως τής 24ης Αύγουστου 1914, ήτις του λέγει: «Εις τόν ναύαρχον είπα, εις άπάντησιν τής άνακοινώ-

σεώς του, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζον ἤδη ἀπὸ ὑμᾶς, (δηλ. ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλου) ὅτι θὰ ἀνέθετον τὴν μελέτην τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον κτλ.»; «Ὡστε ὄχι μόνον ἐγνώριζεν ἀπὸ τότε τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου πρὸς τὸν ναύαρχον Κάρρ, ἀλλὰ αὐτὸς εἶνε, ὅστις καὶ τὴν ἐγνωστοποίησεν πρῶτος εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἄλλὰ θέλομεν νὰ καθησυχάσωμεν καὶ νὰ παρηγορήσωμεν τὸν κ. Βενιζέλου ὅτι δὲν ἔχασε οὔτε τότε καμμίαν εὐκαιρίαν.

Καὶ πρῶτον ὡς θέσωμεν εἰς τάξιν τὰς χρονολογίας, πράγμα τὸ ὁποῖον συνηθίζομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ ὄχι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ πρὸς τὸν ναύαρχον Κάρρ ἐστάλη ἐκ Λονδίνου τὴν 21ην Αὐγούστου 1914 (π. ἡμ.) Γνωσὶν ἔλαβεν αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν 23ην Αὐγούστου, ὁπότε καὶ συνωμίλησεν ὁ Βασιλεὺς μετὰ τοῦ Κάρρ. Τὴν συνομιλίαν ταύτην ἐπηκολούθησεν τὴν 24ην Αὐγούστου ἡ παραίτησις τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὸ μακρὸν αὐτοῦ ὑπόμνημα. Τὴν προηγουμένην ὁ κ. Βενιζέλος ἔσχε μετὰ τοῦ Σέρ Φρ. Ἐλλιοτ μακρὰν συνομιλίαν περὶ ἧς ἐκθέτει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ εἰς τὸ βιβλίον του. Τὴν αὐτὴν 24ην Αὐγούστου, ἀπηύθυνεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν κ. Βενιζέλου τὴν ἐπιστολήν του, δίδων τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις διὰ τὸ ἐπεισόδιον Κάρρ.

Τὴν 25ην Αὐγούστου ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν ἀποσύρει τὴν παραίτησίν του. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς 25 Αὐγούστου ὁ Ναύαρχος Κάρρ ἦλθεν εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατοῦ, ὅπου ἔλαβε χώραν μετὰ αὐτοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στόλου καὶ ἐμοῦ, Διευθυντοῦ τῆς 1ης Διευθύνσεως τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, ἡ κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ καὶ ἐντολήν τοῦ Βασιλέως σύσκεψις.

Κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην διαρκέσασαν ἐπὶ πολὺ ἀντηλλάγησαν πολλά, καὶ συνεζητήθησαν πολλά. Ἐγὼ ἀνέλυσα εἰς τὸν ναύαρχον Κάρρ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς περὶ Δαρδανελλίων μελέτης μου τοῦ Ἀπριλίου 1914 καὶ τοῦ παρέστησα ὅτι ἐκεῖνο ποῦ ἦτο δυνατόν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐν πλήρει εἰρήνῃ, δὲν ἦτο πλέον δυνατόν τὰ τέλη Αὐγούστου 1914 ἐν πλήρει πολέμῳ. Τοὺς λόγους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβάσιζα τὴν πεποίθησίν μου ταύτην, θὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα βραδύτερον, ὅταν φθάσω εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ θέματος. Ἐπηκολούθησεν ἐννοεῖται μακρὰ συζήτησις καὶ ἠκούσθησαν πολλὰ καὶ διάφοροι γνῶμαι.

Ἄν κατόπιν τῆς συσκέψεως ταύτης ἐτηλεγράφησεν ὁ ναύαρχος Κάρρ εἰς τὸν κ. Τσῶρτσιλλ καὶ τί ἐτηλεγράφησεν δὲν ἔμαθα τότε, οὔτε τότε ἡ θέσις μου ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ τὸ ἐγνώριζα. Τὸ ἔμαθα πολὺ ἀργότερα, καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ, ἀληθινὰ ὅμως, καὶ ὄχι ὅπως ὁ κ. Βενιζέλος. Φαίνεται, δὲν γνωρίζω πῶς, οὔτε μὲ ἐνδιαφέρει, ἢ μᾶλλον καὶ μὲ συμφέρει σήμερον, ὁ ναύαρχος Κάρρ, ἔσχε τότε τὴν ἐντύπωσιν ἀσχετῶς μὲ τὰς προσωπικὰς μου ἀντιρρήσεις, ὅτι ἔχει σύμφωνον τὴν γνώμην τῶν Ἐπιτελείων διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην. Ἴσως συσκέφθη τὴν ἐπομένην καὶ πάλιν χωρὶς νὰ εἶμαι ἐγὼ παρών. Λέγω, ἴσως, διότι δὲν τὸ γνωρίζω, οὔτε ἔχω ἐνδειξίν τινα περὶ αὐτοῦ. Πάντως τὸ τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον ἔστειλε τὴν 28ην Αὐγούστου (π. ἡμ.) εἰς τὸν κ. Τσῶρτσιλλ καὶ τὸ ὁποῖον πα-

ραλαμβάνομεν ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ, αὐτολεξεῖ, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Συμβουλευθὴν τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον ἐπὶ τοῦ τη-
» λεγραφήματός σας. Εἶμαι σύμφωνος μὲ αὐτὸ εἰς τὸ ὅτι ἐάν ἡ Βουλ-
» γαρία δὲν ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ τελευταία δύναται νὰ κυ-
» ριεύσῃ τὴν Καλλιπόλιν μὲ τὰς δυνάμεις ποῦ διαθέτει. Ἡ Ἑλλάς
» ὅμως δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἐάν καὶ αὕτη (ἡ
» Βουλγαρία) δὲν ἐπιτεθῆ συγχρόνως κατὰ τῆς Τουρκίας μὲ ὅλας
» τῆς τὰς δυνάμεις. Δὲν δέχεται ὡς ἐγγύησιν, ὅτι ἡ Βουλγαρία ὑπό-
» σκεται νὰ μείνῃ οὐδετέρα. Ἐκτὸς τῶν ἐπιφυλάξεων τούτων, τὸ σχέ-
» διον τῆς ἀλώσεως τῶν Δαρδανελλίων εἶνε ἔτοιμον. Ἡ Ἑλλάς δύνα-
» ται νὰ παράσῃ τὰ μεταφορικὰ πλοῖα διὰ τὰ στρατεύματα. Θὰ
» χρειασθῆ στόλος ἀγγλικὸς ἀπὸ δύο καταδρομικὰ μάχης, ἓνα ἐλα-
» φρῶς θωρακισμένον καταδρομικόν, τρία ἐλαφρὰ καταδρομικὰ καὶ
» μοῖραν ἀντιτορπιλικῶν, ὅπως συνοδεύσῃ τὰς μεταφοράς. Τὸ Ἐπι-
» τελεῖον καὶ ἐγὼ κατηρτίσαμεν ἀρχικῶς τὸ σχέδιον τοῦτο, ἀλλ' ἤδη
» ἡ ἐπιχείρησις ἔλαβε μᾶλλον ἐκτεταμένον χαρακτήρα, ἀφ' ὅτου
» ἐπεστράτε ὑθῆ ἡ Τουρκία καὶ ἀπέκτησε τὰ δύο γερμανικὰ
» πολεμικά».

Οὕτω ὁ κ. Τσῶρτσιλλ ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν του τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, ἐτοιμοὺς, κατὰ τὸ τηλεγρά-
» φημα τοῦ ναύαρχου Κάρρ, διὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Τί λοιπὸν τὸν ἠμπό-
» δισε; Ὁ κ. Βενιζέλος!... Ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρ-
» θρον μας ὀλόκληρον τὴν σχετικὴν περικοπὴν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ.
» Τσῶρτσιλλ, ἧτις λέγει ὅτι τὴν 23ην Αὐγούστου (π. ἡμ.) ὁ κ. Βενιζέ-
» λος, ἐν ὁμίλιᾳ του μὲ τὸν Σέρ Φρ. Ἐλλιοτ ἐν Ἀθήναις, ἀνακοίνωσεν
» εἰς τὸν τελευταῖον, διὰ τὴν περίπτωσιν τοιαύτης ἐκστρατείας κατὰ
» τῶν Δαρδανελλίων, ὅτι «ἐάν, ὅμως ἡ Βουλγαρία ἤμυτο μὲ τὴν Τουρ-
» κίαν, ἐνῶ ἡ Σερβία εἶνε ἀπασχολημένη μὲ τὴν Αὐστρίαν, ἡ θέσις
» μας καθίσταται κρίσιμος».

Τότε, διηγεῖται ὁ κ. Τσῶρτσιλλ, ἐπρότεινεν εἰς τὸν ἀνθιστάμενον
» διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην Σέρ Ἐδ. Γκρέϋ νὰ προτείνουσαν εἰς τὴν
» Ρωσσίαν νὰ φέρῃ ἓνα σῶμα στρατοῦ, εἴτε ἀπὸ τὸν Ἀρχάγγελον,
» εἴτε ἀπὸ τὸ Βλαδιβοστόκ, εἴτε ἀπὸ τὸ Πόρτ Ἀρθούρ, διὰ νὰ ἐνεργ-
» γῆσιν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Καλλιπόλεως. Ἀλλὰ πρὸς ἀπάντησιν ὁ
» Σέρ Ἐδ. Γκρέϋ τοῦ ἀνεκοίνωσε τηλεγράφημα ἐκ Πετρούπολεως, ὅτι
» ἡ Ρωσσία ἀνακαλοῦσα πανταχόθεν τὰ στρατεύματά της, ὅπως τὰ
» διαθέσῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον κατὰ τῶν Γερμανῶν δὲν εἶνε εἰς
» θέσιν νὰ παράσῃ οὐδεμίαν βοήθειαν κατὰ τῆς Τουρκίας, ὥστε,
» προσθέτει ὁ Σέρ Ἐδ. Γκρέϋ, πρὸς τὸ παρὸν δὲν παραδέχεται ὅτι
» ὑπάρχει εὐκαιρία ἐνεργείας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ὡστε
» οἱ φόβοι τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπὸ τῆς 23ης Αὐγούστου ἐκφρασθέντος
» εἰς τὸν κ. Ἐλλιοτ διὰ τὴν Βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν, ἔσταμάτησαν —
» εὐτυχῶς λέγομεν ἡμεῖς— τὴν σχεδιαζομένην ἐπιχείρησιν. Δὲν ὑπάρ-
» χει ἀμφιβολία ὅτι διὰ τοὺς φόβους τούτους, εἶχον οἱ Ἄγγλοι τὸ φάρ-
» μακον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ κ. Τσῶρτσιλλ. Τὴν ἄμεσον παραχώρη-
» σιν τῆς Καθάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Καὶ πιθανώτατα θὰ τὸ ὑπέ-
» δεῖξεν τὴν 23ην Αὐγούστου ὁ Σέρ Φρ. Ἐλλιοτ εἰς τὸν κ. Βενιζέλου.

Ἐξηγείται οὕτω καὶ ἡ παραίτησις τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 24ης Αὐγούστου καὶ ἡ κατόπιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βασιλέως ἀπόσυρσις αὐτῆς μετὰ δύο ἡμέρας. Ἐάν, βέβαια, ὁ Σέρ φρ. Ἑλλιοτ, λαθῶν γνῶσιν τῆς παραίτησεως ταύτης ἔσπευσε νὰ τὸν καθουχάσῃ ὡς πρὸς τὴν Καβάλλαν, ἐξηγείται κάλλιστα ἢ μὴ ἐπιμονὴ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν παραίτησίν του. Πῶς διέφυγον τὸν κ. Βενιζέλου, τὰ ὅσα ἀνεφέραμεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Τσῶρτσιλλ; Μήπως τὸ ἐμελέτησε μετὰ τῆς αὐτῆς προσοχῆς, μεθ' ὅσης ἐμελέτησε καὶ τὸ σχέδιόν μου τῆς ἀλώσεως τῶν Δαρδανελίων τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1914; Τότε ἐξηγείται τὸ πρᾶγμα.

Ἡ ἑτέρα ἀπορία τοῦ κ. Βενιζέλου, κατὰ τὸ ἄρθρον του τῆς 29ης Ὀκτωβρίου ἐν. ἔτους, εἶνε ὅτι κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου «ἡ ὅλη στρατιωτικὴ δύναμις, ἡ εὐρισκομένη εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, ἀνήρχετο εἰς » 7.000 ἄνδρας, διανεμημένους εἰς τὰ διάφορα ἐκεῖ φρούρια πρὸς » φρουρήσιν αὐτῶν. Ἐπιμένως, στρατὸς κινήσεως, δυνάμενος ν' ἀντιταχθῆ κατὰ τῆς ἀποβάσεως καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν προέλασιν » πρὸς κατάληψιν τῆς χερσονήσου, δὲν ὑπῆρχε». Ἀπατάται δεινῶς. Ἐάν παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως ὑπῆρχον τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου περὶ τὰς 7 χιλ. ἄνδρας, γνωρίζει ἄρα γε ὁ κ. Βενιζέλος πόσαι χιλιάδες εὐρίσκοντο εἰς τὰς πλησίον τῆς Χερσονήσου ταύτης φρουρὰς τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, καὶ πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔτοιμοι νὰ συγκεντρωθῶσι ταχύτατα εἰς πᾶν ἀπειλούμενον σημεῖον, εἴτε τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, εἴτε εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, εἴτε πρὸς τὴν παρὰ τὴν Τένεδον Ἀσιατικὴν ἀκτὴν; Διότι ὅλα ταῦτα τὰ σημεῖα ἠδύνατο νὰ ἀπειληθῶσι δι' ἀποβάσεως. Δὲν τὸ γνωρίζει ὁ κ. Βενιζέλος. Θὰ τοῦ τὸ μάθωμεν λοιπὸν ἡμεῖς ὅταν εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον μας θὰ ἀναλύσωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ μνημονευθέντος σχεδίου ἐκ στρατείας μας καὶ θὰ τὸν πληροφορήσωμεν εἰς ποῖα σημεῖα ἦσαν τὰ στρατεύματα ταῦτα καὶ πόση ἢ δύναμις των.

Εἶνε ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ κάμωμεν ἓνα μικρὸν μάθημα τακτικῆς διὰ τοὺς μὴ στρατιωτικοὺς ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας, καὶ δι' αὐτὸν τὸν κ. Βενιζέλου.

Ἐνας στρατὸς, ὅστις ἔχει νὰ ἀμυνθῆ εἰς ἐκτεταμένην γραμμὴν, ἢ καὶ μέτωπον μὲ διαφόρους τομεῖς, ἀπέχοντας ἀπ' ἀλλήλων, ποτὲ δὲν διαθέτει τὰς δυνάμεις του ὅλας ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς γραμμῆς ἢ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν δυναμῶν νὰ ἀπειληθῶσι τομέων τοῦ μετώπου. Ἐάν ἔπραττε τοῦτο θὰ ἐκινδύνευε νὰ εἶνε παντοῦ ἀσθενὴς καὶ νὰ ἀχρηστεύσῃ μεγάλο μέρος τῶν δυνάμεών του, τῶν μὴ εὐρισκομένων παρὰ τὸ προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ σημείου. Ὡστε δὲν κάμνει ἓνας στρατὸς καλῶς διοικούμενος τοιαύτας ἀνοησίας, ἀλλὰ τοποθετεῖ ἐπιτηρητικὰ τμήματα εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προσβληθῶσι καὶ κρατῶν τὰς δυνάμεις του συγκεντρωμένας εἰς διάφορα σημεῖα ὀπισθεν καὶ εἰς ἀρκετὴν μάλιστα ἀπόστασιν ἐσωτερικῶς, ὅταν τὸ ἀπειλούμενον μέτωπον εἶνε τόσο μέγα καὶ τόσο ἐσωτερικῶς διακεκομμένον, ὡς τὸ μέτωπον ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ μέχρι

τῆς ἐναντι τῆς Τενέδου ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Ἰδίως δὲ θὰ πράξῃ τοῦτο ἓνας συνετῶς διοικούμενος στρατὸς, ὅταν ἡ ἀναμονὴ τῆς ἐπιθέσεως θὰ εἶνε μακρὰ, ὅταν θὰ ἀναμένῃ ἑβδομάδας καὶ μῆνας ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἄνω λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀναπαύῃ καὶ συντηρῆ καλῶς τοὺς ἄνδρας του, τὰ κτήνη του καὶ τὸ παντοειδὲς ὑλικόν του. Ὅταν φανῆ ἢ πρώτη ἐνδειξις σοβαρᾶς ἀπειλῆς τοῦ ἐχθροῦ, τότε ἀναλόγως τῶν περιστάσεων συγκεντρώνει ὁ ἀμυνόμενος τὰς δυνάμεις του πρὸς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον. Ὡστε ἂν οἱ Τούρκοι εἶχον διαθέσει διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ κατοχὴν τῶν φρουρῶν τῆς — λίαν ἀσημάντων ἄλλως τε ἀπὸ ἀμυντικῆς ἀπόψεως — 7 χιλ. ἄνδρας, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος ἐγὼ εὐρίσκω ὅτι πολλοὺς διέθεσαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἐάν ἤμουν εἰς τὴν θέσιν των ἐγώ, θὰ διέθετον ὀλιγωτέρους. Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι πάντοτε εἶχαν τὴν μανίαν νὰ τοποθετῶσιν ἰσχυρὰς προφυλακὰς ἴσως ἕνεκα τοῦ δυσπίστου χαρακτῆρος των, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν τακτικῶν σκέψεων. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶνε πόσους θὰ ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσουν οἱ Τούρκοι εἰς τὴν Χερσόνησον ὅταν θὰ ἐνεφανίζετο σοβαρὰ ἐνδειξις ἀπειλῆς αὐτῆς. Αὐτὸ τὸ ἐκθέτω εἰς τὰς μνημονευθείσας μελέτας μου. Ὁ κ. Βενιζέλος ὅταν τὰς ἐδιάβασε, τὸ παρείδε. Θὰ τὸν πληροφορήσωμεν ἐπὶ τούτου προσεχῶς.

Μένει τώρα καὶ ἡ τρίτη ἀπορία τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς πληροφορίας τοῦ κ. Μοργκεντάου ὅτι «ὡς ἐκ τῆς ἀναμενομένης καταλήψεως τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ μας, αἱ ἀρχαὶ » μαζὺ μὲ τὰ σπουδαιότερα ἀρχεῖα ἦσαν ἔτοιμοι ὅπως ἐγκαταλείψουν τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ καταφύγουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς » Μ. Ἀσίας, εὐθὺς ὡς θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ στρατοῦ μας ἢ » Χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως». Πληροφοροῦμεν τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι, ἂν ὁ στρατὸς μας κατελάμβανε τὴν Καλλιπόλιν, οὐδεμία μεταφορὰ οἰουδήποτε πράγματος θὰ ἦτο πλέον δυνατὴ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐάν οἱ Τούρκοι πράγματι ἐφοβοῦντο τοιοῦτον ἐνδεχόμενον, καταλήψεως τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν των, δὲν θὰ ἐπερίμεναν νὰ καταληφθῆ ἢ Καλλιπόλις, ἀλλὰ πολὺ πρὶν θὰ μετέφερον τὰ ἀρχεῖα των, τὰς ἀρχὰς των καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν νὰ διαφυλάξουν, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπως ἐπραξάν οἱ Γάλλοι κατὰ τὸ 1914, ὅταν, προτοῦ, ἀπειληθῆ σοβαρῶς τὸ Παρίσι, μετέφεραν ἐγκαίρως πᾶν ὅ,τι ἔδει νὰ μεταφερθῆ, εἰς Βορδῶ.

Ἀλλὰ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐπικειμένου ἀγῶνος, διὰ τὸν ὁποῖον εἶνε ἡσυχοὶ οἱ στρατιωτικοί, καταλαμβάνονται ὑπὸ ἀδικαιολογήτων ἀνησυχιῶν αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ κάμνουν πολλὰς ἐτοιμασίας ἀσκόπου, ὡς ἐάν ὁ κίνδυνος ἦτο πραγματικὸς. Δὲν ἐνθυμεῖται ὁ κ. Βενιζέλος τὸ 1912, ὅταν ἠττήθη ἡ ἡμετέρα 5ῃ μεραρχία εἰς τὸ Σόροβιτς, τοῦ ὄγκου τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ νικήσαντος εἰς Γιαννιτσὰ καὶ προελαύνοντος πρὸς Θεσ/νίκην, ὅτι κατελήφθη ἢ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις ὑπὸ τοιοῦτου πανικοῦ μήπως ὁ Δζαβὴτ προελάσῃ ἐκ Σόροβιτς πρὸς Λάρισαν! καὶ Ἀθήνας! !... ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος ἐζήτησε διὰ τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν Διάδοχον, ὅπως δύο μεραρχίαι ἐκ τοῦ προ-

ελαύνοντος πρὸς Θεσσαλονικὴν στρατοῦ ἀποσταλῶσι ταχέως εἰς Κατερίνην, ἐπιβιθασθῶσι καὶ μεταφερθῶσι θαλασσίως εἰς Βόλον, καὶ ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς πρὸς Λάρισαν διὰ νὰ καλύψωσιν ἀπὸ τὸν Δζαβήτ τὴν ὁδὸν τῆς πρωτεύουσας; Ἐννοεῖται ὅτι ὁ τοιοῦτος φόβος ἐκίνησε τὸ μειδιάμα ἡμῶν εἰς Γιαννιτσᾶ, καὶ δὲν ἐδώσαμεν καμμίαν προσοχὴν εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην τοῦ κ. Βενιζέλου. Τί τὸ παράδοξον λοιπὸν ἔαν καὶ τὸ 1915 ὑπῆρξαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πολιτικά ἀρχαὶ ἐτοιμάσασαι τὰ ἀρχεῖα τῶν διὰ ταξίδιον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας;

Τώρα λύσαντες τὰς ἀπορίας τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον μας εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ζητήματος τῶν Δαρδανελλίων.

Υ. Γ. Εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου 30ῆς καὶ 31ῆς Ὀκτωβρίου, τὰ γέμοντα χυδαίων ὑβρεων κατὰ τοῦ νεκροῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου θ' ἀπαντήσω μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ θέματος τῶν Δαρδανελίων καὶ θὰ ἐξηγήσω τὴν ἀξίαν τῶν περὶ Πασάρωφ ἰσχυρισμῶν του.

ΑΡΘΡΟΝ 13ον

(2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1913-14 ΕΙΧΕΝ ΟΔΗΓΗΣΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΤΟ ΧΕΙΛΟΣ ΤΗΣ ΑΒΥΣΣΟΥ.

Ἐνθυμοῦνται θεβαίως οἱ γηραιότεροι τῶν ἀναγνωστῶν μας ὑποπίους δυσμενεῖς ὅρους εὐρέθη ἡ Ἑλλάς εὐθὺς μετὰ τὴν σύναψιν τῆς Εἰρήνης τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1913 μετὰ τῆς Τουρκίας. Τοὺς συνοψίζομεν ἐνταῦθα διὰ νὰ τοὺς μάθῃ καὶ ἡ νέα γενεά, δηλαδὴ αἱ 13 νεώτεραι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀνατροπὴν τῶν ὁποίων ἀνησυχεῖ τόσοσ ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἐὰν οἱ Βαλκανικοὶ Σύμμαχοι ἐνίκησαν τὸ 1912 τὴν Τουρκίαν, τὸ ὀφείλουσι εἰς τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Τουρκίας, καὶ κυρίως εἰς τὸν «Ἀβέρωφ» τοῦ ὁποῦο τὴν προμήθειαν δὲν ἐνήργησεν ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ ἡ Κυβέρνησις Μαυρομιχάλη. Ἄνευ τῆς ναυτικῆς ὑπεροχῆς, ἡ Τουρκία, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς μας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου θὰ εἶχε δυνηθῆ νὰ συγκεντρώσῃ τὸν στρατὸν τῆς ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην τρεῖς φορές ταχύτερον, ἄφ' ὅτι τὸ ἔπραξε τὸ 1912. Συνεπῶς θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ εἰς Θράκην πολὺ μεγαλύτεραν δύναμιν κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἐπίσης δὲ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ νὰ σχηματίσῃ λίαν ἰσχυρὰν στρατιάν. Ἄφ' ἑτέρου ἡ ἐπιστράτευσίς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως ἡ συγκέντρωσις αὐτοῦ εἰς τὸ Βόρειον μέρος τῆς Θεσσαλίας θὰ ὑφίστατο λίαν σημαντικὴν ἐπιβράδυνσιν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὁ πόλεμος τοῦ 1912 θὰ ἐλάμβανεν ἐντελῶς ἀλλοίαν ἐξέλιξιν.

Ἄλλὰ καὶ ὅπως διεμορφώθη ἐδαφικῶς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος μετὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913, ἦτο ἀδύνατον νὰ ζῆσῃ ἄνευ

πλήρους ὑπεροχῆς κατὰ θάλασσαν ἐπὶ τῆς Τουρκίας. Διότι ἡ Τουρκία ἐπικρατοῦσα κατὰ θάλασσαν, θὰ ἠδύνατο κηρύττουσα τὸν πόλεμον, ὄχι μόνον νὰ καταλάβῃ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, καὶ αὐτὴν τὴν Κρήτην, ἂν τὴν ἤθελε, ἀλλὰ καὶ νὰ πλήξῃ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν του, τὸν Σαρωνικὸν κόλπον.

Ἐὰν μάλιστα συνεμάχῃ καὶ ἡ Βουλγαρία μετὰ τῆς Τουρκίας καθ' ἡμῶν, τῆς Τουρκίας ἐπικρατοῦσης κατὰ θάλασσαν, τότε ἡ μὲν μεταφορὰ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος εἰς Μακεδονίαν διὰ Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλλας, θὰ καθίστατο ἀπολύτως ἀδύνατος, μεταφορὰ διὰ ξηρᾶς θὰ διήρκει ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας, μὴ ὑφίσταμένου τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης—Θεσσαλονίκης, ἀνεφοδιασμὸς δὲ διὰ θαλάσσης, ἔξωθεν, ὄχι μόνον τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατος. Θὰ ἐπρόκειτο ἐπομένως περὶ πλήρους καταστροφῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ὡστε ἡ πλήρης ναυτικὴ ἐπικράτησις τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Τουρκίας ἦτο τότε ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Πλήρη δὲ ναυτικὴ ἐπικράτησιν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐννοοῦμεν τὴν ὑπαρξιν Ἑλληνικοῦ στόλου, μὲ βαρέα θωρηκτὰ, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀποκλείσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ Δαρδανέλλια, καὶ νὰ παρεμποδίσῃ ἀπολύτως πᾶσαν ἐξοδὸν τουρκικῶν πλοίων. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἤρκουσαν μόνον ἀντιτορπιλλικά, οὔτε ὑποβρύχια, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε τότε (1913) ἦσαν ἀτελέστατα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς βαρέα θωρηκτὰ, εἴτε ἰσχυρὰ θωρακισμένα καταδρομικά μάχης. Ἡ ἰδέα ὀπλισμοῦ τῆς Ἑλλάδος δι' ἐλαφροῦ μόνον στόλου θὰ εἶχεν ὡς ἀποτελέσμα τὴν ἄμυναν τὸ πολὺ τινῶν μόνον ἀκτῶν τῆς, πάντως ὅμως δὲν θὰ ἠμπόδιζε τὴν ναυτικὴν ἐπικράτησιν τῆς Τουρκίας ἐν τῷ Αἰγαίῳ μὲ ὄλας τῆς τὰς σιναπειᾶς, κατοχῆς ὑπὸ τῆς Τουρκίας τῶν νήσων, καὶ μεγάλης ἐπιβραδύσεως τῆς συγκεντρώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονικὴν. Μόνον ἡ ἐξοδος τοῦ «Χαμιδιέ», ἐνὸς ἐλαφροῦ καταδρομικοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1912) 1913 ἐκ Δαρδανελλίων, διαλαθόντος τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἤρκεσε νὰ διαταράξῃ τὰς μεταφορὰς ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ Μακεδονίας εἰς Ἡπειρον, τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἡπείρου ἐκ Πειραιῶς, ὡς καὶ τὰς μεταφορὰς Σερβικοῦ στρατοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης θαλασσίως εἰς Ἀλβανίαν.

Τὴν τόσοσ ζωτικὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα θαλασσίαν ἐπικράτησιν, τὴν ὁποίαν εἶχομεν μέχρι τῆς εἰρήνης τῶν Ἀθηνῶν, κατῶρθωσεν ὁ κ. Βενιζέλος εὐθὺς μετ' αὐτὴν νὰ τὴν ἐκχωρήσῃ εἰς τὴν Τουρκίαν. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Τότε ἡ Βραζιλία ἡ ὁποῖα κατεσκευάζε δύο θωρηκτὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ἤθελε διὰ οικονομικοὺς λόγους νὰ τὰ πωλήσῃ πρὸ τοῦ πέρατος τῆς κατασκευῆς των. Ἡ Ἑλλάς ἦτις ὄφειλε νὰ τὰ ἀγοράσῃ ἀμέσως, ἰσχυροποιουμένη κατὰ θάλασσαν κατὰ τὸν τρόπον ἀδιαφιλονεικῆτον, χάριν αὐτῆς τῆς ὑπάρξεώς της, παρημέλησε τοῦτο, ἐξ ἀφαντάστου, ἂν μὴ ἐγκληματικῆς, ἀφελείας τοῦ Κυβερνήτου της. Ἡ Τουρκία ὅμως παρ' ὄλην τὴν καταστροφὴν ποὺ εἶχεν ὑποστῆ, τὰ ἠγόρασε. Ὑπελογίζετο ἡ ἀποπεράτωσις αὐτῶν τὸ θέρος ἢ τὸ πολὺ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1914, ὁπότε ἡ Τουρκία κάτοχος αὐτῶν θὰ εἶχεν εἰς χεῖρας της τὴν ὑπαρξιν τῆς Ἑλλάδος. Τότε ἠνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κ.

Βενιζέλου. Καί κατ' ἀρχάς μὲν προσεπάθησε νὰ πείσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς περὶ ἑαυτὸν ὅτι καὶ μὲ ἑλαφρὸν στολισκὸν θὰ τὰ ἔβγαζε πέρα ἢ Ἑλλάς, ἀλλὰ ἀπέναντι τῶν διαμαρτυριῶν ὄλων τῶν εἰδικῶν, καὶ τῆς στυγνῆς πραγματικότητος, ἤρχισε στρέφωσιν τὰ βλέμματα παντοῦ ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ εὐρεθῶσιν ἰσοδύναμα πλοῖα πρὸς ἀγοράν. Ἄλλὰ πουθενὰ δὲν εὐρίσκοντο. Πουθενὰ δὲν ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῶσι πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν δύο Βραζιλιανῶν, Τουρκικῶν πλέον, θωρηκτῶν. Ἀπὸ μηνὸς εἰς μῆνα προσήγγιζε τὸ τραγικὸν τέλος τῆς Ἑλλάδος. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, ἔντρομος πρὸ τῶν συνεπειῶν τῆς πολιτικῆς του, μετέβη τὸν χειμῶνα τοῦ 1913) 1914 εἰς Εὐρώπην διὰ νὰ εὕρῃ ὑποστηρικτὰς καὶ φίλους, ἢ τοῦλάχιστον τρόπον συμβιβασμοῦ μὲ τὴν Τουρκίαν εἰς θάρος τῆς ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου κυριαρχίας. Ἐγύρισε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς ἀρχὰς τοῦ 1914, ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἡ Τουρκία παρείλκυσε τὰς διαπραγματεύσεις ἀναμένουσα τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν θωρηκτῶν τῆς. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ ἤρχισε τοὺς διωγμοὺς κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου εἰς βαθμὸν, ὥστε τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐφεύρε καὶ ἐπρότεινε διὰ πρώτην φοράν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ὅταν ἐματαιώθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἢ παρ' ἐμοῦ προταθεῖσα κατ' Ἀπρίλιον 1914 κατάληψις τῶν Δαρδανελλίων, περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσω κατωτέρω, ἐν ἀπελπισίᾳ εὐρισκόμενος ἠγόρασε δύο παλαιὰ ἀμερικανικὰ θωρηκτὰ, τὴν «Λημνον» καὶ τὸ «Κιλκίς», τὰ ὅποια θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντιμειωπίσωσι τὰ μετ' ὀλίγον ἔτοιμα νέα θωρηκτὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ ναύαρχος Κάρρ χαρακτηρίζει ταῦτα, εἰς τὸ περὶ τοῦ πολέμου βιβλίον του (σελ. 196) ὡς γηραιὰ πλοῖα, μὲ πυροβόλα καὶ μηχανὰς ἐφθαρμένας, καὶ ὡς τελείως ἄχρηστα διὰ πόλεμον, ἀδρότατα πληρωθέντα καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀγορὰ ἐσταμάτησε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ ἐπὶ μακρὰ ἔτη.

Ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν ταύτην θέσιν ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἔκρηξις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου καὶ ἡ ἄμεσος κατάσχεσις ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τῶν ἐν τοῖς ναυπηγείοις τῆς Ἀγγλίας κατασκευαζομένων δύο τουρκικῶν θωρηκτῶν. Ἄλλως τε ὁ μέγας πόλεμος ἐπέφερε ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν, νέοι συνδυασμοὶ Δυνάμεων ἐνεφανίζοντο, ἡ Τουρκία εἶχεν ἄμεσον ἀνάγκην τῆς φιλίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῆς Τουρκίας μετεβάλλετο ριζικῶς καὶ περιστάσεις ἀπροσδόκητοι παρουσιάζοντο διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅπως συμβίβασθῃ ὀριστικῶς μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ ὑπὸ ἀρίστους ὁρους, ὅπως διὰ μακρῶν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ἐξεθέσαμεν.

Ἄλλὰ ποῖος ἠδύνατο νὰ προῖδῃ ταῦτα τὸν χειμῶνα τοῦ 1913) 1914; Τότε καὶ Κυβέρνησις καὶ Ἐπιτελεῖα ξηρᾶς καὶ θαλάσσης εὐρισκόμεθα, χάρις εἰς τὴν ἀφελῆ ναυτικὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, πρὸ τῆς τραγικῆς πραγματικότητος τοῦ μετὰ τινὰς μῆνας ἐπικειμένου τέλους τῆς Ἑλλάδος. Ἐκαστος φαντάζεται τὴν ἀγωνίαν μας.

Τότε, μὴ θέλων οὐδεμίαν ἄλλην διέξοδον, ἐσκέφθησαν ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ παῖξῃ τὰ πάντα εἰς νέον προληπτικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, προτοῦ ἢ τελευταία ἀποκτῆσῃ τὰ νέα τῆς θωρηκτὰ, καὶ ἐφ' ὅσον ἀκόμη ἡ Ἑλλάς εἶχε πλήρη τὴν ναυτικὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου. Ἐμελέτησα τὸ ζήτημα, κατήρτισα κατὰ Ἰα-

νουάριον, Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον τοῦ 1914 τὰ σχέδια τοῦ πολέμου, περὶ τῶν ὁποίων προηγουμένως ὠμίλησα, καὶ κατ' Ἀπρίλιον ὑπέβαλα τὴν μελέτην μου εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις καὶ τὴν ἀπεδέχθη.

Εἰς τὴν μελέτην μου ταύτην, ἐκθέτων πρῶτον τὴν γενικὴν κατάστασιν, ἥτις μᾶς ἐπέβαλλε τὸν πόλεμον, ἐξετάζω πῶς ἠδύνατο ἡ Ἑλλάς νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον τοῦτον. Καίριον πλῆγμα κατὰ τῆς Τουρκίας ἡ Ἑλλάς μόνον εἰς Μ. Ἀσίαν θὰ ἠδύνατο νὰ καταγάγῃ μεταφέρουσα ἐκεῖ τὸν στρατὸν τῆς, ἀναζητοῦσα καὶ καταστρέφουσα ἐκεῖ τὸν ὄγκον τῶν τουρκικῶν δυνάμεων. Ἄλλὰ τοῦτο τὸ ἐθεώρησα ἀδύνατον. Ἐκστρατεία τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς Δυτικῆς Θράκης πρὸς Κωνσταντινούπολιν ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν θὰ ἔφερεν ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ, διότι θὰ παρεβιάζετο τὸ τότε βουλγαρικὸν ἔδαφος τῆς Δυτ. Θράκης. Ἀπέμενε κατάληψις τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ θαλάσσης (Δαρδανελλίων). Ἐθεώρουν τὸ πλῆγμα τοῦτο κατὰ τῆς Τουρκίας ὡς πολὺ ἥσσοнос σπουδαιότητος. Διότι, ὡς ἐξέθετον, δι' αὐτοῦ δὲν κατεστρέφοντο αἱ κύρια δυνάμεις τῆς Τουρκίας, αἵτινες ἦσαν ὁ κατὰ ξηρὰν αὐτῆς στρατός. Ἐξέθετον εἰς τὴν μελέτην μου ὅτι ἡ Τουρκία ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀντίστασίν τῆς, καὶ ἄνευ τῆς Θράκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀγωνιζομένη ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἄλλὰ ἐφρόνουν ὅτι διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἠθικὸς ἀντίκτυπος ἐπὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τουρκίας θὰ ἦτο τόσοσ μείζων, ὥστε ἐθεώρουν πιθανώτατον ὅτι ἡ Τουρκία θὰ ἐπειθαναγκάζετο εἰς εἰρήνην, ἐφ' ὅσον οἱ ὄροι μας θὰ ἦσαν λίαν περιωρισμένοι, μὴ θιγομένων δι' αὐτῶν ζωτικῶν τουρκικῶν συμφερόντων. Καὶ δὴ οἱ ὄροι μας θὰ ἦσαν τρεῖς.

1ον) Πρῶτον καὶ κύριον, ἐκχώρησις εἰς Ἑλλάδα τῶν δύο ἐν Ἀγγλίᾳ κατασκευαζομένων τουρκικῶν θωρηκτῶν. 2ον) Ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων. 3ον) Παῦσις τοῦ διωγμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Περὶ ἐδαφικῶν παραχωρήσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, οὔτε λόγος ἔδει νὰ γίνῃ. Ἐπομένως κατέληγον εἰς τὴν διὰ τῶν Δαρδανελλίων ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλὰ, ἐξέθετον, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκστρατεία ΕΔΕΙ ΝΑ ΕΙΝΕ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΕΡΑΥΝΟΒΟΛΟΣ, μὲ ταχύτατον τὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε καὶ ταχυτάτῃ νὰ εἴνε ἡ ἄνευ μεγάλων ἀπαιτήσεων ἐκ μέρους μας σύναψις τῆς εἰρήνης. Καὶ τοῦτο, ἕνεκα φόβου περιπλοκῶν ἐξ ἐνδεχομένων ἐχθρικῶν πρὸς ἡμᾶς ἐπεμβάσεων ἄλλων βαλκανικῶν κρατῶν καὶ δὴ τῆς Βουλγαρίας, ἀσφαλῶν δὲ ἐπεμβάσεων μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Ἐξήταζα ἐν τῇ μελέτῃ μου, κατὰ πρῶτον, ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἦτο δυνατὴ διὰ μόνου τοῦ στόλου. Ἐχὼν ἀρίστως πληροφορίας, περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πυροβολικοῦ διὰ τοῦ ὁποίου ἦσαν ὀπλισμένα τὰ ὄχυρά τῶν Δαρδανελλίων καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Στενοῦ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, καθὼς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀμυντικῶν τῶν Στενῶν μέσων καὶ συγκρίνωσιν τὰ ἐνδεχόμενα μίαν τοιαύτην πάλης, κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μίαν τοιαύτην ἐπιχείρησις ὑπερέβαινε τὰς δυνάμεις ὄχι μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἀλλὰ καὶ ἐτέρου κατὰ πολὺ ἰσχυροτέρου. Προσέθετα ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη παρα-

δεχόμεθα τὸ θαῦμα, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατέβαλλε τὴν ἀντίστασιν ταύτην τοῦ εἰς διάφορα σημεία κατὰ μῆκος τῶν Στενῶν τοποθετημένου θαρέος ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, πάλιν δὲν θὰ κατωρθοῦτο τοῦτο ἄνευ μεγάλων ζημιῶν τῶν πλοίων μας, καὶ ἀπωλείας μέρους αὐτῶν, καὶ ἐκ ναρκῶν ἀκόμη, ὥστε τὰ ὑπολείμματα τοῦ στόλου μας, ἂντινα θὰ κατῶρθον νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τὴν Προποντίδα εὐχερῶς θὰ κατεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἀναμένοντος τουρκικοῦ στόλου. Ἀπέρριπτον τὴν ἰδέαν αἰφνιδιαστικοῦ εἰσπλου τοῦ στόλου μας, ἄνευ κηρύττων Δαρδανελλίων εἰς Προποντίδα, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις, προέβαλλον τότε μερικοὶ ναυτικοὶ μας, διότι καὶ ἂν καθίστατο τοῦτο δυνατόν, τί τὸ ὄφελος; Ἐνας στόλος διὰ νὰ ζῆση καὶ ἐνεργήσῃ πρέπει νὰ ἔχη ἐξησφαλισμένον τὸν ἀνεφοδιασμόν του, συνεπῶς τὴν γραμμὴν τὴν ἐνοῦσαν αὐτὸν μετὰ τὰς θάσεις του. Ἐν προκειμένῳ ἡ γραμμὴ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ στόλου μας διερχομένη διὰ τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων θὰ εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Δηλαδή ὁ στόλος μας θὰ ἦτο ἀποκεκλεισμένος εἰς τὴν Προποντίδα ὡς ἐντὸς ποντικοπαγίδος. Καὶ μετὰ τινὰ μάταια κατορθώματα θὰ ἐπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Δὲν ἀπέμενε, λοιπόν, διὰ νὰ κατορθωθῇ ὁ εἰσπλους τοῦ στόλου μας διὰ τῶν Στενῶν εἰς τὴν Προποντίδα, ἐν πλήρει δυνάμει, καὶ μετὰ ἐξησφαλισμένον τὸν ἀνεφοδιασμόν του, καὶ μετὰ πλήρη ἐλευθερίαν κινήσεων καὶ ἐνεργείας—μὴ λησμονῶμεν ὅτι τοῦτο ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐπιχειρήσεως—παρὰ ἢ διὰ στρατοῦ κατάληψις τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, ἢ καταστροφή τῶν πυροβολείων τῆς, καὶ ἢ κατασίγασις τῶν πυροβολείων τῆς ἀντίπεραν ἀσιατικῆς ὄχθης τῶν Δαρδανελλίων, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἢ διὰ στρατοῦ κατάληψις αὐτῆς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ τῆς ἀντίπεραν ταύτης ὄχθης ἔδει νὰ καταστώμεν κύριοι ἢ τοῦλάχιστον νὰ καταστρέψωμεν τὸ ἐπ' αὐτῆς καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀκτὴν, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς εἰς βάθος εὐρισκόμενον πυροβολικόν, διότι ἄνευ τούτου, ἢ διὰ τῶν Στενῶν κινήσεις μεταγωγικῶν, ὀπλιταγωγῶν, ἢ καὶ ἐλαφρῶν σκαφῶν τοῦ στόλου δὲν θὰ ἦτο ἀκινδύνως δυνατὴ.

Θὰ ἦτο δυνατὴ ἢ ἐπιχειρήσεις αὐτὴ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914; Καὶ ὑπὸ ποίους ὄρους; Θὰ τὸ ἐξετάσωμεν αὔριον, συνεχίζοντες συνοπτικῶς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ καταρτισθέντος ὑπ' ἐμοῦ σχεδίου πολέμου καὶ ἐκστρατείας.

ΑΡΘΡΟΝ 14ον

(3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΑ ΕΠΙΤΕΛΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΝ.-Η ΠΛΑΝΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Συνεχίζομεν λοιπὸν τὴν ἀνάλυσιν τῶν κυριωτέρων σημείων τοῦ ὑφ' ἡμῶν ἐκπονηθέντος σχεδίου πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914.

Πρὸς κατάληψιν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῆς ἀντίπεραν Ἀσιατικῆς ὄχθης διὰ στρατοῦ, θὰ ἔδει νὰ γίνῃ ἀπόβασις αὐτοῦ εἰς ἓν ἐκ τῶν τριῶν κατωτέρω ἀναφερομένων σημείων, ἢ καὶ εἰς πλείοτερα.

1ον) Ἀπόβασις εἰς τὸν ὄρμον τῶν Μπεσικίων, παρὰ τὴν Τένεδον.

2ον) Ἀπόβασις εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ.

3ον) Ἀπόβασις εἰς τὴν ἀκτὴν Ἀναφάρτια ἢ Σουβέλα καὶ παρ' αὐτὴν Ν. Δυτικώτερα.

Εἰς τὸ προαναφερθὲν σχέδιον ἐκστρατείας, μελετῶ λεπτομερῶς τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ δι' ἕκαστον σημεῖον ἀποβάσεως, καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, δηλαδή πρώτης ἀντιστάσεως ἐχθρικῶν πυροβολείων, χρόνου συγκεντρώσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἐκ τῶν ὀπισθεν ναυτικῶν ὄρων, δηλ. ἐπικρατούντων ἀνέμων, κυματισμοῦ θαλάσσης κτλ. .

Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κουράσω τοὺς ἀναγνώστας μου μετὰ τὴν μακρὰν ἐκθεσιν τῶν τεχνικῶν αὐτῶν ζητημάτων.

Κατέληγον ἀποκλείων τὴν ἀκτὴν τῶν Μπεσικίων διὰ κυρίαν ἀπόβασιν. Γνωρίζω σήμερον ὅτι ὁ στρατηγὸς Λίμαν φὸν Σάνδερς εἰς πρὸ ἐτῶν δημοσιεύματά του ἐθεώρει τὸ μέρος τοῦτο ἀσθενέστερον διὰ τοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ ἦτο πολὺ ἀσθενέστερον καὶ διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ. Ὁ ὄρμος οὗτος δὲν πληροῖ πάσας τὰς πρὸς ἀπόβασιν ἀπαιτήσεις. Ἡ πορεία ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν θὰ ἀντεμετώπιζε πολλὰς δυσχερείας. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θὰ ἦτο ταχὺ καὶ ἄμεσον. Τοιαύτη ἀπόβασις θὰ ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν διὰ μικρὰν δύναμιν ἐνεργοῦσαν ἐπιβουλητικῶς πρὸς τὴν κυρίαν ἀπόβασιν εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως. Ὑποφέρουν δὲ τὰ Μπεσικία πολὺ ἐκ τῶν ἀνέμων. Ἄλλως τε πρὸς σύνταξιν τοῦ σχεδίου μου προηγήθησαν, λεπτομερεῖς ἀναγνωρίσεις ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ Ναυτικοῦ εἰς ὅλα τὰ προαναφερθέντα σημεία, μυστικῶς, ἐννοεῖται, ἐνεργηθεῖσαι.

Ὡστε ἀπέμενε ἢ ἐκλογὴ μεταξὺ τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ καὶ τῆς ἀκτῆς τῶν Ἀναφαρτιῶν. Ἀπέκλινον μᾶλλον πρὸς τὴν δευτέραν. Προσέθετα ὁμως ὅτι ἡ ὀριστικὴ ἐκλογὴ μεταξὺ τῶν δύο θὰ ἀπεφασίζετο ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκστρατείας, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως, δηλ. καταστάσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἐπιστρατεύσεως ἢ μὴ

της ἐν Ραιδεστώ Τουρκικῆς μεραρχίας, δυνάμεως ἢ καὶ μέτρων ἀσφαλείας τῆς ἐν Μαδύτῳ τουρκικῆς φρουρᾶς, βαθμοῦ τοῦ δυνατοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ ἐτέρων στοιχείων μὴ δυναμένων ἐκ τῶν προτέρων νὰ προβλεφθῶσι. Προσέθετα ὅτι τὴν ὅλην ἐπιχειρήσιν θὰ ἐπηρέαζε ἡ κατάστασις τοῦ καιροῦ καὶ συνεπῶς ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους (ἡμεθα τότε τὸ 1914 εἰς τὸν Ἀπρίλιον). Πάντως ἔπρεπεν, ἔλεγον, νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας ὅτι ὅλοι οἱ μνησθέντες ὄρμοι εἶνε κυρίως θερινὰ ἀγκυροβόλια, ἀφύλακτα ἀπὸ ἰσχυρῶν νοτίων καὶ βορειοανατολικῶν ἀνέμων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τελευταῖοι δὲν ἀναταράττουσι μὲν πολὺ τὴν θάλασσαν τῶν ὄρμων τούτων, ἀλλ' ἡ ἔντασις των θὰ ἐπεβράδυνε τὴν κίνησιν λέμβων καὶ φορτηγίδων. Πάντως ἐκ Βορείων ἀνέμων σχετικῶς ἀσφαλέστερος εἶνε ὁ ὄρμος Ἀναφάρτι. Ἀπέκλινα ὅθεν μᾶλλον ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀπέκλινα δὲ καὶ δι' ἄλλον λόγον. Ὅτι τὰ Ἀναφάρτια ἀπέχουσι ἀπὸ τὰ κέντρα τῆς σταθμεύσεως τοῦ τρίτου σώματος τουρκικοῦ στρατοῦ περισσότερο παρὰ ὁ μυχὸς τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, καὶ ἐπομένως ὑπῆρχεν ἐλπίς μεγαλυτέρα, ὅπως τὰ αἰφνιδιαστικῶς ἀποβιβαζόμενα στρατεύματα κυριεύσωσι τὰ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως τουρκικὰ πυροβολεῖα πρὶν ἢ προσδράμωσι ἐκ τῶν σημείων σταθμεύσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ αἱ ἐπικουρίαι. Καὶ διὰ τινὰς ἄλλους λόγους τακτικῆς φύσεως ἀπέκλινα ὑπὲρ τῆς ἀποβάσεως εἰς Ἀναφάρτια.

Τὸ πρῶτον ἐμπόδιον τοῦ εἰς Ἀναφάρτια ἀποβιβαζομένου στρατοῦ, θὰ ἦτο τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς χερσονήσου καὶ πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Ξηροῦ τουρκικὸν πυροβολικόν, διανεμημένον εἰς διάφορα πυροβολεῖα.

Ἡ δυνάμις του τότε, Μάρτιον—Ἀπρίλιον τοῦ 1914, δηλ. ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΕΙΡΗΝΗ, ἀνῆρχετο εἰς 50 ΒΑΡΕΑ πυροβόλα. Προσθέτω ἀκόμη ὅτι ταῦτα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἄλλοθωσιν ἐκ θαλάσσης, διότι τὰ πυροβόλα τῶν πλοίων μὴ θάλλοντα μὲ μεγάλην γωνίαν δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κατασιγᾶσιν τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων πυροβολικόν. Ἐὰν ἡ ἀπόβασις ἐγένετο ὅπως ἐσχεδίαζον, τὸν Ἀπρίλιον—Μάϊον τοῦ 1914, ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ Αἰφνιδιαστικῶς, ὑπῆρχε βάσιμος ἐλπίς νὰ ἀλωθῶσι ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀποβιβαζομένου πεζικοῦ. Ἀλλὰ ἐν πλήρει πολέμῳ, ὅπως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, τῶν Τούρκων ἀναμενόντων τὴν ἐπίθεσιν, ἡ ἄλωσις θὰ ἦτο ἀδύνατος. Ὅπως καὶ ἀπεδείχθη πράγματι ἀδύνατος. Διότι οἱ Σύμμαχοι εἰς Ἀναφάρτια ἀπεβιβάσθησαν καὶ ματαίως ἐπὶ μῆνας ἐπετίθεντο κατὰ τῶν πυροβολεῖων τούτων χωρὶς νὰ κατορθώσωσι τίποτε.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως πυροβολεῖων τούτων, τὸ μὲν πυροβολικόν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς πυροβολεῖων ὅπως τὰ κατασιγήσῃ, ἐνῶ μέρος μὲν τοῦ πεζικοῦ θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῶν χθαμαλῶν πυροβολεῖων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἐλησπόντου, τῶν φυλασσόντων τὸ ἐσωτερικόν τοῦ στενοῦ, μέρος δὲ θὰ συνεκεντροῦτο εἰς Μπουλαῖρ, ὅπου θὰ συνεκεντροῦτο ἀργότερον ὁλόκληρος ὁ ἀποβατικὸς στρατός, ὅπως ἀσφαλίσῃ τὴν χερσονήσον ἀπὸ πάσης ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Θράκης ἐπιθέσεως τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ κατασιγασθέντων καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς

πλευρᾶς ἐχθρικών πυροβολείων, τὰ Στενά θὰ ἦσαν ἐλεύθερα πρὸς εἰσπλοῦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὴν Προποντιδα.

Ἀνεφερα κάπως λεπτομερῶς ὄλα ταῦτα, διὰ νὰ ἐνοήσωσιν οἱ ἀναγνώσται μου τὴν λεπτότητα τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως, καὶ τὸ πολὺπλοκον καὶ πολυσύνθετον αὐτῆς. Μία σφοδρὰ τρικυμία κατὰ τὴν ἀπόβασιν θὰ ἀνέτρεπεν ὅλους τοὺς ὑπολογισμούς. Τοιαύτη τρικυμία τὸν Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον τοῦ 1914 ἦτο τελειῶς ἀπίθανος, ἀλλὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915;

Ἀλλὰ δὲν ἐστέκετο εἰς αὐτὸ ἡ δυσχέρεια τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐξῆς: Τί δυνάμεις τουρκικοῦ στρατοῦ πεζικοῦ καὶ πεδινοῦ πυροβολικοῦ θὰ ἠδύναντο ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ νὰ προσδράμωσι πρὸς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον καὶ εἰς πόσον χρόνον;

Ὅταν κατήρτιζα τὴν μελέτην μου τὸ 1914 εἶχα ὑπ' ὄψιν μου τὴν τοποθέτησιν καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν ΕΙΡΗΝΗ. Τὸ σῶμα στρατοῦ, τὸ ὁποῖον κυρίως μᾶς ἀφέωρα ἦτο τὸ 3ον Σῶμα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ μὲ ἔδραν τὴν Ραιδεστόν, συγκείμενον ἐκ τριῶν μεραρχιῶν, τῆς 7ης εἰς Ραιδεστόν, τῆς 8ης εἰς Μπαλικέσρ, Πάνορμον καὶ Ἀϊθαλῆ (ἐπὶ τῆς Μ. Ἀσιατικῆς πλευρᾶς) καὶ τῆς 9ης εἰς Καλλιπόλιν. Περίστασιν καὶ Μάδυτον ἐκ μιᾶς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, καὶ ἐκ λοιπῶν σωμάτων. Ἐκάστη τουρκικὴ μεραρχία ἀποτελεῖτο ἐκ τριῶν συνταγμάτων πεζικοῦ καὶ ἕξ πυροβολαρχιῶν πεδινῶν ἢ ὀρειβατικῶν ἀναλόγως. Ἐλογάριαζα ὅτι ἡ 9η μεραρχία θὰ ἠδύνατο ἐντὸς δύο ἡμερῶν νὰ εἶνε συγκεντρωμένη εἰς Ἀναφάρτια ἢ εἰς Μπουλαῖρ. Ἡ 7η Μεραρχία (Ραιδεστοῦ), ἐχρειάζετο τρεῖς ἡμέρας μέχρι Μπουλαῖρ, καὶ ἕξ ἡμέρας ἕως Ἀναφάρτια. Ἡ 8η μεραρχία (Μπαλικέσρ) ἐχρειάζετο 8 ἡμέρας διὰ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Ναγαρά καὶ ἐκεῖθεν διατεθῇ κατὰ τὰς περιστάσεις.

Ἀλλὰ πλὴν τοῦ 3ου τουρκικοῦ σώματος στρατοῦ ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι δυνάμεις, αἱ ἐξῆς:

1ον) Τὸ 1ον Σῶμα στρατοῦ μὲ τρεῖς μεραρχίας, τὴν 1ην εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν 2αν εἰς Χαντέμκιοῖ, τὴν 3ην εἰς Σκούταρι. Τὸ σῶμα τοῦτο ἠδύνατο νὰ μεταφερθῇ εἰς 6 ἡμέρας διὰ 60 ἀτμοπλοίων μικρῶν καὶ μεγάλων εἰς Μάδυτον καὶ ἐκεῖθεν ἐντὸς ὀλίγων ὥρων εἰς Μπουλαῖρ, ὥστε εἰς 6 ἡμέρας θὰ εὐρίσκετο ὁλόκληρον ἐπὶ τόπου. Ἀλλὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ κλιμάκια θὰ ἐφθάναν φυσικὰ πολὺ ἐνωρίτερα.

2ον) Τὸ 2ον σῶμα στρατοῦ μὲ δύο μεραρχίας εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ μίαν εἰς Σαράντα — Κλησιές. Ἡδύνατο νὰ συγκεντρωθῇ διὰ πορειῶν εἰς 6 ἡμέρας παρὰ τὸ Μπουλαῖρ καὶ εἰς 8 ἡμέρας εἰς Ἀναφάρτια.

Ὡστε ἡ Τουρκία ἠδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ εἰς Ἀναφάρτια ἐντὸς δύο ἡμερῶν μίαν μεραρχίαν ὁλόκληρον (9ην) ἐντὸς ἕξ ἡμερῶν πέντε μεραρχίας (9ην, 7ην, 1ην, 2αν, 3ην) ἐντὸς ὀκτώ ἡμερῶν, ἕπτὰ μεραρχίας (9ην, 7ην, 1ην, 2αν, 3ην, 4ην, 5ην) καὶ ἐντὸς ἕνδεκα ἡμερῶν ἐννέα μεραρχίας (1ον, 2ον καὶ 3ον σώματα στρατοῦ), δηλ. ἐν ὄλῳ 27 συντάγματα πεζικοῦ, 216 πυροβόλα πεδινὰ καὶ ὀρειβατικά, καὶ 9 συντάγματα ἱππικοῦ, πλὴν τοῦ μηχανικοῦ καὶ λοιπῶν τμημάτων.

Ἐννοεῖται εἰς ταῦτα δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ ἐπὶ τόπου θα-

ρέα πυροβόλα περί ὧν ἀνέφερα. Ἀργότερα, φυσικὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ καὶ ἄλλας δυνάμεις ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἐννοεῖται, μεγάλην θὰ εἶχε σημασίαν ἐὰν τὰ σώματα ταῦτα τὰ ὁποῖα ἀνέφερα καταλεπτόσθαι θὰ προσέτρεχον ἐπὶ τόπου εἰς Ἀναφάρτια ἢ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ. Ὡς ἐπίσης ἂν θὰ ἦσαν ἐπιστρατευμένα ἢ ἀνεπιστράτευτα. Ἐπιστρατευμένα τὰ 27 συντάγματα τοῦ πεζικοῦ θὰ ἀνῆρχοντο εἰς 80 χιλιάδας τουφέκια, ἀνεπιστράτευτα θὰ ἀνῆρχοντο εἰς 25 χιλιάδας περίπου.

Ἐπομένως μεγίστην σημασίαν εἶχε τὸ ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιχειρήσις ἐγένετο ἐν πλήρει εἰρήνῃ, ἀνεπιστρατεύτου οὔσης τῆς Τουρκίας, ἢ ἐν πολέμῳ μὲ πλήρη τουρκικὴν ἐπιστράτευσιν. Ἐπὶ πλέον κεφαλαιώδη σημασίαν θὰ εἶχε τὸ ἐὰν ἡ Τουρκία ἐπληροφορεῖτο ἐγκαίρως ὅτι ἐπίκειται ἀπόβασις, διότι τότε θὰ ἐπλησίαζε τὰς μεραρχίας τοῦ 1ου, 2ου καὶ 3ου σώματος στρατοῦ πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως καὶ αἱ ἀνωτέρω προθεσμίαι συγκεντρώσεως τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, θὰ συνετέμοντο σημαντικῶς.

Ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν μελέτην μου ἐλογάριαζα ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἀποβατικὸς στρατός, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἤρχιζε τὴν ἀποβίβασίν του εἰς Ἀναφάρτια, μέχρις οὗ ἀλώσῃ τὰ ἐπὶ τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως ἐχθρικὰ πυροβολεῖα, θὰ ἐχρειάζετο περίπου 4—5 ἡμέρας — ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτοι ὑπολογισμοὶ δὲν δύνανται νὰ γίνωσι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας. Τυχαῖα περιστατικὰ δύνανται κατὰ τὴν ἐκτέλειν νὰ τοὺς ἀκριβέως. Τυχαῖα περιστάτικα δύνανται κατὰ τὴν ἐκτέλειν νὰ τοὺς μεταβάλλωσιν ἐπαισθητῶς. Ὡστε κατὰ τὰς 4 ἢ 5 αὐτὰς ἡμέρας ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ὄφειλε νὰ καταβάλλῃ καὶ τὴν ἀντίστασιν τῆς 9ης τουρκικῆς μεραρχίας, ἣτις ἐντὸς μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν θὰ ἦτο ἐπὶ τόπου, ἴσως δὲ καὶ τῆς 7ης μεραρχίας (Ραιδεστοῦ) ἐὰν ἡ ἀποβίβασις ὑφίστατο τυχαίαν τινὰ θραδύτητα ἢ καὶ ἡ πορεία τῆς τουρκικῆς ταύτης μεραρχίας ἐπεταχύνετο.

Ὡστε θὰ ἐχρειάζοντο, μία Ἑλληνικὴ μεραρχία, ὅπως ἀλώσῃ τὰ πυροβολεῖα, καὶ δύο μεραρχίαι διὰ νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν δύο τουρκικῶν, τὸ ὅλον τρεῖς μεραρχίας, δηλαδὴ ἐν σώμα στρατοῦ Ἑλληνικοῦ πλήρες. Τὸ νὰ ἐπιχειρηθῇ ἡ ὑπόθεσις αὕτη μὲ μίαν μόνον Ἑλληνικὴν μεραρχίαν, ὅπως ἐπρότεινεν ὁ κ. Βενιζέλος κατὰ Φεβρουάριον 1915, μετὰ τὴν πρότασιν του περὶ ἐνὸς σώματος στρατοῦ, καὶ δὴ ἐπιστρατευμένης οὔσης τῆς Τουρκίας, αὐτὸ μόνον ὡς ἀστείότης, ἐὰν μὴ τι πλέον, δύνανται νὰ χαρακτηρισθῇ.

Ὡστε ὑπὸ τοὺς ἄνω ὅρους ἓνα σώμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀποβιβαζόμενον αἰφνιδίως εἰς Ἀναφάρτια, χωρὶς ἡ Τουρκία νὰ μάθῃ τὸ γεγονός παρὰ μὲ τὴν εἶδησιν τῆς ἀποβάσεως, θὰ ἠδύνατο ἐὰν ὅλα ἤρχοντο ὡς προὔπελογίσθησαν, νὰ καταλάβῃ τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως ἐντὸς 4—5 ἡμερῶν καὶ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Μπουλαῖρ ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐκ Θράκης κατ' αὐτοῦ συγκεντρουμένας δυνάμεις. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὴν Προποντιδα.

Ἐὰν ὁμοῦ ἡ Τουρκία ἐμυρίζετο τὸ τεκταινόμενον ἔστω καὶ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβιβάσεως; Τότε θὰ συνεπλησίαζε τὰ σώματα ποῦ ἀνέφερα εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως,

τὸ ἀποβιβαζόμενον σώμα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ θὰ ἀντεμετώπιζεν ἴσας καὶ ἀνωτέρας πιθανῶς δυνάμεις, καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολήν του. Ἐὰν δὲ ἡ Τουρκία συνέβαινεν ὅταν θὰ ἐγίνοντο αὐτὰ νὰ ἦτο καὶ ἐπιστρατευμένη, ὅπως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915; Τότε τὸ Ἑλληνικὸν ἀποβατικὸν σώμα θὰ ὑφίστατο θεβιαῖαν καταστροφήν. Ἐὰν δὲ ἀντὶ σώματος στρατοῦ ἀποβιβαζέτο μία μόνον Ἑλληνικὴ μεραρχία, ὅπως ἤθελε κατόπιν ὁ κ. Βενιζέλος; Ἀφίνω τοὺς ἀναγνώστας νὰ ἀπαντήσωσι.

Πῶς θὰ ἦτο ὁμοῦ δυνατὴ ἡ συγκρότησις τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ, ἢ συγκεντρώσις του εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐπιβιβάσεως, ἢ ἐπιβίβασίς του, καὶ ἡ μεταφορὰ του εἰς Ἀναφάρτια, χωρὶς νὰ πάρῃ εἶδησιν ἢ Τουρκία;

Ταῦτα διεξέρχομαι διὰ μακρῶν εἰς τὸ προαναφερθὲν σχέδιόν μου ἐκστρατείας, τοῦ ὁποίου ἄλλως τε τὰ προηγουμένα εἶνε σύντομος καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἐκλαϊκευμένη ἀνάλυσις.

Καὶ πρῶτος ὅρος ἦτο, ὅτι τοιαύτη ἐπιχειρήσις δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ παρὰ ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ μὲ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως αἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκίαν εἶνε τοιαῦται, ἢ νὰ τὰς κάμωμεν ἐπιτηδες τοιαύτας, ὥστε νὰ μὴ ὑποψιασθῇ ἡ Τουρκία τὸ παραμικρόν.

Τὸ πῶς θὰ συνεκροτεῖτο ὁ ἀποβατικὸς στρατὸς ἐν Ἑλλάδι, δὲν θὰ ἀναλύσω ἐνταῦθα, διότι θὰ κουράσω τοὺς ἀναγνώστας μου. Μεταξὺ διαφόρων τρόπων τοὺς ὁποίους ἀναλύω λεπτομερῶς ἀπέκλινα εἰς τὴν συγκρότησιν ἐνὸς σώματος στρατοῦ, ἐκ μονάδων τῶν Α. Β. καὶ Γ Σωμάτων στρατοῦ καὶ συμπληρώσεως τῆς ἐμπολέμου δυνάμεως αὐτῶν διὰ μεταθέσεως, ἀξιοματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, ἐκ τῶν ἄλλων μονάδων, καθὼς καὶ κτηνῶν καὶ ὀχημάτων. Θὰ ἐχρειάζοντο τοὐλάχιστον 10 ἡμέραι πρὸς τοῦτο. Ἐννοεῖται εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ Κράτους θὰ εὐρίσκοντο ἐμπόλεμοι μονάδες ἀνευ ἐπιστρατεύσεως, ἣτις θὰ ἐκίνηι τὰς ὑποψίας τῆς Τουρκίας. Μόνον ἀργότερα μὲ τὴν ἐναρξιν τῆς ἀποβιβάσεως θὰ ἐκηρύσσεται ἡ γενικὴ Ἐπιστράτευσις καὶ ὁ πόλεμος. Αἱ οὕτω συγκροτησόμενα ἐν Ἑλλάδι ἐμπόλεμοι μονάδες θὰ διηυθύνοντο ἐκάστη εἰς ὀρισμένον λιμένα ἢ ὄρμον ὅπου ἐν τῷ μεταξύ θὰ συνεκτρούντο τὰ πρὸς μεταφορὰν ἐκάστης μεταγωγικὰ πλοῖα. Διὰ τὴν μεταφορὰν ὀλοκλήρου τοῦ σώματος στρατοῦ ἐχρειάζοντο περίπου 70 μεταγωγικὰ πλοῖα. Ἐκ τούτων περὶ τὰ 22 ἐπιβατικὰ καὶ 25 φορτηγὰ ἐλογάριαζα ὅτι θὰ εὐρίσκοντο εἰς ἑλληνικοὺς λιμένας καὶ συνεπῶς θὰ ἐπετάσσοντο. Ἄλλα δὲ 25 φορτηγὰ θὰ ἐναυλώνοντο μεταξύ τῶν ἐν ταξιδίῳ ἢ εἰς ξένους λιμένας ἑλληνικῶν φορτηγῶν ἀφοῦ θὰ ἐξεφορτώνοντο πρῶτα. Θὰ ἐχρειάζετο καὶ δι' αὐτὸ χρόνος τις τοὐλάχιστον 10 ἡμερῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι θὰ ἀπαιτεῖτο ἀπόλυτος μυστικότης καὶ δρακόντεια μέτρα πρὸς τήρησιν ταύτης. Οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἐγνώριζε τίποτε πλὴν τῶν ὑπουργῶν, οἵτινες θὰ συμμετεῖχον εἰς τὸ ἔργον, ὀρισμένων προσώπων τοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ Στόλου, τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ Ἐπιτελάρχου του, καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου. Αἱ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κινήσεις τμημάτων στρατοῦ θὰ ἐδικαιολογοῦντο λόγῳ ἀσκήσεως ἢ καὶ δημοσίας τάξεως. Ἐξαιρετικὰ μέτρα θὰ ἐλαμβάνοντο ὅπως μὴ ὁ Τύπος μυρισθῇ τίποτε, καὶ πάντως

ὅπως μοι ἀναφέρῃ, παρὰ ὅ,τι θὰ ἤθελεν ἡ Κυβέρνησις νὰ δημοσιευθῇ. Ὁ Στόλος θὰ ἐξήρχετο εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸς ἐκτέλεσιν γυμνασίων. Τὸ Σχέδιόν μου περιλαμβάνει λεπτομερῆ πληθὺν ἄλλων μέτρων, ἅτινα θὰ ἐλαμβάνοντο καθὼς καὶ τὸν χρόνον τῆς λήψεως ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὑπελογίσθη λεπτομερῆς χρόνος.

«Ἡ ἀπόφασις τῆς ἀποβατικῆς ἐκστρατείας δέον νὰ ληφθῇ, (ἐξεθετον ἐν τῷ σχεδίῳ μου) τριάκοντα περίπου ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς, ἀμέσως δὲ νὰ καταβληθῇ πάσα φροντίς ὅπως αἱ σχέσεις μας μετὰ τῆς Τουρκίας λάβωσι ὁμαλωτάτην μορφήν».

Κατόπιν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐκτίθενται τὰ μέτρα ἅτινα ἔδει νὰ ληφθῶσι.

Μετὰ τριάκοντα ἡμέρας, ἀναγκαῖον χρονικὸν διάστημα ὅπως ἐνεργηθῶσιν ὅλα ὅσα προεξέθεσα, θὰ ἤρχιζεν ἡ ἐκστρατεία διὰ συγχρόνου ἐπιβίθασεως τῶν τμημάτων εἰς τοὺς διαφόρους λιμένας καὶ ὄρμους.

«Τὰ πλοῖα φορτωνόμενα θὰ συγκεντροῦνται τὰ μὲν ἐκ Πειραιῶς, Ναυπλίου, Καλαμῶν, Πατρῶν καὶ Κρυονερίου εἰς Κάρυστον, τὰ δὲ ἐκ Καρύστου, Θεσσαλονίκης, Βόλου καὶ Ἀγίας Μαρίας εἰς Λήμνον». Ἡ εἰς Λήμνον συγκέντρωσις ἔδει νὰ ἦτο σύγχρονος.

Τότε ἐὰν εὐρίσκοντο τουρκικὰ πολεμικὰ ἔξω τῶν Δαρδανελλίων, ὁ Στόλος θὰ ἐπετίθετο αἰφνιδίως κατ' αὐτῶν ἐν πλήρει εἰρήνῃ θὰ τὰ κατέστρεφε, καὶ θὰ ἀπέκλειε τὰ Στενά. Ὁ δὲ μεταγωγικὸς στόλος θὰ μετέβαινεν ἀμέσως ἐκ Λήμνου εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀποβίθασεως, οὕτως ὥστε νὰ φθάσῃ ἐκεῖ τὸ μεσονύκτιον, ἐὰν ἡ νύξ ἦτο σεληνοφώτιστος, ἄλλως περὶ τὴν χαρραυγὴν. Ἡ ἀποβίθασις θὰ ἤρχιζεν ἀμέσως, τὴν 35ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως πρὸς ταύτην ἐνέργειαν. Ὅποτε καὶ θὰ ἐκηρύσσετο ἐπίσημως ὁ πόλεμος.

Ἐὰν ἡ Τουρκία ὑποψιάζετο κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ καὶ ἐλάμβανε τὰ μέτρα τῆς; Τότε ἡ ἐπιχείρησις θὰ καθίστατο ἀδύνατος, θὰ ἀνεστέλλετο καὶ θὰ ἐματαιοῦτο.

Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη θὰ ἦτο ἀναμφισβητήτως παραβολώτατον ἔργον, ἐγκλείον μυρίους κινδύνους. Ἀλλὰ ἐκεῖ πού εἶχομεν φθάσει ἄλλος τρόπος σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος δὲν ὑπῆρχε. Ἦτο κίνημα ἀπελπισίας ὅπως σωθῶμεν ἀπὸ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ἐφέρει ἡ ναυτικὴ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1913.

Διατί δὲν ἔγινε; Διότι ἐνῶ ἀπητείτο ἀπόλυτος μυστικότης, καὶ ἐμφάνισις ὁμαλωτάτων σχέσεων πρὸς τὴν Τουρκίαν, ὁ κ. Βενιζέλος κατὰ Μάϊον τοῦ 1914, ἤρχισε λαμβάνων στάσιν ἀπειλητικὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐζήτησε παρὰ τῆς Σερβίας βοήθειαν κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἀν αὕτη ἐπενέβαινεν εἰς τὸν ἐπικείμενον κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον καθ' ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ τέλος Μαΐου ἐξεφώνησεν ἐν τῇ Βουλῇ ἀπειλητικώτατον κατὰ τῆς Τουρκίας λόγον, ὅστις μᾶς παρέστησεν εὐρισκομένους σχεδὸν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ πολέμου. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἔτρωγεν ἄχυρα. Ἠννόησεν ἀμέσως περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Καὶ τότε ὁ κ. Βενιζέλος, καθήσας ἡσυχος, ἠγόρασε πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν Δαρδανελλίων τὴν «Λήμνον» καὶ τὸ «Κιλκίς», τὰ ὁποῖα ὁ ναύαρχος Κάρρ ἐχαρακτήρισεν ὡς παληοσίδερα, φανταζό-

μενος ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι μὲ αὐτὰ θὰ ἀντεμετώπιζε τὰ ἀναμενόμενα δύο νεώτατα θωρηκτὰ τῆς Τουρκίας.

Τώρα ἐρωτῶ τοὺς ἀναγνώστας μου: Φαντάζεται κανεὶς ὅτι ἡ σχεδιασθεῖσα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐπιχειρήσις, διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὄρους, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, μὲ Τουρκίαν ἐπιστρατευμένην καὶ ἐμπόλεμον;

ΑΡΘΡΟΝ 15ον

(4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΔΙΑΤΙ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΩΝ ΗΤΟ ΠΑΝΤΕΛΩΣ ΑΔΥΝΑΤΟΣ ΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915.

Οἱ ἀναγνώσται μας, οἵτινες ἐμελέτησαν προσεκτικῶς τὰ προηγουμένα ἄρθρα ἡμῶν καὶ εἶδον ποῖα ἦσαν αἱ προθέσεις κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐμελετήσαμεν τότε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, δὲν θὰ εἶχον, ἀσφαλῶς ἀνάγκην περαιτέρω ἐξηγήσεων διατί ἡ ἐπιχείρησις αὕτη καθίστατο ἀδύνατος πλέον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915. Ἐν τούτοις διὰ νὰ ἐξαντλήσωμεν τελείως τὸ θέμα τοῦτο, θὰ καταγίνωμεν εἰς τὸ παρὸν μας ἄρθρον, εἰδικῶς μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1915.

Αἱ προϋποθέσεις μας διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1915 ἦσαν ἐν συντομίᾳ αἱ ἑξῆς:

1ον) Πλήρης εἰρήνη εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰδικῶς μὲ τὴν Τουρκίαν, ὥστε αὕτη οὐδεμίαν νὰ λάθῃ ὑποψίαν περὶ τῆς μελετωμένης ἐπιχειρήσεως.

2ον) Ἡ Τουρκία ἀνεπιστράτευτος καὶ τηροῦσα τὰ στρατευματὰ τῆς μὲ τὴν ἐν εἰρήνῃ δυνάμιν των εἰς τὰς συνήθεις αὐτῶν φρουράς, ὥστε νὰ μὴ λάθῃ γνώσιν τῆς ἐπιχειρήσεώς μας, παρὰ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀποβάσεως τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν χερσονήσον τῆς Καλλιπόλεως. Τότε ὁ στρατὸς μας θὰ εἶχε ἐλευθερίαν 6 ἡμερῶν, καθ' ἃς θὰ ἀντεμετώπιζε δύο μόνον τουρκικὰς μεραρχίας καὶ τὸ ἐπὶ τῆς χερσονήσου βαρὺ τουρκικὸν πυροβολικόν. Ἄλλως ἀπὸ τῆς ἑκτῆς ἡμέρας καὶ πέραν ἡ Τουρκία μὲ ὅλον τὸν αἰφνιδιασμόν τῆς θὰ μᾶς ἀντιπαρέτασε ἰσχυροτέρας δυνάμεις.

3ον) Ἡ Ἑλλάς ἔδει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν τῆς ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως πρὸς πόλεμον μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβάσεως, κατ' ἀκριβεῖς ὑπολογισμοὺς, χρονικὸν διάστημα ἐνὸς μηνός, κατὰ τὸ ὅποιον θὰ συνεκροτεῖτο ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀποβατικὸς στρατὸς, ἐν πάσῃ μυστικότητι (καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀπεφεύγετο ἡ ἐπιστράτευσις), θὰ συνηθροίζοντο καὶ μεταγωγικὰ πλοῖα ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπιβατικῶν καὶ φορτηγῶν καὶ ἐκ τῶν εἰς ἐξωτερικὰς γραμμάς ἑλληνικῶν φορτηγῶν, θὰ μετέβαινον ταῦτα εἰς ὠρισμένους λιμένας καὶ ὄρμους ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους διὰ νὰ μὴ προκληθῇ ἡ προσοχὴ τῆς

Τουρκίας, όπου θα μετέβαινον και τὰ πρὸς ἐπιβίβασιν σώματα, θὰ ἐγίνετο ἡ ἐπιβίβασις καὶ ἡ μετάβασις τῶν φορτωμένων μεταγωγικῶν εἰς Λήμνον, οὕτως ὥστε ἡ ἀφίξις τῶν ἐκεῖ νὰ εἶνε σὺ γ χ ρ ο ν ο ς, μεθ' ὃ ὀλοκλήρως ὁ μεταγωγικὸς στόλος θὰ μετέβαινε εἰς Ἀναφάρτια, ὥστε νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ ἀποβίβασις ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ. Ἡ τελευταία περίοδος ἀπὸ Λήμνου καὶ πέραν θὰ κατηνάλισκεν ἄλλας πέντε ἡμέρας τοῦλάχιστον.

4ον) Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα ἡ Τουρκία θὰ ἐτηρεῖτο διὰ παντὸς διπλωματικῶν μέσων τελείως ἀνύποπτος.

Μόνον ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους ἡ ἐπιχειρήσις, πάντοτε παράβολος καὶ κινδυνώδης, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρηθῇ. Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσαντες τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ὅτι ἤρκεσε κατὰ Μάϊον τοῦ 1914, ἡ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου πρόσκλησις τῆς Σερβίας πρὸς βοήθειαν καὶ ὁ πολεμικώτατος λόγος του εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ τέλους Μαΐου, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ἀγορὰν τῶν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ναυάρχου Κάρρ, παρλοσιδερικῶν, «Κιλκίς» καὶ «Λήμνου».

Ἴσως ὑπάρχουν σήμερον ἐν πλήρει εἰρηνικῇ ἀτμοσφαιρᾷ οἱ ξεγιζόμενοι μετὰ τὴν ἰδέαν τοιαύτης ἐπιβουλῆς, ἃς τὴν ὀνομάσωμεν ἔτσι, ἐπιδρομῆς. Τούτους θὰ παρακαλέσωμεν νὰ ἀναπαραστήσωσι μετὰ τὴν φαντασίαν τῶν τὴν κατάστασιν μας κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1914 καὶ τὸν κίνδυνον ζωῆς τῆς Ἑλλάδος, χάρις εἰς τὴν ναυτικὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἄλλως τε καὶ πολλὰ κράτη, εἰς τὸ παρελθὸν κατέφυγον εἰς ὅμοια μέσα. Καὶ αὐτὴ ἡ τόσον προσεκτικὴ διὰ τὴν τήρησιν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου Ἀγγλία, τὸ 1801, θέλουσα νὰ προλάβῃ ἐνδεχομένην ἴσως συμμετοχὴν τῆς Δανίας εἰς τὸν κατ' αὐτῆς πόλεμον, μολοντί εὐρίσκετο μετὰ αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ, εἰσώρμησε μίαν καλὴν πρωΐαν μετὰ τὸν στόλον τῆς ὑπὸ τοὺς Χάϋδ—Πάρκερ καὶ τὸν Νέλσωνα εἰς τὰ στενὰ τῆς Κοπεγχάγης, καὶ ἄνευ κηρύξεως ἐβομβάρδισε καὶ κατ' ἄστρον τὰ Δανικὰ φρούρια καὶ τὸν Δανικὸν στόλον.

Ἡδη, ἃς ἐξετάσωμεν πῶς ἦτο ἡ κατάστασις τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ὅτε ὁ κ. Βενιζέλος ἀπεφάσισε τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον.

1ον) Ἡ Τουρκία εἶχεν εἰσελθεῖ πρὸ ἑξ μηνῶν (Αὐγουστος—Σεπτέμβριος 1914) εἰς τὸν πόλεμον, καὶ γνωρίζουσα τὰ ἀσθενῆ αὐτῆς σημεῖα ἤρχισε ἀπὸ τότε λαμβάνουσα μέτρα ἀμύνης. Οἱ Σύμμαχοι μάλιστα ἐφρόντισαν ἀπὸ τότε νὰ τὴν εἰδοποιήσωσι, βομβαρδίσαντες κατὰ Ὀκτώβριον 1914, ἀνεπιτυχῶς, τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα τῆς εἰσόδου τῶν Δαρδανελλίων.

2ον) Ἡ Τουρκία ἦτο ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον 1914 ἐπιστρατευμένη καὶ συνεπληρῆσασε μέρος τῶν στρατευμάτων τῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ πρὸς τὰ ἐπικίνδυνα δι' αὐτὴν σημεῖα. Κατωτέρω θὰ δώσωμεν ἐπὶ τούτου λεπτομερεστέρας πληροφορίας.

3ον) Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε πλέον κανένα καιρὸν πρὸς μυστικὴν (ἔστω καὶ μετὰ τὴν Τουρκίαν ἐμπόλεμον πλέον) προετοιμασίαν. Οἱ Σύμμαχοι στόλοι ἐκ δέκα ὀκτῶ μεγάλων θωρηκτῶν καὶ πλήθους ἀντιτορπιλικῶν καὶ λοιπῶν βοηθητικῶν πλοίων εἶχεν ἀρχίσει τὴν

δὴν Φεβρουαρίου 1915, δηλ. ἑνδεκα ἡμέρας προτοῦ λάθῃ τὴν ἀπόφασίν του ὁ μέλλων νὰ ἐπιχειρήσῃ αἰφνιδιαστικὴν (!) ἐκστρατείαν κ. Βενιζέλος, εἶχαν ἀρχίσει λέγομεν τὴν ναυτικὴν τῶν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων, ἡ ὁποία κατέστη σφοδροτάτη τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1915 (ὄλαι αἱ χρονολογίαι εἶνε μετὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον), καὶ κατόπιν ἤρχισαν τὸν καθαρισμὸν τῆς εἰσόδου ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν ναρκῶν. Ὑπενθυμιζόμεν εἰς τοὺς λησμονήσαντας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀναγνώστας μας, ὅτι ἡ ἀρχικὴ πρόθεσις τῶν Συμμάχων ἦτο νὰ ἐκθιάσωσι τὰ Δαρδανελλία διὰ τοῦ στόλου, καὶ μόνον μετὰ τὰς φοβεράς καταστροφὰς τῶν στόλων τῶν ἐσυλλογίσθησαν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1915 τὴν ἀνάγκην στρατιωτικῆς ἐνεργείας. Νομίζομεν μετὰ τοιοῦτους ναυτικούς βομβαρδισμούς, προτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος λάθῃ τὴν ἀπόφασίν του τοῦ αἰφνιδιασμοῦ (!) τῆς Τουρκίας, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανεὶς ὁ πιστεύων ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν εἶχαν ἐξυπνήσει καὶ ἂν ἀκόμη ἐκοιμῶντο ἐπὶ τόσους μῆνας ποῦ ἦσαν ἐμπόλεμοι τὸν πλέον βαθὺν καὶ ἀδιατάρακτον ὕπνον.

4ον) Ὁ κ. Βενιζέλος λαθῶν τὴν ἀπόφασιν τῆς αἰφνιδιαστικῆς (!) ἐκστρατείας τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ἐξήτησε νὰ κηρυχθῇ ἀμέσως ἡ ἐπιστράτευσις. Δηλ. ἡ συγκρότησις τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ θὰ ἐγίνετο, μετὰ τὴν ἐπιβίβασιν καὶ κωδωνοκρουσίας. Αὐτὴν ταύτην τὴν 17ην Φεβρουαρίου, ὄλαι αἱ Ἀθηναὶ καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις Τουρκικὴ πρεσβεΐα, ἐγνώριζον ὅτι ἡ Ἑλλάς πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον πρὸς κατάληψιν τῶν Δαρδανελλίων.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τί θὰ συνήντα ἀπέναντί του εἰς τὰ Δαρδανελλία ὁ ἑλληνικὸς ἀποβατικὸς στρατὸς, ἐὰν ἐγώ, ὅπως μετὰ καταγγέλλει ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν τὸν ἠμποδίζον ἀπὸ τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀσφαλῶς εἰς τὸ χέρι του, καὶ μετὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἤλλαζεν ὁ κ. Βενιζέλος τὴν ὄψιν τῆς Εὐρώπης καὶ ὀλοκλήρου τῆς Γῆς.

Λαμβάνω τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τοῦ πρὸς αὐτὸν ὑπομνήματός μου τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1915, τὸ ὁποῖον εἶνε κατατεθειμένον εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ ὑπ' ἀριθμ. 52 ἐμπιστευτικῶν πρωτοκόλλου.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μου ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἄρθρα μου, ὅτι τότε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1914, ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εὐρισκόμενος ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ εἰς τὰς συνήθεις φρουράς του, θὰ ἠδύνατο ἐν τούτοις νὰ συγκεντρώσῃ μέχρι τῆς 12ης ἡμέρας, ἀφ' ἧς θὰ ἐμάνθανε τὴν ἐνεργείαν τῆς Ἑλλάδος ἐννέα μεραρχίας εἰς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, τότε φυσικὰ ἀνεπιστρατεύτους, ἢ τὸ πολὺ ἀτελῶς ἐπιστρατευμένας, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε ἐννέα μεραρχίας.

Ἄλλὰ ἀφ' ὅτου ἡ Τουρκία εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον, τὰ πράγματα ἠλλάξαν. Πρῶτον ἐπιστρατεύθη. Δεύτερον διέθεσε τὰ εἰς τὴν Θράκην καὶ περὶ τὴν Προποντίδα στρατεύματά της καλύτερα, ὥστε νὰ προσδράμωσι ταχέως εἰς τὸ ἀπειληθῶμενον σημεῖον. Τρίτον, πλὴν τῶν κατὰ Ἀπρίλιον 1914 διαθεσίμων τριῶν σωμάτων στρατοῦ, ἔφερε καὶ τὰ ἐξῆς: τὸ 4ον σῶμα στρατοῦ ἐκ δύο μεραρχιῶν εἰς Σμύρνην. Πάνορμον καὶ Μπολικέσρ, δύο μεραρχίας τοῦ 5ου σώματος στρατοῦ μεταφερθείσας ἐξ Ἀγκύρας ἐναντι τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως, και τὸ φον σῶμα στρατοῦ ἐκ δύο μεραρχιῶν μεταφερθὲν ἐκ Δαμασκού εἰς Τσατάλτσαν.

“Ὡστε ἡ Τουρκία θὰ ἀντεμετώπιζε τὴν Ἑλληνικὴν ἀπόβασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σώματος ἐκ τριῶν μεραρχιῶν ὄχι πλέον μὲ ἑννέα, ἀλλὰ ΜΕ ΔΕΚΑ ΠΕΝΤΕ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΕΠΙ ΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΑΣ. Καὶ δὲν θὰ ἐμάνθανε τὴν ἑλληνικὴν ἀπόπειραν ὅταν θὰ ἀπεβιβάζετο ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἀλλὰ θὰ τὴν ἤξευρε πολὺ πρὶν, ἐὰν ἐπετύγχανεν ὁ κ. Βενιζέλος τὴν πολιτικὴν του. Θὰ τὴν ἤξευρεν ἀπὸ τῆς 17ης Φεβρουαρίου, δηλ. ἐβδομάδας προτοῦ ἀρχίσῃ ἡ ἑλληνικὴ ἀπόβασις (*).

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι κατὰ τὸ προηγουμένον ἄρθρον μας ὅπου τοὺς ἀνελύσαμεν τὸ σχέδιον ἐκστρατείας τοῦ 1914, ἐχρηιάζοντο 30 ἡμέραι διὰ τὴν συγκρότησιν, προπαρασκευὴν τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ, μεταφορὰν του εἰς τοὺς λιμένας, συνάθροισιν τῶν πλοίων, ἐπιβίβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ μεταφορὰν του εἰς Λήμνον. Ἐκεῖθεν δὲ ἕτεροι πέντε ἡμέραι διὰ τὸν πλοῦν πρὸς Ἀναφάρτια καὶ ἀποβίβασιν. Τί θὰ ἔκαμνεν ὁ τουρκικὸς στρατός κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο; Θὰ ἐκάπνιζε τοιμποῦκι καὶ θὰ ἔπινε καφέ;

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς ἓνα ἐκ τῶν προηγουμένων ἀρθρῶν του ὁ κ.

(*) Ἐν σχέσει μὲ τὰ περὶ Δαρδανελλίων ἐστάλη εἰς τὴν «Καθημερινήν» ἡ κάτωθι ἐπιστολὴ εἰς ἀπάντησιν γραφέντων εἰς ἄλλην ἐφημερίδα.

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς σημερινὴν πρωτὴν ἐφημερίδα δημοσιεύεται ἐπιστολὴ διὰ τῆς ὁποίας ὁ γράφων, θασίζομενος εἰς περικοπὴν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Τουρκικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου περὶ Δαρδανελλίων πειράται ν' ἀναίρεσῃ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Μεταξά.

Κατὰ τὴν περικοπὴν ταύτην:

«Πρὸ τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1915, δύο μόνον μεραρχίαι ἦσαν ἐπὶ τῶν στενῶν διὰ τὴν ἄμυναν καὶ τὸν δύο ἀκτῶν, εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς. Ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως δὲν εὕρισκετο παρά μία μόνον μεραρχία ἐκ τῶν δύο τούτων μονάδων, διεσπαρμένη κλπ. Ἐπομένως μέχρι τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1915 ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἡ ἀπόβασις εἰς οἰονδήποτε μέρος τῆς Χερσονήσου καὶ νὰ καταληφθῶν τὰ στενά ἀπὸ ξηρᾶς εὐκόλως.

Προφανῶς ὁ ἐπικαλούμενος τὴν ὡς ἄνω περικοπὴν ἔννοει νὰ ταχυδακτυλογραφήσῃ. Διότι δὲν ἐξηγεῖται πῶς παραλέπει τὴν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο ἡμερολογίων, παλαιοῦ καὶ νέου, ἀπόλυτον ἐπικύρωσιν τῶν γραφομένων ὑπὸ τοῦ κ. Μεταξά. Πράγματι ἀν ἀφαιρέσωμεν τὰς 13 ἡμέρας τῆς ἡμερολογιακῆς αὐτῆς διαφορᾶς, κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμούς, τοὺς ὁποίους πρὸς μείζονα ἀπλοποιήσιν δὲν ὀ ἀμφισβητήσωμεν, ἡ 25ῃ Φεβρουαρίου εἶνε ἡ 12 Φεβρουαρίου 1915. ΑΛΛ' Ἡ ΠΡΟΤΑΣΙΣ ἘΞΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Εἰς Τὸν Πόλεμον ἘΓΙΝΕΝ ὙΠὸ ΤΟΥ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ Τὴν 17ην ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ. Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν 20 τοῦλάχιστον ἡμέρας προπαρασκευῆς καὶ μεταφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας (ὁ κ. Μεταξάς τὰς ὑπολογίζει περισσοτέρας), ἡ σχεδιαζομένη ἀπόβασις θὰ ἐγίνετο πλέον τὴν 10ην Μαρτίου 1915 (κατὰ τὸ παλαιὸν

ἡμερολ.) Ἀπὸ τῆς 12ης Φεβρουαρίου ὁμοῦς ὅτε οἱ Τούρκοι εἶχον εἰς τὰ στενά τῆς μεραρχίας τῶν μέχρι τῆς 10ης Μαρτίου μεσολαθεῖ διάστημα, 23 ἡμερῶν, ὑπερπερὶ τὸν διὰ νὰ συναθροισθῶν ἐπικουρικὰ δύναμεις ὡς ὑπολογίζει ὁ κ. Μεταξάς.

Ὁ ἐπιστολογράφος προσθέτει ὡς ἴδιον τοῦ κρίσιν:

«Ἐὰν δὲ ἐκ παραλλήλου ληφθῇ ὅτι ὄψει καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδισμοῦ κυρίου παραγόντος τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, ἡ ἐπιτυχία ἦτο ἀναμφισβήτητος» (!)

Ὁ ἐπιστολογράφος ὁμοῦς, ἀν εἶνε στρατιωτικὸς, πρέπει νὰ μὴ ἔχη κἄν μαθηεῖσαι οὔτε εἰς τὸν θαθμὸν τοῦ υποδεκανέως. Διότι πᾶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ αἰφνιδισμός; Ἐχομεν ὡς ἡμερομηνίαν τῆς προτάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς ἐξέδον εἰς πόλεμον τὴν 17ην Φεβρουαρίου π. ἡμ. Κατὰ τὸν ἐπιστολογράφον ἡ πρώτη ἐπιθεσις τοῦ Στόλου τῶν Συμμάχων κατὰ τῶν Δαρδανελλίων ἐγίνε τὴν 19ην Φεβρουαρίου ἀλλὰ μὲ τὸ νέον ἡμερολόγιον, στήριζι δὲ πύργους κρίσεων ἐπὶ ἡ θάσει τοῦ νέου ἡμερολογίου καὶ ὄχι τοῦ παλαιοῦ. «Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ὁ πρῶτος βομβαρδισμὸς εἶνε πράγματι τὴν 6ην Φεβρουαρίου (ἡ 19 Φεβρ. ν. ἡ.) δηλαδή 11 ΟΛΟΚΑΗΡΟΥΣ ΗΜΕΡΑΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ. Ποῦ θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ... αἰφνιδισμός; Ἐὰν ἤδη λάβωμεν ὅτι ὄψει ὅτι ὁ πρῶτος ναυτικὸς βομβαρδισμὸς ἐγίνε τὴν 6)19 Φεβρ. καὶ ὅτι ἡ μικρὰ δύναμις τῶν δύο τουρκικῶν μεραρχιῶν εἰς Δαρδανέλλια διετηρήθη τοιαύτη μόνον μέχρι τῆς 12ης Φεβρουαρίου (διότι πέραν τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἡ τουρκικὴ δύναμις φυσικὰ ἐνισχύθη σημαντικώτατα) εὕρισκομεν μίαν διαφορὰν 6 ἡμερῶν ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅσαν ὑπολογίζει εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ ὁκ. Ι. Μεταξάς πρὸς συρορὴν τῶν τουρκικῶν ἐνισχύσεων εἰς Δαρδανέλλια.

Μετὰ τιμῆς
ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.
Ἀθῆναι, 11 Νοεμβρίου 1934.

Βενιζέλος συμπτύσσει τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα «ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΔΕΙΑ», εἰς ἑπτὰ ἡμέρας. Δηλ. διίσχυρισθῇ ὅτι εἰς ἑπτὰ ἡμέρας, θὰ ἐπεστρατεύετο τὸ ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ, θὰ ἐπεβιβάζετο, θὰ μετεφέρετο, θὰ ἀπεβιβάζετο καὶ θὰ ἐκυρίευσεν τὰ Δαρδανελλία. Εἰς τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1914, ὑπελογίσασμεν ὅτι, τότε, ὑπὸ τὰς εὐνοικωτάτας διὰ τὸν ἀποβατικὸν στρατὸν συνθήκας, μὲ τὴν Τουρκίαν ἀνεπιστράτευτον καὶ ἀνύποπτον, μανθάνουσαν τὸν πόλεμον ἐξ αὐτῆς τῆς συντελουμένης ἀποβάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐχρηιάζοντο πέντε ἡμέραι διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἀποβατικὸν σῶμα διὰ νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐκεῖ δύο τουρκικῶν μεραρχιῶν ἀνεπιστρατεύτων, καὶ ἀλώσῃ τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα τῆς Καλλιπόλεως. Ὡστε ἐὰν ἀπὸ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τοῦ κ. Βενιζέλου ἀφαιρέσωμεν τὰς πέντε ταύτας ἡμέρας, μένουσιν δύο διὰ ἐπιστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, συγκρότησίν του, μετάβασίν του εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας ἐπιβιβάσεως, μεταφορὰν του καὶ ἀποβίβασίν του εἰς Ἀναφάρτια! Μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζομεν ὅτι μόνον ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον εἰς ἕξ ἡμέρας καὶ τὴν ἐβδόμην ἀνεπαύθη. Τώρα προστίθεται καὶ ὁ κ. Βενιζέλος! Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δύο ἡμέρας μετὰ τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1915, ἐπρότεινε καὶ ἄλλο. Νὰ κάμῃ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην μὲ μίαν μόνον ἑλληνικὴν Μεραρχίαν! Ἄλλ' ἐδῶ πλέον παύομεν τὴν συζήτησιν, διότι θὰ χάσῃ πᾶσαν σοβαρότητα.

Καὶ νὰ εἶχε σταματήσει ἔως ἐδῶ τὸ πρᾶγμα! Εἶνε καὶ ἄλλα. Τὴν 17ην Φεβρουαρίου ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπρότεινε εἰς τὸν Βασιλέα μόνον τὴν ἐκστρατείαν εἰς τὰ Δαρδανελλία, ἐπρότεινε (ὑπόμνημά μου 17 Φεβρουαρίου 1915):

Νὰ ἀποστειλῶμεν ἓνα σῶμα στρατοῦ εἰς Δαρδανέλλια τὸ ὁποῖον ἐκεῖθεν νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Νὰ τηρήσωμεν τὰ τέσσαρα ἕτερα σῶματα στρατοῦ διαθέσιμα δι' ἐνδεχόμενον πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἐὰν αὕτη ἐπέμθῃ καθ' ἡμῶν. Ἐν περιπτώσει τοιοῦτου πολέμου, νὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ τὸ σῶμα τοῦτο κατὰ τῆς Βουλγαρίας, εἴτε ἐκ Θράκης δι' Ἀδριανουπόλεως ἢ διὰ Γκιουμουλτζίνας, ἐὰν ἡ ἐκθίσις τῶν Δαρδανελλίων ἤθελεν ἐπιτύχει, εἴτε, ἐὰν αὕτη ἀπετύγχανε, διὰ μεταφορᾶς του εἰς Μακεδονίαν, ὅπου τότε θὰ μετεφέρετο καὶ τὸ ὄλον ἡ μέρος τοῦ συμμετέχοντος εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ...

Εἰς τὸ σημειωμὰ μου τῆς 17ης Φεβρουαρίου τοῦ ἀναλύω διὰ μακρῶν τὸ πολεμικὸν του τοῦτο σχέδιον, θέτων ὑποθετικῶς τὰς ιδέας του εἰς ἐφαρμογὴν, τοῦ ὑπολογίζω χρόνους καὶ ἀποστάσεις, δηλ. κάμνω τὰς ιδέας του ὑποθετικὴν πραγματικότητα, κατόπιεν τοῦ ὁποίου ἐξάγεται ἐν τῷ ὑπομνήματί μου καθαρὸν τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: «Ὅτι, ἐὰν ἐτίθετο εἰς ἐφαρμογὴν τὸ πολεμικὸν σχέδιον τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ Ἑλλάς θὰ ἀντεμετώπιζεν ἐν Μακεδονίᾳ μὲ 108 τάγματα ἰδικὰ τῆς 240 βουλγαρικὰ, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀδύνατον καθ' ἡμᾶς ἄλλωσιν τῶν Δαρδανελλίων, τὸ ἐκεῖ ἰδικὸν μας σῶμα στρατοῦ καὶ αἱ δύο ἀγγλογαλλικαὶ μεραρχίαι θὰ ἀντεμετωπιζόντο ἐν Θράκῃ ὑπὸ 9 τοῦλάχιστον τουρκικῶν μεραρχιῶν στηριζομένων ἐπὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς Βουλγαρίας. Ἐὰν δὲ τὸ ἀποβατικὸν μας σῶμα ἀπετύγχανεν εἰς Δαρδανέλλια, ὅπως ἀσφαλῶς θὰ συνέβαινε, θὰ μετεφέρετο, κατὰ

τὸν κ. Βενιζέλον, ἐὰν κατῶρθωνε νὰ ἀποσπασθῆ πλέον ἀπὸ τὰ Δαρδανελλία, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐντελῶς ἀπίθανον, μὲ δύο τρεῖς ἀγγλογαλλικὰς μεραρχίας τῶν Δαρδανελλίων εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ ἐνισχύσωσι τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὸν στρατόν, ὅπου θὰ ἔφθαναν ὄλοι ἠττημένοι, μὲ χαμένον τὸ ἠθικόν των, καταβοτσακισμένοι, διὰ νὰ ἀγωνισθῶσι, πότε; Ἀφοῦ ἤδη θὰ εἶχον δοθῆ, κατ' ἐμέ, ὑπολογίζοντα χρόνους καὶ ἀποστάσεις, αἱ ἀποφασιστικαὶ μάχαι τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικοῦ, τῶν 240 βουλγαρικῶν ταγματῶν κατὰ τῶν 108 ἑλληνικῶν.

Αὐτὸ ἦτο τὸ πολεμικὸν σχέδιον ποῦ ἤθελε νὰ ἐφαρμόσῃ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917.

Εἰς ἓνα προηγούμενον ὑπόμνημά μου πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, τῆς 20 Ἰανουαρίου 1915, λίαν μακρόν, ὅπου προσπαθῶ νὰ τὸν διαφωτίσω, διὰ τὸν ἐν γένει διεξαγόμενον πόλεμον καὶ τὴν θέσιν, πολεμικῶς, τῆς Ἑλλάδος, κατέληγον ὡς ἑξῆς:

«Ὁ χρόνος, τὸ διάστημα, καὶ τὰ ποσὰ τῶν δυνάμεων ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ πολιτικὴ ἐξερχομένη τῆς διπλωματικῆς ἐνεργείας, μεταβάλλεται εἰς στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, εἰς πόλεμον, ἐπιηρέαζουσι κρίσιμῶς τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐπιρροὴ αὐτῆ τῶν στοιχείων τούτων, ἐκτὸς ὁρίων τινῶν, πολλακίς λίαν στενῶν, εἶνε ἀδύνατον νὰ μεταβληθῆ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης θελήσεως. Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου, ὅστις παρασυρόμενος ὑπὸ πόνων καὶ αἰσθημάτων, ἤθελε παραβλέπει τὴν ἐπιρροὴν ταύτην, θὰ ἦτο κάκιστος σύμβουλος καὶ ἐπιζήμιος εἰς τὴν χώραν του».

Δηλαδή, ὅταν ἡ πολιτικὴ παύση νὰ εἶνε καφενολογία καὶ γίνεται πόλεμος, τότε τὰ πράγματα παίρνουν τὴν σοβαρὰν μορφήν, καὶ ἐρχεται εἰς τὸ μέσον ἡ στυγνὴ πραγματικότης καὶ οὔτε αἱ τριάκοντα ἡμέραι γίνονται ἐπτὰ, οὔτε τὰ ἑκατὸν χιλιόμετρα γίνονται τριάντα, καὶ ὁποῖος ἔκαμε κακοὺς λογαριασμοὺς πληρώνει τὰ σπασμένα.

Θὰ μοῦ εἴπῃ κανεὶς: ὁ ἐνθουσιασμὸς δὲν παίζει κανένα ρόλον; Ἡ ἀνδρεία; Ἡ ὄρμη; Βεβαιότατα. Παίζουν, καὶ μάλιστα μέγιστον ρόλον. Ἀλλὰ ποῦ; Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης! Ἐκεῖ πρέπει νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ ἅγιον ἐνθουσιασμόν ὄλοι, ἀπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου στρατιώτου. Ἀλλὰ διὰ νὰ μεταφερθῆ ἓνας στρατὸς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἀνδρεία του νὰ δώσουν τὴν νίκην, χρειάζεται βαθὺς ὑπολογισμὸς, ψυχρὰ κρίσις, καὶ ἀπολύτως λελογισμένη τὸλμη. Ἀκόμη δὲ περισσότερο, χρειάζονται ταῦτα διὰ τὸν ἀποφασίζοντα τὸν πόλεμον πολιτικὸν ἡγέτην.

Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα τοῦ ὑπομνήματός μου τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1915, ποῦ πρὸ ὀλίγου ἀνέφερα, μοῦ ἐστοίχισε τὸ νὰ μὲ χαρακτηρίσῃ πρὸ τριῶν ἐτῶν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον πατρὸνάρει, ὅπως δι' αὐτοῦ ἀναθρέψῃ τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, νὰ μὲ χαρακτηρίσῃ, λέγω, ὅτι δὲν κάμνω οὔτε διὰ ὑποδεκανέας.

Καὶ ἐν τούτοις, πρὸ ἐμοῦ, ἓνας πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ ἐμέ, εἶπε περὶ τοῦ τὰ ἴδια: ὁ Μόλτκε! ὅστις συνεβούλευσε τοὺς ἀξιωματικούς του: «Πρῶτα νὰ ζυγίζετε καλὰ τὰ πράγματα καὶ ἔπειτα νὰ τολ-

μάτε». Μήπως ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θέλει νὰ τοῦ δώσῃ προσοχὴν ὡς γερμανόφιλον; Ἡ μήπως θὰ τὸν κηρύξῃ καὶ αὐτὸν κατάλληλον διὰ ὑποδεκανέα; Ὅπως ὅποτε εἰς τὸν βαθμὸν αὐτὸν θὰ ἔχω καλὴν συντροφίαν. Πάντως ὁμοῦς ὁ μακαρίτης κάτι ἐκαταλάβαινε περὶ πολέμου, περισσότερο ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον.

Υ. Γ. Δὲν ἀσχολοῦμαι, οὔτε θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ διατί, καὶ πῶς ἀπέτυχεν ἡ κατὰ τῶν Δαρδανελλίων ἀγγλογαλλικὴ ἐκστρατεία, ἀν καὶ ὁ ἀναγνώστης εὐκόλως ἐκ τῶν ἀνωτέρω θὰ συμπεράνῃ τοὺς λόγους. Δὲν ἀσχολοῦμαι περὶ αὐτοῦ διότι ἐγὼ δὲν ἀντιδικῶ ἐνταῦθα πρὸς τοὺς Συμμάχους, ἀλλὰ πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ δὲν εἶνε ἰδικόν μου ἔργον νὰ κρίνω τὰς ἐνεργείας ξένων στρατῶν, ἀλλὰ τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἄλλως τε ὁποῖον θέλει νὰ μάθῃ διατί ἀπέτυχον οἱ Σύμμαχοι, τὸν παραπέμπομεν εἰς τὸ πόρισμα τῆς ἀγγλικῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου ἐξήτασε λεπτομερῶς τὸ ζήτημα καὶ ἀπένειμεν ἐκάστῳ ἐκ τῶν Ἀγγλῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν τὰς ἀναλογούσας εὐθύνas.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη ὑπεβλήθη εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον, ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος τὴν 8ην Μαρτίου 1917 καὶ τὸ δεύτερον τὴν 4ην Δεκεμβρίου, τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Φέρει τὰς ὑπογραφὰς τοῦ λόρδου Κρόμερ, τοῦ λόρδου Ἄνδρ. Φίσερ, τοῦ σερ Θωμᾶ Μάκενζυ, τοῦ ναυάρχου I. A. Κλάυδ, τοῦ στρατάρχου σερ Οὐίνστον Μαϊῦ, τοῦ λόρδου Νίκολσον, τοῦ Β. Πίκφορντ κτλ. κτλ. Ἀπέδωσε μομφὰς εἰς ἐξέχοντας Ἀγγλοὺς πολιτικούς. Ἄν συνέβαινε αὐτὸ ἐδῶ καὶ εἶχον οἱ ἀντίπαλον τὸν κ. Βενιζέλον, θὰ τοὺς ἐτυφέκιζεν, ἐκτὸς ἐὰν τοὺς ἀνεσκολόπιζε, ὅπως μᾶς ἀνήγγειλε δι' ἑνὸς ἐκ τῶν τελευταίων του ἄρθρων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁμοῦς αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν τὰ συνηθίζουν.

ΑΡΘΡΟΝ 16ον

(6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΙΔΙΟΣ Ο ΠΑΣΣΑΡΩΦ ΔΙΕΨΕΥΣΕ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ. ΕΧΑΛΚΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ἐνῶ ἡσυχολούμεθα διὰ τῶν τελευταίων μας τεσσάρων ἄρθρων νὰ ξεκαθαρίσωμεν ὀριστικῶς πλέον τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων, ὁ κ. Βενιζέλος ἐπανερχόμενος εἰς τὰ πρῶτα ἡμῶν ἄρθρα, ἐδημοσίευσεν τὴν 30ὴν καὶ τὴν 31ὴν Ὀκτωβρίου, 1ην 2αν, 3ην, 4ην καὶ 5ην Νοεμβρίου σειράν πέντε ἄρθρων διὰ τῶν ὁποίων ἐνδιατρίβει κυρίως εἰς τὰ γεγονότα τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1915. Ἐμελετήσαμεν ταῦτα μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι μεγάλην δυσχέρειαν συνήτησαμεν προκειμένου νὰ ἀνεύρωμεν ἐν αὐτοῖς ποῖα εἶνε τὰ κύρια σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἔχομεν νὰ ἀπαντήσωμεν, ὑποθέτομεν δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ θὰ συνέβη καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας των.

Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὰ ἄρθρα ταῦτα τὰς ὑβρεῖς καὶ ὄνειδισμοὺς κατὰ τοῦ νεκροῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, τὴν ἀναμάσθησιν τῶν γνωστῶν ἄοριστολόγων κατηγοριῶν κατὰ τῆς βασιλικῆς λεγομένης πολιτικῆς, τὰς προσωπικὰς του κρίσεις περὶ τῆς στενότητος τῆς διανοίας μου, τὸ κουτσομπολιὸ τοῦ τί εἶπεν εἰς ἰδιαιτέραν ὁμιλίαν ὁ ζῶν ἤδη Α πρὸς τὸν νεκρὸν ἤδη Β, ἢ ὁ νεκρὸς ἤδη Γ πρὸς τὸν ζῶντα σήμερον Δ, ἢ ὁ νεκρὸς σήμερον Ε πρὸς τὸν ἐπίσης νεκρὸν Ζ, καθὼς καὶ τὰ παραγεμίσματα μιᾶς τοιαύτης κατωτέρου εἴδους δημοσιογραφίας, τὸ ἀπομένον ὕλικόν ἐξ ὧν τῶν μέχρι τοῦδε ἐπτά τούτων ἄρθρων, μετὰ τὸ ὁποῖον δυνάμεθα ὀπωσδήποτε νὰ καταγίνωμεν διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν, εἶνε λίαν πενιχρόν.

Συνοψίζομεν τοῦτο, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ὡς ἐξῆς:

1ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διίσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν δυνατότητα νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, καὶ ὡς κυρίαν ἀπόδειξιν φέρει τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ.

2ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διίσχυρίζεται ὅτι νομιμώτατα καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος ἔφερε τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐνούμενος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν.

3ον) Ὁ κ. Βενιζέλος διίσχυρίζεται ὅτι ὁ Βασιλεὺς τὸν ἐξηπάτησε παραπείσας αὐτὸν νὰ ἐκδώσῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ 1915, ὅπως τὸν χαντακώσῃ πολιτικῶς διὰ τῆς ἀσκόπου καὶ ματαιίας διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὸν πρῶτον ἰσχυρισμὸν του, καὶ ἅς ἴδωμεν τί εἶνε τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ τοῦ Πασσάρωφ. Τὸ τηλεγράφη-

Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

μα αὐτὸ ἀνήκει εἰς μίαν σειράν τηλεγραφημάτων ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν δευτέραν ἐκδοσιν τοῦ 1920 τῆς διαβόητου λευκῆς Βίβλου τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸ 1917 καὶ τὰ ὁποῖα τηλεγραφήματα δὲν εὐρέθησαν ποτέ εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, οὔτε εἰς τὰς διπλωματικὰς βίβλους ξένων κρατῶν ἐκδοθείσας κατὰ τὸν πόλεμον καὶ μετὰ τὸν πόλεμον, οὔτε εἰς διπλωματικὰ ἀρχεῖα ξένων κρατῶν δημοσιευθέντα ὀλόκληρα ὑπὸ τῶν νέων καθεστώτων τῶν κρατῶν τούτων τῶν ἀνατρεψάντων τὰ παλαιὰ, οὔτε εἰς ἀπομνημονεύματα πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, καὶ Βουλγάρων ἀκόμη (ἀπομνημονεύματα Ροδοσλαύωφ), οἵτινες ἡσυχολήθησαν μετὰ τὰ γεγονότα τῆς Βαλκανικῆς.

Τί εἶνε, λοιπὸν, τὰ ἀπόκρυφα ταῦτα ἔγγραφα, αἱ «μυστικαὶ πληροφορίες», ὅπως τὰς ὀνομάζει ἡ διαβόητος Ἑλληνικὴ Βίβλος τοῦ 1920; Ἢ αὐτὰς εἴπωμεν ἀμέσως.

Ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος τὸ 1917 ἐπὶ κεφαλῆς ξένων στρατευμάτων κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, κατέλυσε τὸ ὑφιστάμενον κράτος, κατήργησε πᾶσαν ἐλευθερίαν, ἐξώρισε καὶ ἐφυλάκισε τοὺς ἀντιπάλους του, καὶ κατέστησεν ἀδύνατον πᾶσαν ἐκδήλωσιν γνώμης ἢ ἀπλῆς πληροφορίας μὴ συμφεροῦσης εἰς αὐτόν, διίσχυρίσθη ὅτι εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀσυρμάτου ἐν Ἀθῆναις, ἀνευρέθησαν κρυπτογραφήματα διαφόρων τηλεγραφημάτων ἀποσταλέντων ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Καὶ ὄχι μόνον τηλεγραφημάτων ἀποσταλέντων κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, τὴν πρὸ τοῦ Ἰουνίου 1917, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐτῶν πρὸ τοῦ 1917 ἀποστελλομένων. Τὸ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ διατηρῆ ὁ ἀσύρματος τοιαῦτα ἀρχεῖα πρὸ ἐτῶν ἀποστελλομένων τηλεγραφημάτων καὶ πῶς ἦτο δυνατόν, ἐὰν ταῦτα ἦσαν ἐνοχοποιητικά, νὰ τὰ διετήρησε τὸ Βασιλικὸν Καθεστῶς, διὰ νὰ τὰ ἀνεύρῃ ὁ κ. Βενιζέλος, οὐδέποτε ἐδόθη καμμία ἐξήγησις. Ὁ κ. Βενιζέλος, εἶπε, ὅτι τὰ ἀνεύρην, οὐδεὶς φυσικὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀντεῖπῃ καὶ ἐτελείωσεν. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὴν ἀνεύρεσιν αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὸ κρυπτογραφικὸν κείμενον αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὴν ἀποκρυπτογράφησιν αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ποῖοι ἐπιστοποίησαν τὸ δημοσιευθὲν κείμενον αὐτῶν; Οἱ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου. Μὴ ληλησημονῆτε δὲ ὅτι ταῦτα ἐγένοντο εἰς ἐποχὴν δεινῆς τρομοκρατίας, καθ' ἣν οἰσοδήποτε χαφιῆς τοῦ κ. Βενιζέλου ἠδύνατο νὰ πλησιάζῃ καθ' ὁδὸν ἀνυπόπτους πολίτας συνομιλοῦντας καὶ νὰ τοὺς ζητῇ τὸν λόγον διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς συνομιλίας των.

Διὰ νὰ κατανοήσητε, ἀναγνώσται μου, ὅσοι δὲν ἐγνωρίσατε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν ἀξίαν τῶν τοιούτου εἴδους ἐγγράφων, ὑποθέσατε πρὸς στιγμὴν ὅτι κατελήφθητε τὴν σήμερον μίαν νύκτα ὑπὸ ἐφιάλτου, καὶ ὅτι βλέπετε ἐν ὄνειρῳ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐξορμήσας ἐκ Χανίων ἐπὶ κεφαλῆς ξένων στρατῶν καὶ στόλων κατέλαβε καὶ ὑπεδούλωσε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα, ἐν μέσῳ δεινῆς τρομοκρατίας σὰς ἀναγγέλλει ὅτι εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου ἀνεῦρε κρυπτογραφημένον ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον μεταφρασθὲν ἀποδεικνύει ὅτι εἶνε ἔγγραφος ὁμολογίας τοῦ κ. Παναγῆ Τσαλδάρη διηγουμένου ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6ης Ἰουνίου 1933, αὐτὸς ὁ ἴδιος

αυτῆς ἐντύπωσιν, λέγει ἐν ὑποσημειώσει ὅτι ἡ ἀλήθεια τῆς συνεντεύξεως Βασιλέως — Πασσάρωφ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου τῆς 3ης Ἰουλίου 1918 καταθέσεως τοῦ ὑπασπιστοῦ στρατηγοῦ κ. Κ. Σκουρμπουρδῆ θεδαιούτος ὅτι τὴν «24ην Σεπτεμβρίου 1916 ὑπασπιστὴς ἐν Τατοῖω ἦτο ὁ κ. Καλλίνσκις, ὅστις τῷ ἐτηλεφώνησε νὰ μεταβῆ παρὰ τῷ κ. Πασσάρωφ, ὅπως μάθῃ ἂν εἶχεν ἀπάντησιν εἰς τὰ λεχθέντα μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως κατὰ τὴν χθεσινήν των συνέντευξιν. Μετέβη πάραυτα καὶ ὁ κ. Πασσάρωφ τῷ εἶπεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀπάντησιν». Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξίν τοῦ περιεχομένου τοῦ τηλεγραφήματος; Ὅμιλοῦμεν σοβαρά;

Καὶ εἰς τὰ ἀνωτέρω πρόκειται περὶ χαλκευμένου τηλεγραφήματος Πασσάρωφ τῆς 10)23 Σεπτεμβρίου 1915, ὁπότε πλέον ἡ ἀπόφασις τῆς Βουλγαρίας ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας ἦτο πλέον προφανής. Ἄλλὰ τὸ τηλεγράφημα ἐπὶ τοῦ ὁποίου θέλει νὰ στηριχθῆ ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε ἕτερον χαλκευμένον Πασσάρωφ τῆς 18)31 Αὐγούστου 1915, τὸ ὁποῖον, ὡς εἶπομεν, δὲν ἐτολμήθη νὰ δημοσιευθῆ εἰς τὴν διαβήτην Λευκὴν Βίβλον, οὔτε κἂν νὰ κατατεθῆ εἰς τὴν δικὴν Σκουλούδη, καίτοι ὁμοίον περιεχομένου, διότι ἦτο ἀπροκαλύπτως προφανής ἢ πλαστότης του. Ἄλλ' ὁ κ. Βενιζέλος εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον οὔτε κἂν ἡ ὑπηρεσία του ἐτόλμησε νὰ δημοσιεύσῃ τότε, θέλει τώρα νὰ στηριχθῆ. Διότι φέρεται ἡμερομηνία 18)31 Αὐγούστου. Καὶ μόνον ἔτσι μὲ τοιαύτην ἡμερομηνίαν ἡμπορεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ τοιαύτη πλαστὴ διαβεβαίωσις τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Πασσάρωφ ἔπεισε τὴν Βουλγαρίαν νὰ συνταχθῆ μὲ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Σερβίας. Ἐνῶ τὸ ἕτερον τῆς 10)23 Σεπτεμβρίου, καίτοι ὁμοίον περιεχομένου, δὲν θά τοῦ χρησιμεύσῃ πλέον πρὸς τοῦτο. Τότε ἡ Βουλγαρία εἶχε πλέον συνταχθῆ μετὰ τῶν Αὐτοκρατοριῶν κατὰ τῆς Σερβίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐλέγοντο καὶ ἐγίνοντο κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1917, ὁπότε σιγῇ τάφου ἐπεκράτει ἐν Ἑλλάδι. Σήμερον ὅμως ὁπότε ἀπὸ ἐτῶν ἔχουν δημοσιευθῆ τὰ διπλωματικὰ ἀρχεῖα τῶν πλείστων Κρατῶν, τὰ ἀπομνημονεύματα πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, σωρεῖα ἐγγράφων πραγματικῶν καὶ ΠΛΗΡΩΝ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δὲ αἱ συνεντεύξεις τοῦ Βασιλέως μετὰ τοῦ Λόρδου Κίτσεναρ καὶ τοῦ Δενὺ-Κουσσὲν ἀναγόμεναι εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς τὰς ὁποίας πασιφανῶς καταφαίνεται ἡ εἰλικρίνεια τοῦ Βασιλέως, σήμερον τολμᾷ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ ὑψώσῃ κατὰ τοῦ πύργου αὐτοῦ, τῆς τιμώσης τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον πραγματικότητος, ἕνα ψευδὲς ἔγγραφον χαλκευθὲν εἰς στιγμὰς ἐμπαθοῦς μανίας, τὴν ὁποίαν ἐλησμόνησαν πλέον καὶ αὐτοὶ οἱ παρασυρθέντες τότε ἀπὸ αὐτὸν συνεργάται του καὶ ἡ ὁποία ἐν τούτοις μένει εἰς τὴν ψυχὴν του ὀλάκερος καὶ ἀθεράπευτος;

Ἄλλὰ τὸ ἀμίμητον εἰς τὴν δημοσίευσιν ταύτην τῆς σήμερον τοῦ κ. Βενιζέλου εἶνε τὸ κάτωθι:

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ἀναγράφει τὸ πλαστὸν τοῦτο τηλεγράφημα ὡς ἐξῆς:

«Ὁ κ. Βενιζέλος, εἶπεν, ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν Βούλγαρον πρέσβυν,

φοβεῖται ὅτι καταλαμβάνοντες τὴν Μακεδονίαν, θὰ γίνετε κατὰ 1½ ἑκατομμύριον ἰσχυρότεροι καὶ συνεπῶς ἐπικίνδυνοι δι' ἡμᾶς. Ἐγὼ δὲν συμμερίζομαι τὴν πολιτικὴν αὐτὴν (τοῦ Βενιζέλου) κτλ.»

Ἄλλὰ τὸ ἱστορικὸν μυστιστόρημα μὲ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἀποσκοπεῖ νὰ ἀναθρέψῃ ἑλληνοσπρεπῶς τὴν νέαν γενεάν ἦτοι τὰς 13 νεωτέρας κλάσεις τῶν ψηφοφόρων (πάντοτε περὶ ψηφοφόρων!) καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον παραλαμβάνει ὁ κ. Βενιζέλος τὸ πλαστὸν αὐτὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, δὲν τὸ ἀναγράφει ὡς ἀνωτέρω τὸ ἐκθέτει ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ ὡς ἐξῆς:

«Εἰς συνομιλίαν σας (λέγει ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Πασσάρωφ) μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Δούσμανη τοῦ εἶπατε ὅτι ἡ μεγάλη Σερβία δὲν εἶνε μόνον κίνδυνος διὰ σᾶς τοὺς Βουλγάρους, ἀλλ' ὅτι ἀποτελεῖ κίνδυνον καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας. Τὰ γεγονότα καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν Σέρβων σᾶς δίδουν δίκαιον. Ὁ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΟΣΤΙΣ ΜΟΥ ΜΕΤΕΒΙΒΑΣΕ ΤΗΝ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΝ ΣΑΣ ΑΥΤΗΝ, φοβεῖται ὅτι καταλαμβάνοντες τὴν Μακεδονίαν θὰ γίνετε κατὰ 1½ ἑκατομμύριον ἰσχυρότεροι καὶ ἐπικίνδυνοι δι' ἡμᾶς. Ἐγὼ δὲν συμμερίζομαι τὴν πολιτικὴν αὐτὴν (τοῦ Βενιζέλου) κτλ.»

Ὁ χαλκεύσας τὸ τηλεγράφημα ἐφάνη ὁμολογουμένως λίαν ἀδέξιος. Διότι εἰς αὐτὸ λέγει ὅτι ἐγένετο πρῶτον συνομιλία Πασσάρωφ — Δούσμανη, περὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα θίγει τὸ τηλεγράφημα, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Δούσμανη, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν Βασιλέα. Ἄλλ' αὐτὸ ἦτο ἀδεξιότης τοῦ χαλκεύσαντος τὸ τηλεγράφημα. Διότι οὕτω παριστάνεται ὅτι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος μετεἶχεν ὁπωσδήποτε ὅλης αὐτῆς τῆς Πασσαρωφείου κουβεντολογίας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος σήμερον τοῦ ἀποκόπτει τὴν κεφαλὴν, ἀκριβῶς ὅπως ἑκαρτόμησε τὸν Μάκ Νείλ προκειμένου περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ «Γκαίμπεν» καὶ τοῦ «Μπρεσλάου». Καλὰ νὰ ἀποκόπτῃ ὁ κ. Βενιζέλος τὰς κεφαλὰς ἐπισήμων ἐγγράφων, ὅσας δὲν τοῦ συμφέρουν, ἀλλὰ νὰ ἀποκόπτῃ τὰς κεφαλὰς καὶ τῶν πλαστῶν ἀκόμη, ὅσα ἐχαλκεύθησαν χάριν αὐτοῦ τοῦ ἴδιου; Αὐτὸ ὁμολογουμένως πάει πάρα πολύ.

Ἐπεμείναμεν περισσώτερον τῆς συνηθείας μας, εἰς τὰ κατὰ τὸ πλαστὸν τοῦτο ἔγγραφο, διότι ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ χαρακτηρίζει τόσοσὺν τὴν νοοτροπίαν καὶ τὰς συνηθείας τοῦ κ. Βενιζέλου, ὥστε αὐτὴ καὶ μόνη δύναται νὰ ἐξηγήσῃ πολλὰ πράγματα διὰ τὸν ὀλέθριον διχασμὸν ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἀκόμη καὶ σήμερον στενάζομεν.

Μένει ὅμως τώρα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἐξῆς:

Καλὰ, ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐνεθάρρυνε οὔτε προεκάλεσε τὴν κατὰ τῆς Σερβίας ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας. Ἦδύνατο, ὅμως, ὅταν αὐτὴ ἐπραγματοποιήθη νὰ ἐπέμβῃ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν.

Τοῦτο θὰ πραγματοποιθῶμεν εἰς τὸ ἐπόμενον ἡμῶν ἄρθρον ἐν συνεχείᾳ τοῦ ζητήματος τῆς ἀποθάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην.

ΑΡΘΡΟΝ 17ον (7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΞΑΠΑΤΑ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΒΟΥΛΗΝ, ΛΑΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ.

«ΑΝΕΥ ΝΟΜΟΥ στρατός ξένος δέν εἶνε δεκτός εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν, οὐδὲ δύναιται νὰ διαμένῃ εἰς τὸ Κράτος ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ». Ἔλεγε τὸ 99ον ἄρθρον τοῦ κατὰ τὸ 1915 ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος, ὅπως ἄλλως τε καὶ τὸ 113ον ἄρθρον τοῦ σήμερον ἐν ἰσχύϊ.

Τί σημαίνει δὲ ΝΟΜΟΣ κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον τὸ ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὰ ἄρθρα του: «Ἐφ' ὅσον διέθετα τότε τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς, εἶχα δὲ σύμφωνον καὶ τὸν Βασιλέα διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἡδυνάμην θέβαια, καὶ ὤφειλα ἐπομένως διὰ τὸ ἐπεῖγον τοῦ πράγματος νὰ προβῶ εἰς τὴν πρόσκλησιν ἢ ΜΑΛΛΟΝ ΝΑ ΔΩΣΩ ΤΗΝ ΖΗΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ κλπ.» Πρῶτον καὶ κύριον παρατηρούμεν ὅτι ΑΥΤΟΣ Ο ΙΔΙΟΣ ΠΡΟΕΒΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ, καὶ ψευδῶς ἀναγράφει ὅτι μᾶλλον (!) ἔδωσε τὴν ΖΗΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ. Δεύτερον δὲν ὑπῆρξε συγκατάθεσις τοῦ Βασιλέως, ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ ἂν ὑπῆρχε ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἀπολύτως ἀνεύθυνος, ὀλόκληρον δὲ τὴν εὐθύνην ὑπέιχεν ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις. Συνεπῶς τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη ΝΟΜΟΣ κατὰ τὸν κοινοβουλευτικώτατον κ. Βενιζέλον σημαίνει τὴν αὐθαίρετον αὐτοῦ βούλησιν νὰ κάμῃ ὅ,τι τοῦ κατέβῃ, ἀρκεῖ νὰ ἔχη τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς, χωρὶς ἐννοεῖται οὔτε κἂν νὰ ἐρωτᾷ τὴν Βουλὴν, ἐπιφυλασσόμενος νὰ τῇ κοινοποιῇ ἀργότερα τὰς αὐθαιρέτους πράξεις του, ἀφοῦ, ἐννοεῖται, συντελεσθῶσιν αὐταὶ καὶ φυσικὰ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς.

Συνιστῶμεν τὴν νέαν ταύτην περὶ Νόμου θεωρίαν εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καθηγητάς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος οὐδόλως εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἡ περιγραφὴ τὴν ὁποῖαν κάμνει τῶν γεγονότων τῆς 9ης Σεπτεμβρίου εἶνε ἀνακριθεοστάτη.

Ἴδου πῶς ἔχει ἡ ἀλήθεια.

Τὴν 9ην Σεπτεμβρίου, ἡμέραν κηρύξεως τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως ὁ κ. Βενιζέλος μετέβη εἰς τοῦ Βασιλέως τὴν 4ην μ. μ. καὶ ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ πρὸς κήρυξιν τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐν Ἑλλάδι ὡς μέτρον ἀπλῶς προφυλακτικοῦ. Ἐπίσημον ἀνακοινωθὲν τῆς Κυβερνήσεως ἐκδοθὲν τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐχαρακτήριζεν ἐπίσης τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστράτευσιν ὡς μέτρον προφυλάξεως, οὐδόλως προδικάζον τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Εἰς τὴν αὐτὴν συνέντευξιν ὁ κ. Βενιζέλος ἔκαμε λόγον εἰς τὸν Βασιλέα περὶ τοῦ σχεδίου του νὰ καλέσῃ τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς ἐπεφυλάχθη νὰ ἀποφασίσῃ. Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἐρωτήσῃ μόνον τοὺς Συμμάχους ἐὰν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἀποστείλωσι τὰς 150 χιλ. στρατοῦ.

Μίαν ὥραν μετὰ ταῦτα, 5 μ. μ. ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Βασιλέα μακρὰν ἐπιστολὴν ὅπου ἀνέπτυσε ἐπιχειρήματα συμπληρωματικὰ ὑπὲρ τῆς ιδέας του ταύτης. Ὁ Βασιλεὺς λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὑποψιάσθη ὅτι κάτι τεκταίνεται. Καὶ τὴν 7^η μ. μ. ἀπέστειλε τὸν Αὐτάρχην του κ. Μερκάτην εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅπως πληροφορηθῇ. Ὁ κ. Βενιζέλος τότε ἐπληροφόρησε τὸν κ. Μερκάτην ὅτι ἀκριβῶς πρὸ ὀλίγου εἶχε κάμει διάδημα παρὰ τοῖς πρεσβευταῖς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας οὐχὶ ἐρωτῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ ζητῶν ἀπὸ τὰς δυνάμεις ταύτας ὅπως ἀποθιβάσωσιν εἰς Θεσσαλονίκην στρατὸν τοῦλάχιστον 150 χιλ. ἀνδρῶν, ὅπως αὐτὸς ἀναπληρώσῃ τὴν συμμαχικὴν τῆς Σερβίας ὑποχρέωσιν διὰ πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐπρόσθεσεν ὅμως ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι τὸ διάδημα τοῦ τούτου εἶχε χαρακτήρα ΚΑΘΑΡΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ καὶ δὲν ΥΠΕΧΡΕΩΝΕ ΚΑΘΟΛΟΥ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ. Ὁ Βασιλεὺς μὴ ἐννοῶν πῶς ὁ Πρωθυπουργὸς του ἡδύνατο νὰ κάμῃ καθαρῶς προσωπικὰ διαδήματα μὴ ὑποχρεοῦντα τὸ Κράτος, ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπομένην νὰ ἀκυρώσῃ τὸ διάδημα τοῦ καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ Σύνταγμα. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπεσχέθη νὰ τὸ πράξῃ, συνεννοηθεὶς δὲ μετὰ τοῦ πρέσβους τῆς Γαλλίας κ. Γκιγιεμὲν ἔπεισε τοῦτον νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ νὰ δηλώσῃ εἰς Αὐτὸν ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐξεκαθαρίσθη πλέον καὶ ὅτι τὸ διάδημα τοῦ κ. Βενιζέλου θεωρεῖται ὡς μὴ γενόμενον. Ὅπερ καὶ ἔπραξε ὁ κ. Γκιγιεμὲν τὴν μεθεπομένην.

Τὸ διάδημα ὅμως εἶχε γίνῃ, δὲν ἠκυρώθη, καὶ συνεπῶς ἡ ὑπόθεσις δὲν εἶχεν ἐκκαθαρισθῇ. Τὸ δὲ διάδημα εἶχε γίνῃ ἐπίσημον ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καὶ ὄχι προσωπικόν.

Προτοῦ ὅμως προχωρήσωμεν περαιτέρω πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, πῶθεν προήρχετο ἡ ιδέα τῆς αἰτήσεως 150 χιλιάδων ἀνδρῶν. Προήρχετο ἐκ τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας τοῦ 1913, ἥτις προκειμένου πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας ὠρίζεν εἰς τὸ 2ον αὐτῆς ἄρθρον ὅτι προκειμένου νὰ ἀρχίσωσιν αἱ ἐχθροπραξίαι, ἡ Σερβία ὑπερρεῦτο νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα 150 χιλ. ἀνδρας εἰδικῶς κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐπειδὴ δὲ προφανῶς ἡ Σερβία πιεζομένη τότε (Σεπτέμβριος 1915) ὑπὸ τῶν Αὐστρογερμανῶν δὲν ἡδύνατο νὰ στείλῃ εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα 150 χιλ. ἀνδρας διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς Ἀγγλογάλλους. Ἄλλως ἐὰν καὶ οἱ Σύμμαχοι δὲν ἔστελλον τὰς 150 χιλιάδας, μὴ ἐκπληρουμένου τοῦ ἄρθρου 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μετὰ τὴν Σερβίαν ἢ Ἑλλάς δὲν ὑπερρεῦτο ἐκ τῆς συνθήκης νὰ τὴν βοηθήσῃ.

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ φέρῃ ἀγγλογαλλικὸν στρατὸν εἰς Θεσσαλονίκην ἔδει κατὰ τὸ Σύνταγμα νὰ ψηφίσῃ εἰδικὸν περὶ τούτου

Νόμον ἐν τῇ Βουλῇ. Ἄνευ τούτου ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔβιθε τὴν συγκατάθεσιν του. Ἐκ συμφώνου ὅθεν μὲ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας κ. Γκιγιεμὲν εἶπον εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι ἡ πρότασις τοῦ κ. Βενιζέλου εἶχεν ἀνακληθῆ.

Ἐν τούτοις δὲν εἶχεν ἀνακληθῆ διόλου. Ὡστε ἐξηπατήθη ὁ Βασιλεὺς χονδροειδέστατα ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον. Τὸν δὲ μακαρίτην Γκιγιεμὲν ἀφίνομεν νὰ κοιμᾶται τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου.

Ἄλλὰ τῶρα ἐπέπρωτο νὰ πληρωθῆ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τοὺς Συμμάχους μὲ τὸ αὐτὸ νόμισμα μὲ τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσε τὸν Βασιλέα καὶ μὲ τόκον μάλιστα.

Εἰς τὴν πρότασιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἡ Ἄγγλια ἀπήντησε τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ὡς ἑξῆς:

«Ἡ κατάστασις ἐξητάσθη ἀπὸ τὰς στρατιωτικὰς μας ἀρχάς. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μ. ἐληροφόρησεν αὐτὰς τίνος ποσοῦ συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐπεβάλλετο ἡ παρουσία εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως ἡ Ἑλλάς δώσῃ ὀλόκληρον τὴν βοήθειάν της εἰς τὴν Σερβίαν, ἐὰν ἡ τελευταία προσεβάλλετο ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας. Θὰ χ ρ ε ι α σ θ ῆ μ α κ ρ ὸ ς χ ρ ὸ ν ο ς ὅπως 150.000 ἄνδρες ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλὰ φυσικὰ ἕνας μικρὸς ἀριθμὸς στρατευμάτων δύναται εἰς βραχὺν χρόνον νὰ σταλῆ εἰς Θεσσαλονίκην ὅπως ἐκδηλωθῆ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἢ πρόθεσις μας νὰ βοηθήσωμεν τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Πληροφορήσατε τὸν κ. Βενιζέλον περὶ τούτου, καὶ ἐρωτήσατε αὐτὸν ἐὰν θὰ ἦτο ἱκανοποιητικὸν δι' αὐτὸν τὸ νὰ σταλῆ μ ι κ ρ ὸ ὶ δ ὶ ν α μ ι ς βρετανικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ νὰ ἀποβιβασθῆ ἐκεῖ, ἐν τῷ μεταξύ δὲ νὰ συζητηθῶσι εὐρύτερα μέτρα».

Δηλαδὴ λέει καὶ δὲν λέει. Γιὰ νὰ σὰς στείλωμε 150.000 πού ζητᾶτε θὰ περάσῃ πολὺς καιρὸς, πάρτε μίαν μικρὰν δύναμιν καὶ ἐπειτα βλέπουμε, ἔχει ὁ Θεός.

Ἄλλὰ ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις δὲν διστάζει καθόλου. Τοῦ ἀπαντᾷ ἐπίσης τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ὡς ἑξῆς:

«Διὰ νὰ τεθῆ ἡ Ἑλλάς εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικὰς της ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν, ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις εἶνε ἐ τ ο ἶ μ η δι' ὅτι ἀφορᾷ αὐτὴν καὶ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου προβλεπομένην περίπτωσιν ΝΑ ΠΑΡΑΣΧΗ ΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΟΥΤΟΣ ΜΑΣ ΕΖΗΤΗΣΕ».

Ἄλλὰ περὶ τίνος πράγματι ἐπρόκειτο, ἀπεκαλύφθη μετὰ τινὰς μῆνας κατὰ τὴν μυστικὴν συνεδρίασιν τῆς γαλλικῆς Βουλῆς τῆς 7ης Ἰουνίου 1916, τῆς ὁποίας τὰ πρακτικὰ ἔχουν δημοσιευθῆ.

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἐδηλώθη ἐπισήμως ὅτι προτοῦ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν ταύτην εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἐζήτησε τὴν γνώμην τοῦ γαλλικοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἧτις ἦτο ἡ ἑξῆς:

«Ὁ λόρδος Κίτσεναρ ἀναμένει ἐπιθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας ὑπὸ δυνάμεως 450.000 Αὐστρογερμανῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος μᾶς φαίνεται λίαν ὑπερβολικός. Τὰ διαθέσιμα στρατεύματα τῶν ἀντιπάλων μας δὲν εἶνε ἀρκετὰ διὰ νὰ συγκεντρώσωσι οἱ τοιαύτην δύναμιν. Κατὰ συνέπειαν ἡ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΗ ἐπικουρία εἰς τοὺς Ἑλληνας δύναται νὰ ἔχη δύναμιν πολὺ κατωτέρων 30.000 ἀνδρῶν.

Καὶ πρέπει νὰ συγκροτηθῆ αὕτη ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Δαρδανελλίων».

Δηλ. ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ὑπέσχετο μὲν 150.000, ἀλλὰ ἐπροτίθετο νὰ στείλῃ 30.000 μόνον καὶ ταύτας ἀπὸ τὰ στρατεύματα τὰ ὑποστάνα τὴν φθορὰν τῶν Δαρδανελλίων.

Ἄλλὰ ἰδοὺ πῶς ὑπεδέχθη τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην ἡ Γαλλικὴ Βουλῆ: (Παραλαμβάνομεν ἀπὸ τὰ δημοσιευθέντα πρακτικὰ τῆς μυστικῆς συνεδριάσεως τῆς 7ης Ἰουνίου 1916).

«Κ. ΔΕΛΚΑΣ ΣΕ. Ἐννοεῖτε τώρα, κύριοι, τὴν ψυχικὴν μου κατάστασιν ὅταν ἔλαβα τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐνομίζα ἀληθῶς ὅτι ὕφιστάμην θασσανιστήρια.

»Ἄλλὰ ἡ αἴτησις τοῦ κ. Βενιζέλου ἐχρειάζετο ἀπάντησιν καὶ μάλιστα ἄμεσον. Μία καταφατικὴ ἀπάντησις θὰ ἐχρησίμευεν ὡς εἶδος λυδίας λίθου. Ὅα μᾶς ἔβιθε τὸ μέσον νὰ ἐννοήσωμεν τὰς προθέσεις τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν δὲ ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦτο πράγματι ἐλεύθερος, καὶ δὲν ἦτο δεσμευμένος, καὶ ἐὰν ἡ Βουλγαρία δὲν ἦτο ἀποφασισμένη, θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ἐνισχυόμεναι μὲ τὰς ἀγγλογαλλικὰς (τὰς 30 χιλ. δηλ. Σημ. Μ.), μεταφερόμεναι εἰς τὰ σύνορα, θὰ κατώρθουν νὰ τὴν συγκρατήσουν (τὴν Βουλγαρίαν) ἀπὸ τὸν πόλεμον. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐξησθένουν τὴν προσπάθειάν της διαιροῦσαι τὴν δυνάμιν της.

»Λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως, ἔστειλα τὴν 10ην Σεπτεμβρίου (αἱ ἡμερομηνίαί πάντοτε μὲ τὸ παλ. ἡμ.) μετὰ ὑπουργικὸν Συμβούλιον, εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας, τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα — μόνον τέσσαρας γραμμάς, τὸ ἐνθυμούμαι πάντοτε— «Δύνασθε νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θέλουσα νὰ θέσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικὰς της ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν, εἶνε ἐτοίμη διὰ τὸ καθ' ἑαυτὴν νὰ ἀποστείλῃ τὰ στρατεύματα πού οἶτος τῆς ἐζήτησε».

»Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀνεκοινώθη ἀμέσως εἰς τὸν Σερ" Ἐδ. Γκρέϋ ὅστις τὸ αὐτὸ ἐσπέρας ἀπήντησε:

«Ἀναποκρίνεται τὸσον καλῶς πρὸς τὴν σκέψιν μου, ὥστε τηλεγραφῶ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν μας νὰ τὸ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ἐξ ὀνόματος τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως». (Διακοπαὶ εἰς τὴν πτέρυγα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος).

Ὁ κ. ΑΡΘΟΥΡΟΣ ΓΚΡΟΥΣΙΕΡ. Καὶ ἐκάνατε τέτοια πράγματα ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλλίας!

Ὁ κ. ΛΩΣ. Ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλίας ἐσθῆνατε μίαν παγίδα!

Ὁ κ. ΑΡΘΟΥΡΟΣ ΓΚΡΟΥΣΙΕΡ. Πρὸ ὀλίγου εἶπατε ὅτι δὲν ἐνομίζατε δυνατόν νὰ στείλετε στρατεύματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τώρα μᾶς λέτε ὅτι εἶπατε εἰς αὐτὴν τὸ ἐναντίον ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλλίας! Εἶνε αἰσχος!»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Δελκασσὲ ἀνέπτυξε τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποσπασθοῦν στρατεύματα ἀπὸ τὸ γαλλικὸν μέτωπον, ἕνεκα τῆς μεγάλης πιέσεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων.

Ἄλλὰ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης ἐν τῇ γαλλικῇ Βουλῇ προηγήθη,

τὴν 5ην Ἀπριλίου 1916, ἑτέρα ἀποκάλυψις ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ φιλελεύθερος βουλευτὴς Ἀουθγουαίτη, ἐπερώτησε τὸν σερ Ἔδ. Γκρέυ διὰ τὴν παραβίασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ψεύδη τῶν κυβερνήσεων τῆς Ἀντάντ. Τὰ πρακτικὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τοὺς «Τάιμς» τῆς 19 Ἀπριλίου 1916 (Ν. ἡμερ.) Παραθέτομεν ἐξ αὐτῶν τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα:

ΣΕΡ. ΕΔ. ΓΚΡΕΥ'. Αἱ κυβερνήσεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὅπως τὸ γνωρίζετε, ἀπεφάσισαν κατ' ἀρχὴν, τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. ΚΑΤΟΠΙΝ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΟΤΕ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ...

Κ. ΑΟΥΘΓΟΥΑΙΗΤ. Ἀλλὰ ΔΕΝ ἤΡΝΗΘΗ ὁ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΟΥΛΗΣ, ὅτι προσεκάλεσε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην; Τότε ἡ ἐνέργειά μας εἰς Θεσσαλονίκην δὲν εἶνε παραβίασις τῶν ὑποσχέσεών μας νὰ πολεμήσωμεν διὰ τὰ δίκαια τῶν μικρῶν ἐθνῶν;

ΣΕΡ. ΕΔ. ΓΚΡΕΥ'. Τὰ ἀφορῶντα τὴν Θεσσαλονίκην εἶνε πασίγνωστα εἰς τὸ κοινόν...

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Νέον Βέλγιον! Νέον Βέλγιον!

Ἔωστε ναὶ μὲν ἐξηπάτησεν ὁ κ. Βενιζέλος τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ τὴν ἔπαθε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Συμμάχους. Τώρα ὅμως θὰ τὸν ἴδωμεν ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς ἐξαπατήσεως ὄλου τοῦ κόσμου.

Τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1915 ἀποστέλλει Εἰς Ὄλας τὰς Πρεσβείας τὴν ἐξῆς ὑπ' ἀριθμ. 9863 ἐγκύκλιον:

«Ἀνακοινῶ ὅτι ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐδήλωσαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀντιπροσώπων τῶν ὅτι ἦσαν διατεθειμέναι νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν παρουσιασθῇ ἡ περίπτωσις, στρατιωτικὴν συνδρομὴν ἐπαρκῆ ὅπως ἡ Ἑλλάς εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς συμμαχικὰς τῆς ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Σερβίαν».

Περὶ τῆς προσκλήσεώς του πρὸς τοὺς Συμμάχους νὰ ἔλθουν εἰς Θεσσαλονίκην, οὕτε λέξις. Θέλει νὰ παραστήσῃ ὅτι δῆθεν οἱ Σύμμαχοι προσφέρονται ἐξ οἰκείας πρωτοβουλίας νὰ τὸν βοηθήσουν.

Τώρα ἔπρεπε νὰ παιχθῇ ἡ ἐξῆς κωμῶδια:

Τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα θὰ ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ Ἑλλάς θὰ διεμαρτύρετο διὰ τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητός της. Οἱ Σύμμαχοι ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν ὅτι ἡ διαμαρτυρία αὕτη θὰ ἦτο ἀπλῶς τυπικὴ. Ἄλλ' ἐδῶ τὰ χαλάμε μὲ τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις συμβουλευθεῖσα καὶ τοὺς νομικοὺς συμβούλους τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, οἵτινες ἐγνωμοδότησαν ὅτι τοιαύτη ἀπόφασις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, θὰ ἦτο παράβασις τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, δὲν ἐννοῦσε κατ' ἀρχὰς νὰ λάθῃ μέρος εἰς τὴν κωμῶδιαν. Τὴν 16 Σεπτεμβρίου ὁ ἐν Λονδίνῳ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος, τηλεγραφεῖ ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν δέχεται διαμαρτυρίαν ἔσω καὶ τυπικὴν.

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος βλέπων ὅτι μὲ τὸν Σερ Φρ. Ἐλλιοτ θὰ συνήντα δυσχερείας εἰς τὸ παίξιμο τῆς κωμῶδιαι, καλεῖ τὸν κ. Γκιγιεμέν καὶ τοῦ ζητεῖ ὅπως τὰ ἐκ Δαρδανελίων ὑποχωρήσαντα στρατεύ-

ματα, μέρος τῶν ὁποίων εὐρίσκετο εἰς Μοῦδρον, ἀποβιβασθῶσιν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀμέσως τότε δίδεται ἡ διαταγὴ εἰς ταῦτα νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ. Τὴν 17ην Σεπτεμβρίου ὁ στρατηγὸς Χάμιλτων ἐμφανίζεται εἰς Θεσσαλονίκην. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἀναγγέλλει εἰς τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον, διοικητὴν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅτι «ΚΑΤΟΠΙΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ» (ἀναφορὰ Μοσχόπουλου ἀρ. 334) θὰ κάμουν ἀναγνώρισιν πρὸς ἀπόφασιν τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων.

Ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος ἀγνοῶν τὰ συμβαίνοντα, ἀνεφέρθη ἀμέσως πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Αἱ εἰδήσεις αὐταὶ προεκάλεσαν, ὡς εἰκόσ, μεγίστην συγκίνησιν καὶ ταραχὴν εἰς Ἀθήνας.

Ἦδη ἀρχίζει ἡ δευτέρα πράξις τῆς κωμῶδιαι. Ὁ κ. Βενιζέλος καλεῖ τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον εἰς τὸ τηλεγραφεῖον. Ὁ στρατηγὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν ὁδηγίας. Ὁ κ. Βενιζέλος διηγείται ὡς ἐξῆς τὴν τηλεγραφικὴν συνομιλίαν: «Τοῦ ἀπήντησα ὅτι ὀφείλει νὰ λάθῃ ἐγκαίρως τὰ στρατιωτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἀντισταθῇ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν, καὶ θὰ καταστήσουν ἐξ ἄλλου ἐμφανῆ τὴν περὶ τούτου ἀπόφασίν του. Ὁ στρατηγὸς Μοσχόπουλος ἐπέμεινε: «Τί θὰ πράξω ἐὰν παρὰ ταῦτα οἱ Γάλλοι ἀρχίσουν ἀποβιβαζόμενοι;» Ἀπήντησα: «θὰ τοὺς κτυπήσετε.» Ὁ κ. Μοσχόπουλος διαψεύδει ταῦτα καὶ ἀρνείται ὅτι ἔλαβε τοιαύτην διαταγὴν. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ὅτι τοῦ τὴν ἔδωσε. Ἡμεῖς πιστεύομεν τὸν Μοσχόπουλον καὶ διὰ τὴν ἐντιμότητά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐξῆς ἀκόμη λόγον. Ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔδωσε τὴν διαταγὴν νὰ κτυπήσῃ καὶ κατὰ στραβοῦ διαβόλου ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς ἐκτύπα. Τί θὰ συνέβαινε; Ἡ θὰ ἐξήρχετο ὁ κ. Βενιζέλος τῆς οὐδετερότητος κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας, ποῦ θὰ ἦτο νὰ τραβᾷ κανεῖς τὰ μαλλιά του, ἢ θὰ ἠρνεῖτο τὴν διαταγὴν του, καὶ θὰ ἀπεκέρυσε τὸν Μοσχόπουλον, θὰ τοῦ ἐξήλωνε τὰ γαλόνια καὶ θὰ τὸν ἐκρεμοῦσε. Ὁ Μοσχόπουλος λοιπὸν, συνετάτατος ἄνθρωπος, ἂν ἐλάμβανε ἐν συνομιλίᾳ τηλεγραφικῇ διαταγὴν νὰ κτυπήσῃ καὶ διὰ τὸν κ. Βενιζέλον, θὰ ἐζητοῦσε ἀσφαλῶς ἐνυπόγραφον ἐπικύρωσιν αὐτῆς. Ἄλλως τε εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἔλαθεν ἐπίσημον τηλεγραφικὴν διαταγὴν: «θὰ λάβετε ὅλα τὰ μέτρα ὅπως γεννήσετε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι θὰ ἀντισταθῆτε πράγματι, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, δὲν θὰ κάμετε χρῆσιν τῶν ὄπλων καὶ θὰ προσπαθήσητε νὰ ἀντιταχθῆτε εἰς ὅτι συμβῆ διὰ παθητικὸν τρόπον».

Μετὰ τοῦτο τὴν ἐπομένην μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγνοοῦντα ὅλα τὰ παρασκηνιακῶς διατρέξαντα Βασιλέα, ἀνανακτημένος δῆθεν κατὰ τῆς Ἀντάντ, καὶ δηλῶν εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι θὰ διαμαρτυρηθῇ ἐντονώτατα.

Καὶ πράγματι, τὴν ἐπομένην διεμαρτυρήθη πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ... χλιαρώτατα. Ἡ φράσις του εἶνε «ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις αἰσθάνεται τὸ ΚΑΘΗΚΟΝ νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς ΔΙΑΒΑΣΕΩΣ ΞΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους», τίποτε ἄλλο. Κατόπιν ὅμως, διὰ νὰ ἡσυχάσῃ τὴν ἀγγλικὴν

εύαισθησίαν, στέλλει δεύτερον έγγραφον τὴν αὐτὴν ἡμέραν πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ, διὰ τοῦ ὁποίου τοὺς ἀνακοινοῖ τὴν ὡς ἄνω ἐπίσημον διαμαρτυρίαν καὶ τοὺς εἰδοποιεῖ διὰ τὰ γνωρίζουν αἱ κυβερνήσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ὅτι καὶ ἡ χλιαρὰ αὕτη διαμαρτυρία ΕΓΓΕΝΕΤΟ ΤΥΠΙΚΩΣ ΜΟΝΟΝ.

Θά μοῦ εἰπήτε: Διατί ὅλα αὐτὰ τὰ νάζια;

Διὰ τὴν τρίτην πράξιν τῆς κωμωδίας. Αὕτη εἶνε σύντομος καὶ περιλαμβάνεται ὁλόκληρος εἰς τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος ἐν Σόφια, Βερολίῳ, Βιέννῃ, Βουκουρεστίῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει.

«Ἄρ. 10225. Σὰς πληροφορῶ ὅτι ἡ βασιλικὴ κυβέρνησις εἰδοποιήθη χθὲς ὅτι ὁ στρατηγὸς Χάμιλτων καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του ἀπεβιβάσθησαν εἰς Θεσσαλονικὴν καὶ ὅτι στρατεύματα συμμαχικὰ θὰ ἀποβιβάσθωσιν προσεχῶς. Ἡ ἀφίξις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους συμμαχικῶν στρατευμάτων ΗΤΙΣ ΕΛΛΑΒΕ ΧΩΡΑΝ ΑΝΕΥ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ δὲν δύναται νὰ παρέλθῃ αὐτῆς σιωπῶσης οἰοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε οἱ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἠνάγκασαν τὰς Δυνάμεις εἰς τοιαύτην πράξιν καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέναντι τοιαύτης παραβιάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς, θεωρεῖ ἑαυτὴν ὑπόχρεον νὰ ἀπευθύνῃ τὴν ἀκόλουθον διαμαρτυρίαν (ἔπεται τὸ πρῶτον ἐγγράφον τῆς διαμαρτυρίας καὶ ὄχι τὸ ἐμπιστευτικόν, διὰ τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζεται αὕτη ὡς ἐντελῶς τυπικῆ).

«Ὡστε ὁ κ. Βενιζέλος ἐξηπάτησε τὸν Βασιλέα, ἐξηπάτησε τὴν Βουλῆν, ἐξηπάτησε τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ἐξηπάτησε τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ τὰς οὐδετέρας Δυνάμεις, ἀλλὰ τὴν ἔπαθε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, οἵτινες ἀντὶ 150 χιλ. ἀνδρῶν ἀπεφάσισαν νὰ τοῦ στείλουν 30 χιλ. μόνον καὶ κατόπιν ὅλης αὐτῆς τῆς γενικῆς ἀπάτης καὶ συγχύσεως, κατηγορεῖ σήμερον ΗΜΑΣ ὡς ἀπατεῶνας.

Τώρα λοιπὸν θὰ ἴδωμεν: Ἡδύνατο ἡ Ἑλλὰς ἐπεμβαίνουσα νὰ σῶσῃ τὴν Σερβίαν;

ἌΡΘΡΟΝ 18ον

(8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΣΧΕΤΩΣ ΠΡΟΣ ΠΑΝΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΝ ΔΕΣΜΟΝ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΗΘΕΛΕ ΝΑ ΠΑΡΑΣΥΡῆ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, ἐν περιπτώσει πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἡ μὲν Ἑλλὰς ὑπεχρεοῦτο νὰ ἔχη 90.000 στρατοῦ παρὰ τὰ ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα, ἡ δὲ Σερβία 150.000 παρὰ τὰ σερβοβουλγαρικὰ τοιαῦτα. Ὡς εἴπομεν, δεδομένου ὅτι ἡ Σερβία εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς, δὲν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τίποτε εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα. Ἐντὶ τούτου ὁ κ. Βενιζέλος συνεννοηθεὶς κρυφίως μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους προεκάλεσε τὴν κάθοδον αὐτῶν ἐν Θεσσαλονικῇ ὅπως δι' αὐτῶν, ὡς λέγει, ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐλλείπουσαν σερβικὴν κατὰ τὴν σύμβασιν δύναμιν. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Σύμμαχοι ὑπεσχέθησαν 150 χιλιάδας ἀνδρας, εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσι τὰς ὑπολείμματα τῶν ἐν Δαρδανελλίοις ἠττηθέντων στρατευμάτων των συμποσοῦμενα εἰς 30-40 χιλ. ἀνδρας. Καὶ ταῦτα ἀκόμη ἔφθανον κατὰ τμήματα εἰς Θεσσαλονικὴν, ὅπου ἔδει νὰ ἀνεφοδιασθῶσι, ἀναδιοργανωθῶσι καὶ ἀνασυγκροτηθῶσι, ὅπως ἐκεῖθεν βαδίσωσι πρὸς Σερβίαν. Ἀργότερα οἱ Σύμμαχοι θὰ συνεπλήρωνον, ἔλεγον, τὴν δύναμιν των εἰς 15 χιλ. Ἀλλὰ ἡ ἔναρξις τῆς συμπληρώσεως ταύτης θὰ ἦτο ἀδύνατος, κατὰ τὰς ἀποφάσεις τοῦ στρατιωτικοῦ συμβουλίου τοῦ Σαντιγύ, πρὸ τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου ν. ἡμερ., ἡ-τοι πρὸ τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου καθ' ἡμᾶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἡ Βουλγαρία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὄχι μόνον δὲν ὑπῆρχον οἱ 150 χιλ. ἀνδρες εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα πρὸς πλήρωσιν τοῦ ἄρθρου 2 τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως, ἀλλ' οὐδὲ κἀν ἀκόμη αἱ 30 χιλ. Ἀγγλογάλλοι ἐν Θεσσαλονικῇ. Ἐπομένως ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 2 προϋπόθεσις διὰ τὴν βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν δὲν ὑπῆρχε. Οὐδὲ ὑπῆρχε πιθανότης εἰς προσεχῆς μέλλον νὰ ἀναπληρωθῇ.

Ὁ κ. Βενιζέλος, προβλέπων ποῦ ἔβαινον τὰ πράγματα, ἐπροκάλεσε τὴν 22αν Σεπτεμβρίου ἐν τῇ Βουλῇ αἰφνιδίαν συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεδήλωσε φανερὰ τὴν πρόθεσίν του ὅπως ὅπως ὅπως, εἴτε ἐν σχέσει, εἴτε ἀσχετῶς πρὸς τὴν ἑλληνοσερβικὴν συμμαχίαν, ταχθῇ ὑπὲρ τῆς Συνεννόσεως καὶ κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Κατόπιν τούτου ἐκδηλωθείσης τῆς διαφωνίας του μὲ τὸν βασιλέα, παρητήθη, καὶ τὴν 24ην Σεπτεμβρίου ἐσχηματίσθη ἡ Κυβέρνηση.

σις Ζαΐμη άπέναντι τής όποίας ό κ. Βενιζέλος έτήρησε κατ' άρχάς στάσις άνοχης.

Ή ώς άνω άγόρευσις του κ. Βενιζέλου ήτο σχεδόν κήρυξις πολέμου. Φυσικώτατον όθεν ήτο νά ειδοποιήση ό Βασιλεύς τόν Αύτοκράτορα τής Γερμανίας περι τής παραιτήσεως του όλίγου δειν κηρύξαντος τόν πόλεμον πρωθυπουργού. Έννοείται ότι καί περι τήν έκ τής ιδιότης του ύπαιτιότητα έπιβληθεισαν ένεργειαυ τούτην, ό κ. Βενιζέλος εις ένα έκ τών τελευταίων άρθρων του κρούει τά κύμβαλα τής προδοσίας.

Ό κ. Ζαΐμης θεωρών ότι δέν έκπληρούνται οι όροι τής Συνθήκης μεταξύ Έλλάδος καί Σερβίας έδήλωσεν, έκραγέντος του πολέμου τής Βουλγαρίας κατά τής Σερβίας, ότι ή Έλλάς θά τηρήση πρός τήν τελευταίαν εϋμενή οϋδετερότητα.

Ήδη, άσχετως με τόν άν είχαν ή όχι ύποχρέωσις έκ τής Συνθήκης ή Έλλάς νά βοηθήση τήν Σερβίαν, θά έξετάσωμεν τόν ΕΑΝ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΡΑΞΗ ΤΟΥΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΣ, δηλ. άν ήδύνατο νά στή τήν Σερβίαν, καί άν άποπειρωμένη νά πράξη τούτο δέν θά συμπαρεσϋρευτο καί αυτή εις καταστροφήν. Ός είδομεν, τήν 9 Σεπτεμβρίου έκηρύχθη ή έπιστράτευσις του βουλγαρικού στρατού. Αυτή, καθώς καί ή συγκέντρωσις του κυρίου όγκου αυτού πρός τά δυτικά σύνορα τής Βουλγαρίας, συντελέσθη έντός 18 ήμερών καί ό βουλγαρικός στρατός τήν 29ην Σεπτεμβρίου διέθη τά σύνορα.

Όστε τήν ήμέραν εκείνην ή Σερβία προσεβάλλετο έκ δύο κατευθύνσεων. Από βορρά υπό άυστρογερμανικού στρατού, δυνάμεως οϋχι κατώτερας τών 14 μεραρχιών ήτοι 170 χιλιάδων τυφεκίων μετά ίσχυροτάτου πυροβολικού καί λοιπών όπλων, έν συνόλω δυνάμεως οϋχι κατώτερας τών 200 χιλ. ΜΑΧΗΤΩΝ (ώς είδομεν προηγουμενως, ό λόρδος Κίτσεναρ ύπελόγιζε τήν δύναμιν τούτην πολύ άνωτέραν), όστις στρατός διήλθε τόν Σαϋον καί τόν Δούναβιον κατευθυνόμενος πρός Νότον, άνεπτυγμένος εις μέτωπον 110 χιλιομέτρων περίπου. Από άνατολών δέ προσεβάλλετο ή Σερβία υπό 6½ βουλγαρικών μεραρχιών (αί βουλγαρικά μεραρχία είχαν δύναμιν 24 ταγματών έκάστη) έν όλω 160 χιλ. τυφεκίων μετά άναλόγων λοιπών όπλων, έν συνόλω 200 χιλιάδων περίπου ΜΑΧΗΤΩΝ.

Δύο Βουλγαρικά μεραρχία, ή 2α καί ή 10η, δυνάμεναι νά ενισχυθώσι καί υπό τής 8ης, δυνάμεως άπασαι 72 χιλιάδων τυφεκίων καί μετά τών λοιπών όπλων περι τās 90 χιλιάδων μαχητών, συνεκεντρώθησαν εις τά Έλληνικά σύνορα τής Άνατολικής Μακεδονίας πρός ένδεχομένην άντιμετώπισιν του ελληνικού στρατού (μία καί αυτή άπόδειξις τής πλαστότητος του τηλεγραφήματος Πασσάρωφ).

Τό υπόλοιπον του βουλγαρικού στρατού δυνάμεως 40 χιλ. μαχητών διενεμήθη εις τά πρός τήν Ρουμανίαν σύνορα (διά τήν όποιαν φαίνεται ήσάσθη άντελώς ήσχυρι οι Βούλγαροι) εις τά παράλια τής Μαύρης Θάλασσης καί του Αιγαίου (Δυτ. Θράκης).

Ό σερβικός στρατός δυνάμεως τόν πολύ 70 χιλ. τυφεκίων καί μετά τών λοιπών όπλων 200 χιλ. μαχητών, έλαττωθείσης τής άρχικής του δυνάμεως ένεκα τής κατά τόν πόλεμον έπελθούσης κατατριβής αυτού, εύρίσκετο σχεδόν με τόν σύνολον τών δυνάμεών του

μεταξύ Νύσσης καί Δουνάβεως, καί με άσθενή τμήματα αυτού νοτίως τής Νύσσης. Τό παρα τήν Νύσσαν δεξιόν αυτού άπέιχε 250 χιλόμετρα από τών ελληνικών συνόρων καί 300 χιλόμετρα από τής Θεσσαλονίκης. Όστε ή έκτασις αυτή τών 250 χιλιομέτρων από Νύσσης μέχρις ελληνικών συνόρων ήτο κενή. (*)

(*) Εις άπάντησιν ών όσον έγραψεν ό συνταγματάρχης κ. Σπαής διά τās Σερβικάς δυνάμεις ό «Άντισυνταγματάρχης Σ.» έδωσεν εις τήν «Καθημερινήν» τήν κάτωθι δευτέραν έπιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,
Ανέγνωσα εις φιλελευθέραν έφημερίδα τήν άπάντησιν τήν όποιαν διδεις ό Συνταγματάρχης κ. Σπαής εις τόν Άρχηγόν τών Έλευθεροφρόνων σχετικώς με τās δυνάμεις, τās όποιās παρέταξεν ή Σερβία έναντι τών Γερμανοαστριακών καί τών Βουλγάρων τών Οκτωβρίων τού 1915. Παρατηρώ έν τούτοις ότι ό κ. Σπαής ύπολογίζει τās δυνάμεις αυτάς εις τάγματα ένθ ό κ. Μεταξάς, πολύ όρθως, τās ύπολογίζει εις ΑΝΔΡΑΣ ΜΑΧΗΜΟΥΣ. Διότι ή Βουλγαρία έπιστρατεύσασα, είχε φυσικά τά τάγματά της με 1000 άνδρας μαχιμους έκαστον, ένθ τής Σερβίας μετά δεκαπέντε μήνας διαρκούς δεινού πολέμου, άσφαλώς ή εις μαχιμους άνδρας δυνάμεις τών ταγμάτων της ήτο πολύ μικροτέρα.

Ένθυμούμεθα ότι ένθ τώ 1913 εξεκινήσαμεν κατά τής Βουλγαρίας με δυνάμιν χιλίων μαχιμων άνδρων κατά τάγμα, μετά ένα καί ήμισυ μήνα πολέμου κατελήξαμεν εις πολύ μικροτέραν. Μερικών μάλιστα μεραρχιών ή δύναμιν κατά τάγμα ήτο μόλις 500 άνδρων μαχιμων. Όλοι μας δέ, όσοι μετέσχομεν τού Μικρασιατικού πολέμου τώ 1920—22, ένθυμούμεθα πόσον ήλαττώθη ή δύναμιν τών μαχομένων άνδρων κατά τάγμα μετά έν έτος πολέμου, παρ' όλας τās ενισχύσεις, αι όποιās εστάλησαν, έκ τών όπσθεν.

Όρθως λοιπόν ύπολογίζει ό κ. Μεταξάς τήν δύναμιν τών 288 ταγμάτων του σερβικού στρατού εις 170 χιλιάδας μαχιμων. Έκ τούτων ό κ. Σπαής ύπολογίζει 44 τάγματα σερβικά εις τόν τομέα Γευγελής καί Βελεσσών, ήτοι δυνάμεως 25 χιλιάδων περίπου μαχιμων άν μη όλιγωτέρων. Δηλαδή εις τήν θέσιν όπου κατά τήν Έλληνοσερβικήν στρατιωτικήν σύμβασιν έδει νά όσιν 150 χιλιάδες στρατού, ήσαν τόν πολύ 30 χιλιάδας ύπολογιζομένων καί τών λοιπών όπλων.

Εις τήν αυτήν χρονικήν περίοδον οι Άγλογάλλοι δέν ήσαν ούτε 30 χιλιάδες, άλλα πολύ όλιγώτεροι εις Θεσσαλονίκην, τελείως άσυγκράτητοι καί άπέχοντες περι τά 180 χιλόμετρα έκ Βελεσσών.

Ό κ. Σπαής άπορεί ότι εις τά 1915 ή έπιστράτευσις καί συγκέντρωσις του ελληνικού στρατού θά διήρκει περι τās 40 ήμέρας Άλλά δέν ύπολογίζει τρία πράγματα: Ότι δέν ύπήρχε τότε ό σιδηρόδρομος Λαρίσης — Θεσσαλονίκης, ότι διά θαλασσίαν μεταφοράν δέν ύπήρχον πλωτά μέσα ένεκα τής χρησιμοποίησεως πολλών ελληνικών πλοίων διά τās ανάγκας τών Συμμάχων καί τέλος ότι ένεκα τής συγχρόνου άποδιθάσεως εις Θεσσαλονίκην όχι μόνον ελληνικού άλλα καί συμμάχικου στρατού με όγκον έφοδίων, έπεδραδύνετο κατ' ανάγκην ή μεταφορά του ελληνικού στρατού.

Ό κ. Σπαής ό όποιος θά έχη άσφαλώς

σέσεις με άξιωματικούς του σημερινού Γενικού Έπιτελείου δέν τούς έρωτά εις πόσον χρόνον ύπολογίζουν τήν επιστράτευσιν καί συγκέντρωσιν του ελληνικού στρατού ΣΗΜΕΡΟΝ με τόν σιδηρόδρομον Λαρίσης — Θεσσαλονίκης, με τόν τμήμα Άθηνών — Λαρίσης ένισχυόμενον ώστε, νά δέχεται πολύ μεγαλύτερας μεταφοράς, με τήν Θεσσαλονικήν χρησιμοποιοιυμένην μόνο τών Έλλήνων καί με έπιβατικά πλοία μη άπασχολούμενα εις υπηρεσίας ξένων στρατών. Τά μετέπειτα στρατηγικά καί τακτικά συμπεράσματα του κ. Σπαή μη στηρίζενα επί τών αυτών προϋποθέσεων του κ. Μεταξά εις αι άναμφισήτητως όρθαί, δέν τόν άγαγουν εις διάφορα συμπεράσματα. Άλλά έφ' όσον αι προϋποθέσεις του κ. Μεταξά εις αι άναμφισήτητως όρθαί, δέν έλπόμεν τόν λόγον διατί πρέπει νά συζητώμεν επί τής έφαρμογής θάσεως, τήν όποιαν θέτει ως άφρητριαν τών συλλογισμών του ό κ. Σπαής.

Μετά τιμής
ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.
Άθηναι 11 Νοεμβρίου 1934

Εις τά όσα γράφει άνωτέρω ό «Άντισυνταγματάρχης Σ.» άπήντησεν ό συνταγματάρχης κ. Σπαής δι' άλλης έφημερίδος. Κατωτέρω διά τής τρίτης έπιστολής άνταπαντή έκ νέου ό «Άντισυνταγματάρχης Σ.»:

Κύριε Διευθυντά,
Ανέγνωστα μετά μεγάλην προσοχήν τήν άπάντησιν του Συνταγματάρχου κ. Σπαή τής 14ης Νοεμβρίου εις όσα έδημοσίευσας εις τό αξιότιμον φύλλον σας. Αυτούμαι μόνον πολύ διότι ό συνάδελφος δέν κατώρθωσε νά με πείση. Καί εμμαι όποχρεωμένος νά έπιμεινω εις τά όσα έδημοσίευσας.

Μαδ εις αι χ. άδύνατον νά παραδεχθώ ότι μετά δεκαέξ μήνας πολέμου ό Σερβικός στρατός θά ήμπορούσε νά διατηρήση τήν άρχικήν του δύναμιν. Βεβαίως έρησιμοποίησε τās έν τώ μεταξύ τών μαχών άναπαύλας όπως άναπληρώση κατά τόν έν τās άπωλείας. Δεδομένου όμως ότι ή τότε όργάνωσις του Σερβικού στρατού ήτο τούτη αυτή ώστε νά παρατίσση έξ άρχής τόν όσον ένεστι μεγαλύτερον αριθμόν μονάδων έπειτα ή μεγάλη δυσχερέσις τής άναπληρώσεως τών άπωλείων κατά τήν διάρκειαν μακρού πολέμου. Εις τās άπωλείας αυτάς όσον μάλιστα νά προστεθούν καί αι εξ άσθενειών καί άλλων αιτίων άπωλείαι. Αι πληροφορίαί τās όποιās, ως λέγει ό κ. Σπαής, έχει παρά τών άρμόδιων Σέρβων άξιωματικών εις, ως πάσα γνώμη σεβασταί, άλλα δέν άποτελούν δι' ήμάς έπιχείρημα. Άλλως τε καί ό Γερμανός Στρατηγός Φαλκενχάιν, όστις ήτο τότε Γενικός Έπιτελάρχης του γερμανικού στρατού καί συνεκρότησε τόν κατά τής Σερβίας στρατόν έκ Άυστριακών, Γερμανών καί Βουλγάρων δημοσίευει εις τόν κατά τόν 1920 έκδοθέν σχετικόν σύγγραμμά του ότι υπελόγιζε τās δυνάμεις του Σερβικού στρατού αιτις είχαν άπομεινει εις αυτόν έν συνόλω εις 190—200 χιλ. δηλαδή κατά τήν όλιγώτερας

Κατά του στρατού τούτου διηθύνοντο εκ Βορρά μὲν οἱ Αὐστρογερμανοί, ἐξ Ἀνατολῶν δὲ οἱ Βούλγαροι, οἱ τελευταῖοι διηρημένοι εἰς δύο ομάδας, ἡ μία ἐκ τῶν ὁποίων διηθύνετο μὲ τὸ ἀριστερόν της κέρας πρὸς τὴν Νύσσαν, ἡ δὲ ἕτέρα διηθύνετο νοτιῶς τῆς Νύσσης ἐπὶ μετώπου 50 χιλιομέτρων, μὲ τὸ δεξιὸν της πρὸς Βράνια, 40 χιλιομέτρα νοτιῶς τῆς Νύσσης καὶ τὸ ἀριστερόν της πρὸς Βελεσσά 90 χιλ. νοτιῶς τῆς Νύσσης. Δηλ. ἡ τελευταία αὕτη ὁμάς περιέκοπτε, ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως τὸ δεξιὸν τῶν Σέρβων μὲ σκοπὸν ἀποκοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν αὐτῶν πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ Μοναστήριον καὶ κύκλωσιν αὐτῶν ἀπὸ νότου. Συνεπῶς δὲν ἀπέμενε εἰς τοὺς Σέρβους παρὰ ἢ νὰ μείνωσιν ἐπὶ τόπου καὶ νὰ καταστραφῶσιν ἐνδόξως ἢ νὰ ὑποχωρήσωσι δι' ἀτραπῶν πρὸς Ἀλβανίαν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν θραδύτεραν μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν κατ' ἀρχάς, καὶ μετὰ ἀξιοθαυμάστου αὐτοθυσίας κατόπιν.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο δυνάμει 15 μεραρχιῶν (ἐξ 9 ταγματῶν ἐκάστη) ἦτο 135 χιλιάδων τυφεκίων καὶ λοιπῶν ὅπλων, ἐν ὄλῳ 160 χιλιάδας μαχητῶν. Ἡ ἐπιστρατεύσις του ἀρξαμένη τὴν 11ην Σεπτεμβρίου, ἦτο δύο ἡμέρας μετὰ τὴν βουλγαρικὴν, ἦτο κατ' ἀνάγκην θραδεῖα, διότι μὴ ὑπαρχουσῶν ἐφεδρειῶν ἐν τῇ νεοκτηθείσῃ Μα-

ἀπὸ ὅσας τὰς ὑπολογίζει ὁ κ. Μεταξάς. Καὶ γνωρίζομεν ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις κακοὶ στρατιωτικοὶ σχεδιάζοντες ἐκστρατείας μᾶλλον ὑπερτιμῶν τὸν ἐχθρὸν τῶν. Ὡστε ἐπιμένομεν ὅτι τὰ σερβικὰ τάγματα ὑπελείποντο ἀρκετὰ τῆς δυνάμεως τῶν 1000 ἀνδρῶν ἢν εἶχον τὰ μόλις ἐπιστρατευθέντα βουλγαρικὰ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τόπον τῆς συγκεντρώσεως τῶν κατὰ τὴν στρατιωτικὴν σύμβασιν Ἑλλάδος — Σερβίας 150 χιλιάδων Σέρβων, οὗτος ἔδει, κατὰ τὴν σύμβασιν, νὰ εἶνε ἡ ζώνη Γευγελή—Βελεσσά—Πιρὸς καὶ ὁ Συναγματοῦχος κ. Σπαῆς ἔνοιε πολὺ καλὰ διατὶ τοῦτο. Διότι τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἐνδιέφερε κυρίως ποία καὶ πόση Σερβικὴ δυνάμις θὰ κατείχε τὸν μετὰ τὸ ἑλληνικὸν στρατὸ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τοῦ Πιρὸς τῶν ἐκτάσεως 300 χιλιομέτρων περίπου. Εἰς τὸν ἥκρον τούτων ἦσαν μόνον 44 Σερβικὰ τάγματα δυνάμει 25 χιλιάδων ἀνδρῶν. Τὰ περὶ τὴν Νύσσαν καὶ βορείως αὐτῆς Σερβικὰ στρατεύματα τῆς 11 Σερβικῆς Στρατιᾶς ἐκάλυπτον τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῆα τῶν ἀπέναντι τῶν Αὐστρογερμανῶν πρὸς βορρᾶν ἐστραμμέναν 1ης καὶ 111 Σερβικῶν στρατιῶν. Ὡστε διὰ τὸν ἥκρον τῶν 300 χιλιομέτρων τὸν ὁποῖον μνημονεῖ ἡ σύμβασις καὶ ὅστις κυρίως ἐνδιαφέρει τοὺς Ἕλληνας οἱ Σέρβοι διέθετον μόνον 25 χιλιάδας ἀνδρῶν, δυνάμιν πολὺ μικρότεραν τῶν 150 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἀνεπαρκεστάτην ὅπως ἀντιταχθῆ κατὰ τῆς 111 Βουλγαρικῆς στρατιᾶς. Διὰ τοῦτο οἱ Βούλγαροι ταχύτατα καὶ πολὺ πρὶν ἢ συγκεντρωθῶν οἱ Ἕλληνες ἐν Μακεδονίᾳ κατέλαβον τὴν γραμμὴν Βελεσσά—Βράνια κυλιόμενοι οὕτω τὸ δεξιὸν τοῦ ὄγκου τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ ἀποκόψαντες τὴν συγκοινωνίαν του μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἀλλῶς θὰ εἶχον δι' ἡμᾶς τὰ πράγματα καὶ θὰ ἦτο ἐπιμέθοσις ἰδική μας μελετητέα, ἐάν ἀντὶ νὰ συγκεντρωθῶσιν οἱ Σέρβοι τὸν στρατὸν τῶν εἰς τὸ θόρειον μέρος τῆς ἑώρας τῶν, ἐγκατέλειπον τοῦτο εὐθὺς ἐξ

ἀρχῆς καὶ συνεκεντροῦντο πρὸς νότον ἐν τῇ βορειότερον τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ζώνῃ. Ἀλλὰ πᾶς τις ἔνοιε ὅτι τοῦτο καὶ δι' ἑθνικοὺς καὶ διὰ πολιτικούς λόγους ἦτο ἀδύνατον διὰ τοὺς Σέρβους.

Ἐννοοῦμεν τὴν στενοχωρίαν τοῦ Συναγματοῦχο κ. Σπαῆ διὰ τὴν θραδύτητα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ ἔτσι ἦσαν τότε τὰ πράγματα καὶ εἴπομεν διὰ ποίους λόγους. Ἐπιμένομεν δὲ, ὅτι καὶ τώρα ὅτε καὶ αἱ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι συμπληρώθησαν καὶ ἐβεβαιώθησαν, καὶ οἱ ἐν γένει ὄροι εἶνε καλύτερον διὰ τὴν Ἑλλάδα, πολὺ ἀπέχει ἡ ἑλληνικὴ συγκέντρωσις ἀπὸ τοῦς αἰσιολόγους ὀπλολογοῦς τοῦ κ. Σπαῆ. Τὸν σκεπτοῦμεν καὶ πάλιν νὰ πληροφορηθῆ ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ ὁποῖον ἔχει θεσπίσῃ τὰ μέσα νὰ κάμῃ ἀκριβεστέρους ὑπολογισμοὺς ἀπὸ τὸν κ. Σπαῆν, καὶ τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἐτῶν ματαίως ζητεῖ ἀπὸ τὸ Κράτος τὴν κατασκευὴν τῆς 2ας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μετὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ἀκριβῶς διὰ λόγους πού θίγομεν ἐνταῦθα.

Ἀυτοῦμεθα διότι δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν δημοσίᾳ τὸ ὄνομα μας εἰς τὸν κ. Σπαῆν ὡς θὰ εἴχομεν καθῆκον. Ἀλλὰ γνωρίζει καὶ ὁ ἴδιος ὅτι οἱ αξιωματικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ δὲν δύνανται νὰ δημοσιογραφοῦν ἐνυπογράφως. Νομιζομεν μάλιστα ὅτι ὡς ἀνώμμος ὑπὲρ τὸ δέον εἰδησιογραφῆσάμεν. Ἀλλῶς τε δὲν ἔχομεν τὸν πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενον καιρὸν. Θὰ σταματήσωμεν, λοιπὸν, ἐδῶ τὴν μετὰ τοῦ κ. Σπαῆ δημοσιογραφικὴν συζήτησιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἀπεκομίσασμεν τὴν ἐντύπωσιν περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἐπιχειρημάτων τὰ ὁποῖα ἐνεπύξαμεν εἰς τὴν πρώτῃν μας ἐπιστολὴν καθῶς καὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ κ. Μεταξά. Καὶ πιστεύομεν ὅτι καὶ οἱ ἀναγνώσται μας θὰ ἐπιείσησαν ἐπίσης.

Μετὰ τιμῆς

ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ Σ.

κεδονίᾳ, τὰ ἐν αὐτῇ σταθμεύοντα σώματα ἔδει νὰ ἐπιστρατευθῶσιν ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων τοῦ παλαιοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Ἡ δὲ συγκέντρωσις του ἐν Μακεδονίᾳ ἦτο ἀκόμη περισσότερο θραδεῖα, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ὁ σιδηρόδρομος Λαρίσης—Θεσσαλονίκης, συνεπῶς ἡ συγκέντρωσις αὐτοῦ ἔδει νὰ γίνῃ ἐν μέρει μὲν διὰ πορειῶν ἐκ Θεσσαλίας πρὸς Μακεδονίαν, ἐν μέρει δὲ διὰ θαλάσσης πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ Καβάλλαν, τοῦ δὲ Ε' Σώματος Στρατοῦ (Ἡπειροῦ) ἡ μεταφορὰ διὰ θαλάσσης θὰ ἦτο ἀκόμη περισσότερο θραδεῖα. Ὑπελογίζετο ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἐν συντελεσθῆ ΟΥΧΙ ΤΑΧΥΤΕΡΟΝ ΤΗΣ 21ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς 29ης Σεπτεμβρίου ὅποτε ἤρχισεν ἡ βουλγαρικὴ εἰσβολὴ εἰς τὴν Σερβίαν, μέχρι τῆς 21ης Ὀκτωβρίου, ὅποτε θὰ ἐπερατοῦτο ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Μακεδονίαν τὸ χρονικὸν διάστημα εἶνε 23 ἡμέραι. Καὶ κατὰ τὰς 23 ταύτας ἡμέρας ἡ τύχη τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ εἶχε κριθῆ τελειωτικῶς. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν θὰ ἐπρόφθανε πλέον νὰ παράσχη οὐδεμίαν βοήθειαν.

Ἐν τῷ μετὰ μετεφέροντο κατὰ τμήματα ἐκ Δαρδανελλίων καὶ ἐκ Μούδρου εἰς Θεσσαλονίκην τὰ κεκοπιακότα καὶ δεινοπαθήσαντα ἐκ τῆς πολυμήνου ἐκστρατείας Δαρδανελλίων λείψανα τοῦ ἀγγλοαλλικῶν στρατοῦ. Ἡ ὀλική των δυνάμις τὴν ἡμέραν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας ἦτο περίπου 30 χιλ. ἄνδρες. Μέρος αὐτῶν εἶχεν ἤδη προχωρήσει μέχρι Κριβολάκ ἐπὶ σερβικοῦ ἐδάφους ὀλίγα χιλιόμετρα βορείως τῆς Γευγελῆς καὶ ἐκεῖ εὐρεθὲν πρὸ ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ νέου εἰς Θεσσαλονίκην καταδιωκόμενον ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων μέχρι τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Τὴν περαιτέρω διώξιν αὐτοῦ ἐσταμάτησεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, δηλώσας προσωπικῶς πρὸς τὴν Γερμανίαν ὅτι δὲν θὰ ἠνείχτο τὴν δίωξιν τῶν Ἀγλογάλλων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἠδυνήθησαν ὅθεν νὰ ἐπιστρέψουν τὰ Συμμαχικὰ ταῦτα στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Τὴν κατάστασιν αὐτῶν ἀργότερα, τὸν Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, περιγράφει ὁ Ἐλσαί, ὅστις συνώδευσε τὸν στρατηγὸν Σαράιγ εἰς τὸ ἔργον του: «Αἱ περιπέτειαι τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς» ὡς ἐξῆς:

«Εἰς τὸν μικρὸν μας στρατὸν ἔλειπον ὅλα. Δὲν εἶχε παρὰ μερικὰς πυροβολαρχίας τῶν 75, ὀλίγα τινὰ ὀρειβατικὰ πυροβόλα, οὐδὲν βαρὺ πυροβόλον καὶ πολὺ μικρὰ ποσὰ ὀβιδίων. Δὲν εἶχεν οὐδεμίαν γεφυροσκευὴν. Ἐσπερεῖτο ἡμιόνων, οἵτινες ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ πόλεμον ὀρεινὸν οἷον ὤφειλε νὰ ἐπιχειρήσῃ. Τὸ ὑλικὸν του, πρωτόγονον, ἀσυμπλήρωτον, διαφόρων προελεύσεων, ξεκλειδωμένον, ὁμοίαζε μᾶλλον πρὸς ὑλικὸν φάλαγγος ἐγκαταλελειμμένης εἰς τὰ θάθη τῆς Τύνιδος».

Πῶς θὰ ἐνήργει ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ δυνάμεις 160 χιλ. μαχητῶν, ἐάν ἀπετελείετο τὴν συγκέντρωσιν του τὴν 21ην Ὀκτωβρίου, καὶ ἢ Ἑλλάς εἶχεν ἐξέλθει τῆς οὐδετερότητος; Θὰ ὤφειλε πρῶτον νὰ ἀφήσῃ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν 60 χιλιάδας περίπου διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰς ἔναντι αὐτῶν συγκεντρωμένας 90 χιλ. βουλγα-

ρικού στρατού. Και με τὸ ὑπόλοιπον, δηλ. 100 χιλ. μαχητῶν θὰ ὤφειλε νὰ θαδίσῃ πρὸς Βελεσσά, ὅταν πλέον ἡ τύχη τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ θὰ εἶχε κριθῆ δύο ἑκατοντάδας χιλιομέτρων βορειότερον, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ πλέον 300 χιλ. τοῦλάχιστον Αὐστριακῶν, Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων. Καὶ ἂν κατῶρθωνεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ὑποχωρῶν καὶ κρατήσῃ τὴν γραμμὴν τοῦ ὄρους Μπέλεσι, τί θὰ συνέβαινε ὅταν, αἰ ἤδη κύριαί τῆς γραμμῆς Βελιγραδίου — Σόφιας — Κωνσταντινουπόλεως Κεντρικαὶ Δυνάμεις, ἀνεφωδίαζον τὸν τουρκικὸν στρατὸν, ὥστε μεγάλα τμήματα αὐτοῦ νὰ προελάσσωσι διὰ Δυτικῆς Θράκης εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν;

Ἡ Ἑλλάς δὲν ἐπρόφθανε πλέον νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν. Ἀφοῦ δὲ καὶ οἱ Ἀγγλογάλλοι δὲν εἶχαν δυνάμεις νὰ στείλωσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἕνεκα τῆς πιέσεως τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ αὐτῶν μέτωπα, ἡ Ἑλλάς θὰ παρεσύρετο εἰς ματαίαν καὶ ἄσκοπον καταστροφὴν.

Ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 2ας Νοεμβρίου 1934, μὲ προκαλεῖ εἰς συζήτησιν διὰ νὰ μοῦ ἀποδείξῃ ὅτι ἐπικρατήσις τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἦτο ἀπολύτως ἀποκεκλεισμένη εἰς τὸ βαλκανικὸν μέτωπον ἕνεκα τῆς ὑπάρξεως μιᾶς μόνον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Βελιγραδίου πρὸς Νότον. Εἶμαι πρόθυμος νὰ ξανακούσω τὰ ἐπιχειρήματά του, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξε τῷ 1916 διὰ τοῦ «Κήρυκος» καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀπήντησα τότε, ἀνατρέψας αὐτὰ διὰ τῆς «Ν. Ἡμέρας», ἀνωμόως, διότι τότε δὲν ἐδικαιοῦμην νὰ δημοσιογραφῶ ἔνυπογράφως. Ἀλλὰ τὸν εἰδοποιῶ ὅτι ὅσα ἐκθέτω σήμερον δὲν ἀνάγονται εἰς τὸ 1916 ΑΛΛΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΝ ΚΑΙ ΝΟΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς ὑφίστατο καταστροφὴν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θὰ εἶχε πλέον κανένα λόγον νὰ γράφῃ εἰς τὸν «Κήρυκα» τοῦ 1916 τὰ ἀξιοπεριέργα στρατηγικά του ἄρθρα. Ἐχομεν χρέος νὰ τοῦ κάμωμεν τὴν εἰδοποίησιν αὐτὴν, διότι ἡ εὐρεῖα διάνοια μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος ἑαυτὸν, ὡς πολιτικόν, εἰς ἕνα προηγούμενον ἄρθρον του, εἶνε τόσο εὐρεῖα, ὥστε πλέει εἰς τὸ ἀχανὲς ἄπειρον, ἀγνοοῦσα διαστήματα καὶ χρόνους, ἐνῶ ἡ στενὴ διάνοια, μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος προικίζει ἐμὲ εἰς τὸ ἴδιον ἄρθρον του, ὡς στρατιωτικὸν ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς στερεᾶς γῆς, ἀντιλαμβάνομένη τὰ πάντα ἐν χρόνῳ καὶ χώρῳ καὶ ζυγίζουσα πᾶσαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῆ θάσει ποσῶν χρόνων καὶ ἀποστάσεως.

Ἡ Ἑλλάς ἐπομένως ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ οὐδετέρα. Χωρὶς δὲ νὰ προεξοφλήσῃ ὅτι θὰ μείνῃ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου οὐδετέρα, καὶ ὅτι εἰς δεδομένην κατάλληλον στιγμήν καὶ λαμβάνουσα ἀσφαλῆ ἀνταλλάγματα, δὲν θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἔλαθε τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (καὶ ὄχι 21 Σεπτεμβρίου, ὅπως διαρκῶς κατὰ λάθος λέγει ὁ κ. Βενιζέλος), τὰς ἐγγυήσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων, τὰς ὁποίας εἰς μάτην ἀρνεῖται μὲ τόσο τυφλὸν πείσμα καὶ μὲ τόσας κατ' ἐμοῦ ὕβρεις ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφοῦ τὰς πιστοποιοῦν τόσο ἀξιόπιστοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τὰς εἶδον καὶ τὰς ἐμελέτησαν καὶ ἀφοῦ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν τρεῖς περίπου ἑβδομάδας πρὶν ἀκόμη κοινοποιηθῆ ἔδω ὀριστικῶς διατυπωμένον συνεζήτησεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς

28ης Σεπτεμβρίου 1915, δηλώσας μάλιστα ὅτι ἔχει γνῶσιν μέρους αὐτοῦ ἀπὸ ἐπισήμου στόματος, καὶ ἐτέρου μέρους ἀπὸ ἐπισημοτάτου τοιούτου.

Μὰς μένει ὁμως μία ἀπορία. Ἡ Βασιλικὴ πολιτικὴ ἔστω ὅτι παρεβίασε τὴν ἑλληνοσερβικὴν συνθήκην τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915, διὰ νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ μιᾶς καταστροφῆς. Πῶς τὴν κατηγορεῖ δι' αὐτὸ ὁ κ. Βενιζέλος ὅστις τὸν Αὐγουστον τοῦ 1914 παρεβίασε πρῶτος αὐτὸς τὴν ἑλληνοσερβικὴν Συνθήκην καὶ διὰ τὸν κίνδυνον νὰ καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς; Τὸ ἀνεπτύξαμεν αὐτὸ διὰ μακρῶν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας χωρὶς νὰ τύχωμεν ἀπαντήσεως. Ἀνεπτύξαμεν μάλιστα ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τότε διὰ νὰ ἀρνηθῆ τὴν βοήθειαν εἰς τὴν Σερβίαν ἀπεσκόπει νὰ ἐπιρρίψῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὸν πόλεμον. Ἀπεδείξαμεν τοῦτο ἀπὸ φράσιν τοῦ τηλεγραφήματός του τῆς 12ης Ἰουλίου ἐκ Μονάχου πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργόν του τῶν Ἐξωτερικῶν, τὴν ὁποῖαν φράσιν ΔΟΛΙΩΣ ἀπέκοψεν ἀπὸ αὐτό, ὅταν ἐδημοσίευσε τοῦτο ἡ διαδόχτος Λευκὴ του Βίβλος τοῦ 1917. Ἐπὶ τῆ εὐκαιρίᾳ μάλιστα ποῦ ἦλθε πάλιν ὁ λόγος διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, δημοσιεύομεν τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ κ. Βενιζέλος ἔστειλε μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ προηγουμένου, τὴν 11ην Ἰουλίου 1914, ἐκ Τεργέστης πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπουργόν τῶν Ἐξωτερικῶν.

«Λαθῶν γνῶσιν ἅμα τῇ ἐνταῦθα (Τεργέστην) ἀφίξει μου τοῦ τηλεγραφήμου τῆς Αὐστρίας καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν ἐν Βιέννῃ γνῶμῶν, σπεύδω νὰ σὰς ἀνακοινώσω τὰς ἐντυπώσεις μου. Προκειμένου νὰ ὀμιλήσῃτε μὲ τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν τῆς Σερβίας, ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀπουσία μου σὰς παρέχει εὐλογοφανεῖς λόγους ὅπως ἀναβάλετε πᾶσαν ἄμεσον ἀπάντησιν ἐὰν ἡ Σερβία σὰς ἐξήτῃ τὴν ΕΚΠΛΗΡΩΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΜΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ. Ἀναθάλλοντες τὴν ἀπάντησιν θὰ ἠδύνασθε ἐνδεχομένως καὶ νὰ ἀνακινήσῃτε τὴν γνώμην ὅτι ἐὰν ΟΠΩΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ, ἡ ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ ΤΟΥ ΣΕΡΑΓΙΕΒΟΥ ΚΑΤΑΔΕΙΚΝΥΕΤΑΙ ΚΑΘΑΡΑ, καθίσταται ἀναγκαῖον διὰ τὴν Σερβικὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν θέλῃ, νὰ ἀποφύγῃ τὴν ΜΟΡΦΗΝ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΣ, νὰ ἐπιδείξῃ πᾶσαν συμφιλωτικὴν διάθεσιν (νὰ ἀποδεχθῆ) δηλαδὴ τὸ τελεσίγραφον τῆς Αὐστρίας. Σημ. Μ.). Τοιαύτη ἀνάγκη καθίσταται τόσο μᾶλλον ἐπιτακτικὴ, ὅσον κατὰ τὰς ἰδίας τῆς πρὸς ἡμᾶς δηλώσεις, ὅταν ὠξύνθησαν αἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκίαν, ἡ Σερβία δὲν ἦτο τότε ἔτοιμος διὰ πόλεμον».

Καλὰ, νὰ τῆς ἀρνηθῆ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμμαχικῶν του ὑποχρεώσεων διότι δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἄλλως τε τὸ ἔκαμε μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἔστω. Ἀλλὰ νὰ τῆς κολλήσῃ καὶ τὴν ρετινιάν, ὅτι αὐτὴ προεκάλεσε τὴν Αὐστρίαν εἰς πόλεμον! Καὶ αὐτὴ ἡ μνησικακος ὑπενθύμισις τῆς ἀρνήσεώς της νὰ μᾶς βοηθήσῃ τὸν Μάϊον τοῦ 1914, τὴν στιγμήν ποῦ ἐκινδύνευεν ἡ ὑπαρξίς της! Ποῦ ἦσαν τότε αἱ σερβικαὶ συμπάθειαι τοῦ κ. Βενιζέλου;

Καὶ πῶς τοιαῦτα διαπράξας τὸ 1914 ὁ κ. Βενιζέλος, μετὰ ἕνα

έτος έπετέθη κατά τών αντίπαλων του άποκαλών αυτούς και σήμερα προδότας της Σερβίας και της 'Αντάντ; Και εξέγυριε κατά της 'Ελλάδος την μήνιν τών λαών και τών Κυβερνήσεων τών Συμμάχων, σπρώξας την Πατρίδα του εις τόν δρόμον του Γολγοθά τόν όποιον επί ετη έβάδισε στενάζουσα υπό τόν θάρος άδικου έχθρας;

Υ. Γ. 'Επί τέλους ό κ. Βενιζέλος, μάς άπεκάλυψε χθές ποιοι ήσαν οι χαλκεύσαντες τόν διαβόητον τηλεγράφημα Πασσάρωφ. ΗΣΑΝ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ, ΔΗΛΑΔΗ ΤΟΥ ΓΝΩΣΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΤΟΥ ΤΗΣ ΠΛΑΣΤΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ ΤΗΣ 27ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 (π. ή.) την όποιαν άστυνομίαν ψευδώς χαρακτηρίζει ό κ. Βενιζέλος χθές ως γαλλικήν άρχήν ένφ ήτο πράγματι ή διαβόητος γαλλική προπαγάνδα δηλ. τά πάσης προελεύσεως άποθράσματα της Μεσογείου και περι της όποιας και τών στενών της μετά του κ. Βενιζέλου σχέσεων θά άσχοληθώμεν προσεχώς ιδιαιτέρως.

Εις τόν άρθρον του της 6ης Νοεμβρίου ό κ. Βενιζέλος μάς άποτείνει τέσσαρα έρωτήματα ζητών άπάντησιν. Θά την λάβη, αλλά θά τελειώσω προηγουμένως με την άπάντησιν εις τά προγενέστερα άρθρα του.

ΑΡΘΡΟΝ 190Ν (9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΠΑΘΕΙ ΝΑ ΘΕΣΗ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΠΡΟ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ. Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΞΑΠΑΤΗΣΕΩΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ.

'Ερχόμεθα τώρα εις τόν τρίτον μέρος της άπαντήσεώς μας εις τά έπτá άρθρα του κ. Βενιζέλου εις τά όποια προσετέθησαν έν τώ μεταξυ και άλλα όπως συνώψισαμεν αυτά εις τόν άρθρον μας της 6ης Νοεμβρίου. Δηλ. εις τί σκοπόν απέβλεπεν ή έπιστράτευσις του 'Ελληνικού στρατού του Σεπτεμβρίου 1915 και διατί αύτη διετηρήθη.

'Η 'Ελληνική έπιστράτευσις ή κηρυχθείσα την 10ην Σεπτεμβρίου 1915, ήτο τόν άμεσον παρακολούθημα της βουλγαρικής έπιστρατεύσεως της 9ης Σεπτεμβρίου 1915.

'Αλλά ποιος ήτο ό σκοπός της βουλγαρικής έπιστρατεύσεως;

Τώρα, οι εκ τών ύστέρων κρίνοντες τά πράγματα, και μετά την δημοσίευσιν όλων τών διπλωματικών έγγραφων, όλων τών Κρατών, τών αναφερομένων εις την έποχήν εκείνην, είνε εύκολον νά λέγουν ότι ό σκοπός της Βουλγαρίας όπως προσβάλη την Σερβίαν ήτο προφανής. Τότε όμως ή τοιαύτη βεβαιότης δέν ήτο άπόλυτος. Αί Δυτικά Δυνάμεις, μάλιστα δέ ή 'Αγγλία, δέν είχον άκόμη έγκαταλείψει την έλπίδα νά συμπαρασύρουν την Βουλγαρίαν ύπερ αυτών. Αύτη αύτη ή Βουλγαρία με την κήρυξιν της έπιστρατεύσεως, ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΚΗ-

ΡΥΞΕΙ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ, ούδέν καν άπεκάλυψεν εϋθός άμέσως τας προθέσεις της. Βεβαίως πάσα πιθανότης ύπήρχεν ότι θά έστρέφετο κατά της Σερβίας, αλλά άπεκλείετο και τόν ένδεχόμενον νά στραφή καθ' ήμών; "Ωστε έπεβάλλετο ή 'Ελληνική έπιστράτευσις ως μέτρον προνοίας και στοιχειώδους προφυλάξεως, και τόν τοιοϋτον άνηγγέλη εις τόν λαόν δι' άνακοινωθέντος της Κυβερνήσεως.

Δηλαδή: εάν έπεστρατεύετο ή Βουλγαρία, και ή 'Ελλάς έμενεν άνεπιστράτευτος, άπεκλείετο άπολύτως, ή Βουλγαρία πανέτοιμος, νά συνεννοηθί μετά τών Δυτικών Δυνάμεων και νά μάς έκβιάσθ εις την παραχώρησιν όλοκλήρου της 'Ανατολικής Μακεδονίας, μη προσβάλλουσα την Σερβίαν; Τό κατά πόσον ήτο δικαιολογημένη μία τοιαύτη άνησυχία της 'Ελλάδος θά άναπτύξωμεν εις προσεχές άρθρον.

"Ωστε πρώτος σκοπός της 'Ελληνικής έπιστρατεύσεως ήτο: άμυνα της 'Ελλάδος.

'Αλλά, όρθότατα, βεβαίως, ό κ. Βενιζέλος εξέτασεν άμέσως εις την συνάντησιν του μετά του Βασιλέως την περίπτωσιν έπιθέσεως της Βουλγαρίας κατά της Σερβίας, και έν συναφεία, τόν τί θά έπραττεν ή 'Ελλάς εις την περίπτωσιν ταύτην.

'Ο κ. Βενιζέλος κατηγορεί τώρα τόν Βασιλέα ότι τόν εξηπάτησε Του έπήρε, λέγει, την έκδοσιν του Διατάγματος της έπιστρατεύσεως, χωρίς νά του είπη ότι είνε άποφασισμένος όπως ούδέποτε νά μη πολεμήσθ κατά της Βουλγαρίας κηρυττούσης τόν πόλεμον κατά της Σερβίας.

'Αλλά άκριβώς ό Βασιλεύς δέν ήτο καθόλου άποφασισμένος νά μη βοηθήσθ την Σερβίαν. 'Εάν ήτο δυνατή τοιαύτη βοήθεια, χωρίς νά έκτεθί ή 'Ελλάς εις μίαν καταστροφήν, βεβαίως θά τόν έπραττε. 'Αλλά ήτο τούτο δυνατόν με μόνας τας δυνάμεις της 'Ελλάδος; Βεβαίως όχι. 'Ανεπτύξαμεν τούτο εις προηγούμενον άρθρον, ώστε δέν ύπάρχει άνάγκη νά επανέλθωμεν εις αυτό. Διά νά άντιμετωπίσωμεν τελεσφόρως την Βουλγαρίαν, θά έπρεπεν ή Σερβία, έκτός στρατού δυναμένων τούτης ώστε νά σταματήσθ την προέλασιν τών Αυστρογερμανών, νά είχε και άλλας 150 χιλ. στρατού διαθεσίμους εις τά Βουλγαρικά σύνορα κατά της Βουλγαρίας όπως έν συμπράξει μετά του 'Ελληνικού στρατού καταβάλωσι την Βουλγαρικήν έπιθεσιν.

'Αλλά ή Σερβία δέν τας είχε. 'Ολόκληρος ό άπομείνας μετά έν έτος συνεχούς πολέμου στρατός της μόλις έπάρκει διά την κατά τών Αυστρογερμανών άμυνάν της. 'Αφίνω κατά μέρος ότι ούτω δέν έπληροϋτο και ό συμμαχικός όρος, ό καθοριζόμενος διά του 2ου άρθρου της στρατιωτικής συμβάσεως. Τότε ό κ. Βενιζέλος προτείνει εις τόν Βασιλέα νά έρωτήσθ τους Συμμάχους εάν ήδύναντο νά άντικαταστήσωσι τους έλλείποντας 150 χιλ. Σέρβους διά 150 χιλ. 'Αγγλογάλλων. 'Επρόκειτο λοιπόν περι άπλής έρωτήσεως. 'Εάν οι Σύμμαχοι έδέχοντο, θά εξητάζαμεν άμέσως πώς θά ήτο δυνατόν νά άποσταλοϋν τά 'Αγγλογαλλικά ταϋτα στρατεύματα έγκαιρώς, και νά μεταφερθοϋν έγκαιρώς εις τά Σερβοβουλγαρικά σύνορα ώστε την στιγμήν της ένάρξεως τών έχθροπραξιών, νά είνε αί 150 χιλ. 'Αγγλογάλλων όχι έν σχεδίω νά άποσταλώσιν εις Θεσσα-

λονίκη, αλλά πράγματι εις τὰ Σερβοβουλγαρικά σύνορα, ὅπως ὤριζε τὸ ἄρθρον 2 τῆς Ἑλληνοσερβικῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως. Ἐάν πραγματικῶς οἱ Σύμμαχοι ἠδύνατο νὰ ἀποστεύωσιν ἀμέσως 150 χιλ. ἄνδρας καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἐγκαίρως καὶ πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς ἐισβολῆς νὰ εἶνε εις τὰ Σερβοβουλγαρικά σύνορα, τότε θεβαίως ὁ Βασιλεὺς θὰ ἀπεφάσιζε τὸν πόλεμον. Ὁ κ. Βενιζέλος ἰσχυρίζομενος ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ὀπωσδήποτε ἀποφασισμένος νὰ μὴ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀπόδειξις τὴν ὁποίαν φέρει περὶ τούτου εἶνε τὸ τηλεγράφημα Πασσάρωφ, τοῦ ὁποίου τὴν πλαστότητα κατεδείξαμεν, ὠμολόγησε δὲ αὐτὴν, τὴν 7ην Νοεμβρίου καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἀποκαλύψας ὅτι τὸ ἐχάλκευσε ἡ ὑπὸ τὸν Ροκφέιγ γαλλικὴ προπαγάνδα. Εἶνε τηλεγράφημα χαλκευθὲν τὸ 1917 διὰ τὴν δικαιολογήσῃ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰς πρωτοφανεῖς εἰς τὴν ἱστορίαν ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦρκει ἀπλή θεβαίωσις τῶν Συμμάχων ὅτι θὰ μᾶς ἔστειλεν τοὺς 150 χιλ. ἄνδρας. Θὰ ἔπρεπε διὰ στρατιωτικῆς διαπραγματεύσεως καθορισούσης τὴν ὄλην ἐνέργειαν νὰ πεισθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὄχι μόνον θὰ ἐστέλλετο ὁ στρατὸς οὗτος, ἀλλὰ καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἐγκαίρως εἰς τὴν ὑπὸ τῆς στρατ. συμβάσεως ὀριζομένην θέσιν. Μία τοιαύτη πρόνοια δὲν ἀποδεικνύεται μόνον ἐκ τῶν μετέπειτα συμβάσεων ὅτι θὰ ἦτο ἀναγκαία, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλους τοὺς διαρρευσάντας μῆνας καὶ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος κατακρίνει δριμύτως εἰς τὰ ἄρθρα του. Μία τοιαύτη στρατιωτικὴ διαπραγματεύσις ἀναγκαζομένη θὰ κατηγάσκεν χρόνον τινά, ὁ ὁποῖος ἐξηρτάτο ἐκ τῆς προθυμίας καὶ τῆς ἐτοιμότητος τῶν Συμμαχικῶν Ἐπιτελείων διὰ τοιοῦτους συνδυασμούς, νὰ γίνῃ συντομώτατος.

Ἐάν ἐκ τῆς διαπραγματεύσεως ταύτης ἐπέιθετο ὁ Βασιλεὺς περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἐγκαίρως τῆς ἀποστολῆς ταύτης τῶν 150 χιλ. Ἀγγλογάλλων εἰς τὰ Σερβοβουλγαρικά σύνορα, θὰ ἀπεφάσιζε τὸν πόλεμον. Ἐάν ἐπέιθετο περὶ τοῦ ἐναντίου δὲν θὰ τὸν ἀπεφάσιζε, θὰ ἔμενε οὐδέτερος. Ἐν τῷ μεταξύ μέχρι οὐ λάθῃ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ τοῦ ἐπέτρεπον νὰ ἀποφασίσῃ, ἢ κηρυχθεῖσα Ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις θὰ ἐξηκολούθει συντελουμένη, ὥστε ἡ πολεμικὴ προετοιμασία τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ ὑφίστατο θραδύτητα.

Ὡστε τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ λάθῃ ἀπόφασιν οὔτε περὶ πολέμου, οὔτε περὶ οὐδετερότητος. Ἦτο ἄλλως τε ἐλεύθερος νὰ λάθῃ ἀπόφασιν κατόπιν ὅταν θὰ εἶχε ὅλα τὰ προαναφερθέντα στοιχεῖα. Οὐδεμίαν δὲ εἶχε δέσμευσιν περὶ οὐδετερότητος οὔτε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, οὔτε πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, οὔτε τότε, οὔτε καὶ κατόπιν μετὰ τὴν λήψιν τὴν 21ην Ὀκτωβρίου τῶν ἐγγράφων ἐγγυητικῶν δηλώσεων τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων τῆς, ὅπως εἰς προηγούμενα ἄρθρα ἐξεθέσαμεν.

Οὔτε ὁ κ. Βενιζέλος, ἄλλως τε, ἀπήτησε τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ λάθῃ τοιαύτην ἀπόφασιν, οὔτε τότε ὑπέβαλε πρὸς αὐτὸν παραίτησιν, οὔτε ὑπῆρχε πρόθεσις παραιτήσεως. Οὔτε τὴν 22αν Σεπτεμβρίου μετὰ τὸν πολεμικώτατον κατὰ τῆς Γερμανίας

λόγον του ἐν τῇ Βουλῇ θὰ ὑπέβαλλε παραίτησιν, ἐάν ὁ Βασιλεὺς πληροφορηθεὶς τὰς ἐν τῇ Βουλῇ δηλώσεις του δὲν τὸν ἐκάλει καὶ τὸν ἐξηνάγκαζεν εἰς παραίτησιν.

Διότι ὁ κ. Βενιζέλος κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἀπὸ 10—12 Σεπτεμβρίου ἐσκευάζει πῶς νὰ περιπλέξῃ τὸν Βασιλέα εἰς πόλεμον θέτων αὐτὸν αἰφνιδιαστικῶς πρὸ τετελεσμένου γεγονότος.

Καὶ πρῶτον τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἀντὶ νὰ κάμῃ ΑΠΛΗΝ ΕΡΩΤΗΣΙΝ πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀντάντ, ὅπως κατόπιν τῆς ἀπαιτήσεως τῶν Συμμάχων καὶ μετὰ τὴν ἐξακρίθωσιν τῶν προαναφερθέντων στοιχείων ἀποφασίσῃ ἢ ὄχι ὁ Βασιλεὺς, ἔκαμε πρὸς αὐτοὺς ΠΡΟΤΑΣΙΝ τοιαύτην ὥστε ἡ καταφατικὴ τῶν ἀπάντησις ἐδέσμευσε τὴν Ἑλλάδα. Δηλαδή ἔκαμε ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ. Ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα διπλωματικὰ ἔγγραφα ἀποδεικνύοντα τοῦτο, ἀνεφέραμεν καὶ τὰς ἐν ταῖς Βουλαῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας συζητήσεις τῷ 1916, καθ' ἃς ρητῶς ἐτονίζετο ἡ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰς δηλώσεις τοῦ Γκρέυ καὶ τοῦ Δελκασσέ. Εἰς τὴν αὐτὴν συζήτησιν τῆς γαλλικῆς Βουλῆς ὁ Μπριάν ἐδήλωσε:

«ΕΙΝΕ ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΝ, ΚΥΡΙΟΙ, ΟΤΙ ΠΡΟΣΕΚΛΗΘΗΜΕΝ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ».

Κατόπιν ὁ κ. Βενιζέλος, ἀφοῦ ἔκαμε τὴν πρόσκλησιν, ζητεῖ νὰ τὴν ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν Βασιλέα. Διαβεβαίωσεν αὐτὸν καὶ διὰ τοῦ κ. Μερκάτη τὴν αὐτὴν ἐσπέραν τῆς 10ης Σεπτεμβρίου, καὶ ἀπ' εὐθείας ὁ ἴδιος τὴν ἐπομένην, ὅτι ἡ πρὸς τοὺς πρέσβεις ἐνέργειά του εἶχε καθαρῶς προσωπικόν (!) χαρακτῆρα καὶ διὰ νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ τοῦ παρουσιάζει τὴν μεθεπομένην τὸν κ. Γκιγιεμέν μεθ' οὗ εἶχε προσυνηνοθηθῇ, καὶ ὅστις θεβαίωσεν τὸν Βασιλέα ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐξεκαθαρίσθη καὶ ὅτι ἡ ΠΡΟΤΑΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΜΗ ΓΕΝΟΜΕΝΗ, καὶ τοῦτο καθ' ἣν στιγμὴν ὁ κ. Βενιζέλος ΕΛΑΜΒΑΝΕ ΤΑΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΟΤΙ ΔΕΧΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ.

Ἀφίνει κατόπιν τὸν Βασιλέα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διαπραγματεύσεων του καὶ τῶν προσπαθειῶν του ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸ ταχύτερον τὴν εἰς Θεσσαλονίκην ἀπόβασιν τῶν Ἀγγλογάλλων. Γνωρίζει ἤδη ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ 150 χιλ. διότι ναὶ μὲν οἱ Γάλλοι ὑπέσχοντο τὸ μεριδίον των (μὲ τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐξέθεσα εἰς προηγούμενον ἄρθρον μου νὰ μὴ στείλωσι παρὰ μικρὰν δύναμιν), ἀλλὰ οἱ Ἀγγλοὶ τοῦ εἶχον ἤδη δηλώσει ὅτι ἐλαχίστην δύναμιν θὰ τοῦ ἔστειλον. Ἐν τούτοις ἐπιμένει νὰ γίνῃ ἡ ἀπόβασις αὕτη ὀπωσδήποτε. Τὴν 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ὁ Σέρ "Εδ. Ἐλλιοτ τηλεγραφεῖ εἰς τὴν κυβερνήσιν του.

«Ὁ κ. Βενιζέλος μοῦ δηλοῖ ὅτι, κατ' αὐτόν, ὅλα θὰ πᾶνε καλά, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ στείλωμεν στρατεύματα ΠΡΟΤΟΥ ΔΥΝΗΘΗ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΗ ΤΗΝ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Πρὸς ἀναπήρωσιν, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εὕρσκει ὅτι θὰ ἦτο κακὴ ἡ ἰδέα, νὰ ἀποβιβάσωμεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐφόδια, ὑλικόν, ἵππους ὀδηγούμενους ὑπὸ ἀνδρῶν ΕΝΔΕΔΥΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΑ, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔκαμνον δῆθεν ὅτι προορίζονται διὰ τὴν Σερβίαν, καὶ ἐν τῷ μετα-

ξυ τὰ πρὸς ἀπόβασιν στρατεύματα θὰ εἶνε ἔτοιμα εἰς Μοῦδρον καὶ Μυτιλήνην».

Δηλ. διὰ τὴν ἐξαπατήσῃ τὸν ἐν ἀγνοίᾳ εὐρισκόμενον Βασιλέα προτείνῃ τὴν ἀρχίση ἢ ἀπόβασιν εἰς Θεσσαλονίκην ΥΠΟ ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΙΝ!

Συνενοεῖται ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως μὲ τοὺς πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ὅπως ἀρχίση ἢ ἀπόβασιν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐξέθεσα ταῦτα ἐν λεπτομερείᾳ εἰς προηγούμενον ἄρθρον μου. Συναποφασίζει μετὰ τοῦ κ. Γκιγιεμέν ὅτι ἅμα θὰ ἀρχίση ἢ ἀπόβασιν, διὰ τὴν καλύψῃ τὰς ἐνεργείας του, θὰ διαμαρτυρηθῇ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ σερ "Εδ. Ἐλλιοτ ἔχων ὁδηγίαν δὲν ἐδέχετο τὴν γίνῃ ἢ διαμαρτυρία, ὑπεσχέθη τὴν δηλώσῃ ὅτι αὕτη γίνεται ἀπλῶς διὰ τὸν τύπον. Ἀνέφερα εἰς προηγούμενον ἄρθρον τὰ σχετικά τηλεγραφήματα. Καὶ τέλος, ὅταν τὴν 16ην Σεπτεμβρίου, ἀρχίζει ἢ ἀπόβασιν τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, μεταβαίνει δῆθεν ἐν ἀγανακτήσει, διὰ τὸ ἀπρόοπτον γεγονός, εἰς τὸν Βασιλέα, δηλών ὅτι θὰ διαμαρτυρηθῇ ἐντόνως καὶ διαμαρτύρεται χλιαρώτατα καὶ διὰ τὸν τύπον, καὶ θεβαιώνει προκαλῶν ἐπὶ τούτου δηλώσιν τοῦ Γκιγιεμέν, ὅτι τὰ στρατεύματα ταῦτα προορίζονται διὰ τὴν διαβῶσιν εἰς τὴν Σερβίαν.

Ἄπασαι αἱ Στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχον τηρηθῆ ἐπιμελέστατα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν τεκταινομένων. Οὐδεὶς ἐγνώριζε τίποτε πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἀποβάσεως. Ἐὰν τὸ Ἐπιτελεῖον ἀνέμενε τὸ παραμικρὸν δὲν θὰ εἰδοποιεῖ ἐγκαίρως τὸν ἐν Θεσσαλονικῇ στρατηγὸν Μοσχόπουλον;

Διατὶ ὅλη αὕτη ἡ σκευωρία; Ὁ κ. Βενιζέλος ἐγνώριζεν ἤδη ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ ἐλαχίστην δύναμιν θὰ ἔστειλλον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅτι οὕτω τὸ σύνολον θὰ ἦτο πολὺ κάτω τῶν 150 χιλ. ἀνδρῶν, ὅτι καὶ ὁ ὀλιγάριθμος Ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς θὰ ἀποτελεῖτο ἀπὸ κεκοπιακότα καὶ δεινοπαθήσαντα στρατεύματα τῶν Δαρδανελλίων, ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΟΤΙ ΘΑ ΩΦΕΙΛΕ ΝΑ ΑΝΑΜΕΝΗ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ΝΑ ΔΕΧΘΗ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΕΠΙΚΟΥΡΙΑΝ, καὶ οὕτω καὶ ἡ ἀπόβασιν εἰς Θεσσαλονίκην θὰ ἐματαιοῦτο καὶ ἡ ἔξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος δὲν θὰ ἐπετυγχάνετο.

Ἦθέλησε λοιπὸν τὴν θέσῃ τὸν Βασιλέα ΠΡΟ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ.

Διὰ τὴν μὴ νομισθῆ δὲ ὅτι λέγω ἀπλῶς εἰκασίας, φέρω καὶ τὴν ἔγγραφον περὶ τούτου ἀπόδειξιν:

Τὴν 16ην Σεπτεμβρίου, τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην ὁ κ. Ἰσθόλσκυ, πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Παρισίοις, τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησιν του (ἀρ. τηλ. 605):

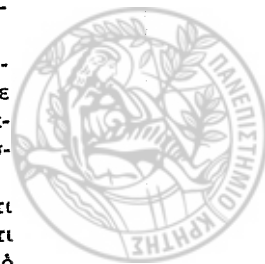
"Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Δελκασσέ ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχη τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις κατάστασις εἶνε ἀσαφής. Εἶνε ἀληθές ὅτι κατὰ τὰς πληροφορίας αἰτινες σήμερον ἔφθασαν ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ Βενιζέλος ὁ ἴδιος ΣΥΝΙΣΤΑ ΕἰΣ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΝΑ ΣΤΕΙΛΩΣΙ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕἰΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ὑποσχόμενος νὰ περιορισθῇ εἰς ἀπλὴν διαμαρτυρίαν διὰ τὸν τύπον. ΕΚΦΡΑΖΕΙ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ ΟΤΙ ΔΙΑ ΤΟΙΟΥΤΟΥ ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ, ΘΑ

ΕΚΒΙΑΣΘΗ Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΑ ΤΑΧΘΗ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΕἰΣ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ...»

Ὁ Ἰσθόλσκυ γνωρίζει ταῦτα ἀπὸ τὸν Δελκασσέ ὅστις τὰ γνωρίζει ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις κ. Γκιγιεμέν μεθ' οὗ τὰ συνεφώνησεν ὁ κ. Βενιζέλος.

"Ὡστε ἢ θὰ παρέσυρε τὸν Βασιλέα πρὸς πόλεμον, οὐχὶ πλέον μὲ τὰς 150 χιλ. ἀνδρῶν, ἀλλὰ μὲ μικρὰς δυνάμεις Ἀγγλογάλλων καὶ αὐτὰς ἀνετοιμούς, ἢ ἂν ὁ Βασιλεὺς ἤρνεϊτο θὰ ἔφερον αὐτὸν εἰς ἔχθραν μὲ τὴν Ἀντάντ, μὲ ἀγγλογαλλικὸν στρατὸν ἐν Θεσσαλονικῇ, ἔτοιμον νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Τί νὰ ἔκαμνεν ὁ Βασιλεὺς ἀφοῦ ἢ ἀπόβασιν ἐνηργεῖτο πλέον, αἱ ἐφημερίδες καὶ ἡ Κοινὴ Γνώμη τῶν Συμμάχων ἐπανηγύριζον τὸ γεγονός; Νὰ ἀπαιτήσῃ διὰ νέας κυβερνήσεως τὸ σταμάτημα τῆς ἀποβάσεως καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀποβιβάσθέντων, ὅπως μᾶς προτενεῖ ΓΩΡΑ ὁ κ. Βενιζέλος; Ἀφοῦ ἢ Ἑλλάς ἐπισημῶς διὰ τῆς Κυβερνήσεώς της τοὺς εἶχε προσκαλέσει οἱ τοὶ δὲ προσῆλθον, νὰ τοὺς διώξῃ; Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἰσοδυναμῇ πλέον μὲ πόλεμον τῆς Ἀντάντ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπρεπε λοιπὸν κατ' ἀνάγκην νὰ ὑποστῇ καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ τὸ ἔθνος τὸ σκευωρηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου τετελεσμένον γεγονός καὶ νὰ περιορισθῇ τὸ κακὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἀλλὰ οὔτε αὐτὸ δὲν ἀφῆκε ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κατορθωθῇ, διεγείρας διὰ τῶν προσωπικῶν του ἐνεργειῶν καὶ τοῦ τύπου του, καὶ διὰ παντὸς τρόπου κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν δυσπιστίαν, κατόπιν δὲ καὶ τὴν ἔχθραν τῶν Συμμάχων κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ εἰς Αὐτὸν πιστοῦ παραμεινάντος Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 200Ν (10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΑΠΟΤΥΧΟΥΣΑ ΣΚΕΥΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΗ- ΓΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ.-ΕΞΕΧΩΡΕΙ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑ- ΡΙΑΝ.- Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ.

Ἐξηγήσαμεν διατί ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ λάθῃ ἀπὸ τῆς 10ης Σεπτεμβρίου ἀπόφασιν παραμονῆς εἰς τὴν οὐδετερότητα. Εἶπομεν δὲ ὅτι ἐγνώριζε τοῦτο κάλλιστα ὁ κ. Βενιζέλος. Ἐπιμελῶς δὲ ἀπέφυγε πᾶσαν ρῆξιν μὲ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν 10ην καὶ κατόπιν Ἐνήργει δὲ οὕτω ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ ὅπως σκευωρήσῃ τὸ τετελεσμένον γεγονός καὶ ἐκθιάσῃ τὸν Βασιλέα πρὸς πόλεμον. Καὶ ἡ ἀγόρευσις του ἐν τῇ Βουλῇ τῆς 22ας Σεπτεμβρίου αὐτὸν εἶχε τὸν σκοπὸν. Ἀλλὰ ἐκεῖ ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου του παρεσύρθη εἰς πολεμικὰς δηλώσεις κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων τῆς, παρὰ τὰ ἰδιαιτέρως μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβων τῶν Συμμάχων συμφωνηθέντα καὶ τοὺς ἐχάλασεν ἔτσι τὸ κοινὸν σχέδιον ἐκθιασμοῦ τοῦ Βασιλέως.

Θέλετε ἀποδείξετε;

Τὴν 23ην Σεπτεμβρίου ὁ κ. Δεμιδωφ, πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀθήναις τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησιν του τὰ ἀκόλουθα (ἐκ τῆς ρωσικῆς διπλωματικῆς Βίβλου):

«Αἱ πρόωροι δηλώσεις τοῦ Βενιζέλου ἐν τῇ Βουλῇ προὐκάλεσαν τὴν ρῆξιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Βασιλέως.

»Ὁ Βενιζέλος, δυστυχῶς, ἀφῆκε νὰ παρασυρῆ. Ἐπεβεβαίωσε τὴν πολεμικὴν του πολιτικὴν, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΑΝΑΜΕΙΝΗ, ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΣΥΜΒΟΥΛΑΣ ΠΟΥ ΤΟΥ ΕΔΩΣΑΜΕΝ, ΤΗΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΙΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπικειμένων σοβαρῶν γεγονότων... Τὸ νὰ μὴ κρατηθῇ ὑπῆρξεν ἀληθῆς τρέλλα τόσῳ μάλλον ὅσον ἐγνώριζε τὰς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως, ὅπως ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον».

Θέλετε καὶ ἄλλην;

Τὴν 23ην Ὀκτωβρίου, ὁ κ. Ταινὺ πληρεξούσιος ὑπουργός, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Διεθνῶς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου, γράφει τὰ ἑξῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν του:

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνέμενεν ὅτι οἱ Βούλγαροι θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τῆς Σερβίας διὰ νὰ παρασύρῃ τὴν πατρίδα του... Οἱ ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΤΟΝ ΣΥΝΕΒΟΥΛΕΥΟΝ ΝΑ ΣΥΓΚΡΑΤΗΘΗ. ΑΛΛΑ Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΥΤΗ ΣΚΕΥΩΡΙΑ ΔΙΕΛΥΘΗ ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΣΤΙΓΜΗΝ.... Ὁ κ. Βενιζέλος εἶπεν εἰς τὴν Βουλὴν πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμποροῦσαν παρὰ νὰ ἐξερεθίσουν εἰς ἄκρον τὸν Βασιλέα... Ὁ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Βασιλεὺς κατήλθεν ἐκ Τατοῦου τὰς 3 μ. μ. ΚΑΙ ΤΑΣ 4 μ. μ. ΕΔΩ-
ΣΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΛΥΣΙΝ ΤΟΥ... Ὁ λαὸς ὕψιστοτο
τὴν ἐπιστράτευσιν ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ. Χθὲς ἐσπέραν ὁ ἀθηναϊκὸς
λαός, ἂν δὲν συνεκρατεῖτο ἀπὸ ἐν τελευταῖον ἴχνος σεβασμοῦ πρὸς
τὸ πρόσωπον τοῦ Βενιζέλου, θὰ ἐχαιρετοῦσε τὴν πτώσιν του διὰ ἐπυ-
φημιῶν, τόσον ἀποστρέφεται τὸ φάσμα τοῦ πολέμου».

Καὶ τώρα, διὰ σειρᾶς ἄρθρων διηγείται ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰς
13 νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, πῶς τὸν ἐξηπάτησεν
ὁ Βασιλεὺς!!...

Ἦδη θὰ ἐκθέσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν συντομώτερα διατί ἡ βουλ-
γαρικὴ ἐπιστράτευσις ἐγέννησε κατ' ἀρχὰς ὑποψίας ὅτι ἠμποροῦσε
νὰ μὴ στραφῇ κατὰ τῆς Σερβίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὥστε καὶ
ἐκ τούτου τοῦ λόγου ἡ Ἑλλάς νὰ ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἐπιστρατευθῇ.

Ἦτο δικαιολογημένη τὴν 9ην Σεπτεμβρίου ἡ ὑποψία αὕτη;

Καὶ διατί;

Διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τοῦτο δέον νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὸ πρὸ
τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 πολύμηνον παρελθόν. Θὰ τὸ πράξωμεν ἐν
πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ.

Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου κατέ-
βαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συγκρατήσῃ τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν οὐ-
δετερότητα. Τούτου μὴ ἐπιτευχθέντος, καὶ εὐρισκομένη τὸν Αὐγου-
στον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1914 πρὸ τοῦ προβλήματος τῆς ἐξασφαλί-
σεως Εἰς ΧΕΙΡΑΣ ΤΗΣ τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελῶν, ἡ Ἀγγλία
ἐσυλλογίσθη νὰ μεταχειρισθῇ τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος πα-
ρουσιάσθῃ μόνος του τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1914 ὡς ἐθελοντὴς ὑπὲρ
τῆς Ἀντάντ. Ἀλλὰ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας ἀπὸ τὸ ἄρθρον
μας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος, καίτοι προτείνας ὁ ἴδιος
τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ἔφερον ἀντιρρήσεις εἰς τοῦτο κατόπιν
ἕνεκα ἐνδεχομένης βουλγαρικῆς ἐπεμβάσεως καθ' ἡμῶν. Οἱ Ἀγγλοὶ
ἀμέσως τότε εἶρον τὸ φάρμακον, νὰ παραχωρήσῃ ἡ Ἑλλάς τὴν Κα-
βάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀλλ' ἀπέναντι τῆς ἀπειληθείσης παραι-
τήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔπαυσαν τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁμι-
λίαν, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ λησμονήσωσι.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Σύμμαχοι καθ' ὅλους τοὺς ἐπομένους μῆνας
μέχρι τέλους τοῦ Ἰανουαρίου 1915 ἐπανειλημμένως ἐπρότειναν εἰς
τὴν Σερβίαν νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν Σερβικὴν
Μακεδονίαν, ὅπως ἡ Βουλγαρία μείνῃ οὐδετέρα ἢ καὶ συμμετάσχῃ
τοῦ πολέμου ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἀλλὰ κατὰ τὰ μέσα Ἰανουαρίου μέχρι μέσων Φεβρουαρίου 1915
ὁ κ. Βενιζέλος λαθῶν προτάσεις τῆς Ἀγγλίας πρὸς συμμετοχὴν εἰς
τὸν πόλεμον, κατ' ἀρχὰς μὲν ὅπως βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν εἴτα δὲ κατὰ
τῆς Τουρκίας, εἰς Δαρδανέλλια, μὲ ὑπόσχεσιν «ἀναγνωρίσει τῶν
ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων παραχωρήσεων πολὺ μεγάλων ἐπὶ τῶν
ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας», καὶ φοβούμενος πάντοτε τὴν βουλγαρικὴν
ἐπέμβασιν, προτείνει πλέον αὐτὸς τὴν παραχώρησιν τῆς Καβάλλας
εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς, καὶ ὑπο-
βάλλει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐπὶ τούτου πρότασιν. Οἱ Σύμμαχοι θε-
βαιῶς ἔλαβον γνῶσιν τῆς προτάσεως ταύτης τοῦ κ. Βενιζέλου.

Κατόπιν επί Κυβερνήσεως Γούναρη οί Σύμμαχοι επανέρχονται επί των προτάσεων των, δέν θέλουν όμως νά ξεκαθαρίσουν τὸ ζήτημα τῆς παραχωρήσεως ἑλληνικῶν ἐδαφῶν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ὁ Βασιλεὺς εἰς μάτην ἀποδέχεται τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὄρω τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος, δηλαδὴ ὅτι θὰ προτείνουν οἱ Σύμμαχοι παραχωρήσεις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Τοιαύτη ἀξίωσις τῆς Ἑλλάδος ἐξερεθίζει τὸν Δελκασσέ καθὼς καὶ τὸν Γκρέϋ, ὡς τηλεγραφοῦσιν οἱ ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίῳ Ἑλληνες πρέσβεις. — Δέν εἶνε ἀνάγκη νά θέτετε τοιοῦτους, μάς λέγουν. Οἱ Σύμμαχοι δέν σκέπτονται, μάς λέγουν, νά ἀφαιρέσουν τὴν Καθάλλαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ANEY THΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΕΩΣ THΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἄλλὰ καὶ δέν θέλουν νά τὸ δεχθῶσιν ὡς ὅρον τῆς συμμετοχῆς τῆς. «Διότι μία τοιαύτη δήλωσις τῶν Συμμάχων ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἀπέκλειε μίαν ἐνδεχομένην συνδρομὴν τῆς Βουλγαρίας ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ», λέγει ὁ Πουανκαρέ. Μάς ἐπιτρέπουν τὸ πολὺ εἰς τὴν πρότασίν μας περὶ ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος νά θέσωμεν τὴν φράσιν ὅτι ἡ Ἑλλάς ΕΛΠΙΖΕΙ νά ἔχη τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀλληλεγγύης μετὰ τοὺς Συμμάχους, τὸ πόρισμα τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο ὁ σεβασμὸς τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἐδάφους τῆς. Ἄλλὰ μετὰ τὴν Σερβίαν εἶνε κατηγορηματικώτεροι. Τῆς προτείνουν παραχωρήσεις ἐδαφικὰς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, αἱ ὁποῖαι ἐρεθίζουν τὸσον τὸν Πάσιτς, ὥστε νά δηλώσῃ ὅτι τὸ τοιοῦτον διάδημα τῶν εἶνε «θρίαμβος τῆς πολιτικῆς τοῦ ἐκβιασμοῦ» καὶ ὅτι «ἀπορεῖ μετὰ τὸ τοιοῦτον διάδημα τῶν Συμμάχων τὸ ὁποῖον ἔχει μᾶλλον τὴν ἐμφάνισιν ἐχθρικής πράξεως παρὰ συμμαχικῆς». Ἄλλ' αὐτὸ δέν ἀπεγοήτευσε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἄγγλους.

Τὴν 21ην Ἰουλίου 1915 γίνεται σύγχρονον διάδημα τῶν Συμμάχων εἰς Βουλγαρίαν, Σερβίαν καὶ Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὑπόσχονται νά τῆς παραχωρήσουν ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Καθάλλαν μετὰ ἑνδοχώρας. Τὴν καθησυχάζουν ὅσον ἀφορᾷ τὰς παραχωρήσεις ἐν Μ. Ἀσίᾳ «ΑΙΤΙΝΕΣ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΘΘΕΛΟΝ ΓΙΝΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ» καὶ τὴν θεσπιῶσιν ὅτι ἡ ἔκτασις αὐτῶν «ΑΝΑΓΚΑΙΩΣ ΘΑ ΕΞΑΡΤΗΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ, ἣτις θὰ παραχωρηθῇ εἰς τὴν Βουλγαρίαν». Βεβαιῶσιν δὲ τὴν Βουλγαρίαν ὅτι θὰ ἐξασκήσουν ΠΙΕΣΙΝ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ Σερβίας ὅπως συγκατατεθοῦν εἰς ταῦτα.

Εἰς τὴν Σερβίαν ἀναγγέλλουν τὰ εἰς τὴν Βουλγαρίαν δηλωθέντα. Ἡ ἀναγγελία αὕτη συνέτριψε τὴν ψυχὴν τοῦ Πάσιτς. Ἄλλὰ τί νά κάμῃ εἰς τὴν κατάστασιν πού εὕρισκετο ἡ Σερβία, ἔχων καὶ τὸν φόβον ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας; Λέγει εἰς τὸν πρέσβην μας ὅτι εἶνε ὑποχρεωμένος νά ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν ὀρων τούτων καὶ νά μελετήσῃ μήπως καταστῆ δυνατὸν νά δημιουργηθῇ εἰς τὸ μέλλον σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία τῆς Σερβίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ Μοναστηρίου. (Ἄν θὰ ἔμενε τὸ Μοναστήριον εἰς τὴν Σερβίαν).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔγινε ὁμοία ἀναγγελία, ἣτις προεκάλεσε διαμαρτυρίαν τῆς Κυβερνήσεως Γούναρη πλήρη ἀγανακτήσεως. «Αἱ Δυ-

νάμεις ἐνόμισαν ὅτι ταῖς ἐπιτρέπεται ΝΑ ΥΠΟΣΧΕΘΟΥΝ εἰς τὴν Βουλγαρίαν συμφωνίαν βαλκανικὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ θέλησις τῶν θὰ ἀντικαθίσταται τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ πρόθεσιν νά ΕΞΑΣΚΗΣΟΥΝ ΠΙΕΣΙΝ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τῆς ἐπιβάλουν τὴν διὰ θυσίων τῆς μεγέθυνσιν τῆς Βουλγαρίας». Ἐννοεῖται ἡ Ἑλλάς ἠρνήθη κατηγορηματικῶς.

Αὐτὰ τὰ διαδήματα τῶν Συμμάχων πρὸς κατακερματισμὸν τῆς Σερβίας καὶ Ἑλλάδος χάριν τῆς Βουλγαρίας, ὁ κ. Βενιζέλος ἀποκαλεῖ ἀπλάς «συστάσεις!»

Ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπρόκειτο νά ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν τὸν Αὐγούστου τοῦ 1915, ἐδίσταζε δὲ νά τὸ πράξῃ κατόπιν τοῦ τοιοῦτου διαδήματος τῶν Συμμάχων καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀπαντήσεως, ὁ Σερ Ἔδ. Γκρέϋ τὸν ἐνθαρρύνει ὅπως ἀναλάβῃ τὴν Κυβέρνησιν, ὑποσχόμενος ΟΧΙ ΝΑ ΑΡΗ ΤΟ ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ ΔΙΑΒΗΜΑ, ἀλλὰ ὅτι θὰ τονίσῃ «ΟΤΙ ΕΙΝΕ ΕΙΣΕΤΙ ΠΡΩΩΡΟΝ ΝΑ ΓΙΝΗ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΠΙΕΣΕΩΣ, ΕἰΝ ΟΣΩ ΑΚΟΜΗ ΚΑΜΜΙΑ ΠΙΕΣΙΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΞΑΣΚΗΘΗ ΚΑΙ ΑΦΟΥ ΤΟ ΥΠΟ ΠΟΙΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΘΑ ΠΑΡΕΧΩΡΕΙΤΟ Η ΚΑΒΑΛΛΑ, ΔΥΝΑΤΑΙ ΑΚΟΜΗ ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΘΗ».

Δηλαδὴ ἐπιμένει.

Δέν γνωρίζομεν ἂν, ὅπως λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, ἡ Σερβία ἐσκέφθη τὸ θέρος τοῦ 1915 νά ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ὅπως προλάβῃ τὴν κατ' αὐτῆς βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν. Ἄλλὰ καὶ ἂν τὸ ἐσκέφθη καὶ ἂν ἀκόμη ἠδύνατο νά τὸ πράξῃ, βεβαίως ἐκεῖνο πού τὴν ἠμπόδισεν ἦσαν αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι τῶν Συμμάχων καὶ ὄχι ἡ καθησυχασίς ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ τὴν ἐβοήθει ἐὰν τῆς ἐπετίθετο ἡ Βουλγαρία. Πῶς νά ἐπιτεθῇ ἡ Σερβία κατὰ τοῦ χαϊδεμένου παιδιοῦ τῆς Ἀντάντ;

Ἄλλὰ καὶ ΜΕΤΑ τὴν ἔναρξιν τῆς βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως δέν παύουν αἱ ἐλπίδες τῶν Συμμάχων προσελκύσεως τῆς Βουλγαρίας. Ὁ Δελκασσέ, ὅπως ἐξεθέσαμεν εἰς τὸ ἄρθρον μας τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἐξηγῶν τῷ 1916 εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλὴν τὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἀποβάσεως εἰς Θεσσαλονίκην τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1915, λέγει ὅτι τότε ἀμφέβαλλον ἀκόμη περὶ τοῦ ἂν ἡ Βουλγαρία θὰ στραφῇ κατὰ τῆς Σερβίας.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς ἀποβάσεως ὁ Σερ Ἔδ. Γκρέϋ ἠγόρευσε ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων διὰ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τρόπον ὅστις τὴν ἐπομένην προεκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὰς κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων. «Ἡ ἀγόρευσις τοῦ Σερ Ἔδ. Γκρέϋ, λέγει ἡ διακοίνωσις τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀκολουθηθεῖσα εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν, ἄνευ προειδοποιήσεως, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τῶν γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν Ἐπιτελείων, κάμει νά γεννηθῇ ὁ φόβος μήπως ὑπάρχουν προθέσεις μερικῶν Δυνάμεων νά γίνῃ χρῆσις τῶν στρατευμάτων τούτων, ἅτινα θὰ ἀποσταλῶσιν εἰς Σερβίαν, ὡς τοῦ καταλληλοτέρου ὄργανου ὅπως πρακτικῶς καὶ ἀσφαλῶς πραγματοποιηθῶσιν αἱ ἐδαφικαὶ φιλοδοξίαι τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ». Ἡ διακοίνωσις φέρει ἡμερομηνίαν 18ης Σεπτεμβρίου!! ἦτοι 9 ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως!!

Ἐπὶ τοιοῦτους ὄρους ὑπάρχει κανεὶς ὁ δισταζὼν ὅτι ΟΠΩΣ ΔΗΠΟΤΕ ἔπρεπε νά γίνῃ ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις εὐθὺς μετὰ τὴν βουλ-

γαρική; Καί ἂν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν ἑλληνοσερβικὴ συμμαχία, καὶ ἂν ἀκόμη καὶ Βασιλεὺς καὶ κ. Βενιζέλος δὲν προετίθεντο νὰ βοηθήσουν τὴν Σερβίαν, καὶ πάλιν ἡ ἐπιστράτευσις τῆς Ἑλλάδος ἔδει νὰ γίνῃ.

Ἦτο πρόνοια στοιχειώδους προφυλάξεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν καλοθελοῦλων βουλγαροφίλων προστατῶν τῆς.

Πῶς λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος κατηγορεῖ τὸν Βασιλέα ὅτι ἂν τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν, αὐτός, ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν θὰ ἐκήρυττε τὴν ἐπιστράτευσιν, καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀποσιωπῆσεως ταύτης, ἡ ὁποία ἄλλως τε ὡς ἀπεδείξαμεν δὲν ἔχεται ἀληθείας, ὁ Βασιλεὺς ἐξεγέλασε τὸν κ. Βενιζέλον νὰ ὑπογράψῃ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, διὰ νὰ ρίψῃ τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς τὴν ράχιν του; Μόνον εἰς νήπια δύνανται νὰ λέγωνται τοιαῦτα πράγματα.

Ἦδη, θὰ ἐξετάσωμεν: Ἦ οὕτω κηρυχθεῖσα ἐπιστράτευσις, ἔπρεπε νὰ διατηρηθῇ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑλλάδος νὰ μείνῃ οὐδετέρα;

ΑΡΘΡΟΝ 21ον (11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣΕΚΑΛΕ- ΣΕ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΟΥΣ ΕΙΣ ΘΕΣ- ΣΑΛΟΝΙΚΗΝ. - ΤΟ ΔΗΘΕΝ "ΕΡΩ- ΤΗΜΑ" ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 6ης Νοεμβρίου μᾶς ἔθεσε τέσσαρα ἐρωτήματα, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὡς λέγει, ὅτι θὰ ἀπαντήσω εἰς ταῦτα σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως. Μολονότι ὅσα ἐξέθηκα εἰς τὰ πέντε προηγούμενα ἄρθρα μου εἶνε ἀπάντησις μὲ πλήρη ἀνάπτυξιν εἰς τὰ ἐρωτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν τούτοις αἰσθάνομαι τὸν πειρασμὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰ τέσσαρα ἐρωτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ τὴν σύνοψιν τῶν ἀπαντήσεών μου ἐν εἴδει ἐρωταποκρίσεως. Αἱ ἀπαντήσεις μου, φυσικά, εἶνε σύντομοι συνοψίζουσαι τὰ ὅσα ἀνέπτυξα εἰς τὰ πέντε προηγούμενα ἄρθρα μου. Ἐπαναλαμβάνω τὰς ἐρωτήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπὸ τὸ προαναφερθὲν ἄρθρον του.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς δὲν κατεπάτει τὸ πολίτευμα, διαφωνῶν πρὸς τὸν ὑπεύθυνον κυβερνήτην, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἐξουσίαν πρόσφατος λαϊκὴ ἐτυμηγορία καὶ μὲ ἄφηνε νὰ ἐφαρμόσω τὴν πολιτικὴν μου, ἡ παρουσία τῶν 150.000 Ἀγγλογάλλων μαχητῶν ὡς συναγωνιστῶν μᾶς, ἦτο ἐπιζημία διὰ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἢ ἀντιθέτως πολυτιμοτάτη;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν κατεπάτησε τὸ πολίτευμα διαφωνῶν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ οἱ κατεπατήσατε τὸ πολίτευμα εἰσαγαγόντες ἄνευ Νόμου ξένους στρατοὺς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν.

Οὐδέποτε ἐπρόκειτο τῷ 1915 νὰ σᾶς σταῖν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία 150.000 μαχητάς. Ὁ σὲρ Ἔδ. Γκρέϋ σᾶς ἐτηλεγράφησε νὰ ἀρκεσθῆτε εἰς μικρὰν δύναμιν, ἡ δὲ Γαλλία, ὡς ἀπεκαλοῦσεν ὁ Δελκασσέ, δὲν ἦτο διατεθειμένη νὰ σταῖν παρὰ μικρὸν στρατόν. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τῆς Γαλλίας ἡ ὄλη δύναμις Ἀγγλων καὶ Γάλλων θὰ ἦτο περὶ τὰς 30.000 ἀνδρας, δηλ. τὸ ἐν πέμπτῳ τῶν 150 χιλιάδων σᾶς.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς, πρὸ τῆς βουλγαρικῆς ἀκόμῃ ἐπιστρατεύσεως, ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων, ἀλλὰ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατασύντριψιν τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, διὰ τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, ἀντὶ νὰ μοῦ δηλώσῃ ὅτι ἔχει λάθει σταθερὰν καὶ ἀμετάτρεπτον περὶ τούτου ἀπόφασιν, ὅτε θὰ παρητούμην ἔκτοτε, διὰ τὴν ἑπόμενην, ὡς λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἤθελε νὰ προσέλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων, προέβαλε τὴν ἀδυναμίαν τούτων νὰ διαθέσῃ κατὰ τῶν Βουλγάρων τὰς 150.000 μαχητῶν, πού προέβλεπεν ἡ στρατιωτικὴ σύμβασις, καὶ ὡς ἐκ τούτου προεκάλεσε τὴν ἐρώτησιν, ἂν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία εἶνε διατεθειμέναι ν' ἀναπληρώσουν τὴν ἐλλείπουσαν ταύτην δύναμιν;

ΜΕΤΑΞΑΣ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἦτο καθόλου προαποφασισμένος νὰ μὴ προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων. Τὸ τηλεγράφημα Γκασσάρωφ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐβάσισατε τὴν κατηγορίαν ταύτην, κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο πλαστόν. Συνεπῶς ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο τὴν 8ην Σεπτεμβρίου νὰ σᾶς δηλώσῃ ἀπόφασιν πού δὲν εἶχε. Ἦτο φυσικὸν νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ 2ου ἄρθρου τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως, διότι ἄλλως ἢ Ἑλλάς θὰ ἐδέχετο εἰς τὴν ράχιν τῆς ὅλον τὸ θάρος τῆς ἐπεμβάσεώς της. Ἦ ἰδέα τῆς προσκλήσεως 150 χιλιάδ. Ἀγγλογάλλων ἦτο ἰδική σας. Ἐὰν ἦτο δυνατὴ ἀποστολὴ τοιοῦτου συμμαχικοῦ στρατοῦ διὰ Θεσσαλονίκης **ΕΓΚΑΙΡΩΣ** εἰς τὰ σερβοβουλγαρικὰ σύνορα, ὥστε νὰ εἶνε ἐκεῖ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὁ Βασιλεὺς θὰ ἐλάμβανε **ΑΣΦΑΛΩΣ** τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπεμβάσεως. Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐφαντάζετο ποτὲ ὅτι σεις, τὴν περὶ τούτου **ΕΡΩΤΗΣΙΝ** θὰ μεταβάλλετε εἰς **ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΝ**, οὔτε ὅτι ἀντὶ 150 χιλιάδ. Ἀγγλογάλλων, ἐγκαίρως προσερχομένων, θὰ ἐδέχεσθε 30 χιλιάδας καὶ αὐτῶν θραδύτατα προσελθόντων. Καὶ πρὸ παντὸς δὲν ἠννόει ποτὲ ὅτι θὰ διεπράττετε πάντα ταῦτα ἐν πλήρει αὐτοῦ ἀγνοίᾳ, καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν νὰ δημιουργήσῃτε διὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἀποβάσεως, ἐν συμπαιγνίᾳ μὲ τοὺς ἐνταῦθα πρέσβεις τῶν συμμάχων, **ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ**, ὥστε νὰ παρασύρετε τὴν Ἑλλάδα, **ΟΠΩΣ ΔΗΠΟΤΕ**, εἰς πόλεμον.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διὰ τὴν 10ην Σεπτεμβρίου τοῦλάχιστον, ὅτε ἐξεδηλώθη ἡ ὀριστικὴ ἀπόφασίς του νὰ μὴ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους, δὲν ἐδέχθη τὴν παραίτησίν μου, ὅτε πᾶσα περαιτέρω συνεννόησις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν 150.000 Ἀγγλογάλλων θὰ διεκόπτετο, ἀλλ' ἐπέμεινε προβάλλον κακόπιστον ἐπιχείρημα νὰ ὑπογράψω ἐγὼ τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, καὶ τοιουτοτρόπως ἐνόθευσε τὴν ὄλην κατάστασιν, συντελέσας ὁ ἴδιος διὰ τῆς ἀλλοπροσάλλου πολιτικῆς του εἰς τὴν ἀποθίβασιν τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ

αυτής κατά τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς ἐπὶ Κυβερνήσεως Ζαΐμη ὡς ἀντιπολιτευόμενος; Ἄλλὰ ὄχι, θεωρούμεν περιττὴν τοιαύτην ἐρώτησιν. Διότι ἡ ἐπιστράτευσις ἐπεβάλλετο νὰ διατηρηθῇ.

Πρῶτον καὶ κύριον: Οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπιστράτευσις ἦτο ἀναγκαία τοῦλάχιστον μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου ὅτε ἐφθασαν ἐνταῦθα τὰ ἐγγυητικὰ ἐγγράφα τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων τῆς, τῶν ὁποίων τὴν ὑπαρξίν πεισματοδῶς ἀρνεῖται ὁ κ. Βενιζέλος, παρὰ τὴν μαρτυρίαν ἀξιόπιστων μαρτύρων, οἵτινες ἐκράτησαν ταῦτα εἰς χεῖρας τῶν καὶ τὰ ἐμελέτησαν, ὡς ἐκ τῶν ὑπηρεσιακῶν καθηκόντων τῶν, καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ περίπου περιεχόμενον αὐτῶν πρὸ τῆς ὀριστικῆς διατυπώσεώς τῶν, συνεζήτησεν ὁ ἴδιος κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Βουλῆς τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1915, δώσας μάλιστα καὶ σχετικὰς συμβουλὰς εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Δεύτερον: Ἡ ἀπόφασις τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ ἀποτυχία του εἰς Κριθολὰκ ὅπως εἰσδύσῃ εἰς Σερβίαν καὶ ἡ κατόπιν ταύτης ὑποχώρησις του εἰς Θεσσαλονίκην, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅπου καὶ ἤρχισεν ὀχυρούμενος μετέβαλλε μοιραίως ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν εἰς θέατρον πολέμου. Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἓν ἐκ τῶν ἀρθρῶν του, ἀπορεῖ πῶς ὁ Βασιλεὺς, εὐθὺς μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, δὲν ἀπήτησεν ἀπὸ τοὺς Συμμάχους νὰ σταματήσωσι τὴν ἀπόφασιν καὶ ἐπομένως καὶ νὰ φύγωσι. Καὶ ἡμεῖς καταπλησόμεθα διὰ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν. Οἱ Ἀγγλογάλλοι ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην ΠΡΟΣΚΛΗΘΕΝΤΕΣ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, δηλαδὴ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἦλθον, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁ Τύπος τῶν δύο χωρῶν ἐπανηγύρισε τὸ γεγονός, καὶ διέσπειρε παντοῦ τὴν εἰδήσιν ὅτι ὁ στρατὸς τῶν ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι δεκτὸς μετὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγαλλιάσεως ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ἤθελεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅπως ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν Κυβέρνησις Ζαΐμη ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους, προσκληθέντας ἀπὸ τὴν προκάτοχον Κυβέρνησιν νὰ φύγωσι; Δὲν πιστεύω νὰ μὴ ἐννοῆ, ὅπως ἄλλως τε καὶ πᾶς τις τὸ ἐννοεῖ, ὅτι ἡ τοιαύτη αἴτησις θὰ προεκάλει τοῦλάχιστον πόλεμον τῶν Συμμάχων κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀναφέρομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας Σίμας τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴν περικοπὴν ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ Κίτσεναρ ὑπὸ Γεωργ. Ἀρθουρ, τόμος III, σελίς 261. Πρόκειται περὶ ἐπιστολῆς τοῦ λόρδου Κίτσεναρ πρὸς τὸν Ἀσκούϊθ, ἡτις ἔχει ὡς ἐξῆς: «Εἶδον (ὁ Κίτσεναρ) τὸν Μπριὰν καὶ τὸν Γκαλλιενί. Σχετικῶς μὲ τὴν Θεσσαλονίκην δὲν ἀκούνε τίποτε. Ἀμφότεροι ἐπιμένουν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ἀποστολῆς ἐκεῖ καὶ ἄλλου στρατοῦ καὶ κατ' οὐδένα λόγον ἐννοοῦν νὰ ἀκούσουν περὶ ἐκκενώσεως. Δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν οὔτε κινδύνους, οὔτε στρατιωτικὰς δυσχερείας καὶ ἐπικαλοῦνται πολιτικὰ ἐπιχειρήματα, ὡς π.χ. τὴν διάσωσιν τῶν Σέρβων, ΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΙΝ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ». (Ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κίτσεναρ ἐξ Ἑλλάδος, Νοέμβριον 1915).

Πῶς θὰ ἠδύνατο ἡ Ἑλλάς, κατόπιν, ὅταν ὁ ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς μετέβαλλε τὴν Θεσσαλονίκην εἰς περικεχαρακωμένον στρατόπεδον, κατελάμβανε τὰ φρούρια καὶ ὀχυρὰ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐπε-

ξέτεινε ὁσημέραι τὴν κατοχὴν του, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιθεσιν τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων ἀνευ πολέμου πρὸς αὐτούς;

ΜΟΙΡΑΙΩΣ ΜΕΤΕΒΑΛΛΕΤΟ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΙΣ ΘΕΑΤΡΟΝ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΧΑΡΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΟ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΘΕΙΣΑΝ ΑΠΟΒΑΣΙΝ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΩΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ.

Τὶ ἔπρεπε νὰ κάμῃ ἡ Ἑλλάς; Νὰ προσπαθῆσῃ παντὶ σθένει νὰ περιορίσῃ τὸν χῶρον τοῦ μοιραίως μεταβαλλομένου εἰς πεδῖον ἀγῶνος ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἐφ' ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἐξηρτάτο ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ αὐτῆν. Ἄλλὰ ἐὰν διέλυε τὴν ἐπιστράτευσιν αὐτῆς, δὲν θὰ ἐξηπλοῦντο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἱ ἀγωνιζόμενοι στρατοὶ ὄχι μόνον εἰς ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτῆς, ὅπως συνέβη μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν αὐτῆς τοῦ Ἰουνίου 1916; Ἐπομένως, ἔπρεπε νὰ διατηρηθῇ τὴν ἐπιστράτευσιν ἡ Ἑλλάς, ὅπως διὰ τῆς δυνάμεώς τῆς προσπαθῆσῃ νὰ περιορίσῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸ πεδῖον τοῦ ἀγῶνος. Μέχρι τέλους δὲν κατωρθώθη τοῦτο. Ἄλλὰ πιθανώτατα θὰ κατωρθοῦτο ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐδηλητηρίαζε διὰ παντὸς τρόπον τὰς σχέσεις ἐπισήμου Ἑλλάδος καὶ Ἀντάντ, ὥστε οἱ Σύμμαχοι, καίτοι διασωθέντες κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους μετὰ τὸ Κριθολὰκ, χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βασιλέως στηριζομένου ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐν τούτοις νὰ θεωρήσωσι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τοὺς Ἑλληνας ὡς ὑπόουλους ἐχθροὺς τῶν, σκευωροῦντας τὴν ἀπώλειάν τῶν, ἀξίους καταστροφῆς, ἐκτός... ἐὰν ἔθετον τὸν κ. Βενιζέλον, τὸν μόνον φίλον τῆς Ἀντάντ, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν.

Εἰς κατωτέρω ἀρθρον θὰ φέρωμεν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ὑπόουλου ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου ἓν παράδειγμα δυνάμενον ν' ἀνοίξῃ καὶ τοῦ τυφλοτέρου τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Ἄλλὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως ἐζήτει καὶ ἡ Ἀντάντ. Ὁ κ. Βενιζέλος διαψεύδων ἡμᾶς μᾶς προκαλεῖ νὰ φέρωμεν ἀπόδειξιν τούτου. Θὰ τοῦ τὴν φέρωμεν εἰς τὸ προσεχὲς ἀρθρον καὶ θὰ τοῦ ἐξηγήσωμεν καὶ τοὺς λόγους διατί οἱ Σύμμαχοι ἤθελον, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ἕξ πρώτους μῆνας ἀπὸ τῆς ἀποβάσεως ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην, τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας.

ΑΡΘΡΟΝ 220Ν (12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΙ ΕΖΗΤΗΣΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.- Ο ΚΙΤΣΕΝΕΡ ΕΦΡΟ- ΝΕΙ ΟΤΙ ΕΠΕΒΑΛΛΕΤΟ Η ΔΙΑΤΗ- ΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ.

Υπεσχέθημεν να φέρωμεν εις τὸν κ. Βενιζέλον ἀποδείξεις ὅτι ἡ Ἀντάντ ἐπεθύμει τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς μας, καὶ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἐπεθύμει τοῦτο.

Περὶ τὴν 8ην Νοεμβρίου 1915 ἡ δύναμις τῶν Ἀγγλογάλων μαχίμων καὶ μὴ μαχίμων ἢ ἀποδιωχθεῖσα εἰς Θεσσαλονίκην ἀνήρχετο εἰς 60.000 ἄνδρας. Περὶ αὐτοὺς, καὶ ἰδίως εἰς τὰ πλεῦρά των, ἦτο συγκεντρωμένον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ περαιτέρω συγκέντρωσις ἀνεκόπη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῆς Θεσσαλονίκης ὑπῆρχον ἑλληνικαὶ καὶ συμμαχικαὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί. Τὸ Στρατηγεῖον τῶν Συμμάχων, διέτασε καθημερινῶς τὴν κατάληψιν σημείων, πολλάκις ἄνευ ἀνάγκης, π.χ. τοῦ Καρὰ Μπουρνοῦ, ἀπειλήσαν μάλιστα καὶ βομβαρδισμὸν τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς φρουρᾶς. Διαρκεῖς προστριβαὶ καὶ παρράπονα καὶ διαμαρτυρία διὰ τὴν χρῆσιν τῶν τηλεγράφων καὶ σιδηροδρόμων. Ἡ ἐν Ἀθήναις ραδιουργία ἐξηρέθιζε περισσότερον τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμάχων καὶ τὰς Κυβερνήσεις των, καθημερινῶς, ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἐπίτηδες δυσκολεύουσι τοὺς Συμμάχους, ὅτι τοὺς δολιεύονται, ὅτι ἐπιζητοῦν τὴν καταστροφὴν των κλπ.

Τί ἀπλούστερον, παρὰ αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις νὰ ζητήσουν τὴν ἄμεσον ἀποστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκκένωσιν τῆς Μακεδονίας;

Καὶ ὅμως δὲν ἐζήτησαν τοῦτο. Κάθε ἄλλο!

Τὴν 11ην Νοεμβρίου, μετὰ ἀπειλᾶς ἀποκλεισμοῦ, βομβαρδισμοῦ κτλ. αἱ Κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων των, ἐζήτησαν τὰ ἑξῆς:

- «1ον) Ἀποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν περιχώρων τῆς.
- «2ον) Πλήρη καὶ ἐλευθέραν διάθεσιν τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ὁδῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, μέχρι τῶν συνόρων καὶ ἰδίως πρὸς Κρί-
«βολακ καὶ Μοναστήριον, καὶ ἐλευθερίαν ὀργανώσεως ἀμυντικῆς
«πὲρὶ τῆς Θεσσαλονίκης.
- «3ον) Ἐλευθερίαν ἐνεργείας κατὰ θάλασσαν, δηλ. δικαίωμα
«νηοψίας ἐπὶ παντὸς πλοίου καὶ πλοιαρίου, ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδά-
«των τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἀναζητῶσι καὶ κατα-

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΜΟΥ

» στρέψωσι τὰ ἐχθρικά ὑποεῦρξια καὶ τὰς θάσεις ἀνεφοδισμοῦ των
» ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀκτῶν».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὰ ἀπεδέχθη ὅλα. Τὸ τί ἐστοίχισεν ὁ τελευταῖος ὅρος εἰς τοὺς δυστυχεῖς Ἑλληνας κατοίκους τῶν παραλί-
ων, ἄς τὸ διηγηθῶσιν οἱ ὑποστάντες τὰ πένδεια παλαιότεροι πρὸς
τὰς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, εἰς τὰς ὁποίας θέ-
λει ὁ κ. Βενιζέλος νὰ διδάξῃ ἱστορίαν.

Ἀλλὰ ἔπρεπε καὶ νὰ ἐφαρμοσθῶσιν οἱ ὅροι οὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἂν ἐφηρμόζοντο, θὰ καθίστων ἀδύνατον τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύ-
σεως καὶ τὴν διαμονὴν τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Δὲν
ἔλειψεν ὁ ἀείμνηστος Σκουλούδης νὰ καταστήσῃ τοῦτο γνωστὸν εἰς
τοὺς Συμμάχους ἤδη ἀπὸ τῆς 7ης Νοεμβρίου διὰ διακοινώσεώς του,
ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέληγεν ὡς ἑξῆς:

«Ἀλλὰ ἀπέναντι τῆς καθαρῶς ἐχθρικῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα στά-
» σεως τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, ἡ Ἑλλάς θὰ ἐβλεπεν αὐτὴν ἡναγ-
» κασμένην, ἢ νὰ διατάξῃ τὴν ἀποχώρησιν τῶν στρατευμάτων τῆς ἢ
» νὰ ἐξετάσῃ ἕαν θὰ ἦτο σύμφωνον πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Τόπου
» νὰ προβῇ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ, ἀφίνουσα εἰς τὰς
» Συμμάχους Δυνάμεις πᾶσαν τὴν εὐθύνην τῶν γεγονότων, ἅτινα
» ἠδύνατο ἐντεῦθεν νὰ ἐπακολουθήσωσι».

Τὸ φυσικώτερον νὰ ἀπῆντων αἱ Δυνάμεις: ἀποστρατευθῆτε καὶ
πηγαίνετε στὸ καλὸ! Ἀλλὰ κάθε ἄλλο!

Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τῶν ἀνωτέρω ὄρων, οἴτι-
νες μοιραίως θὰ ἦγον εἰς τὴν ἀποστράτευσιν, ὁ μακαρίτης Σκουλού-
δης ματαίως ἐζήτηε ἀπὸ τὰς Δυνάμεις νὰ διατάξωσι τὰς στρατιωτι-
κὰς των ἀρχάς, ὅπως συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν ἡμετέρων στρατιωτι-
κῶν ἀρχῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὄρων τούτων καὶ διώρισε μάλιστα τὸν
(τότε ἀντ) ἀρχὴν τοῦ Γ. Ἐπιτελείου) κ. Πάλην ὅπως μεταβῇ εἰς Θεσ-
νίκην καὶ καθορίσῃ μετὰ τῶν στρατηγῶν τῶν Συμμάχων τὴν ἐφαρμο-
γὴν τῶν ἀνωτέρω ὄρων. Ἀλλὰ ἀπάντησις εἰς τοῦτο ἀπὸ τὰς Συμμάχους
Δυνάμεις δὲν ἤρχετο. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τότε ἀνέλαθον ὑπ' εὐ-
θύνην των νὰ ἐγκρίνωσι τὴν ἀποστολὴν τοῦ κ. Πάλη εἰς Θεσσαλονί-
κην πρὸς διαπραγματεύσειν.

Ἐν τῷ μεταξύ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ λόρδος Κίτσεναρ, ὅστις ἔσχεν
ἐπανειλημμένας συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ μακαρίτου
Σκουλούδη. Κατὰ μίαν συνομιλίαν του μετὰ τοῦ τελευταίου γενομέ-
νην τὴν 7ην Νοεμβρίου, καὶ τὴν ὁποίαν ἐκθέτει ἐν ὄλῃ τῇ λεπτομε-
ρεῖᾳ ὁ μακαρίτης Σκουλούδης ἐν ἐγγράφῳ του κατατεθειμένῳ ἔκ-
τοτε ἐν τῷ ἀρχεῖφ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγένετο μεταξύ
ἄλλων καὶ ὁ ἑξῆς χαρακτηριστικὸς διάλογος.

Τὸν λόρδον Κίτσεναρ ὁμιλοῦντα περὶ τῆς ἐπιθυμίας τῶν Συμμά-
χων νὰ ἔχουν ἐν Μακεδονίᾳ ἐλευθερίαν κινήσεως καὶ ἐνεργείας,
διακόπτει ὁ Σκουλούδης καὶ τοῦ ἀνακοινώνει τὴν διακοίνωσίν του
πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς ἰδίας ἡμέρας, τὴν ὁποίαν προαναφέραμεν καὶ
ἣτις κατέληγε μὲ τὴν δήλωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅτι κατ'
ἀνάγκην θὰ σκεφθῇ περὶ ἐκκενώσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀποστρατευσέως του. Ἐκεῖ διακόπτει ὁ Κίτσε-
ναρ καὶ ἀπαντῶν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο, λέγει εἰς τὸν Σκουλούδη,

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

«ὅτι ὅσον ἀφορᾷ Εἰς μερικὴν τινὰ ἀποστρατεύσιν ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ λαβῇ οἷαν τὴ συμφέρει ἀποφασίσιν, ἀλλὰ οὐκ προκειμένου περὶ γενικῆς ἀποστρατεύσεως, ἡ ὁποία φρονεῖ ὅτι δὲν συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡδη προκειμένου νὰ ἀναχωρήσῃ ὁ κ. Πάλης εἰς Θεσσαλονικὴν ἢ Κυβέρνησις τοῦ ἔδωκε τὰς ἐξῆς ὁδηγίας, ἐγγράφους ὅπως τὰς ἔχη ὑπ' ὄψιν τοῦ διὰ τὰς διαπραγματεύσεις τοῦ μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Συμμάχων στρατῶν (παραλαμβάνομεν ταύτας ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἐγγράφου) :

«Κατὰ τὴν μετὰ τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν συνεννόησιν ὁ ἀντιστ. Πάλης δέον νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν :

» α') Κατ' οὐδένα λόγον θὰ γίνωσιν ἀποδεκταὶ αἰτήσεις τοιαῦται, ὧν ἡ παροχὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. (Καὶ ἔπονται ποῖαι εἶνε αὐταί).

» β') ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΩΝ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ, Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΘΑ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΝ ΤΟΥ ΠΙΘΑΝΩΝ ΠΕΔΙΩΝ ΑΓΩΝΟΣ, ΟΥΔΟΛΩΣ ΕΠΕΜΒΑΙΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ ΑΥΤΩΝ.

» γ') Ἐὰν τεθῇ ζήτημα πλήρους ἐκκένωσης τῆς Θεσσαλονικῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, θὰ ἀπορριφθῇ τοῦτο.

» δ') Αἱ ἀγγλογαλλικαὶ στρατ. ἀρχαὶ δύνανται νὰ ζητήσωσι παροχὴν εὐκολιῶν γνωρίζουσαι τὸν σκοπόν, ὃν αἱ εὐκολίαι αὗται προτίθενται, ἀλλ' ὁ καθορισμὸς τῶν μέσων δι' ὧν θὰ ἐπιτευχθῇ ἢ παροχὴ τῆς αἰτουμένης εὐκολίας, ἀν αὕτη ἐγκριθῇ, ἀπόκειται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχήν.

» ε') Τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως ἢ ἀσφαλίσεως τοῦ Καραμπουρνόου οὔτε κἀν νὰ συζητηθῇ.

» ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΠΡΟΣ ΕΠΙΒΟΛΗΝ ΜΕΤΡΩΝ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΩΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΘΑ ΕΠΙΦΕΡῆ ΕΝΤΟΝΟΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.

Τὴν 26ην Νοεμβρίου ἐγένετο ἡ πρώτη σύσκεψις τῶν Συμμάχων Στρατηγῶν μετὰ τοῦ ἀντιστ. Πάλη. Κατὰ ταύτην εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἀντιστ. Πάλης ἔφερεν εἰς γνῶσιν τῶν ξένων στρατηγῶν τὰς ἀνωτέρω ὁδηγίας, τονίσας τὴν τελευταίαν παράγραφον περὶ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, καὶ τότε μετὰ συζήτησιν ἐπὶ λεπτομερειῶν ἐγένοντο οἱ ὅροι τῆς Ἑλλάδος δεκτοί, οἱ ὁποῖοι ὅροι ἦσαν ἐντελῶς ἀντίθετοι πρὸς τοὺς διατυπωθέντας ἐν τῷ τελεσιγράφῳ τῆς Ἀντάντ τῆς 11ης Νοεμβρίου.

Διατί; ΔΙΟΤΙ ἈΝ ΔΕΝ ΕΓΙΝΟΝΤΟ ΔΕΚΤΟΙ, ΘΑ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΕΙ Η ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.

Συγχρόνως σχεδὸν τὴν 27ην Νοεμβρίου οἱ τέσσαρες πρέσβεις τῆς Ἀντάντ ἐπισκέπτονται τὸν μακαρίτην Σκουλούδη. Τῷ ἀνακοινούσι κατ' ἐντολήν τῶν Κυβερνήσεών των ὅτι δέχονται τοὺς ὅρους τοῦ Βασιλέως, καὶ φθάνουσιν συμφωνοῦντες ἐπὶ τῶν ἐξῆς, τὰ ὁποῖα

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

καὶ ἐτηλεγραφήθησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πρεσβείας τὴν ἰδίαν ἡμέραν.

«1ον) Ἡ Θεσσαλονικὴ δὲν θὰ ἐκκενωθῇ ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐκεῖ διαμένουσα Ἑλληνικὴ μεραρχία θὰ ἐξακολουθήσῃ παραμένουσα».

»2ον) Ἐὰν τὸ προσωπικὸν τῶν σιδηροδρόμων δὲν εἶνε ἐπαρκές, ἢ Ἑλλάς θὰ τὸ αὐξήσῃ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀσφαλίσῃ τὸ μέγιστον τῆς ἀποδόσεως, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν θὰ δεχθῇ ὑπαλλήλους ξένους.

»3ον) Ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ ἀντιταχθῇ διὰ τῆς θίας εἰς τὰς ὄχυρωματικὰς ἐργασίας τῶν Συμμάχων, ἢ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν ὄχυρων σημείων, ἀλλὰ θὰ διατυπώσῃ τὴν πλέον ἐντονὸν διαμαρτυρίαν καὶ ΤΑΥΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΚΑΙ ΟΥΧΙ ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ» (Προφανῶς εἶχαν ὑπ' ὄψιν τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τὴν ἀπόθεσιν, ἢ ὁποῖα ἐγίνε διὰ τὸν τύπον).

»4ον) ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΚΑΘ' ἩΝ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΠΕΣΥΡΟΝ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΠΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ, ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΑΠΕΣΥΡΟΝΤΟ, ΕΙΣ ΤΡΟΠΟΝ ΩΣΤΕ Ν' ΑΦΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑ ΔΥΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΑΝΤΛΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤ' ΑΛΛΗΛΩΝ ΠΑΛΗΝ ΤΩΝ.

»5ον) Ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχεται οὐδεμίαν συζήτησιν περὶ τοῦ Καραμπουρνόου, ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἔδωκε τὸν λόγον τοῦ ὅτι οὐδέποτε θὰ γίνῃ χρῆσις τοῦ φρουρίου τούτου, ἢ τοῦ ἐναντι αὐτοῦ πυροβολείου, κατὰ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν.

Ὡστε οἱ ὅροι τοῦ τελεσιγράφου τῶν Συμμάχων τῆς 11ης Νοεμβρίου ἀνετράπησαν καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ οἱ ὅροι τοῦ Βασιλέως. Διατί; Διότι τὴν 7ην Νοεμβρίου ὁ μακαρίτης Σκουλούδης εἰδοποίησε τοὺς Συμμάχους ὅτι ἂν ἐπέμενον ἐπὶ τῶν ὄρων τῶν ΘΑ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΕΙ Η ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΕ ΟΛΑΣ ΑΥΤΗΣ ΤΑΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ.

Διατί ἐπέμενον τόσον οἱ Σύμμαχοι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν παραμονὴν του ἐν Μακεδονίᾳ;

Τὸ λέγει ὁ Ἄγγλος στρατιωτικὸς ἀκόλουθος συνταγματάρχης Κάνιγγαμ τὴν 23ην Νοεμβρίου εὐρισκόμενος ἐν Θεσσαλονικῇ εἰς τὸν στρατηγὸν Μοσχόπουλον :

«Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς σώζει καὶ σταθεροποιεῖ τὴν ἀσφάλειαν τῶν πλευρῶν καὶ τῶν νώτων τῶν Συμμάχων. ΚΑΙ ΟΥΤΟΙ ΔΕΝ ΕΝΘΟΥΝ ΝΑ ΦΥΓῆ ΟΥΤΕ ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΕΚ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ». (Στ. Σκουλούδης. Σημειώσεις σελίς 46. Ἀθῆναι 1921).

Φαντάζεται κανεὶς τί θὰ ἐπηκολούθει ἐὰν τὰ μέσα Νοεμβρίου 1915 ἀπεστρατεύετο ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ἀπεσύρετο ἐκ Μακεδονίας καὶ ἄφηνε τὰς 60.000 Ἀγγλογάλων, (μαχίμους καὶ μὴ μαχίμους), ἀκόμη ἀνοργανώτους ἀπέναντι τοῦ νικῆσαντος τοῦ Σέρβους ἀστρογερμανικοῦ καὶ βουλγαρικοῦ στρατοῦ;

Οὔτε ἡ πρώτη μερικὴ εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, τὸν Μάϊον 1916 θὰ ἐλάμβανε χώραν,

ἐάν ὁ στρατηγὸς Σαράϊν δὲν ἐπεξέτεινε ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος δι' ἐλαφρῶν φαλάγγων ὀπισθεν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὰς κινήσεις του ματαίως καὶ ἀσκόπως.

Οὔτε ἡ δευτέρα γενικὴ εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον τοῦ 1916 θὰ ἐλάμβανε χώραν ἐάν δὲν ἀπεστρατεύετο ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατόπιν ἀπαιτήσεως τῶν Συμμάχων διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου ἀπελπισθέντων πλέον ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ παρασύρωσι τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Βασιλέως εἰς πόλεμον.

Ὁ κ. Ζαίμης κληθεὶς κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη ΩΣ ΜΑΡΤΥΣ κατέθεσε τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1919 τὰ ἑξῆς:

«Ὅταν ἀνέλαθα τὴν Κυβέρνησιν τὴν 8)21 Ἰουνίου 1916 ἐσκέφθην ὅτι ὠφείλαμεν ἢ νὰ δεχθῶμεν τὴν νόταν τῶν Συμμάχων, ἢ ὅπως ἦτο, καὶ νὰ ἀποστρατεύσωμεν, ὁπότε ἐτρέχαμεν τὸν κίνδυνον νὰ γίνῃ εἰσβολὴ εἰς τὸ ἔδαφός μας, γυμνὸν στρατοῦ, ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἢ νὰ μὴ δεχθῶμεν τὴν νόταν τῶν Συμμάχων καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς ρῆξιν πρὸς αὐτούς. Ἐάν ἐδεχόμεν τὴν δευτέραν λύσιν θὰ ἦτο αὕτη καταστροφὴ διὰ τὴν χώραν. Διὰ τοῦτο ἐξέλεξα τὴν πρώτην. Ἐπροτίμησα τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς, μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ Ἀντάντ, θὰ ἐθεώρει ἑαυτὴν ἠθικῶς ὑποχρεωμένην νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ ἔδαφός μας».

Θὰ μὲ ἐρωτήσουν οἱ ἀναγνώσται μας: Δὲν θὰ ἦτο ἴσως προτιμότερον νὰ ἀποστρατεύσῃ ἡ Ἑλλάς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915, ἀφίνουσα τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν τύχην των; Αὐτό, ἄς τὸ κρίνῃ μίαν ἡμέραν ἡ ἱστορία. Ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς τότε, διατηρήσας τὴν ἐπιστράτευσιν ἀπέβλεψε, πρῶτον μὲν νὰ περιορίσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ πεδῖον τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνος εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἐπειτα δὲ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν θύραν ἀνοικτὴν πρὸς ἕξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ, ἐάν αἱ περιστάσεις παρουσιαζόντο εὐμενέστεραι. Ὅπωςδὴποτε ὅμως καὶ ἂν κρίνουν οἱ μέλλοντες ἱστορικοὶ τὴν ἐνέργειαν ταύτην, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ Βασιλεὺς προσέφερε μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἀντάντ, τῆς ὁποίας ὁ ἐν Θεσσαλονικίᾳ στρατὸς εἰς αὐτὸν ὀφείλει τὴν σωτηρίαν του.

Καὶ ὁ κ. Βενιζέλος φωνάζει ὅτι διετηρήθη ἡ ἐπιστράτευσις διὰ νὰ δωροδοκῆσῃ ὁ Βασιλεὺς τοὺς ἀξιωματικούς διὰ τῆς χορηγίας εἰς αὐτοὺς διπλοῦ μισθοῦ! Πόσον μικρὰ καὶ ταπεινὰ θλέπει τὰ πράγματα ὁ κ. Βενιζέλος! Ἀκόμη δὲν ἔμαθε νὰ κρίνῃ τοὺς ἀντιπάλους του! Ἀκόμη δὲν ἔμαθε τί ἦσαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ 1914 καὶ 1915, οἱ μείναντες πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα, δηλ. ἡ μεγίστη πλειονότης τοῦ σώματος τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν! Δὲν τοὺς ἔμαθε ἀκόμη τοὺς ἀξιωματικούς αὐτούς, τοὺς ὁποίους κατεδίωξεν, ἀπέταξε, περιώρισεν εἰς νήσους, ἐξώρισε, ἐτυφέκισε, κατέστρεψε αὐτοὺς καὶ τὰς οἰκογενείας των, ποὺ ἔπαθαν τὰ πάνδεινα, καὶ ἐστερήθησαν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου των, χωρὶς νὰ κάμψῃ αὐτὸς ποτὲ τὸ φρόνημά των; Δὲν θέλομεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ μειώσωμεν τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς, οἱ ὅποιοι ἠκολούθησαν καὶ ἀκολουθοῦν τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ φαντάζεται ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι ἠδύνατο Οἰοσδηποτε νὰ ἐξαγοράσῃ τοὺς

ὄνομασθέντας ἀντιβενιζελικούς ἀξιωματικούς μὲ Οἰοσδηποτε Τιμῆν; Εἰς ποίαν τύφλωσιν εὐρίσκεται ἀκόμη!

Ἴδου ποῦ ἔφερε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονικίαν! Ἐνῶ δὲν προσέφερον ἕνεκα τοῦ ὀλιγαριθμοῦ κατ' ἀρχάς, θραδέως μεταφερομένου καὶ θραδέως ὀργανουμένου ξένου στρατοῦ σχεδὸν οὐδεμίαν βοήθειαν ὅπως ἡ Ἑλλάς ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῆς Σερβίας, προῦκάλεσε τὴν ἀναγκαστικὴν διατήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως, τὰς προστριβάς μὲ τοὺς Συμμάχους καὶ, βοηθοῦντος καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, τὴν ἐχθραν των, τὴν μεταβολὴν τῆς Μακεδονίας εἰς πεδῖον πολέμου, τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, τὰς ἐκ τούτου ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν ἀνταγωνιζομένων ξένων στρατῶν δηώσεις καὶ καταστροφάς.

Ποῖος προεκάλεσε τὴν ἀπόβασιν ταύτην τῶν Συμμάχων εἰς Θεσσαλονικίαν, καὶ ἐπέφερον ὄλας αὐτὰς τὰς φοβεράς συνεπειάς; Ὁ κ. Βενιζέλος! Σὰς τὸ ἀπεδείξαμεν ἐν πλάτει καὶ δι' ἐπισήμων ἐγγράφων. Οὐδὲ ὑπάρχει διὰ τὴν πράξιν του ταύτην οὐδεμία δικαιολογία.

ΑΡΘΡΟΝ 23ΟΝ

(13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΥΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ.- ΕΝ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟΝ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ.

Δι' ἰσχυρίζεται ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἡ νίκη εἰς τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον ἐπέφερε τὴν πῦσιν ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ ἐξηνάγκασε τὴν Γερμανίαν νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Αὐτὰ λέγει εἰς ἕνα ἐκ τῶν τελευταίων ἄρθρων του τοῦλάχιστον. Καὶ φέρει μάρτυρα τὸν στρατηγὸν Λούδενδορφ.

Ἄς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος ὅτι, ἐνῶ αὐτὸ δι' ἰσχυρίζονται οἱ Γάλλοι πολιτικοὶ οἵτινες ἐπέμειναν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Θεσσαλονικῆς, ἐν τούτοις οἱ Ἴταλοι ἰσχυρίζονται ὅτι τὴν καταστροφὴν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἐπέφερον ἡ νίκη των τοῦ Βιττόριο Βένετο, ἐνῶ οἱ Γάλλοι στρατάρχαι ἀποδίδουν τὴν τελικὴν νίκην εἰς τὰς ἐν Γαλλίᾳ νίκας των τοῦ 1918 κατὰ τοῦ ἐκεῖ ὄγκου τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ Ἄγγλοι εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ στόλου των, καὶ τέλος οἱ Ἀμερικανοὶ εἰς τὰς ἐνισχύσεις εἰς στρατὸν, χρήμα καὶ ἐφόδια ποὺ προσέφεραν εἰς τοὺς συμμάχους, καθ' ὃν χρόνον οἱ εἶχον καμφοθῆ στρατιωτικῶς καὶ ἄς ἀκούσωμεν τί λέγει ὁ μάρτυς, τὸν ὁποῖον ἔφερον ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἔργον του: «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις. Λούνδενδορφ—Βερολίνον 1919» σελ. 552 καὶ ἐπόμενα δηλαδὴ μὲ νωπὰς ἀκόμη τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ μεγάλου πολέμου. (Αἱ ἡμερομηνίαι εἰς νέον ἡμερολόγιον).

«Ὁ Αὐτοκράτωρ μού ἔλεγε κατόπιν, ὅτι μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

επιθέσεώς μας τοῦ Ἰουλίου καὶ τῆς 8ης Αὐγούστου 1918, κατενόησεν ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἠδύνατο νὰ κερδηθῆ πλέον. Ἡ περὶ ἐπιχειρήσεων ἔκθεσίς μας τῆς 8ης Αὐγούστου 1918, καθώριζεν ἐν συντομίᾳ ὅτι ὁ ἐχθρὸς νοτιῶς τῆς Σὸμ διέσπασε τὰς γραμμάς μας ἐπὶ εὐρέως μετώπου. Τὴν ἐπομένην μὲ ἐκάλεσεν εἰς συνεννόησιν ὁ Στρατηγὸς φὸν Κράμον ἐκ Βάδης. Μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἡ εἰδησίς μου αὕτη ἐπροξένησε μεγάλην ἀνησυχίαν εἰς Βιέννην... Μὲ παρεκάλεσε νὰ σκεφθῶ πόσον δυσμενῶς ἡ ὁμολογία τῆς ἀποτυχίας μας ἐπέδρα ἐπὶ τῶν συμμάχων μας, οἱ ὅποιοι μόνον εἰς τὴν Γερμανίαν ἐβλεπον τὸ στήριγμά των. Τὸ αὐτὸ ἐπανελήφθη τὴν 2αν Σεπτεμβρίου.

Η ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΜΑΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ ΥΠΗΡΞΕΝ ΙΣΧΥΡΑ... ΤΙ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΗΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΠΕΡΙΜΕΝΗ ΚΑΝΕΙΣ ΠΛΕΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ. ΕΚΕΙ ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ, ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις Ροδοσλαύωφ καὶ ἐσχηματίσθη κυβέρνησις Μαλίνωφ, ὅστις δὲν ἦτο καθόλου φίλος τῆς συμμαχίας μας... ὅλοι οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ἦσαν Ἀνταντόφιλοι... ΔΕΝ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΑΡΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΝΕΙΣ ΟΤΙ Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΕΠΕΔΙΩΚΕΝ ΕΙΡΗΝΗΝ».

Κατόπιν περιγράφει τὴν σύσκεψιν εἰς Σπᾶ τὴν 13ην καὶ 14ην Αὐγούστου καὶ προσθέτει ὅτι ἠδύνατο ἴσως εἰσέτι νὰ κρατήσῃ ἐπὶ τινα χρόνον τὸ Δυτικὸν Μέτωπον, ΑΛΛΑ ΑΠΟΣΥΡΩΜΕΝΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΟΠΙΣΩ. «ΑΛΛΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΥΤῆ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΘΑ ΕΠΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΔΥΣΜΕΝΕΣΤΑΤΗΝ ΕΝΤΥΠΩΣΙΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΜΑΣ». Περιγράφει τὴν δυσμενῆ ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Γερμανίας καὶ καταλήγει ΟΤΙ Η ΣΥΣΚΕΨΙΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑΝ ΤΟΥ ΚΑΪΖΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΦΟΝ ΧΙΝΤΖΕ ΚΑΤΕΛΗΞΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΙΝ ΝΑ ΕΠΙΖΗΤΗΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ.

Τὸ ἔχει διαβάσει τοῦλάχιστον ὁ κ. Βενιζέλος τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ στρατηγοῦ Λούνδενδορφ, τοῦ ὁποίου, ἐν τούτοις ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν;

Μᾶς λέγει δὲ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 7ης Νοεμβρίου προκειμένου περὶ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, «ὅτι διὰ τῆς νότας αὐτῆς κατεπατήθη ἡ ἑλληνικὴ κυριαρχία, οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία, ΑΦΟΥ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΑΥΤΗΣ, ΕΓΚΑΤΕΣΤΑΘΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΥΠ' ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ».

Ὡστε αὐτὸ νομίζει ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἦτο ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου; Ἡ ἐγκατάστασις στρατιωτικῆς διοικήσεως εἰς τὰ ὑπὸ τῶν συμμάχων κατεχόμενα μέρη;

Αὐτὸ θέλει νὰ παραστήσῃ. Διότι ἐρωτᾷ: «Μήπως φαντάζεται ὁ κ. Μεταξᾶς ὅτι ἡ παρουσία ἑκατομμυρίου ἀγγλικῶν στρατευμάτων ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον, κατέλυσε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Γαλλίας ἢ καὶ ἀπλῶς κατεπάτησε τὴν γαλλικὴν κυριαρχίαν;»

Θέλει νὰ εἴπῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ ἐν Γαλλίᾳ εἶχε διὰ τὴν Γαλλίαν τὴν αὐτὴν σημασίαν οἷαν εἶχεν ἡ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου διὰ τὴν Ἑλλάδα; Ἡ ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐπενέβαινε διὰ τοῦ στρατοῦ τῆς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Γαλλίας; Ποίους θέλει νὰ παραπλανήσῃ;

Ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου δημιουργεῖ διὰ τὰς τρεῖς Δυνάμεις, Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ρωσσίαν, δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τὰ ὅποια οὐδέποτε εἶχον.

Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ μέχρι τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, εἶχε ζήσει ὡς κράτος ἀπολύτως ἀνεξάρτητον καὶ αὐτόνομον. Οὐδεὶς δὲ ἐσκέφθη ποτὲ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς. Τὴν 8)21 Ἰουνίου αἱ τρεῖς Δυνάμεις δημιουργοῦσι δι' ἑαυτὰς τὴν θέσιν ΕΓΓΥΗΤΡΙΩΝ τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, τὸ ὅπολον συνετάχθη τὸ πρῶτον τῷ 1822, μετετράπη τῷ 1828 καὶ 1830, μετετράπη τῷ 1843, ἐψηφίσθη ἐκ νέου διαφορετικὸν τῷ 1864 καὶ μετερρυθμίσθη τῷ 1911, ἀνευ οὐδεμιᾶς ποτε συμμετοχῆς των, οὔτε ἐπεμβάσεώς των, οὐδὲ κἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀναμιξείως των. Οὐδὲ κατὰ φαντασίαν ποτὲ ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν οὔτε Κυβερνήσεως ξένης οὔτε Ἑλληνος πολιτικοῦ μία τοιαύτη ἐγγύησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος.

Ἐπὶ τῇ θάσει τῆς θέσεως ταύτης, τὴν ὁποίαν δημιουργοῦσι δι' ἑαυτὰς διὰ τῆς νότας των αἱ τρεῖς Δυνάμεις, θεωροῦσι ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτιμῶσιν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν Σκουλούδη, διότι παρεβίασε τὸ Σύνταγμα, διότι ἠμπόδισε τὴν ἐλευθερίαν ἐκσκησιν τοῦ δικαιώματος τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, διότι διέλυσε τὴν Βουλὴν διὰ δευτέραν φοράν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, διότι ἔκαμεν ἐκλογὰς ἐν πληρεῖ ἐπιστρατεύσει κλπ. κλπ. Καὶ θεωροῦσιν ὅτι ἡ ὕφιστα μὲν Βουλὴ δὲν ἀντεπροσώπευε παρὰ μικρὸν τμήμα μόνον τῶν ἐκλογέων.

Διακηρύττουσι διὰ τῆς νότας των αἱ τρεῖς Δυνάμεις, ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ παρέμβωσιν, ὅπως ἐμποδίσωσι τοιαύτας παραβάσεις τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῶν ὁποίων αὐταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς περιφρουρήσεως, προερχόμενον ἐκ Συνθηκῶν (ποιῶν Συνθηκῶν;)

Καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς ἐγγυήτριαι Δυνάμεις ἔχουσαι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαινῶσιν ἐκάστοτε, ὡς ἂν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀπειλεῖται ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν δικαιωμάτων του, ἢ ἐν τῇ ἀπεικασίᾳ τῶν ἐλευθεριῶν του, ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα:

- 1ον) Ἀποστράτευσιν ὀλοκληρωτικὴν, ταχύτατα.
- 2ον) Ἀντικατάστασιν τοῦ ὑπουργείου Σκουλούδη δι' ἑτέρου ὑπηρεσιακοῦ, ἐκ προσώπων παρουσιαζόντων πᾶσαν ἐγγύησιν ὅτι θὰ τηρήσουν πολιτικὴν εὐμενοῦς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ, καὶ ὅτι θὰ ἐνεργήσουν εὐκρινεῖς ἐκλογὰς.
- 3ον) Διάλυσιν ἄμεσον τῆς Βουλῆς καὶ ἐκλογὰς εὐθὺς ὡς συνελεσθῆ ἢ ἀποστράτευσιν.
- 4ον) Ἀντικατάστασιν τῶν ἀστυνομικῶν, ὅσοι δὲν ταῖς ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνην.

Προσθέτομεν χάριν τῆς ἱστορίας ὅτι ἅμα συνετελέσθη ἡ ἀποστράτευσις καὶ ἀπεδείχθη ὅτι αἱ ἐκλογαὶ θὰ ἀπέβαινον κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, αἱ αὐταὶ Δυνάμεις ἀπήτησαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Ζαῖμη νὰ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

ἀναβάλλη ταύτας ἐπ' ἀόριστον, ὥστε αἱ ἐγγυήτριαι Δυνάμεις, ἀφή-
καν τὴν Ἑλλάδα ἀνευ Βουλῆς.

Δὲν πρόκειται ν' ἀντιδικήσωμεν ἐνταῦθα πρὸς τὰ κράτη μὲ τὰ
ὁποῖα ἡ Ἑλλάς συνεδέετο ἕως τότε μὲ τὸσον πολὺ στενοὺς δεσμούς,
δεσμούς ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης, καὶ περιοριζόμεθα εἰς μόνον
αὐτὸν τὸν κ. Βενιζέλον.

Καὶ μᾶς ἐρωτᾷ ὁ κ. Βενιζέλος: Διατί μὲ κατηγορεῖτε; Μήπως
τότε ἀπηυθύνθητε πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ σώσω ΤΗΝ ΚΟΥΡΕΛΙΑΖΟΜΕ-
ΝΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ; Ἡ μήπως θὰ ἠθέλατε νὰ
διαμαρτυρηθῶ μαζύ σας διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐπιστράτευσιν;
Ἡ μήπως ἠθέλατε νὰ ἐμφανισθῶ καὶ ἐγὼ ὡς ἀλληλέγγυος τῆς βασι-
λικῆς πολιτικῆς; Ἡ μήπως ἠθέλατε νὰ κάμω καὶ ἐγὼ μαζύ σας κοι-
νὸν μέτωπον κατὰ τῆς Ἀντάντ; Ἡ μήπως ἠθέλατε ὅλοι οἱ Ἕλληνες
νὰ ταχθῶμεν «περὶ τοῦ Βασιλέως μας» (εἰρωνικῶς), διὰ νὰ ἐξα-
ναγκάσωμεν τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως νὰ δεικνύουν περισσο-
τέραν εὐλάβειαν πρὸς τὴν βασιλικὴν κυβέρνησιν τοῦ κ. Σκουλούδη;
(ἤθελε νὰ εἴπῃ: περισσοτέραν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀνε-
ξαρτησίαν).

Δὲν ἠθέλομεν τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά. Ἡθέλομεν μόνον:

Νὰ μὴ τηλεγραφῆσῃ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸν Μπριὰν τὴν ἐπομένην
τῆς ἐπίδοσεως τῆς τοιαύτης νότας τὰ ἐξῆς:

«**Η ΝΟΤΑ ΕΦΕΡΕ ΜΙΑΝ ΛΥΣΙΝ ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΑΔΙΕΞΟΔΟΝ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ, Η ΔΙΚΑΙΑ ΑΥΣΤΗΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΥΦΟΥΣ ΤΗΣ, Η
ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ, Η ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΔΙΑ-
ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΚΑΜΝΕΙ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ
ΚΑΙ ΠΡΩΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΩΝ ΤΟΥ, ΤΗΣ ΔΙΔΟΥΣΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕ-
ΡΟΝ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΤΙ ΑΛΛΟ, ΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΜΕΡΙ-
ΜΝΗΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ. ΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΡΙΑΙ ΔΥΝΑ-
ΜΕΙΣ ΕΝΗΡΓΗΣΑΝ ΩΣ ΓΟΝΕΙΣ ΕΝ ΤΗ ΠΛΗΡΟΤΗΤΙ ΤΩΝ ΔΙ-
ΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ.**» («Ἡμερήσιος Ταχυδρόμος» Λονδίνου 11)24
'Ιουνίου 1916).

Ἡθέλομεν μόνον, ἀν μὴ τί ἄλλο, τοῦλάχιστον νὰ σιωπήσῃ. Ἡθέ-
λομεν νὰ μὴ ὑπάρχη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος Ἕλλην πολιτι-
κός, ἢ μᾶλλον Ἕλλην ἀπλῶς, ὅστις τὴν στιγμὴν πού τρεῖς ξένοι Δυ-
νάμεις κατέλυσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Πατρίδος
του, νὰ τὰς χειροκροτῇ, νὰ τὰς συγχαίρῃ, νὰ ταῖς ἐκφράξῃ τὸν ἐν-
θουσιασμόν του διὰ τὸ κατόρθωμά των, καὶ νὰ ταῖς ἀναγνωρίζῃ
πληρότητα δικαιωμάτων ὅπως κουρελιάσωσι τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρ-
τησίαν (εἶνε ἢ φράσις του εἰς τὸ ἄρθρον τῆς 7ης Νοεμβρίου).

Αὐτὸ μόνον ἠθέλομεν. Χάριν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς
ἰδίας, τοῦ κ. Βενιζέλου ἱστορίας. Τίποτε ἄλλο.

«Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν διχασμὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο κράτη, τὸ
κράτος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, μᾶς λέ-
γει: (ἄρθρον του τῆς 8ης Νοεμβρίου). «Ἄλλὰ ποῖος εἶνε λοιπὸν ὁ
ὑπαίτιος διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸν διχασμὸν τοῦ κρά-
τους εἰς δύο; Τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων ἢ ἡ Βασιλικὴ πολιτικὴ;»
Τοῦ ἀπαντῶμεν: Ὑπαίτιος διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἶνε

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

ἐκεῖνος πού τὸ ἠθέλησε καὶ πού τὸ ἔκαμε. Καὶ ὄχι ἐκεῖνος πού οὔτε
τὸ ἠθέλε οὔτε τὸ ἔκαμε.

Ἀπομένει μόνον εἰς τὸν ὑπαίτιον νὰ προσπαθήσῃ νὰ δικαιολο-
γήσῃ τὴν πράξιν του.

Καὶ τὴν δικαιολογεῖ ὡς ἐξῆς: (ἄρθρον του τῆς 8ης Νοεμβρίου).

Διότι τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 διεφώνησε πρὸς αὐτὸν ὁ Βασι-
λεύς, ἐνῶ δὲν εἶχε κανένα δικαίωμα νὰ διαφωνήσῃ, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ κ.
Βενιζέλος εἶχε τὴν πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς.

Διότι κατόπιν τῆς παραιτήσεώς του ἐκάλεσε τὸν Γούναρην νὰ
σχηματίσῃ Κυβέρνησιν, μὴ ἀντιπροσωπεύοντα τίποτα (κατὰ τὸν κ.
Βενιζέλον).

Διότι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὁ Βασιλεὺς ἐπέβαλε τὴν προσωπικὴν
του πολιτικὴν.

Διότι παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τὰς ἐκλογὰς
τῆς 31ης Μαΐου 1915 (καθ' ἃς ἐν τούτοις ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο εἰς
τὸν λαὸν ὅτι θὰ τηρήσῃ οὐδενετέροτα διότι εἶχε πλέον χαθῆ ἢ εὐ-
καιρία νὰ ἐπέμβῃ ἢ Ἑλλάς εἰς τὸν πόλεμον), ὁ Βασιλεὺς διεφώνησεν
ἐκ νέου πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 καὶ τὸν ἠνάγκα-
σε νὰ παραιτηθῇ, ὅταν ἠθέλησεν ὁ κ. Βενιζέλος νὰ προκαλέσῃ ἐκ
νέου τὸν πόλεμον.

Διότι ὁ Βασιλεὺς μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου προκληθεῖσαν
πτῶσιν τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, διέλυσεν ἐκ νέου τὴν Βουλήν.

Χωρὶς κἂν νὰ συζητήσωμεν τὴν ὀρθότητα τῶν αἰτιάσεών του, οἱ
ὁποῖαι ὅλαι δὲν στηρίζονται ἐπὶ οὐδεμιᾶς λογικῆς βάσεως, τοῦ κά-
μνομεν τὴν χάριν νὰ τὰς δεχθῶμεν καὶ νὰ τοῦ εἴπωμεν:

Σὰς ἀναγνωρίζομεν ὅλον τὸ δικαίωμα νὰ διεγείρῃτε τὸν Ἑλ-
ληνικὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ἂν αὐτὸς σὰς ἀκούσῃ, νὰ καταλύ-
σητε ΔΙ' ΑΥΤΟΥ τὰς νομίμους ἀρχάς, νὰ κρημνίσῃτε τὴν Κυβέρνη-
σιν, νὰ καταλύσητε τὴν Βασιλείαν καὶ νὰ δημιουργήσητε κράτος
ἰδικόν σας.

Ἄλλὰ δὲν σὰς ἀναγνωρίζομεν κανὲν δικαίωμα νὰ πράξητε ταῦ-
τα στηριζόμενος ἐπὶ ΞΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ, τοὺς ὁποίους σεις εἰσηγάγετε
εἰς τὴν ΧΩΡΑΝ ΚΑΙ ΠΡΟΦΑΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΑΥΤΟΝ.

Δὲν σὰς ἀναγνωρίζομεν κανὲν δικαίωμα νὰ ἀποσπάσητε ἀπὸ τὸ
κράτος ὀλοκλήρους ἐπαρχίας διὰ τῶν ξένων στρατῶν καὶ στόλων
καὶ νὰ σχηματίσητε ἕτερον κράτος στηριζόμενον μόνον ἐπὶ τῶν ξέ-
νων λογγῶν καὶ πυροβόλων.

Δὲν σὰς ἀναγνωρίζομεν κανὲν δικαίωμα νὰ τεθῆτε ἐπὶ κεφαλῆς
τῶν ξένων στρατῶν καὶ στόλων καὶ νὰ ἐκστρατεύσητε κατὰ τῆς χώ-
ρας σας καὶ νὰ εἰσελάσητε εἰς τὴν πρωτεύουσάν αὐτῆς ἐπὶ κεφαλῆς
ξένων στρατευμάτων καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένων πυροβόλων καὶ
πολυβόλων. Αὐτὸ τὸ δικαίωμα δὲν θὰ σὰς τὸ ἀναγνωρίσῃ ποτὲ κανεὶς,
οὔτε τώρα, οὔτε εἰς τὸ μέλλον, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει Ἑλλάς».

Πρὸ παντὸς ὅμως δὲν σὰς ἀναγνωρίζομεν κανὲν δικαίωμα ΝΑ
ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΗΤΕ ΤΑΣ ΞΕΝΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΑΝ-
ΤΛΗΣΗΤΕ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ! Τοὺς
συμπατριώτας σας! Αὐτὸ τὸ δικαίωμα δὲν σὰς τὸ ἀναγνωρίζει κα-

νείς όχι μόνον κανείς "Έλλην, ΑΛΛΑ ΚΑΝΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ. Άλλὰ περί τούτου κατωτέρω.

ΑΡΘΡΟΝ 240Ν

(14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΙΑ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΑΥΤΟΥΡΓΩΝ ΤΗΣ ΣΚΗΝΟ- ΘΕΤΗΘΕΙΣΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ.

"Όσοι εκ των άναγνωστών μας ήσασθε παιδιά, κατά την εποχὴν ἐκείνην, τῆς ὁποίας τὰ γεγονότα συζητοῦμεν σήμερον, μετα τοσα ἔτη, θὰ ἐνθυμῆσθε βέβαια κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1915, κατὰ τὸ 1916, κατὰ τὸ 1917, τοὺς γονεῖς σας πικραμένους, διότι δὲν εἶχαν νὰ σὰς δώσουν ψωμί, παρὰ μίαν ζύμην ξηράν, μαύρην καὶ μουχλιασμένην καὶ αὐτὴν εἰς μικρὰν ποσότητα. Ἐπεινούσατε τότε. Δὲν εἶχατε φῶς τὴν νύκτα. Ἐκρῶνατε διότι δὲν εἶχατε φωτιά. Εἰς τοὺς μεγαλύτερους ἀπὸ σὰς θὰ ἔχουν ἴσως μείνει εἰς τὴν μνήμην αἱ συζητήσεις ποὺ ἐγίνοντο ἀπὸ τοὺς μεγάλους, τότε, νὰ κάμουν ψωμί ἀπὸ χαρούπια, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς βολθοὺς τῶν σφερδουκλιῶν. Πολλοὶ ἀπὸ σὰς ὕστερα ἀπὸ τοιαύτας στερήσεις, ἐμείνατε καχεκτικοί, καὶ ὑποφέρετε ἴσως ἀκόμη ἀπὸ τὴν ὑγείαν σας, ἀρκετοὶ δὲ καταντήσατε φυματικοί. Ἄρκετοὶ ἀπὸ σὰς ὅσοι ἐγεννήθητε τότε ἢ εὐθὺς κατόπιν ἀπὸ γονεῖς ἐστερημένους τροφῆς καὶ δεινοπαθοῦντας, φέρετε ἀκόμη τὰ σπέρματα καὶ ὑφίστασθε τὰς συνεπειὰς τῆς σωματικῆς ἐξαντλήσεως τῶν γονέων σας.

Θὰ ἀκούσατε τότε ὅτι ἡ αἰτία ὄλων αὐτῶν τῶν στερήσεων ἦταν ὁ «ἀποκλεισμός». Θὰ ἀκούσατε ὅτι ξένοι στόλοι ἠμποδίζαν νὰ ἔλθῃ σιτάρι καὶ τροφή εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅταν θὰ ἐμεγαλώσατε θὰ σὰς ἔμεινε αἴσθημα ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας διὰ τὴν ὑπαρξίν αὐτὴν ξένων ἔθνῶν μὲ τὰ ὁποία ἀκούσατε ἀπὸ τοὺς δασκάλους σας, ὅτι μὰς συνέδεον δεσμοὶ φιλίας καὶ ἀγάπης. Καὶ μὰς συνέδεον πράγματα.

Ποῖος ἐξώθησε τοὺς ξένους τοὺτους εἰς τὴν κατὰ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς σας πράξιν ταύτην; Ἀκούσατέ τον. Τὴν 5ην Δεκεμβρίου 1915 ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὸν Γκιγιεμὲν καὶ τοῦ λέγει τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποία ὁ Γάλλος πρέσβυς τηλεγραφεῖ ἀμέσως εἰς τὴν Κυβέρνησίν του (τηλεγράφημα Γκιγιεμὲν πρὸς τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς 5) 18 Δεκεμβρίου 1915. Τοῦ εἶπεν ὁ κ. Βενιζέλος:

«Δὲν χρειάζεται νὰ μοῦ ἐξηγήσητε τίποτε, τὰ ἐννοῶ ὅλα. Ἐχετε » νὰ κάμετε μὲ παληανθρώπους, οἱ ὁποῖοι σὰς ἐμπαίζουν καὶ γελοῦν » κατόπιν εἰς θάρος σας. Ἡ παρουσία σας εἰς Θεσσαλονικὴν τοὺς » ἐνοχλεῖ. Ἐὰν ἠμποροῦσαν θὰ σὰς παρέδιδαν εἰς τοὺς Γερμανοὺς. » Σταθῆτε σταθεροί, δὲν θὰ τοὺς συγκρατήσετε παρὰ διὰ τοῦ τρόμου » καὶ τῆς ἀπειλῆς τῆς πείνας. Αὐτὴ εἶνε ἡ καθ' αὐτὸ δύναμίς σας.

» ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΜΗΝ ΑΦΙΝΕΤΕ ΝΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΙΤΑΡΙ, ΠΑΡΑ » ΛΙΓΟ ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ».

Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1916 ὁ Γάλλος βουλευτὴς Ἀβραμῆ, εἶπεν, ἐνώπιον τῆς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, τὰ ἑξῆς:

«Ὁ μέγας οὔτος πολιτικὸς ἀνὴρ (ὁ κ. Βενιζέλος), τοῦ ὁποίου ἡ » καρδιά ἀξίζει ἑκατὸν φορὰς περισσότερο ἀπὸ ἐκείνας τῶν συμπα- » τριωτῶν του, ποτὲ δὲν ἔπαυσε, ὁμιλῶν πρὸς ὄλους ὅσοι λαμβάνουν » τὴν τιμὴν νὰ τὸν πλησιάζουν καὶ ἰδιαίτερος πρὸς ὄλους τοὺς Γάλ- » λους νὰ τηρῆ πάντοτε τὴν ἐξῆς γλῶσσαν:

» ΜΗ ΔΙΔΕΤΕ ΤΙΠΟΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΟΥΤΕ ΣΙΤΑΡΙ, ΟΥ- » ΤΕ ΚΑΡΒΟΥΝΑ, ΟΥΤΕ ΑΛΕΥΡΙ, ΟΥΤΕ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ, ΟΥΤΕ ΧΡΗ- » ΜΑΤΑ, ΜΟΝΟΝ ΕΝΑΣ ΣΤΕΝΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ, ΜΙΑ ΔΙΑΡ- » ΚΗΣ ΠΙΕΣΙΣ ΘΑ ΤΟΥΣ ΑΠΟΔΕΙΞΟΥΝ ΟΤΙ ΕΙΣΘΕ ΜΕΓΑΛΑΙ » ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΑΙ. Ἐὰν κρατήσητε ὅσον τὸ δυνατόν » περισσότερο τὴν πίεσιν αὐτὴν, παρ' ὅλας τὰς ἐπίσημους διαμαρτυ- » ρίας των, Ο ΛΑΟΣ ΑΥΤΟΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ, ΤΩΝ ΕΦΟΠΛΙΣΤΩΝ » ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΦΑΙΡΗΤΗΖΗΔΩΝ, θὰ αἰσθανθῆ ὅτι κινδυνεύουν τὰ συμ- » φέροντά του, θὰ καταλάβῃ ποῖος πταίει δι' ὅλας αὐτὰς τὰς στενο- » χωρίας του, καὶ θὰ ἐνεργήσῃ».

Ἄκουτε τα αὐτὰ πολεμιστὰι τοῦ 1912—1913, τοῦ 1917—1920, τοῦ 1920—1921. Ἄκουτέ τα πολῖται καὶ στρατιῶται ὅσοι ἐξήσατε ἐν πτω- » χείᾳ καὶ στερήσει διὰ νὰ ὑπηρετήσητε τὴν πατρίδα σας!

«Ἄρ. 472—4) 17 Ὀκτωβρίου 1915. Ἡ ἀγόρευσις τοῦ κ. Βιβιανὶ » ἡ σχετικὴ μὲ τὴν ἀποθίβασιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ » Βαλκάνια, ὅπως ὑπερασπίσωσι τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου, » δὲν ἱκανοποιεῖ πλέον τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ὀνειρεύονται μεγα- » λύτερα ἀνταλλάγματα. Ὁ Βενιζέλος ἔνεκα τούτου ὑποθέτει ὅτι » ὑπόσχεις τῶν Συμμάχων περὶ παραχωρήσεως τῆς Βουλγαρικῆς » Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ συνέτεινε, πρὸς τὸ παρόν, νὰ παρα- » σκευάσῃ παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ εὐνοϊκὸν ἔδαφος πρὸς ἐξοδὸν ἐκ τῆς » οὐδετερότητος. Ἐὰν αἱ Δυνάμεις ἀφοῦ ρίψουν ἓνα τοιοῦτο δέλεαρ, » ἔδιδαν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶνε, ἐπὶ πλέον, ΑΠΟΦΑΣΙ- » ΣΜΕΝΑΙ ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΩΣΙ ΚΑΤ' ΑΥΤΗΣ ΠΙΕΣΤΙΚΑ » ΜΕΤΡΑ ΤΟΤΕ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕ- » ΛΟΥ, ὁ Βασιλεὺς κρατῶν τὴν παθητικὴν πολιτικὴν του θὰ εὐρί- » σκετο εἰς ἐξαιρετικῶς δύσκολον θέσιν, ἥτις θὰ εἶχε δι' αὐτὸν πολὺ » θβαραίας συνεπειὰς. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἐννοίαν τηλεγραφεῖ καὶ ὁ πρέ- » σβυς τῆς Γαλλίας, πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του. (ὑπογρ.). Δεμιῶφ.

Ἄνευ σχολίων.

Καὶ τώρα τί ἀπάντησιν θὰ δώσῃ ἡ νέα γενεά, αἱ δεκατρεῖς νεώ- » τεραι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅταν οὗ- » τος κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ κατὰ Βεντήρην εὐαγγέλιον, ἐμφανισθῆ » πρὸ αὐτῶν διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν ἱστορίαν των, ἀλλὰ πρὸ παντὸς » διὰ νὰ τοὺς πάρῃ τὰς ψήφους των; Διότι διὰ τὸν τελευταῖον σκοπὸν » ἔγραψε τὰ ἄρθρα του καὶ προεκάλεσε τὴν μακρὰν αὐτὴν ἀναδρομὴν » εἰς τὸ παρελθόν. Διότι, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἐπέκειντο ἐκλογαί μὲ τὸν

νόμον της μπακλαβαδοποίησης, και έπρεπε να φωτίση την νεωτέραν γενεάν δια να τὸν ψηφίσῃ!

Ἡ μήπως σκοπεύει νὰ τοὺς προσθέσῃ ὅ,τι ἀναγράφει εἰς τὸ ἄρθρον τῆς 6ης Νοεμβρίου ὅτι αἱ ζημίαι τὰς ὁποίας ἐπέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ παρουσία τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν «εἶχαν πλούσιον ἀντάλλαγμα τῶν διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, καθ' ὅσον ἡ ἐπί τριετίαν καὶ πλέον παραμονὴ τόσου συμμοχικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονικὴν ὑπῆρξε δι' αὐτὴν ΧΡΥΣΗ ΒΡΟΧΗ, εἰς τὴν ὁποίαν ὠφείλετο ἐν μεγάλῳ μέτρῳ τὸ γεγονός τῆς σοδαρῆς τότε ὑπερτιμήσεως τῆς Ἑλληνικῆς δραχμῆς ἀπέναντι τῆς ἀγγλικῆς λίρας καὶ ἰδίᾳ τοῦ γαλλικοῦ φράγκου»;

Θὰ τοὺς εἰπῆ δηλαδὴ κατὰ πρόσωπον ὅ,τι εἶπε καὶ διὰ τοὺς πατέρας των, ὅτι εἶνε λαὸς ἀφαιρητῆδων:

Ἄλλὰ νὰ ἦτο μόνον ἡ πείνα!

Εἶπαμεν, ἡμεῖς δὲν θέλομεν νὰ ἀντιδικήσωμεν πρὸς ξένα κράτη, μὲ τὰ ὁποῖα συνδεόμεθα οἱ Ἕλληνες μὲ στενοὺς δεσμοὺς μακρῶν παραδόσεων, ἰδιαίτερος δὲ μὲ τὴν Γαλίαν, μὲ τὴν ὁποίαν συνδεόμεθα πνευματικῶς καὶ αἰσθηματικῶς, καὶ τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς τόσον ἐπέδρασε εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἀντιδικοῦμεν μόνον μὲ τὸν κ. Βενιζέλον. Ἄλλ' ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ προδότας (τηλεγράφημα Πασσάρωφ) φέρει ὡς μάρτυρα τὴν ἐν Ἀθήναις δρᾶσαν μυστικὴν γαλλικὴν ἀστυνομίαν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ὀμιλήσωμεν περὶ αὐτῆς.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐδημοσιεύθη ἀγγλιστὶ ἐν θιβλίῳ ἐπιγραφόμενον «ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι». Συγγραφεὺς τοῦ εἶνε ὁ Σέρ Βαζιλ Θόμψων, πρῶην διευθυντῆς τῆς «Ἰντέλιτζενς Σέρβις», δηλ. τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας πληροφοριῶν τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους, τῆς ἐργαζομένης καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον καὶ τῆς ὁποίας οἱ πράκτορες κάποτε ἀπεκλήθησαν «οἱ ἀνεπίσημοι πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας». Δὲν πιστεύω νὰ δύναται κανεὶς νὰ τοῦ ἀρνηθῆ γνώσιν τῶν ἀφορώντων τὰς ἐν Ἑλλάδι μυστικὰς Συμμαχικὰς ἀστυνομίας, καὶ ἀρμοδιότητα νὰ κρίνῃ τὸ ἔργον των. Τὸ θιβλίον τοῦτο μετεφράσθη καὶ γαλλιστὶ ἀπὸ τὸν Ἑρρίκον Τιέ. Εἶνε δὲ εὐκόλον νὰ τὸ προμηθεύῃ πᾶς τις.

Εἰς τὸ θιβλίον τοῦτο περιγράφεται ἐν ἐκτάσει ἡ δρᾶσις τῆς γαλλικῆς μυστικῆς ἀστυνομίας ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Ζέρ Β. Θόμψων ἀναφέρομεν ἐν συνόψει μερικὰ κύρια σημεῖα, τὰ ἑξῆς: Ἰδρυτὴς τῆς μυστικῆς ταύτης ἀστυνομίας ὑπῆρξεν ὁ πλωτάρχης Δε Ροκφέιγ, ὅστις συνεκρότησεν αὐτὴν ἀπὸ τὰ ἀποβράσματα τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ὅπου τότε συνέρρευσαν ὀλοκλήρου τῆς Μεσογείου τὰ ἀποβράσματα. Ὁ Ροκφέιγ εἶχε τὸ σύστημα τοῦ καταρτισμοῦ δελτίων δι' ἕκαστον ὑποπτον πρόσωπον. Ἐντὸς ὀλίγου τὰ καταρτισθέντα δελτὰ ἀνῆρχοντο εἰς τὸν σεβαστὸν ἀριθμὸν τῶν 25 χιλιάδων! Κἀθε συκοφαντία ἡ ὁποία ἔφθανεν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ροκφέιγ, ἀπὸ οἰανδήποτε πηγῆν, ἀνεγράφετο ἀμέσως ἐξετάσεως εἰς τὸ σχετικὸν

μὲ τὸ συκοφαντούμενον άτομον δελτίον. Ἰδρυσεν ἐν τῇ Γαλλικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν ἀποθήκην ὄπλων καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, μὲ παράρτημα εἰς Πειραιᾶ. Σκοπὸς τοῦ ἦτο νὰ προκαλέσῃ ἐν Ἀθήναις ἐπαναστασίαν κατὰ τοῦ Βασιλέως. Ὡς ἀποστολὴν τοῦ ἀντελαμβάνετο τὸν διωγμὸν πάντων ὅσοι δὲν ἦσαν ὁπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἀπέβλεπε εἰς τὸ νὰ ἐξωθήσῃ εἰς πλήρη κατοχὴν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ μετεχειρίζετο πάντα τὰ μέσα, ἐξαπατῶν πολλὰς καὶ αὐτὴν τὴν Κυβέρνησίν του. Πολλοὶ Ἕλληνες πολῖται, λέγει ὁ Θόμψων, ἐδιώχθησαν, ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέιγ. Καὶ ὅταν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διεμαρτυρήθη διὰ τὰς ἐνεργείας ταύτας παρὰ τῇ Γαλίᾳ, ἐτηλεγράφησεν οὗτος εἰς Παρισίον ὅτι «εἶνε περιττὸν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ παρεδιάσθη καὶ νὰ μὴ ἐποδοπατήθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Θόμψων διηγεῖται ὅτι τὰ ὄργανα τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέιγ ἦσαν συγχρόνως τὰ πλεῖστα καὶ ὄργανα τῆς προπαγάνδας τοῦ Σένκ. Ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι συνητῶντο συχνότατα εἰς μίαν βίλλαν ἐξωθὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀντήλλασαν τὰς πληροφορίας των ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ ποῦ συγχρόνως μετεχειρίζοντο καὶ συνεσκέπτοντο πρὸς ἐνέργειαν φανταστικῶν συνωμοσιῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃσι χωριστὴν εἰρήνην μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας! Θὰ ἦτο ἀπίστευτον, λέγει ὁ Θόμψων, ἐάν δὲν τὸ διηγείτο ὁ Γάλλος ναύαρχος Δαρτιζ δὲ Φουρναί!

Ἐπὶ πλέον, διηγεῖται ὁ Θόμψων, ὁ Ροκφέιγ συνεπλήρωσε τὴν ἀστυνομίαν του διὰ σώματος ἑταίρων, αἱ ὁποῖαι τοῦ μετέφερον τὰς φανταστικωτέρας τῶν πληροφοριῶν.

Ἡ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ, διηγεῖται ὁ Θόμψων, ἮΤΟ ΠΩΣ ΝΑ ΔΙΑΣΤΡΕΦῆ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΟΥΤΩΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΠΑΡΙΣΤΑΤΑΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΩΣ ΕΝΑΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΜΥΣΤΙΚΑΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΛΗΣ ΟΠΩΣ ΔΟΛΙΕΥΘΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΕΨῆ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ, ΟΠΩΣ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΘ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ, ΟΠΩΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΘ ΠΑΓΙΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ. Πλεῖστοι πολῖται μόνον καὶ μόνον διότι ἦσαν πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα, ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν διωγμῶν τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέιγ.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιλάβωμεν ἐνταῦθα ὅλα τὰ κατορθώματα τὰ ὁποῖα διηγεῖται ὁ Θόμψων ἐν ἐκτάσει καὶ τὰ ὁποῖα διέπραξεν ἡ ἀστυνομία τοῦ Ροκφέιγ, ὄχι μόνον ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς Γαλλίας, τῆς ὁποίας τὴν Κυβέρνησιν παρέσυρεν εἰς πράξεις ἐντελῶς ἀντιθέτους πρὸς τὰ αἰσθήματα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ἄλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ διηγηθῶμεν δι' ὀλίγων λέξεων τὸ ἀριστούργημά του: Τὴν ψευδῆ ἐπιθεσίαν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας τῆς 27ης Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) 1916, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσεν ὁ ἴδιος, διὰ νὰ προκαλέσῃ κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ ἀγνημάτων τοῦ ἐν Κερατσίνι γαλλικοῦ στόλου!

Τὴν 27ην Αὐγούστου 1916 (παλ. ἡμερ.) πλῆθος οὐρλιάζον εἰσήλασεν εἰς τὸν κήπον τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς πρεσβείας, πυροβο-

λουῖν κατὰ τῶν παραθύρων αὐτῆς καὶ κραυγάζον: «Ζήτω ὁ Βασιλεύς! Κάτω ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία!»

Ἐντὸς τῆς πρεσβείας συνεσκέπτοντο οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντάντ. Ἀπεδόθησαν ταῦτα ἀμέσως εἰς τοὺς ἐπιστράτους. Φυσικὰ ἐπικολούθησαν ἀγριαὶ διαμαρτυρίαι τῶν πρέσβεων, ἀπειλαὶ ἀντιποίνων κατοχῆς τῶν Ἀθηνῶν κτλ. Εὐτυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ἑλληνικὴ ἀστυνομία εἶχε κατορθώσει ἀμέσως νὰ συλλάβῃ τοὺς κυριωτέρους ἐκ τῶν πρωτοφανῶν αὐτῶν διαδηλωτῶν, καθ' ἣν ὥραν ἐνήργουν τὸ κατόρθωμά των. Ἦσαν οὗτοι 16 τὸν ἀριθμὸν. ΟΛΟΙ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΩΝ Ο ΚΡΗΣ ΒΟΛΑΝΗΣ. ΤΙΤΛΟΦΟΡΟΥΜΕΝΟΣ «ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ». Κατηγορήθησαν οὗτοι ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ ἐδικάσθησαν καὶ κατεδικάσθησαν ΠΛΗΝ ΤΩΝ ΠΡΩΤΑΙΤΙΩΝ.

Διότι ὁ Ροκφέιγ φοβούμενος τὰς ἐπὶ δικαστηρίου ἀποκαλύψεις τῶν τελευταίων τούτων, ἐπίεσε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν νὰ τοῦ τοὺς παραδώσῃ. Τοὺς ἀπέστειλεν διὰ γαλλικοῦ πολεμικοῦ εἰς Θεσσαλονίκην εἰς τὸν στρατηγὸν Σαράιγ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκεῖ οὗτοι ἤρχισαν νὰ διηγούνται τὰ διατρέξαντα, ὁ Σαράιγ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς Μασσαλίαν, ὅθεν ἐνεκλείσθησαν εἰς τὸ πλησίον στρατόπεδον συγκεντρώσεως τοῦ Ἀζαίν.

Ἐκεῖ οὗτοι κατέθεσαν ἐνώπιον τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ χωροφυλακῆς κ. Μαντόλ, ἐκτελέσαντος κατὰ διαταγὴν τοῦ Γάλλου διοικητοῦ τῆς 15ης στρατιωτικῆς περιφερείας, ἀνάκρισιν. ΟΤΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ἮΣΑΝ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ, ὅτι κατὰ διαταγὴν τῶν πρακτῶρων τοῦ Ροκφέιγ ὠργάνωσαν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἐν συνεννοήσει μετὰ βενιζελικῶν! Ὁ Βολάνης ἐπὶ πλέον κατέθεσε τὰ ἑξῆς:

«Ὅταν μὲ συνέλαβον καὶ μὲ μετέφερον ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πλοίου
 » «Ρεζολύ», Εἰς ΓΑΛΛΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ Εἰς ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΣ
 » ΚΟΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΣ ἦλθον πρὸς συνάντησίν μου
 » καὶ μοῦ ἐπρότειναν νὰ ὑπογράψω μίαν δήλωσιν ὅτι ἔλαβα 10 χιλιά-
 » δας φράγκα ἀπὸ τὸν Σὲνκ ὅπως ὀργανώσω τὴν διαδήλωσιν. Ἐδέ-
 » χθην νὰ κάμω τὴν δήλωσιν, τὴν ὁποῖαν οὗτοι καὶ παρέλαβον μεθ'
 » ἑαυτῶν».

Αἱ καταθέσεις αὗται τοῦ Βολάνη καὶ τῶν λοιπῶν συντρόφων του, πιστοποιηθεῖσαι ἀρμοδίως ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ τῆς χωροφυλακῆς Μαντόλ, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ἐγένοντο αἱ καταθέσεις αὗται ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν Γάλλον στρατηγὸν διοικητὴν τῆς 15ης στρατιωτικῆς περιφερείας καὶ ἀνεκοινώθησαν τῷ 1919 εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ναυτικῶν κοινοβουλευτικῆν ἐπιτροπὴν τῆς Γαλλίας. Ἐδημοσιεύθησαν δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μόλις.

Καὶ τὸ ἐπιδόριον: Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1917 ἔγραψαν οὗτοι συλλογικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Ζοννάρ, ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀζαίν, συνταχθεῖσαν γαλλιστί, καὶ ἔχουσαν ὡς ἐθῆς ἐν ἀκριβεῖ μεταφράσει: (Ἀεῖζει νὰ τὴν ἀπολαύσουν οἱ ἀναγνώσται μας).

«Στρατόπεδον τοῦ Ἀζαίν. 11 Ἰουλίου 1917.

»Εἰς τὴν Α. Ε. τὸν κύριον Ζοννάρ, Ὑπατον Ἀρμοστήν τῶν Ἑλλη-
 » ληνικῶν ὑποθέσεων, εἰς Παρισίους.

»Οἱ ὑπογραφομένοι Ἕλληνες ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ Κόμματος τῶν Φι-
 » λελευθέρων, καὶ γνωστοὶ προσωπικῶς εἰς τὸν Πρόεδρον κ. Βενιζέ-
 » λου, ἔχωμεν τὴν τιμὴν νὰ φέρωμεν εἰς γνώσιν σας ὅτι εἶχαμεν ἐπι-
 » φορτισθῆν νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν δῆθεν ὑπὸ ἀντιθέτων ἀπόπειραν, κατὰ
 » τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας Ἀθηνῶν, διαταχθέντες ὑπὸ τῶν Γάλλων
 » ἀξιωματικῶν κ.κ. Σαμσώρ, λοχαγοῦ, Βινσὲν καὶ Φουρναί πρὸς τὸν
 » σκοπὸν νὰ προκαλέσωμεν τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν
 » συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα οἱ κύριοι αὐτουργοὶ
 » τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ ἐπεισοδίου τῆς 27ης παρελθόντος Αὐγούστου,
 » καὶ οἱ ὅποιοι μετὰ τὰ συμβάντα αὐτὰ ἀνεχωρήσαμεν ἐξ Ἀθηνῶν
 » φορέσαντες ἐνδύματα Γάλλων ναυτῶν, μὲ τὸ πολεμικὸν Ρεζολύ,
 » εἰς Θεσσαλονίκην, ὅθεν, μετὰ ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν εἰς τὸ στρα-
 » τόπεδον τοῦ Ζεϊτινλίκ, μετεφέρθημεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἐνεκλείσθη-
 » μεν εἰς στρατόπεδον συγκεντρώσεως ἀπὸ δέκα μηνῶν.

»Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ ἐκτο-
 » πισμού, καὶ εἴμεθα θαθεῖα πειραγμένοι νὰ εἴμεθα ἐγκλειστοὶ εἰς
 » ἓνα στρατόπεδον, μὴ φορὰ πού ὑπηρετήσαμεν καὶ ὑπερησπίσαμεν
 » τὰ συμφέροντα τῶν Συμμάχων καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς μας τοῦ Κόμμα-
 » τος τῶν Φιλελευθέρων τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὑπεβλήθημεν εἰς τοιαύτην
 » θυσίαν μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς μας, καὶ ἐκείνης τῶν οἰκογενειῶν μας
 » πού ἔμειναν χωρὶς καμμίαν προστασίαν. Πολλάκις ἐζητήσαμεν κατ'
 » ἐπανάληψιν νὰ καταταχθῶμεν εἰς τὸν ἔθνικόν στρατὸν τῆς Μακεδο-
 » νίας διὰ νὰ ἀποδείξωμεν ἀκόμη μίαν φορὰν τὰ αἰσθηματὰ μας,
 » ἀλλὰ δυστυχῶς καμμία προσοχὴ δὲν ἐδόθη εἰς αὐτό.

»Κύριε Ὑπατε Ἀρμοστά!

»Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐνοχλήσωμεν τὸν κ. Πρόεδρον Βενιζέλου.
 » Ἡ φλογερὰ μας ἐπιθυμία εἶνε νὰ ἀποφυλακισθῶμεν ἀπὸ τὴν Γαλλι-
 » κὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ διαταγὰς τῆς ἐξετελέσαμεν.

»Διὰ ταῦτα, παρακαλοῦμεν νὰ εὐδοκήσητε νὰ κάμετε τὰ ἀναγ-
 » καῖα διαθήματα εἰς τοὺς ἀρμοδίους διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν μας, ὅπως
 » ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν μας πατρίδα, τὴν σύμμαχόν σας,
 » διὰ νὰ πολεμήσωμεν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρείων Γάλλων στρατιω-
 » τῶν, ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐθνῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν
 » ἀρχῶν τῆς Ἐπιτροπῆς μας τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ
 » τοῦ Μεγάλου Πολιτικοῦ Ἀνδρός τοῦ κ. Βενιζέλου.

»Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ παρούσα μας θὰ γίνῃ εὐμενῶς ἀποδεκτὴ
 » σὰς ὑποβάλλομεν, Κύριε Ὑπατε Ἀρμοστά, τὰ θαυτάτα σέβη μας.
 »Ὁ ἐντεταλμένος τῶν ὑπογραφόντων ἀρχηγὸς τῆς Κομπανίας:

»Στρατῆς Βολάνης, ἀκόλουθος τοῦ κ. Βενιζέλου, Γεώργιος Κα-
 » ρέττας, ἔμπορευόμενος, Φίλιππος Βανδώρος, ἔμπορευόμενος, Σωτή-
 » ριος Βανδώρος ἔμπορευόμενος, Ζαχαρίας Φραγκιάς δημοσιογράφ-
 » φος, Μιχαὴλ Ἐλευθεριάδης σπουδαστής, Εὐστάθιος Παπαδάκης
 » ὑπάλληλος τῆς Δημορχίας, Σταῦρος Κατσανεβάκης, ἐργατικὸς
 » ὑπογεγραμμένοι αὐτογράφως ἑλληνιστί».

Δυστυχῶς διὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν δὲν ἐδόθη ἀπάντησις οὔτε εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ αὐτῶν δὲν ἀφέ-

θησαν ελεύθεροι υπό τῶν γαλλικῶν ἀρχῶν, καθὼς διηγείται ὁ Θόμ-
ψων, εἰμὴ τὸ 1919 κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου.

Αὐτὴ ἦτο ἡ μυστικὴ ἀστυνομία τοῦ Ροκφέιγ, ἥτις κατὰ τὴν κατὰ-
ληψιν τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1917, ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἠγούμενου τῶν ξέ-
νων στρατευμάτων, εὔρε, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ
ἀσυρμάτου Ἀθηνῶν, τὸ διαβόητον τηλεγράφημα Πασσάρωφ, δηλ.
τὸ ἐχάλκευσε. Καὶ ἡ ἀστυνομία αὕτη τοῦ Ροκφέιγ εἶνε, κατὰ τὸν κ.
Ν. Πολίτην, ἡ «ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΡΧΗ» (!) ἥτις πιστοποιεῖ τὴν γνησιότητα
τοῦ ὑπ' αὐτῆς χαλκευθέντος τηλεγραφήματος, καὶ τῆς ὁποίας ἡ καλὴ
πίστις, κατὰ τὸν κ. Α. Ρωμάνον, οὐδὲ πόρρωθεν δύναται νὰ τεθῆ ἐν
ἀμφιβόλῳ!

Ἔτσι γράφεται ἡ ἱστορία καὶ μάλιστα δίτομος ἱστορία, ἵνα ὁ κ.
Βενιζέλος δι' αὐτῆς διδάξῃ τὰς δεκατρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν
Ἑλλήνων ψηφοφόρων ὥστε νὰ τὸν ψηφίζουσι.

ΑΡΘΡΟΝ 250Ν

(15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΟΥΔΕΠΟΤΕ Η ΣΕΡΒΙΑ ΔΙΕΤΥ- ΠΩΣΕ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ Ε- ΔΑΦΙΚΩΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΩΝ.

Ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ σιωπῆν πολλῶν ἡμερῶν, ἐπανέρχεται τὴν
13ην Νοεμβρίου δι' ἄρθρου του εἰς τὰ γεγονότα τοῦ Σεπτεμβρίου
καὶ Ὀκτωβρίου 1915. Ἡ ἀποκάλυψις τῆς πλαστότητος τοῦ διαβοή-
του τηλεγραφήματος Πασσάρωφ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ὁλόκλη-
ρος δίτομος ἱστορία καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβάσισε τὰς τωρινὰς του
κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡμῶν καταγγελίας του, δὲν τὸν ἀφίνει νὰ
ἡσυχάσῃ. Ἀλλὰ δὲν ἐπιστρέφει ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ τηλεγράφημα
Πασσάρωφ, διότι τὸν ἀπ' εὐθείας δρόμον τὸν ἀποκλείουν τὰ κατορ-
θώματα τοῦ Ροκφέιγ. Ἐπιστρέφει δι' ἔλιγμοῦ.

Δημοσιεύει τὴν πρότασιν παραχωρήσεως τῆς Κύπρου εἰς τὴν
Ἑλλάδα, καθὼς καὶ τὸν θρῦλον τῆς παραχωρήσεως τῆς Γευγελῆς,
Δοϊράνης καὶ Μοναστηρίου ὑπὸ τῆς Σερβίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ
ἐξάγει τὸ συμπέρασμα: ἀφοῦ ὁ Βασιλεὺς ἀπέκρουσε τοιαύτας πα-
ραχωρήσεις γινομένας ὅπως βοήθησεν τὴν Σερβίαν, ἄρα εἶχεν ἀνα-
λάβει προηγουμένας μυστικὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ
τὴν Βουλγαρίαν, Ἔρα; Πασσάρωφ.

Ἀναδημοσιεύει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρίγκηπος Νικολάου, καὶ
συμπεραίνει; Ἀφοῦ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως λέγει καὶ γράφει εἰς
τὸν πρέσβυν τῆς Σερβίας τοιαῦτα πράγματα θὰ εἶπῃ ὅτι ὑπῆρξε
προσυμφωνία μεταξὺ Βασιλέως ἀφ' ἐνὸς καὶ Γερμανίας καὶ Βουλγα-
ρίας ἀφ' ἑτέρου. Ἔρα Πασσάρωφ!

Σπεύδομεν νὰ ἀπαντήσωμεν προτοῦ ὁ Πασσάρωφ καταντήσῃ
ἐφιάλτης τοῦ κ. Βενιζέλου.

Καὶ πρῶτον διὰ τὰς παραχωρήσεις τῆς Κύπρου, Γευγελῆς, Δοϊ-

ράνης καὶ Μοναστηρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως βοήθησεν τὴν Σερβίαν.

Πρέπει νὰ εἴπωμεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅτι πρῶτην φορὰν ἀκού-
ομεν ὅτι ἡ Σερβία μᾶς παρεχόρει τὴν Γευγελῆν, Δοϊράνην καὶ Μο-
ναστήριον. Κατόπιν τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀνεδιφήσαμεν τὰς
λευκὰς βίβλους τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰς ἐκδοθείσας μέχρι τοῦ 1920,
καὶ οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν τοιαύτην ἀνακοίνωσιν τοῦ Μπαλούχτσιτς.
Ἀνεδιφήσαμεν τὰ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντα ἱστορικὰ συγγράμ-
ματα τὰ ἀναφέροντα λεπτομερῶς ὅλας τὰς τότε γενομένας διπλωμα-
τικὰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ οὐδαμοῦ ἀνεύρομεν τοι-
αύτην τοῦ Μπαλούχτσιτς ἀνακοίνωσιν. Ἐδιαβάσαμεν ἐκ νέου τὰ
πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 καὶ τὴν συζήτησιν κα-
τόπιν τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἡ πῦσις τοῦ κ. Βενιζέλου, μήπως κατ' αὐ-
τὴν ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος μνεῖαν τοιούτων παραχωρήσεων τῆς Σερ-
βίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διότι ὁ ἴδιος λέγει εἰς ἄρθρον του ὅτι ὁ
Μπαλούχτσιτς τοῦ ἔκαμεν λόγον περὶ αὐτῶν πρὸ τῆς παραιτήσεως
του. Καὶ πράγματι ὁ κ. Βενιζέλος κάμνει κατὰ τὴν συζήτησιν ἐκείνην
μνεῖαν παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς Γευγελῆς καὶ Δοϊράνης,
ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας, ὡς ἀνταλλάγματος τῆς οὐδετε-
ρότητος τῆς Ἑλλάδος, οὐδεμίαν δὲ μνεῖαν παραχωρήσεως ἐκ μέρους
τῆς Σερβίας.

Ἀνεδιφήσαμεν ἐπίσης τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τοῦ Ὀκτωβρίου
1915 καὶ ἰδίως τὴν συζήτησιν μεθ' ἣν ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη καὶ
οὔτε ἐκεῖ εὔρομεν νὰ γίνεται μνεῖα ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου τοιαύτης
παραχωρήσεως ἐκ μέρους τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Μᾶς μέ-
νει, μάλιστα, καὶ ἡ ἀπορία πῶς ὁ κ. Βενιζέλος ἔχων τοιαύτην προσ-
φορὰν καὶ διατεθειμένον νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον καὶ κατὰ τῆς Βουλ-
γαρίας καὶ κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν δὲν ἐζήτησε τὴν ἐπί-
σημον ἐπικύρωσιν τῆς προσφορᾶς αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ 1916, ὅποτε δι-
χάσας τὴν Ἑλλάδα ἐσχημάτισε τὸ κράτος του τῆς Θεσσαλονίκης,
διὰ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς Σερβίας καὶ κατὰ τὸ 1917, ὅποτε κατα-
κτίσας διὰ τῶν ξένων κρατῶν τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, ἐκήρυξεν ἐν
ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμ-
μάχων τῆς.

Ἄλλα ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ἡμεῖς δὲν σκοπεύομεν νὰ συ-
ζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἂν ἐγένετο ἢ ὄχι ἡ προσφορὰ αὐτὴ ἐκ μέρους τῆς
Σερβίας. Κάμνομεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν χάριν νὰ παραδεχθῶ-
μεν ὅτι ἐγένετο, ὄχι μόνον διὰ τὴν Κύπρον, διὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο
πράγματι ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Γευγελῆν, καὶ τὴν Δοϊράνην καὶ τὸ Μο-
ναστήριον. Ἄν μάλιστα ὁ κ. Βενιζέλος διῆσχυρισθῇ ὅτι μᾶς προσέφε-
ρον καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἡμεῖς
θὰ δεχθῶμεν καὶ αὐτό, ὅτι μᾶς τὰς προσέφερον.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀρνήσεως τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐγκτεται εἰς τὰς γε-
νομένας προσφορὰς. Ἐγκτεται εἰς τὸ ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ βοη-
θήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν Σερβίαν καὶ ἐὰν δὲν ἐκινδύνευε ἐξερχο-
μένη τῆς οὐδετερότητος χάριν τῆς Σερβίας, νὰ καταστραφῇ αὐτὴ ἢ
ἰδία. Ἐπομένως ὅταν ἐκεῖ εἶνε τὸ ζήτημα, τί σημασίαν ἔχουν αἱ προσ-
φοραὶ ἂν ἦσαν πολλαὶ ἢ ὀλίγαι, οὐσιώδεις ἢ ἐπουσιώδεις! Ἡμεῖς
μάλιστα λέγομεν, ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ βοήθησεν ἀποτελε-

σματικώς την Σερβίαν και να μη ύποστη ή ίδια καταστροφήν, θα ὤφειλε να τὸ πράξῃ ἀνευ οὐδενὸς ἀνταλλάγματος, καὶ θὰ τὸ ἐπραττεν ἀσφαλῶς, διότι εἶχε τὸ Βαλκανικὸν συμφέρον νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ συντριβῇ ἡ Σερβία καὶ τούναντιον νὰ κτυπηθῇ ἄλλην μίαν φοράν ἢ ἀλαζονεία τῆς Βουλγαρίας.

Ὡστε ἐκεῖ εἶνε τὸ ζήτημα. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐξέφερον εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα του ἄρθρα ὅτι ἡ Ἑλλάς μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ τῶν Σέρβων θὰ ἀπετέλουεν ἕνα ἰσχυρότατον στρατὸν, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς μετὰ τῶν Βουλγάρων. Τὸν ἰσχυρισμὸν του τοῦτον τὸν ἀντερέψαμεν διὰ δύο ἄρθρων μας ἐκτενωῶν τοῦ 18ου καὶ τοῦ 19ου. Εἰς ταῦτα δὲν μᾶς ἀπήντησε τίποτε ὁ κ. Βενιζέλος. Ἦδη εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 13ης Νοεμβρίου ἐπανέρχεται εἰς τὸν αὐτὸν ἰσχυρισμὸν, ὡσάν νὰ μὴ ὑπῆρχον τὰ δύο προαναφερθέντα ἄρθρα μας, οὔτε ἡ εἰς αὐτὸ λεπτομερὴς ἐξονόχισις τοῦ ζητήματος. Ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς δὲν εἶνε δυνατόν οὔτε κἂν σοβαρὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐκ νέου τὰ ἄρθρα μας ἐκεῖνα. Ἐν συνόψει μόνον λέγομεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι τὸ μέγα του λάθος ὅταν ἀσχολῆται μετὰ στρατηγικὰ προβλήματα εἶνε νὰ μὴ λογαριάζῃ χρόνον καὶ ἀποστάσεις. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ στρατηγικὸν πρόβλημα εἶνε τὸ γνωστὸν εἰς τοὺς στρατιωτικούς, τῆς ἐνεργείας δηλαδ. τοῦ συγκεντρωμένου Αὐστρο — Γερμανο — Βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐπὶ ἐσωτερικῶν γραμμῶν.

Οἱ ἀντίπαλοί του ἦσαν 1ον) Οἱ Σέρβοι, τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ προσβάλλωσι μετὰ μεγάλης ὑπεροχῆς ἀμέσως καὶ νὰ τοὺς καταστρέψωσι. 2ον) Οἱ Ἕλληνας οἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρχίσουν τὴν ἐκστρατείαν των εἰμὴ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπομένως θὰ ἀντεμετώπιζον ΜΟΝΟΙ ὀλόκληρον τὴν ἐχθρικήν δύναμιν καὶ θὰ κατεστρέφοντο ἢ τοῦλάχιστον θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ἐκκενώσουν ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, καὶ 3ον) οἱ Ἀγγλογάλλοι οἵτινες μετεφέροντο εἰς Θεσσαλονίκην, βραδύτατα κατὰ μικρὰ τμήματα, καὶ ἦσαν καὶ ἀνοργάνωτοι, ὡστε ὅταν θὰ συνεκρούοντο οἱ Ἕλληνας, ἐλαχίστην θὰ προσέφερον θόρησιαν, ὅταν δὲ θὰ κατεστρέφοντο οἱ Ἕλληνας καὶ ἂν ἀκόμη τότε εἶχον κάπως ἰσχυρὰν δύναμιν, θὰ ἀπέβαινον εὐάλωτος λεία τῶν στρατῶν τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας. Δηλ. καὶ ἂν ἀκόμη θεωρητικῶς τὸ ἄθροισμα: Σέρβοι σὺν Ἕλληνας σὺν Ἀγγλογάλλοις ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἄθροισμα Γερμανοὶ σὺν Αὐστριακοῖς, σὺν Βούλγαροι, τὸ δεῦτερον ἄθροισμα ἦτο συγκεντρωμένον καὶ ἔτοιμον ἐνῶ τὸ πρῶτον ὄχι, καὶ θὰ ἀντεμετώπιζε κατὰ χρόνον τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δευτέρου μετὰ τὰ τμήματά του ὄχι συγχρόνως, ἀλλὰ ἀλληλοδιαδόχως, πρῶτον μετὰ τοὺς Σέρβους, ἔπειτα μετὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔπειτα μετὰ τοὺς Ἀγγλογάλλους. Ἐκαστὸν δὲ αὐτῶν τῶν τμημάτων ἦτο ἀπὸ ἀπόψεως δυνάμεως πολὺ ὑποδεέστερον τοῦ συνόλου τοῦ δευτέρου ἄθροισματος.

Αὐτὸ ἦτο τὸ στρατηγικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλάς οὔτε νὰ σώσῃ τὴν Σερβίαν ἠδύνατο οὔτε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς καταστροφὴν. Τὶ θὰ ὠφέλει λοιπὸν τὴν Ἑλλάδα νὰ λάβῃ τὴν Κύπρον καὶ ὁ στρατὸς τῆς ἠττώμενος νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Ὀλυμπον, ἂν ὄχι καὶ χειρότερα; Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τοιαύ-

τὴν περίστασιν μᾶς ἐξαποστέλλει εἰς τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης. Naί, ἀλλὰ τοιαύτη ἐξέλιξις εἰς τὴν Βαλκανικὴν τὸ 1915 δὲν θὰ ἐπηρέαζε τὴν ὄλην ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου; Καὶ ἂν μετὰ τοιαύτην ἐπικράτησιν τῆς Βουλγαρίας, οἱ Σύμμαχοι ἐπανελάμβανον τὸ παλαιὸν των μετὰ αὐτὴν παιγνίδι καὶ τῆς προσέφερον νὰ κρατήσῃ τὰ κτηθέντα ἀποσπασμένη τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας; Εἰς μίαν τοιαύτην καταστροφὴν μετὰ ἀναμονὴν τὴν ἱκανοποιήσιν, ἂν ἔλθουν καλὰ τὰ πράγματα, κατὰ τὴν εἰρήνην, ἐκτίθενται τὰ Κράτη, ὅταν ὅπως τὸ Βέλγιον ἢ ἡ Σερβία, ὑφίστανται, θέλουν δὲν θέλουν, τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, ὄχι ὅμως στὰ καλὰ καθούμενα ὅπως ἡ Ἑλλάς.

Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Μητροπόλεως καὶ τοῦ εἰποῦμεν ἂν πηδήσῃ κάτω θὰ τοῦ δώσωμεν πλοῦσια ἀνταλλάγματα, ἀκόμη ὅτι θὰ τὸν κάμωμεν καὶ Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ μάλιστα μετὰ τὸ ἀμερικανικὸν σύστημα. Θὰ πηδήσῃ; Ὁχι βέβαια. Τότε διατὶ ἤθελε νὰ πηδήσῃ ἢ Ἑλλάς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915;

Ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἐπήδησε τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἰδίου 1915. Τὴν 10)23 Ἰανουαρίου 1915 ὁ σέρ Ἐδ. Γκρέυ τοῦ ἐπρότεινε εὐρείας παραχωρήσεις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας, ἐάν ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Σερβίας πιεζομένης ὑπὸ Αὐστριακῆς ἐπιθέσεως. Τὶ ἀπήντησεν ὁ κ. Βενιζέλος;

«Δὲν ἐδίστασα νὰ ἀπαντήσω ὅτι αὐτὸ ποῦ μοῦ ἐζήτησεν ὁ Σέρ» Ἐδ Γκρέυ ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῇ. Ὅπως ἔχομεν ἤδη ὑποδείξει τοιαύτην ἐνέργειαν δὲν δυνάμεθα οὔτε νὰ σκεφθῶμεν, ἐκτὸς ἐάν πρόκειται νὰ συμπράξῃ μαζί μας ἡ Ρουμανία, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἰσοδυναμῆ μετὰ αὐτοκτονίαν μας καὶ συγχρόνως θὰ κατεστρέφετο καὶ ἡ Σερβία».

Καὶ ἐξηγεῖ διατὶ. Διότι θὰ ἐκινδυνεύαμεν νὰ πλευροκοπηθῶμεν ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας.

Ὁ κ. Βενιζέλος γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι ἡ ἄρνησις του αὐτῆ ἐγένετο δεσμενέστατα ἀκουστῆ εἰς τὸ Λονδίνον. Ὁ κ. Λόυδ Τζώρτζ ἐξέφρασε τὴν δυσφορίαν του κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, προσωπικῶς εἰς τὸν πρέσβυν μας. Καὶ τὸσον ἐταράχθη ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τὴν δυσμένειαν αὐτὴν, ὡστε διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸ Λονδίνον καὶ τοὺς Παρισίους ἐκέκθη τὸν Φεβρουάριον νὰ προτείνῃ τὴν παραχώρησιν τῆς Καθάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν οὐδετερότητά της, ὡστε νὰ δύναται ὅπωςὸδήποτε ἀκινδύνως νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἐν Λονδίνω φίλους του.

Θὰ μᾶς εἶπῃ ὅμως ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ἢ Ἑλλάς θὰ ἠδύνατο ἀκινδύνως νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν. Ἡμεῖς ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν κάθε φοράν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἄρθρων μας 18 καὶ 19, τὰ ὁποία συντομώτατα ἐπανελάβομεν καὶ εἰς τὸ παρὸν μας.

Ἄς ἔλθωμεν τῶρα καὶ εἰς τὸν πρίγκηπα Νικόλαον.

Ὁ πρίγκηψ Νικόλαος συνεδέετο στενωῶς μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως τῆς Σερβίας κ. Μπαλούχτσιτς μετὰ τὸν ὁποῖον ὄμιλον συχνότατα διὰ τὴν θέσιν τῆς Σερβίας καὶ ὁ πρίγκηψ τοῦ διετύπωσε τὰς σκέψεις του εἰς μίαν ἐπιστολὴν τῆς 18 Σεπτεμβρίου (παλ. ἡ-

μερ.). Τι σημασίαν θέλει να αποδώση εις την έπιστολήν ταύτην ο κ. Βενιζέλος; "Οτι έκφράζει την γνώμη του Βασιλέως; 'Αλλά εις την έπιστολήν ταύτην ούτε μία λέξις δέν υπάρχει ώστε έξ αυτής να δύναται να συναγάγη τις ότι έγγραφη καθ' ύπόδειξιν του Βασιλέως ή ότι κατά τας προηγηθείσας συνομιλίαις ο πρίγκηψ άφηκε να υπονοηθή ότι ώμίλησεν έκ μέρους του Βασιλέως. "Ωστε πρόκειται περι προσωπικής γνώμης του πρίγκηπος. 'Αλλά ο κ. Βενιζέλος θα μάς ειπή: άφου ο πρίγκηψ Νικόλαος ήτο άδελφός του Βασιλέως, έπεται ότι και αι συμβουλαί του προς τον Μπαλούχτσιτς έγινοντο καθ' ύπόδειξιν του Βασιλέως. 'Αλλά τότε και ο πρίγκηψ Γεώργιος ήτο άδελφός του Βασιλέως και μάλιστα ο σύνδεσμός του με τον Βασιλέα ήτο στενωτάτος από της παιδικής ηλικίας, και ο πρίγκηψ Γεώργιος ειργάζετο έντονώτατα υπέρ της 'Αντάντ. Τότε διατι και ο πρίγκηψ Γεώργιος να μη εξεπροσώπει τὰ αίσθήματα και τας γνώμας του Βασιλέως; 'Η αλήθεια είνε μία: ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΝ ΗΚΟΥΣΕ ΠΑΡΑ ΜΟΝΟΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΞΕΠΡΟΣΩΠΕΙΤΟ ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΠΑΡΑ ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΟΥ.

'Αλλά επί τέλους και τι λέγει ή έπιστολή αύτη του πρίγκηπος Νικολάου; 'Εγγραφή την 18ην Σεπτεμβρίου και αναφέρεται εις προηγουμένης συνομιλίαις με τον Μπαλούχτσιτς, κατά τας οποίας έγινετο λόγος διά τας αποφάσεις των Συμμάχων όπως πιέσωσι την Σερβίαν ίνα αύτη παραχωρήση την σερβικήν Μακεδονίαν εις τους Βουλγάρους.

Είνε γνωστόν ότι οί Σύμμαχοι όμοίαις αποφάσεις είχαν λάβει και διά την 'Ελλάδα όπως την πιέσωσι να παραχωρήση την Καβάλλαν μετά ένδοχώρας αναλόγου προς όσα θα απέλάμβανε ΑΡΓΟΤΕΡΑ έν Μ. 'Ασία. 'Αλλά εις την Σερβίαν έγιναν πιεστικώτατοι, ώστε εκεί έκίνησαν άγανάκτησιν σφοδράν. 'Υπό τοιούτους όρους λέγει ο πρίγκηψ Νικόλαος εις τον Μπαλούχτσιτς: 'Αφου είνε έτσι τὰ πράγματα, τι τους θέλετε τέτοιους Συμμάχους; Δέν κάνετε καλύτερα ειρήνην με τους Γερμανο-αυστριακούς να ήσυχάσετε;

Αυτό είνε τὸ έγκλημα! λέγει ο κ. Βενιζέλος. 'Αλλά τότε διατι δέν είνε έγκληματίας και ο Πάσιτς όστις όμιλῶν προς τον πρέσβυν της 'Ελλάδος κ. 'Αλεξανρόπουλον του λέγει ότι ή διαγωγή των Συμμάχων προς την Σερβίαν δέν διαφέρει καθόλου από την διαγωγή της Αυστρίας προς την Σερβίαν και ότι οί Σύμμαχοι θέτουσι την Σερβίαν εις όμοίαν θεσιν άπέναντί των εις οίαν την έθεσε και ή Αυστρία όταν προεκάλεσε τον πόλεμον; (Τηλεγράφημα 'Αλεξανδροπούλου αριθμός 7830 Α)4 της 22ας 'Ιουλίου (4 Αύγουστου 1915).

Και άς μάς ειπή ο κ. Βενιζέλος ότι άμα ήλθεν αυτός εις την έξουσίαν, αι τοιαύται άπαιτήσεις των Συμμάχων ήρθησαν. Διότι δέν ήρθησαν. 'Αφου την 20ην Αύγουστου 1915 ο σέρ "Εδ. Γκρέυ τηλεγραφή εις τον σέρ φρ. "Ελλιοτ εις 'Αθήνας να ανακοινώση εις τον κ. Βενιζέλον:

« να έννοήση ότι δέν θέλομεν διά τὸ ζήτημα της Καβάλλας να » τον πιέσωμεν ΤΩΡΑ ΑΜΕΣΩΣ, αλλά ότι είμεθα ύποχρεωμένοι να » του άπαντήσωμεν, ότι τὸ ζήτημα της παραχωρήσεως της Καβάλλας

» εις την Βουλγαρίαν, πρέπει να μένη πάντοτε άνοικτόν διά μέλλουσαν συζήτησιν».

Και διατι τάχα είχε τὸ δικαίωμα ο κ. Βενιζέλος να άγανακτή κατά των Συμμάχων την 17ην Σεπτεμβρίου ότε άρχιζαν την απόδασιν των εις Θεσσαλονίκην, και μάλιστα κατόπιν της ιδιικής του προσκλήσεως, όχι μόνον χωρίς να άρρωσι τας προς την Βουλγαρίαν προτάσεις των, αλλά με τον Γκρέυ άγορευόντα υπέρ αυτών εις την άγγλικήν Βουλήν (τηλεγράφημα Βενιζέλου προς τας πρεσβείας της 'Ελλάδος, Λονδίνου, Παρισίων, Ρώμης, Πετρούπολεως, άρ. 10148 της 18ης Σεπτεμβρίου (1 'Οκτωβρίου 1915); Και μάλιστα να θυμῶνη τόσον έναντίον των ώστε να διατάσση τον στρατηγόν Μοσχόπουλον ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΤΥΠΗΣΗ ΕΑΝ ΗΡΧΙΖΟΝ ΤΗΝ ΑΠΟΒΑΣΙΝ; "Ετσι τουλάχιστον λέγει ο ίδιος εις ένα από τὰ τελευταία άρθρα του. Και άν ο στρατηγός Μοσχόπουλος τους έκτύπα, τότε ο κ. Βενιζέλος δέν θα έξήρχετο της ουδετερότητος κατά της 'Αντάντ και εις τὸ πλευρόν της Γερμανίας;

Διατι λοιπόν έχει τὸ δικαίωμα ο κ. Βενιζέλος να θυμῶση μέχρι τοιούτου βαθμού, ώστε να κτυπήση τους Συμμάχους, και δέν είχε και ο πρίγκηψ Νικόλαος τὸ δικαίωμα να θυμῶση και αυτός και να συμβουλευση τους Σέρβους οί όποιοι και αυτοί ήσαν θυμωμένοι, να κάμουν χωριστήν ειρήνην με τους Γερμανούς;

Αυτό είνε τὸ έγκλημα!

'Αλλά δέν άρκεΐται εις αυτά μόνον ο κ. Βενιζέλος.

Κάμει και ύποθέσεις: ΕΑΝ έδέχετο ή 'Ελλάς την Κύπρον, ΕΑΝ έδέχετο την Γευγελήν και την Δοϊράνην, ΕΑΝ έξήρχετο της ουδετερότητος κτλ., θα καθίστατο μέγα κράτος μετά την τελικήν νίκη των Συμμάχων. ΕΑΝ είχε ή Σερβία Βασιλέα τον πρίγκηπα Νικόλαον και ΕΑΝ ούτος έκαμνε χωριστήν ειρήνην με τους Γερμανούς θα έξήρχετο του πολέμου μειωμένη ένῶ έχοντες εθνικήν δυναστείαν, οί Σέρβοι και άνθρωπους χαρακτηρος και όχι σαν τον κ. Μεταξά, έξήληθον του πολέμου, ως ισχυρόν κράτος κλπ.

'Αλλά τότε έχομεν και ήμεις τὸ δικαίωμα να κάμωμεν ύποθέσεις :

ΕΑΝ έξήρχετο της ουδετερότητος ή 'Ελλάς τον 'Οκτώβριον του 1915 και κατεστρέφετο ο στρατός της όπως και της Σερβίας, και ΕΑΝ δέν απέθνησκεν ο Βασιλεύς Κάρολος της Ρουμανίας και δέν έξήρχετο ή Ρουμανία της ουδετερότητος, ΕΑΝ μάλιστα έξήρχετο της ουδετερότητος και υπέρ των Κεντρικών, και ΕΑΝ τότε οί Σύμμαχοι διά να περιποιηθούν την Βουλγαρίαν όπως την άποσπάσουν από την Γερμανίαν της Ξανάδιαν όχι μόνον την Καβάλλαν αλλά και πάρα πέρα, ΕΑΝ ή 'Αμερική δέν έξήρχετο της ουδετερότητος τῶ 1917 που θα καταντούσε ή 'Ελλάς και που θα έπήγαινε να κρυφθῆ ο κ. Βενιζέλος :

ΕΑΝ μάλιστα ο κ. Βενιζέλος ήτο Σέρβος και έπολιτεύετο εκεί, εάν δε ήμεις έδῶ μη έχοντες τον κ. Βενιζέλον και συνεπῶς ούτε τους 'Αγγλογάλλους εις Μακεδονίαν, ΕΑΝ υπό τοιούτους όρους έκρατούσαμεν την ουδετερότητά μας με τας έγγυήσεις της Γερμανίας και των Συμμάχων της, και ΕΑΝ τότε δέν έγινετο και ή Μικρασιατική

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

έκστρατεία, πού δέν θά ἐγίνετο,, τί θά ἦτο ἡ Ἑλλάς σήμερα; ΕΑΝ μάλιστα ὁ Σέρβος πολιτικός κ. Βενιζέλος ἔκανε ἐκεῖ τὰ συνηθισμένα του καί ἐπιάνετο μέ τόν τότε ἀντιβασιλέα, τόν ἀείμνηστον Ἀλέξανδρον καί τήν «Λευκήν Χεῖρα», πού θά εὕρισκετο τῶρα ὁ κ. Βενιζέλος; Διότι ΕΑΝ ὁ κ. Βενιζέλος γνωρίζῃ τούς Σέρβους, θά γνωρίζῃ ὅτι δέν ἀστειεύονται μέ τούς πολιτικούς ἐπαναστάτας.

Οἱ Γάλλοι ἔχουν μίαν παροιμίαν: «μέ τὸ ΕΑΝ μπορεῖς νά χώσῃς τὸ Παρίσι σὲ μιὰ μπουκάλα». Ὁ δὲ ἑλληνικὸς λαὸς μέ τὸ χονδροκομμένο του ἀλάτι ἔχει μίαν ἄλλην παροιμίαν διὰ τὸ ΕΑΝ, τὴν ὁποῖαν χάριν εὐσχημοσύνης δέν ἀναφέρομεν. Πρέπει λοιπὸν νά λείψουν τὰ ΕΑΝ τοῦ κ. Βενιζέλου καί νά περιοριζώμεθα εἰς ἀκριβεῖς καί ἀντικειμενικὰς κρίσεις ἐπὶ τῶν μεγίστων, ἐάν θέλωμεν νά κάμωμεν συζήτησιν σοβαράν.

ΑΡΘΡΟΝ 26ον

(17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**ΤΟ ΟΧΥΡΟΝ ΤΟΥ ΡΟΥΠΕΛ ΚΑΙ
Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ.
ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟ-
ΣΤΑΣΙΑΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ.**

Καί ἤδη ὁ κ. Βενιζέλος συγκεντρώνει τὰ πυρὰ του εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Ρούπελ.

Πρὸ πολλοῦ ἀνεμέναμεν τοῦτο, καί ἀπορούσαμεν μάλιστα πῶς ὁ κ. Βενιζέλος ἄφηνε τὸ ζήτημα τοῦ Ρούπελ ἀνεξέταστον. Ἦδη μετὰ πολλὰς συστροφὰς καί περιστροφὰς, εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα του, περὶ τὸ ζήτημα αὐτό, ὁ κ. Βενιζέλος εἰσήλθε τέλος εἰς τὰ ἄρθρα του, τῆς 15ης καί 16ης Νοεμβρίου πλησίσιος εἰς τὸ Ρούπελ, ἠχῶν τὰς σάλπιγγάς του καί κροτῶν τὰ τύμπανά του, καί κραυγάζων πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις: ΠΡΟΔΟΣΙΑ!

Θὰ καταγίνωμεν καί ἡμεῖς εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καί θά ἀνασύρωμεν τὸν πέπλον ὅστις τὸ καλύπτει. Ὅχι μόνον διὰ ν' ἀποδείξωμεν τὸ ψεῦδος τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀλλὰ καί διότι δέν ὑπάρχει ἄλλο ζήτημα, μέ τὰς αἰτίας πού τὸ παρήγαγον καί τὰ ἀποτελέσματα πού ἐπηκολούθησαν, τὸ ὅποιον νὰ καταδεικνύῃ ἐναργέστερον ΠΟΙΟΣ ΕἶΝΕ Ὁ ΕΡΓΑΤΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ. Διότι ἄς μὴ λησμονοῦν οἱ ἀναγνώσται μας, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ κ. Βενιζέλου ὅταν προεκάλεσε τὴν ἀρθρογραφίαν ταύτην καί μέ αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀπηντήσαμεν εἰς αὐτόν. Καί αὐτὴν τὴν γενικὴν κατευθυντήριον γραμμὴν τηροῦμεν, ἀκολουθοῦντες αὐτὸν κατὰ πόδας καθ' ὅλους τούς μαιάνδρους τῶν ἀφηγήσεών του καί τούς λαβυρίνθους τῶν ἐπιχειρημάτων του καί τῶν κατηγοριῶν του.

Κατὰ πρῶτον πρέπει νά δώσωμεν εἰς τούς ἀναγνώστας μας μίαν ἰδέαν τοῦ τί ἦτο τὸ Ρούπελ.

Ὅταν τῷ 1913 ἐκλείσθῃ ἡ εἰρήνη τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῆς Τουρκίας, ἠρχίσαμεν ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ παρασκευάζοντες τὸν στρατὸν μας διὰ τὴν ἀμυναν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν νέαν αὐτῆς ἐδαφικὴν μορφήν. Τὰν νίκας τοῦ πολέμου τοῦ 1912 καί τὴν ἀπόκτησιν τῆς Θεσσαλονίκης, ὠφείλαμεν κυρίως εἰς τὴν στρατιωτικὴν παρασκευὴν τὴν ἀρξαμένην ἀπὸ τοῦ 1903 καί περατωθεῖσαν τῷ 1909, συμπληρωθεῖσαν εἰς τινὰ σημεῖα τῷ 1910 ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Μαυρομιχάλη. Ἡ στρατιωτικὴ αὕτη παρασκευὴ ἦτο ἔργον κυρίως τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου, τοῦ ἀείμνηστου Θεοτόκη καί τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ τότε Σώματος τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν, ἐργαζομένων παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν, παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει τοῦ Στρατοῦ καί παρὰ ταῖς Μερραρχίας. Κύριος καί πρωταρχικὸς σκοπὸς τῆς παρασκευῆς ταύτης ἦτο ἡ προπαρασκευὴ πλήρους καί ταχίστης ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς πάσας αὐτῆς τὰς λεπτομερεῖας καί ταχίστης αὐτοῦ συγκεντρώσεως εἰς τὴν Βόρειον Θεσσαλίαν. Καί πράγματι κατωρθώθησαν ταῦτα τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1912 καί ἠδυνήθημεν ραγδαίως εἰσελάσαντες, νά γίνωμεν κύριοι τῶν στενῶν τοῦ Σαρανταπόρου καί διώκοντες κατὰ πόδας τὸν ἐχθρὸν, ἀφοῦ ἐβεβαιώθημεν ὅτι οὗτος ἐστράφη πρὸς Θεσσαλονίκην, νά συνεχίσωμεν ἀδιάκοπα τὴν πρὸς τὰ ἐκεῖ πορείαν μας, καί νικήσαντες αὐτὸν ἐκ νέου εἰς τὰ Γιανιτσά, νά διαθώμεν τάχιστα τὸν πλημμυρήσαντα Ἀξιὸν, καί νά γίνωμεν κύριοι τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν 21ην ἀκριβῶς ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκστρατείας. Ἄνευ τῆς τοιαύτης ταχύτητος ἡμῶν, οἱ Βούλγαροι ΜΕΘ' ΩΝ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΕΙΧΟΜΕΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΙΝ ΔΙΑ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, θά εἶχον καταλάβει πρὸ ἡμῶν τὴν Θεσσαλονίκην, καί τὰ ἀποκτήματα τῆς Ἑλλάδος θά περιωρίζοντο ὀλίγον τι ἐπέκεινα τῆς παλαιᾶς Βερολινίου γραμμῆς.

Ἄλλὰ μέ τὴν νέαν ἐδαφικὴν μορφήν τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1913, ἀνευ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι Θεσσαλονίκης, ἀνευ ἐφεδριῶν ἐν Μακεδονίᾳ καί ἡ ἐπιστράτευσις ἡμῶν, ἰδίᾳ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ μονάδων, λαμβανουσῶν τὰς ἐφεδρείας τῶν ἐκ παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἀναγκαίως θά ἐβράδυνε καί ἀκόμη περισσότερο ἢ συγκέντρωσις τοῦ ἐπιστρατευθέντος στρατοῦ μας εἰς τὰς νέας ζώνας συγκεντρώσεως τῆς Μακεδονίας. Ἐπομένως διὰ πολλὸν καιρὸν ἀκόμη, ἡ Ἑλλάς δέν θά ἠδύνατο νά κάμῃ ἐπιθετικὸν πόλεμον καί μέχρις οὗ τὸ κράτος δυνηθῇ νά συμπληρῶσῃ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐφεδρείας δι' ἐντατικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, καί κατασκευάσῃ τὰ ἀναγκαῖα μέσα συγκοινωνίας ἰδίως σιδηροδρομικά, ἡ Ἑλλάς εἶδει νά περιορισθῇ εἰς ἀμυντικὸν πόλεμον.

Ἄλλὰ καί διὰ τοιοῦτον ἀμυντικὸν πόλεμον, παρουσιάζεται δι' ἡμᾶς τὸ μειονέκτημα τῆς βραδείας συγκεντρώσεως τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν στρατηγικὴν ζώνην, ἰδίως ἐάν τοιαύτη ἐπεβάλλετο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία, ἀναφέραμεν δὲ ἐπανειλημμένως τούς λόγους. Ἡ Βουλγαρικὴ συγκέντρωσις θά ἐπερατοῦτο 15 περίπου ἡμέρας ταχύτερον ἡμῶν. Ὅσοι δὲ κάτι γνωρίζουσι ἀπὸ στρατιωτικά, ἐννοοῦσιν εὐκόλως τί σημασίαν ἔχει τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ ζήτημα λοιπὸν ἦτο δι' ἡμᾶς: Πῶς θά ἐκερδίσαμεν τὰς 15 ταύτας ἡμέρας.

Τότε ἐσκέφθην καὶ εισηγήθη νὰ ἀσφαλίσωμεν τὰς κυρίας διαβάσεις ἐκ Βουλγαρίας εἰς Μακεδονίαν δι' ἐρυμάτων ἀνασχέσεως, δηλαδή ἰσχυρῶν ὀχυρωμάτων ὠπλισμένων ἀπὸ ἐχθρικοῦ πυρός, καὶ μὲ μικρὰν ἀλλὰ πληρῆ καὶ ἐτοιμοπόλεμον φρουρὰν πεζικοῦ ἑκάστον, ἥτις θὰ παρέμενεν ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης. Ἐννοεῖται δὲν ἡπατώμην, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάρκειαν τῆς ἀντιστάσεως τῶν τοιούτων ἔργων. Ἀλλὰ πάντως ὑπελόγιζον ὅτι θὰ ἀντεῖχον 15 ἡμέρας.

Ἀλλὰ διὰ τοιαῦτα ἔργα χρειάζονται χρήματα. Καὶ χρήματα τότε ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὔτε εἶχε, οὔτε ἦτο διατεθειμένη νὰ τὰ εὕρῃ ὀπωδήποτε.

Ἦναγκάσθη νὰ περιορίσω τὰς βλέψεις μου, εἰς τὸ νὰ κατορθώσωμεν τοῦλάχιστον νὰ ἐμποδίσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσβάλλῃ δι' ἐλαφρῶν φαλάγγων ἢ καὶ διὰ κοιμητηρίων, διὰ τῶν διαβάσεων αὐτῶν καὶ νὰ διαταράξῃ τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς συγκεντρώσεως καὶ ὀλίγον ὀπισθεν αὐτῆς σταθμευουσῶν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης μονάδων μας. Εἶτα δὲ διὰ τῶν μονάδων τούτων αἰτίνας θὰ ἦσαν ἐπιστρατευμένοι καὶ ἔτοιμοι πρὸ τοῦ πέρατος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ λοιποῦ στρατοῦ μας, νὰ καλύψωμεν καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ. Ἀτελής θεβαίως μέθοδος, ἀλλὰ δὲν εἶχομεν καὶ τίποτε καλύτερον νὰ κάμωμεν, ἐκτὸς ἐὰν ἀπεφασίζομεν νὰ ἐκκενώσωμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἰδίως τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ὅπερ διὰ λόγους πολιτικούς καὶ ἐθνικούς ἦτο ἀδύνατον.

Διὰ τοιαύτην παρεμπόδισιν μικρῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων ἢ κοιμητηρίων θὰ ἤρκουν νὰ κατασκευασθοῦν εἰς τὰς κυρίας διαβάσεις ἐκ Βουλγαρίας εἰς Μακεδονίαν, μικρὰ ἀπλὰ χωμάτινα ὀχυρωματικά ἔργα μετὰ ὀλίγου πυροβολικοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ δι' αὐτὰ ἀκόμη δὲν εἶχομεν χρήματα, ἰδίως δὲ διὰ νὰ τὰ ὀπλίσωμεν μὲ πυροβολικόν. Ἐξοικονομήσαμεν ὅθεν μικρὰ τινα χρηματικά ποσὰ διὰ τὰς χωματουργικὰς ἐργασίας, μετεχειρίσθημεν τὸ μηχανικὸν διὰ τὴν κατασκευὴν σκεπαστρῶν πρὸς στρατωνισμὸν τῆς φρουρᾶς καὶ ἀποθήκευσιν τῶν πυρομαχικῶν, καὶ ἐχρησιμοποίησαμεν ἐκ τῶν πυροβόλων, ἐξ ὅσων εἶχομεν ἀλώσει κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913, τὰ μάλλον εὐχρηστα, ὡς καὶ τινα θαρῆρα πυροβόλα ἰδικὰ μας παλαιά, καὶ τὰ ὅποια εἶχον ἤδη δώσει ὅτι ἤμποροῦσαν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων. Καὶ ἀφήσαμεν διὰ καλύτερον μέλλον ὅταν τὸ κράτος θὰ διέθετε χρήματα καὶ διὰ τὴν ἀμυνάν του, τὴν κατασκευὴν τελείων ὀχυρώσεων.

Ἠρξίσαμεν τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων τούτων ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1913 πρὸς τὸ 1914, ὄλων συγχρόνως. Ἦσαν ἐν ὄλῳ 9 ἔργα, τοποθετημένα εἰς τὰς κυρίας διαβάσεις περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλησα. Ἐννοεῖται μεγάλη πρᾶγματα δὲν ἐπεριμένουμεν ἀπὸ αὐτά. Θὰ παρημποδίζον τὴν εἴσοδον μικρῶν φαλάγγων ἢ κοιμητηρίων ὡς προεῖπον, καὶ θὰ ἐπροστάτεον οὕτω τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν ὀπισθεν μεγάλων μονάδων. Ἐὰν προσεβάλλοντο βραδύτερον ὑπὸ ἰσχυροτέρων δυνάμεων μετὰ πυροβολικοῦ ἰδίως θαρῆρος, θὰ ἐκέρδιζον 24 ὥρας ἀναγκάζοντα τὸν ἐχθρὸν νὰ ἀναπτυχθῇ, καὶ ἄλλας 24 τὸ πολὺ ὥρας

ἀντιστάμενα, καὶ φυσικὰ καταστρεφόμενα θυσιαζομένης καὶ τῆς φρουρᾶς τῶν. Αὐτὸ ὅμως θὰ ἐδίδε καιρὸν εἰς τὰς ὀπισθεν εὐρισκομένης καὶ ὀπωδήποτε ἐπιστρατευθείσας μεγάλας μονάδας νὰ λάβωσι τὰς διατάξεις τῶν.

Μεταξὺ τῶν 9 τοιούτων ἐλαφρῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων ἦσαν τὸ Δοβὰ—Τεπέ μεταξὺ τῆς λίμνης τῆς Δοϊράνης καὶ τῆς καμπῆς τοῦ Στρυμόνος, καὶ τὸ Ροῦπελ εἰς τὴν στενωπὸν τοῦ Δεμῖρ—Ισσάρ. Διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ Πέτριτς πρὸς τὰς Σέρρας εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ ὄρους Μπέλεσι κειμένης, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ῥεεῖ ὁ Στρυμὼν.

Ὡστε τὸ Ροῦπελ ἦτο ἓνα μετρίου μεγέθους ὀχυρωματικὸν ἔργον, μὲ ἐλαφρὰ σκέπαστρα διὰ τὴν φρουρὰν καὶ ἀποθήκευσιν ὀπλοῦ, ὠπλισμένον μὲ 4 πυροβόλα, ἐξ ὧν τὰ 2 παλαιὰ τῶν 15 ἐκ τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων καὶ δύο τῶν 7.5 λεία τοῦ πολέμου, ἀκάλυπτα ἐννοεῖται, καὶ ἐφωδιασμένα ὅλα μαζὺ μὲ 300 ὄβιδας.

Αὐτὸ ἦτο τὸ Ροῦπελ.

Τώρα ἄς ἐξηγήσωμεν διατὶ καὶ πῶς ἐπῆλθεν ἡ κατάληψις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, ἀφηγούμενοι ξηρὰ τὰ γεγονότα καὶ ἐπιφυλάσσοντες δι' ἀργότερα τὰς ἐπ' αὐτῶν κρίσεις μας.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσταί μας πῶς προεκλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἡ ἀπόβασις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ πῶς ὑπὸ δυσμενεῖς ὄρους μετεφέρετο ὁ στρατὸς τῶν ἐκεῖ κατὰ μικρὰ τμήματα, ἐκεῖ μόλις ἀρχίζων τὴν ὀργάνωσιν του. Κρίνω περιττὸν νὰ ἐπαλέθω εἰς δημοσιευθέντα ἤδη ἄρθρα μου καὶ νὰ ἐπαναλαθῶ τὰ αὐτά.

Ὁ Συμμαχικὸς οὗτος στρατὸς ΚΑΤΩΡΘΩΝΕ ΤΗΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΤΑΥΤΗΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΛΥΠΤΟΜΕΝΟΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΠΡΟΦΥΛΑΚΩΝ τοῦ ἐν ἐπιστρατεύσει ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὅστις ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὴν ὑποχώρησιν εἰς Θεσσαλονίκην τοῦ μέχρι Κριβολάκ προχωρήσαντος τμήματος τῶν Ἀγγλογάλλων, ἐκάλυψε τὴν ὑποχώρησιν τούτων, καὶ, διαταγῇ τοῦ Βασιλέως, ἐσταμάτησε τὴν καταδίωξιν τῶν Γερμανῶν, Αὐστριακῶν καὶ Βουλγάρων ἐκεῖθεν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Κατόπιν δὲ ἐντόνου ἐπεμβάσεως τοῦ Βασιλέως παρὰ τῇ Γερμανίᾳ ἀπέστη τότε αὕτη πάσης περαιτέρω ἀποπειράς πρὸς διάθασιν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων.

Ἐπὶ τὴν σκέπην ταύτην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μετεφέροντο διὰ θαλάσσης, βραδέως καὶ κατὰ τμήματα τὰ ἐκάστοτε εἰς Θεσσαλονίκην ἀποστελλόμενα ἀγγλογαλλικά στρατεύματα, τὰ ὅποια ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξετείνοντο καὶ πέραν τῆς Θεσσαλονίκης πάντοτε ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο προεκάλεσεν ἐπανειλημμένως διαμαρτυρίας τῆς Γερμανίας, διότι ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἦτο οὐδετέρα ἐπέτρεπε νὰ μεταβληθῇ τὸ ἔδαφός της εἰς θάσιν στρατιωτικῆς ἐνεργείας ἐχθρικήν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους τῶν. Ἐν τούτοις χάριν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠθέλησαν νὰ προελάσουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Τὴν ἐκ τούτου στενοχωρίαν τῶν περιγράφει ὁ Γερμανὸς ἐπιτεφός. Τὴν ἐκ τούτου στενοχωρίαν τῶν περιγράφει ὁ Γερμανὸς ἐπιτεφός. Τὴν ἐκ τούτου στενοχωρίαν τῶν περιγράφει ὁ Γερμανὸς ἐπιτεφός. Τὴν ἐκ τούτου στενοχωρίαν τῶν περιγράφει ὁ Γερμανὸς ἐπιτεφός. Τὴν ἐκ τούτου στενοχωρίαν τῶν περιγράφει ὁ Γερμανὸς ἐπιτεφός.

του τῆς 15ης Νοεμβρίου ἐ. ἔ. μνημονευθὲν ἔργον του ὡς ἐξῆς:

«Διάβασις τῶν ἑλληνικῶν συνόρων ἐκ τῆς τελικῆς θέσεως τοῦ
 » στρατοῦ μας δὲν ἐπετράπη κατ' ἀρχάς, παρὰ μόνον εἰς ἀεροπλάνα
 » ἐνεργήσαντα ἀντίποινα δι' Ἀγγλογαλλικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ
 » Μοναστηρίου, καὶ μόνον ὁσάκις ἡ τακτικὴ κατάστασις τὸ ἐπέβαλ-
 » λεν ἀπολύτως. Ὁ περιορισμὸς μας οὗτος προήλθεν ἐκ τῆς ἀντιλή-
 » ψεῶς μας διὰ τὴν δύσκολον θέσιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασι-
 » λέως τῆς Ἑλλάδος. **Η ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ ΜΑΣ ΔΕ ΑΥΤΗ ΕΠΗΡΕΑΣΕ**
 » **ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ**
 » **ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ. ΑΛΛΑ ΕΝΝΟΕΙΤΑΙ ΔΕΝ**
 » **ΗΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΥΠΟΤΑΣΘΩΜΕΝ ΔΙΑΡΚΩΣ ΤΑΣ ΣΤΡΑΤΙ-**
 » **ΩΤΙΚΑΣ ΜΑΣ ΑΝΑΓΚΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ ΜΑΣ ΤΑΥ-**
 » **ΤΗΝ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ΟΜΩΣ ΕΘΕΩΡΗΣΑΜΕΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΝ**
 » **ΜΑΣ ΝΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΩΜΕΘΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗΝ ΤΑΥΤΗΝ**
 » **ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΠΑΝΤΟΥ ΟΣΑΚΙΣ ΗΔΥΝΑΜΕΘΑ ΝΑ ΠΡΑΞΩ-**
 » **ΜΕΝ ΤΟΥΤΟ ΑΝΕΥ ΒΛΑΒΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΚΑ-**
 » **ΤΑΣΤΑΣΕΩΣ.**

Δὲν θὰ ἐζητούσαμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φόν Φαλκενχάιν, ἐὰν ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος δὲν μᾶς τὸν εἶχεν ἤδη προσαγάγει ὡς μάρτυρα.

Αὐτὸς ἦτο καὶ ὁ κύριος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον σταματήσαντες ἀργότερα οἱ Γερμανοὶ καὶ Σύμμαχοί των τὴν ἐπιθετικὴν των ἐνεργειαν, μετέβαλον τὴν παράταξιν των εἰς ἀμυντικὴν ἀπέναντι τῶν Ἀγγλογαλλῶν, ὡς διηγείται ὁ ἴδιος Φόν Φαλκενχάιν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου μνημονευθὲν ἔργον του, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς δὲν ἔχει διαβάσει ὁ κ. Βενιζέλος, ὡς ἐξῆς:

«Ἐὰν οἱ ἐχθροὶ μας ἐπετίθεντο ὄχι μὲ πολὺ ἰσχυρὰς δυνάμεις
 » τότε δὲν θὰ εἶχον οὗτοι καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Ἐὰν ὅμως ἐφε-
 » ρον τὰς ἀναγκαίας πρὸς ταύτην ἐπιχείρησιν μάζας, τότε αἱ δυσκο-
 » λία τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των θὰ ἦσαν ἀνυπέρβλητοι. Εἰς ἀμφοτέρας
 » τὰς περιστάσεις, διὰ μίαν ἐχθρικήν ἐπίθεσιν, θὰ ἔλειπεν ἓνας σα-
 » φῆς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς δυνάμενος ἐντὸς ὠρισμένων ὁρίων νὰ
 » ἐπιτευχθῇ. Μία τοιαύτη ἐχθρική ἐπίθεσις θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀπο-
 » ροδρομικῆς γραμμῆς Νύσσης — Σόφιας — Κωνσταντινουπόλεως.
 » Ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ ἡ ἐχθρική ἐπίθεσις ἕως ἐκεῖ, θὰ ἔπρεπε νὰ πε-
 » ράσῃ 250 χιλιόμετρα διὰ δυσκολωτάτου καὶ ἀνευ συγκοινωνιῶν ὀ-
 » ρεινοῦ ἐδάφους. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ
 » μας θὰ ἀπετόλμουν τοιαύτην ἐπιχείρησιν. Καὶ πράγματι ἐπὶ δύο
 » καὶ ἡμισυ ἔτη δὲν ἐτόλμησαν σοβαρῶς νὰ τὸ ἐπιχειρήσωσιν. Ο-
 » **ΤΑΝ ΤΕΛΟΣ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1918 ΑΝΕΛΑΒΟΝ ΤΗΝ**
 » **ΕΠΙΘΕΣΙΝ, ΕΓΓΩΡΙΖΟΝ ΑΚΡΙΒΕΣΤΑΤΑ, ΟΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΙΣ**
 » **ΑΝΤΕΤΑΣΣΕΤΟ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ.** Διότι τὰ μὲν γερμανικὰ στρα-
 » τεύματα εἶχον τότε ἀποσυρθῆ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου, τὰ δὲ
 » βουλγαρικὰ εἶχον ἀχρηστευθῆ διὰ πολιτικῶν ραδιουργιῶν.

Ἐὰν δὲ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν πείθεται ἀκόμη ὅτι ἐκ πολιτικῶν λό-
 γων δὲν ἐπετέθησαν οἱ Γερμανοὶ καὶ σύμμαχοί των κατὰ τῶν Ἀγγλογαλλῶν, καὶ ἐπιμένῃ ὅτι ἡ ἐπίθεσις των στρατιωτικῶς ἦτο ἀδύ-
 νατος, τοῦ φέρομεν καὶ ἡμεῖς ὡς μάρτυρα τὸν Κλεμανσώ, ὁμιλοῦντα

ὄχι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1915 ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1916 (Μερμὲ «Ἡ Ἐνιαία διοίκησις» τόμος δεῦτερος σ. 138).

«Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς, εἶπεν ὁ Κλεμανσώ εἰς τὰ ἐρωτή-
 » σαντα αὐτὸν κοινοβουλευτικὰ πρόσωπα (τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1916)
 » **ΕΙΝΕ ΕΝ ΔΙΑΛΥΣΕΙ. ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΔΕΝ ΥΦΙΣΤΑΤΑΙ ΕΝ ΑΥΤῳ,**
 » **Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΑΔΕΙΟΥΧΩΝ ΤΟΥ ΕΙΝΕ ΑΝΥΠΟΛΟΓΙΣΤΟΣ.**
 » Ὅλοι οἱ Σύμμαχοί μας ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Σαράιγ.
 » Ἐὰν τὸν ἐκράτούσαμεν (τὸν Σαράιγ) ἡ εὐθύνη μας θὰ ἦτο κολοσ-
 » σιαία, **ΔΙΟΤΙ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ**
 » **ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΕΙΝΕ ΠΑΝΤΟΤΕ ΔΥΝΑΤΗ** καὶ δὲν ἤμποροῦ-
 » μεν νὰ κρατηθῶμεν ἡμεῖς μὲ στρατοὺς διεσπασμένους μεταξὺ των,
 » τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ δὲν θέλουν νὰ ξεύρουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον».

Αὐτὰ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916! Φαντασθῆτε πῶς ἦσαν τὰ πράγματα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915!

Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πείθεται ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρομεν τὰς δη-
 λώσεις τοῦ κ. Ταρντιέ εἰς τὴν Γαλλικὴν Βουλὴν, τὴν 25ην Ἰουνίου 1920.

«Δὲν ἦτο μυστήριον διὰ κανένα ἐκ τῶν μεμνημένων εἰς τὰ πρά-
 » γματα, ὅτι μέχρι τοῦ Φθινοπώρου τοῦ 1917, ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατο-
 » λῆς διεμαρτύρητο διαρκῶς ὅτι τοῦ λείπουν τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας
 » εἰς ἄνδρας καὶ εἰς ὑλικόν. **ΜΟΝΟΝ ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΝ ΤΟΥ 1917**
 » ἤρχισαν νὰ καταφθάνωσιν αἱ ἐνισχύσεις, καὶ μόνον **ΚΑΤΑ ΙΑΝΟΥ-**
 » **ΑΡΙΟΝ ΚΑΙ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ ΤΟΥ 1918,** εἶχον πραγματοποιηθῆ
 » μεγάλα ἀποστολαί».

Ὡστε καθ' ὅλον τὸ 1916 ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπίθεσις τῶν Γερμανο-
 Αὐστριακο-Βουλγάρων κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἀγγλογαλλῶν.
 Ἄλλο ζήτημα ἐὰν οἱ πρῶτοι κατ' ἀρχάς μὲν διὰ πολιτικούς λόγους,
 κατόπιν δὲ διὰ στρατιωτικούς λόγους ἀπέστησαν αὐτῆς.

Καὶ ἐν τούτοις ἐνῶ οἱ Σύμμαχοι κατεῖχον τοιαύτην προνομιακὴν
 θέσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διαβλέποντος διαρκῶς
 εἰς τὴν καχυποψίαν τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ, διαβλέποντος διαρκῶς
 περὶ αὐτὸν παγίδας, χάρις εἰς τὸ μῖσος τοῦ Ροκφέιγ ἐναντίον παντὸς
 ὅ,τι δὲν ἦτο βενιζελικόν, χάρις εἰς τὴν ἀδυναμίαν χαρακτήρος τοῦ
 Γκιγιεμέν, ὅστις κατέστη ὄργανον τῶν δύο ἀνωτέρω καὶ ὅστις ἐν
 τούτοις ἦγε καὶ ἔφερε τοὺς λοιποὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ,
 καὶ ἄλλους χάρις εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις ἰστάμενος ὀπισθεν ὄλων
 αὐτῶν ἐραδιούργει καὶ τοὺς ἐξώθει ἐναντίον τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς
 κυβερνήσεως Σκουλοῦδη, χάρις εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἐκθέσω-
 μεν ἀναλυτικώτερα περαιτέρω, κατάρθωσαν λέγομεν νὰ δηλητηριά-
 σουν τὰς σχέσεις των μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὥστε κατόπιν ἀπειλῶν καὶ τε-
 λεσιγράφων νὰ ἐπιβάλλουν εἰς αὐτὴν τὴν συμφωνίαν 14)21 τοῦ Νοεμ-
 βρίου 1915, τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας
 καὶ τῆς ὁποίας τὸ 4ον ἐδάφιον ἔχει ὡς ἐξῆς:

«4ον) **ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΚΑΘ' ΗΝ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΤΩΝ ΚΙΝΗ-**
 » **ΣΕΩΝ ΤΩΝ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΠΕΣΥΡΟΝ ΠΟ-**
 » **ΛΕΜΙΚΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ, ΤΑ**
 » **ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ, ΘΑ ΑΠΕΣΥΡΟΝΤΟ, ΕΙΣ ΤΡΟΠΟΝ**
 » **ΩΣΤΕ ΝΑ ΑΦΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑ ΔΥΟ ΑΝΤΙΜΑΧΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ ΤΟ**

» ΠΕΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ, ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΞΑΝΤΛΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΑΛΛΗΩΝ ΠΑΛΗΝ».

Καί μετά τὸ κατόρθωμα αὐτὸ ἤρχισαν οἱ Σύμμαχοι, ἀνοργάνωτοι ἀκόμη, νὰ ἐπεκτείνωνται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον περίξ τῆς Θεσσαλονίκης, καταλαμβάνοντες βαθμηδὸν τὸν μεταξὺ τοῦ Στρυμό-θορρᾶν τοῦ χώρου τούτου μετώπου, τὸ Δοβὰ—Τεπέ (ὄχυρῶμα ἀνασχετικὸν ὅπως τὸ περιεγράψαμεν μεταξὺ τῆς λίμνης Δοϊράνης καὶ τῆς καμπῆς τοῦ Στρυμόνος) ἐκδιώξαντες δι' ἀπειλῶν τὴν ἐν αὐτῷ Ἑλληνικὴν φρουρὰν καὶ ἠνάγκασαν οὕτω τὰς μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ ἑλληνικὰς προφυλακὰς ν' ἀποσυρθοῦν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν χώρον τοῦτον καὶ νὰ τὸν ἀφήσωσιν ἀνοικτὸν εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους.

Οὕτω εἰς τὴν κεντρικὴν Μακεδονίαν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ κατεῖχον τὸ μέτωπον οἱ Ἀγγλογάλλοι. Δεξιόθεν ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος κατεῖχον τὸ μέτωπον οἱ Ἕλληνας (6ῆ Μεραρχία καὶ 4ον Σῶμα Στρατοῦ) καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς παρατά-ξου Σῶμα Στρατοῦ) καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ Ροῦπελ. Ἀριστερόθεν τῶν Ἀγγλογαλλῶν ταύτης τῶν Ἑλλήνων ἦτο καὶ τὸ Ροῦπελ. Ἀριστερόθεν τῶν Ἀγγλογαλλῶν, δυτικῶς τοῦ Ἀξιοῦ, τὸ μέτωπον κατεῖχτο ἐπίσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω τὸ Ἀγγλογαλλικὸν μέτωπον ἐστήριζεν ἀμφότερα τὰ πλευρὰ του ἐπὶ ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἀλλ' ἐὰν ταῦτα ἕνεκα τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων ἠναγκάζοντο κατὰ τὸ προηγούμενον 4ον ἐδάφιον τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας ν' ἀποσυρθῶσιν;

Τότε μὲσω τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολουθοῦ τῆς Ἀγγλίας συνταγματάρχου Κάνιγγαμ ἐγένετο εἰς τὸν Σαρὰίγ τῆ συγκαταθέσει τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἐξῆς πρότασις: Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν πλευρῶν τοῦ Ἀγγλογαλλικοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον οὗτος νὰ περιορίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις του εἰς ὄρισμένον τό-μεα τοῦ μετώπου («τὸ ὄχυρὸν Ροῦπελ» ὑπὸ στρατηγοῦ Μπαίρα). Ὁ στρατηγὸς Σαρὰίγ ἀπήντησεν: «Ἀποκρούω τὴν πρότασιν αὐτήν. Εἶνε σχέδιον σταλὲν ἀπὸ τὸ Βερολίνον» (εἰς αὐτὸ τὸ σύγγραμμα). Ἐπο-μένως ἐὰν οἱ Γερμανοβούλγαροι ἤθελον νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν Συμμάχων ὅπερ ὡς εἶπομεν ἠδύνατο νὰ τὸ πράξουν καθ' ὅλον τὸ 1916 ἢ ἐὰν ἐκ τῶν κινήσεων τῶν Συμμάχων ἐγεννᾶτο ἡ ἐντύπωσις εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους ὅτι ἐπίκειται προέλασις τοῦ δεξιοῦ τῶν Συμμάχων κατὰ μῆκος τοῦ Στρυμόνος πρὸς ἐπίθεσιν καὶ οἱ Γερμανοβούλγαροι διὰ νὰ προλάβωσι ταύτην προήλαυον διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Δε-μίρ—Ἰσάρ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Συμμάχων, τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύ-ματα τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος ἔδει κατὰ τὸ προμηθησθὲν 4ον ἄρ-θρον τῆς συμφωνίας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων τῆς 14)27 Νο-εμβρίου ν' ἀποσυρθῶσι.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω οἱ ἀναγνώσται μας θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐννοήσω-σιν εὐχερῶς τὰ συμβάντα τῆς 15)28 Μαΐου 1916 καὶ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως θὰ τὰ ἀφηγηθῶμεν ἐν συνε-χείᾳ.

ΑΡΘΡΟΝ 27ΟΝ (18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**ΤΑ ΑΓΝΩΣΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙ-
ΨΕΩΣ ΤΟΥ ΟΧΥΡΟΥ ΡΟΥΠΕΛ.—ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ
ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΡΧΟΜΕΝΑΙ ΕΙΣ ΦΩΣ.**

Ἐπαναλαμβάνομεν τὸ ἐδάφιον 4 τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τῆς 14)27 Νοεμβρίου, γενομένης κατ' ἀπαί-τησιν καὶ ἐπιβολὴν τῶν Συμμάχων.

«Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν συνεπείᾳ τῶν κινήσεων τῶν τὰ συμ-μαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον πολεμικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ Ἑλ-ληνικοῦ ἐδάφους, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα θὰ ἀπεσύροντο εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφήσωσιν εἰς τοὺς δύο ἀντιμαχομένους στρατοὺς τὸ πεδῖον ἐλεύθερον, ὥστε νὰ ἐξαντλήσωσιν τὴν ἐναντίον ἀλλή-λων πάλιν τῶν».

Τὰ δύο ἀντιμαχομένα μέρη ἦσαν ἀφ' ἑνὸς οἱ Ἀγγλογάλλοι, ἀφ' ἑτέρου οἱ Γερμανοβούλγαροι καὶ οἱ Αὐστριακοί. Ἐπιφύλαξιν διὰ τοὺς Βουλγάρους οὔτε οἱ Ἕλληνας ἔκαμαν, οὔτε οἱ Σύμμαχοι ἀπή-τησαν.

Ἀπὸ τῆς 14)27ης Νοεμβρίου καὶ πέραν οἱ ἐν Θεσσαλονικῇ Ἀγγλογάλλοι κατέλαθον διαδοχικῶς τὸ σιδηροδρομικὸν ὄλικόν, τὰς τηλεγραφικὰς γραμμὰς, τὰς ὑγειονομικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ ἤρχι-σαν δι' ὄχυρώσεων μεταβάλλοντες τὴν Θεσσαλονικὴν εἰς περικεχα-ρακωμένον στρατόπεδον, ὅπως ἐν αὐτῷ συγκεντρώσωσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πᾶσαν τὴν ἀναγκαίαν πρὸς ἀνάληψιν ἐπιθέσεως κατὰ τῶν στρατῶν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν δύναμιν. Διαρκοῦντος τοῦ Νοεμβρίου 1915 μεταξὺ γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀγγλικῆς ὑπὴρ-ξεν ἀσυμφωνία ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνέχισιν τῆς ἐκστρατείας τῆς Μα-κεδονίας διὰ τὴν ὁποίαν σοβαρῶς ἐδίσταζαν οἱ Ἀγγλοι. Ἐν συνε-χείᾳ, ἀργότερον θὰ εἰσέλθω ἀναλυτικώτερον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ μεταξὺ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, δὲν ἦσαν πάν-τες σύμφωνοι. Ἄλλὰ τὸ τέλος Νοεμβρίου (πᾶσαι αἱ ἡμερομηνίαι εἰς παλ. ἡμερολόγιον), οἱ δισταγμοὶ ὑπεχώρησαν πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Μπριὰν καὶ ἐλήφθησαν πλέον ὀριστικαὶ ἀποφάσεις πρὸς συνέχισιν τῆς ἐκστρατείας.

Τὴν 29ην Νοεμβρίου (12 Δεκεμβρίου) γράφει ἡ Παρισινὴ «Ματέν»:

«Ἡ χθεσινὴ ἡμέρα ἐσημείωσε μέγα θῆμα προόδου διὰ τὸ ζή-τημα τῆς Θεσσαλονίκης. Σήμερον δὲν εἶνε πλέον μυστικὸν ὅτι οἱ Ἀγγλοι σύμμαχοί μας εἶχαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο διαφορετικὴν ἀντίληψιν... Χθές, ταύτόσημοι ὁδηγίαι ὑπογραφείσαι ἀπὸ τὸν Σέρ Ἐδ. Γκρέϋ καὶ τὸν κ. Μπριὰν ἐστάλησαν εἰς τοὺς ἐν Ἀθῆ-ναῖς ἀντιπροσώπους μας».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔγραψεν ὁ Ἑρμπέτ εἰς τὴν «Ἠχώ τῶν Παρισίων»:

«Ὁ Λόρδος Κίτσεναρ, ὁ στρατηγὸς Ζόφρ καὶ ὁ στρατηγὸς Γκαλλιενὸς συνεργασθέντες, κατήρτισαν ὁμοῦ τὰς ὁδηγίας τὰς προοριζομένας διὰ τὸ σῶμα τῆς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλονίκης. Τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ τὸ ἀγγλικὸν ὕλικόν, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐπὶ τῶν πλοίων εἰς τὸν λιμένα διετάχθησαν νὰ ἀποβιβάσθωσι.

Ἐννοεῖται αἱ ἀγγελίαι τοῦ γαλλικοῦ τύπου ἐγένοντο γνωσταὶ εἰς τοὺς Γερμανούς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ ἐν Θεσ)νίκη ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς θὰ ἐνισχύετο διὰ νὰ ἀναλάβῃ μίαν ἡμέραν τὴν ἐπίθεσιν, καὶ ἀφοῦ ἡ Ἑλλάς δὲν ἠδύνατο νὰ παρεμποδίσῃ τοῦτο, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἰσχύος τῶν Συμμάχων ἀφινε νὰ μεταβληθῇ ἡ Θεσσαλονίκη εἰς θάσιν ἐνεργείας κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καὶ ἐγκατέλειπεν εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ σιδηροδρόμους τῆς, τοὺς τηλεγράφους τῆς, τὰ ὄχυρά τῆς, καὶ τὰ λοιπὰ μέσα ἐνεργείας, τί ἐπεβάλλετο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΣ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τοὺς Συμμάχους τῆς νὰ πράξουν; Πᾶς στρατιωτικὸς θὰ δώσῃ ἀμέσως τὴν ἀπάντησιν: νὰ ἐπιτεθοῦν τὸ ταχύτερον κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐχθρῶν τῶν, προτοῦ ὁδοὶ ἐνισχυθῶσι. Καὶ ἐδῶ ἔρχεται ἀμέσως διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρθρου 4 τῆς συμφωνίας τῆς μετὰ τῶν Συμμάχων τῆς 14)27 Νοεμβρίου. Δηλαδὴ ἐνώπιον τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά τῆς καὶ νὰ ἀφίση τὸ ἔδαφός τῆς ἐλεύθερον διὰ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν ἀντιμαχομένων στρατῶν. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἐδέχθησαν τοῦτο καὶ ὅτι τὴν συμφωνίαν αὐτοὶ τὴν ἐπέβαλον.

Ἦδη, ἀπὸ τῆς 14ης Νοεμβρίου ἡ Γερμανία ὑπέδειξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι θὰ ἀναγκασθῇ νὰ εἰσβάλῃ εἰς Μακεδονίαν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς καὶ πέραν ἀρχίζει τραχὺς ἀγὼν τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη ὅπως συγκρατήσῃ τοὺς Γερμανούς. Διατί; Ἄφ' ἑνὸς μὲν ἠθέλη νὰ ἀποφύγῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀπὸ τοῦ νὰ μεταβάλῃ τὴν Μακεδονίαν εἰς πεδίον ἀγῶνος. Ἄφ' ἑτέρου ἠθέλε νὰ ἀποφύγῃ τὴν εἰσβολὴν Βουλγάρων μετὰ τῶν Γερμανῶν, διότι παρ' ὅλας τὰς ἐγγυήσεις, αἵτινες πράγματι ἐδόθησαν καὶ ὅλην τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἐτηροῦντο, ἐγνώριζεν ὅτι θὰ ἐθίγετο τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα. Καὶ τέθλοσ, διότι ἐγνώριζεν ὅτι τὰ ἀφόρητα μέτρα πίεσεως, τὰ ὁποῖα ἐλαμβάνοντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ἀγομένων ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τῆς πατρίδος του, καὶ περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν ἀναλυτικώτερον ἐν συνεχείᾳ, θὰ καθίσταντο βιαιότερα παρ' ὅλην τὴν ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων ἀποδοχὴν τοῦ 4ου ἄρθρου τῆς συμφωνίας τῆς 14)27 Νοεμβρίου. Διότι, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν, κύριος σκοπὸς τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἦτο ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐκστρατείας, ἀλλὰ ἡ διὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατὰληψις ὑπ' αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐκδίδωξις τοῦ Βασιλέως. Σκέψις περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς δυσχερεστάτης θέσεώς τῆς διὰ συμμετοχῆς τῆς εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῶν Συμμάχων ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ. Σὰς ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον εἰς ποίαν κατάστασιν εὕρισκοντο οἱ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Ἀγγλογάλλοι καὶ πόσον ἦτο ἀσθε-

νέστερος ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπέναντι τῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σύνορα συνηθροισμένων στρατῶν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγράψωμεν ἐνταῦθα λεπτομερῶς τὴν προσπάθειαν ταύτην τοῦ ἀειμνήστου Σκουλούδη καὶ νὰ παραθέσωμεν τὰ σχετικὰ ἔγγραφα. Εἶνε ἄλλως τε ΟΛΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ εἰς πλείστα συγγράμματα, πλὴν τῶν Ἑλληνικῶν Διπλωματικῶν Βιβλίων φυσικὰ τῶν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀλλὰ καὶ τῶν μετέπειτα ἀντιβενιζελικῶν κυβερνήσεων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐπ' αὐτῶν κρίσιν τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 15 Νοεμβρίου ὅτι:

«Ἡ προσπάθεια ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη ἦτο ἀναμφισβητήτως εὐλικρινής, ἀλλὰ τα προβαλλόμενα ἐπιχειρήματα ἦσαν ἀναξιοπρεπῆ καὶ μόνον διανοητικῶς ἀνάηροι ἠδύνατο νὰ πιστεύουν ὅτι θὰ ἦσαν τελεσφόρα»,

ἀπαντῶμεν ἐκ μέρους τῶν ὑβριζομένων καὶ σιωπῶντων νεκρῶν ὅτι θὰ ἦσαν τὰ ἐπιχειρήματά τῶν καὶ ἐντελῶς περιττά, ἐὰν ὁ ὑβριστῆς τῶν δὲν εἶχε διὰ πλεκτάνης φέρει εἰς τὴν χώραν μας ξένους στρατοὺς καὶ στόλους, καὶ ἂν δὲν εἶχε ἐξωθήσει ξένας Δυνάμεις ὅπως πιέσωσι τυραννήσωσι καὶ πεινάσωσι τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ κορέσῃ τὸ πάθος του κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ὑποτάξῃ διὰ τῶν ξένων λογγῶν τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπανεστατημένον ἑλληνικὸν λαόν. Ἀλλὰ περὶ τούτων θραδύτερον.

Ἐνῶ ὁ μακαρίτης Σκουλούδης ἠγωνίζετο νὰ συγκρατήσῃ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσελάσωσιν εἰς Μακεδονίαν, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ραδιοῦργιῶν του πρὸς τοὺς Συμμάχους προσεπάθει παντὶ σθένει νὰ τοῦ καταστήσῃ τὸ ἔργον ἀδύνατον, ὁ στρατηγὸς Σαράιγ ἀπέστειλεν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀεροπλάνα εἰς Μοναστήριον ἅτινα καὶ ἐβομβάρδισαν τὰ ἐκεῖ στρατεύματα τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, ὡς διηγεῖται ὁ στρατηγὸς φὸν Φαλκενχάιν, καὶ οἱ Κεντρικοὶ ἀπέστειλλον ὡς ἀπάντησιν ἀεροπλάνα εἰς Θεσσαλονικίαν διὰ νὰ βομβαρδίσωσι τοὺς Ἀγγλογάλλους, καὶ ὁ Σαράιγ ὡς ἀνταπάντησιν, συνελάμβανε τὴν 17ην Δεκεμβρίου τοὺς ἐν Θεσσαλονικίᾳ προξένους τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων τῆς, καὶ τοὺς ἀπέστειλεν αἰχμαλώτους εἰς Γαλλίαν. Τὴν 29ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου οἱ Σύμμαχοι κατελάμβανον τὴν Κέρκυραν ὅπως ἐκεῖ συγκεντρώσωσι, τὰ διαφυγόντα δι' Ἀλβανίας τμήματα τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ, τὰ ἀναδιοργανώσωσι καὶ τὰ μεταφέρωσιν εἰς Θεσσαλονικίαν. Τὴν 28ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου ὁ Σαράιγ κατελάμβανε ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ τὸ φρούριον τοῦ Καραμπουνοῦ (Θεσσαλονίκης) ἐκδίδωξας τὴν ἐκεῖ ἐλληνικὴν φρουράν. Τὴν δὲ 29ην τοῦ ἰδίου Δεκεμβρίου ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα ἐντελῶς ἀσκόπως ὑπὸ στρατιωτικῆν ἐποψίν, τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν τοῦ Δεμίρ—Ισσάρ διακόψας οὕτω τὴν μόνην γραμμὴν διατροφῆς τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐβλεπεν ἤδη ὅτι παρ' ὅλας τὰς προσπάθειας δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ 4ου ἄρθρου τῆς συμφωνίας τῆς μετὰ τοὺς Συμμάχους τῆς 14)27 Νοεμβρίου 1915, δηλ. νὰ ἀποσύρῃ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰς τρόπον ὅστε νὰ ἀφήσωσιν εἰς τοὺς δύο ἀντιμαχομένους στρατοὺς τὸ πεδίον ἐλεύθερον ὅπως πολεμήσωσι κατ' ἀλλήλων. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὑπουργεῖον τῶν

Στρατιωτικῶν ἐξέδωκε ἀπὸ τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1916 τὴν ὑπ' ἀριθ. 194 ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν τοῦ μὲ τὰς πρώτας πρὸς τοῦτο ὁδηγίας. Παρερρομένου τοῦ χρόνου καὶ καθισταμένου ἐκ νέου ἐναργεστέρου ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Συμμαχικῆς κατοχῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἡ σύγκρουσις τῶν Γερμανοβουλγάρων μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καθίστατο ἀναποφευκτος, τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν ἐξέδωκε, τὴν 9ην Μαρτίου 1916, δευτέραν ὑπ' ἀριθμ. 633 ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν πρὸς τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὰς μονάδας, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο λεπτομερῶς ὁ τρόπος καθ' ὃν θὰ ἀπεσύροντο τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπέναντι προελαυνόντων ξένων στρατευμάτων, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ἢ μετ' αὐτῶν σύγκρουσις, ἐκκενοῦντα βαθμηδὸν τὰς περιοχὰς αἰτινες θὰ καθίσταντο πεδῖον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ξένων. Οἱ Ἀγγλογάλλοι βεβαίως δὲν ἦσαν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διαταγῶν τούτων.

Κατόπιν ὅμως, τὴν 27ην Ἀπριλίου 1916, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐξέδωκε νέαν ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1228 ἣτις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας, διὰ τὸ τμήμα ἀπὸ τὸ ὄρος Ἀλλῆ—Μπουτούς μέχρι τοῦ μέσου τοῦ Μπέλεσι δηλ. δι' ὅλην τὴν ἑκτασιν ἣτις ἐκάλυπτε τὴν κοιλάδα τῶν Ποροίων καὶ τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν, συνεπῶς καὶ διὰ τὸ Ροῦπελ, διέτασσε τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα νὰ σταματήσωσι διὰ τῆς βίας πᾶσαν προέλασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων, καὶ τὰ ὄχυρά, πλὴν τοῦ Δοβᾶ Τεπέ, νὰ ἀντιστῶσιν ἐναντίον πάσης καταλήψεως. ΠΛΗΝ ΤΟΥ ΔΟΒΑ-ΤΕΠΕ, διότι τοῦτο ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ.

Πῶς ἐπῆλθεν ἡ μεταβολὴ αὕτη εἰς τὰς σκέψεις μας ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἀργότερα ἡ ἀντίστασις ἔστω καὶ πρόσκαιρος τοῦ Ροῦπελ; Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ 1919, ἔμοῦ ἑξοριστοῦ καὶ ἀπόντος, δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ δοθῇ καμμία ἐξήγησις, καὶ οἱ κατήγοροι μάτην ἀνεζήτησαν τοὺς λόγους τῆς ἀνεξηγήτου δι' αὐτοὺς διαταγῆς ταύτης.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ εἶμαι ὁ εἰσηγητῆς καὶ συντάκτης τῆς διαταγῆς ταύτης, νομίζω ὀρθὸν νὰ ἀποκαλύψω ἤδη τὰ τότε συμβάντα ἀτινα καὶ προεκάλεσαν τὸ μέτρον ὅπερ ὀφείλεται εἰς ἐμέ.

Ὡς εἶπομεν παρὰ τὰς προσπάθειας τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη νὰ ἀποφύγῃ τὴν εἰσέλασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν, καθίστατο αὕτη ὁσημέραι ἀναπόφευκτος ἐκ τῶν μέτρων τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων. Καὶ εἶχε μὲν αὕτη ἀποσοβηθῆ πολλὰκις ἀλλὰ εἰς τὸ τέλος θὰ μᾶς ἐπεβάλλετο ἐκ τῶν πραγμάτων. Ἐν τούτοις εἰς διαπραγματεύσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμα μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολουθοῦ τῆς Γερμανίας κατ' ἐντολὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ διὰ ἐπεισόδια συνοριακά, παρετήρησα ὅτι ἠδυνάμεθα δι' ἐντόνου στάσεως νὰ ὠθήσωμεν τὴν ἀντίστασιν μας μέχρι τοῦ ἀκροτάτου δυνατοῦ ὁρίου, καὶ νὰ ἐπιβραδύνωμεν ὅσον ἐνεστι τὴν ἀνεπιθύμητον ταύτην εἰς τὸ ἔδαφός μας εἰσέλασιν. Ἐπειδὴ ἠδύνατο ἡ τοιαύτη εἰσέλασις νὰ γίνῃ αἰφνιδιαστικῶς, ὅτε κατὰ τὴν ἰσχύουσαν διαταγὴν πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ 4ου ἀρθροῦ τῆς συμφωνίας μας μὲ τοὺς Συμμάχους τῆς 14)27 Νοεμβρίου 1915, τὰ στρατεύματά μας θὰ ἀπεσύροντο ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐπέτυχον τὴν ἔκδοσιν

τῆς διαταγῆς ταύτης τῆς ἀντιστάσεως, ἣτις θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ μὴ ὑποχωρήσωμεν παρὰ μόνον ἐνώπιον ἀπειλῆς πραγματικῆς ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΜΑΣ. "Ὅπερ καὶ ἐγένετο κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ ὅταν τοῦτο ἔβαλε διὰ τοῦ πυροβολικοῦ του κατὰ τῶν προχωρούντων Γερμανοβουλγάρων. Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἀρθρον τοῦ τῆς 15ης Νοεμβρίου ἀγνοῶν πῶθεν προέκυψε τὸ περιστατικὸν τοῦτο περιγράφει: «Ἄς εἶνε εὐλογημένη ἡ παρεξήγησις αὕτη ἢ ἡ σκηνοθεσία». Δὲν ἦτο οὔτε παρεξήγησις, οὔτε σκηνοθεσία, ἀλλὰ ἐσκεμμένη πράξις ἰδικῆ μου. Ὅπωςδὴποτε δὲν δύναμαι νὰ κρατήσω τὰς εὐλογίας τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐκ παρεξηγήσεως ἄλλως τε εἰς ἐμὲ δοθείσας, καὶ τοῦ τὰς ἐπιστρέφω διὰ νὰ τὰς δώσῃ εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν του, ὅστις ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν τὴν μόνην μυθιστορικὴν πηγὴν τῆς ἀρθρογραφίας του.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐπῆλθεν νέον γεγονός προκάλεσαν τὴν ἐπίσπευσιν τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσελάσεως εἰς Μακεδονίαν. Ἡ μεταφορὰ ἐκ Κερκύρας τοῦ ἐκεῖ ἀνασυγκροτηθέντος σερβικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. Κατόπιν πολλῶν διαπραγματεύσεων καὶ σοβαρῶν προστριβῶν μεταξύ Κυβερνήσεως Σκουλούδη καὶ Συμμάχων, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἐπανέλθω βραδύτερον, κατωρθώθη νὰ ἀρχίσῃ ἡ μεταφορὰ αὕτη τὴν ἀρχὴν Μαΐου 1916 νὰ ἐκτελεσθῇ ἀκινδύνως διὰ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου καὶ νὰ περατωθῇ τὴν 16ην Μαΐου 1916.

Ἡ κρίσις ἐπῆρχετο πλέον ραγδαία. Οἱ Γερμανοὶ ἐπέμενον πλέον ἀνευδότης, ὅπως ἀποφεύγοντες μὲν νὰ εἰσελάσωσιν εἰς Μακεδονίαν ἰσχυροποιήσωσιν ὅμως τοῦλάχιστον τὴν ἀμυντικὴν των θέσιν διὰ τῆς καταλήψεως τῶν Στενῶν τοῦ Δεμι Ἰσσάρ ὅπου καὶ τὸ Ροῦπελ. Ἀλλὰ περὶ τούτου κατωτέρω.

ΑΡΘΡΟΝ 280Ν

(19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΙΑ ΠΑΓΙΣ ΤΩΝΣΥΜΜΑΧΩΝ ΔΙΑ ΝΑ ΕΜΠΛΑΚΗ Η ΕΛΛΑΣ. - Η ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩ- ΝΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΜΠΑΪΡΑ - ΑΘΗΝΩΝ.

Την 27ην Ἀπριλίου) 9 Μαΐου, 1916, ὁ ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γερμανίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν μακαρίτην Σκουλούδην ὅτι τὸ Γερμανικὸν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εὐρίσκειτο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβῃ τὰ στενὰ τοῦ Ρουπέλ—Δεμίρ—Ισοάρ, μέχρι τῆς ἐξόδου των εἰς Βέτριναν, βορείως τῆς πόλεως Δεμίρ—Ισοάρ, δηλαδὴ νὰ εἰσχωρήσῃ 14 χιλίωμ. ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Οἱ λόγοι τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου ἦσαν αἱ πληροφορίες τοῦ ὅτι τὰ ἀγγλικά στρατεύματα εἶχον προχωρήσει ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος καὶ ἐπομένως τὸ μέτρον τοῦτο τοῦ γερμανικοῦ Ἐπιτελείου ἐπεβάλλετο χάριν τῆς ἀμύνης τοῦ μετώπου τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ στρατοῦ του.

Ὁ Σκουλούδης ἐτηλεγράφησεν, αὐθημερόν, εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος, δίδων τὴν πληροφορίαν ὅτι οὐτέ στρατεύματα ἀγγλικά οὔτε γαλλικά διήλθον τὸν Στρυμόνα, καὶ μόνον μικραὶ περιπολῖαι διέτρεχον τὸ ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος, ἔδαφος, ἐπέμενε δὲ ὅπως τὸ γερμανικὸν Ἐπιτελεῖον ἀποστή τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, καὶ ἐξέθετε τοὺς πολιτικοὺς λόγους τῆς ἐπιμονῆς του, τοὺς ὁποίους καὶ εἰς ἄλλας προηγουμένας περιστάσεις εἶχεν ἐκθέσει.

Τὴν 30 Ἀπριλίου) 12 Μαΐου, ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γερμανίας ἐπεσκέφθη ἐκ νέου τὸν Σκουλούδην καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ἐκ μέρους τοῦ φόν Φαλκενχάιν, ὅτι εἶχεν ἤδη διαβῆ τὸν Στρυμόνα σὺν ταγμα ἀγγλικῶ ἵππικῶ, καὶ ὅτι «πρόκειται πρὸς τὸ παρόν, μόνον περὶ μέτρου ἀσφαλείας τῆς ἀμύνης μας ἀναποφεύκτου, τὸ ὅποιον μᾶς ἐπεβλήθη, ὅπως ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῶν μέτρων τῶν Ἀνταντικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα λαμβάνονται ἀνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐν Βερολίνῳ πρέσβυς μας ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Σκουλούδην ὅτι παρ' ὅλην τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας ὑπὲρ τῶν ἀποφάσεων μας, ὁ Γενικὸς Ἐπιτελάρχης φόν Φαλκενχάιν ἐπιμένει ἐπὶ τῆς ἐπιβλητικῆς ἀνάγκης τῆς καταλήψεως τοῦ στενοῦ τοῦ Ρουπέλ, καὶ ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς μάτην ἐπάλασε κατὰ τῶν στρατιωτικῶν ἀντιλήψεων, προσθέσας, εἰς τὸν Θεοτόκην, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς καταλήψεως τοῦ στενοῦ τοῦ Ρουπέλ δὲν προήλθεν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ἀλλ' ὅτι ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ στρατηγοῦ Μάκενζεν (διοικητοῦ τοῦ πρὸ τῶν συνόρων μας Αὐστρο—Γερμανο—Βουλγαρικοῦ στρατοῦ).

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τηλεγραφεῖ ὁ φόν Φαλκενχάιν πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Γερμανίας: «ἡ προχώρησις τῶν Γάλλων πέραν τῶν ὁρέων Κρούσα πρὸς τὸ Μπέλες, συνδυαζομένη μετὰ τὰς κινήσεις τῶν Ἀγγλῶν πρὸς τὰς ἀνήγγελα, καθιστᾷ ἀπολύτως ἀπαραίτητον τὴν κατάληψιν τοῦ στενοῦ τοῦ ἐξήτησα» (πρόκειται περὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Δοβᾶ—Τεπέ ὑπὸ τῶν Γάλλων).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Σκουλούδης τηλεγραφεῖ ἐκ νέου εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν ἐπιμένων εἰς τὰς ἀπόψεις του. Ὁ μακαρίτης Θεοτόκης ἐπεσκέφθη ἀμέσως τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας ὅστις ἐπενέθη καὶ πάλιν παρὰ τῷ στρατηγῷ φόν Φαλκενχάιν χωρὶς νὰ ἐλπίζῃ πλέον ὅτι οὗτος θὰ μετέβαλλεν ἀπόφασιν.

Ἐπέρασαν κατόπιν ἀρκεταὶ ἡμέραι χωρὶς νὰ σημειωθῇ οὐδεμία κίνησις ἐκ μέρους τῶν Γερμανοβουλγάρων, καὶ ἠλπίζετο ὅτι ἔληξε ἀκόμη μίαν φορὰν τὸ τοιοῦτο ζήτημα.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 14 Νοεμβρίου λέγει ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Ρουπέλ δὲν ἐξυπηρετεῖ κανένα στρατιωτικὸν σκοπὸν, ἐγένετο δὲ μόνον ὅπως ἡ Γερμανία φανῇ εὐχάριστος εἰς τὴν σύμμαχόν της Βουλγαρίαν καὶ ὅτι ἡ δικαιολογία τῆς προελάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος ἦτο ἀνακριθῆς, ὅπως ἐπιστοποίει καὶ ὁ Σκουλούδης, καὶ ὅτι οἱ Σύμμαχοι μέχρις οὗ ὠργαστώθη ἀργότερα ὁ στρατὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης (ὁ ἰδικὸς του) παρὰ τὸν Στρυμόνα, ΜΟΝΟΝ ΕἰΣ ΤΗΝ ΑΜΥΝΑΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΧΑΡΑΚΩΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΤΩΝ ΑΠΕΒΛΕΠΟΝ.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τί πράγματι συνέβαινε μετὰ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ.

Καὶ πρῶτον, εἰδοποιηθεὶς πρὸ καιροῦ ἀπὸ τὸν Βασιλέα (Δαρτίζ ντὺ Φουρναὶ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις») νὰ καταλάβῃ τὸ Ρουπέλ, ὑποδείξαντα μάλιστα καὶ τὰς θέσεις αἰτινες ἐδέσποζον αὐτοῦ, ὁ Σαράϊγ ἀπέφυγε νὰ τὸ πράξῃ. Ὁ ἴδιος (στρατ. Σαράϊγ «ἡ ἀρχηστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ») λέγει ὅτι μετὰ τὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις ποὺ εἶχε (ποῦ ἦσαν αἱ 150 χιλιάδες Ἀγγλογάλλοι τοῦ κ. Βενιζέλου!) δὲν ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ περὶ καταλήψεως τοῦ Ρουπέλ καὶ «εἶτε διὰ νὰ μάθουν ποῖα ἦσαν αἱ προθέσεις μου, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα αὐτό. εἶτε διὰ νὰ μοῦ ρίψουν κατόπιν τὴν εὐθύνην τῆς καταλήψεως τοῦ σημείου τούτου ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, ἀξιωματικοὶ Ἕλληνες, ἤρχοντο καὶ μοῦ παρίστανον τὴν στρατιωτικὴν σημασίαν τοῦ ὄχυροῦ τούτου».

Ὁ κ. Βενιζέλος διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν στρατηγὸν Σαράϊγ, λέγει εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 14ης Νοεμβρίου ὅτι ἀκριβῶς ἡ ἀνατίναξις τῆς γεφύρας τοῦ Δεμίρ—Ισοάρ ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὴν ἀμυναν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οὐδεμίαν πρόθεσιν προελάσεως εἶχε πρὸς τὸν Στρυμόνα.

Καὶ ἐν τούτοις!

Τὴν 27ην Ἀπριλίου) 10ην Μαΐου ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ κατελάμβανε διὰ μίας ταξιαρχίας, καθὼς διηγεῖται ὁ ἴδιος εἰς τὸ προμησθὲν ἔργον του, τὸ ὄχυρον Δοβᾶ—Τεπέ, ἐκδιώξας τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν φρουράν, εὐρισκόμενον εἰς 70 χιλίωμ. ἀπόστασιν βορείως τῆς Θεσσα-

λονίκης και εις 15 χιλιόμετρα μόνον απόστασιν από τῶν ἑλληνικῶν συνόρων, ὅπου ἦσαν καὶ αἱ Γερμανοβουλγαρικαὶ προφυλακαί. Ἡ ταξιαρχία αὕτη θὰ εἶχεν ἀναχωρήσει τοῦλάχιστον πρὸ τριῶν ἡμερῶν περίπου ἐκ Θεσσαλονίκης.

Ὡστε εἶχε δίκαιον ὁ φὸν Φαλκενχάιν νὰ ἰσχυρίζεται τὴν 30ὴν Ἀπριλίου) 12 Μαΐου ὅτι οἱ Γάλλοι προήλασαν πέραν τῶν ὁρέων Κρούσια πρὸς τὸ Μπέλες!

Τίς οἶδε μήπως εἶχε δίκαιον καὶ διὰ τὸ ἀγγλικὸν ἱππικόν, ὅτι εἶχε διέλθει τὸν Στρυμόνα!

Τὴν 11)24 Μαΐου ὁ ἐπιτελάρχης τῆς 6ης ἑλληνικῆς μεραρχίας ἐν Σέρραις ἐλάμβανεν ἐξ Ὀρλιακο (παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνου) τὴν εἰδησιν ὅτι φάλαγξ συμμαχικῶν στρατευμάτων, μήκους 6 χιλιομ. κατήρχετο ἐκ τοῦ χωρίου Λαχανᾶ καὶ διηθύνετο πρὸς τὸ ΒΟΡΕΙΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ ΟΧΘΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ. Εἰς χιλίων μέτρων ἀπόστασιν ἠκολούθει δευτέρα φάλαγξ μήκους περίπου 1500 μέτρων («τὸ ὄχυρόν Ροῦπελ» ὑπὸ στρατηγοῦ Μπαίρα).

Ὁ Στρατηγὸς Μπαίρας διοικητῆς τῆς ἐν Σέρραις 6ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ἔκειτο καὶ τὸ ὄχυρόν Ροῦπελ, διηγεῖται εἰς τὸ προμνησθὲν σύγγραμμά του τὰ ἑξῆς:

«Δὲν δύναμαι νὰ θεβαιώσω κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κίνησις καὶ πρὸ πάντων ἡ διεύθυνσις τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον αἱ δύο αὐταὶ φάλαγγες, ὑπῆρξεν ἡ πρωταρχικὴ αἰτία τῆς ἀποφάσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβον οἱ Γερμανο-Βούλγαροι νὰ καταλάβουν τὸ Ροῦπελ. Ἀλλὰ ἡ κάθοδος τῶν γαλλικῶν τούτων φαλάγγων, καὶ ἀφ' ἐτέρου ἢ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν κάθοδος ἐνὸς συντάγματος ἀγγλικοῦ ἱππικοῦ, θεβαιῶς προεκάλεσαν τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως ταύτης, τὴν ὅσην μᾶλλον ὅσον οἱ Γερμανοβούλγαροι θὰ εἶχον θεβαιῶς λάβει γνώσιν ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον καταλάβει τὸ ὄχυρόν Δοβᾶ Τεπέ. Οἱ Γερμανοβούλγαροι εὐκόλως θὰ ἠδύναντο νὰ ὑποθέσουν ὅτι αἱ φάλαγγες αὐταὶ διηθύνοντο ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἐξοδὸν τοῦ στενοῦ τοῦ Δεμίρ - Ἰσσάρ, μετὰ τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβουν τὰ δεσπόζοντα τοῦ στενοῦ καθὼς καὶ τοῦ ὄχυροῦ Ροῦπελ σημεία.

»Ἐπιναλαμβάνω ὅτι τοῦτο εἶνε ἀπλή ὑπόθεσις ἐκ μέρους μου καὶ δὲν δύναμαι θεβαιῶς νὰ τὴν ἐπιθεβαιώσω. Ἀλλὰ εἶνε ἐπίσης ἀληθές, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ ἐπιτελάρχης μου παρατηροῦντες τὰς κινήσεις ταύτας τῶν Συμμάχων, ἐξηγάγομεν ἀμέσως τὸ συμπέρασμα ὅτι συντόμως ἐπέκειτο ρῆξις».

Βλέπει τῶρα ὁ κ. Βενιζέλος πόσον εἶνε ἐπικίνδυνον νὰ κατέρχεται εἰς τοιαύτην συζήτησιν μετὰ μόνον τὰ ὄπλα τῆς πληροφορίας ποῦ ἀντλεῖ ἐκ τῆς λίαν θολῆς πηγῆς ἐνὸς βιβλίου, τοῦ ὁποίου σκοπὸς μόνον καὶ μόνον ἦτο πῶς νὰ παραστήσῃ ἡμίθεον, αὐτὸν καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους προδότας.

Ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοιαύτης μεγάλης γαλλικῆς δυνάμεως εἰς 70 χιλιόμετρα ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἐνὸς συντάγματος ἀγγλικοῦ ἱππικοῦ πρὸ ἀρκετῶν ἡμερῶν προηγηθέντος: Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ δὲν μᾶς λέγει εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του παρὰ ὅτι ἡ 17ῆ ἀποικιακὴ μεραρχία, ἡ ὁποία καὶ κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνου, (ὑπάρχει στρατιωτικὸς ἀμφιβόλλων

πλέον ὅτι ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΙΠΠΙΚΟΥ ΘΑ ΕΙΧΕ ΔΙΕΛΘΕΙ ΠΟΛΥ ΠΡΙΝ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΝ ΓΕΦΥΡΑΝ:)

Δὲν πιστεύομεν θεβαιῶς ὅτι ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ προετίθετο μετὰς τὰς δυνάμεις ταύτας τοῦ Στρυμόνου καὶ τοῦ Δοβᾶ-Τεπέ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων. Ἀλλὰ τότε τί προετίθετο: Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συνέβη; Τὴν κάθοδον τῶν Γερμανοβουλγάρων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ.

Μέχρι τῆς 11)24 Μαΐου καθ' ἣν συνέβαινον ταῦτα, οἱ Γερμανοὶ δὲν εἶχον δώσει καμμίαν συνέχειαν εἰς τὰς διὰ τοῦ φὸν Φαλκενχάιν πρὸς ἡμᾶς προειδοποιήσεις των. Ἀλλὰ, ἀνευ προειδοποιήσεως πλέον, μετὰ δύο ἡμέρας, 13)26 Μαΐου, φάλαγξ μικτῆ γερμανοβουλγαρικῆ ἐνεφανίσθη εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ροῦπελ καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς Γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἐξήτησεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐκκενώσουν τὸ Ροῦπελ. Ἀλλ' ἄς ἐνθυμηθῶσιν οἱ ἀναγνώσται μᾶς ὅτι ἴσχυε τότε διὰ τὰ τμήματα τῆς προκαλύψεως καὶ τὰ ὄχυρὰ ἢ ὑπ' ἐμοῦ προκληθεῖσα διαταγὴ τῆς ἀντιστάσεως. Ὁ διοικητῆς τοῦ ὄχυροῦ ἠρνήθη νὰ τὸ ἐκκενώσῃ καὶ ἀπήντησεν ὅτι εἶχε διαταγὴν νὰ ἀντιστῇ. Ἀπόπειρα προελάσεως τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ τμήματος ἐσταματήθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ πυρός τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ὄχυροῦ. Τότε ὁ Γερμανικὸς διοικητῆς εἰδοποίησε τὸν Ἕλληνα διοικητὴν ὅτι ἐὰν τὸ Ροῦπελ δὲν ἐξεκενόητο ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 13)26 πρὸς 14)27, θὰ τὸ ΚΑΤΕΛΑΜΒΑΝΕ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ.

ΘΑ ΗΤΟ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ.

Ὁ στρατηγὸς Μπαίρας εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως περὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ἔχων καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἴσχυεν ἡ διαταγὴ τῆς ἀντιστάσεως, διέταξε πάραυτα νὰ μεταβῶσιν ἐνισχύσεις ἐκ Δεμίρ-Ἰσσάρ εἰς Ροῦπελ καὶ ἠτοιμάσθη ὅπως μεταθῇ καὶ ὁ ἴδιος εἰς Δεμίρ-Ἰσσάρ, μετὰ τοῦ ἐν Σέρραις ὑπολοίπου τῆς μεραρχίας του.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου σκεφθεὶς ὅτι ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟ ΝΑ ΑΡΧΙΣΟΥΝ ΑΙ ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΑΙ, ἡ συνδρομὴ τῶν εἰς Ὀρλιακο παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνου γαλλικῶν στρατευμάτων θὰ τοῦ ἦτο πολῦτιμος, ΤΟΣΩ ΜΑΛΛΟΝ ΟΣΟΝ ΤΑΥΤΑ ΗΣΑΝ ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΜΙΡ-ΙΣΣΑΡ ΠΑΡΑ ΤΑ ΕΙΣ ΣΕΡΡΑΣ ΙΔΙΚΑ ΤΟΥ, παρεκάλεσε τὸν εἰς τὸ γραφεῖον του κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εὐρισκόμενον κ. Χάρδ, πρόξενον τῆς Ἀγγλίας, νὰ μεταθῇ εἰς Ὀρλιακο, νὰ εἰδοποιήσῃ ἐκ μέρους τοῦ στρατηγοῦ Μπαίρα τὸν ἐκεῖ Γάλλον στρατηγὸν περὶ τῶν διατρεχόντων ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗΣ ΣΥΡΡΑΞΕΩΣ, ἔχων τὴν θάσιμον ἐλπίδα ὅτι οἱ Γάλλοι θὰ προσέτρεχον ὅπως τὸν βοηθήσουν. Ἐν τούτοις παρὰ τὴν προσδοκίαν του ταύτην, μίαν μόλις ὥραν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀγγλοῦ προξένου, ΠΑΣΑΙ ΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ ΑΙΤΙΝΕΣ ΣΥΝΕΔΕΟΝ ΤΑΣ ΣΕΡΡΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΕΙΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΕΙΤΕ ΜΕ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΔΙΕΚΟΠΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ («τὸ ὄχυρόν Ροῦπελ» ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μπαίρα).

Μετὰ ἀρκετὰς ὥρας, τὸ ἀπόγευμα μόλις, ἔλαβε ὁ στρατηγὸς Μπαίρας τὴν διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως νὰ παύσῃ τὴν ἀντίστασιν καὶ νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Ροῦπελ. Τοῦτο ἐγένετο τὴν ἐπομένην, 14)27 Μαΐου. ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΑΥΤΗΝ ΕΛΑΒΕΝ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΔΙΑ ΕΝ-

ΤΕΛΩΣ ΕΜΜΕΣΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΗΤΙΣ ΕΙΧΕ ΔΙΑΦΥΓΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΗΤΟ ΒΡΑΔΕΙΑ.

«Εἶνε προφανές, λέγει ὁ στρατηγὸς Μπαίρας εἰς τὸ προμνησθὲν σύγγραμμά του, ὅτι οἱ Σύμμαχοι διακόπτοντες τὰς συγκοινωνίας μου, ἤθελαν νὰ μὲ ἐμποδίσωσι ὅπως ἐπικοινωνήσω μετὰ τῆς κυβερνήσεώς μου. Οἱ Γάλλοι εὐρισκόμενοι εἰς Ὀρλιακο (γέφ. τοῦ Στρουμόνος) ἔβλεπον, καὶ ὄντες ἐνήμεροι τῆς συγκρούσεως τῶν στρατευμάτων μου προκαλύψεως, ΕΚΡΙΝΑΝ ΚΑΛΟΝ ΝΑ ΜΕ ΑΠΟΜΟΝΩΣΩΣΙ, ΜΟΛΟΝΟΤΙ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΕΙΧΟΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΝΑ ΜΟΥ ΠΑΡΑΣΧΩΣΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ».

Βεβαίως ἡ διακοπὴ τῶν τηλεγραφικῶν συγκοινωνιῶν Σερρῶν ἐγένετο κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαράιγ. Ἡ διακοπὴ αὕτη συνδουαζομένη μὲ τὴν γνώσιν τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς εἶχεν ὁ Σαράιγ περὶ τῆς διαταγῆς πρὸς ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν εἶχον τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπὸ τῆς 27ης Ἀπριλίου, ΔΙΑΦΩΤΙΖΕΙ ΤΟΣΟΝ ΤΕΛΕΙΩΣ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΣ 70-80 ΧΙΛΙΟΜ. ΑΠΟΣΤΑΣΙΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΑΤΙΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΕΚΑΛΕΣΑΝ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗΝ, ΩΣΤΕ ΠΑΝ ΣΧΟΛΙΟΝ ΕΙΝΕ ΠΕΡΙΤΤΟΝ. Ἐπρόκειτο καθαρὰ περὶ παγίδος, ὅπως ἡ Ἑλλάς ἐμπλακῆ εἰς πόλεμον. Μήπως ὁμοίου εἶδους δὲν ἦτο καὶ ἡ ἄλλη συμπαιγνία τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ γενομένη μετὰ τῶν πρέσβεων τῶν Συμμάχων, ὅπως προκληθῆ ἡ ἀπόθραυσσις τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέρρευσαν ὅλας τὰ τραγικὰ δεινοπαθήματα τῆς Ἑλλάδος;

ΑΡΘΡΟΝ 290Ν

(20 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΣΙΓΗ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΠΡΟ ΤΩΝ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΓΚΟΥ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ. - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΤΕ.

Ἄς κάμωμεν σήμερον εἰς τὴν ἀφήγησίν μας μίαν ἀναγκαιοτάτην μικρὰν παρένθεσιν.

Οἱ ἀναγνώσται μας θὰ παρατήρησαν βεβαίως τὸν τρόπον καθ' ὃν συζητεῖ μεθ' ἡμῶν ὁ κ. Βενιζέλος.

Ὁ τρόπος οὗτος εἶνε τόσο χαρακτηριστικὸς διὰ τὴν νοστροπίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰς μεθόδους τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται, ὥστε καὶ μόνῃ ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν ἀρκεῖ νὰ καταδείξη διατί ἡ Ἑλλάς συνεταράχθη τόσο βαθέως ἀπὸ τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὑπέστη τὰ πάνδεινα ἐξ αἰτίας του, συνετρίβη φυλετικῶς, συνετρίβη πολιτικῶς, συνετρίβη οικονομικῶς καὶ κατήντησε σήμερον ἕρμαιον τῶν περιστάσεων.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰσήλθεν εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην τελείως ἀνετοιμος. Ἐχων μόνον ὁδηγὸν τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ διὰ τῶν κολακειῶν καὶ τῶν δουλικῶν ψευτοθαυμασμῶν τοῦ περιβάλλοντός του, καὶ μόνην πηγὴν πληροφοριῶν, τὸ θιβλίον τὸ ὁποῖον κατεσκέυασεν ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ παραγγελίαν ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε αὐτὸν μὲν νὰ καταστήσῃ ἡμίθειον τοῦς δὲ ἀντιπάλους του προδότας, ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ παλαίσῃ κατὰ τοῦ ὄγκου τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ τὸ πλῆθος τῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν εἰς ὄγκον τὰς γλώσσας διὰ τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, αὐτοβιογραφιῶν, ἀπομνημονευμάτων, διπλωματικῶν θιβλίων, συλλογῶν ἐγγράφων καὶ ὑπομνημάτων τῶν κατατεθειμένων εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

Ἦτο φυσικὸν νὰ εὐρεθῆ εἰς τὰ στενά. Ἠκολούθησε λοιπὸν τὴν ἐξῆς μέθοδον: Ἄφ' ἑνὸς μὲν νὰ μονολογῆ ὡσάν νὰ μὴ ἐξετίθεντο κατὰ τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ ἐπιχειρήματα ἀνατρέποντα αὐτοῦς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ὑβρίζῃ χυδαίωτατα, ἰδίως τοῦς νεκροῦς ἀντιπάλους του διὰ τὴν σιωπὴν τῶν ὁποίων εἶνε βέβαιος.

Θὰ σὰς φέρωμεν μερικὰ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.

Τοῦ εἵπομεν ὅτι τὰ δεινὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς Μακεδονίας εἰς θέατρον πολέμου μὲ ὄλας τὰς καταστρεπτικὰς συνεπειὰς τῆς προεκάλεσε ἡ Ἀγγλο-Γαλλικὴ ἀπόθραυσσις εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀπαντᾷ: Ὁ Βασιλεὺς σας τὴν προεκάλεσε. Τοῦ ἀπαντῶμεν φέροντες ὡς ἀπόδειξιν σωρείαν ντοκουμέντων ὅτι ὄχι μόνον αὐτὸς τὴν ἐζήτησεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ καὶ διὰ σκευωρίας μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβεων τῆς Ἀντάντ ἐπέτυχεν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Οὐδέν ἀπαντᾷ εἰς αὐτά, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ διεκτραγωδῶν διὰ μελοδραματικῶν ὕφους τὰς δυστυχίας τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ τὰς ὁποίας ἐν τούτοις αὐτὸς οὐτος προεκάλεσε, ἀποδίδων αὐτὰς εἰς τὴν Βασιλικὴν πολιτικὴν, ὡσάν νὰ μὴ ὑπῆρχε καθόλου ἡ ἀπόδειξις μου ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς.

Τοῦ ἀποδεικνύομεν ἐν λεπτομερείᾳ δι' ἀριθμῶν καὶ ἡμερομηνιῶν ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐσωζε τὴν Σερβίαν ἀλλὰ καὶ θὰ συνετριβέτο ἡ ἴδια. Κάμνει ὅτι δὲν ἀκούει καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπαριθμῶν τὰς προσφορὰς ποῦ ἔκαμεν ἡ Ἀντάντ καὶ τί θὰ ἐκέρδιζε ἡ Ἑλλάς ἐὰν ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος.

Ἰσχυρίσθη ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας του θὰ εἶχεν ἡ Ἑλλάς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, εἰς τὸ πλευρόν της 150.000 Ἀγγλογάλλων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Τοῦ ἀποδεικνύομεν δι' ἐπισήμων κειμένων ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον ἀποφασίσει νὰ στήλωσι τὸ πολὺ 30.000 στρατοῦ ἠττηθέντος καὶ καταπονηθέντος εἰς Δαρδανέλλια, τοῦ ἀποδεικνύομεν διὰ δημοσιευμάτων Γάλλων παρακολουθησάντων τὴν ἐκστρατείαν, Γάλλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, ὅτι καὶ ὁ στρατὸς αὐτὸς ἦτο ἀνοργάνωτος καὶ ἐν διαλύσει, τοῦ ἀποδεικνύομεν ὅτι μόνον μετὰ μῆνας πολλοὺς ἤρχισαν νὰ στέλλωνται σοβαραὶ ἐνισχύσεις, τοῦ ἀποδεικνύομεν διὰ δηλώσεων σοβαρωτάτων Γάλλων πολιτικῶν ὅτι μόνον μετὰ 2 1/2 ἔτη, τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918, ὁ στρατὸς οὗτος ἐλαθε πολεμικὴν συγκρότησιν. Κάμνει ὅτι δὲν ἀκούει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὀδύρεται διότι δὲν ἐξήλθομεν τῆς οὐδετερότητος, ὅποτε μαζὺ μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους θὰ ἐσχηματίζομεν 500.000 ἀξιωμαχοῦ στρατοῦ.

Θρηνεῖ διότι ἐξεκένωσαμεν τὸ Ροῦπελ, καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἄνευ διαταγῆς, καὶ μόνον χάριν τῶν Βουλγάρων, κατέλαβον αὐτό. Τοῦ ἀποδεικνύομεν δι' ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ ἀφηγήσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, προήλθεν χάριν ἀμύνης κατὰ προελάσεως Ἀγγλογαλικῶν στρατευμάτων εἰς τὸν Στρυμόνα, προελάσεως οὐδόλως δικαιολογημένης ἐκ λόγων στρατιωτικῶν, προφανῶς ἐχούσης τὸν σκοπὸν τῆς προκλήσεως εἰσόδου Γερμανοβουλγάρων διὰ νὰ ἐπέλθῃ σύγκρουσις μετὰ τῶν ἰδικῶν μας στρατευμάτων, καὶ ἐξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Σιωπᾷ, δὲν ἀπαντᾷ τίποτε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θρηνηῖ διὰ τὴν προσωρινὴν κατοχὴν τοῦ Ροῦπελ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, λησμονῶν ὅτι αὐτὸς προσέφερε τὴν Καβάλλαν καὶ τὴν ἐνδοχώραν αὐτῆς εἰς τὸ διηνεκὲς εἰς τὴν Βουλγαρίαν, λησμονῶν ὅτι τὸ 1912 καὶ 1913 αὐτὸς ἐδέχθη νὰ προσαρτηθῇ ὀλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ καὶ Κεντρικὴ Μακεδονία εἰς τὴν Βουλγαρίαν, μόλις συγκρατηθεὶς ἀπὸ τοῦ νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην!

Ὀδύρεται διὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὸ θέρος τοῦ 1916 προκληθεῖσαν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ δεξιῦ τῶν ἐχθρῶν τῶν καὶ κάμνει ὅτι λησμονεῖ ὅτι αὐτὸς προεκάλεσε τὰ δεινοπαθήματα ταῦτα, εἰσαγαγὼν ξένον στρατὸν ἄνευ νό-

μου εἰς Μακεδονίαν διὰ πλεκτάνης μὲ πρέσβεις ξένων Δυνάμεων ἀνεπαρκῆ καὶ ἀνοργάνωτον, καὶ μετέβαλε διὰ τούτου τὴν Μακεδονίαν εἰς θέατρον πολέμου.

Ἄς ἀφήσωμεν τὰ Δαρδανέλλια καὶ τὴν ἀπολεσθεῖσαν εὐκαιρίαν.

Ἄς ἀφήσωμεν τὴν πλαστογραφίαν τοῦ τηλεγραφήματος Πασσάρωφ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστήριξεν ὀλόκληρον οἰκοδόμημα διὰ νὰ καταγγεῖλῃ τὸν Βασιλέα ὡς προδότην τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος.

Ἄς ἀφήσωμεν τὴν ψευδῆ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας ἐκτελεσθεῖσαν ὑπὸ ἀνθρώπων του ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Ροκφέιγ, διὰ νὰ προκαλέσουν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν συμμάχων, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπαντᾷ τίποτε.

Καὶ τί νὰ πρωτοπάρουμε καὶ τί νὰ πρωταφήσωμε!

Θλίβεται διὰ τὴν πτώσιν τοῦ κ. Ζαΐμη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 «ὅστις διεκρίθη διὰ τῆς σωφροσύνης του καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς διαγωγῆς του πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννόσεως». Καὶ ὁμως αὐτὸς ἔρριψε τότε τὸν κ. Ζαΐμην καταψηφίσας αὐτὸν ἐν τῇ Βουλῇ δι' ἀσήμαντον ἐπεισόδιον.

Συγχρόνως ὁμως εἰς τὴν αὐτὴν παράγραφον κατηγορεῖ τὸν ἴδιον κ. Ζαΐμην ὅτι «φέρει τὴν βαρυτάτην εὐθύνην ὅτι ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ ἠθέτησε τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσίν μας μὲ τὴν Σερβίαν». Κατηγορεῖ βαρυτάτη διότι τότε ὁ κ. Ζαΐμης καταντᾷ νὰ εἶνε ὁ πρωταρχικὸς ὑπεύθυνος τῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως Σκουλοῦδη. Εἰς ἐπόμενον δὲ ἄρθρον του κατηγορεῖ ἄλιν τὸν αὐτὸν κ. Ζαΐμην, ἀνελεθόντα ἐκ νέου εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 διὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. «Ἀπηυθύνθη τότε, λέγει, δις πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην διὰ τοῦ κ. Ν. Πολίτου, συνιστῶν «ΝΑ ΜΗ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΘΗ μέρος τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ» στρατοῦ διὰ νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν ν' ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῆς περαιτέρω βουλγαρικῆς εἰσβολῆς. Ἡ σύστασις μου ἐννοεῖται δὲν εἰσηκούσθη, μολοντί ὁ κ. Ζαΐμης συνεμερίζετο τὰς ἀνησυχίας μου» περὶ τῶν βουλγαρικῶν προθέσεων».

Καὶ τώρα ἐρωτῶμεν ἀφοῦ ὁ κ. Ζαΐμης εἶνε ἐνοχος τῆς παραβάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης, ἐκ τῆς ὁποίας παραβάσεως ἀπέρρευσε τὴν πολιτικὴν τοῦ μακαρίτου Σκουλοῦδη, ἀφοῦ ὁ κ. Ζαΐμης, ἀρνηθεὶς ἢ ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ κ. Βενιζέλου περὶ διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ εἶνε ἐνοχος τῆς εἰς αὐτὴν βουλγαρικῆς εἰσβολῆς, πῶς ὁ κ. Βενιζέλος κυριαρχήσας τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς βίας τῶν ξένων λογγῶν τὸ 1917, τὸν μὲν Σκουλοῦδην παραπέμπει εἰς εἰδικὸν δικαστήριον, τὸν δὲ κ. Ζαΐμην διορίζει Διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς; Πῶς τὸν αὐτὸν κ. Ζαΐμην ἀνατιθέσκει τὸ 1929 εἰς τὸ ὑπατον τῆς Πολιτείας ἀξίωμα; Πῶς τὸν αὐτὸν κ. Ζαΐμην τὸ 1934, ὅταν τὸν κατηγορεῖ δημοσίᾳ ὡς ἀνίκανον νὰ κατέχῃ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ὡς προσυπογράφαντα τὸν ἐνοχλητικὸν διὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐκλογικὸν νόμον, καὶ τοῦ ἐπέρριπτε κατὰ κεφαλῆς τὰ περιφρονητικώτερα ἐπίθετα, ἐλησμόνησε νὰ τὸν κατηγορήσῃ καὶ διὰ τὰ ἐγκλήματα τοῦ 1915 καὶ 1916, τὰ βαρύτερα ὄλων, τὰ ἐνθυμεῖται δὲ τώρα προκειμένου δι' αὐτῶν νὰ ἐνοχοποιήσῃ τὴν

Βασιλικήν Πολιτικήν; Καί πῶς ὁ κ. Βενιζέλος ἀφοῦ θεωρεῖ τὸν κ. Ζαῖμην ἔνοχον τῆς παραβάσεως τῆς Ἑλληνοσερβικῆς Συνθήκης, καὶ ἔνοχον τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς εἰς Μακεδονίαν καὶ ἀνίκανον διὰ τὸ ὑπατον ἀξίωμα τῆς Πολιτείας, δέχεται μόνον τοῦτο νὰ τὸν ἀναδιβάσουν εἰς αὐτὸ καὶ πάλιν τὸ 1934, λαθῶν παρὰ τοῦ κ. Τσαλδάρη ὡς ἀντάλλαγμα τὸν ἐκλογικὸν νόμον τῆς ἀρεσκείας του;

Αὐτὴ εἶνε ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἠθικὴ τὴν ὁποίαν ὁ κ. Βενιζέλος ἀξιοῖ νὰ διδάξῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Νεολαίαν εἰς τὴν ὁποίαν, ματαίως, ἀφιερώνει τὰ ἄρθρα του!

Δηλαδή, ἐὰν ἐξῆ ἀκόμη ὁ μακαρίτης Σκουλούδης καὶ ἦτο φέρ' εἰπεῖν κεκρηυγμένος ὑπὲρ τῆς κοινῆς συνεδριάσεως Βουλῆς καὶ Γερουσίας ἠμποροῦσε νὰ παραστῶμεν εἰς τὸ θέαμα τοῦ νὰ προτείνη αὐτὸν ὁ κ. Βενιζέλος ὡς Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας! Διατὶ ὄχι;

Ἄλλὰ τὸ ἄκρον ἄωτον εἶνε ἡ συζήτησις του διὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 καὶ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ 1916 (ἄς τὴν κάμῃ ὁ Θεὸς συζήτησιν).

Τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 τὴν κηρύσσει αὐτὸς τότε, ὡς μέτρον προνοίας, κατὰ τὸ κυβερνητικὸν του τότε ἀνακοινωθὲν καὶ κατηγορεῖ σήμερον τὸν Βασιλέα ὅτι ἀφοῦ δὲν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τότε κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος, δὲν διέλυσε ὁ Βασιλεὺς τότε ἀμέσως τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915 τὴν ἐπιστράτευσιν. Κατηγορεῖ δὲ μετὰ τρία ἢ τέσσαρα ἄρθρα τὸν κ. Ζαῖμην καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Βασιλέα, ὅτι δὲν διετήρησαν τὸ θέρος τοῦ 1916 τὴν ἐπιστράτευσιν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, δηλ. τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν 4ου καὶ 5ου Σωμάτων Στρατοῦ σχεδὸν τοῦ ἡμίσεος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ! Βγάλε συμπεράσμα! Καὶ ἀποδίδει τώρα δι' ἑνὸς ἐκ τῶν πρὸ καιροῦ δημοσιευθέντων ἄρθρων του, διὰ τοῦ ὁποίου ἔφερε τὸ πρῶτον τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐπιστρατεύσεως, ὅτι ἡμεῖς τὴν διετηρήσαμεν διὰ νὰ προκαλέσωμεν τὴν ὄργην τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ νὰ δωροδοκῶμεν τοὺς ἀξιοματικούς, διὰ νὰ κουράσωμεν καὶ καταστήσωμεν ἄμαχον τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν. Διότι, μᾶς λέγει, διατὶ ἄλλο τὴν διετηρήσατε; Τοῦ ἀπαντῶμεν τότε ἀμέσως διὰ δύο ἐν συνεχείᾳ ἄρθρων μας καὶ τοῦ ἐκθέτομεν, ἐπὶ τῇ θάσει ντοκουμέντων διατὶ ἤμεθα ἠναγκασμένοι νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐπιστράτευσιν, καὶ διαφωτίζομεν ἀντικειμενικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ὁλοῦν τὸ ζήτημα τοῦτο. Δὲν ἀπαντᾷ τίποτε εἰς ὅλα αὐτὰ, σιωπᾷ καὶ μετὰ τινὰ καιρὸν χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ ἀπολύτως τίποτε εἰς τὰ ἐπιχειρήματά μας ἐπανέρχεται εἰς τὰς κατηγορίας του, τὰς ἀνατραπέσσας μίαν πρὸς μίαν. Καὶ ἀντὶ νὰ καταγίνῃ νὰ ἀποκρούσῃ τὰ ἐπιχειρήματά μας μᾶς θέτει εἰς τὸ στόμα περικοπᾶς ἄρθρων ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης!—Καὶ γνωρίζεται ὅλοι σας πῶς κάθε ἐφημερίς γράφει τὰ ἄρθρα της, μὲ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς καὶ τὸ κέφι τῆς ἡμέρας τοῦ ἀρθρογράφου της—καὶ συμπεραίνει: «αὐτὰ ἔγραφε τότε ὁ κ. Μεταξᾶς» ὡσάν νὰ ἦμουν ἐγὼ ὑπεύθυνος διὰ κάθε κρίσιν οἰασθήποτε ἐφημερίδος ἔστω καὶ φιλικῆς. Καὶ ἐνῶ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἐπιχειρήματά μου, καὶ ἐνῶ δὲν ἀπαντᾷ καθόλου εἰς αὐτὰ, γράφει εἰς τὸ 23ον ἄρθρον του «ἐπομένως ἀναμένομεν νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ὁ κ. Μεταξᾶς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου (τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρα-

τεύσεως) ἔστω καὶ μὲ καθυστέρησιν 19 ὅλων ἐτῶν». Ἀφοῦ τὸν εἶχα διαφωτίσει πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ δὲν ἀπήντησε! εἰς δὲ τὸ ἐπόμενον ἄρθρον, ὁ ἴδιος μετὰ τὰς καθ' ἡμῶν κατηγορίας ὅτι διετηρήσαμεν τὴν ἐπιστράτευσιν, κατηγορεῖ τὸν κ. Ζαῖμην, διότι δὲν διετήρησε τὸ ἥμισυ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν ἐπιστρατεύσει!

Δι' αὐτοῦ εἰς ἕνα ἐκ τῶν ἄρθρων του, ὅτι ψευδῶς λέγομεν ὅτι οἱ σύμμαχοι δὲν ἠθέλουν τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ στρατοῦ μας μέχρι τῶν μέσων Μαΐου 1916. Τοῦ ἀπηντήσαμεν ἀμέσως καὶ τοῦ ἐφέραμεν δύο σπουδαιοτάτας ἀποδείξεις. Σιωπᾷ, μετὰ τινὰ ἄρθρα ἐπανέρχεται, καὶ λέγει, ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις Πρέσβεις τῆς Ἀντάντ δι' ἀνακοινωθέντος τῶν τοῦ Ἰανουαρίου 1915 εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἀναμειγνύονται αὐτοὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως, διότι αὐτὸ εἶνε ζήτημα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ ἐπέμβωσι. Ὡσάν νὰ μὴ εἶχον ἐπέμβει εἰς τὰ παραμικρότερα τῶν ζητημάτων (νὰ μὴ στάξῃ τοῦ ποντικοῦ ἢ οὐρά), ὡσάν νὰ μὴ εἶχον διακοινώσῃ ἐπανεὶλημμένως εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην ὅτι ἐννοοῦν νὰ σεβασθοῦν κατὰ πάντα τὴν Ἑλληνικὴν οὐδετερότητα καὶ τὴν θέλησιν τῆς Ἑλλάδος καταπατοῦντες συγχρόνως ἀμφοτέρω κατὰ τὸν πρωτοφανέστερον τρόπον!

Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ εἰς τοῦτο οὔτε ἡ ἐλαχίστη ἀντίρρησις ἀναδημοσιεύομεν δύο τηλεγραφήματα τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Ρωσσίας Ἰσθόλσκι πρὸς τὴν Κυβέρνησιν του εἰς Πετρούπολιν, δημοσιευθέντα εἰς τὴν Λευκὴν Ρωσικὴν Βίβλον τὸ 1922'

Τὸ πρῶτον: ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ 4)17 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1916 ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ κ. Ι. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι, κατόπιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ Σκουλούδη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διὰ ξηρᾶς μεταφορὰν τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ (ἐκ Κερκύρας) καὶ τῆς ἐν γένει οὐχὶ φιλικῆς ἐνεργείας του ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ ἐξασκηθῇ οικονομικὴ πίεσις ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δι' αὐστηροτάτου ἀποκλεισμοῦ. Οἱ διευθύνοντες Γαλλικοὶ κύκλοι φρονοῦσι ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ διήγειρε ζωνῆραν δυσαρέσκεια ἐν Ἑλλάδι καὶ θὰ ἐπροκάλει τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη».

Τὸ δεύτερον, συνέχεια τοῦ πρώτου, ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ 5)18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1916 ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ὁ Ι. Καμπὸν μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀρνεῖται νὰ συνανέσῃ εἰς αὐστηρὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος ΤΟΙΟΥΤΟ ΜΕΤΡΟΝ ΘΑ ΩΔΗΓΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΝΝΟΕΙ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΩΜΕΝ».

Καὶ ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις μετὰ τοῦτο ἀποσύρει τὴν πρότασιν τῆς διὰ τοιούτου εἶδους πιεστικὰ μέτρα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ δέχεται τὴν μεταφορὰν τῶν Σέρβων ὡς τὴν ἠθέλεν ἡ Ἑλλάς.

Ἄγνοεὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἔγγραφα δημοσιευθέντα ἀπὸ τοῦ 1922; Εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν τοιαύτην ἄγνοιαν εἰς ἕνα πολιτικὸν ὡς ὁ κ. Βενιζέλος; Ἡ ἐννοεῖ ποιῶν τοιαύτης σοβαρότητος συζήτησιν νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κατὰ Βεντῆρην εὐαγγελίου του;

Μᾶς ἐρωτᾷ ἐν δυσφορίᾳ τι ἀπαιτούσαμεν νὰ κάμῃ αὐτὸς ἀπέναντι τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ Ἑλλη-

νική ανεξαρτησία! Τοῦ ἀπαντῶμεν: Νά μὴ οὐρλιάση ἐξ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν νόταν αὐτὴν ἀποστέλλων τὴν ἐπομένην τὸ πρὸς τὸν Μπριὰν τηλεγράφημά του, τὸ πρωτοφανὲς εἰς τὴν ἱστορίαν ὄλων τῶν ἐθνῶν! Σιωπᾶ. Ἐπανερχεται εἰς τὸ 23ον ἄρθρον του καὶ... κατηγορεῖ τοὺς ἐπιστράτους.

Φέρει τὸ Βορειοηπειρωτικὸν ζήτημα εἰς τὸ μέσον καὶ κάνει ὅτι ἀγνοεῖ ὅτι αὐτὸς προεκάλεσε ὅλας αὐτὰς τὰς συμφορὰς προσκαλέσας τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ μεταβαλὼν αὐτὴν εἰς θέατρον πολέμου.

Καὶ ἀνεφέραμεν μόνον μερικὰ παραδείγματα, ὅσα μᾶς ἤλθον εἰς τὴν μνήμην ἀπὸ τὴν, ἅς τὴν ποῦμε, συζήτησιν.

Καὶ ὅταν στενοχωρῆται ἀπὸ τὰ πράγματα, ξεθυμαίνει εἰς ὕβρεις (ἀναφέρομεν μερικὰς ἐπὶ λέξει):

Προδότη! Τρελλοὶ! Ἥλίθιοι! Ἀνάπηροι τὸν νοῦν! Ἐπέσχοντο! Ἀξιοὶ ἀνασκολοπισμοῦ! Ἀξιοὶ περιφρονήσεως! Σατανάδες! Ψευδοὶ! Δηλητηριασταὶ τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς! Ἀναξιοπρεπεῖς! Δουλοὶ! Σταματῶ διὰ νὰ μὴ κάμω τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ φράξωσιν τὰ ὄτα των καὶ τὴν ρίνα των. Καὶ αὐτὰς τὰς ὕβρεις τὰς ἀποτείνει κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς νεκροὺς βέβαιος περὶ τῆς σιωπῆς των. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰς ὕβρεις ταύτας, διότι ὁμολογοῦμεν ὅτι εἴμεθα τελείως ἀνάσκητοι εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὑβριστικοῦ τούτου λεξιλογίου, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῆ κανεὶς ἀπαιτεῖ ἄσκησιν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, τῆς ὁποίας ἀσκήσεως ἡμεῖς τελείως στερούμεθα.

Αὐτὴ εἶνε ἡ νοοτροπία καὶ αὐταὶ εἶνε αἱ μέθοδοι τοῦ κ. Βενιζέλου! Αὐτὸς εἶνε ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις ξεσκεπάζεται ὀλόκληρος εἰς τὴν συζήτησιν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς οὐτος προεκάλεσε, διὰ νὰ τὸν θαυμάσουν αἱ 13 νεώτεροι κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων!

ΑΡΘΡΟΝ 300Ν

(21 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΥΝΕΤΑΞΕ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΩΝ ΤΗΝ ΝΟΤΑΝ ΗΤΙΣ ΚΑΤΕΛΥΣΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ.

Συμπληρῶ ἤδη δι' ὀλίγων τὴν περὶ Ροῦπελ ἀφήγησιν δι' ὅτι ἀφορᾷ προσωπικῶς ἐμέ.

Ὅπως ἐξέθεσα προχθές, μετὰ τὰς προσπάθειάς τέλους Ἀπριλίου 1916 τοῦ μακαρίτου Σκουλούδη, ἐνομίζαμεν ὅτι εἶχεν ἀποφευχθῆ ἢ προέλασις τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὸ στενὸν τοῦ Δεμίρ Ἰσσάρ, δὲν ἐγνωρίζομεν δὲ ἀφ' ἑτέρου τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ τεκταινόμενα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ, τῶν ὁποίων ἀσφαλῶς ἦτο ἐν γνώσει ὁ κ. Βενιζέλος, καὶ τὰ ὁποῖα ἐξεθέσαμεν προχθές. Ὅταν τὴν 14)27 Μαΐου, περὶ τὴν 11)2 πρωϊνὴν, καλέσας με ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου κ. Δούσμανης μοῦ ἀνεκοίνωσε τὰς εἰδήσεις τοῦ στρατηγοῦ Μπαίρα περὶ ἐμφανίσεως τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Ροῦπελ, περὶ ἀντιστάσεως τοῦ ὄχρου, καὶ περὶ διακοπῆς τῆς περαιτέρω τηλεγραφικῆς ἐπικοινωνίας μας με τὰς Σέρρας, τοῦ ἐξήγησα τότε, ἄλλως τε τὸ ἤξευρε, ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ ὄχρου προήρχετο ἐκ τῆς τελευταίας ἐμπιστευτικῆς διαταγῆς μας. Μοῦ ἐζήτησε τότε νὰ μεταβῶμεν ὁμοῦ εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Σκουλούδη καὶ νὰ ζητήσωμεν ὁδηγίας. Ὅπερ καὶ ἐπράξαμεν ἀμέσως. Συνητησάμεν τὸν μακαρίτην Σκουλούδη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν συνεργαζόμενον μετὰ τοῦ τότε Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργείου κ. Ν. Πολίτου. Ἀμφότεροι ἦσαν ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ πρέσβεως τῆς Γερμανίας. Οὐδεμία σύσκεψις ἐγένετο. Ὁ Σκουλούδης εἶχεν ἤδη λάβει τὴν ἀπόφασιν τοῦ καὶ ἀνέμενε τὸν Ἐπίοργον τῶν Στρατιωτικῶν κ. Γιαννακίτσαν ὅπως συνεννοηθῆ μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρὸς τοῦ ὄχρου καὶ τὴν ἐκκένωσιν αὐτοῦ. Ὁ κ. Δούσμανης τότε ἔχων ἐργασίαν ἄλλην ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον καὶ μετ' ἀφήκεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ ἀναμείνω τὸν κ. Γιαννακίτσαν καὶ νὰ λάβω τὰς ὁδηγίας του. Ἦλθεν ὁ κ. Γιαννακίτσης, ὅστις καὶ αὐτὸς ἦτο ἤδη ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ, μεθ' οὗ καὶ συνεννοήθη διὰ τὰ περαιτέρω, καὶ μοῦ ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ συντάξω τὸ πρὸς τὸν κ. Μπαίραν τελεγράφημα τοῦ ὑπουργείου περὶ παύσεως τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἐκκενώσεως τοῦ ὄχρου σύμφωνα πρὸς τὰς προγενεστέρας ἀπὸ Ἰανουαρίου ὁδηγίας τοῦ ὑπουργείου, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναστείλει ἢ προκληθεῖσα παρ' ἐμοῦ τὴν 27ην Ἀπριλίου διαταγὴ περὶ ἀντιστάσεως τῶν ὄχρων. Τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ ὑπουργοῦ μετεδίβασα εἰς τὸν κ. Δούσμανην καὶ συ-

νέταξα την διαταγήν προς τόν κ. Μπαίραν ήτις άφου έμονογραφήθη από τόν κ. Γιαννακίτσαν και τόν κ. Δούσμανην έδόθη προς μεταδίδασιν. "Ενεκα όμως της διακοπής των τηλεγραφικών συγκοινωνιών υπό του Σαράϊγ, έδέησε να εύρεθῆ δευτερεύουσα τηλεγραφική συγκοινωνία διά Χαλκίδος, άγνωστος εις τόν Σαράϊγ και καταλήγουσα εις τὸ νοτίως των Σερρών 5ον Σ. Στρατοῦ. "Εφθασε δ' οὕτω ἡ διαταγή τὴν 3ην μ. μ. εις Σέρρας.

Αὐτὴ εἶνε ἡ γυμνὴ ἀλήθεια τῶν μεταξὺ τῶν κυρίων προσώπων διατρεξάντων ἐν Ἀθήναις. "Ὡστε οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἀνησυχῆ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι παρεδέλεθη τὸ κύρος τοῦ ἐπιτελάρχου κ. Δούσμανη. Πᾶσαι οἰαιδήποτε ἄλλαι ἀφηγήσεις ἀσύμφωνοι πρὸς τὴν ἰδικήν μου εἶνε φαντασιώσεις. "Ἄλλως τε τὸ πρᾶγμα οὐδεμίαν ἔχει οὐσιαστικὴν σημασίαν διότι ὅλοι ἤμεθα σύμφωνοι εἰς τὴν ἀκολουθηθεῖσαν πολιτικὴν καὶ ἐξέθεσα ταῦτα χάριν συμπληρώσεως τῆς ἀφηγήσεως καὶ μόνον.

Μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, εἰδοποιήθημεν ἰδιαιτέρως καὶ ὁ κ. Δούσμανης καὶ ἐγώ, ὅτι ἀνώτερα κρατικὰ συμφέροντα, σχετιζόμενα μὲ τὰς ἀγαθὰς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Ἀντάντ, ἐπέβαλλον τὴν ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου ἀποχώρησίν μας. Ἐδέχθη τὴν εἶδησιν μετὰ ἐξαιρετικῆς χαρᾶς διὰ λόγους καθαρῶς ἰδικούς μου. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἶχε παραλάβει ὁ κ. Καλλάρης. Ἄρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου διωρίσθη ὁ κ. Μοσχόπουλος, ὅστις ὅμως ἀργότερον δὲν ἐδέχθη τὴν θέσιν. Παρεκλήθη νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας διὰ νὰ κανονίσω τυπικὰ ζητήματα ὑπηρεσίας, μεθ' ὃ μοὶ παρεστάθη ὅτι πιθανότατα θὰ κατορθωθῆ νὰ παραμείνῃ περαιτέρω εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον. Ἀλλὰ τότε παρεκάλεσα νὰ παύσῃ πᾶσα περὶ τούτου προσπάθεια καθ' ὅσον ἤμην ἀποφασισμένος ἀμετακλήτως νὰ ἐξέλθω τελείως τοῦ στρατοῦ ὅπως πολιτευθῶ κατὰ τὰς ἐπικείμενας ἐκλογάς. Οὕτω ἀπεχώρησα ὀριστικῶς τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ἔμεινα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργοῦ, ἄνευ οὐδεμιᾶς θέσεως ἐν τῷ στρατῷ, μέχρι οὗ μετὰ τινὰς μῆνας ἔλαθον τῆ ἀιτήσεϊ μου τὴν ἀποστράτευσίν μου. Ἐπομένως, τὰς ἐρωτήσεις ποῦ μοῦ κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ τῆς 19ης Νοεμβρίου, διατὶ ὁ Ἄρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου δὲν ἔκαμε τοῦτο, καὶ διατὶ ὁ ὑπαρχηγὸς δὲν ἔκαμε ἐκεῖνο καὶ διατὶ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον δὲν ἔκαμνε ταῦτα ἢ ἐκεῖνα, μὲ ὕφος συνταγματάρχου ζητοῦντος τὸν λόγον ἀπὸ τοῦς λοχαγούς του διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε μοῦ ἐκίνησεν ἀσυγκράτητον τὸν γέλωτα, καλὸν εἶνε νὰ τὰς ἀποτείνῃ ἄλλου.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἐξετάζω τὰ ζητήματα οὐχὶ πλέον ὡς ὑπεύθυνον ὑπηρεσιακὸν πρόσωπον, ἀλλὰ ὡς πολιτικὸς ἐλευθέρως δρῶν καὶ ζητῶν λόγον ἀπὸ ἕτερον πολιτικόν, τὸν κ. Βενιζέλον, διὰ τὰς ἀνομίας τὰς ὁποίας διέπραξεν εἰς θάρος τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς τοιοῦτος ἐξετάζω πλέον καὶ τὸ ζήτημα τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ ζήτημα τῆς Καβάλλας.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου εἶνε ἀνάγκη νὰ λύσω μίαν ἀπορίαν τὴν ὁποίαν φυσικὸν εἶνε νὰ ἔχωσιν οἱ ἀναγνώσται μου; Διατὶ ἀφοῦ τὸ Ροῦπελ ἐξεκενώθη τὴν 14)27 Μαΐου 1915, ἡ νότα τῶν Δυνάμεων ἢ καταλύ-

σασα τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν ἐπεδόθη μόλις τὴν 8)21 Ἰουνίου, δηλαδὴ μετὰ 25 ὄλας ἡμέρας;

Διότι δὲν συνεφώνει ἡ Ἀγγλία οὔτε εἰς τὴν ἔννοιαν οὔτε εἰς τὴν διατύπωσιν.

Εἰς τὴν σκοτεινотάτην αὐτὴν σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔρριψε ἐκτυφλωτικὸν φῶς ἡ δημοσίευσίς ὑπὸ τῶν Σοβιέτ, τῷ 1922, τῆς Διπλωματικῆς Σοβιετικῆς Βίβλου, ἣτις περιέλαβε ΠΑΝΤΑ ΑΝΕΥ ΕΞΑΙΡΕΣΕΩΣ τὰ εἰς τὸ ρωσσικὸν ἀρχεῖον διπλωματικὰ ἔγγραφα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὰ τηλεγραφήματα ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ κ. Δεμίδωφ. Ἐξ αὐτῶν παραλαμβάνομεν, ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ, τὰ ἀκόλουθα, ἐπιφυλασσόμενοι θραδύτερον καὶ δι' ἄλλα ἀφορῶντα προσωπικῶς καὶ δυσαρέστως τὸν κ. Βενιζέλον.

Τὴν 31ην Μαΐου (παλ. ἡμερολόγιον) ἐτηλεγράφει ὁ κ. Δεμίδωφ εἰς Πετροῦπολιν:

«Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, ἐπιμένει ἰδιαιτέρως ὅπως εἰς τὴν νόταν (ἣτις τότε κατεσκευάζετο) γίνῃ μνεῖα ὅτι ΕΙΝΕ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΕΙΝΟΣ ΟΣΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ. Ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο τοῦ ὁποῖου δὲν γίνεται μνεῖα ἐν ἐπισήμῳ ἀλληλογραφίᾳ, θὰ ἐξέθετε τὸν κ. Βενιζέλον καὶ θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ὄπλον ἐναντίον του ὑπὸ τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως (Σκουλούδη), ἣτις τὸν κατηγορεῖ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Ἐπὶ πλέον τοιαύτη ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ θὰ μᾶς ἀπέξενωνε ἀπὸ πᾶσαν φιλίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὁπαδῶν μας! !»

Τὴν ἐπομένην 1ην Ἰουνίου (παλ. ἡμερολόγιον) ὁ κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεῖ εἰς Πετροῦπολιν:

«Κατόπιν ἀποδοχῆς ὑπὸ τοῦ κ. Μπριάν τῶν παρατηρήσεων τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἡ γαλλικὴ ἐν Ἀθήναις πρεσβεία ἔλαθε διαταγήν νὰ προθῆ εἰς τὴν ἐπίδοσιν ὑπὸ τῶν τριῶν πρέσβεων τῆς ἐν Λονδίνῳ συνταχθεῖσης νότας.

Ἀλλὰ ὁ κ. Δεμίδωφ εὕρισκει τὴν οὕτω συνταχθεῖσαν νόταν πολὺ μετριοπαθῆ (ἔγινε κατόπιν θαρυτάτη) καὶ προσθέτει:

«Τέλος διακηρύσσοντες ὅτι Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ (ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ) ΕΙΝΕ ΕΚΕΙΝΗ ΗΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΠΑΡΕΧΟΜΕΝ ΑΝΕΥ ΑΝΑΓΚΗΣ ΟΥΔΕΜΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΟΠΛΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ...» καὶ ἐξακολουθεῖ:

»Ὁ κ. Βενιζέλος, ἐγκαταλείπόμενος οὕτω ἀπὸ ἡμᾶς, ΕΙΝΕ ΕΝ ΜΕΓΑΛῃ ΑΓΩΝΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΝΗΝ ΣΑΣ — κατὰ τὴν ἰδέαν μου, τελείως ἀδικαιολόγητον — ΝΑ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗΤΕ ΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΕΙΝΕ ΕΚΕΙΝΟΣ ΟΣΤΙΣ ΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΠΡΟ ΟΛΙΓΟΥ ΜΕΤΕΒΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΚΑΛΕΣΕ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΝΑ ΚΑΜΗ ΕΚΚΛΗΣΙΝ ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΟΥ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΚΡΕΥ' ΟΠΩΣ ΑΠΑΛΕΙΦΘΗ ΕΚ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ Η ΦΡΑΣΙΣ ΑΥΤΗ, καὶ διατυπῶναι τὴν αἴτησίν του ὄχι μόνον ὡς ΙΚΕΣΙΑΝ ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχων πρὸς τοῦτο ἀναφαίρετον δικαίωμα».

Δι' ὄλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ΑΠΕΦΑΣΙΣΑΜΕΝ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ (δηλ. καὶ μετὸν κ. Βενιζέλον) νὰ μὴ ἐπιδώσωμεν τὴν νόταν

ταύτην, ήτις, ως είνε, δέν είνε ώφέλιμος εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἀντάντ, καί νά σᾶς ζητήσωμεν νωτέρας οδηγίας».

Προτείνει περαιτέρω ὁ κ. Δεμιδωφ ὅπως ἡ νότα, ήτις ἔως ἐκείνην τὴν στιγμήν ἦτο μετριοπαθής, γίνῃ βαρυτάτη συμπεριλαμβανούσα ὄχι μόνον ΟΛΙΚΗΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ, ἀλλά καί ἀντικατάστασιν τῆς κυβερνήσεως, διάλυσιν τῆς Βουλῆς, ἐκλογάς κτλ., ὅσα καί πράγματι κατόπιν περιέλαβε, καί ἐξακολουθεῖ:

«Ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησις (Σκουλούδη), πλήρης φρίκης, ΟΙ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ ΜΕΤΑ ΠΥΡΕΤΩΔΟΥΣ ΧΑΡΑΣ, ἀναμένουσι τὴν ἐνεργητικὴν μας ἐπέμβασιν. Θὰ ἦτο λάθος παμμέγιστον ἐάν ἐπετρέπαμεν εἰς τὴν πρώτην νὰ ἀνασάνῃ, ΚΑΙ ΑΝ ΑΠΕΘΑΡΡΥΝΑΜΕΝ ΤΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥΣ».

Καί τώρα ἔρχεται ἡ σειρά τοῦ Ἰσθόλοκι, πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας ἐν Παρισίοις, ὅστις τὴν αὐτὴν ἡμέραν 1)14 Ἰουνίου τηλεγραφεῖ εἰς Πετροῦπολιν ὅτι τὸ Λονδίνον ΔΕΝ ΗΘΕΛΕ ΟΥΤΕ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙΝ ΤΟΥ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ ΟΥΤΕ ΕΚΛΟΓΑΣ, καί 5)τι ὁ Μπριάν ἐπενέβη, ἐνεργῶν παρὰ τῷ Γκρέυ ὅπως περιληφθοῦν ὅλα ταῦτα εἰς τὴν νόταν.

Τὴν δὲ ἐπομένην 2)15 Ἰουνίου ὁ Ἰσθόλοκι τηλεγραφεῖ ἐκ Παρισίων εἰς Πετροῦπολιν δύο τηλεγραφήματα, ὅτι ὁ Μπριάν ἔλαβε πληροφορίας ἐξ Ἀθηνῶν (ἐκ μέρους τίνος;) ὅτι πρόκειται νὰ διοργανωθοῦν διαδηλώσεις κατὰ τῆς Ἀντάντ, τῇ ὑποκινήσει τῆς ἀστυνομίας (θὰ ἔπρεπε νὰ εἰπῇ ἐκ μέρους τῆς ἀστυνομίας τοῦ Ροκφέιγ μεθ' ἧς ὁ κ. Βενιζέλος εἶχε στενάς σχέσεις, διότι ἡ ἑλληνικὴ ἀστυνομία δέν εἶχε τρελλαθῆ νὰ προκαλῆ τοιαύτας διαδηλώσεις, ἀφοῦ μάλιστα ὁ κ. Δεμιδωφ παριστὰ τὴν κυβέρνησιν κατελιημμένην ὑπὸ φρίκης), καί ἐπομένως ὁ Μπριάν ἔδωσε διαταγὰς νὰ γίνουν ἐντονώταται παραστάσεις εἰς τὸν Γκρέυ ὅπως γίνῃ παραδεκτὸν τὸ κείμενον τῆς νότας ὅπως συνετάχθη τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβων τῆς Ἀντάντ, δηλ. ὑπὸ τὴν βαρυτάτην μορφήν του, νὰ σταλῇ δὲ καί συμμαχικὸς στόλος ὅστις νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν παραδοχὴν του.

Καί ὁ Γκρέυ ὑπεχώρησε. Καί ἐπεδόθη ἡ νότα ὅπως τὴν γνωρίζομεν τὴν 8)21 Ἰουνίου, ὑπὸ τὴν βαρυτάτην μορφήν, καί ἀφοῦ ἀφῆρέθη ἀπ' αὐτῆς ἡ παράγραφος ἡ ὑπενθυμίζουσα ὅτι τὰ συμμαχικά στρατεύματα ἐκλήθησαν εἰς Θεσσαλονίκην ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

ΩΣΤΕ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΔΙΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΕΣΒΕΩΝ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΚΑΙ ΔΙΕΤΥΠΩΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΕΣΚΕΙΑΝ ΤΟΥ!

Ἄχ αὐτὰ τὰ Σοβιέτ, τί μᾶς ἔκαμαν μὲ τὰς ἀποκαλυπτικὰς δημοσιεύσεις των! Ὡρισμένως θὰ εἶνε ἀντιβενιζελικά.

Τώρα πῶς ὀνομάζεται ἡ πράξις αὐτὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ξένων Δυνάμεων καί παρωθήσῃ ταύτας πρὸς κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του;

Ἄς ἀπαντήσῃ ἡ νωτέρα γενεά, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιερώνει τὰ ἄρθρα τοῦ ὁ κ. Βενιζέλος!

ΑΡΘΡΟΝ 31ΟΝ

22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟΘΥΜΟΣ ΝΑ ΠΟΛΕΜΗΣΗ ΠΑΡΑΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΣΥΜΦΩΝΟΣ

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὸ θέρος τοῦ 1916 καί τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάληψιν τῆς Καβάλλας.

Ἄλλὰ προτοῦ ἐκθέσω τὰ περὶ τούτων, ἔχω νὰ κάμω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου μίαν θερμὴν παράκλησιν: Νὰ ἀναγνώσουν μετὰ προσοχῆς τὰ ὅσα ἔγραψεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καί ἔπειτα νὰ ἀναγνώσουν τὰ ἰδικὰ μου ἄρθρα. Διότι ἄλλως δέν θὰ ἐννοήσουν τὸ μέγεθος τῆς διαστροφῆς τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Βενιζέλος.

Διὰ νὰ ἐννοηθῶσιν ἀκριβῶς τὰ γεγονότα τοῦ θέρους ἐκείνου, πρέπει νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὴν θέσιν των ἐν τῇ γενικῇ εἰκόνι τῆς ὅλης εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως τῆς κυρίως σχετιζομένης μὲ τὰ Βαλκάνια. Βεβαίως δέν πρόκειται νὰ διηγηθῶμεν ἐδῶ ἱστορίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἄλλὰ ὑπάρχουσι γεγονότα τοῦ μεγάλου ἐκείνου δράματος στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὰ ἀφορῶντα ἡμᾶς κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1916. Καθὼς ἐπίσης καί γεγονότα τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν καταστάσεως, ἐπίσης στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὰ συμβάντα τὸ θέρος τοῦ 1916 εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καί Καβάλλαν. Ἄλλως ἄνευ τῆς καταστρώσεως τῆς γενικῆς ταύτης εἰκόνας, γεγονότα ἐξεταζόμενα μονομερῶς, ὅπως κάμνει ὁ κ. Βενιζέλος δέν δύνανται νὰ κατανοηθῶσι.

Τὴν 8)21 Ἰουνίου ἐπεδόθη ἡ νότα ἡ συνταχθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβων τῆς Ἀντάντ ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, ἐπεβλήθη Ἡ ΟΛΙΚΗ ΑΥΤΗΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ καί ὠρίσθησαν ἐκλογαί.

Συνεπεῖα τῆς νότας ταύτης ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη καί ἐσχηματίσθη ἡ Κυβέρνησις Ζαῖμη.

Τὸ πρῶτον ἔργον τῆς Κυβερνήσεως Ζαῖμη μόλις ἀνεληθούσης εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρξεν ἡ ἄμεσος καί ὀλικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀποστρατεύσεως ὅπως τὴν ἀπήτησεν ἡ Ἀντάντ καί ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῆς νότας των.

Καθ' ὅλον τὸν Ἰούνιον καί τὸν Ἰούλιον ἐξετελέσθη ἡ ὀλικὴ αὐτὴ ἀποστράτευσις καί ἡ μεταφορὰ τῶν ἐφέδρων εἰς τὰς ἐστίας των, καθὼς καί τοῦ 5ου Σώματος Στρατοῦ ἐξ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

εις Γαλιαν 'Ελλάδα. Τὰ Σώματα μετέπεσαν εις τὴν ἐλαχίστην ἐν εἰρήνῃ δύναμιν.

Εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Καβάλλαν, ἔμεινε τὸ 4ον Σώμα Στρατοῦ, μὲ ὀλικὴν δύναμιν εἰς ἀνδρας ὀλημαχίμους περίπου ἰ χιλιάδας. Ὁ κ. Βενιζέλος διίσχυρίζεται σήμερον ὅτι συνέστησεν εἰς τὸν κ. Ζαΐμην νὰ κρατήσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ συλλογισθῇ ὅταν συνέτασσε τὴν νόταν μὲ τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμάχων. Ὅταν ὁ κ. Ζαΐμης ἐξετέλει τὴν νόταν ἦτο πλέον ἀργά. Ἐν τούτοις ὁ κ. Ζαΐμης ἀπειράθη καὶ τοῦτο, ἀλλὰ ὅπως λέγει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν κατὰ τὴν δίκην Σκουλοῦδη κατάθεσίν του, ὁ Σαράϊν ἀπέκρουσε τοῦτο ἐκ καχυποψίας.

Τὸ περαιτέρω ἔργον τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη, καθώρισεν ὁ ἴδιος ὅταν κληθεῖς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ὡς μάρτυς κατὰ τὴν δίκην τὴν ὀποῖαν ὁ κ. Βενιζέλος ἐκίνησε κατὰ τῶν μελῶν τοῦ ὀπουργείου Σκουλοῦδη κατέθεσεν ἐνώπιον τοῦ εἰσηγητοῦ τὰ ἐξῆς:

«Ὡς πρέεδρος Κυβερνήσεως ὀπηρεσιακῆς, ἐθεώρουν ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπομακρυνθῶ τῆς ἐντολῆς, ἠ ἐκτέλεσις τῆς ὀποίας ἀνετέθη εἰς ἐμὲ ἀναλαμβάνοντα τὴν ἀρχήν. Πράγματι, ἀνέλθον τὴν ἐξουσίαν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐφαρμόσω τοὺς ὀρους τῆς διακοινώσεως τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916. Εἰς ἐκ τῶν ὀρων τούτων ἦτο ἠ ἐνέργεια ἐκλογῶν Βουλῆς. **ΑΝΗΓΓΕΙΛΑ Εἰς τὰς ΔΥΝΑΜΕΙΣ ὀΤΙ ΤΟ ΣΧΕΤΙΚὸΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΘΑ ΕΞΕΔΙΔΕΤΟ ΤΗΝ 26ην ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ** (παλ. ἠμερ.) Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον τὸ ἐπιτακτικὸν καθήκον νὰ μὴ ἀφήσω νὰ παρέλθῃ χρόνος πολῦτιμος. Διὰ τοῦτο ἠρχισα διαπραγματεύσεις μὲ τὰς Δυνάμεις, ὀπως ἠ χώρα, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς, ἠθελεν ἔχει τὰ ἀναγκαῖα ὀικονομικὰ μέσα καὶ τὸ ὀλικὸν τοῦ πολέμου. **ΕΝ Τῷ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΟΕΤΙΘΕΜΕΘΑ ΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ** (δηλ. νέαν ἐπιστράτευσιν μὸλις εἶχε διαλυθῇ ἠ παλαιά), ἀλλὰ φοβούμενοι ὅτι αὐτὴ θὰ διελύετο ὀπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐσκεπτόμεθα νὰ καταρτίσωμεν γραμμὴν προκαλύψεως, διὰ τῆς μικρᾶς δυνάμεως ἠ ὀποία ἔμεινε μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν, ἐνισχυομένην ἀπὸ τοὺς ἀνδρας τοὺς ἐνρίσκομένους ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῶν ὀποῖων ἐξηκολοθοῦμεν τὰς μεταφοράς». (ἠ τελευταία φράσις δὲν εἶνε κατανοητῇ. Αἱ μεταφοραὶ ἐγίνοντο ΠΡΟΣ τὴν παλαιάν ἠλλάδα).

Ὅστε ἠ ἠλλάς ἠρχισε νὰ προπαρασκευάζεται πρὸς πόλεμον. Πρὸς ποῖον σκοπὸν; Ἰδοὺ τί καταθέτει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὸν ἀνακριτὴν:

«Ἀπετάθην κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς πρέσβεις τῆς ἠλλάδος ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίῳ καὶ τοῦτο μὲ πλήρη συγκατάθεσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Εἶπον εἰς τὸν Σέρ Φρ. ἠλλιστ ὅτι ἠ ἠλλάς ὀφείλε νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς. Ὅτι θεθαίως τὸ συμφέρον τῆς ἦτο νὰ ταχθῇ μὲ τὴν Ἀντάντ, ἀλλὰ προηγουμένως ἦτο ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζῃ **ΕΑΝ ΘΑ ΕΓΙΝΕΤΟ ΔΕΚΤΗ ὩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ** καὶ ἐάν, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, θὰ εἶχε τὴν ὀικονομικὴν βοήθειαν καὶ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ τῆς ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τὸ

αὐτὸ διάθεμα ἐγένετο διὰ τῶν πρέσβῶν μας εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον. ἠ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις καθὼς καὶ ἠ γαλλικὴ, ἀπήντησαν ὅτι ἐδέχοντο μετὰ προθυμίας τὴν **ΣΥΜΠΡΑΞΙΝ ΜΑΣ**, καὶ ὅτι ἦσαν διατεθειμένοι νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν ἠλλάδα τὴν ὀικονομικὴν βοήθειαν καὶ νὰ τῇ παράσχωσι τὸν ἀναγκαῖον ἀνεφοδιασμὸν εἰς τὸν στρατὸν τῆς. Ὁ Βασιλεὺς ἐτηλεγράφησε προσωπικῶς εἰς τὸν πρίγκηπα Γεώργιον, ὀπως πληροφορήσῃ τὸν κ. Μπριάν, τότε Πρωθυπουργόν, ὅτι, **ΥΠΟ ΤΙΝΑΣ ὀΡΟΥΣ** ἠ ἠλλάς θὰ ἐτίθετο εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Ὁ κ. Μπριάν ἀπήντησεν εἰς τὸν Βασιλέα διὰ τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου ὅτι ἠ ἠλλάς ὀφείλε νὰ σπεύσῃ νὰ δηλώσῃ ὅτι τίθεται εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ **ΚΑΙ ΝΑ ΑΦΗΣΗ ΤΗΝ ΛΥΣΙΝ ΠΑΝΤΟΣ ΕΚΚΡΕΜΟΥΣ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙ' ΑΡΓΟΤΕΡΑ**. Ὅσον ἀφορᾷ **ΤὸΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΝ** τοῦ στρατοῦ, ὁ κ. Μπριάν προέτεινε τὴν **ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ ΕΝΟΣ ΓΑΛΛΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ**, ὀστις θὰ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ». (Δηλ. ἠ ἠλλάς ἐζητοῦσε πολεμικὸν ὀλικὸν καὶ ὁ Μπριάν τῆς ἔστειλεν ἕνα στρατηγὸν Σ. Μ.).

Διατὶ ἠ μεταβολὴ αὐτῆς τῆς ἠλληνικῆς πολιτικῆς ἀπὸ οὐδετέρας εἰς πολεμικὴν;

«Κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίας», γράφει ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάιν εἰς τὰ πολεμικὰ του ἀπομνημονεύματα «περιελθούσας ἠμῖν ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου (ν. ἠμερ.) δὲν ἀπέμεινε οὐδεμία ἀμφιβολία εἰς τὸ Μ. Γερμανικὸν Στρατηγεῖον περὶ προσεχοῦς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ρουμανίας ἐναντίον μας.... Ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου (ν. ἠμερ.) ἠχθησαν ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου γερμανικαὶ ἐνισχύσεις εἰς τοὺς γειτονικοὺς πρὸς τὴν Ρουμανίαν τομεῖς τοῦ ἀστρορωσσικοῦ μετώπου... Συγχρόνως ἠρχισαν νὰ λαμβάνωνται προκαταρκτικὰ μέτρα πρὸς καταρτισμὸν στρατιᾶς ἐν Δοβρουτσᾷ ὀπὸ τὸν Μάκενσεν... Τὴν 29ην Ἰουλίου (ν. ἠμ.) ἐκλείσαμεν συμφωνίαν μετὰ τῆς Βουλγαρίας διὰ τὴν μέλλουσαν ρουμανικὴν ἐκστρατεῖαν καὶ τὴν 5ην Αὐγούστου (ν. ἠμερολ.) μετὰ τοῦ ἠμβέρ πασᾶ. Καθωρίσθη δὲ ἐν ταῖς λεπτομερείαις του τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων κατὰ τῆς Ρουμανίας».

Βεθαίως κάτι θὰ ἦτο γνωστὸν εἰς τὴν Κυβερνήσιν Ζαΐμη διὰ μέλλουσαν ἐξοδὸν τῆς Ρουμανίας ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Καὶ συνεπῶς ἠ Κυβέρνησις Ζαΐμη ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἀπεφάσισε καὶ αὐτὴ τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος τῆς ἠλλάδος, καὶ ἠρχισε διαπραγματευομένη ταύτην μὲ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, ἐδήλωσε δὲ ἀργότερα πρὸς τὰς Δυνάμεις πρὸς τοῦτο ἀπόφασίν τῆς, ζήτησασα μόνον χρήματα καὶ πολεμικὸν ὀλικὸν. Καὶ χρήματα μὲν ὁ κ. Μπριάν ἔδωσεν ὀπόσχεσιν, ὀσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀποστολὴν ὀλικῶν πολέμου, ἀπήντησεν ὅτι θὰ στεἴλῃ ἕνα Γάλλον στρατηγὸν ὀστις θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ ἠλληνικοῦ στρατοῦ.

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε διαλυθῇ ἐξ ὀλοκλήρου ἠ ἐγκληματικὴ, κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστράτευσις, κατ' ἀπαιτήσιν τῶν Συμμάχων καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, διὰ τῆς νότας των τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916, τῆς ἐπιβληθείσης βίᾳ καὶ δι' ἀπειλῆς τῶν πυροθόλων τοῦ ἐν Κερατοῖνι συμμαχικοῦ στόλου.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Γαλλία ἐπίεζε τὴν Ρουμανίαν νὰ ἐξέλθῃ τὸ ταχύτερον ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Διηγεῖται τώρα ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάιν.

«Τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ρουμανίας ἀνεμένομεν περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου (ν. ἡμερ.) ἤτοι μετὰ τὴν ρουμανικὴν συγκομιδὴν, ἀλλὰ ὩΣ ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΜΑΣ ΕΒΕΒΑΙΩΣΑΝ ἢ πίεσις τῆς Γαλλίας ἐξηνάγκασε τὴν Ρουμανίαν νὰ ἐξέλθῃ βεβιασμένως εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ στρατάρχης Χίντεμπουργκ λέγει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του: ὡς ἀργότερον ἐξηκριθῶθῃ, ἡ Ἄντάντ ἐξεβίασε τὴν Ρουμανίαν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον καθ' ἡμῶν διὰ τελεσιγραφικῆς ἀξιώσεως ἢ ΝΑ ΕΠΙΤΕΘΗ ΑΜΕΣΩΣ ἢ ΝΑ ΠΑΡΑΙΤΗΘΗ ΠΑΣΗΣ ΕΛΠΙΔΟΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΩΣ».

Δηλ. ἡ Ρουμανία εἶχε ἤδη λάθει τὰς ὑποσχέσεις περὶ ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως καὶ ἐδίσταζεν ἂν ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος ἀμέσως ἢ ἀργότερα, ἐνῶ ἡμεῖς ἔδει νὰ ἐξέλθωμεν ἀμέσως ἄνευ οὐδενὸς ὄρου!

Τέλος, τὴν 4)17 Αὐγούστου ἡ Ρουμανία ὑπέγραψε τὴν στρατιωτικὴν τῆς σύμβασιν μετὰ τῆς Ἄντάντ καὶ κατ' αὐτὴν ἡ Ρουμανία ἔδει τὸ βραδύτερον τὴν 15)28 Αὐγούστου νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ στρατηγὸς Σαράιγ ἤρχισε μεταφέρων μεγάλας δυνάμεις εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν μὲ προφανῆ σκοπὸν νὰ ἀναλάβῃ ἐκεῖθεν ἐπίθεσιν. Πρὸς τὰ ἐκεῖ ἐπίσης μετεφέροντο ὅσα μέχρι τότε σερβικὰ στρατεύματα εἶχον ἀνασυγκροτηθῆ. Τὴν 29ην Ἰουλίου οἱ Γάλλοι ἐπιτεθέντες κατέλαβον τὸν σταθμὸν τῆς Δοϊράνης καὶ τὰ περὶ αὐτὸν ὕψωματα. Τὴν αὐτὴν 29ην Ἰουλίου δλόκληρος ἢ 17η γαλλικὴ ἀποικιακὴ μεραρχία ἢ ὅποια διὰ τῆς προελάσεώς της τὴν 11)24 Μαΐου παρὰ τὸν Στρυμόνα εἶχε προκαλέσει τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ, ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων συνταγμάτων πεζικοῦ μετὰ τοῦ ἀναλόγου πυροβολικοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ μία γαλλικὴ ταξιαρχία ἰππικοῦ, διέβησαν τὸν Στρυμόνα καὶ προήλασαν πρὸς τὰς Σέρρας. Τμήματα γαλλικοῦ στρατοῦ κατέλαβον θέσεις παρὰ τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ.

Τὴν αὐτὴν 29ην Ἰουλίου ἀγγλικὴ μεραρχία κατέλαβε τὸ Τσάγεζι παρὰ τὰς ἐκθόλας τοῦ Στρυμόνος καὶ ἠτοίμασε τὴν διάβασιν αὐτοῦ. Συγκρίνατε πρὸς ταῦτα τὴν πληροφορίαν πού εἰς ἕνα προηγουμένον ἄρθρον τοῦ μᾶς ἔδωκεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι μέχρι τοῦ 1917, ὅτε ἀνεπιτύχθη εἰς τὸν Στρυμόνα ὁ στρατὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμόνης (ὁ ἰδικὸς του), ὁ Σαράιγ δὲν εἶχεν ἐπεκτείνει πρὸς τὰ ἐκεῖ τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἀλλὰ περιωρίζετο εἰς ἄμυναν τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης.

Τίς ὁ γενικὸς σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἐπιθετικῆς προελάσεως τοῦ Σαράιγ; Εἶνε προφανής!

Ὁ στρατηγικὸς σκοπὸς ἦτο νὰ συγκρατήσῃ ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα, ὅπως μὴ ἀποσπασθῶσιν εἰς τὸ ρουμανικὸν μέτωπον, ὅπου συνεκτροῦντο ἤδη δυνάμεις βουλγαρικοῦ καὶ γερμανικοῦ στρατοῦ.

Ὁ πολιτικὸς σκοπὸς ἦτο νὰ προκαλέσῃ εἰσέλασιν τῶν Γερμανο-

βουλγάρων διὰ τῆς συνοριακῆς ἡμῶν γραμμῆς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὅπως, διὰ τῆς προσδοκωμένης ἀντιστάσεως τῶν ἑλληνικῶν μεθοριακῶν στρατευμάτων καὶ ὄχυρῶν, προκαλέσῃ δι' ἐμπλοκῆς τοῦ στρατοῦ τῆς τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ ἄνευ οὐδενὸς ὄρου.

Ἀποδεικνύεται δὲ τοῦτο ἐξ ὅσον καταθέτει ὁ κ. Ζαΐμης κατὰ τὴν δίκην Σκουλοῦδη, ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ:

«Αὐξανομένης τῆς ἀνησυχίας μου ἕνεκα τῆς διὰ τῆς ἀποστρατεύσεως ἀπογυμνώσεως τῶν συνόρων μας εἰδοποίησα τὸν στρατηγὸν Σαράιγ διὰ τῶν πρέσβων τῶν Συμμάχων, ὅτι ΠΡΟΕΤΙΘΕΜΕΘΑ ΝΑ ΕΚΚΕΝΩΣΩΜΕΝ ΜΕΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ, καθὼς καὶ ἀπεσπασμένα ὄχυρά ὡς τῆς ΦΑΙΑΣ ΠΕΤΡΑΣ Κ.Τ.Λ., ἀποσύροντες ἐκεῖθεν τὸ βαρὺ πυροβολικόν. Τὸν εἰδοποιῶν ὅπως καταλάβῃ αὐτὸς ὅλα τὰ στρατηγικὰ ταῦτα σημεῖα, διὰ νὰ μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Ὁ στρατηγὸς Σαράιγ μοῦ ἀπάντησεν ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυροβολικόν τῶν θέσεων τούτων, ἠμπορούσαμε νὰ κάμωμεν ὅ,τι θέλομεν, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατοχὴν τῶν σημείων τούτων, ΟΤΙ ΔΕΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΜΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨῃ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ».

Ἄλλὰ ἀφοῦ ἀπεστρατεύθη ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, καὶ εἰς δλόκληρον τὴν Ἀνατολ. Μακεδονίαν δὲν ἔμεινε παρὰ τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ, κατέχον μὲ 7000 ἀνδρας μαχιμοὺς καὶ μὴ τὰς πόλεις, δλόκληρον τὴν μεθόριον καὶ τὰ ὄχυρά, ὁ στρατηγὸς Σαράιγ προωθεῖ τὴν 29ην Ἰουλίου τέσσαρα πεζικὰ συντάγματα Σενεγαλέζων μετὰ πυροβολικοῦ καὶ δύο συνταγμάτων ἰππικοῦ πρὸς τὰς Σέρρας, μίαν ἀγγλικὴν μεραρχίαν εἰς τὸ Τσάγεζι καὶ τμήμα γαλλικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸ Δεμίρ Ἰσσάρ, δηλαδὴ ἐντὸς καὶ ὀπισθεν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν. Ὅταν δὲ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἤρχισεν ἡ γερμανοβουλγαρικὴ εἰσβολὴ εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἅπαντα τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, μετὰ τινὰς ἀσημάντους ἀψιμαχίας πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἀπεσύρθησαν ΕΞ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ὀπισθεν τοῦ Στρυμόνος, εἰς τὴν δυτικὴν αὐτοῦ ὄχθην, πλὴν μίαν ἕλης γαλλικοῦ ἰππικοῦ παρὰ τὴν γέφυραν, παραμεινάσης δι' ἀναγνωρίσεις, ἀφίσασα τοὺς 7 χιλιάδας Ἑλληνας τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου, διεσπαρμένους εἰς τὰς πόλεις, τὰ σύνορα καὶ τὰ ὄχυρά, νὰ μαλλιοτραβιδιώνται μὲ τοὺς Βουλγάρους.

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἐκ συμφώνου μὲ τὸν Βασιλέα εἶχεν ἀρχίσει διαπραγματευόμενος μὲ τὴν Ἄντάντ τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Ὁ κ. Ζαΐμης ἠνῶει νὰ διαπραγματευθῇ ταύτην, ὅπως ἔκαμεν ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρουμανία. Ὁ Μπριάν δμως ὡς ἐδήλωσεν ἀργότερα, ἤθελεν ὅπως ἡ Ἑλλὰς ἐξέλθῃ ἄνευ ὄρων, ἢ δὲ συζήτησις τῶν ἀφορώντων τὴν Ἑλλάδα. ΝΑ ΓΙΝῆ ΜΕΤΑ ΤὸΝ ΠΟΛΕΜΟΝ. Ἐνῶ δὲ ὁ κ. Ζαΐμης ΕΖΗΤΕΙ ΑΠΟ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΑΥΤΑΙ ΝΑ ΜΕΝΩΣΙΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΜΥΣΤΙΚΑΙ, ΟΛΟΚΛΗΡΟΣ Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ ΗΡΧΙΣΕ ΝΑ ΟΜΙΛῆ ΠΕΡΙ ΑΥΤΩΝ.

Αυτή ητο ή κατάστασις κατά τὰς παραμονὰς τῆς γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς εἰς Μακεδονίαν.

Αὐριον θὰ συνεχίσωμεν συνοψίζοντες ταύτην εἰς ὀλίγας λέξεις καὶ ἐξάγοντες τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα μεθ' ὃ θὰ συνεχίσωμεν τὰ κατὰ τὴν εἰσβολὴν ταύτην καὶ τὰ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας.

Ἄλλὰ ἐπιμένομεν πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μας: Ξαναδιαβάστε πρὸ τῶν ἰδικῶν μου τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, διότι μόνον ἔτσι θὰ ἐνοήσετε τὸ μέγεθος τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαστροφῆς τῆς ἀληθείας.

ΑΡΘΡΟΝ 320Ν
(23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΚΑΚΗΣΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ἐξεθέσαμεν προηγουμένως τὴν κατάστασιν μέχρι τῆς 30ῆς Ἰουλίου (π. ἡμ.) 1916, ἧτις συνοψίζεται ὡς ἑξῆς:

Ἡ Ρουμανία μέλλει νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον τὴν κήρυξιν τοῦ ὁποίου ἐπισπεύδει ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία.

Ὁ στρατηγὸς Σαράιγ μεταφέρει στρατεύματα εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν, προφανῶς πρὸς ἐπίθεσιν, προωθεῖ δὲ τμήματα πρὸς Δοϊράνην, καὶ ἰσχυρὰ στρατεύματα εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ὀπισθεν τῶν ἑλληνικῶν προφυλακῶν.

Ἡ Ἑλλάς τελεῖως ἀποστρατευμένη με ὀλιγάριθμα στρατεύματα εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀρχίζει νὰ διαπραγματεύεται ἐν συμφωνίᾳ Κυβερνήσεως καὶ Βασιλέως τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ.

Τότε τὸ γερμανικὸν Στρατηγεῖον ἀποφασίζει νὰ προκαταλάβῃ τὸν στρατηγὸν Σαράιγ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ συνεπῶς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν ἐφ' ὅλου τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου, νὰ εἰσελάσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀπώθοῦν τοὺς Ἀγγλογᾶλλους πέραν τοῦ Στρυμόνος καὶ οὕτω νὰ βραχύνη τὸ γερμανοβουλγαρικὸν μέτωπον, ἀντὶ τοῦ πρῶν ἐκτεταμένου κατὰ μῆκος τῶν Ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, εἰς μόνην τὴν γραμμὴν τοῦ Στρυμόνος μέχρι τῶν ἐκβολῶν του, οἰκονομοῦν οὕτω δυνάμεις διὰ τὸ ρουμανικὸν μέτωπον. Συγχρόνως νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐπαναλαμβανομένων ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐγγυήσεων ἐὰν ἐτήρει οὐδετερότητα. Ἄλλὰ ταυτόχρονον λαμβάνον ὅλα τὰ στρατιωτικὰ μέτρα ὅπως ἀσφαλισθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐὰν αὕτη ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος. Ἐὰν δὲ ἡ Ἑλλάς ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὅπως καθίστων πιθανὸν τοῦτο ὅλαι αἱ εἰδήσεις, νὰ στερῆσῃ καὶ αὕτην καὶ τὴν Ἀντάντ, τῆς δυνατότητος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ

ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ ὅλων τῶν στρατιωτικῶν μέσων τοῦ τμήματος τούτου τῆς Μακεδονίας.

Ὅταν ἀργότερα τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ δηλ. οἱ 7 χιλ. ἄνδρες του μετεφέρθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς Γκαίρλιτς τῆς Σαξωνίας καὶ ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος μετέβη πρὸς κανονισμὸν τῶν ἀφορώντων τὸ Σῶμα εἰς τὸ Μ. Γερμανικὸν Στρατηγεῖον εἰς Πλέσσειν ὁ ἴδιος ὁ στρατάρχης Χίντεμπουργκ τοῦ εἶπεν ἐνώπιον Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν ΟΙΤΙΝΕΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΟΥΣΙ ΤΟΥΤΟ: (στρατηγὸς Κορτζιάς).

«Ἐγὼ διέταξα τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας. Δὲν ἠδύναμην νὰ ἀφήσω εἰς τὰ νῶτα μου, ἐνῶ ἠγωνιζόμην εἰς τὸν Στρυμόνα, ἓνα στρατεύμα, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο ἀπὸ μιάς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην νὰ με προσβάλλῃ ὅταν ἡ Ἑλλάς πιεζομένη ὑπὸ τῆς Ἀντάντ θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ἐναντίον μας».

Συμπέρασμα 1ον.

1ον) Ἐὰν ἡ Ἑλλάς με τὴν ἀνοδὸν τῆς Κυβερνήσεως Ζαίμη δὲν μετέβαλλε πολιτικὴν καὶ ἀπεφάσιζε νὰ συνεχίσῃ τὴν τακτικὴν τῆς οὐδετερότητος ἐσέβητο δὲ αὕτην οἱ Σύμμαχοι καὶ δὲν ἐπεξέτεινεν ὁ Σαράιγ τὰς ἐπιχειρήσεις του πέραν τοῦ Στρυμόνος, τὰς στρατιωτικῶς ἀσκόπουσας καὶ ματαίας, πολιτικῶς ὁμῶς σκοπούσας ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου τὴν ἐξώθησιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον ΔΕΝ ΘΑ ΕΓΙΝΕΤΟ ΟΥΔΕΜΙΑ ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ, ΟΥΤΕ ΘΑ ΕΘΙΓΕΤΟ Η ΚΑΒΑΛΛΑ.

2ον) Ἐὰν οἱ Σύμμαχοι καὶ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἐπέβαλλον διὰ τῆς νότας τῶν τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916 τὴν ταχίστην καὶ ὀλοκληρωτικὴν διάλυσιν τῆς ἐγκληματικῆς κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστρατεύσεως, καὶ ἡ Κυβέρνησις Ζαίμη ὅπως ἦτο διαθεθεμένη ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ θὰ εὐρίσκοντο ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΑ τὸ 4ον καὶ 5ον ἑλληνικὰ Σώματα Στρατοῦ, μαζὺ με τὰ ἐκεῖ τμήματα τοῦ Σαράιγ. Καὶ συνεπῶς βουλγαρικὴ εἰσβολὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, δὲν θὰ ἀπετολμᾶτο, οὔτε θὰ κατελαμβάνετο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία, οὔτε ἡ Καβάλλα.

Συμπέρασμα 2ον.

Ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔφερε διὰ σκευωρίας τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τόσον συνηθάνετο ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὥστε κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς νότας τῆς 3)21 Ἰουνίου ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν πρέσβεων τῆς Ἀντάντ τῆ συμπράξει του, ἐξελιπάρει δι' ἰκεσιῶν τὸν σερ Ἐδ. Γκρέυ νὰ μὴ ἐπιμένῃ νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν νόταν, τὴν φράσιν ὅτι τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην τῇ προσκλήσει αὐτοῦ τούτου τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐὰν λέγομεν δὲν ἔφερε τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ Ἑλλάς θὰ ἔμενεν ἡσυχος καὶ ἀνενόχλητος μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Ἐκτὸς ἐὰν αὕτη ἡ ἴδια τῇ ἐλευθέρᾳ αὐτῆς κρίσει καὶ βουλήσει εὕρισκε στιγμὴν πρόσφορον νὰ συμμετάσχη τοῦ πολέμου πρὸς τὸ συμφέρον της, ὁπότε θὰ τὸ ἔπραττε ἠνωμένη καὶ ἀδιαίρετος με τὸν Βασιλέα της ἐπὶ κεφαλῆς καὶ με ὅλας της τὰς δυνάμεις.

Ἄλλὰ ἄς ἀφήσωμεν τὰ ΕΑΝ, μήπως πέσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ πάθημα τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁὕτω τὴν 4)17 Αὐγούστου 1916 ἤρχισεν ἡ εἰσέλασις τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Συγχρόνως οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας ἐπέδιδον εἰς τὸν κ. Ζαΐμην διακοίνωσιν ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεών των, διὰ τῆς ὁποίας ἐξήγουν τὸ μέτρον τοῦτο ἐκ τῶν στρατιωτικῶν τῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπανελάμβανον πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὰς ἐγγυήσεις τὰς ὁποίας εἶχον δώσει κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ρούπελ.

Τί νὰ κάμη τότε ὁ κ. Ζαΐμης;

Ἐδῶ ἔρχεται τῶρα ἓνα ἐπεισόδιον ἰδικόν μου.

Ὁλίγον πρὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου 1916, ὁ διοικητὴς τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ Συνταγματάρχης Χατζόπουλος εὐρισκόμενος μετὰ τὰς ἀσθενεστάτας δυνάμεις του, 7 χιλ. ἀνδρῶν μαχίμων καὶ μὴ, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας μετὰ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἐνώπιόν του καὶ μετὰ στρατεύματα τοῦ Σαράιγ εἰς τὰ νῶτα του, ἐζητήσεν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τί ἔπρεπε νὰ κάμη. Ἐγὼ εὐρισκόμεν ἄκομῃ εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον παραδίδων τὴν ὑπηρεσίαν μου, προκειμένου νὰ ἀποχωρήσω ὡς προεῖπον. Καίτοι μὴ ἀναμεινυόμενος πλέον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων, παρεκλήθην, ἐν τούτοις ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν κ. Καλλάρην, νὰ συντάξω τὰς ὁδηγίας ταύτας, εἶνε δὲ καὶ τὸ τελευταῖον ἐγγραφόν, καθ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, τὸ ὁποῖον συνέταξα. Νομίζων, κατὰ τὰς πληροφορίας ποὺ ἐλάμβανον ἐξ ὠδικῶς, διότι οὐδεμίαν εἶχον πλέον ἐπίσημον ἐπικοινωνίαν οὔτε μετὰ τὴν Κυβέρνησιν, οὔτε μετὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅτι εἶχεν ἀποφασισθῆ πλέον, ὅπως ἡ Ἑλλάς ὀριστικῶς ἐξέλη τῆς οὐδετερότητος, ἀσχετῶς μετὰ τὸ ἂν εἶχεν ἢ ὄχι δυνάμεις ὅπως ἀντιταχθῆ ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, συνέταξα τὸ σχέδιον τῶν τηλεγραφικῶν ὁδηγιῶν ὡς ἐξῆς:

«4ον ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ»

«Οὐδὲν ὄχυρόν συνόρων θέλετε παραδώσει εἰς οὐδένα, οὔτε θέλετε ἐκκενώσει ἄνευ εἰδικῆς ἡμῶν διαταγῆς, τὴν ὁποίαν θέλετε προκαλέσει μόνον ὅταν παρουσιασθῆ τὸ ζήτημα. Στόπ. ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΒΙΑΣ, ΓΕΡΜΑΝΟΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΘΑ ΑΝΤΙΤΑΞΕΤΕ ΒΙΑΝ. Στόπ. Ἐπὶ 2530 ἀναφορᾶς 4ου Σώματος Στρατοῦ καὶ 948 Φρουρίου. Στόπ. Ἀναφέρατε λῆψιν παρουσίας.

»Ἀθῆναι τῆ 25ῃ Ἰουλίου 1916».

Ἄλλ' ὅταν παρουσίασα τὸ σχέδιον τοῦτο διαταγῆς εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, οὗτος συνεννοήθη μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη, καὶ διέγραψαν ἐν τῷ σχεδίῳ διαταγῆς τὴν φράσιν τὴν ὁποίαν ἐσημείωσα μετὰ κεφαλαῖα. Τὸ σχέδιον τῆς διαταγῆς ταύτης φέρον διαγεγραμμένην τὴν φράσιν ταύτην θὰ εὐρίσκειται βεβαίως εἰσέτι εἰς τὸ ἐμπιστευτικὸν ἀρχεῖον τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ. Ἐγὼ ὅμως πανομοιότυπον ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς χεῖρας μου. Ἐστάλη λοιπὸν ἡ διαταγή ραδιοηλεκτρογραφικῶς ἔχουσα ὡς ἐξῆς:

«4ον ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ»

«Οὐδὲν ὄχυρόν συνόρων θέλετε παραδώσει εἰς οὐδένα, οὔτε θέλετε ἐκκενώσει ἄνευ εἰδικῆς ἡμῶν διαταγῆς, τὴν ὁποίαν θέλετε προ-

καλέσει μόνον ὅταν παρουσιασθῆ τὸ ζήτημα. Στόπ. Ἐπὶ 2530 ἀναφορᾶς 4ου Σώματος Στρατοῦ καὶ 948 φρουρίου Στόπ. Ἀναφέρατε λῆψιν παρουσίας. Ἀθῆναι 25 Ἰουλίου 1916 (ὑπογρ.) Καλλάρης».

Συνεπῶς, θὰ ἐξεκενοῦτο ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία.

Κατόπιν τούτου ἡ Κυβέρνησις διὰ δύο διαταγῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τῆς 2ας καὶ 5ης Αὐγούστου 1916, διέταξε τὴν ἐκκένωσιν τοῦ θαρέος ὑλικοῦ τῶν ὄχυρῶν τῶν συνόρων καὶ τὴν μεταφορὰν του εἰς Καβάλλαν, ἤτοι πυροβόλων, πολυβόλων καὶ πυρομαχικῶν, ὡς ἐπίσης ἐφ' ὅσον προελαύνουσι ξενικὰ στρατεύματα τὴν ἀποσυρσιν τῶν φρουρῶν τῶν πεζικοῦ, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν τμημάτων τοῦ 4ου Σώματος, κατ' ἀρχὰς εἰς Σέρρας, Δράμαν, Καβάλλαν καὶ ἐν περιπτώσει συνεχίσεως τῆς προελάσεως, τὴν ἀπόσυρσιν Δράμας καὶ Σερρῶν καὶ τὴν συγκέντρωσιν ὀλοκλήρου τοῦ Σώματος εἰς Καβάλλαν καὶ Ἐλευθεράς.

Διατί;

«Μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς εἰσβολῆς», λέγει ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν κατάθεσιν του ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλοῦδη, ἀπεφασίσασμεν, δεδομένου ὅτι ΜΟΝΟΝ ΑΣΘΕΝΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΙΧΟΜΕΝ ΚΑΘ' ὈΛΗΝ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ — δὲν ὑπερέβαινον τοὺς ἑξ ἑκατὰ ἄνδρας — ἐν διαλύσει ἐνεκα τῆς ἀποστρατεύσεως, ν' ἀπασχοληθῶμεν μετὰ τὴν διάσωσιν τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ ὑλικοῦ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν διέταξεν ὅπως ὅλα ταῦτα συγκεντρωθῶσιν εἰς ὠρισμένα σημεῖα ἀποφεύγοντα πᾶσαν σύγκρουσιν μετὰ τὰς ἀσυγκρίτως μεγαλύτερας δυνάμεις τοῦ εἰσβολέως, ἡτις θὰ ἀπέληγεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν μικρῶν ἀποσπασμάτων μας, καὶ τὴν ἀπώλειαν ὀλοκλήρου τοῦ ὑλικοῦ μας. Ἀλλά, ἀνεξαρτήτως τούτου, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Ζαΐμης, ἡ Κυβέρνησις τότε, ἐθεώρει ὅτι ἡ κατάστασις ἐπέβαλε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν συμπράξεως μετὰ τῆς Ἀντάντ. ΗΜΟΥΝ ΠΑΝΤΟΤΕ ΤΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΟΤΙ ΘΑ ΗΤΟ ΣΦΑΛΜΑ ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΩΜΕΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΗΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΟΣ ΕΝΕΚΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΑΣ ΕΙΣ ΥΛΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΙΜΕΘΑ ΒΕΒΑΙΟΙ ΟΤΙ ΘΑ ΕΓΙΝΟΜΕΘΑ ΔΕΚΤΟΙ ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΙ.

Καὶ ἐρωτᾷ ὁ ἀνακριτὴς:

Ἐρωτήσις. Φρονεῖτε, ὅτι ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἤθελε δηλώσει κατηγορηματικῶς εἰς τοὺς Βουλγάρους ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐπέτρεπε τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ὅτι εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ τοῖς ἀντισταθῶμεν διὰ τῶν ὄπλων, παρ' ὄλην τὴν ἀδυναμίαν τῶν τμημάτων μας, φρονεῖτε ὅτι οἱ Βούλγαροι πάντως θὰ εἰσῆλθον, προκαλοῦντες οὕτω αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν ρῆξιν;»

Ἐπὶ ἀπάντησιν Ζαΐμη. ΕΧΩ ΤΗΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΙΝ ΟΤΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΘΑ ΕΙΣΗΛΘΟΥΝ ΑΔΙΑΦΟΡΟΥΝΤΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΡΗΞΙΝ ΗΤΙΣ ΘΑ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ».

Ἐρωτήσις. ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΙΣΩΣ ΟΤΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΙΧΟΝ ΤΗΝ ΥΠΟΣΧΕΣΙΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ἢ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝ-

κολούθουν τὰ 80 ο)ο του Ἑλληνικοῦ Λαοῦ; Πάνε ὅλα περίπατο; Τότε ὁ κ. Ζαΐμης, ἐπισυμβάσης καὶ τῆς ΠΛΑΣΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ κατὰ τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας, ἠννόησεν ὅτι τοῦ ὑπεδεικνύετο ὑπὸ τῶν Συμμάχων νὰ ἀπέλθῃ. Καὶ παρητήθη.

Καὶ τώρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Καβάλλας καὶ τὰ δραματικά ἐκτυλιχθέντα ἐκεῖ γεγονότα. Ἄλλὰ πρὸ τούτου θὰ παρακαλέσωμεν καὶ πάλιν τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ διαβάσωσι τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου. Διότι μόνον ἔτσι θὰ ἀντιληφθῶσι τὴν διαστροφὴν τῆς ἀληθείας μὲ τὴν ὁποίαν ὁδοὺς προσπαθεῖ ἀκόμη καὶ τώρα, μετὰ 18 ἔτη, ὅταν τὰ πάντα ἔχουν πρὸ καιροῦ ἀποκαλυφθῆ διὰ ξένων συγγραμμάτων πρὸ τῆς ξένης δημοσίας γνώμης, νὰ παραπλανήσῃ καὶ πάλιν τοὺς Ἕλληνας.

ΑΡΘΡΟΝ 330Ν (24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΙ ΗΤΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟ «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ. - Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΑΝΑΚΡΙΒΟΛΟΓΩΝ.

Θὰ παραστήσω τὰ γεγονότα τῆς Καβάλλας κατ' Αὐγούστον τοῦ 1916, δίδων τὸν λόγον εἰς τὸν μακαρίτην συνταγματάρχην Χατζόπουλον, Διοικητὴν τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ, ὅστις θὰ σὰς ἀφηγηθῆ ταῦτα, ὄχι διὰ τῶν ἐκ τῶν ὑστέρων γραφειῶν ἀναμνήσεων, ἀλλὰ διὰ τῶν καθ' ἡμέραν καὶ ὧραν τότε στελλομένων τηλεγραφημάτων του πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τηλεγραφημάτων κατατεθειθέντων ἀπάντων εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τούτου. Ἡ διήγησις θὰ καταστή ὡς ζωντανὴ ἀντικατοπτρίζουσα τὴν ζωηρὰν καὶ εἰλικρινῆ ἀντίληψιν ἐκάστης στιγμῆς τῆς πραγματικότητος.

Ἄλλὰ πρῶτον τί ἦτο τὸ «φρούριον» Καβάλλας;

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του τῆς 19ης Νοεμβρίου, περιγράφει αὐτὸ ὡς ἑξῆς:

«Ἐπὶ μήκους δέκα χιλιομέτρων καὶ εἰς τὰ περιβάλλοντα τὴν πόλιν ὑψώματα ἠγείροντο 14 ὄχυρά μετ' 90 ἐν συνόλῳ τηλεβόλα καὶ τὰς συναφεῖς ἐγκαταστάσεις».

Πραγματικῶς ὅμως περὶ τὴν Καβάλλαν εἶχον σχεδιασθῆ 5 μόνον ὄχυρά, συνδεόμενα διὰ μικρῶν ἔργων πεζικοῦ, ὀρυγμάτων μάχης κ.τ.λ. καὶ τίποτε ἄλλο. Ἄλλως τε ἐὰν διαιρεθοῦν τὰ 10 χιλιόμετρα τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τῶν 14 ὄχυρῶν τοῦ αὐτοῦ, εὐρίσκεται μετὰ τῶν ὄχυρῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ἀπόστασις 750 μέτρων περίπου, ἥτις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ χωρίζῃ ὄχυρά ἰσχυρά ὀπλισμένα διὰ πυροβολικοῦ, παρὰ μικρὰ ἔργα πεζικοῦ.

Ταῦτα διὰ νὰ μὴ γεννηθῆ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἡ ἐντύπωσις πὸς θέλει νὰ γενήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι πρόκειται περὶ 14 ὄχυρῶν μετὰ 90 πυροβόλων!

Ὁ κ. Βενιζέλος λέγει εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον του ὅτι:

«Εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἡ Κυβέρνησις μου εἶχε μεριμνήσει περὶ τῆς ταχίστης ὀχυρώσεως τῆς δευτέρας μακεδονικῆς πόλεως».

Οὔτε αὐτὸ εἶνε ἀληθές. Τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχε πράγματι μεριμνήσει, ἀλλὰ ἡ Κυβέρνησις τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν τοῦ ἔδωσε τὰ ἀναγκαζοῦντα χρηματικά ποσά. Διὰ τοῦτο, ὡς ἐξέθεσα καὶ εἰς προηγούμενον ἄρθρον μου τὸ Ἐπιτελεῖον περιωρίσθη εἰς τὴν κατασκευὴν ἀπλῶν χωματίνων ἔργων μετ' ἀπλῶν ἐλαφρῶ σκέπαστρα καὶ μετ' ὀρυζοβολικῶν ἀκάλυπτον. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον τὰ μέσα ὅπως κατασκευασθοῦν ὅλα συγχρόνως ἤρχισε ἡ κατασκευὴ ἀπὸ τὰ ὄχυρά τῶν συνόρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ μερικῶν ἐκ τούτων κατ' Αὐγούστον τοῦ 1916 ἡ κατασκευὴ δὲν εἶχεν ἐντελῶς ἀποπερατωθῆ. Τῶν πέντε ὄχυρῶν τῶν καλυπτόντων τὴν Καβάλλαν καὶ τῶν συνδεόντων αὐτὰ μικρῶν ἔργων πεζικοῦ ἡ κατασκευὴ μόλις εἶχεν ἀρχίσει, καὶ τινῶν ἐξ αὐτῶν εἶχε γίνε μόνον ἡ χάραξις ὅταν ἐπῆλθον τὰ γεγονότα τὸν Αὐγούστον 1916.

Τὰ δὲ 90 ἢ καὶ πλέον πυροβόλα, εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροβόλων μετὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ὀπλισθῶσι τὰ ὄχυρά τῆς Καβάλλας καὶ τῶν συνόρων, ἐὰν τὰ εἶχομεν. Ἄλλὰ ἐπειδὴ τὰ πυροβόλα αὐτὰ δὲν τὰ εἶχομεν, ἐποθετήσαμεν εἰς τὰ ὄχυρά τῶν συνόρων ὅ,τι εἶχομεν διαθέσιμον ἀπὸ λάφυρα τῶν πολέμων 1912 καὶ 1913 καὶ τὸ μικρὸν ὑπόλοιπον ἐπρόκειτο νὰ διατεθῆ εἰς Καβάλλαν, ἀφοῦ πρῶτον ἐπεσκευάζετο καὶ συνεπληροῦτο μετ' ἐπιπλέοντων κτλ. κτλ. Τὸ μόνον πυροβολικὸν ἄξιον λόγου εἰς Καβάλλαν ἦτο δύο παλαιὰ πυροβόλα τοῦ Ναυτικοῦ.

Ἡ φρουρὰ τῶν ἔργων τούτων τῆς Καβάλλας ἔδει νὰ εἶνε 2.000 πυροβοληταί, ἦσαν δὲ μόνον 140 παρόντες, διότι δὲν ὑπῆρχε τὸ πυροβολικόν.

Ὡστε ἡ λέξις «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» διὰ τὴν Καβάλλαν ἦτο οὐσιαστικῶς «ἐλπίς τοῦ μέλλοντος» καὶ ὄχι «πραγματικότης».

Ἐμακρυγορήσαμεν εἰς ταῦτα ὄχι μόνον διὰ νὰ δώσωμεν μίαν ἰδέαν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τί πράγματι ἦτο τὸ «ΦΡΟΥΡΙΟΝ» τῆς Καβάλλας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τοὺς καταδείξωμεν εἰς ἕνα παράδειγμα τὰς ταχυδακτυλουργικὰς μεθόδους τοῦ κ. Βενιζέλου, ἵνα τὸν «μείζονα λόγον ἤσσανα ποιεῖν καὶ τὸν ἤσσανα μείζονα».

Ἦδη, διὰ νὰ καταστήσω εὐχερῆ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου τὴν κατανόησιν τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ μακαρίτου Χατζόπουλου, χάρασσω πρῶτον τὰς κυρίως γραμμὰς ἐνὸς συνοπτικοῦ σκελετοῦ περιλαμβάνοντος τὸ ὅλον δράμα.

Ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 10ης Αὐγούστου οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰσελάσαντες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἐπροχώρησαν εἰς τὸν Στρυμόνα. Εἰς τὰς πόλεις Σέρρας, καὶ Δράμας δὲν εἰσῆλθον, παρακάμψαντες αὐτάς. Ἐντὸς τῶν Σερρῶν ἔμεινεν ἡ 6η ἑλληνικὴ μεραρχία, ἐντὸς τῆς Δράμας ἡ 5η. Πρὸς τὴν Καβάλλαν προώθησαν οἱ Βούλγαροι μόνον προφυλακὰς. Ἐντὸς τῆς Καβάλλας ἔμεινεν ἡ 7η ἑλληνικὴ μεραρχία καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ.

Την 10ην Αύγουστου Ἀγγλικὸς στόλος πρὸ τῆς Καθάλλας κηρύττει στενὸν ἀποκλεισμὸν τῆς πόλεως ἀπὸ θαλάσσης.

Ἀπὸ τῆς 12ης Αὐγούστου καὶ πέραν ἡ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία Ἀθηνῶν πρὸς Καθάλλαν καθίσταται δυσχερεστάτη ἐξ αἰτίας τῶν Συμμάχων. Αὕτη ἐνηργεῖτο ἕως τότε διὰ Θεσσαλονίκης, (ὁ ἀσύρματος Ἀθηνῶν ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του, δὲν μετέδιδεν τηλεγραφήματα πέραν τῆς Θεσσαλονίκης). Ἐκτοτε τηλεγραφήματα ἐξ Ἀθηνῶν ἦσαν λίαν ἀμφίβολου ἐὰν θὰ ἔφθανον εἰς Καθάλλαν.

Ἡ Καθάλλα ἀπὸ τῆς 12ης Αὐγούστου ἐξηκολούθει τηλεγραφουσα πρὸς τὰς Ἀθήνας χάρις εἰς τὸν ἰσχυρὸν τῆς ἀσύρματος, μέχρι καταλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων.

Τὴν 14ην Αὐγούστου ἡ Ρουμανία κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Τουρκίας.

Τὴν 15ην Αὐγούστου, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπαγγέλλει ἐν Ἀθῆναις ἀπὸ τῆς οἰκίας πρὸς τοὺς πρὸ αὐτῆς συναθροισθέντας ἐν συλλαλητηρίῳ ὁπαδούς του λόγον, διὰ τοῦ ὁποῦ κηρύσσει ἀνοικτὰ πλέον τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Βασιλέα.

Αἱ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη τῇ συγκαταθέσει τοῦ Βασιλέως διεξαγόμεναι διαπραγματεύσεις πρὸς συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ἔχουν προχωρήσει μέχρι τῆς 17ης Αὐγούστου εἰς σημείον ὥστε ὁ κ. Δεμίδωφ νὰ τηλεγραφή τὴν ἐπιθυμητὴν εἰς Πετροῦπολιν ὅτι ἂν οἱ Σύμμαχοι παρῆχον εἰς τὴν Ἑλλάδα χρήματα καὶ ἕλικὸν πολέμου, ἡ εἴσοδος αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ ἦτο ἐξησφαλισμένη, καὶ ὁ κ. Δεμίδωφ προσέθεσε: «Δὲν ἔχω οὐδεμίαν ἀφορμὴν νὰ ἀμφιβάλλω διὰ τὴν ἀπόλυτον εὐκρίνειαν τοῦ Βασιλέως».

Τὴν 17ην Αὐγούστου συγκεντροῦται εἰς Μῆλον στόλος Συμμαχικὸς ὑπὸ τὸν ναύαρχον Φουρναί ἐκ 32 πολεμικῶν σκαφῶν με ἀπειλητικὴν στάσιν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὴν αὐτὴν 17ην Αὐγούστου βενιζελικοὶ ἀξιωματικοὶ μετὰ τινῶν βενιζελικῶν πολιτευομένων κηρύττουσιν εἰς Θεσσαλονικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ νομίμου καθεστώτος. Οἱ στασιασταὶ μεταβαίνουν ἐν διαδηλώσει εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Σαράϊγ καὶ τίθενται εἰς τὴν διάθεσίν του. Διαδηλοῦσιν ὅτι σκοπὸς των εἶνε νὰ καταλύσωσι τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, νὰ καταλάβωσι τὴν ἐξουσίαν, νὰ κηρύξωσι τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν ὅπως πολεμήσωσιν εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ καὶ νὰ τιμωρήσωσι τοὺς προδότας.

Ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ ἀφοπλίζει τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τὴν ἐν Θεσσαλονικῇ Ἑλληνικὴν μεραρχίαν πιστὴν εἰς τὸν Βασιλέα, τὴν κρατεῖ αἰχμάλωτον, καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας τὴν ἀποστέλλει εἰς Ἀθήνας ὡς καὶ ὄλους τοὺς ἐν Θεσσαλονικῇ ἀξιωματικοὺς τοὺς παραμείναντας πιστοὺς εἰς τὸν Βασιλέα. Τὰ περὶ τοῦ κινήματος τούτου καὶ τῶν ἀπωτέρων σκοπῶν του θὰ διεξέλθωμεν εἰς εἰδικὸν ἄρθρον.

Τὴν 17ην Αὐγούστου συγκροτεῖται εἰς τὴν νῆσον Θάσον ἐπιτροπὴ Ἑθνικῆς Ἀμύνης ἐξ ἀξιωματικῶν τινῶν οἵτινες ἀπὸ προηγουμένων ἡμερῶν συνέρρεον ἐκεῖ, δηλοῦντες ὅτι σκοπὸς των εἶνε νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τῆς βουλγαρικῆς προελάσεως ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ.

Ἀπὸ 10 ἕως 18 Αὐγούστου ἐνεργεῖται στενὸς ἀποκλεισμὸς τῆς Καθάλλας ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου. Στρατὸς καὶ κάτοικοι στεροῦνται τελείως τροφῶν. Ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος εἰσάγει ἄλευρα ἐκ Δράμας τῇ συγκαταθέσει τῶν Βουλγάρων.

Τὴν 18ην Αὐγούστου οἱ Βούλγαροι διακόπτουσι τὴν ἐκ Δράμας τροφοδοσίαν τῆς Καθάλλας. Ἡ στάσις των μεταβάλλεται. Ὁ κ. Ζαΐμη καταθέτει σχετικῶς εἰς τὸν ἀνακριτὴν κατὰ τὴν δίκην Σκουλοῦδη:

«Μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς εισελάσεως (εἰς τὴν Ἀνατ. Μακεδονίαν), ὅταν ὁ Ἀγγλος ναύαρχος ἐκήρυξε τὴν Καθάλλαν ἐν ἀποκλεισμῷ, οἱ Βούλγαροι μεταχειρισθέντες αὐτὸ ὡς πρόφασιν καὶ ἐπικαλοῦμενοι τὴν ἀσφάλειαν τῶν στρατευμάτων των ἐζήτησαν τὴν κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τῆς Καθάλλας».

Ὁ ἤδη ἐν ἀποστρατεῖᾳ στρατηγὸς Κορτζιάς, τότε συνταγματάρχης διοικητῆς τοῦ ἐν Καθάλλῃ 19ου συντάγματος πεζικοῦ διηγεῖται:

«Ὡς ὅμως ἡ Ρουμανία ἐξῆλθε τῆς οὐδετερότητος, ὁ δὲ μακαρίτης Συνταγματάρχης Χατζόπουλος ἐνόμισεν ὅτι ἡ Ἑλλάς μιμουμένη τὴν Ρουμανίαν θὰ ἐτάσσει μετὰ τὸ μέρος τῆς Ἀντάντ, ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῇ βεβαιότητι ὅτι τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα τὰ καταλαβόντα τὴν Α. Μακεδονίαν θὰ ἀπεχώρουν συγκεντρούμενα πρὸς τὰ Ρουμανικὰ σύνορα... οἱ δὲ Βούλγαροι πληροφορηθέντες τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν διέκοψαν τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῆς Καθάλλας».

Ὡς ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον ὁ Χίντενμπουργκ, βραδύτερον εἰς Πλέσσην εἶπεν εἰς τὸν μακαρίτην συνταγματάρχην Χατζόπουλον ὅτι οἱ Γερμανοὶ θεωροῦντες πλέον ἐπικειμένην τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἐναντίον των, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα των Ἑλληνικὰ Στρατεύματα, καὶ διὰ τοῦτο διέταξε τὴν κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν τῆς Καθάλλας.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἐπετράπη ἐκ νέου τὴν 20ὴν Αὐγούστου ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῆς Καθάλλας ἐκ Δράμας. Ἐπίσης καὶ ἡ μετάθασις τῆς 6ης Μεραρχίας ἐκ Σερρών εἰς Καθάλλαν πλὴν τοῦ 16ου συντάγματος ὅπερ παρέμεινεν εἰς Σέρρας, διαταγῇ τοῦ συνταγματάρχου Χατζόπουλου.

Τὴν 20ὴν Αὐγούστου κατεῖχοντο αἱ Σέρραι ὑπὸ τοῦ 16ου Συντάγματος, ἡ Δράμα ὑπὸ τῆς 5ης Μεραρχίας καὶ ἡ Καθάλλα ὑπὸ τῆς 6ης καὶ 7ης Μεραρχίας. Ἡ Καθάλλα πάντοτε ἐν στενῷ ἀποκλεισμῷ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ Στόλου.

Τὴν 18ην Αὐγούστου ὁ Συμμαχικὸς Στόλος, ἐκ 32 πολεμικῶν ἔρχεται ἐκ Μήλου εἰς Σαρωνικόν, καταλαμβάνει τὸ Κερατσίνι, ἀποκλείει τὰ Ἑλληνικὰ παράλια, ὁ ναύαρχος Φουρναί τὴν 19ην Αὐγούστου ἐπιδίδει τελεσίγραφον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη διὰ τοῦ ὁποῦ ζητεῖ τὸν ἔλεγχον τῶν ἑλληνικῶν ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων.

Τὴν 21ην Αὐγούστου ὁ κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεῖ εἰς Πετροῦπολιν: «Ἡ εἴδησις ἡ μεταδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γκιγιεμέν ὅτι οἱ Ἕλληνας

εδέχθησαν ένθουσιωδώς τούς Συμμαχικούς στόλους δέν άνταποκρίνεται ποσώς εις τήν άλήθειαν. "Όλως τó έναντίον, διαπιστώ ένταύθα πλήρη άδιαφορίαν άνάμικτον με άπορίαν, όταν θλέπουν τούς Συμμάχους προστρέχοντας εις τόσον τρομερά μέσα διά νά ζητήσουν πράγματα σχετικώς ούχι μεγάλης σημασίας».

Τήν 25ην Αύγουστου, οί άποκλείσαντες τήν Καβάλλαν "Αγγλοι άφίνουν νά εισέλθουν διά θαλάσσης όλίγα άλευρα πρós προσωρινήν διατροφήν του λιμώττοντος πληθυσμού, ύπό τόν ρητόν όρον νά μη δοθῆ τίποτε εις τόν στρατόν, επί ποινή άμέσου παύσεως πάσης άποστολής εις τό μέλλον.

Τήν 27ην Αύγουστου πλαστή επίθεσις κατά τής έν "Αθήναις Γαλλικής πρεσβείας έν συνεννοήσει Ροκφέιγ και Βενιζελικών, έντονοι διαμαρτυρίαί και άπειλαί τών πρέσβων τών Συμμάχων, κατά τής "Ελλάδος, διά τήν επίθεσιν ταύτην (τά έξεθέσαμεν εις προηγούμενον άρθρον).

"Ο Γκιγιεμέν κατόπιν συνεννοήσεως μετά του κ. Βενιζέλου άξιοί από τόν κ. Ζαΐμην άναβολήν επ' άόριστον τών έκλογών.

Τήν αύτην ήμέραν 27ην Αύγουστου οί "Αγγλοι καταλαμβάνουσι τόν άσύρματον Καβάλλας και τόν καταστρέφουσι. "Από τής στιγμής αύτης και πέραν ή έν "Αθήναις Κυβέρνησις ούδεμίαν πλέον είδησιν λαμβάνει έκ Καβάλλας.

"Εάν οί άναγνώσται μας διερωτώνται, διατί οί Σύμμαχοι έλάμβανον τοιαύτα μέτρα έναντίον τής "Ελλάδος, προστατεύοντες συγχρόνως τό έν Θεσσαλονίκη κίνημα και τας έν "Αθήναις βενιζελικάς ένεργείας, καθ' όν χρόνον ή Κυβέρνησις Ζαΐμη τῆ συγκαταθέσει του Βασιλέως διεπραγματεύετο τήν έξοδον τής "Ελλάδος έκ τής ούδετερότητος, άς άναγνώσωνσι τήν έπομένην παράγραφον.

Τήν 30ην Αύγουστου παραιτείται ή Κυβέρνησις Ζαΐμη, ό κ. Δεμίδωφ τηλεγραφεί σχετικώς εις τήν Πετρούπολιν (2 Σεπτεμβρίου):

«Η παραιτήσις του κ. Ζαΐμη έπεβλήθη πρò πάντων ύπό τών άδικόπων έπεμβάσεων τών Συμμάχων έν "Ελλάδι, οϊτινες παρ' όλην τήν έμπιστοσύνην τήν όποίαν λέγουσιν ότι έχουσιν εις τόν κ. Ζαΐμην, έξακολουθούσι νά έχωσι τόν στόλον των εις τά "Ελληνικά ύδατα και άπεβίβασαν φρουράν πρós προστασίαν τής Γαλλικής Πρεσβείας. Τέλος ό κ. Ζαΐμης μου έδήλωσεν ΑΝΕΥ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΩΝ ότι κατά τήν γνώμην του οί Γάλλοι συνωμοτούσι, επί μάλλον και μάλλον έντονώτερον, κατά τής άνεξαρτησίας και κυριαρχίας τής "Ελλάδος και ότι ό κρύφιος σκοπός των είνε ή εκθρόνισις του Βασιλέως. "Απέκτησε τήν περι τούτου βεβαιότητα από τας τελευταίας του συνομιλίαις με τόν Γκιγιεμέν».

Και τώρα άφού οί άναγνώσται μας έχουσιν ύπ' όψιν των όλων τόν σκελετόν (έν μεγάλη συντομία βεβαίως) τών γεγονότων του Αύγουστου 1916, διά νά έννοήσωσι τά έν Καβάλλα συμβάντα, δίδομεν τόν λόγον εις τόν μακαρίτην Χατζόπουλον.

ΑΡΘΡΟΝ 34ΟΝ

(25 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ ΤΟΝ ΤΡΑΓΙΚΟΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ.- ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΖΟΥΝ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ.

"Ακούσατε τώρα τόν συνταγματάρχην Χατζόπουλον άφηγούμενον από ήμέρας εις ήμέραν και από ώρας εις ώραν τά διαδραματιζόμενα έν Καβάλλα.

1) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΩΡΑ 1 μ.μ. 1916 άριθμ. 3091

Καθ' ό μοι έγνωρίσε "Αγγλος πρόξενος από σήμερον ήρξατο άποκλεισμός εισόδου εις τόν λιμένα Καβάλλας. "Εκ του πλοίου «Σπέτσαι», κομίσαντος 750 σάκκουσ άλεύρων, "Αγγλος πρόξενος έπέτρεψεν έξαγωγήν άλεύρων δι' ήμερησίαν κατανάλωσιν φρουράς και κατοίκων. Θα έπιτρέπη δέ καθ' έκάστην έξαγωγήν ήμερησίας καταναλώσεως μόνον έφ' όσον οί Βούλγαροι δέν καταλαμβάνουσι έν ή πλείονα όχυρά Καβάλλας ή δέν εισέρχονται εις πόλιν. "Από τής στιγμής ταύτης θα διακοπή διανομή. "Ενεργήσατε όπως άποτραπή κατάληψις όχυρών ύπό Βουλγάρων, άλλως λιμοκτονούμεν άσφαλώς, Χατζόπουλος.

2) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΩΡΑ 1.15' 1916 άριθμ. 3094

Κατόπιν 3091 σημερινού τηλεγραφήματός μου ταύτην τήν στιγμήν ώραν 11ην πρωινήν μοι άνεφέρθη ότι τμήμα πρωτοπορείας Βουλγάρων έζήτησε παράδοσιν Δ όχυρου. Παρακαλώ ένεργήσητε έπειγόντως καθόσον κατάληψις ένός μόνον όχυρου θα έχη συνεπείας άναφερομένας ως άνωτέρω τηλεγραφήματός μου. Χατζόπουλος.

3) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 άριθμ. 3104

"Αγγλος πρόξενος μάς έκοινοποίησε διαταγάς Διοικητού άγγλικής μοίρας, καθ' άς, έν ή περιπτώσει Βούλγαροι καταλάβωσι παραθαλάσσια έρύματα και επάκτια πυροβολεία Καβάλλας, θα καταστραφώσιν ύπό "Αγγλων πάντα πλοία και λέμβοι εύρισκόμενα εις άκτῆν από Νέστου μέχρι Στρυμόνος. "Ανωτέρω μέτρον, ως λέγεται, ληφθήσεται πρós παρεμπόδισιν άνεφοδισμού γερμανικών ύποβρυχίων. Χατζόπουλος.

4) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 3 μ.μ. 1916 άριθ. 3107

"Ατιόπλοιοι «Σπέτσαι» άνεχώρησεν έντεθθεν χθές έσπέρας, άφού άπεβίβασε μόνον 260 σάκκουσ άλεύρων, ένω πρόξενος "Αγγλίας και άξιωματικός "Αγγλος έπέτρεψαν όπως ύπόλοιπον φορτίον άποβιβάσθη ΕΙΣ ΦΟΡΤΗΓΙΔΑΣ ΗΓΚΥΡΟΒΟΛΗΜΕΝΑΣ ΠΙΑΡΑ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΠΛΟΙΟΝ. Μεγίστην ευθύνην δι' έπικειμένην λιμοκτονίαν πόλεως και φρουράς, ένεκεν άναχωρήσεως πλοίου μετ' άλεύρων φέρει

ένταυθα λιμενάρχης, ὅστις ἐπέτρεψε τοῦτο. Ἐπληροφόρηθην ὅτι μέχρι τοῦδε διαταγαὶ βουλγαρικῶν στρατευμάτων εἶνε νὰ μὴν εἰσέλθωσιν εἰς πόλιν Καβάλλας. Εἰς Δράμαν ξενικὰ στρατεύματα φέρονται λίαν εὐγενῶς καὶ ΕΧΟΡΗΓΗΣΑΝ ΑΛΕΥΡΑ Εἰς ΠΟΛΙΝ. Μεσημβρίαν βουλγαρικὰ στρατεύματα ξφθασαν ξζωθι Πραβίου. Χατζόπουλος.

5) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 7 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3110

Πέμπτη Μεραρχία (εἰς Δράμαν) ἀνέπτυξε προφυλακὰς αὐτῆς μᾶλλον πρὸς πόλιν Δράμας, ὅπως ἀφεθῆ ἑλευθέρα χρῆσις σιδηροδρόμου εἰς βουλγαρικὸν στρατὸν καὶ ὅπως ἀποφύγη κίνδυνον ἐκ Συμμαχικῶν ἀεροπλάνων. Σήμερον μεσημβρίαν διήλθεν ξζωθι Πραβίου τάγμα βουλγαρικὸν κατευθυνόμενον πρὸς ὄχυρὸν Καβάλλας 1. Ἐτερον τάγμα αὐτοῦ συντάγματος ἐνεκατεστάθη ὑψωμα Δράνοβας. Χατζόπουλος.

6) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1.45' μ. μ. 1916 ἀρ. 3115.

Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως ἐδήλωσα χθὲς εἰς Ἄγγλον πρόξενον ἕαν ἀποκλεισμὸς θαλάσσης ἐξακολουθήσῃ θὰ ἀναγκασθῶ νὰ ζητήσω ἐπισιτισμὸν ἀπὸ Δράμας. Χθὲς συνεπληρώθη παράδοσις ὄχυρῶν εἰς Βουλγαρικὸν στρατὸν. Πληροφοροῦμαι ὅτι σήμερον ἐπανέρχεται ἐνταυθα λόχος προκαλύψεως Ὁξιλάρ καὶ ὄχυροῦ Ἰντζές συνοδεύοντες ὑποδίκους σφαγῶν Δοξάτου. Συμπεριφορὰ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ὄλονεν βελτιοῦται πιθανῶς διότι προσεγγίζουν πρὸς Καβάλλαν διοικήσεις ἀνωτέρων μονάδων. Χατζόπουλος.

7) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 4.30' μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3116.

Ἀπουσιάζουν τάξεων αὐτῶν ταγματάρχης* (σημειοῦμεν δι' ἀστερίσκων τὰ ἐν τοῖς τηλεγραφήμασι ὀνόματα) καὶ λοχαγός*, ταγματάρχης* καὶ ὑπολοχαγοί**, λοχαγός * καὶ μόνιμος ἐπιλοχίας*. Πληροφοροῦμαι ὅτι ἀνεχώρησαν δι' Ἰστιοφόρου εἰς Θάσον, ἴσως μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν ὧν μέχρις ὥρας δὲν κατωρθώθη ἐξακρίβωσις ὀνομάτων. Εἰς κίνημα τοῦτο ἐπρωτοστάτησαν ταγματάρχαι* καί*, πρὸ καιροῦ καταγινομένοι εἰς ζητήματα ἐκτὸς καθηκόντων τῶν καὶ ἀναγόμενα εἰς πολιτικὴν. Λάβετε ἐπείγοντως μέτρα, καθ' ὅσον πιθανὸν ἀνωτέρω μεταβῶσιν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ παριστῶντες ψευδῆ καὶ ἀνύπαρκτα γεγονότα ὡς πραγματικὰ διὰ προελάσεως ξενικῶν στρατευμάτων παρασυρῶσι καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς. Χατζόπουλος.

8) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3129

Κατόπιν σημερινῆς 3127 τηλεγραφικῆς μου, Γερμανὸς ἀξιωματικὸς μοὶ ὑπεσχέθη καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἐκκρεμὲς ζήτημα λυθῆ συμφώνως πρὸς ἡμετέρας βλέψεις. Ἦδη μεταξὺ Δράμας καὶ Καβάλλας ἀποκατεστάθη συγκοινωνία, ἀλλὰ μόνον διὰ μεμονωμένους στρατιωτικούς. Ἐκτὴν μεραρχίαν διέταξα παραμείνῃ Δράμαν, καθ' ὅσον λιμὴν Ἐλευθερῶν πιθανῶς ἀποκλεισθῆ διὰ συρματοπλεγμάτων ὑπὸ Ἄγγλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς μοὶ ὑπέδειξε Γερμανὸς ἀξιωματικὸς, Ἐλευθεραὶ καταληφθήσονται ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων. ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΥΠΕΣΧΕΘΗ ΟΤΙ ΜΕΤ' ΟΛΙΓΑΣ ΗΜΕΡΑΣ, ΚΑΝΟΝΙΖΟΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ, ΘΑ ΔΥΝΑΤΑΙ ΞΕΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΑΝΑΛΑΒΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ, ΔΡΑΜΑΣ ΚΑΙ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ ΦΡΟΥΡΩΝ, δοθέντος ὅτι

Ἄγγλοι κατόπιν δηλώσεώς μου ὅτι θὰ ἀναγκασθῶ ἐκτελέσω ἐφοδιασμὸν ἐκ Δράμας, ἐπέτρεψαν εἰσαγωγὴν ἀλεύρων εἰς Καβάλλαν διὰ Θάσου ΔΕΝ ΘΑ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΩ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ. Χατζόπουλος.

9) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 7 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3139

Παρακαλῶ διατάξατε ποῖαν στάσιν θὰ τηρήσω ἐν περιπτώσει ἀποβάσεως στρατεύματος Συνεννοήσεως εἰς Καβάλλαν, δοθέντος ὅτι ἐδήλωσε Γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει Βουλγαρικὰ στρατεύματα θὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν. Δὲν ἔχει δὲ ἀφ' ἑτέρου ἐφαρμογὴν διαταγὴ 194 ἀπὸ 26 Ἰανουαρίου, καθ' ὅσον δὲν δυνάμεθα ἀποσυρθῶμεν εἰς ἀσφαλὲς μέρος, διότι περίξ ὑψώματα κατέχονται ὑπὸ βουλγαρικῶν στρατευμάτων. Χατζόπουλος.

10) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1916 ἀριθμ. 3136

Ἄγγλογάλλοι ὑπεχώρησαν δυτικῶς Στρυμόνος φαίνεται ὀριστικῶς. ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΔΕΝ ΕΙΣΗΛΘΟΝ ΣΕΡΡΑΣ. Ἐλευθεραὶ κατελήφθησαν ὑπὸ Βουλγάρων. Διέταξα δὴν Μεραρχίαν ἐπανάλθῃ Σέρρας ἀνφρονῆ ὅτι ἔσται ἐν ἀσφαλείᾳ ἄλλως ἀποστείλῃ ἐκεῖ ἐν σύνταγμα, μεραρχία δὲ μεταβῆ Δράμαν ὑπερνωκῶσα παρουσιαζομένης δυσχερείας. Χατζόπουλος.

11) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3647

Ἐκτὴ μεραρχία διὰ χθρσινῆς τῆς ραδιοτηλεγραφικῆς ἐκ Θολὸς διὰ Δράμας παρακαλεῖ μεταβίβασθῆ ὑμῖν ὅτι πλὴν λοχαγοῦ Πανταζοπούλου καὶ ἀνθυπολοχαγοῦ Κουκουλέτσου πάντες ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται αὐτῆς ὕγαινουσι. Ἐζήτησα ἐξηγήσεις ἐπὶ ἀνωτέρω ραδιοτηλεγραφήματος κατόπιν ἀναφερθεισῶν ὑπὸ μεραρχίας ἀπωλειῶν κατὰ συμπλοκὴν 18ου συντάγματος (Χριστοδούλου) εἰς Δεμίρ Ἰσάρ καὶ λόχου ὄχυροῦ Κρουσόβου περὶ ὧν ἀνέφερον ὑμῖν. Χατζόπουλος.

12) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3146

Παρὰ συμφωνηθέντα... Βούλγαροι παρασπονδοῦσι καθόσον ἀπὸ χθὲς μετὰ μεσημβρίαν ἀπηγόρευσαν πᾶσαν κίνησιν στρατευμάτων καὶ μεταφορὰν ὕλικου. Ἐξακολουθοῦσι ἀπαγορεύοντες πᾶσαν τηλεγραφικὴν, τηλεφωνικὴν καὶ ταχυδρομικὴν συγκοινωνίαν... Παρεμπόδισι μεταφορὰς ὕλικου ἐνταυθα σκοπὸν ἔχει κατακράτησιν τοῦτο ΦΟΒΩ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΡΑΤΟΥΣ... Ὑποδεικνύω ἀπόλυτον ἀνάγκην μεταφορὰς πυρομαχικῶν καὶ ὕλικου Καβάλλας εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα πρὸς ἀποφυγὴν κινδύνου πόλεως ἐκ πολεμικῶν ἐνεργειῶν ἀεροπλάνων καὶ στόλου συμμαχικοῦ, καὶ ὅπως μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας Βουλγάρων ἕαν εἰσέλθωσιν εἰς Καβάλλαν τοῦθ' ὅπερ θὰ πράξωσι ἕαν τακτικὴ κατάστασις ἐπιβάλλῃ. Ὑποθέτω ὅτι Ἄγγλοι εὐχαρίστως ἐπιτρέψουσι μεταφορὰν ὕλικου ἐκ φόβου μὴ περιπέσῃ εἰς χεῖρας Βουλγάρων. Προχθὲς μ. μ. στολίσκος ἀεροπλάνων ἔρριψε βόμβας σταθμὸν σιδηροδρόμου Δράμας ὧν κατέλαβον οἱ Βούλγαροι. Δύο βόμβαι ἐρρίφθησαν εἰς ἀγορὰν, ἐτραυματίσθη εἰς ἡμέτερος στρατιώτης καὶ ὀκτὼ πολῖται, ἐφονεύθη δὲ εἰς Ὀθωμανὸς Οἱ ΠΛΕΙΣΤΟΙ Εἰς τὴν ἀγορὰν... ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ Εἰς ΚΑΒΑΛΛΑΝ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ. ΚΑΤΟΙ-

ΚΟΙ ΠΡΟ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΣΤΕΡΟΥΝΤΑΙ ΑΡΤΟΥ ΤΡΕΦΟΜΕΝΟΙ ΔΙ' ΟΛΙΓΗΣ ΟΡΥΖΗΣ ής διέταξα διανομήν ΑΠΟΤΤΩΝΤΑ ΠΛΗΘΗ ΤΑΧΕΩΣ ΘΑ ΑΠΟΘΑΝΩΣΙΝ ΑΝ ΜΗ ΑΠΟΣΤΑΛΩΣΙ ΑΜΕΣΩΣ ΑΛΕΥΡΑ συμφώνως επανειλημμέναις αναφοραίς. Παρακαλώ τύχω ταχείας απαντήσεως επί αποστολής αλεύρων πρὸς καθούχασιν πληθυσμοῦ καὶ στρατεύματος. Χατζόπουλος.

ΣΗΜ. Μεταξά.—Τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία Ἀθηνῶν πρὸς Καβάλλαν δυσχερεστάτη ἕνεκα Συμμάχων. Ἀποστολὴ πλοίων πρὸς Καβάλλαν ἀδύνατος ἕνεκα ἀποκλεισμοῦ ὑπὸ Συμμάχων. Πάντα τὰ ἀποστελλόμενα πλοία κατακρατούνται εἰς Θάσον, ὑπὸ Ἀγγλικοῦ στόλου.

13) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 16 Αὐγούστου 6 μ. μ. 1916 ἀριθμ. 3160

Καταυλισμὸς ἕκτης μεραρχίας παραμενούσης Θολὸς ἐβομβαρδισθῆ σήμερον ὑπὸ γαλλικῶν ἀεροπλάνων. Ἀριθμὸς θυμάτων δὲν ἐξηκριβώθη. Μεραρχία μεταβαίνει διὰ Ράχωθας εἰς Δράμαν. Τηλεγραφικῶς στρατηγὸν Σαράϊν πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως βομβαρδισμοῦ. Χατζόπουλος.

Θὰ συνεχίσωμεν κατωτέρω τὴν διὰ τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ μακαρίτου Χατζοπούλου ἀφήγησιν.

ΑΡΘΡΟΝ 35ον

(26 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΑΦΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ. Η ΔΕΙΝΗ ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ.

Συνεχίζομεν τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐν Καβάλλᾳ δραματικῶν γεγονότων τὰ ὅποια προεκάλεσεν ἀρχικῶς ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου σκευωρηθεῖσα ἀποβίβασις τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ, κατόπιν ἢ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου καὶ ἢ δι' αὐτῆς ἐπιβληθεῖσα διάλυσις τῆς «ἐγκληματικῆς» κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπιστρατεύσεως, καὶ ἔπειτα ἢ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαράϊν προέλασις συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς Ἀνατ. Μακεδονίαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προκληθῆ κάθοδος τῶν Γερμανοβουλγάρων καὶ ἐμπλοκὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον.

Εὐρισκόμεθα ἤδη εἰς τὴν 17ην Αὐγούστου ἡμέραν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης.

14) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 5 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3176

Προχθὲς πέντε μόνιμοι ὑπαξιωματικοὶ 21ου Συντάγματος ἄπαντες Κρήτες ἐγκατέλιπον τὰς τάξεις των, μεταβάντες διὰ λέμβου Θάσον. Προϋπήρχον συνεννοήσεις πρὸς ἀθρόαν λιποταξίαν ὀπλιτῶν καὶ ἔχω λάβει πάντα μέτρα πρὸς παρεμπόδισιν αὐτῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΖΕΙ ΠΕΡΙΠΟΛΟΝ ΑΤΜΑΚΑΤΟΥ ΛΙΜΕΝΑΡΧΕΙΟΥ ΕΝΤΟΣ ΛΙΜΕΝΟΣ. Φαίνεται ὅτι ἀξιωματικοὶ λιποτακτῆσαντες εὐρίσκονται εἰς συνεννόησιν ΜΕΤΑ ΕΝΤΑΥΘΑ ΓΑΛ-

ΛΟΥ ΥΠΟΠΡΟΞΕΝΟΥ. Ἀνωτέρω ἀξιωματικοὶ μετέβησαν ὡς ἐπληροφορήθην Θεσσαλονίκην. Χατζόπουλος.

15) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 8 μ.μ. ἀριθμ. 3201

Πληροφοροῦμαι ὅτι λιποτακτῆσαντες ἀξιωματικοὶ περὶ ὧν 3116 τηλεγράφημά μου ἀπεστάλησαν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Θάσον ὑπὸ στρατηγοῦ Σαράϊν, ὅπως καταρτίσωσιν ἐκεῖ Ἑλληνικὴν Λεγεῶνα. Ἐκτὸς ἀναφερθέντων ἀξιωματικῶν ἀνεχώρησεν χθὲς εἰς Θάσον καὶ Λοχαγός*. Χατζόπουλος.

16) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 6 μ.μ. 1916, ἀριθμ. 3198

Ἐκτῆ Μεραρχία παρημποδισθῆ ὑπὸ Βουλγάρων μεταβῆ Δράμαν. Συμφώνως διαταγῇ μου ἔρχεται Καβάλλαν. Ὡς ἀνεφερον ἤδη ἅπαν ὑλικὸν αὐτῆς παραμένει Σέρρας. Σέρρας παραμένει 16ον Σύνταγμα. Χατζόπουλος.

17) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ὥρα 12 1916 ἀριθμ. 3199

Μετὰ ἔξοδον Ρουμανίας ἐξ οὐδετερότητος Βούλγαροι φαίνονται ἐνδοτικώτεροι. Ἀνάγκη ἐπωφεληθῶμεν διαθέσεώς των ταύτης διεξάγοντας ὑμεῖς αὐτόθι διαπραγματεύσεις ταχέως πρὸς παράδοσιν ἡμῖν ἐναπομείναντος ὑλικοῦ ὄχυρων καὶ φρουρίων Καβάλλας, καὶ μεταφορὰν αὐτοῦ ὡς καὶ ὑλικοῦ Δεμίρ Ἰσάρ καθὼς καὶ Μεραρχιῶν ἐνταῦθα, καθόσον ἐπίλυσις ζητήματος τούτου ἐντεῦθεν ἀδύνατος, ὑπεκφευγόντων Βουλγάρων ἔλθωσι συνεννόησιν. ΑΠΟ ΠΡΟΧΘΕΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΣΙ ΜΟΝΟΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ ΕΚ ΔΡΑΜΑΣ ΑΛΕΥΡΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΗΣ. ΕΠΙΣΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΙΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΗΤΙΣ ΗΡΧΙΣΕΝ. ΠΕΜΠΤΗ ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΑΝΕΦΕΡΕ ΧΘΕΣ ΟΤΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΚΟΜΙΣΕΝ ΕΙΣ ΔΡΑΜΑΝ ΑΛΕΥΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕΝ ΠΑΡΑΔΩΣΑΝΤΕΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΕΠΙ ΑΜΕΣΩ ΠΛΗΡΩΜΗ. Πρὸς ἐπισιτισμὸν στρατοῦ καὶ πόλεως Δράμας καὶ Καβάλλας διέταξα ὅπως πέμπτη Μεραρχία ἐπισιτίζεται διὰ βουλγαρικῶν αλεύρων συνεννοηθῆ δὲ μετὰ ἐκεῖ Νομάρχου. (Σημ.— Εἰς Δράμαν ἔμενεν εἰσέτι Ἑλλην Νομάρχης), πρὸς ὁμοιον ἐπισιτισμὸν πόλεως, καθόσον ἐπισιτισμὸς αὐτῶν ἐκ Καβάλλας ἀδύνατος ἂν Ἀγγλων μὴ ἐπιτρεπόντων ἀποβίβασιν εἰς Καβάλλαν ἐκ Θάσου πλέον ἡμερησίας καταναλώσεως φρουρᾶς καὶ πόλεως Καβάλλας, φόδῳ μὴ περιπέσωσιν ἄλευρα εἰς χεῖρας Βουλγάρων ΜΗ ΑΦΙΧΘΕΝΤΟΣ ΕΙΣΕΤΙ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ (Σ. Μ. ἐκ Θάσου) ΕΝ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΙ ΜΕΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΑΠΕΦΑΣΙΣΘΗ ΟΠΩΣ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ ΓΙΝΗ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΣ ΔΙΑ ΣΗΜΕΡΟΝ ΕΚ ΔΡΑΜΑΣ ΚΑΘΟΣΟΝ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΠΡΟ ΔΕΚΑ ΗΜΕΡΩΝ ΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΔΙ' ΟΛΙΓΗΣ ΟΡΥΖΗΣ. Παρακαλῶ διατάξατε ἂν συμφωνῆτε πρὸς ἀνωτέρω ἐνεργείας. Χατζόπουλος.

18) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 8 μ.μ. 1916 ἀριθμ. 3204

Ἐκτὸς συγκοινωνίας ἐπὶ ὁδοῦ Καβάλλας — Δράμας ἦτις εἶνε ἐπιτετραμμένη μόνον διὰ μεταφορὰν ΑΛΕΥΡΩΝ καὶ νομῆς ἅπασαι λοιπαὶ ὁδοὶ εἶνε ἀπηγορευμέναι ὑπὸ Βουλγάρων... Ἀγγλικὸς στόλος βομβαρδίζει ἡμέτερα παράλια συμπεριλαμβανομένων καὶ Ἐλευθερῶν.... Γαλλικὰ ἀεροπλάνα βομβαρδίζουν εἰς ἑσωτερικόν.... Ἐξ ἐπιθέσεως γαλλικοῦ ἀεροπλάνου κατὰ 6ης μεραρχίας... ἐφονεύθησαν εἰς στρατιώτης καὶ δύο πολῖται, ἐπληγώθησαν δὲ ἑννέα. Ἐκτῆ με-

ραρχία άφικνείται ένταύθα πιθανώς αύριον έσπέρας. Χατζόπουλος.

19) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1 μ. μ. 1916 άριθ. 3259.
 'Επί άριθμ. 2270 ύμετέρας ραδιοηλεγραφικής. 'Από χθές Βούλγαροι άπηγόρευσαν πάσαν κίνησιν οίασδήποτε φύσεως έκ Καβάλλας προς έσωτερικόν και άντιστρόφως τοϋτο δέ κατά ληφθείσας πληροφορίας ΔΙΟΤΙ ΕΧΟΥΣΙΝ ΥΠΟΝΟΙΑΣ ΠΕΡΙ ΣΤΑΣΕΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Χατζόπουλος.

20) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 3 μ.μ. 1916 άριθ. 3250
 'Επί 2271 διαταγής σας. Πλήρης διακοπή πάσης συγκοινωνίας Καβάλλας μετά έσωτερικού έξακολουθεί και δι' αυτόν έτι επισιτισμόν έκ Δράμας... ΦΑΝΕΡΟΝ ΟΤΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΑΠΟ ΣΚΟΠΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣΙ ΑΠΟΚΕΚΟΜΜΕΝΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΑΝΑΜΕΝΟΝΤΕΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΝ ΣΤΑΣΕΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ προς ένέργειαν κεχωρισμένως κατά τμημάτων μου. Κατόπιν άνωτέρω έπειδή δέν άποκλείεται υπόθεσις εισόδου Βουλγάρων εις Καβάλλαν προς αιχμαλωσίαν φρουράς και καταλήψεως ύλικού, διέθεσα άσθενείς μου δυνάμεις προς άμυναν και διέταξα όπως φρουρά άντισταθῆ θία κατά πάσης προχωρήσεως Βουλγάρων προς πόλιν. Διέταξα άποφυλάκισιν πάντων διοικητικώς και δικαστικώς προφυλακισμένων, πλην των διακαουργήματα, προς ένίσχυσιν δυνάμεως. ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΩ ΝΑ ΤΟΝΙΩ ΑΝΑΓΚΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΛΟΥ ΑΝΕΥ ΣΥΜΠΡΑΞΕΩΣ ΟΠΟΙΟΥ ΑΜΥΝΑ ΚΑΒΑΛΛΑΣ ΑΔΥΝΑΤΟΣ ΥΠΟ ΣΗΜΕΡΙΝΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ. Παρακαλώ διατάξατε έπειγόντως. Χατζόπουλος.

ΣΗΜ. Μεταξά.— 'Από 19ης Αύγουστου ό Συμμαχικός στόλος έκ 32 πολεμικών, όρμισθείς εις Κερατσίνι, άποδιβάσας άγήματα, είχεν έπιθάλει έλεγχον εις τά Ταχυδρομεία, Τηλεγραφεία και Τηλέφωνα και είχεν άποκλείσει τελείως τόν Σαρωνικόν και τά έλληνικά παράλια. Πάσα κίνησις έλληνικών πολεμικών καθίστατο αδύνατος. Πάντα τά σταλέντα εις Καβάλλαν έμπορικώς είτε προς άνεφοδιασμόν αύτης, είτε προς μεταφοράν εκείθεν τοϋ ύλικού ήμποδίσθησαν υπό τοϋ άποκλείοντος τήν Καβάλλαν άγγλικού στόλου και έκρατήθησαν εις Θάσον.

21) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9.36 π.μ. 1916 άριθμ. 3270
 Σήμερον άφίχθησαν άλευρα έκ Θάσου υπό ρητόν όρον όπως χρησιμοποιηθώσιν άποκλειστικώς προς διατροφήν πολιτών ΟΥΧΙ ΔΕ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙ ΑΠΕΙΛΗ ΑΜΕΣΟΥ ΠΑΥΣΕΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΕΙΣ ΜΕΛΛΟΝ, ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΜΗ ΤΗΡΗΣΕΩΣ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΟΡΟΥ, ΑΛΕΥΡΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΞΗΝΤΑΗΘΗΣΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣ. Παρακαλώ λάβετε έπειγόντως μέτρα. Χατζόπουλος.

22) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9 μ.μ. 1916 άριθμ. 3279 ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΜΕΝΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΥ ΕΚ ΘΑΛΑΣΣΗΣ, Σώμα Στρατοϋ δέον μετασταθμεύση έπειγόντως εις Παλαιάν 'Ελλάδα. Χατζόπουλος.

23) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 9 μ.μ. άριθ. 3280
 Παρακαλώ τύχω ταχείας άπαντήσεως επί 3212 από 20 Αύγου-

στου ραδιογραφικής μου περι άλληλογραφίας καθόσον κανονισμός υποθέσεως έπείγει.

ΣΗΜ. Μεταξά.— 'Η έξ 'Αθηνών τηλεγραφική έπικοινωνία είχε καταστή αδύνατος πλέον.

24) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 26 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 10.10' π.μ. 1916 άρ. 3282

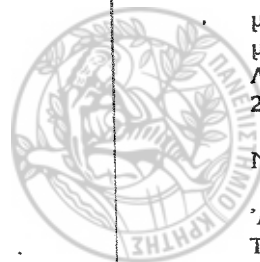
'Αποστελλόμενα εις Θάσον άλευρα θά μείνωσιν άχρησιμοποίητα ΔΙΟΤΙ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΠΕΤΡΑΠΗ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΕΚ ΘΑΣΟΥ, ΑΠΟ ΧΘΕΣ ΑΛΛΩΣ ΤΕ ΔΙΕΚΟΠΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΕΚΕΙΘΕΝ. 'Από Ξηράς επισιτισμός συναντά δυσκολίας, άς άνεφερον. 'Επομένως και διά λοιπούς λόγους οϋς άνεφερον έπανελημμένως, άπόλυτος άνάγκη ταχείας μετασταθμεύσεως Σώματος εις Παλαιάν 'Ελλάδα.— Μεταστάθμευσις, αύτη καθίσταται καθ' έκάστην δυσχερεστέρα. Παρακαλώ τηλεγραφήσατε λήψιν παρούσης. Χατζόπουλος.

25) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 10.50' π.μ. 1916 άριθμ. 3294

'Υμετέρα 131157 δέν κανονίζει κατηγορηματικώς στάσιν μου εις περίπτωσιν έμφαινομένην έν 3250 ραδιογραφική μου. Παρακαλώ διατάξατε έπειγόντως άν ισχύη πάντοτε 2976 ύμέτερα ραδιογραφική, μετά δημιουργηθείσαν νέαν κατάστασιν περι ης άνεφερα έπανελημμένως, ΙΝΑ ΜΗ ΕΥΡΕΘΩ ΕΙΣ ΘΕΣΙΝ ΕΝΕΡΓΗΣΩ ΑΥΤΟΒΟΥΛΩΣ. Χατζόπουλος.

26) ΕΚ ΚΑΒΑΛΛΑΣ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2 μ.μ. 1916 ΑΝΕΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΑΤ' ΑΠΑΙΤΗΣΙΝ ΑΓΓΛΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΠΑΡΑΔΙΔΩ ΜΗΧΑΝΗΝ ΑΣΥΡΜΑΤΟΥ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ. Χατζόπουλος.

'Από εκείνης τής στιγμής και πέραν ή Καβάλλα σιωπά πλέον. 'Αποκεκλεισμένη έκ Ξηράς, άποκεκλεισμένη έκ θαλάσσης, ΑΝΕΥ ΤΡΟΦΩΝ. 'Ο 'Αγγλικός στόλος πρό αύτης διακόπτων πάσαν έπικοινωνίαν. Ούδεμία μεταφορά έκ Καβάλλας Στρατοϋ ή ύλικού είνε δυνατή. "Ας διηγηθώμεν λοιπόν τώρα ήμείς τά εκεί διατρέξαντα.

**ΤΟ Δ' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΠΑΡΕ-
ΔΟΘΗ ΔΙΟΤΙ ΟΙΣΥΜΜΑΧ ΟΙ ΚΑΙ
ΟΙ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ ΗΡΝΗΘΗΣΑΝ
ΝΑ ΔΙΑΘΕΣΟΥΝ ΜΕΤΑΓΩΓΙΚΑΙ**

1) Τὸ τελευταῖον τηλεγράφημα ἐκ Καβάλλας πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἀπεστάλη, ὡς εἶπομεν, τὴν 27ην Αὐγούστου 2 μ.μ. καὶ εἶχεν ὡς ἐξῆς: «Κατ' ἀπαίτησιν Ἄγγλου ναυάρχου παραδίδομαι μὴχανὴν ἀσυρμάτου πρὸς αὐτόν. Χατζόπουλος».

Ἡ Καβάλλα εὐρίσκετο τελείως ἀπομεμονωμένη πανταχόθεν. Τότε ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος ἀποκλεισθεὶς πανταχόθεν, ἐπωφελούμενος τῆς ἀφίξεως τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Αὐγούστου τοῦ «Ἄρεως», διέταξε τὴν εἰς αὐτὸ ἐπιβίβασιν τοῦ 7ου συντάγματος πεδινῶ πυροβολικοῦ, (τηλεγράφημα Μεσσαλᾶ ἐκ Βόλου τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἀριθμ. 4144 ἀφηγοῦμενον, κατὰ πληροφορίας διαφυγόντων ἐκ Καβάλλας τὰ ἐκεῖ συμβάντα), ἥτις καὶ ἤρξατο τὴν μεσημβρίαν τῆς 28ης Αὐγούστου, ὅτε μετὰ δύο ὥρας ἀεροπλάνον γερμανοβουλγαρικὸν ἔρριψε τέσσαρας βόμβας κατὰ τοῦ «Ἄρη» καὶ ἐτέραν παρὰ τὸ διοικητήριον.

Ὁ «Ἄρης» τότε ἀνεχώρησεν. Μετὰ δύο δὲ ὥρας οἱ Βούλγαροι εἰδοποίησαν τὸν συνταγματάρχην Χατζόπουλον ὅτι ἡ φρουρὰ τῆς Καβάλλας δέον νὰ παραδοθῆ εἰς αὐτοὺς μέχρι τῆς 11ης μ.μ. τῆς ἐπομένης 29ης Αὐγούστου, ἄλλως θὰ ἐβομβάρδιζον τὴν πόλιν.

Ὁ μακαρίτης Χατζόπουλος εὐρέθη εἰς δεινὴν θέσιν. Συγκοινωνίαν τηλεγραφικὴν μὲ τὰς Ἀθήνας δὲν εἶχε πλέον, ὁ ἀγγλικὸς στόλος τὸν ἐτήρει ἐν αὐστηρῷ ἀποκλεισμῷ. Ἀντίστασις κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων μὲ τὰς ἀσθενεῖς του δυνάμεις θὰ ἦτο ἐντελῶς ματαιαία, καὶ ὄχι μόνον θὰ κατεστρέφοντο αὐταὶ ἐντελῶς, θὰ ἐβομβάρδιζτο δὲ καὶ ἡ πόλις καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ θὰ εἶχεν πολιτικὰ ἐπακόλουθα τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ, ὁ Χατζόπουλος, τὴν εὐθύνην. Ἀλλὰ καὶ νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς Βουλγάρους δὲν τὸ ἠνείχετο.

Τότε συνεκάλεσε πολεμικὸν συμβούλιον ἐκ τοῦ ἐπιτελάρχου του, τοῦ διοικητοῦ τῆς 6ης Μεραρχίας, τοῦ διοικητοῦ τῆς 7ης Μεραρχίας καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ φρουρίου, ἀπεφάσισαν δὲ νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ νὰ ζητήσωσι νὰ ἐπιτρέψουν νὰ ἐπιβίβασθῶν τὰ ἐν Καβάλλᾳ τμήματα τοῦ 4ου Σώματος ὡς καὶ τὸ ὕλικόν καὶ μεταφερθῶν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐπαφιέμενοι εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν τοῦ Σώματος. Ἦτο δὲ τοῦτο δυνατόν, διότι εἰς Θάσον ἐκρατοῦντο ὑπὸ τοῦ ἀγγλικῶν στόλου πλεῖστα ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐὰν ἐστέλλοντο ἀμέσως εἰς Καβάλλαν, θὰ ἠδύνατο ἐντὸς τῆς

νυκτὸς νὰ ἐπιβιβάσωσι καὶ τὰς ὀλίγας χιλιάδας τοῦ ἐν Καβάλλᾳ στρατοῦ καὶ τὸ ὕλικόν του.

Εἰς Θάσον εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐπιτροπὴ ἀξιωματικῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἥτις ἐνήργει ἐν πλήρει συνεννοήσει μετὰ τῶν προξένων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας τῆς Καβάλλας, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐπίσης εἰς Θάσον καὶ δι' αὐτῶν μετὰ τοῦ Ἄγγλου στολάρχου.

«Αἱ πλεῖστα τῶν φορηγίδων καὶ λέμβων τῆς Καβάλλας, (διηγεῖται ὁ νῦν Στρατηγὸς Κορτζιάς, τότε Διοικητὴς τοῦ ἐν Καβάλλᾳ 19ου Συντάγματος Πεζικοῦ), εἶχον σκοπίμως ἀπομακρυνθῆ ὁδηγηθεῖσαι εἰς Θάσον, φέρουσαι πρόσφυγας (δηλ. πληθυσμὸν φεύγοντα ἐκ Καβάλλας), πολλὰ δὲ λέμβοι καὶ πλοιάρια, φορτωθέντα καπνὰ ὁμογενῶν, ὠδηγήθησαν εἰς Θάσον καὶ ἀλλαχοῦ. Τὰ ἀτμόπλοια τὰ προοριζόμενα διὰ τὸν λιμένα Καβάλλας φέροντα δὲ τροφίμα διὰ τὴν πόλιν καὶ τὸ 4ον Σῶμα Στρατοῦ, ὠδηγοῦντο εἰς Θάσον καὶ ἐκεῖ ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἂν θὰ ἐξετέλουσιν τὴν ἀποστολὴν των, καὶ ποῖα ἐκ τούτων. Τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀτμοπλοίων ἐπέβλεπεν ἐπὶ ἐκαστοῦ ἀτμοπλοίου ἀξιωματικὸς τῆς Ἀμύνης, ὅστις τὸ συνώδευε».

«Ὡστε εἰς Θάσον ὑπῆρχον πάντα τὰ μέσα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐν Καβάλλᾳ τμημάτων τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Χατζοπούλου συγκληθέντος πολεμικοῦ συμβουλίου, ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος μακαρίτης Βαλέττας, ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ Θάσον καὶ ἐζήτησε τὸν Ἄγγλον πρόξενον Κνὸξ. Οὗτος ὁμως ἐπιμόνας ἀναζητηθεὶς εἰς Θάσον ὑπὸ τοῦ Βαλέττα δὲν ἀνευρέθη. Τότε ὁ Βαλέττας ἀπετάθη πρὸς τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας, μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ συγγενείας καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ μεταβιβάσῃ πρὸς τὸν Κνὸξ, ἅμα εὐρίσκετο, τὰ ἐν Καβάλλᾳ ἀποφασισθέντα καὶ τὴν ἐπέιγουσαν πρόσκλησιν ὅπως ἐκ τῶν κρατουμένων ἐν Θάσῳ πολεμικῶν πλοίων, ἀποσταλοῦν τὴν ἰδίαν νύκτα εἰς Καβάλλαν τὰ ἀναγκαζοῦντα πρὸς ἐπιβίβασιν τῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ ὕλικου καὶ μεταφορὰν των εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας ὑπεσχέθη νὰ πράξῃ τοῦτο, καὶ ἐδεβαίωσε τὸν Βαλέτταν ὅτι θὰ ἐστέλλοντο τὰ πλοῖα.

Ὁ μακαρίτης Βαλέττας ἐπέστρεψε τότε τὴν ἐσπέραν τῆς ἰδίας 28ης Αὐγούστου εἰς Καβάλλαν καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν συνταγματάρχην Χατζόπουλον τὰς ἐν Θάσῳ ἐνεργείας του. Ἐξεδόθη δὲ ἀμέσως ἡ σχετικὴ διαταγὴ ἐπιβιβάσεως τῆς φρουρᾶς, κατὰ τὴν ἰδίαν νύκτα, ἐπὶ τῶν σταλησομένων πλοίων.

«Πράγματι τὴν ἰδίαν νύκτα περὶ τὴν 9ην ὥραν (διηγεῖται ὁ Στρατηγὸς Κορτζιάς), εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας τὸ ἀτμόπλοιο τῆς ἐταιρίας «Τζῶν» «Μαργαρίτα».

»Φαίνεται ὁμως ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀμύνης, ἢ εὐρισκομένη εἰς Θάσον εἶχεν ἔλθει ἤδη εἰς συμφωνίαν διὰ πρακτῶρων τῆς μετὰ τοῦ 21ου Συντάγματος Κρητῶν ἐν Καβάλλᾳ, ν' ἀποστείλῃ πλοῖον ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἐπιβίβασιν τοῦ Συντάγματος τούτου. Ὡς ἐκ τούτου, ὡς τὸ ἀνωτέρω πλοῖον ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας, τὸ 21ον Σύνταγμα Κρητῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς διαταγῆς, ἐπεβιβάσθη τοῦ πλοίου «Μαργαρίτα» καὶ δι' ἀθρόων πυροβολισμῶν

έκφοβιστικῶν, ἀπηγόρευσε τὴν οἰουδήποτε ἄλλου ἐπιβίβασιν, καὶ ἐξηνάγκασε τὸν πλοίαρχον ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Θάσον. Οὐδὲν ἕτερον πλοῖον ἀπεστάλη ἐκ Θάσου εἰς Καβάλλαν μέχρι τῆς πρωίας, ὅποτε, ὁ συγκεντρωθεὶς εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας στρατὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς στρατῶνας».

Ὁ δὲ μακαρίτης Μεσσαλάς ἀναφέρει εἰς τὸ ἄνω μνημονευθὲν ὑπ' ἀριθμὸν 4144 τηλεγράφημά του τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἐκ διηγήσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων, τὰ ἐξῆς συμπληροῦντα τὴν ἄνω ἀφήγησιν:

«Πράγματι τὴν 11ην ἑσπερινήν, (τῆς 28ης Αὐγούστου), ἤρξατο συγκέντρωσις στρατευμάτων εἰς τὴν παραλίαν τῆς Καβάλλας καὶ ἐπιβίβασις... τμημάτων τῆς 6ης Μεραρχίας μετὰ Διοικήσεως καὶ Ἐπιτελείου. Τὴν πρώτην πρωϊνὴν τῆς 29ης Αὐγούστου ὁ κ. Χατζόπουλος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του μόλις προσήγγισαν εἰς τὸ ἀτμόπλοιο ὅπως ἐπιβίβασθῶσιν, Ἄγγλος ἀξιωματικὸς ἠρώτησεν ὅτι ὄχι ὡς ἐπαναστάται, ἀλλ' ὡς Ἕλληνες φίλοι τῆς Ἀντάντ. Ὁ Ἄγγλος ἐδήλωσεν ὅτι μόνον ἐπαναστάται γίνονται δεκτοί. Ὁ Χατζόπουλος ἠρνήθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν προκουμαίαν ἔνθα διέταξε τὰ μὴ ἐπιβασθέντα τμήματα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς στρατῶνας».

Καθ' ἃ διηγείται ὁ κ. Σ. Κοσμετάτος εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις ἐκδοθὲν ἔργον του, «ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς», τόμος Β', σελὶς 226: Λέμβοι πλήρεις στρατιωτῶν προσεδέθησαν ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὸ ἀναχωροῦν ἀτμόπλοιο, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῷ διευθύνων Ἕλληνας ἀξιωματικὸς τῆς Ἀμύνης ἀμέσως διέταξε νὰ ἀποκοποῦν τὰ σχοινία ἐν πληρεὶ θαλάσῃ καὶ ἄλλαι μὲν τῶν λέμβων τούτων ἀνετράπησαν καὶ οἱ ἐν αὐταῖς ἐπνίγησαν, ἄλλαι δὲ ὠθήθησαν ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ οἱ ἐπιβάται τῶν ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ἀνέτειλεν ἡ 29η Αὐγούστου 1916. Τὴν 11 ἑσπερινὴν θὰ ἔληγεν ἡ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τεθεῖσα προθεσμία. Ἐκ Θάσου οὐδὲν πλοῖον ἤρχετο, οὐδεμίαν βοήθειαν ἐπέμπετο. Ὁ Ἄγγλος Στόλαρχος ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἐν Θάσῳ ἀξιωματικῶν τῆς Ἀμύνης δὲν ἐδέχθη εἰς τὸ μοναδικὸν πρὸς μεταφορὰν ἀποσταλὲν πλοῖον παρὰ μόνον τοὺς προσχωροῦντας εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Θὰ ἔπρεπε λοιπόν, διὰ νὰ μὴ γίνωσιν αἰχμάλωτοι τῶν Βουλγάρων οἱ ἐν Καβάλλᾳ ἐναπομείναντες ὑπὸ τὸν μακαρίτην Χατζόπουλον ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, νὰ κτυπηθῶσιν μὲ τοὺς Βουλγάρους. Καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς δι' ὃν τοὺς ἀπέκλεισαν, τοὺς ἀπεμόνωσαν καὶ τοὺς ἄφησαν ἀβοηθήτους. **ΝΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΚΑΣΟΥΝ ΝΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΘΩΣΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ ΚΑΙ ΟΥΤΩ ΔΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΥ ΝΑ ΓΙΝΗ Η ΕΛΛΑΣ ΕΜΠΟΛΕΜΟΣ, ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ ΠΛΕΟΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΙΑΝ ΔΙΑΚΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ.**

Τότε ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος, διηγεῖται ὁ ἐν Καβάλλᾳ τότε Διοικητῆς τοῦ 19ου Συντάγματος πεζικοῦ κ. Κορτζιάς «ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας διὰ τοῦ Γερμανοῦ ταγματάρχου Σβόινιτς» ὅστις ἦτο ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ πρὸ τῆς Καβάλλας Γερμανοβουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Γερμανικοῦ στρατηγείου. Φαίνεται ὅτι ὁ συνταγματάρχης Χα-

τζόπουλος εἶχε κάμει τὴν αἴτησιν ταύτην ἀπὸ τῆς νυκτός, ὅταν εἶδε ὅτι ἐστάλη μόνον ἐν πλοῖον ἡ «Μαργαρίτα» καὶ πρὸς παραλαβὴν μόνον τῶν προσχωροῦντων εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ προτοῦ ἀκόμη ἀποπειραθῆ μάταιως νὰ ἐπιβῇ ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς «Μαργαρίτας». Ἡ ἀπάντησις ἔφθασε ταχύτατα ἔχουσα ὡς ἐξῆς:

«Αριθ. 4620, Ταγματάρχην κύριον φὸν Σβάινιτς

ΞΑΝΘΗΝ

»Επὶ τοῦ τηλεγραφήματος ὑμῶν ἀπὸ 10.9 (ἡμερ. νέον).

»1ον) Ἡ Ἀν. Γερμαν. Στρατ. Διοικήσις ἐγκρίνει ὅπως τὰ στρατεύματα τοῦ 4ου Ἑλληνικοῦ Σώματος Στρατοῦ συναθροισθῶσι παρὰ τὴν Δράμαν, **ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΤΩΝ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΥΡΟΒΟΛΩΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ**, καὶ ἐκεῖθεν νὰ βαδίσωσι πρὸς τὸν κατόπιν συνεννοήσεως τῆς ἀνωτάτης Γερμανικῆς καὶ Βουλγαρικῆς στρατιωτικῆς Διοικήσεως ὀρισθησόμενον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ἐπιβίβασεως, **ΧΩΡΙΣ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΝΑ ΕΞΑΣΚΗΣΩΣΙ ΟΥΔΕΝΑ ΕΛΕΓΧΟΝ**».

»2ον) Ἡ Ἀνωτάτη Γερμανικὴ Στρατιωτικὴ Διοικήσις διατάσσει ὅτι μέχρι συντελέσεως τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὁ Ταγματάρχης φὸν Σβάινιτς θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Διοικήσεως τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ (ἑλληνικοῦ), καὶ ὅτι πᾶσα διαπραγματεύσις μετὰ τῶν Βουλγάρων θὰ ἐκτελεῖται μόνον δι' αὐτοῦ.

»3ον) Ἡ Ἀνωτάτη Γερμανικὴ Στρατιωτικὴ Διοικήσις ἐξασφαλίζει ὅτι αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ θὰ συμπεριφέρωνται πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα οὐχὶ ὡς πρὸς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ ὡς πρὸς φιλοξενουμένους καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι θὰ κανονίζονται μετὰ τοῦ Ἑλλήνου πρεσβευτοῦ ἐν Βερολίνῳ.

»**ΓΝΩΡΙΖΩ ΝΑ ΕΚΤΙΜΗΣΩ ΕΝΤΕΛΩΣ** τὰ ὀδυνηρὰ αἰσθήματα τῆς Α. Ε. τοῦ Ἑλλήνου Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅστις εἶνε ἠναγκασμένος νὰ λάθῃ τοιαύτην σοβαρὰν ἀπόφασιν, **ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΛΑΒΗ ΤΑΣ ΔΙΑΤΑΓΑΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΤΟΥ, ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.**

»**ΣΥΜΜΕΤΕΧΩΝ ΘΛΙΒΩ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ ΑΥΤΟΥ ΣΥΝΑΔΕΛΦΙΚΩΣ.**

»Φὸν ΧΙΝΤΕΝΜΠΟΥΡΓΚ»

Κατόπιν τούτου ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος συνεφώνησε μετὰ τοῦ Σβάινιτς ὅπως ἡ ἀποχώρησις τοῦ Σώματος ἐκ Καβάλλας ἀρχίσῃ τὴν 11ην ἑσπερινήν.

Καθ' ἃ διηγεῖται ὁ στρατηγὸς Κορτζιάς, φαίνεται ὅτι ταῦτα ἐγένοντο γνωστὰ ἐν Θάσῳ καὶ τότε ἐμφανίζεται εἰς Καβάλλαν ὁ Ἄγγλος πρόξενος Κνὸξ, ὅπως προτείνῃ εἰς τὸν Συνταγματάρχην Χατζόπουλον τὴν ἀποστολὴν πλοίων ἐκ Θάσου διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ εἰς Βόλον. Ἐζήτησε δὲ προθεσμίαν ἑξ ὥρων διὰ τὴν ἀποστολὴν πλοίων ἐκ Θάσου ἀλλὰ μετὰ τὰ συμβάντα τῆς προηγουμένης ἡμέρας καὶ τῆς προηγηθείσης νυκτός, δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ γίνῃ πιστευτὸς ἀπὸ τὸν Συνταγματάρχην Χατζόπουλον, ὅστις ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῆ τὰς προτάσεις του. Κατὰ τὸ τη-

λεγράφημα της 1ης Σεπτεμβρίου του μακαρίτου Μεσσαλά εκ Βόλου «Άγγλος πρόξενος προσήλθε Σώμα Στρατού, ίνα δώση ἐξηγήσεις ἐπὶ παρεξηγήσεων αἰτινες ἐγένοντο ἐκ μέρους τοῦ Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ κατὰ τὴν ἐπιβίβασιν. Χατζόπουλος ἠρνήθη νὰ δεχθῆ πρόξενον».

Ἄλλὰ τὸ ἀκριβὲς εἶνε ὅτι τὸν ἐδέχθη καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι πλέον εἶνε πολὺ ἀργά.

Ὅπωςδὴποτε καὶ τὰ κατόπιν συμβάντα ἐδικαιολόγησαν τὴν δυσπιστίαν ταύτην τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου. Κατὰ τὸ προμνησθὲν τῆμα τοῦ Μεσσαλά.

«πέντε ἀξιωματικοὶ καὶ τινες στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι μετὰ πεντακοσίων ὀπλιτῶν κατάρθωσαν νὰ ἐπιβῶσιν ἀναχωροῦντος ἀτμοπλοίου «Ἐλένης» ἐφ' οὗ ἐπέβαιναν καὶ συνταγματάρχης (Μηχανικοῦ) Γεωργιάδης, ὅστις διατελὼν ἐπ' ἀδείᾳ διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου μετέβαινε θέσιν του καὶ ὅστις πληροφορηθεὶς διατρέχοντα κίνδυνον προετίμησε ἐπανέλθῃ εἰς ἀτμόπλοιον. Ἀτμόπλοιον ἄμα κατέπλευσεν εἰς Θεσσαλονικὴν ἐδέχθη ἐπίσκεψιν Ἑμμανουὴλ Ζυμβρακάκη μετὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ Ἐπιτελείου ὅστις ἐξεφώνησε λόγον τονίσας ὅτι θὰ δεχθῆ τοὺς ἀνδρείους. Τὸν συνταγματάρχην Γεωργιάδην ἠπειλήσε διὰ σκαίου τρόπου νὰ συμμετάσχῃ κινήματος. Γεωργιάδης ἀπήντησεν ὅτι αὐτὸς συμμετέσχεν εἰς τοὺς τρεῖς πολέμους καὶ πληγωθεὶς προσέφερε πάντα ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του, ὅτι δὲ καὶ ἂν ὑποστῆ δὲν θὰ παραβῆ ποτὲ τὸν ὄρκον του. Ἐπίσης προσεπάθησε (Ζυμβρακάκης) δι' ἀπειλῶν κατακρατῆσθαι ἀτμόπλοιοι καὶ μετακτείσθαι λοιποὺς ἀξιωματικούς καὶ στρατιωτικούς ὑπαλλήλους, ἀλλὰ καὶ οὗτοι τῷ ἀπήντησαν καταλλήλως. Κατόπιν ὑπουργὸς προσέθηκεν ὅτι: **ΗΜΕΙΣ ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΑΙ ΕΙΜΕΘΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΥΜΠΑΡΟΥ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ.** Λοιποὶ δὲ ἀξιωματικοὶ Ἐπιτελείου (Ἐθν. Ἀμύνης) προσεπάθησαν νὰ δελεάσωσιν ἀξιωματικούς ὑποσχόμενοι ἀδρᾶν χρηματικὴν ἀμοιβὴν ὡς καὶ αὐτοὶ λαμβάνωσι. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐπισκέψεως ἦτο ὁ προσηλυτισμὸς διακοσίων περίπου ἐπιβαινόντων στρατιωτῶν Μακεδόνων οὐδενὸς ὅμως ἀξιωματικοῦ. Ταμίας 4ου Συντάγματος Στρατοῦ μετὰ ἐξακοσίων εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν ἐπιβαινῶν «Ἄρεως» κρατεῖται ἐπὶ ἀτμοπλοίου εἰς Θεσσαλονικίην». (Τηλεγράφημα Μεσσαλά 1ης Σεπτεμβρίου ἐκ Βόλου ἀριθμὸς 4144).

Ἡ «Ἐλένη» ἀποπλεύσασα ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ θὰ ἴδωμεν περαιτέρω πῶς τοῦτο ἐπεβλήθη, μετέβη εἰς Βόλον, ὅπου ἀπεβίβασε τὸν συνταγματάρχην Γεωργιάδην καὶ λοιποὺς ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας οἵτινες καὶ διηγήθησαν εἰς τὸν Μεσσαλᾶν τὰ διατρέξαντα.

Ὁ Γάλλος πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Σαμονάρδ λέγει ἐπὶ τῶν συμβάντων τούτων τὰ ἑξῆς:

«Δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι ἐὰν τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ τῶν πυρομαχικῶν ἔπασαν εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων εἰς Καβάλλαν, τοῦτο ἐγένετο διότι ἐπὶ 48 ὥρας, ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Θῶρσμπυ, ἐνεργῶν εἴτε ἰδίᾳ πρωτοβουλίας, εἴτε κατόπιν διαταγῶν τῆς Κυβερνήσεώς του, ἠρνήθη εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ὕλικου,

τὰ ὅποια ἠθελον οὗτοι νὰ ἐκκενώσωσι, καὶ δὲν συγκατένευσε παρὰ πολὺ ἀργά, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Βούλγαροι εἰσῆρχοντο εἰς Καβάλλαν (Δαρτίζ ντὺ Φουρνὰι «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις Ναυάρχου»).

Ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας Δεμίδωφ ἐτηλεγράφη τὴν 31ην Αὐγούστου εἰς Πετροῦπολιν:

«Ἄγγλος ναύαρχος τηλεγραφεῖ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φρουρὰ τῆς Καβάλλας παρεδόθη εἰς τοὺς Βουλγάρους (δὲν ἦτο ἀκριβὲς Σ. Μ.) Τινὰ ἀποσπάσματα αὐτῆς μόνον, προφθάσαντα νὰ ἐπιβιβάσθωσι μετεφέρθησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν (Καλλιάρη), ὡς μετεδόθη αὐτῇ ἀπὸ τὸν Ἄγγλον ναύαρχον, ὑπὸ τοῦ τελευταίου εἰς ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ὅπου ἐδρεύει ἡ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις, ΑΝΤΙ ΕΙΣ ΒΟΛΟΝ. Ἡ πράξις αὕτη τοῦ ναυάρχου θεωρεῖται ἐνταῦθα ὡς ἀπιστία. Ὁ Ἑλλιοτ ἔδωσε πρὸ ὀλίγου ἐπείγουσαν διαταγὴν νὰ μεταφερθῶσι τὰ τμήματα ταῦτα εἰς Βόλον».

Οὕτω τὴν 29ην Αὐγούστου, 11ην ἑσπερινῆν, ὁ συνταγματάρχης Χατζόπουλος μετὰ ἀπομεινάντων στρατευμάτων του ἐξεκίνησε διὰ Δράμαν ὅπου ἦτο ἡ 5η Μεραρχία. Ἐκεῖ συνεκεντρώθησαν καὶ τὰ ἐκ Σερρῶν τμήματα καὶ ὅλα ὁμοῦ ἔνοπλα καὶ μετὰ τῶν πυροβόλων καὶ τῶν σημαῶν τῶν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναμίξεως τῶν Βουλγάρων, μετεκομίσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς Σαξωνίαν, ὅπου καὶ παρέμειναν **ΕΝ ΑΠΟΛΥΤῳ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.**

Καὶ τώρα, ἀναγνῶσται μου, ξαναδιαβάστε τὰ περὶ Καβάλλας τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου τὰς μελοδραματικὰς περιγραφὰς του καὶ τὰ αὐθαίρετα συμπεράσματά του. Καὶ σὰς ἀφίνω νὰ ἐξάγαγετε μόνοι σας τὰ ἰδικὰ σας συμπεράσματα.

ΑΡΘΡΟΝ 37ΟΝ

(28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΗΜΠΟΔΙΣΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΝΑ ΕΞΕΛΘΗ ΤΗΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΝΑ ΤΟΝ ΕΚΘΡΟΝΙΣΗ!...

Δι' ὅσων μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύσαμεν ἀπηντήσαμεν εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας μᾶς ἀπηύθυνε ὁ κ. Βενιζέλος μέχρι τοῦ 26ου ἄρθρου του, τῆς 20ῆς Νοεμβρίου, συμπεριλαμβανομένου. Καὶ ὅχι μόνον ἀπηντήσαμεν ἀλλὰ καὶ φωτίσαντες τὰ γεγονότα διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας τοῦ ἐκπεπομένου ἀπὸ τὰς ἐπισήμους βίβλους τῶν ξένων κρατῶν, τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τὰς μαρτυρίας ξένων εἴτε ἐνεργῶς μετασχόντων εἴτε ἀπλῶς αὐτοπτῶν, τὰς μαρτυρίας Ἑλλήνων ὑπευθύνων διαχειρισθέντων ἐξουσίαν, εἴτε μεγάλῃν εἴτε μικράν, ἐπαρουσιάσαμεν τὰ γεγονότα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὄψιν. Ὅψιν δὲ ἐντελῶς ἀλλοίαν ἀπὸ τὴν δειστραμμένην μορφήν μὲ τὴν ὅποιαν ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, στήριζόμενος ἐπὶ πλαστῶν ἐγγράφων, ἐπὶ παραποιημένων τοιούτων, ἐπὶ ἄρθρων ἐφημερίδων ἐπὶ παραγγελίᾳ γραφέντων, ἐπὶ ὁμιλιῶν τὰς ὁ-

ποίας λέγει ότι του έκαμε ο τάδε και ο δεινα, ή ότι τας έκαμεν ο δεινα προς τον τάδε, επί πληροφοριών των οποίων ουδεμίαν αναφέρει πηγήν άλλην, πλην της του μοναδικού Ευαγγελιστού του. Παραγμιζων δέ ο κ. Βενιζέλος τον σαθρόν αυτών σκελετόν, με μελοδραματικές αποστροφάς, δια τας προδοσίας κατά της πατρίδος τας οποίας ήμεις οι άλλοι εκάμαμεν, με θρήνους και οδυρμούς δια καταστροφάς, τας οποίας αναλόγως των περιστάσεων μεγαλοποιεί ή σμικρύνει, και αι οποιαί ολαι προήλθον εξ αυτού του ίδιου, μας έδωσε αληθή κόπον, δια να άλιεύσωμεν εν μέσω της θαλάσσης ταύτης της άπεράντου δημαγωγίας, τα όλίγα, και αυτά σαθρά, έπιχειρήματα που έπαρουσίασε όπως άπαντήσωμεν εις αυτά, όπως άπνητήσαμεν.

Έν τώ μεταξύ δέ εκάμεν ότι έλησμόνει να μας δώση άπαντήσεις εις όσα του καταγγέλλομεν. Εις μίαν προηγουμένην παρένθεσιν εις την άρθρογραφίαν μας, έδώσαμεν μίαν παραστατικήν εικόνα του τρόπου του του συζητείν. Και ήριθμήσαμεν πλείστας των παρασιωτρόπων του. Και έβαρύνθημεν να τον ξαναρωτώμεν,—δια τή πήσεών του. Και έβαρύνθημεν να τον ξαναρωτώμεν,—δια τή «Γκαίμπεν» και «Μπρεσλάου», δια την ύπ' αυτού παραβίασιν της Έλληνοσερβικής συνθήκης, δια τας έπιμόνους συστάσεις του προς τους ξένους όπως κάμουν να πεινάση ο Έλληνικός Λαός, δια τα συχαρητήριά του προς τον Μπριάν όταν έπεδόθη ή νότα 8)21 'Ιουνίου, εις την σύνταξιν της οποίας και αυτός συμμετέσχε και δια της οποίας κατελύθη ή ανεξαρτησία της πατρίδος του, δια την ψευδή έπίθεσιν κατά της Γαλλικής Πρεσβείας και δια τόσα και τόσα άλλα, ούτε έρωτώμεν πλέον. Γνωρίζομεν ότι δεν δύναται να άπαντήση. Ούτε φυσικά δύναμεθα να επαναλαμβάνωμεν εκάστοτε τα άρθρα μας, οσάκις ο κ. Βενιζέλος προσποιείται ότι δεν τα άντελήφθη.

Ηδη εισερχόμεθα εις κεφάλαιον νέον, το όποιον ο κ. Βενιζέλος διεξέρχεται εις τα άρθρα του ύπ' αριθ. 27, 28, 29 των 21, 22 και 23 Νοεμβρίου: Το κίνημα της Θεσσαλονίκης.

Οι άναγνώσται μας ένθυμούνται εκ του πρώτου μας άρθρου, δια του όποιου άπνητήσαμεν εις το πρώτον άρθρον του κ. Βενιζέλου, πως έτέθη άρχικώς από αυτών τον ίδιον ο σκοπός της δι' άρθρων ταύτης συζητήσεως: Πώς έπήλθεν ο έθνικός διχασμός, ποιοι οι ύπαίτιοι αυτού.

Τώρα θα ίδωμεν τον διχαστήν επί το έργον, εκτελούντα φανερά, εκείνο το όποιον από μακροῦ έσχεδίαζε.

Εις το 29ον άρθρον του της 23ης Νοεμβρίου λέγει:

«Εις τους φίλους μου εξηγοῦσα ότι το κίνημά μας έχει όμοιότητα με τον Μακεδονικόν άγώνα του 1904—1908, κατά τουτο ότι, όπως τότε οὔτω και τώρα το έπίσημον Κράτος δύναται να σταθῆ οὔδέτερον.

Τίποτε δεν ήμποδίζε τον Βασιλέα Κωνσταντίνον να παρακολουθήση μετά συμπαθείας το κίνημα της Θ)νίκης, μέχρι της ήμέρας καθ' ήν εκ της πορείας του και της περαιτέρω εξέλιξεως της πάλης, θα ήτο εις θέσιν να κρίνη αν ώφειλε να συνεχίση την μέχρι τότε πολιτικήν του, ή οποία εις τόσας έθνικάς άποτυχίας είχαν οδηγήσει, ή να τεθῆ επί κεφαλῆς του, άποκαθιστών την έθνικήν ένότητα».

Ταῦτα λέγει ότι εξήγει τότε εις φίλους του ο κ. Βενιζέλος, εκ των οποίων πολλοί, κατά πᾶσαν πιθανότητα ίσως παρεσύρθησαν εκ των λόγων τούτων εις ένέργειαν, εις την όποιαν δεν θα παρεσύροντο εάν ένγνώριζον τους αληθείς σκοπούς.

Άλλ' ή εξήγησις αυτή την όποιαν ο κ. Βενιζέλος δίδει εις το κίνημα της Θεσσαλονίκης, πως συμβιβάζεται με το ότι προέβη εις το κίνημα τουτο, ακριβώς καθ' ήν έποχην ή μεν Κυβέρνησις Ζαΐμη είχαν αποφασίσει την έξοδον της Έλλάδος εκ της ουδετερότητος, καθ' όσον κατέθεσεν ο κ. Ζαΐμης ένώπιον του άνακριτού κατά την δίκην Σκουλούδη, κατάθεσιν την όποιαν άνεφέραμεν και άνεπτύξαμεν εις τα προηγούμενα άρθρα μας, και ήτις πιστοποιείται και από έπίσημα διπλωματικά τηλεγραφήματα, μεταξύ των όποιων αναφέρομεν το τόσο χαρακτηριστικόν του κ. Δεμίδωφ της 18ης Αύγουστου 1916;

Μήπως ο κ. Βενιζέλος θελήση να διισχυρισθῆ ότι έτηρήθη εν άγνοιά των διαπραγματεύσεων τούτων και της προόδου αυτών; Άλλά τότε να μη λημονῆ ότι ο κ. Ζαΐμης κατέθεσε πρό του άνακριτού και τα εξής:

«Όλοι αι διαπραγματεύσεις αυται ξδει να διεξάγωνται εν Έλλάδι, εν γνώσει των διαφόρων άρχηγών των Κομμάτων, του μεν κ. Πολίτου τηροῦντος ένήμερον τον κ. Βενιζέλον, του δε κ. Στρέιτ άναλαβόντος να άνακοινοί τας διαπραγματεύσεις εις τους άντιβενιζελικούς, ως τον κ. Ράλλην και τον κ. Γούναρην. Η γνώμη μου τότε ήτο, ότι ή Έλλάς ξδει να εισέλθη εις τον πόλεμον ήνωμένη».

Πως λοιπόν εξέλεξεν αυτήν ακριβώς την στιγμήν δια την έκρηξιν του κινήματος;

Και ξεπαιτα, αφού ο ίδιος, δια των προς τους φίλους του εξηγήσεων του τας οποίας προανεφέραμεν, λαμβάνοντες αυτας εκ του άρθρου του, έμφανίζει το κίνημα της Θεσσαλονίκης ως άρνιον, πως δεν διστάζει ο ίδιος εις τα αυτά τελευταία άρθρα του να άφαιρέση την δοράν του άρνίου και να άπεκαλύψη τον κάτωθεν αυτής κρυπτόμενον λυκόν;

Διότι ο ίδιος λέγει εις το άρθρον του της 22ας Νοεμβρίου, προκειμένου δια τον Φεβρουάριον του 1915, οτε ουδεμία επέκειτο Βουλγαρική εισβολή, οτε μάλιστα δια της προσφοράς του κ. Βενιζέλου της Καβάλλας προς την Βουλγαρίαν, έπρόκειτο και ή τελευταία αυτή να παρασυρθῆ εις τον πόλεμον εις το πλευρόν της Άνταντ, λέγει ότι από τότε έσκέφθη επανάστασιν κατά του Βασιλέως, διότι ο Βασιλεύς διαλύσας τότε την Βουλήν «διέπραττε κατάχρησιν έξουσίας, άνάλογον προς εκείνην, ένεκα της οποίας έπετράπη ή άκυρωτική άγωγή ένώπιον του Συμβουλίου της Έπικρατείας, οσάκις ή Διοίκησις ένεργει μεν σύμφωνα με τον νόμον, αλλά καταστρατηγεί το πνεῦμα αυτού». «Ωστε έπρόκειτο περι έξεγέρσεως κατά του Βασιλέως οὔχι δια τας περι πολεμικής ένεργείας της Έλλάδος ιδέας του, αλλά διότι οστος παρεβίαζε το Σύνταγμα κατά τον κ. Βενιζέλον.

Διότι ο ίδιος λέγει εις το αυτό άρθρον του, προκειμένου περι της διαφωνίας του με τον Βασιλέα του Σεπτεμβρίου του 1915:

«Ο Βασιλεύς κατά την συζήτησιν καθ' ήν διεπιστώθη ή νέα δια-

φωνία, άπαντών εις την πρόσκλησίν μου, ΟΠΩΣ ΥΠΟΚΥΨΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΑΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΛΑΪΚΗΝ ΕΤΥΜΗΓΟΡΙΑΝ, έδήλωσεν άπροκαλύπτως ότι δια τὰ μεγάλα έθνικά ζητήματα θεωρεί έαυτὸν υπεύθυνον άπέναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ όφείλει νά έπιμείνῃ εις έφαρμογήν τῶν αντίληψεών του καὶ παρά την λαϊκήν γνώμην. Ἀπό τῆς στιγμῆς εκείνης ὁ Βασιλεὺς ΚΑΤΕΠΡΟΔΙΔΕ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΕΒΑΛΜΕΤΟ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΣ ΕΙΣ ΜΟΝΑΡΧΗΝ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ. ΗΤΟ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΕΠΙΤΕΤΡΑΜΜΕΝΗ Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ καὶ ὡς έκ τῶν μεγάλων άκριβῶς έθνικῶν ζητημάτων περι τὰ όποία έστρέφετο ἡ σύγκρουσις θά ἦτο καὶ έπιβεθλημένη, έάν δέν έκινδύνευεν ἡ έσωτερική αὐτῆ εξέγερσις νά φέρῃ μεγαλυτέρας έθνικὰς ζημίας».

᾽Ὡστε ὁ ἴδιος όμολογεῖ ότι ἡ εξέγερσις του κατὰ τοῦ Βασιλέως θά έγινετο διότι ὁ Βασιλεὺς δέν ἤθελε ΝΑ ΥΠΟΚΥΨΗ εις τὰς αξιώσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, διεκδικοῦντος υπὲρ έαυτοῦ τὴν λαϊκήν θέλησιν. Δηλαδή τὸ ζήτημα δέν ἦτο τὸ κατὰ πόσον ὁ Βασιλεὺς εἶχεν οὐσιαστικῶς δίκαιον ἢ άδικον, αλλά κατὰ πόσον ένήργει κατὰ τὸν κ. Βενιζέλου, κοινοβουλευτικῶς ἢ όχι. Ἡ, δια νὰ τὰ κάμωμεν λιανά, κατὰ πόσον θά ΥΠΕΚΥΠΤΕΝ Ἡ ΟΧΙ εις τὸν κ. Βενιζέλου. ᾽Ὅσον δ' άφορᾷ τὰ έθνικά ζητήματα αὐτὰ ἦσαν ἡ άφορμῆ, ἡ μάλλον, καθ' ἡμᾶς, ἡ πρόφασις τῆς συγκρούσεως, ὡς θά υποδείξωμεν. Καὶ ναὶ μὲν ταῦτα ένίσχουν, κατὰ τὸν κ. Βενιζέλου, τὴν σύγκρουσίν του με τὸν Βασιλέα, αλλά καὶ κατὰ τὸν ἴδιον, συνεχίζοντα εις τὴν αὐτὴν παράγραφον, άπέτρεπον αὐτὴν.

᾽Αφίνομεν κατὰ μέρος τὰ περι Θεοῦ καὶ Ἐλέους Του, τὰ όποία διύσχυρίζεται ὁ κ. Βενιζέλος, ότι τοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, καὶ τὰ όποία έπανειλημμένως δια δημοσιῶν δηλώσεων διέψευσε. ᾽Άλλον μάρτυρα περι τοιούτων φράσεων τοῦ Βασιλέως ὁ κ. Βενιζέλος δέν έχει παρά μόνον τὸν έαυτὸν του. ᾽Άλλὰ ἐπὶ τῆς φιλαληθείας τοιούτου μάρτυρος δέν δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν.

᾽Αφίνομεν κατὰ μέρος τὸ κατὰ πόσον αὐτὸς έκλογαὶ τῆς 31ης Μαΐου απέβησαν υπὲρ τοῦ φιλοπολέμου προγράμματος τοῦ κ. Βενιζέλου. Κατ' αὐτὰς ὁ κ. Βενιζέλος δέν παρουσίασε φιλοπόλεμον πρόγραμμα καὶ μάλιστὰ τοιοῦτο ὡστε ἡ Ἑλλάς έπρεπεν οὕτως ἢ άλλως ὅπωςδῆποτε νὰ μετάσχῃ τοῦ πολέμου εις τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. ᾽Όχι μόνον δὲ δέν παρουσίασε τοιοῦτο πρόγραμμα, αλλά καὶ έθρήνησε τὴν εὐκαιρίαν τῶν Δαρδανελλίων ὡς όριστικὰς άπολεθεῖσας καὶ συνεπῶς έγέννησε τὴν έντύπωσιν ότι δέν πρόκειται πλέον περι πολέμου. ᾽Ενῶ συγχρόνως ἡ Κυβέρνησις Γούναρη πιεζομένη ὑπὸ τῶν περιστάσεων, διεξήγαγε διαπραγματεύσεις κατὰ Μάρτιον, ᾽Απρίλιον καὶ Μάϊον τοῦ 1915, πρὸς έξοδον τῆς Ἑλλάδος έκ τῆς οὐδετερότητος, αἵτινες εἶσαν γνωσταὶ εις τοὺς έκλογεῖς. ᾽Ὡστε ἡ ψήφος τῆς 31ης Μαΐου κάθε άλλο ἦτο παρά φιλοπόλεμος.

Πῶς λοιπὸν έδωσεν τοιαύτας έξηγήσεις εις τοὺς φίλους του περι τῆς όμοιότητος τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης με τὸν Μακεδονικὸν άγῶνα τοῦ 1904—1908 καὶ τὸ παρουσίασε ὑπὸ τοιαύτην άκακον καὶ άθῶαν μορφήν, άφοῦ ὁ ἴδιος εις τὰ αὐτὰ άρθρα, παρουσιάζει έαυτὸν ὡς άποσκοποῦντα τὴν εξέγερσιν κατὰ τοῦ Βασιλέως διότι δέν

ἦτο τόσοσ κοινοβουλευτικὸς ὡστε νὰ μὴ έχῃ άλλην θέλησιν παρά τὴν τοῦ κ. Βενιζέλου:

᾽Ὁ ἴδιος εις τὸ άρθρον του τῆς 23ης Νοεμβρίου όμολογῶν, χωρὶς νὰ προσέξῃ, τὸν αὐθῆ χαρακτήρα τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης λέγει:

«Μόνον δισετραμμένη αντίληψις βασιλοδούλων (ἄς μᾶς συγχωρήσουν οἱ άναγνώσται μας τὴν επανάληψιν τῶν κακοζήλων έκφράσεων τοῦ κ. Βενιζέλου) ἠμπορεῖ νὰ έπιμείνῃ ότι έπρεπε νὰ αφήσωμεν τοὺς έμπνευστὰς τῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΕΙΧΟΝ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΩΝ, νὰ συμπληρώσουν μέχρι τέλους τὴν καταστροφὴν, εις τὴν όποίαν ὠδήγησε τὴν χώραν».

᾽Αλλά ὁ ἴδιος λέγει εις τὸ άκριβῶς προηγούμενον τοῦ άνωτέρω άρθρον του, τῆς 22ας Νοεμβρίου, ότι ὁ Βασιλεὺς «ἠδιαφόρει δια τὰ Ἑλληνικά συμφέροντα ἢ τοῦλάχιστον τὰ έθετε εις δευτέραν μοῖραν άπέναντι τοῦ κυρίου σκοποῦ εις τὸν όποῖον απέβλεπε: Νὰ μὴ τὰ χαλάσῃ με τὸν Κάιζερ εις αἰῶνα τὸν άπαντα». ᾽Ὡστε ὡς έμπνευστὴν τοῦ Βασιλέως θεωρεῖ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν ἴδιον τὸν Βασιλέα, καὶ έπομένως δια νὰ μὴ τὸν έχουν ἐπὶ κεφαλῆς των οἱ σύμβουλοί του, θά έπρεπε νὰ εκδιωχθῇ ὁ Βασιλεὺς από τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ έγινε. Αὐτὴ εἶνε ἡ όμοιότης τοῦ κινήματος με τὸν καθαρῶς έθνικὸν Μακεδονικὸν άγῶνα τοῦ 1904—1908!

«Ἐζήτησα από τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας νὰ έρωτήσουν τὰς κυβερνήσεις των, λέγει εις τὸ 27ον άρθρον του τῆς 21ης Νοεμβρίου, έάν εις περιπτώσιν καθ' ἣν ακολουθοῦμενος από τὰ τμήματα τῆς Ἑλλάδος ὅσα κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν ένέκριναν τὴν πολιτικὴν μου κατάρθωνα νὰ ὀργανώσω αξίαν λόγου στρατιωτικὴν δύναμιν, ἡ όποία νὰ ταχθῇ παρά τὸ πλευρὸν τῶν άγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εις τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον, θά έγινόμην ΔΕΚΤΟΣ ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ. Εἰς τὸ έρώτημα ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΛΑΒΟΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ».

Καὶ ενῶ δέν έλαβεν άπάντησιν ἄν τὸν δέχωνται ὡς σύμμαχον, ὠθεῖ, εις τὸ κίνημα καὶ τὸν διχασμὸν τῆς Ἑλλάδος, άκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη διεπραγματεύετο νὰ έξέλθῃ ἡ Ἑλλάς εις πόλεμον ΩΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ τῆς Ἀντάντ. (᾽Ορα κατάθεσιν Ζαΐμη). ᾽Ανατρέπει δὲ συγχρόνως, έν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Ροκφέιγ δια τῆς πλαστῆς έπιθέσεως κατὰ τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας καὶ τῆς ὀργῆς τῶν Συμμάχων, άγνοούντων τὴν πλαστότητα τῆς έπιθέσεως, τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, ἥτις διεπραγματεύετο τὴν ὑπὸ τοιούτους ὅρους έξοδον τῆς Ἑλλάδος έκ τῆς οὐδετερότητος.

Καὶ δέν έτελειώσαμεν άκόμη.

ΑΡΘΡΟΝ 38ον
(29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟΝ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ
ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕ-
ΣΒΥΝ ΓΚΥΓΙΕΜΕΝ. - ΑΙ ΔΗΘΕΝ
ΔΙΑΛΛΑΚΤΙΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ.**

Τί αντίφάσεις ἔχουν μεταξύ των τὰ ὅσα λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ τρία ἄρθρα του, 27ον, 28ον καὶ 29ον τῆς 21, 22 καὶ 23 Νοεμβρίου περὶ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τί ἀντιφάσεις ἀκόμη μεγαλύτερας πρὸς τὰ πάγματα!

Προκειμένου ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ διχάσῃ τὴν Ἑλλάδα, παραγγέλλει διὰ τοῦ κ. Ζαῖμη εἰς τὸν Βασιλέα, ὡς διατείνεται ὁ ἴδιος, ὅτι ἐὰν οὗτος ἐμμένῃ εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος εἶνε ὁ κ. Βενιζέλος ἀποφασισμένος «**ΟΥΧΙ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΗ ΑΓΩΝΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ, ἀλλὰ νὰ προβῇ εἰς τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ τὸ μέρος, τὸ ὅποιον ἦτο διατεθειμένος νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀναγκαίας θυσίας, διὰ ν' ἀποτραποῦν οἱ κίνδυνοι τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησεν ἡ γερμανόφιλος πολιτικὴ.**» (27ον ἄρθρον τοῦ τῆς 21ης Νοεμβρίου).

Καὶ εὐθὺς μετὰ τοῦτο μεταβαίνει εἰς Χανιά τῆς Κρήτης καὶ ἀνακηρύσσεται ὡς προσωρινὴ κυβέρνησις ὑπὸ διαδηλώσεως τῶν φίλων του, ἧτις (ἄρθρον τοῦ 29 τῆς 23ης Νοεμβρίου) «**ΑΠΕΔΟΚΙΜΑΣΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΑΙ ΕΖΗΤΩΚΡΑΥΓΑΣΕΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.**» Ἀλλὰ τότε, λέγει ἐψυχρόλουσε τοὺς διαδηλωτὰς διὰ τῶν λόγων του ποὺ θὰ παραθέσωμεν παρακάτω. Ἄλλ' ὅλοι οἱ ἐν Ἑλλάδι οἰκοῦντες καὶ παροικοῦντες γνωρίζουν πολὺ καλὰ πῶς ὀργανοῦνται αἱ βενιζελικαὶ διαδηλώσεις καὶ ποῖα εἶνε ἡ τεχνικὴ των. Ὅλοι γνωρίζουν ὅτι τὰ ἐν διαδηλώσει βενιζελικὰ πλήθη διαδηλοῦν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εὐαρεστεῖ τὸν κ. Βενιζέλον, ἀνταποκρίνεται εἰς τοὺς καθαυτοὺς σκοποὺς του καὶ διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ὁποίου προετοιμάζουν τὰ «πλήθη», οἱ μεμνημένοι εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου. Αἱ δῆθεν ψυχρολουσίαι τοῦ ἀποτελοῦν καὶ αὐταὶ τμῆμα τῆς ὅλης σκηνοθεσίας. Τίς ἀγνοεῖ ταῦτα ἐν Ἑλλάδι;

Εἶπε δὲ τότε πρὸς τοὺς διαδηλωτὰς:

«**Εὐχομαι ὅπως τὸ Στέμμα καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ἀπαλλασσόμενον κακῶν συμβούλων, καὶ τιθέμενον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, τραπῇ ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἐπιτακτικῶς ὑποδεικνύουν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα.**»

Καὶ ὅμως οἱ «κακοὶ σύμβουλοι» τοῦ Βασιλέως εἶχον ἀπομακρυνθῆ τοῦ ἐπιτελείου καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τούτου ἐτέθη στρατηγὸς τοῦ ὁποίου τὰ πρὸς τὴν Ἄντάντ εὐμενῆ αἰσθήματα δὲν ἐτίθεντο παρ' οὐ-

Ἡ Ἱστορία τοῦ Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ

δενὸς ἐν ἀμφιβολίᾳ. Καὶ ὅμως ἀπὸ μηνῶν εἶχε σχηματισθῆ ἡ κυβέρνησις Ζαῖμη, τοῦ ὁποίου τὰ φιλικὰ πρὸς τὴν Ἄντάντ αἰσθήματα οὐδ' αὐτοὶ οἱ Σύμμαχοι ἔθετον ὑπὸ ἀμφιβολίαν καὶ ἦτις εὐθὺς ἀμέσως ἐπελήφθη διαπραγματεύσεων πρὸς ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Καὶ ὅμως τὸν βίον τῆς κυβερνήσεως ταύτης κατέστησεν ἀδύνατον διὰ τῶν καθημερινῶν διαβολῶν τοῦ πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἄντάντ, καὶ τέλος, διὰ τῆς ὑπὸ φίλων του καὶ συνεπῶς ἐν γνώσει του, καὶ κατ' ἐντολήν του, σκηνοθετηθείσης πλαστῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας συνεργαζομένων μετὰ τοῦ Ροκφέιγ, ὅπως προκληθῆ κατάληψις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἀπεκαλύφθησαν ἀργότερα πάντα ταῦτα ὑπὸ αὐτῶν τούτων τῶν γαλλικῶν ἀνακριτικῶν ἀρχῶν καὶ τὰ ἐξεθέσαμεν ἐν πλάτει εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας. Ἄλλ' εἰς τὰς ἀποκαλύψεις ταύτας, δὲν ἀπήντησε τίποτε, κατὰ τὸ σύστημά του.

Γράφει εἰς τὸ 29ον ἄρθρον τοῦ ὅτι μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Θεσσαλονίκης, δηλ. μετὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ διχασμὸν τοῦ κράτους, ἀπήντησεν εἰς ἐρώτησιν τοῦ ὑπασιστοῦ τοῦ Βασιλέως Σκουμπούρη, διαμνηθεῖσας εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Διαμαντίδη, παραμεινάντος ἐν Ἀθήναις, «**ἂν ἡ πρόθεσις τοῦ Βασιλέως (δηλ. ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος) ἐπραγματοποιεῖτο, θὰ ἐνίσχυα τὸ Στέμμα μετ' ὅλας μου τὰς δυνάμεις, ἔτοιμος νὰ πράξω τοῦτο καὶ χωρὶς κἂν ἐγὼ ἢ οἱ φίλοι μου νὰ μετάσχουν τῆς νέας κυβερνήσεως, ἐὰν τοῦτο διευκόλυνε τὸν Βασιλέα.**»

Καὶ ὅμως! ἐνῶ ἔλεγεν ὅτι τοιαύτας εἶχε προθέσεις, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως διὰ τῶν ὀργάνων του ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξηρέτιζε τοὺς Συμμάχους κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ μετ' αὐτήν. Τὴν 9)22 Σεπτεμβρίου οἱ «Τάιμς» τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τῇ θάσει ἀνταποκρίσεως βενιζελικῆς πηγῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἀποκαλύπτουν, ἀπεκάλουν τοὺς ὑπουργοὺς τῆς διαδεχθείσης τὴν κυβέρνησιν Ζαῖμη, κυβερνήσεως Καλογεροπούλου «**βασικὰ νευρόσπαστα**» «**ραδιοῦργους**» κλπ. Τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου ἡ «**Ἡχώ τῶν Παρισίων**» ἔγραφε διὰ τὴν κυβέρνησιν Καλογεροπούλου τὰ ἐξῆς: «**Μία τῶν σπουδαιότερων πατριωτικῶν ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν, ἡ «Πατρίς», διεμαρτύρητο χθὲς ἐναντίον μιᾶς κωμωδίας, τὴν ὁποίαν σκηνοθετοῦν, ὅπως ἐξαπατήσουν τοὺς Συμμάχους. Ἄς μείνῃ ἡσυχος ἡ «Πατρίς», οἱ Σύμμαχοι δὲν εἶνε διατεθειμένοι νὰ ἀφήσουν νὰ κοροῖδευθοῦν.**»

Καὶ ἐνῶ ὁ Βασιλεὺς ἐτηλεγράφη τὴν 3)16 Σεπτεμβρίου 1916 εἰς τὸν ἀδελφὸν του πρίγκηπα Ἀνδρέαν εἰς Λονδίνον: «**Ἐδῆλωσα ἤδη ὅτι εἶμαι ἔτοιμος νὰ συμμετάσχω τοῦ πολέμου εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἄντάντ, ὑπὸ τινος ὄρους, οἵτινες θὰ καθίστων τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλιμον εἰς τὸ συμφέροντά της. Εἶμαι ἔτοιμος νὰ διαπραγματευθῶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην», ἐνῶ ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ἐτηλεγράφη εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον κατηγορηματικῶς τὴν Ἑλληνικὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον, ἐνῶ ἡ αὐτὴ κυβέρνησις μὴ λαμβάνουσα ἀπάντησιν ἐπαναλαμβάνει τὴν 15)28 Σεπτεμβρίου τὴν προσφορὰν τῆς ἐντονώτερον, δηλοῦσα**

ότι ήτο έτοιμος νά κηρύξη τόν πόλεμον πρός τήν Βουλγαρίαν, εάν ή 'Αντάντ τής παρείχε τήν στρατιωτικήν καί οικονομικήν συνδρομήν της, ό 'Ισδόλσκυ έτηλεγράφει έκ Παρισίων, ήδη από τής 5)18 Σεπτεμβρίου εις Πετρούπολιν ότι «ό Μπριάν με πληροφορεί ότι τό νέον ύπουργείον (Καλογεροπούλου) έσχηματίσθη έκ Θεοτοκικών καί αντιβενιζελικών, έπομένως έκ δεδηλωμένων έχθρών τής 'Αντάντ». 'Ο μακαρίτης Καλογερόπουλος παλαιός γαλλόφιλος από τήν κορυφήν έως τά νύχια, ήτο έχθρός τής 'Αντάντ! 'Ο ύπουργός τών 'Εξωτερικών κ. Καραπάνος ήτο γερμανόφιλος! Αύται ήσαν αί πληροφορίες, τάς όποιās είχεν έξ 'Αθηνών ό Μπριάν!

Καί ένώ ή κυβέρνησις αύτη του μακαρίτου Καλογεροπούλου διαβαλλομένη υπό του κ. Βενιζέλου καί τών όργάνων του, ματαίως προσέφερε τήν συμμετοχήν τής 'Ελλάδος εις τόν πόλεμον, ένώ ό Βασιλεύς εδήλου ότι ήτο πρόθυμος νά έξέλθη τής ουδετερότητος, ό κ. Βενιζέλος έπεπιθάζετο διά νά μεταβή εις Θεσσαλονίκην όπως διχάση τήν 'Ελλάδα καί όστις μετ' όλίγον θά άγορευση εις Χανιά εύχόμενος «όπως τό Στέμμα καί τήν τελευταίαν έστω στιγμήν, άπαλλασσόμενον κακών συμβούλων καί τιθέμενον επί κεφαλής τών έθνικών δυνάμεων τραπή άποφασιστικώς πρός τήν όδόν, τήν όποιαν έπιτακτικώς ύποδεικνύουν τά έθνικά συμφέροντα», συγχρόνως έδημοσίευσεν εις τούς «Τάίμς» του Λονδίνου «ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ» τό εξής:

(«Τάίμς» 27 Σεπτεμβρίου ν. ήμερ.) «Είδοποίησα τόν Βασιλέα δι' ένός τών πρέσβεων τής 'Αντάντ ότι δέν είχε καιρόν νά χάνη όπως σώση τόν τόπον. Προσεφέρθη νά παραιτηθώ πάσης αξιώσεως πρωθυπουργίας όπως διευκολύνω τήν εκπλήρωσιν του καθήκοντός του πρός τόν τόπον...όλα επί ματαίω καί είμαι ήδη ήναγκασμένος νά ύποκύψω εις τήν φωνήν του λαού... 'Εδίστασα πριν ή λάθω τήν ύψιστην ταύτην άπόφασιν. Καί τήν λαμβάνω μόνον διότι είμαι άπολύτως πεπεισμένος ότι ΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΚΑΜΝΟΥΝ ΟΙ ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Δηλ. ή Κυβέρνησις Καλογεροπούλου) ΔΕΝ ΕΙΝΕ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΣ... Δέν είμαι έπαναστάτης, τό κίνημά μου ΔΕΝ ΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ Ή ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ».

Ούτω, αί Κυβερνήσεις τών Συμμάχων περιπεπλεγμένοι εις τό δίκτυον τουτο τών έξ 'Αθηνών πληροφοριών τών πρέσβεών των, αντιφατικών πρός άλλήλας, θέλουσαι νά πιστεύσωσι τόν Βασιλέα, αλλά έπηρεαζόμεναι από τάς ραδιουργίας του Ροκφέιγ, περι ών θά όμιλήσωμεν, όστις ήγε καί έφερε τόν Γκυγιεμέν. έν πληρει συνεννοήσει μετά του κ. Βενιζέλου, κλονιζόμεναι από τάς έπικλήσεις του κ. Βενιζέλου, όπως μη δίδωσι πίστιν εις τάς τόσον σαφείς προτάσεις του Βασιλέως καί τής Κυβερνήσεώς του περι έξόδου τής 'Ελλάδος έκ τής ουδετερότητος, εδρίσκοντο έν άμηχανία περι του πρακτεος τού καιρόν των εις ματαίως συζητήσεις μεταξύ των πώς θά άπαντήσουν εις τάς τόσον σαφείς προτάσεις τής 'Ελλάδος καί τί θά ζητήσουν από αύτήν. 'Ο κ. Ν. Πολίτης, ΑΥΤΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο κ. Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ, εις έμπιστευτικόν του τηλεγράφημα έξ 'Αθηνών πρός τόν κ.

Ρωμάνον πρέσβυν έν Παρισίοις, φέρον τήν ύπογραφήν του καί σταλέν ύπηρεσιακώς τήν 24 Σεπτεμβρίου (7 'Οκτωβρίου) καί εις τό όποιον θά έπανέλθωμεν θραδύτερον, ονομάζει ΧΑΩΔΗ τήν τοιαύτην διπλωματίαν τής 'Αντάντ άπέναντι τής 'Ελλάδος. Λέγει ό κ. Ν. Πολίτης πρός τόν κ. Ρωμάνον:

«'Οφείλω νά σας πληροφορήσω ότι έπραξα τό πάν διά νά διευκολύνω τό έργον τών αντιπροσώπων τής 'Αντάντ. Δύο φορές, ύπέδειξα εις τόν άρχαιότερον έξ αύτών ότι ό κ. Καλογερόπουλος ήτο έτοιμος νά παραιτηθί, εάν δέν έχαιρε τών συμπαθειών τής 'Αντάντ, ή νά άφήση νά άποχωρήσουν έκ τής Κυβερνήσεως έκείνους έκ τών συναδέλφων του, τών όποιων ή έν τή Κυβερνήσει παρουσία άπετέλει έμπόδιον εις έπιθυμητήν προσέγγισιν. 'Αλλά ό Σέρ Φρ. 'Ελλιοτ τήν πρώτην φοράν μου άπήντησεν ότι δέν είχεν όδηγίας καί τήν δευτέρα φοράν, ένώπιον του Ρώσσου συναδέλφου του, ότι προτιμότερον νά άναμένωμεν. 'Επίσης ματαίως επέμεινα όπως αί κυβερνήσεις των ευδοκήσουν νά δώσουν τό ταχύτερον μίαν άπάντησιν εις τήν πρότασιν μας τής 6)19 Σεπτεμβρίου (δηλ. περι έξόδου τής 'Ελλάδος έκ τής ουδετερότητος), άφίνων μάλιστα νά έννοηθί ΟΤΙ ΑΝ Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΔΙΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ 3ην ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΝΟΤΑΣ ΜΑΣ θά επέφερε τήν όριστικήν συμφωνίαν όσον άφορᾷ τήν έξοδόν μας έκ τής ουδετερότητος εις ώρισμένην ήμερομηνίαν».

Καί ό μαρτυρών ταύτα δέν είχε κανείς «γερμανόφιλος», «κακός σύμβουλος του Βασιλέως», ΑΛΛ' ΑΥΤΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο κ. Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ!

Τι ήθελον λοιπόν αί Σύμμαχοι δυνάμεις από τήν 'Ελλάδα; Ούτε καί αύτοί δέν ήξευραν τί ήθελον! Εις τοιοϋτο χάος (φράσις του κ. Ν. Πολίτου) έπεσεν ή έν 'Ελλάδι διπλωματία των, χάρις εις τάς ραδιουργίας του κ. Βενιζέλου!

'Ας έπανέλθωμεν εις τό περιεχόμενον τών τριών άρθρων του κ. Βενιζέλου τής 21ης, 22ας καί 24ης Νοεμβρίου.

Λέγει, διά νά άποδείξη ό κ. Βενιζέλος ότι τό κίνημα τής Θεσσαλονίκης τό έκαμε δι' έθνικούς μόνον λόγους, καί ουχι με άρχικόν σκοπόν νά εκδιώξη τόν Βασιλέα, λέγει εις τό 29ον άρθρον του τής 23 Νοεμβρίου, ότι εις τούς ύποδεχθέντας αύτόν έν Χανίους φίλους του διαδηλωτάς, άποδοκιμάζοντας τόν Βασιλέα καί ζητωκραυγάζοντας ύπέρ τής Δημοκρατίας (καί είπομεν ότι όλοι γνωρίζετε πώς προετοιμάζονται ταύτα εις τάς βενιζελικάς διαδηλώσεις), έπέτυχεν ψυχρολουσίαν διά τών λόγων του «εϋχομαι όπως τό Στέμμα καί τήν τελευταίαν έστω στιγμήν... τραπή άποφασιστικώς πρός τήν όδόν, τήν όποιαν έπιτακτικώς ύποδεικνύουσι τά έθνικά συμφέροντα».

Καί ένώ έχυεν, ως λέγει, τήν ψυχρολουσίαν ταύτην, καί ένώ διεδήλου διά τών «Τάίμς» ότι δέν είχε έπαναστάτης καί ότι τό κίνημα του ΔΕΝ ΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ Ή ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ, συγχρόνως έτηλεγράφει έκ Κρήτης εις 'Αθήνας πρός τόν Γκυγιεμέν:

«...ΕΑΝ ΑΦΙΧΘΕΙΣ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ, ΗΝΑΓΚΑΣΘΗΝ ΝΑ ΔΗΛΩΣΩ ΟΤΙ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΜΟΥ ΔΕΝ ΕΣΤΡΕΦΕΤΟ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟ ΕΚΑΜΑ ΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΟΠΩΣ ΜΗ ΕΚΘΕΣΩ ΤΑΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΑΛΩΣ ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΣ ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΑΡΕΔΩΣΕΝ ΕΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΚΑΙ ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΩΣ».

Τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος τούτου τοῦ κ. Βενιζέλου μεταβιβάσθη ὑπὸ τοῦ Γκυγιεμέν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, τὸ ὁποῖον ἀνεκοίνωσεν αὐτὸ εἰς τὸν Ἰσβόλσκυ, οὗτος δὲ τὸ ἐτηλεγράφησεν εἰς Πετροῦπολιν τὴν 2)15 Ὀκτωβρίου καὶ εὐρίσκειτο εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1922 τῆς Ρωσικῆς Διπλωματικῆς Βίβλου.

Καὶ ἐρωτῶμεν: πότε λέγει τὴν ἀλήθειαν ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοῦς σκοποῦς τοῦ κινήματος; Εἰς τοὺς «Τάϊμς» ἢ εἰς τὸν κ. Γκυγιεμέν; Εἰς τοὺς φίλους του ὅταν τοὺς ἐξηγοῦσε τότε, ὡς λέγει, ὅτι τὸ κίνημα εἶνε ὅμοιον μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908, ἢ εἰς τὸν Γκυγιεμέν; Εἰς τοὺς σημερινοὺς ἀναγνώστας του, ὅταν λέγη ὅτι ἔχυσεν ψυχρολουσίαν εἰς τὰς ἀντιβασιλικὰς καὶ ἀντιδυναστικὰς κραυγὰς τῶν ἐν Χανίοις διαδηλωτῶν του, ἢ εἰς τὸν κ. Γκυγιεμέν;

Καὶ ἐπειδὴ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ ἀπαντήσῃ, ἀπαντῶμεν ἡμεῖς.

Εἰς τὸν ΓΚΥΓΙΕΜΕΝ!

Καὶ ἔπειτα ἀπορεῖ ὁ κ. Ν. Πολίτης εἰς τὸ πρὸς τὸν κ. Ρωμάνον προμηθεῖν τηλεγράφημά του διατὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὰς προτάσεις των περὶ ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος, δὲν ἐλάμβανον ἀπὸ τὰς ἐν ἀμχανίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου Δυνάμεις μίαν ἀπάντησιν!

Καὶ δὲν ἐτελειώσαμεν ἀκόμη.

ΑΡΘΡΟΝ 39ον

(30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.- ΔΥΟ ΕΚΑΤΟΜ. ΦΡΑΓΚΩΝ Εἰς ΤΟΝ ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΔΙΑ ἝΠΡΟΠΑ- ΓΑΝΔΑΝ Εἰς ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ.

Εἰς τὸ 29ον ἄρθρον τοῦ τῆς 23ης Νοεμβρίου ὁ κ. Βενιζέλος ἀναφέρει τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα ἐπέτυχεν ἡ Ἑλλάς, ὡς λέγει, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητός της, τὴν ἀνάκτησιν τῆς Μακεδονίας, τὸν ὀριστικὸν τίτλον κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων, τὴν ἀνάκτησιν τῆς Βορ. Ἠπείρου καὶ τὴν ἐπιδίκασιν τῆς Θράκης μέχρι Τσατάλτζας, καὶ τὴν παραχώρησιν τῆς Σμύρνης καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν Δωδεκανήσων καὶ τὴν προδιαγραφὴν τῆς τύχης τῆς Κύπρου.

Ἄς ἀφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν ὅτι τὰ περισσότερα τούτων ἦσαν ἐπὶ τοῦ χαρτίου μόνον, ὅπως ἀπεδείξαμεν ἤδη διὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ἃς ἀφήσωμεν τὸ ὅτι ἐάν δὲν ἔφερε διὰ σκευωρίας ὁ κ. Βενιζέλος τοὺς Ἀγγλογάλλους εἰς Θεσσαλονίκην, οὔτε κίνδυνος τῆς ἐλληνικῆς ἀκεραιότητος θὰ ὑφίστατο, οὔτε ἀνάγκη ἀνακτήσεως τῆς Μακεδονίας, οὔτε ἀπώλεια τῆς Βορ. Ἠπείρου, καὶ ἃς ἀπαντήσωμεν

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο τοῦ κ. Βενιζέλου. Τί θὰ ἐπάθαινε ἡ Ἑλλάς ἐάν δὲν ἐγίνετο τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Θὰ ἐπάθαινε ἀπλούστατα τὸ ἐξῆς: Θὰ ἀπετελείωνε ἡ Κυβέρνησις Ζαῖμη, ἢ ἔστω καὶ ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου, τὰς διαπραγματεύσεις μὲ τὴν Ἀντάντ καὶ θὰ ἐξήρχετο ἡ Ἑλλάς τῆς οὐδετερότητος, ὡς σύμμαχος τῆς Ἀντάντ, μὲ τὸν Βασιλέα τῆς ἐπὶ κεφαλῆς καὶ μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους ἠνωμένας, ὁπότε καὶ τὰ ἀποκτῆματα αὐτῆς θὰ ἦσαν ἀσφαλῆ καὶ ὄχι χάρτινα. Καὶ ἂν μᾶς ἐρωτήσῃ ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ποῖος σὰς ἠμπόδισε καὶ μετὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ἐξέλθῃτε τῆς οὐδετερότητος; θὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν. Σεῖς ὅστις διὰ τῶν ραδιουργιῶν σας κατεστήσατε ἀδύνατον τὸν βίον τῆς Κυβερνήσεως Ζαῖμη, κατεστήσατε ἀδύνατον τὸν βίον τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, ὅστις κατηγγεῖλατε τὸν Βασιλέα ὡς ἐχθρὸν τῆς Ἀντάντ, ἐνῶ οὗτος ἐπρότεινεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος, σεῖς ὅστις ὄχι μόνον σεῖς προσωπικῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ψευδολογιῶν τοῦ Ροκφέιυ παρεστήσατε ὅλην τὴν πολιτικὴν Ἑλλάδα, πλὴν ὑμῶν, ὡς γερμανόφιλον, ὅστις διὰ τοῦ τρόπου τούτου, παρημποδίσατε πᾶσαν πρόδοον τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Βασιλέως, τοῦ κ. Ζαῖμη, τοῦ Καλογεροπούλου, τοῦ κ. Καραπάνου μετὰ τῆς Ἀντάντ, καὶ προεκαλέσατε τὴν σχετικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα χαώδη κατάστασιν τῆς Ἀνταντικῆς διπλωματίας, τὴν ὁποῖαν τόσον παραστατικῶς περιγράφει αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Ν. Πολίτης, εἰς τὸ τηλεγράφημά του πρὸς τὸν κ. Ρωμάνον τῆς 24ης Σεπτεμβρίου (παλ. ἡμερ.) περικοπήν τοῦ ὁποῖου ἀνεφέραμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας. Ἡ μήπως θὰ ἰσχυρισθῇ ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι ὅταν θὰ ἐξήρχετο ἐκ τῆς οὐδετερότητος μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ὁ Βασιλεὺς, δὲν θὰ εἶχε τὰ πλεονεκτήματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶχεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐξεληθῶν τῆς οὐδετερότητος μὲ τὸν στρατὸν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης; Μὰ θὰ ἦτο ἀστείότης ὁ τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς! Καὶ ὅμως, ἂν δὲν τολμᾷ νὰ τὸ εἴπῃ καθαρά, τὸ λέγει ἐν ὑποκρούσει. Εἰς τὸ 29ον ἄρθρον τοῦ τῆς 23 Νοεμβρίου ἀναγράφει:

«Ἐνῶ πραγματικῶς καὶ διχασθεῖσα εἰς δύο ἡ Ἑλλάς, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβολῆς τῆς προσωπικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως, κατάρθωσε νὰ δώσῃ εἰς τὸν συμμαχικὸν στρατὸν τῆς Θεσσαλονίκης τὴν σοβαρὰν ἐκείνην ἐνίσχυσιν, ἢ ὁποῖα ἐπέτρεψε τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν διάρρηξιν τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου, ἣτις ἔφερε ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου, ὅτι ὁ πόλεμος ἐσχάθῃ διὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας».

Ἄνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Λούδενδορφ τὰς περικοπὰς αἰτίνας ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὁ πόλεμος ἐσχάθῃ διὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας, ἐκ τῆς ἀποτυχίας των κατὰ τὰς ἐν Γαλλίᾳ μάχας τοῦ 1918. Καὶ ὅτι ἀπὸ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1918 ἀνεγνώρισεν ἡ Γερμανία καὶ ἐπεζήτησε τὴν εἰρήνην καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἐπῆλθε κλονισμὸς εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἡ διάρρηξις τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου. Οὕτε δύναμαι νὰ ἐπανέρχωμαι εἰς τὰ αὐτὰ πράγματα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνίσχυσιν τὴν ὁποῖαν ἔδωκε τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὸν Συμμαχικὸν στρατὸν, χωρὶς νὰ θέλω νὰ μειώσω

τάς θυσίας τὰς ὁποίας εἰς ἕκαστος πολεμιστὴς προσέφερον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴ ἀναφέρω πῶς περιγράφει τὴν ἐνίσχυσιν ταύτην ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Σαράιγ εἰς τὴν «Παρισινήν Ἐπιθεώρησιν» τῆς 15ης Δεκεμβρίου 1919, σελ. 694—700. Δὲν θίγει τοῦτο τὸν ἕνα ἕκαστον πραγματικῶς πολεμήσαντα καὶ χύσαντα τὸ αἷμα του. Θίγει ὅμως καὶ καιριώτατα, τὸν δημιουργὸν τοῦ κινήματος τὸν κ. Βενιζέλον καὶ τὸ ἔργον του. Λέγει ὁ Στρατηγὸς Σαράιγ:

«Δὲν ἠδυνάμην νὰ μεταβῶ πρὸς ὑποδοχὴν του (τοῦ κ. Βενιζέλου) κατὰ τὴν ἀφίξιν του (δηλ. εἰς Θεσσαλονίκην). Ἡ Κυβέρνησις του δὲν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ (δηλ. ἀπὸ τὰς Δυνάμεις). Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἐγένετο Θεσσαλονικεὺς!... ἀφοῦ ἔδει νὰ συζητῶ μετ' αὐτοῦ ζητήματα ἀφορῶντα τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς, ἔπρεπε νὰ τοῦ γίνῃ καλὴ ὑποδοχὴ. Ἐλήφθησαν λοιπὸν μέτρα ὅπως ἐκραγῆ εἰς ἐνθουσιασμός. ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΣ ἢ ΟΧΙ καὶ ἔτσι ἡ ἡμέρα ἐπέρασεν ωραία!...

»Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ Βούλγαρος καθίσταται ἡ μόνη ἀπασχόλησις διὰ νὰ πολεμήσωμεν ἐχρειάζοντο στρατιῶται καὶ ἀκόμη στρατιῶται. Καὶ ἰδοὺ ἡ δυσκολία. Οἱ ἐθελονταὶ μᾶλλον ἐσπάνιζαν.

«...Ἀλλ' ὁ Βενιζέλος ἐν τούτοις δὲν ἀπέκαμνε καὶ ὡς νέος Σίσυφος, ἀπεπειρᾶτο καθ' ἡμέραν νὰ φέρῃ εἰς τὸ τέρμα τὸν πάντα ἐπανακυλιόμενον βράχον τῆς ἐπιστρατεύσεώς του. Πόσα χωρία ἐδέησε νὰ περισφιχθῶσι διὰ νὰ χορηγήσῃ τοὺς ἀνδρας ποὺ ἀπητοῦντο ἀπὸ αὐτά. Πόσοι πυροβολισμοὶ ἀντηλλάσσοντο εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ ἀλλαγῶν διὰ νὰ ἐμποδισθῶσιν οἱ ἔφεδροι ἀπὸ τοῦ νὰ φεύγῃσι διὰ θαλάσσης ἢ εἰς τὰ δάση! Πόσοι λιποτάκται ἢ ἀνυπότακτοι, ἐγίνοντο δεκτοί, ἀπεκρῦπτοντο, περιεβάλλοντο εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἄθω. Μετὰ μὲν οὖν συνεπῶς ἔφθανον εἰς τὸν σχηματισμὸν των, αἱ βενιζελικαὶ μονάδες, εἰς τὰς ὁποίας παρείχομεν, ἄλλως τε ἀποσκευὴν, ἐνδυμασίας, τρόφιμα. Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (ν. ἡμερ.), ἐν τούτοις κατωρθώθη νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ μέτωπον ἕνα τάγμα... Τὸ νὰ τεθοῦν χίλιοι ἀνδρες ἐπὶ ποδὸς πολέμου, ὅταν γίνεται ἐκκλήσις εἰς τοὺς ἐθελοντὰς ὅλης τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶνε πράγμα διὰ νὰ γεννήσῃ ἐνθουσιασμόν... ἄλλως τε ἐδέησε νὰ ἀναμεινῶμεν μέχρι τῆς 14 Νοεμβρίου ὅπως ἄλλα δύο τάγματα ἀποσταλοῦν πρὸς συνάντησιν τοῦ πρώτου τάγματος. Ἀκόμη τὴν Μάρτιον τοῦ 1917 δὲν εἶχε σχηματισθῆ παρὰ μία μεραρχία μὲ τρία συντάγματα πεζικοῦ καὶ μὲ πυροβολικὸν εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν. Τὴν 19ην Ἰουνίου, ἡ μεραρχία τοῦ ἀρχιπελάγου ἐτελείωνε τὴν ἀποβίβασίν της εἰς Θεσσαλονίκην. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως μία τρίτη μεραρχία, λεγομένη τῆς Κρήτης, συνεπλήρου τὸ ὅλον τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης... Ἦτο καὶ αὐτὸ κάτι θέβαια....»

«...Ἀλλὰ μὲ ποίαν τιμὴν ἐξηγοράζετο ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ συνδρομή; Ἀρκεῖ νὰ κάμῃ κανεὶς νὰ παρελάσῃ μερικαὶ ἀπὸ τὰς δυσκολίας τῆς ἐπιστρατεύσεως ταύτης, καὶ νὰ μὴ ἀποκρῦψῃ κανεὶς πλέον τὰ ἐπεισόδια, τὰ ὁποία ἄφηγε νὰ γεννοῦν ἢ προεκάλει ἡ Βενιζελικὴ Κυβέρνησις.»

«Ἰδοὺ τί τηλεγραφήματα ἔστειλε:

»Εἰς Κρήτην, εἰς περιοχὰς αὐτῆς, ἡ ἐπιστράτευσις παρουσίαζε μετρίαν μόνον ἀπόδοσιν. ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΣ ΝΑ

ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΖΗΛΟΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΩΣΑΤΕ ΤΟΥΣ ΒΟΗΘΗΜΑ ΕΚ 500 ΔΡΑΧΜΩΝ».

»Εἰς τινὰς νήσους, οὐρλιαζαν, ὅτι δὲν ἐννοοῦσι νὰ ὑπακούσῃσι παρὰ εἰς διαταγὴν τοῦ Βασιλέως. ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΤΟΥΣ ΚΡΗΤΑΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΑΣ».

»Εἰς Μυτιλήνην, μία κωμόπολις ἐξεγείρεται. «ΖΗΤΩ ΕΝΑ ΛΟΧΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΕΚΚΡΕΜΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ».

»Ἐν Κρήτῃ ὁ Βενιζέλος διατάσσει νὰ πληρῶνῃνται τὰ ἐπιχορηγήματα προτοῦ οὔτοι νὰ προσέλθῃσι.

»Εἰς τὴν Σάμον Κυβερνητικὸς ἀντιπρόσωπος διὰ νὰ κάμῃ νὰ σπεύσωσιν οἱ μὴ προσερχόμενοι, προτείνει νὰ δοθῇ ὑπόσχεσις γαιῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. «ΕΑΝ ΕΙΝΕ ΑΝΑΓΚΗ, ΤΗΛΕΓΡΑΦΕΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΕΙΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ, ΚΑΜΕΤΕ ΝΑ ΚΥΡΙΑΡΧΗΣΗ Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ».

»Καὶ ὅταν ὁ Ζοννάρ φθάει εἰς Ἑλλάδα διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἐξωσιν τοῦ Βασιλέως, 700 ἀνδρες τῆς Μεραρχίας Ἀρχιπελάγου φεύγουσι λιποτακτοῦντες....»

Αὐτὴ ἦτο ἡ στρατιωτικὴ συμβολὴ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης! ὅπως τὴν περιγράφει ὄχι ἄλλοις τῖς, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Σαράιγ τῷ 1919.

Ἐὰν ὅμως ἐξήρχετο ὁ Βασιλεὺς τῆς οὐδετερότητος, ὅπως ἠθέλε καὶ ἐπρότεινε καὶ ὁ ἴδιος προσωπικῶς καὶ διὰ τοῦ κ. Ζαίμη καὶ διὰ τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, ἡ στρατιωτικὴ συνδρομὴ εἰς τοὺς Συμμάχους θὰ ἦτο ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς στρατός, πειθαρχῶν καὶ παρεσκευασμένος. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸ ἠθέλεν ὁ κ. Βενιζέλος, διότι τότε πῶς θὰ ἐξεδίωκε τὸν Βασιλέα;

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ 28ον ἄρθρον τοῦ τῆς 22ας Νοεμβρίου περιγράφει μελοδραματικῶς τοὺς δισταγμοὺς τῆς συνειδήσεώς του, κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν του πάλιν προτοῦ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκινήσῃ διὰ τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ προσθέτει. «Ἀλλ' ἂν ὑπελείπετο ἀκόμη καὶ ὁ ἐλάχιστος δισταγμός, τοῦτον διεσκεδάσεν ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος εἰς Θεσσαλονικὴν». Θέλει νὰ εἰπῇ ὅτι ἡ ἔκρηξις τοῦ κινήματος εἰς Θεσσαλονικὴν τῆς 17ης Αὐγούστου ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ του καὶ ὄχι κατ' ἐντολήν του. Ἀστυεῖται; Ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸ 27ον ἄρθρον τοῦ τῆς προηγουμένης ἡμέρας 21ης Νοεμβρίου, ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐκθιαστικῶν ἀπειλῶν τοῦ Σαράιγ πρὸς τὸν κ. Ἄλ. Ζάνναν, ὅτι θὰ ἐγκαταστήσῃ σερβικὴν διοίκησιν ἐν Θεσσαλονικῇ, προφανῶς διὰ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἐπισπεύσωσιν τὸ κίνημα ποὺ ἀπὸ τόσον καιρὸν ὑπέσχαντο, λέγει: «Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πληροφοριῶν τούτων ἀπεφασίσθη ἡ ἄνευ ἀναβολῆς δρᾶσις ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915». «Ὡστε ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915, μῆνας πολλοὺς πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Ροῦπελ, πολὺ περισσοτέρους πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν, καὶ ἀκόμη περισσοτέρους πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ Καβάλλας ἐσχεδιάζετο τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης! Ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἄνευ συμμετοχῆς του ἐσχεδιάζοντο ταῦτα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915;

Καί τότε πῶς ἐξηγεῖ τὸ τηλεγράφημα ποῦ ἔστειλεν ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Δεμίδωφ τὴν 8)21 Φεβρουαρίου 1916 πρὸς τὴν Κυβέρνησιν του (Ρωσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος, ἔκδοσις 1922, ἀρ. 106) καὶ ἔχον ὡς ἐξῆς: «ΠΛΗΡΟΦΟΡΟΥΜΑΙ ΛΙΑΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΩΣ ΕΚ ΠΗΓΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ, ΟΤΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΘΕΣΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΤΟ ΠΟΣΟΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΩΝ ΦΡΑΓΚΩΝ, ΠΡΟΩΡΙΖΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΣΤΡΑΤΩ;...»

Οἱ δὲ ἀναγνώσται μας οἱ συνηθισμένοι μὲ διπλωματικὰ ἔγγραφα, γνωρίζουν τί ἐννοοῦν οἱ πρέσβεις ὅταν λέγουν ὅτι ἔχουν τὰς πληροφορίας των ΕΚ ΠΗΓΗΣ ΑΣΦΑΛΟΥΣ.

Τί εἶδους προπαγάνδαν ἔκαμεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ μὲ τὰ δύο αὐτὰ ἑκατομμύρια φράγκων ἰσοδυναμοῦντα μὲ 45 περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν, ἀπὸ τῆς 8ης Φεβρουαρίου 1916 καὶ πέραν; Δὲν θὰ μᾶς τὸ εἶπη ποτέ; Δὲν θὰ μᾶς δώσῃ ἐξηγήσεις ὡστε νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ πλανᾶται τοιαύτη φοβερὰ κατηγορία ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς, πάντας, εἴτε φίλους, εἴτε ἐχθροὺς, θέλομεν νὰ θεωρῶμεν πάντοτε ἀνωτέρους τοιούτων ὑπονοιῶν; Οἱ φίλοι τοῦ ἀξιωματικοῦ δὲν θὰ θελήσουν νὰ τοῦ ζητήσουν δημοσίᾳ ἐξηγήσεις καὶ λογαριασμὸν ἀκόμη, ποῦ ἔδαπανήθησαν ἐν τῷ στρατῷ τὰ δύο ἑκατομμύρια γαλλικῶν φράγκων;

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ δισταγμοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ ἡ ψυχικὴ του ἀγωνία, προκειμένου νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνάληψιν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης! Καὶ δὲν διστάζει νὰ παραβάῃ εἰς τὸ 28ον ἄρθρον τοῦ τῆς 22ας Νοεμβρίου τοὺς δισταγμοὺς του (!) πρὸς τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Θεανθρώπου πρὸ τῆς ἀγωνίας τοῦ Σταυροῦ! Δὲν λείπει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ μᾶς εἶπη καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ὅτι περιλυπος ἐγένετο ἡ ψυχὴ του ἄχρι θανάτου, ὅταν ἐξεκίνησε διὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης!

Καὶ τοὺς μὲν δισταγμοὺς τοῦ Θεανθρώπου ἔλυσεν τὸ μαρτύριον του καὶ τὸ κάρφωμα ἐπὶ τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

Τοὺς δὲ δισταγμοὺς τοῦ κ. Βενιζέλου ἔλυσεν... ὁ κουρέας τοῦ κ. Λεων. Ἐμπειρικού, ὁ γνωστότατος εἰς τοὺς Ἀθηναίους Σουβλῆς.

Δὲν ἀστειευόμεθα. Τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὰ 27ον καὶ 28ον ἄρθρα του, τῆς 21ης καὶ 22ας Νοεμβρίου, ὅπου μᾶς διηγεῖται τὰς μακρὰς συνομιλίας τοῦ Σουβλῆ μὲ τὸν κ. Λεων. Ἐμπειρικού, ὅταν τὸν ἐξύριζεν. Καὶ μᾶς κάμνει ἀθέλητα νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ περὶ τοῦ κ. Βενιζέλου φαιδρολογήματα τοῦ ἴδιου Σουβλῆ, ὅταν ἐξύριζε τὸν Βασιλέα, διότι ἐξύριζε καὶ τὸν Βασιλέα! Καὶ ἐπιλέγει ὁ κ. Βενιζέλος, θέτων ἐν τῇ διηγῆσει του, τέρμα εἰς τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς ἀγωνίας τῆς συνειδήσεώς του: «Ἡ συνομιλία τοῦ κουρέως μὲ τὸν κ. Ἐμπειρικού εἴτε ἔλαβε πραγματικῶς χώραν, εἴτε ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου, εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς ποῖαν συγκλονιστικὴν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε».

Ἀθάνατε Σουβλῆ! Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην φαιδρότητα ποῦ μᾶς παρέσχες, μετὰ τόσα ἔτη, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι!

Καὶ καταλήγει ὁ κ. Βενιζέλος:

«Ὁ κ. Μεταξᾶς γνωρίζει ὅτι τὸ κοινὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται εἶνε τὸσον ἀποτυφλωμένον ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν ποῦ τοῦ εἶχε κάμει τὸ ἐπιτελεῖον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐνεαεμῆνου ἀπολέμου ἐπιστρατεύσεως, ὡστε νὰ τολμᾷ ἀκινδύνως νὰ τοῦ προσφέρῃ τὴν πνευματικὴν τροφὴν τῆς τελευταίας ἀρθρογραφίας του».

Τόσον ὀλίγον γνωρίζει ὁ κ. Βενιζέλος ἡμᾶς τοὺς ἀντιβενιζελικούς; Μετὰ τόσα καὶ τόσα ἀκόμη δὲν κατώρθωσε νὰ μᾶς μᾶθῃ;

Καὶ μὲ τοιαύτην ἀγνοίαν τῶν ἰδικῶν μας προσώπων καὶ πραγμάτων ἐμφανίζεται ἐκάστοτε διακηρύττων ὅτι θὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα;

ΑΡΘΡΟΝ 400Ν

(2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΑΙ ΣΚΕΥΩΡΙΑΙ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.-ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΣΥΓΧΩΡΕΙ ΤΑΣ ΝΙΚΑΣ ΤΟΥ 1912-1913

Εἰς τὰ τρία ἄρθρα τὰ προηγηθέντα τοῦ σημερινοῦ ἄρθρου μας ἀπεδείξαμεν ἀναλύοντες αὐτὰ ταῦτα τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπηντῶμεν διὰ τῶν ἐν λόγῳ τριῶν ἄρθρων μας, ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ ὑποκινήσαντος τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ἦτο ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως. Ἐξηγάγομεν δὲ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῶν μυχιῶν αὐτοῦ σκέψεων. πρὸς τὸν Γκυγιεμέν.

Ἡ πρόθεσις του αὕτη ἦτο παλαιά. Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνέκαθεν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλλην ἐξουσίαν πλην τῆς ἰδικῆς του. Ἀκόμη καὶ τώρα ἀπὸ τὴν αὐτὴν ὀρεξιν ἀγεται. Θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἀνεχθῇ ἓνα Βασιλέα ὄχι συνταγματικὸν οὔτε κοινοβουλευτικὸν, ἀλλὰ τελείως εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὑποτεταγμένον. Ὑποτεταγμένον εἰς τὸν κ. Βενιζέλον εἴτε οὗτος ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ εἴτε ὄχι.

Ἔτσι ἠννοεῖ καὶ ἐννοεῖ ὁ κ. Βενιζέλος τὸν Ἀνώτατον Ἀρχοντα τῆς Χώρας. Καὶ σήμερον τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἔτσι τὸν ἐννοεῖ. Ἄς ἐνθυμηθῶν οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι τώρα ἐσχάτως, μὲ τὴν κρίσιν περὶ τὸ Προεδρικὸν ζήτημα, ὁ κ. Βενιζέλος, ἀπῆται ἀπὸ τὸν κ. Ζαῖμην νὰ μὴ ἐκδώσῃ τὸν ἐκλογικὸν νόμον, καὶ νὰ παραβῇ τὰς ἐκ τοῦ ἄρθρου 72 τοῦ σημερινοῦ Συντάγματος ρητὰς ὑποχρεώσεις του, ὅπως διὰ τούτου προκληθῇ ἡ πτώσις τῆς Κυβερνήσεως Τσαλδάρη, καίτοι αὕτη εἶχε τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ κ. Ζαῖμης δὲν ὑπέκυπτεν εἰς τοιαύτην ἐξωφρενικὴν ἀπαίτησιν κατήγγελλεν αὐτὸν καθημερινῶς ὡς παραβιάζοντα τὸ Σύνταγμα, ὡς ἀνίκανον διὰ τὸ Ἀνώτατον ἀξίωμα κτλ, κτλ. Δηλαδὴ εἶχεν ἀρχίσει ἐναντίον του ἐν μικρῷ ὅ,τι εἶχε κάμει ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς μέγα. Οὔτε βεβαίως θὰ ἠουχάσῃ εἰς τὸ μέλλον. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι τώρα δὲν ὑπάρχουσι ξενικὰ στρατεύματα ἐν

τῆ χώρα, ὅπως ἐπικαλεσθῆ τὴν βοήθειάν των, ἐλλείπει βοήθειας ἐκ μέρους τῆς λαϊκῆς θελήσεως.

Διότι καὶ τότε, ἀνευ τῆς συνδρομῆς τῶν ξένων στρατῶν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τίποτε ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Αἱ νίκαι τοῦ 1912—1913 καὶ τὰ εὐτυχεῖς ἀποτελέσματα τῶν πολέμων ἐκείνων, ὀφειλόμενα ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐξουδετερώθησαν καὶ ἐκαλύφθησαν τὰ πολιτικά σφάλματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ κ. Βενιζέλου, ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ στερεώσουν τὸν Κωνσταντίνον ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει κατὰ τρόπον ὥστε ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἠδύνατο οὔτε κἀν νὰ σκεφθῆ νὰ στραφῆ κατ' αὐτοῦ. Δηλαδή ἐάν δὲν συνέβαιναν ὁ μέγας πόλεμος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διαβίων ἐν εἰρήνῃ ἠθελε στρέψει τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς ἕτερον παρὰ τὸν κ. Βενιζέλον πολιτικόν, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκβιάζῃ δι' ἀπειλῶν τὸ Στέμμα, κατὰ τὰ συνηθισμένα, ὅπως ὑποτάξῃ ὡς ἀντιπολιτευόμενος τὰς ἐνεργείας τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν θέλησίν του, οὔτε π. χ. νὰ ἐκβιάσῃ ὅπως κατὰ τὸ 1928 τὸν Ἀνώτατον Ἀρχοντα νὰ ὑπογράψῃ διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου νὰ μεταβάλῃ ἄρδην τὴν ἐκλογικὴν νομοθεσίαν, οὔτε ὅπως τὸ 1934' νὰ ἐπιζητῆ νὰ ἐκβιάσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Βασιλέως ὅπως τὰς τοῦ κ. Ζαΐμη. Ἐνῶ ἕνα ἀδύνατον Βασιλέα θὰ ἠδύνατο ἀπειλῶν ἐκαστοτε ταραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις νὰ ἐλπίζῃ νὰ τὸν εἶχε ὑποχείριον. Θὰ εἶχομεν δηλαδή μετὰ τὸ 1912—1913, ἀνευ τοῦ μεγάλου πολέμου, πράγματι μίαν Βασιλευομένην Δημοκρατίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὡς πᾶς πολιτικὸς, θὰ εἶχε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὴν θέσιν του, ἀλλὰ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶνε ὁ Κυρίαρχος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὰ πάντα θὰ ἠδύνατο νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὸν Κωνσταντίνον πλὴν τῶν νικῶν τοῦ 1912—1913.

Τόσον δὲ ἰσχυρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀποστροφή του πρὸς τὴν νικηφόρον ἐνέργειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ὥστε καὶ ἀργότερα καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ τώρα ἀκόμη, πᾶσα προσπάθεια ὑπὸ τῶν ἐξυμνησθέντων τὸν κ. Βενιζέλον κατεβλήθη καὶ καταβάλλεται ὥστε νὰ μειωθῆ ἡ ἀξία τῶν νικῶν ἐκείνων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως ἡ κατ' αὐτὰς ἐνέργεια τοῦ Κωνσταντίνου. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν π. χ. ἐπλάσθη τὸ παραμύθιον τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως ἀναγκάσῃ τὸν Κωνσταντίνον νὰ προελάσῃ εἰς Θεσσαλονίκην τὸ 1912, διατάζοντα δῆθεν καὶ τὰ τόσα ἄλλα παραμύθια τῶν στρατηγικῶν σφαλμάτων, τινὰ τῶν ὁποίων εδρον ἀπήχησιν καὶ εἰς ἐπίσημα ἱστορικὰ συγγράμματα. Ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπάρχουν ἀναγνωσματάρια τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ἐγκριθέντα εἰς παρελθόντα ἔτη, μὴ ἀναφέροντα οὐδὲ κἀν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅστις διώκει τὸν στρατὸν τοῦ ὁποίου ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ ἀναγράφουσι τὴν δρᾶσιν.

Ὁ μέλλον ἱστορικὸς, ὅστις θεβαίως θὰ ἀνασηκώσῃ τὸν πέπλον τὸν καλύπτοντα τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τῶν πολέμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν γνωρίζομεν πῶς θὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀνίερρον αὐτὴν προσπάθειαν, τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας καὶ σημασίας ἐλληνικῶν νικῶν πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τῆς μειώσεως τοῦ γοήτρου ἐνὸς νεκροῦ πλέον ἡγεμόνος.

Ἄλλὰ τότε αἱ ἀναμνήσεις ἦσαν πρόσφατοι καὶ ζωνταναί. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος ἔδει νὰ ὑποταχθῆ εἰς αὐτάς, ἐκτὸς ἐάν τοῦ παρουσιάζετο εὐκαιρία νὰ εὕρῃ ἀλλαχόθεν τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως βοήθειαν, τὴν ὁποίαν δὲν τοῦ ἔδιδεν ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

Καὶ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην τοῦ παρέσχεν ὁ μέγας πόλεμος.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφρόντισε μετὰ μεγάλης δεξιότητιος νὰ γεννηθῆ ἀμφιβολία εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Συμμάχων ὡς πρὸς τὰς πραγματικὰς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐνεφανίζετο ὡς ὀρμητικῶς ἐξωθῶν πρὸς ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων, ἀποδίδων ἐκαστοτε τὴν συγκράτησιν τῆς ὀρμητικότητος αὐτοῦ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον, πράγματα ὅμως ἐσωτερικῶς καὶ οὗτος διστάζων, μέχρις οὔ, πληροφορούμενος ὅτι ἡ δυσφορία τῶν Συμμάχων διὰ τὴν περίσκεψιν τοῦ Βασιλέως ἤρχισε νὰ περιλαμβάνῃ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὡς ἀνεχόμενον τὴν διστακτικότητα ταύτην, ἀπέρριψε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 τὸ προσωπεῖον εἰς τὸ ζήτημα τῶν Δαρδανελλίων.

Ὁ ἴδιος, εἰς τὰ τελευταῖα του ἄρθρα, ὁμολογεῖ ὅτι ἀπὸ τότε ἐσκέφθη τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ὡς μὴ τηροῦντος τὰς κοινοβουλευτικὰς του ὑποχρεώσεις. Ἄλλὰ ἐγνώριζεν ὅτι εἰς τοιαύτην ἐξέγερσιν δὲν ἠδύνατο νὰ παρασύρῃ τὸν λαόν. Καὶ ναὶ μὲν προσεπάθησε νὰ ἐπισύρῃ τὰς ὑπονοίας τῆς Ἀντάντ κατὰ τοῦ Βασιλέως ὡς γερμανοφίλου, ἀλλὰ ἐγνώριζεν ὅτι αἱ ὑπόνοιαι αὗται μόναι δὲν ἠδύναντο νὰ μεταφρασθῶσιν εἰς βοήθειαν τῶν στρατῶν τῆς, ὅπως δι' αὐτῶν ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως. Ἡ κυριαρχία καὶ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ἦσαν εἰσέτι ἀπαρασβίαστοι.

Τὰ πράγματα ὅμως μετεβλήθησαν ὅταν, διὰ τῆς σκευωρίας τὴν ὁποίαν ἀφηγήθημεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, κατάρθωσε νὰ φέρῃ τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχεν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους τὸν ξένον στρατὸν, ὅστις θὰ τοῦ ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς σκοποὺς του. Ἐγνώριζεν ὅμως ὅτι αἱ διαθέσεις τῶν Δυνάμεων δὲν ἔφθανον μέχρις ἐκδιώξεως τοῦ Βασιλέως.

Εἶχον αὗται βασίμους ἐλπίδας ὅτι θὰ ἤρχετο στιγμή, καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντίνος θὰ ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ταῖς ἐμπνεύσῃ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντίνος ἦτο παραδεδομένος εἰς τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνεννοημένος μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ἀντάντ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν. Μόνον οὕτω ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν διὰ τοῦ ξενικοῦ στρατοῦ ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως. Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐγέννα τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Συμμάχους. Ὁ Δενὺ-Κοσσέν, ἀπερχόμενος ἐξ Ἑλλάδος ἐδήλου τὴν 16)29ην Νοεμβρίου 1915 εἰς τὴν «Ντὰϊηλυ Μαίηλυ» τοῦ Λονδίνου, ὅτι ΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΔΕΝ ΕΙΧΟΝ ΟΥΔΕΜΙΑΝ ΑΛΛΗΝ ΠΗΓΗΝ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΕΡΙΔΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἀκόμη τὴν 12)25 Δεκεμβρίου, ἔγραψεν ὅτι «ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντίνος ἐδήλωσεν εἰς τὸν Δενὺ — Κοσσέν καὶ εἰς τὸν λόρδον Κίτσεναρ ὅτι τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα οὐδεμίαν ἐχθρικὴν πράξιν ἐκ μέρους

της 'Ελλάδος είχαν να φοβούνται. ΟΥΔΟΛΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥΜΕΘΑ ΝΑ ΘΕΣΩΜΕΝ ΥΠΟ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΝ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ὅστις πρὸ ὀλίγων μηνῶν μᾶς προσέφερε τὴν βοήθειαν τοῦ στρατοῦ του κατὰ τῆς Τουρκίας ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΗΡΚΕΙ ΝΑ ΑΚΟΥΣΩΜΕΝ ΤΑΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΔΙΑ ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΩΜΕΝ ΤΗΝ ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΝ ΔΙ' ΗΜΑΣ ΔΟΛΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΥ ΤΟΥ ΚΟΒΟΥΡΓΟΥ».

Καὶ ταῦτα, μολονότι εἶχεν ἤδη ἀρχίσει διὰ τῶν μέσων ποῦ κατωτέρω θὰ ἐκθέσωμεν, ἡ συστηματικὴ δηλητηρίασις τῶν Συμμάχων κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Πλὴν τούτων, ὀλίγον ἔλειψεν, ἡ ἐλπίς τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ ἐκ τῆς παρουσίας τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων ἐν Θεσσαλονίκῃ νὰ ματαιωθῇ ἐντελῶς. Διότι καθ' ὄλον τὸν Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1915 συνεζητεῖτο μεταξὺ τῶν Συμμάχων ἡ τελεία ἀποχώρησις τῶν Ἀγγλογάλλων ἐκ Θεσσαλονίκης. Ὁ Κίτσεναρ ἐπέμεινεν εἰς τοῦτο ἐντονώτατα. Αὐτὸς οὗτος ὁ Κλεμανσώ ἦτο ἀντίθετος τῆς συνείσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Οἱ στρατιωτικοὶ κύκλοι τῶν Συμμάχων ἔρρεπον μᾶλλον εἰς τὴν μὴ διατήρησιν τοῦ Συμμαχικοῦ στρατοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ὁ Μπριὰν ὅμως, τῆς κυβερνήσεως τοῦ ὀπισθοῦ ἡ τύχη ἐξηρτάτο ἐκ τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἐπέμεινε, καὶ κατώρθωσε τὴν διατήρησιν αὐτῆς, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἄρῃ ὀλοτελῶς, οὔτε τῶν Ἀγγλων τοὺς δισταγμοὺς, οὔτε νὰ καταπαύσῃ τὴν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀντιπολίτευσιν τοῦ Κλεμανσώ.

Ὁ κ. Βενιζέλος, ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων, ἐντόνους κατέβαλλε προσπάθειας, ἰδιαίτερας φυσικὰ πρὸς διατήρησιν τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ. Αἱ δηλώσεις αὐτοῦ, αἱ ἰδιαίτεραι πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν, αἱ γενόμεναι τὴν 5)18 Δεκεμβρίου 1915 καὶ τηλεγραφηθεῖσαι παρὰ τοῦ τελευταίου εἰς Παρισίους, εἶνε χαρακτηριστικώταται. Εἶνε ἐκεῖναι τῶν ὁποίων τμῆμα μόνον ἀνεφέρομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφεται ἡ συμβουλὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως οἱ Σύμμαχοι πεινάσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Συνεχίζων, παρίστανεν, ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοῦ Γκυγιεμὲν τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα διὰ τοὺς Συμμάχους ἐκ τῆς συνέσεισεως τῆς παραμονῆς τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ παραθέτων φανταστικὸς ἀριθμοὺς στρατῶν καὶ στρατηγικὰ σχέδια καὶ ὑποσχόμενος ὅτι ΤΟΤΕ ΘΑ ΕΞΕΚΑΘΑΡΙΖΕ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ καὶ ἀναλαμβάνων αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν, θὰ προσέφερε τὴν βοήθειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τέλος πάντων, με ἀρκετὰ θάσσανα κατωρθώθη νὰ ληφθῇ ἡ ἀπόφασις ὑπὸ τῶν Συμμάχων τῆς παραμονῆς τῶν Ἀγγλογάλλων εἰς Θεσσαλονίκην.

Εἶχεν οὕτω ὁ κ. Βενιζέλος τὸ μέσον τῆς ξενικῆς συνδρομῆς εἰς χεῖρας του. Ἄλλ' ὡς εἶπομεν, διὰ νὰ καταστῇ τοῦτο ἐνεργὸν διὰ τοὺς σκοποὺς του ἔδει νὰ πεισθῶσιν οἱ Σύμμαχοι ὅτι ὁ Βασιλεὺς, οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες πλὴν τοῦ κ. Βενιζέλου, τὸ Ἐπιτελεῖον, ὅλοι ἦσαν ἐχθροὶ τῆς Ἀντάντ συνεννοημένοι με τοὺς Γερμανοὺς πρὸς καταστροφὴν τῆς.

Ἄπλαϊ καταγγελίαι τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἤρκουν. Εἶδατε πῶς

ἠνύνησε ταύτας ὁ Δενὺ-Κοσσὲν. Ἐχρειάζετο ὀλόκληρος σκηνοθεσία, ὅπως αἱ καταγγελίαι αὗται προέρχωνται ἐξ αὐτῶν τῶν τάξεων τῶν Συμμάχων καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι διπλωματικῶν καὶ στρατιωτικῶν πρακτόρων των. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἔθετεν αὐτοὺς εἰς πρώτην γραμμὴν, αὐτὸς δὲ θὰ εἶπετο. Ἡ ἐνέργειά του θὰ συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰς ἀδυναμίας τῶν προσώπων αὐτῶν, τὰ ἐλαττώματά των, καὶ τὰς προκαταλήψεις των.

Τὰ πρόσωπα, ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως ἐστηρίχθη ἦσαν τρία: Ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Γαλλίας Γκυγιεμὲν, ὁ στρατηγὸς Σαράϊν καὶ πρὸ παντὸς ὁ Ρακφέιγ.

Εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ἀφήγησιν τῆς δράσεως τῶν προσώπων τούτων, θὰ στηριχθῶμεν εἰς τὰς κρίσεις αὐτῶν τούτων τῶν Γάλλων, περὶ τῶν προσώπων τούτων καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν. Εἰς τὰς κρίσεις τοῦ Μπριὰν καὶ τοῦ Ζονάρ. Εἰς τὰς κρίσεις τοῦ Δαρτιζ-ντὺ Φουρναί. Εἰς τὰς κρίσεις τῶν Γάλλων ἱστορικῶν.

Ὁφείλομεν ὅμως προκαταρκτικῶς νὰ κάμωμεν μίαν διάκρισιν. Θὰ ἦτο πλάνη μεγάλη ἐὰν οἱ Ἕλληνες τὴν εὐθύνην τῆς δράσεως τῶν προσώπων τούτων ἐπερρίπταμεν εἰς τοὺς κυβερνῶντας τότε τὴν Γαλλίαν, ἀκόμη δὲ μεγαλύτερα, ἐὰν τὴν ἐπερρίπταμεν εἰς τὸν γαλλικὸν λαόν. Τούναντιον, θὰ ἴδωσιν οἱ ἀναγνώσται μας ἐκ τῶν κειμένων ποῦ θὰ παραθέσωμεν, πῶς καὶ ἡ Κυβέρνησις ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη παρεπλανήθησαν παρὰ τῶν προσώπων τούτων καὶ παρεσύρθησαν, ἀδικήσασαι ἐν τῇ πλάνῃ των τὴν μεγάλην πλειονότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, δηλ. τὴν Ἑλλάδα. Θὰ ἴδωσιν οἱ ἀναγνώσται μας ἐκ τῶν μαρτυριῶν αὐτῶν τούτων τῶν Γάλλων, πῶς ὅταν τὸ κακὸν εἶχε γίνεαι πλέον, ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ αὐτοὺς τούτους τοὺς Γάλλους ποῖοι τοὺς παρεπλάνησαν, δυστυχῶς ἀργὰ πλέον. Ὡστε ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες νὰ εἴμεθα δίκαιοι καὶ νὰ μὴ ὑποπίπτωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν πλάνην ὅτι διὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα εἰς τὸν τόπον μας δεινὰ, τὰ προελθόντα ἐκ τῆς σφαλερᾶς ἐνεργείας τῶν προσώπων τούτων εὐθύνεται τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος, τοῦ ὁποίου αἱ συμπάθειαι πρὸς τὴν χώραν μας ὑπῆρξαν πάντοτε μεγάλαι καὶ ἄλλο τόσον μεγάλαι αἱ συμπάθειαι ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτό. Ἴσως ἴσως καὶ ἡ εὐθύνη τῶν προσώπων τούτων εἶνε ἠλαττωμένη, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις ὅτι Ἕλλην πολιτικὸς καὶ ἀρχηγὸς μεγάλου κόμματος ἦτο ἐκεῖνος ὅστις ἐπηρέασεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξέθθησεν εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας νομίζοντες ὅτι οὕτω ἐξυπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος των, ἐνῶ πράγματι ἐξυπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τοῦ πολιτικοῦ τούτου. Τούτου καὶ μόνον τοῦ Ἑλληνος πολιτικοῦ, τοῦ κ. Βενιζέλου, ἡ εὐθύνη ἀπέναντι ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐνδιαφέρει ἡμᾶς. Καὶ ἔχομεν ὅλοι τὸ δικαίωμα καὶ τοῦ μᾶλλον, ὅσον ἐνῶ ἡμεῖς ἠγωνιζόμεθα νὰ ρίψωμεν εἰς λήθη τὸ παρελθὸν καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐσιωπῶμεν ἔρχεται οὗτος μετὰ πάροδον εἰκοσαετίας περίπου, ἀπρόσκλητος, διὰ νὰ καταγγεῖλῃ εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν γενεάν, δηλαδὴ εἰς τὰ τέκνα μας, ἡμᾶς, τοὺς πατέρας των, ὡς προδότας καὶ ἀρνησιπάτριδας, προκαλῶν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν συζήτησιν καὶ ξαναζωντανεύων τὸ παρελθὸν καὶ τὸν διχασμὸν μόνον καὶ μόνον διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἐπέ-

κείντο έκλογαί και ήθελε νά φωτίση, ως λέγει, νά τυφλώση όμως πράγματι, την νέαν ταύτην γενεάν, ή όπως την μεταφράζει, τας δέκα τρείς νεωτέρας κλάσεις των Έλλήνων ψηφοφόρων, διότι περί ψήφων κυρίως ένδιαφέρεται, και ουχί περί τής Ιστορικής αληθείας.

ΑΡΘΡΟΝ 410Ν
(3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**Η ΕΚΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΕΙΧΕΝ ΑΠΟΦΑΣΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΟΥ
1916! Ο ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΡΟΛΟΣ
ΤΟΥ ΠΛΩΤΑΡΧΟΥ ΡΟΚΦΕΪΓ**

Είνε αδύνατον νά εισέλθωμεν εις όλας τας λεπτομερείας όλων των ένεργειών, εις άς τή ύποκινήσει του κ. Βενιζέλου προέβησαν τα πρόσωπα άτινα προεμνημονεύσαμεν, παρασύραντα την γαλλικήν κυβέρνησιν και την δημοσίαν γαλλικήν γνώμην εις δρόμον έντελώς αντίθετον πρὸς τὸ δίκαιον και πρὸς τὰ συμφέροντα τής Γαλλίας. Ὁ φόρτος των έπισήμων έγγραφων των πιστοποιούντων τας ένεργείας ταύτας είνε τόσον μέγας, ὡστε είνε αδύνατον νά τὰ περιλάβωμεν ὅλα εις τὸν περιωρισμένον ᾠρον των άρθρων τούτων. Είνε άλλως τε ὅλα δημοσιευμένα εις πλήθος θιβλίων έκδοθέντων εις τὸ έξωτερικόν, αποτελούντα πολύτιμον ὕλικόν διά τὸν μέλλοντα Ιστοριογράφον. Ἡμεῖς κατ' ανάγκην, θά περιορισθῶμεν εις τὰ σημαντικώτερα έξ αὐτῶν, άτινα ἀρκούσι διά νά ἀποδείξωμεν τήν θέσιν μας. Δηλαδή, ὅτι ὅλη ή ένέργεια του κ. Βενιζέλου ή καταλήξασα εις τὸ κίνημα τής Θεσσαλονίκης ένα είχε κύριον σκοπόν: Τήν έκδίωξιν του Βασιλέως

Προτοῦ εισέλθωμεν εις τας χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας του θέματος τούτου, ᾗς ἴδωμεν πῶς χαρακτηρίζουν τὰ δράσαντα πρόσωπα αὐτοῖ οὔτοι οἱ Γάλλοι συμπατριῶται των.

Τήν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, ὁ Μπριάν, ὅταν πλέον άντελήφθη ἀργά, ποῖαι ήσαν ἀπὸ ἔτους αἱ τάσεις και αἱ ένέργειαι του Γκυγιεμέν, τηλεγραφεῖ πρὸς αὐτὸν (ἀριθ. έγγραφου 996—997, ἐν τοῖς γαλλικοῖς ἀρχείοις):

«Ἡ νοοτροπία σας μοῦ φαίνεται ὅτι πολὺ ὀλίγον είνε εὐνοϊκή πρὸς λύσιν ἀποτελεσματικὴν τής λεπτῆς θέσεως των συμμάχων ἔναντι τής Ἑλλάδος. Ἀφοῦ κατεδικάσατε τὸν κ. Ζαίμην, βεβαιοῖτε ὅτι ἔκτος του κ. Βενιζέλου, τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις θεωρεῖτε ὡς ἀποκλειόμενον κατὰ τήν στιγμὴν αὐτήν, οὐδεὶς ἕτερος δύναται νά είνε Κυβέρνησις εὐνοϊκή πρὸς ἡμᾶς, και συμπεραίνετε ὅτι καλύτερον είνε νά θεωρήσωμεν τοὺς άλλους ὡς ἐχθρούς, διά νά εὐνάμεθα με ἀποφασιστικὴτητα νά τοὺς έκδίωξωμεν. Προτείνετε οὕτω τήν πρὸς τὸ χειρότερον πολιτικὴν, ή ὁποία ὁμως μοῦ φαίνεται ὅτι είνε ή μάλλον ἐπικίνδυνος διά τοὺς συμμάχους ἐν Ἑλλάδι, και ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ὙΠΟΤΑΣΣΕΤΕ ΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ. ΕΠΙΜΕΝΩ ΝΑ ΣΑΣ ΕΠΑΝΑΛΑΒΩ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΞΕΛΘΗΤΕ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ ΑΥ-

ΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΑΥΣΜΟΥΣ, και νά μη λησμονήτε ὅτι ή ἐχθρική προπαγάνδα δὲν παύει ἀπὸ του νά μάς παριστᾷ ὡς διαρκεῖς ὑποκινήτας ἀταξιῶν και ἐπαναστάσεων».

ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ Ο ΜΠΡΙΑΝ:

«Εἰς γενικὰς γραμμάς σᾶς συνιστῶ ἐπίσης νά μη μοῦ μεταβιθάξετε παρὰ εἰδήσεις ἀσφαλεῖς και ἐξηλεγμένας, ἀφοῦ αὐται ἀποτελοῦν τήν θάσιν των ένεργειῶν μας πρὸς τας άλλας Κυβερνήσεις. Ἐάν αὐται ἀντιληφθῶσιν ὅτι αἱ πληροφορίες μας είνε ψευδεῖς ή ἔστω και ὑπερβολικαί (ὅπως δυστυχῶς συμβαίνει), θά σκεφθῶμεν ὅτι θέλωμεν νά τας έξαπατήσωμεν, ΔΙΑ ΝΑ ΤΑΣ ΕΞΩΘΗΣΩΜΕΝ Ἡ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΥΡΩΜΕΝ ΕΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΑΝΤΙΔΥΝΑΣΤΙΚΗΝ, εις τήν ὁποῖαν σαφῶς ἀντιτίθενται. Προκύπτει ἐκ τούτου ἀσφαλῆς μείωσις του κύρους τής Γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ἀκριβῶς τούτο συνέβη με αὐτήν τήν Ιστορίαν τής γερμανικῆς συνωμοσίας ὅπως καταλάβη τὰς Ἀθήνας, των Οὐλάνων εις τήν Λάρισαν, του ὕλικου του συγκεντρωθέντος εις Κατερίνην, του σχεδίου ἀρπαγῆς των ἐν Ἀθήναις πρέσβων των συμμάχων.

Ἦρκεσαν 24 ὥραι εις τήν Βρεττανικὴν Κυβέρνησιν διά νά βεβαιωθῇ περὶ του ψευδοῦς τής ἀνακοινώσεώς της, και τούτο ὀλίγον ἔλλειψε νά σβύση και ὅ,τι ἤμποροῦσε νά είνε ἀληθές, ή ὠφέλιμον και λογικόν, ή ἀνταποκρινόμενον πρὸς τήν πραγματικότητα, εις τας ὑποδείξεις σας».

Τοιαύτη ήτο, κατὰ τὸν Μπριάν ή νοοτροπία του Γκυγιεμέν. Δυστυχῶς ὁμως αἱ παρατηρήσεις αὐται ἐγένοντο τήν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, ἀφοῦ ἐπὶ ἐν ἔτος ή τοιαύτη νοοτροπία ἔφερε τὰ ἀποτελέσματα της και διέστρεψεν τήν γαλλικήν κοινήν γνώμην.

Τήν εις τὸ τηλεγράφημα τούτο του Μπριάν ἀπάντησιν του Γκυγιεμέν, χαρακτηριστικὴν διά τας σχέσεις του τελευταίου μετὰ του Ροκφέιγ και τὸ ἔργον του Ροκφέιγ, θά ἀναφέρωμεν περαιτέρω.

Διά τὸν στρατηγὸν Σαράιγ ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος περὶ του ἑαυτοῦ του («Ἐπιθεώρησις Παρισίων»), 15 Δεκεμβρίου 1919).

«Ἐφθασα εις τήν Ἑλλάδα τήν 12ην Ὀκτωβρίου 1915 (ν. ἡμ.). χωρὶς νά ἔχω οὐδεμίαν περὶ αὐτῆς πληροφορίαν, μη γνωρίζων τίποτε περὶ τής χώρας, τίποτε περὶ του λαοῦ της, τίποτε περὶ των γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐξειλίχθησαν ἐκεῖ ἀπὸ τής ἀρχῆς του πολέμου.

»ΕΛΑΒΑ ΛΟΙΠΟΝ ΩΣ ΟΔΗΓΟΥΣ ΜΟΥ ΔΙΑ ΤΑΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΜΟΥ ΤΑΣ ΚΑΘΑΡΩΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ ΜΟΥ».

Ὁ δὲ Γάλλος Ιστοριογράφος Ντριῶ εις τήν «Διπλωματικὴν Ιστορίαν τής Ἑλλάδος» τόμος 5ος, λέγει «ὁ στρατηγὸς Σαράιγ εἶχε τὰ βλέμματά του πρὸς τας Ἀθήνας. ΤΟΥ ΕΙΠΑΝ (Ποῖος ἀρά γε; Σ. Μ.) ΟΤΙ ΗΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΦΕΡΟΥΝ ΜΙΑΝ ΜΑΧΑΙΡΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΑΧΙ ΤΟΥ. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΝ ΕΧΑΡΑΣΣΕ ΤΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΟΦΙΑΝ ΔΡΟΜΟΝ, ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ».

Ἡ ἐφαρμογή των δημοκρατικῶν του Σαράιγ πεποιθήσεων εις τὸ ἔργον του ἐν Ἑλλάδι, ἀψηχόλησε τόσον τὸν στρατηγόν, ὡστε τὸν

Δεκέμβριον του 1916 ὁ Κλεμανσώ νά δηλώσῃ περὶ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς τὰ ἑξῆς: (Μερμεΐς «Ἡ ἐνιαία διοίκισις», 2ος τόμος).

«Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς εἶνε ἐν διαλύσει, πειθαρχία ἐν αὐτῷ δὲν ὑφίσταται πλέον, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀδειούχων του εἶνε ἀνυπολόγι-
στος. Ὅλοι οἱ σύμμαχοί μας ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Σα-
ράιγ. Ἐὰν τὸν ἐκρατούσαμεν, ἡ εὐθύνη μας θὰ ἦτο κολοσσιαία, διότι
ἐπίθεσις γερμανοβουλγαρικὴ κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, εἶνε πάντοτε
δυνατὴ, καὶ δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀντιστῶμεν μὲ στρατοὺς διεσπαρμέ-
νους μεταξύ των, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ δὲν θέλουν νὰ ξέρουν ὁ
ἕνας τὸν ἄλλον».

Δυστυχῶς ταῦτα ἐγένοντο ἀντιληπτὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916,
ἀφοῦ ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ εἶχε φέρει
τ' ἀποτελέσματά του.

Καὶ ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν Ροκφέιγ.

(Δαρτζ ντὲ Φουρνὲ «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»).

«Ὁ ρόλος τοῦ Ροκφέιγ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ἔμεινε μέχρι
τοῦδε κρυμμένος εἰς τὴν σκιάν. Ἀλλὰ ὑπῆρξε κεφαλαϊώδης. Ἡ εὐ-
θύνη του ἀνευρίσκεται εἰς ὅλας τὰς περιπλοκάς τὰς ὁποίας θὰ ἴδω-
μεν ἐξελισσομένας. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὀμιλήσω περὶ αὐτοῦ ἐν λεπτο-
ρείᾳ... Εἶχε σταλῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ναυτικὸς ἀκόλουθος καὶ ἀρ-
χηγὸς τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν. Ἀλλὰ οἱ ἐπίσημοι αὐτοὶ
τίτλοι δὲν ἐκάλυψαν ἐπὶ πολὺ τὴν ἀληθινὴν ἀποστολὴν του, ἥτις
συνίστατο νὰ ἀνταγωνισθῆ πρὸς τὴν γερμανικὴν ἐπιρροὴν καὶ ἐνερ-
γῆσιν ἀντικατασκοπεῖαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος
ἐπαίξεν εἰς Ἀθήνας τὸν ρόλον μυστικοσυμβούλου, ταχέως καταστάν-
τος παντοδυνάμου χάριν τῶν προσωπικῶν του δεσμῶν μὲ τὸν ἀντιναύ-
αρχον ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν (δηλαδὴ τὸν Λακάς).

»Παραπλεύρως καὶ χωριστὰ ἀπὸ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, παρα-
πλεύρως καὶ χωριστὰ ἀπὸ τὸν Στόλαρχον, ὑψώθη οὗτος εἰς κριτὴν
τῆς κατευθύνσεως, ἥτις θὰ ἠκολουθεῖτο ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐπέκρινε διὰ
τοῦ δριμυτέρου καὶ ἀπρεπεστέρου τρόπου τὰς πράξεις πάντων, συμ-
περιλαμβανομένων καὶ ἐκείνων τῆς Κυβερνήσεώς του...»

«...Ὅταν τὸν Μάρτιον τοῦ 1916, ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τῆς ὑπηρεσίας
τῶν πληροφοριῶν παρέστη εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν συμμάχων ναυάρ-
χων, Αἱ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΠΩΣ ΚΑΝΩΜΕΝ ΕΝΤΕΛΩΣ ΥΠΟΧΕΙ-
ΡΙΟΥΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑ-
ΔΟΣ, ἡ ἐπιμονὴ του ὅτι ἔπρεπε τὰ πάντα νὰ τολμήσωμεν, ἔτυχον τῆς
ὀμοθυμῶν ἀποδοκιμασίας...»

«...Ἐνήργει ἐρεῦνας, κρυφίας συλλήψεις, ἐξήσκει ἔργα πολιτι-
κῆς ἀστυνομίας, καθήρτισεν 25.000 δελτία κατασκοπείας περιλαμβά-
νοντα ὅλα τὰ σπουδαία πρόσωπα τῆς Ἑλλάδος, ἐγκατέστησεν ἀπο-
θήκην ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἐπὶ πλοίου προσωρμισμένου εἰς Πειραιᾶ, συν-
ῆθροισεν εἰς τὸ παράρτημα τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς κιβώ-
τια μὲ ὄπλα καὶ χειροβομβίδας... Βεβαίως, ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφο-
ριῶν εἶχε ἔργον νὰ προλέγῃ συμβησομένας περιπλοκάς, ὅπως καὶ
συχνὰ τὸ ἔκαμεν. Ἀλλ' εἴτε συνειδητῶς εἴτε ὄχι τὰς περιπλοκάς
ταύτας προπαρεσκεύαζεν ὁ ἴδιος ὁ Ροκφέιγ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας».

Ἡ δὲ ἔκθεσις τῆς γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ

ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, τῷ 1919, ἀνακοινῶ εἰς τὴν γαλλικὴν Βου-
λὴν τὰ ἑξῆς:

«Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος (ὁ Ροκφέιγ), φαίνεται ὅτι ἐπαίξεν ἐν
Ἀθήναις ρόλον, ὅστις ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἀπόκρυφος ὑπῆρξεν ὁμως κε-
φαλαϊώδης. Ἐξεταζομένων τῶν γεγονότων, φαίνεται ὅτι πολλάκις
μετεχειρίσθη μέσα, τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν προτέρων θὰ προεκάλυον θα-
ραϊκῆς δυσχερείας. Αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας παρείχεν ὑπῆρξαν πολ-
λάκις ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν».

Ἀφηγείται περαιτέρω ἡ ἔκθεσις τὴν πλαστὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς
γαλλικῆς πρεσβείας διενεργηθεῖσαν ἐκ συμφώνου μετ' ἐμπιστῶν τοῦ
κ. Βενιζέλου, καὶ συνεχίζει:

«Καὶ ἐν τῷ μεταξύ ὁ πρωθυπουργὸς (Μπριάν) ἐλάμβανεν ἐκ Ρώ-
μης, Λονδίνου καὶ Πετροπόλεως, ἀνακοινώσεις διαρκῶς ἐπὶ τοῦ αὐ-
τοῦ θέματος... «ΑΝΗΣΥΧΟΥΜΕΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΔΥΝΑΣΤΙΚΗΝ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ, ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΟΥΜΕΝΗΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, καὶ δὲν
ἐπιθυμοῦμεν οὔτε ἀμέσως, οὔτε ἐμμέσως νὰ φαινώμεθα, ὅτι τὴν ὑπο-
στηρίζομεν».

Τόσον, ὥστε ὁ κ. Μπριάν ἠναγκάσθη νὰ ἀπευθύνῃ εἰς τὸν κ. Γκυ-
γιεμὲν τηλεγράφημα προσκαλῶν αὐτὸν εἰς μετριοπάθειαν...

«...Ἀλλ' ἡ πρὸς τὸ χειρότερον πολιτικὴ, (συνεχίζει ἡ ἔκθεσις),
ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Ροκφέιγ. Ἡ σαφὴς αὕτη προειδοποίησις τὴν
ὁποῖαν ἐμνημονεύσαμεν, καὶ τὴν ὁποῖαν θὰ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Γκυ-
γιεμὲν, φαίνεται, φεῦ, ὅτι δὲν ἐτροποποίησε τὰς ἰδέας καὶ τὰς τάσεις
τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν».

Ὁ ἴδιος ὁ Γκυγιεμὲν ἀπαντῶν εἰς τὸ προμνησθὲν τηλεγράφημα
τοῦ Μπριάν τῆς 11)24 Σεπτεμβρίου 1916 καὶ δικαιολογούμενος (τη-
λεγράφημα (Γκυγιεμὲν ἀριθμὸς 1764 τῆς 15)28 Δεκεμβρίου 1916),
ἐπιρρίπτει τὴν εὐθύνην τῶν ψευδῶν πληροφοριῶν εἰς τὸν Ροκφέιγ,
μεθ' οὗ ὁμως λέγει ὅτι ἔχει «τὰς ἀρίστας προσωπικὰς σχέσεις, αἵτι-
νες ἐπέτρεψαν (εἰς τὸν Γκυγιεμὲν) νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐνόητα τῆς
διευθύνσεως», παραπονεῖται ὁμως διότι «ὁ πλωτάρχης Ροκφέιγ ἔχει
πᾶν ὅ,τι λείπει εἰς ἐμὲ (τὸν Γκυγιεμὲν) τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν εὐ-
νοίαν τοῦ ὑπουργοῦ του, πολυάριθμον προσωπικόν, χρηματικὴν πί-
στωσιν ἀπεριόριστον, πλοῖα, αὐτοκίνητα, πράκτορας μισθωτοὺς καθ'
ὄλην τὴν Ἑλληνικὴν Μεσόγειον. Ἡ παρασχεθεῖσα εἰς αὐτὸν δικαιοδο-
σία τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀλληλογραφῆ μὲ τοὺς προξένους μας, νὰ τοὺς
δίδη ἀπ' εὐθείας διαταγάς, νὰ ἀναπληρώνη διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πι-
στώσεων τὴν ἀξιοθρήνητον ἀνεπάρκειαν τῶν χρηματικῶν πόρων».

Τοιαύτη ἦτο ἡ κεφαλαϊώδης σημασία «τοῦ πλωτάρχου Ροκφέιγ»
θὰ ἴδωμεν δὲ αὖριον πῶς ἐχρησιμοποιήθη αὕτη, διὰ τοὺς σκοποὺς
τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Ντριῶ εἰς τὸν 5ον τόμον τῆς «Διπλωματι-
κῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος» ἐκφράζεται διὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ τῶν
τριῶν προσώπων πού ἀνεφέραμεν Γκυγιεμὲν, Σαράιγ, Ροκφέιγ ὡς
ἑξῆς:

«Οἱ στρατιωτικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας, οἱ ἀκόλουθοι, στρα-
τιωτικὸς καὶ ναυτικὸς τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Σαράιγ εἰς
Θεσσαλονίκην δὲν ἤξευραν παρὰ ἓνα μόνον σύστημα, μίαν χειρουργ-

γικήν επέμβασιν, νά καταργήσωσι τὸν Βασιλέα, καὶ νά θέσωσι τὸν Βενιζέλον ἐπὶ τῆς θέσεώς του ἀφοῦ εἶχον τὸν Βενιζέλον, μαζὺ των. Οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι φοβούμενοι μήπως καὶ αὐτοὶ ὑστερήσουν, ἐβιάθησαν νά ἐνεργήσουν καὶ αὐτοὶ ἐπίσης καλά, μολονότι ἔλεγαν μέσα των, ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ κάπως τὸν παρακάνουν».

Καὶ ὅταν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1917 ὄλα ἐτελείωσαν καὶ τὸ ἀδίκημα κατὰ τοῦ Βασιλέως συνετελέσθη, καὶ οὗτος ἐξεδιώχθη, διὰ τῶν συμμαχικῶν στρατῶν καὶ στόλων, ὁ Ζοννάρ ἀπαντῶν εἰς παρατήρησιν τοῦ κ. Ρέντη ὅτι «ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Η ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΑΘΙΣΤΑΤΟ ΔΥΣΧΕΡΕΣΤΑΤΗ», τοῦ ἐδήλωσε (ἐπιστολὴ κ. Ρέντη ἐκ τῆς νησίδος Ἄγ. Γεωργίου πρὸς τὸν κ. Ν. Πολίτην εἰς Θεσσαλονίκην τῆς 4)17 Ἰουνίου 1917), ὅτι δὲν πρέπει νά παραγνωρίζουν τὸ μέγεθος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτευχθέντος ἔργου διὰ τῆς ἐκθρονίσεως ἐνὸς Βασιλέως «ΟΣΤΙΣ (λέγει ὁ Ζοννάρ) ΕΙΧΕ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΝ ΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΗΓΑΠΑΤΟ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥΘ' ΟΠΕΡ, ΟΜΟΛΟΓΕΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ Ο ΖΟΝΝΑΡ, ΟΤΙ ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΗΓΗΘΕΙ, ΚΑΙ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΝ ΗΤΟ ΓΝΩΣΤΟΝ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ ΒΕΒΑΙΩΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ Η ΠΕΡΙ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣ».

Ὁ ἴδιος δὲ Ζοννάρ ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους γράφει τὴν 9)22 Ἰουλίου 1917 πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Ριμπώ.

«Ὅταν, διὰ νά καταρτίσω τὴν ἔκθεσίν μου ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀντάντ ἐν Ἑλλάδι, ἐμελέτησα τὸν ὑπερμεγέθη φάκελλον τὸν εὑρισκόμενον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, διεπίστωσα ὅτι τὰ τηλεγραφήματα τοῦ ναυτικοῦ ἀκολούθου, συχνάκις πλήρη ἀνακριθιῶν καὶ σχεδὸν πάντοτε παραπειστικά. ΣΥΝΕΤΕΙΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΝΑ ΔΙΑΣΤΡΕΨΟΥΝ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΟΥΛΩΝ ΔΙ' ΟΤΙ ΑΦΕΩΡΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ. Ἔχω τὸ δικαίωμα νά θεβαιώσω ὅτι τὰ ζητήματα ταῦτα θὰ ἐλάμβανον ἐντελῶς ἄλλην τροπὴν, ἐάν ὁ κ. Γκυγιεμὲν εἶχε τὸ κύρος ἢ τὴν ἀναγκαίαν θέλησιν νά ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν τάξιν τοὺς ἀξιωματικοὺς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης (τοὺς Γάλλους δηλαδὴ), ΟΙΤΙΝΕΣ ΕΠΛΗΜΜΥΡΙΖΑΝ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΑΜΝΑΝ ΟΛΟΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ, εἰς τοιοῦτο σημεῖον ὥστε κατὰ τὴν ἀφίξίν μου, ἐκεῖ ὄλος ὁ κόσμος διέτασσε καὶ κανεῖς δὲν ἦτο ὑπεύθυνος. Ὁ ρόλος των, ὁ τῶν ἐλέγχων, κατὰ πολὺ συνέτεινεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν δυσκολιῶν πρὸς τὰς ὁποίας προσέκρουσεν ἀπὸ ἐνὸς ἔτους ἢ Κυβέρνησις (ἡ Γαλλικὴ), ΔΙΕΚΥΒΕΥΣΑΝ ΤΟ ΓΟΗΤΡΟΝ ΜΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ καὶ οἱ πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, δὲν ἔλειψαν νά ἐπαναλαμβάνουν εἰς τὰς κυβερνήσεις των ΟΤΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΓΝΩΜΗ ΠΑΡΕΣΥΡΘΗ ΕΙΣ ΠΛΑΝΗΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΜΟΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑΠΕΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΠΡΑΚΤΟΡΩΝ ΜΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΕΩΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ».

«Εἶνε τοῦτο πολὺ ὀλίγον ἐνδοξος σελὶς τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας. Τὴν κλείω τὸ ταχύτερον». Προσθέτει ὁ κ. Ζοννάρ.

ΑΡΘΡΟΝ 420Ν
(4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΗ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙ ΤΟΥ ΕΛ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΛΑΒΟΝ ΤΑ ΠΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὅφειλομεν νά κάνωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας προσεκτικούς εἰς τοῦτο: Δὲν κρίνομεν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὸ πῶς μετεχειρίσθη τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἐνδεχομένως ἤντλει ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διὰ νά ἐπιβάλῃ τὴν πολιτικὴν του, καὶ ἂν καλῶς ἢ καλῶς ἐπραξε στρέψας αὐτὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Δὲν εἶνε ἐκεῖ τὸ ζήτημά μας καὶ καθαρῶς ἐξεφράσαμεν τοῦτο εἰς προηγούμενα ἄρθρα. Κρίνομεν τὸν κ. Βενιζέλον διότι μετεχειρίσθη ξένας δυνάμεις, ξένους στρατοὺς καὶ στόλους, ξένους πρέσβεις καὶ στρατηγούς, ξένους μυστικούς πράκτορας, πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ὅτι δὲν ἐδίστασε νά μεταχειρισθῇ τὴν ξένην ταύτην βίαν, ὅπως δι' αὐτῆς πιέσῃ ἀφορήτως τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ τὸν ὑποτάξῃ εἰς τὴν θέλησίν του, φθάσας μέχρι τοῦ νά συμπράξῃ μετὰ τῶν ξένων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του. Καὶ ὅτι πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔκαμε τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Αὐτὸ εἶνε τὸ ζήτημά μας.

Τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας, συνδυαζόμενον μετὰ ὅσα εἶχομεν ἐκθέσει διὰ τὰ καθέκαστα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συμβάντα, θὰ ἤρκει τελείως ὅπως πεισθῶσιν οἱ ἀναγνώσται μας. Ἡμεῖς ὅμως, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ ἐκτεθέντα, θὰ ἀναφέρωμεν σήμερα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ξένων προσώπων περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν χθές, ὅπως ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπός του.

Ἡ πλήρης μυστικὴ ἐπαφὴ τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ πρέσβεως Γκυγιεμὲν, καταφαίνεται ἐκ τῆς συμπαιγνίας των, ὅπως ἀποκοιμήσωσι τὸν Βασιλέα ὅτι δὲν ὑφίσταται ζήτημα πλέον ἀποβιβάσεως συμμαχικῶν στρατῶν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐξεθέσαμεν ταῦτα καταλεπτῶς εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, καθὼς καὶ τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ κ. Βενιζέλος ἐν ἀγνοίᾳ Βασιλέως καὶ Βουλῆς καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Γκυγιεμὲν ἰδίως, κατώρθωσε τὴν ἀποβίβασιν ταύτην. Νομίζομεν περιττὸν νά ἐπανέλθωμεν εἰς θέμα τελείως ἐξαντληθὲν ὑφ' ἡμῶν.

Ἄλλ' ἤδη τὴν 4)17, Ὀκτωβρίου ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εἶνε πλέον κυβέρνησις πρὸ ἑβδομάδων, ἀλλ' ἀρχηγός τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Καὶ ὅμως τοιοῦτος ὢν, συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Γκυγιεμὲν πῶς θὰ ἀχθῇ ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Ἴδου τί σχετικῶς τηλεγραφεῖ ὁ Δεμίδωφ πρὸς τὴν κυβέρνησίν του εἰς Πετροῦπολιν.

Ἄρ. 472 4)17 Ὀκτωβρίου 1915.

«Ὁ λόγος τοῦ κ. Βιθιανὶ διὰ τὴν ἀποβίβασιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ Βαλκάνια πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου δὲν ἰκανοποιεῖ πλέον τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἤδη ὄνειρεῦνται μεγαλύτερα ἀνταλλάγματα. Ὁ Βενιζέλος ἔνεκα τούτου ὑποθέτει ὅτι μίᾳ ὑπόσχεσις τῆς Βουλγαρικῆς Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν συμμάχων, θὰ ἐπέτρεπε πρὸς τὸ παρὸν τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους παρὰ τῆ κοινῇ γνώμῃ ὑπὲρ τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος. ΕΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΜΕΤΑ ΜΙΑΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΩΣ ΔΟΛΩΜΑ, ΕΔΙΝΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΝΑ ΕΝΝΟΗΣΗ ΟΤΙ ΕΙΝΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΑΙ ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΟΥΝ, ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑΠΙΕΣΤΙΚΑ ΤΟΤΕ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΡΑΤΩΝ ΤΗΝ ΠΑΘΗΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΘΑ ΕΥΡΙΣΚΕΤΟ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΟΝ, ΗΤΙΣ ΘΑ ΕΙΧΕ ΔΙ' ΑΥΤΟΝ ΤΑΣ ΒΑΡΥΤΕΡΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ. Ο ΠΡΕΣΒΥΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΤΗΛΕΓΡΑΦΕΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑΝ ΕΙΣ ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ».

«Ὡστε, τῇ ὑποδειξί τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀρχίζει ἡ πολιτικὴ τῆς βίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλὰ ἡ ἰδέα τῆς προσφορᾶς τῆς Βουλγαρικῆς Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα συζητηθεῖσα μεταξὺ τῶν Δυνάμεων ΑΠΕΡΡΙΦΘΗ. Τὴν 6)19 Ὀκτωβρίου, ὁ ἐν Ρώμῃ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι ἡ Ἰταλία ἀντιτίθετο εἰς τοῦτο, καὶ τὴν 7)20 Ὀκτωβρίου ὁ ἐν Λονδίῳ Ρώσος πρέσβυς τηλεγραφεῖ εἰς Πετρούπολιν ὅτι ὁ Νικόλσον (ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν) ἐξεφράσθη ὁμοίως, προσθέτων ὅτι «τοιαύτη πρότασις θὰ καθίστα ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ τὸν πόλεμον δημοφιλέστερον παρὰ ποτέ» (Ρωσικὴ Διπλ. Βίβλος, ἔκδοσις 1922). Ἐγένετο ὅθεν τὴν 8)21 Ὀκτωβρίου μόνον ἡ προσφορὰ τῆς Κύπρου.

«Θύελλα τότε ἐξέσπασε ἐν τῷ βενιζελικῷ Τύπῳ. Ἐπετέθη οὗτος κατὰ τοῦ Ζαΐμη, ΑΝΗΓΓΕΙΛΕΝ ΟΤΙ Η ΑΝΤΑΝΤ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ, ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ, ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ, ΤΗΝ Μ. ΑΣΙΑΝ ΚΑΙ 300 ΧΙΛΙΑΔΑΣ ΑΝΔΡΑΣ. Ὅτι ποτέ δὲν παρουσιάζετο παρομοία εὐκαιρία διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλαι αἱ ἐλπίεις τοῦ Ἑλλητισμοῦ». (Ντριὼ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ συστηματικὴ δηλητηρίασις τοῦ ξένου Τύπου, ἀλλὰ ἰδιαίτατα τοῦ γαλλικοῦ, κατὰ τοῦ Βασιλέως ἰδίως, διὰ τῶν πλέον φανταστικῶν εἰδήσεων, ὅλων προερχομένων ἐξ Ἀθηνῶν καὶ διοχετευομένων εἰς τὸν γαλλικὸν Τύπον, διὰ τοῦ Γκυγιεμέν, διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ μὴ, κυρίως δὲ διὰ τοῦ Βενιζελικοῦ Τύπου, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ροκφέιγ ἀργότερα. Ὁ κ. Σ. Κοσμὲν (Κοσμετάτος) γράφει εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν τὸ 1926 ἐν Παρισίοις ἔργον του «ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς», τὰ ἑξῆς:

«Ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη, ὅπως εἶδομεν, εἶχεν ἀδίκως ἐξερεθισθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἤδη πρὸ τῆς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκτοτε κάθε μεγάλη ἐφημερὶς τῶν Παρισίων ἐθεώρει ἔργον φιλοτιμίας νὰ λυσσῆ καθ' ἐκάστην κατὰ τῆς δυστυχοῦς ταύτης χώρας (τῆς

Ἑλλάδος) διὰ φανταστικῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας ἡ (γαλλικὴ) λογοκρισία ἐπέτρεπε νὰ δημοσιεύωνται ἄνευ οὐδενὸς ἐλέγχου. Τέλος κατέστη «μύθος» ἐν Γαλλίᾳ ἡ διαρκὴς ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τῶν κυβερνητῶν τῆς».

Ἄλλως τε, εἰς τοῦτο ὁ γαλλικὸς Τύπος ἐγένετο ἡ Ἠχώ τοῦ ἐν Ἀθήναις Βενιζελικοῦ Τύπου. Λογοκρισία ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἐν Ἀθήναις, δὲν ἦτο δυνατὴ. Διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καίτοι ἐπιστρατευθεῖσαν, δὲν ἐπέτρεπετο ἡ κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην περὶ τούτου ὑπόνοιαν διεμαρτύροντο ἀμέσως οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ. Ἐπομένως ὁ βενιζελικὸς Τύπος ἠδύνατο νὰ δημοσιεύσῃ ἀκωλύτως καὶ τὴν φανταστικωτέραν εἰδησιον, ἧτις ἀμέσως διεβιβάζετο εἰς τὰς πρωτεύουσας τῆς Ἀντάντ.

Εἶδομεν προηγουμένως, εἰς τὸ τηλεγράφημα Δεμίδωφ τῆς 4)17 Ὀκτωβρίου, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέδειξε εἰς τὸν Γκυγιεμέν ὅτι ἔδει νὰ μεταχειρισθοῦν πιεστικὰ μέσα κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὅπως καταστήσῃ τὴν θέσιν τοῦ Βασιλέως ἀφόρητον καὶ τοιαύτην ὥστε νὰ ἔχη δι' αὐτὸν βαρυστάτας συνεπειάς. Καὶ ἰδοῦ μετ' ὀλίγον ὁ Γκυγιεμέν προκαλεῖ μετὸν Σκουλούδη ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον παρ' ὀλίγον θὰ εἶχε βαρυστάτας συνεπειάς εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὴν ἀνοδὸν τοῦ Σκουλούδη εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐχει τοῦτο ὡς ἑξῆς:

Ἐπικειμένης τῆς ὑποχωρήσεως τῶν τμημάτων τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ ἐκ Γρίβολακ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (9 Νοεμβρίου), ὁ Γκυγιεμέν ἠρώτησε τὸν Σκουλούδη τί θὰ συνέβαινεν ἐὰν ἐκτὸς τῶν σερβικῶν καὶ γαλλικῶν στρατεύματα ὑπεχώρουν ἐκ Σερβίας πρὸς Θεσσαλονίκην, ὁ δὲ Σκουλούδης ἀπήντησεν: «ΘΑ ΟΦΕΙΛΑΜΕΝ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΩΜΕΝ ΤΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ». Ὁ Γκυγιεμέν ἀντὶ τοῦ «ΘΑ ΟΦΕΙΛΑΜΕΝ», ἤκουσεν «ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ». Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν γαλλικὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐκφράσεων, ἡ διαφορὰ εἶνε ἐνὸς ἰώτα εἰς τὸ γαλλικὸν ῥῆμα ΟΦΕΙΛΩ. Ὁ Σκουλούδης ἐνόησας τὴν παρεξήγησιν ἔδωσεν ἀμέσως ἐξηγήσεις ὅτι οὐδεμίαν πρόθεσιν εἶχεν ἀφοπλισμοῦ τῶν Γάλλων καὶ ἐτηλεγράφησεν ἀμέσως εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας εἰς Παρισίους, ἀφηγούμενος τὴν παρεξήγησιν καὶ ἐπαναλαμβάνων τὴν θεσάϊωσιν, ὅτι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα οὐδεμίαν ἔχουν νὰ ὑποστοῦν ἐνόχλησιν ὑποχωροῦντα εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν τὸ ἐπεισόδιον θὰ ἐθεωρεῖτο λήξαν.

Ὁ κ. Γκυγιεμέν ὅμως τηλεγραφῶν τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (10 Νοεμβρίου) 1915 εἰς Παρισίους, παρ' ὅλας τὰς ἐξηγήσεις τοῦ Σκουλούδη, καὶ τὰς καθησυχαστικὰς θεσάϊωσεις του, ἐπιμένει εἰς τὰς κατὰ τὴν ἰδέαν του κακὰς προθέσεις τῆς κυβερνήσεως ταύτης καὶ εἰς τὸν ἐκ τούτων κίνδυνον τῶν ὀλιγαριθμῶν στρατευμάτων τοῦ Σαράιγ καὶ συμβουλεύει ἀμεσον κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνέργειαν, προσθέτων «ἀποστείλατε στόλον εἰς Πειραιᾶ, θὰ εἶνε καλὸν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ αἰσθανθῆ τὴν πείναν διὰ μερικὰς ἡμέρας». Ἐκπέμπεται ὅθεν, τῇ προτάσει τοῦ Μπριάν, ὁ συμμαχικὸς στόλος εἰς Μῆλον, ὅπου τὴν 1)14 Νοεμβρίου λαμβάνει τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐνδεχομένως καταστρέψῃ τὸν ἑλληνικὸν στόλον, βομβαρδίσῃ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Σαλαμίνα, βομβαρδίσῃ τὰς Ἀθήνας ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων μνημείων, καταλάβῃ τὴν

Σύρον, την Μήλον και την Κέρκυραν, καταδιώξη τὰ ἐμπορικά πλοία, ἀποκλείση τὸν Σαρωνικὸν καὶ τὸν Κορινθιακὸν. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος. Ρωσικὴ Διπλ. Βίβλος, ἔκδοσις 1922. «Ἐπίσημος Ἐφημερίς» τῆς Γαλλίας, φύλλον 28 Ὀκτωβρίου 1919. Κοσμὲν «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ἀντάντ», γαλλικὴ ἔκδοσις, Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις», γαλλικὴ ἔκδοσις).

Ὁ Γκυγιεμὲν εἶχεν ἤδη ἐξωθήσει ἀκόμη περισσότερον τὰ πράγματα. Ἐτηλεγράφησεν εἰς Παρισίους (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἔκδοσις 1922, τηλεγράφημα Ἰσθόλσκυ), ὅτι ἡ Ἑλλάς προετίθετο νὰ κλείσῃ μερικὸς λιμένας τῆς διὰ ΝΑΡΚΩΝ. Καὶ ἐν τούτοις ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε καθόλου ΝΑΡΚΑΣ! Κατεσκευάζοντο διὰ λογαριασμὸν τῆς τοιαύται ἐν Γαλλίᾳ! Ὁ δὲ Σκουλούδης διὰ νὰ καθυστερήσῃ τὴν Ἀντάντ, εἶχε ἤδη ἀναστειλεῖ τὴν παραγγελίαν ταύτην (τηλεγράφημα Σκουλούδη τῆς 6) 19 Νοεμβρίου 1915). Τί ἐζήτησαν λοιπὸν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; «Ἐγγυήσεις δι' ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλά, προσέξατε, νὰ μὴ καθορίσῃτε τί ἐννοοῦμεν ἐγγυήσεις», (ὁδηγία Μπριάν πρὸς Γκυγιεμὲν, τηλεγράφημα Ἰσθόλσκυ πρὸς Πετροῦπολιν. Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922). Ἀλλὰ θὰ μᾶς τὸ καθορίσῃ ὁ Δεμιδωφ ἐξ Ἀθηνῶν (Τηλ. Δεμιδωφ 30 Ὀκτωβρίου (12 Νοεμβρίου) Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922).

«Δὲν πρέπει νὰ δίδεται οὐδεμίαν πίστιν πλέον εἰς τὰς ΓΡΑΠΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Μόνη ἡ ἐμφάνισις τῶν Συμμαχικῶν στόλων εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας θὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐπιθυμητὴν ἐγγύησιν ΑΥΤΗ ΕΙΝΕ ΕΠΙΣΤΗΣ Η ΓΝΩΜΗ ΕΝΟΣ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ, ΑΛΛΑ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΜΕ ΠΑΡΕΚΑΛΕΣΕ ΝΑ ΜΗ ΤΟ ΟΝΟΜΑΣΩ ΜΕΤΑΒΙΒΑΖΩΝ ΠΡΟΣ ΥΜΑΣ ΤΗΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΝ ΤΟΥ».

Ποῖον εἶνε αὐτὸ τὸ πολὺ μεγάλο ἑλληνικὸν πρόσωπον; Δὲν εἶνε βέβαια ὁ Βασιλεὺς, οὔτε ὁ Σκουλούδης, οὔτε ὁ κ. Ζαΐμης. Εἶνε ὁ ἴδιος ὅστις ἔδωκε τὴν αὐτὴν συμβουλὴν τὴν 4) 17 Ὀκτωβρίου καὶ εἰς τὸν Δεμιδωφ καὶ εἰς τὸν Γκυγιεμὲν. Εἶνε ὁ κ. Βενιζέλος, προσπαθὼν νὰ κρυφθῇ ὀπισθεν τοῦ δακτύλου του!

Εὐτυχῶς τότε διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ἀντάντ, δὲν ἐξετελέσθη τὸ πρόγραμμα τῶν βουβαρισμῶν καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνέμενε ὁ κ. Βενιζέλος. Καὶ δὲν ἐξετελέσθη διὰ τρεῖς λόγους. Πρῶτον, διότι ἡ Ἀγγλία δὲν ἠθέλησε νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ. Δεύτερον, διότι ἀκριβῶς τότε συνέπεσε νὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Δεμιδωφ-Κοσσάν, ὅστις διεφώτισε τὸν Μπριάν περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐν Ἀθῆναις καταστάσεως, καὶ τὸν ἐβεβαίωσε διὰ τὰς εἰλικρινεῖς διαθέσεις τοῦ Βασιλέως καὶ διεβεβαίωσεν ἐπίσης διὰ τῆς «Νταίηλυ Μαίηλ» τῆς 16) 29 Νοεμβρίου «ΟΤΙ ΑΙ ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΙΧΑΝ ΜΟΝΗΝ ΠΗΓΗΝ, ΤΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΣ ΕΡΙΔΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ». Ὁ ὑπαινιγμὸς εἶνε σαφέστατος. Καὶ τρίτον διότι ὁ Σκουλούδης ἀπέναντι τῆς ἀπειλητικῆς νότας τῶν Δυναμῶν ζητουσῶν ἐγγυήσεις τοῖς ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ παράσῃ πᾶσαν ἐγγύησιν καὶ πρὸς τοῦτο μάλιστα νὰ ἀποστρατεύσῃ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὸ ἤθελε κανεὶς τῶν Ἀνεπτύξαμεν τὸ ζήτημα τοῦτο λεπτομερῶς εἰς προηγούμενον ἄρθρον

μας, ὅταν διεξήλθομεν τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως. Δὲν τὸ ἤθελε πρὸ παντὸς ὁ στρατηγὸς Σαράιγ, ὅστις θὰ ἔμεινε μὲ τὰς ὀλίγας δυνάμεις του ἀπέναντι τοῦ Βαλκανικοῦ στρατοῦ τῶν Γερμανο-Αὐστρο-Βουλγάρων. Καὶ ἔτσι κατέληξαν μὲ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν συμβιβασμὸν τῆς 27ης Νοεμβρίου (10 Δεκεμβρίου), τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, καὶ κατὰ τὸ 3 ἐδάφιον τοῦ ὁποῖου:

«Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον τὸν πόλεμον ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα θὰ ἵππεύοντο εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὰ δύο ἐμπόλεμα μέρη ἐλεύθερον τὸ πεδῖον πρὸς ἀνταγωνισμὸν τῶν.»

Οὕτω ΤΟ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ τοῦ Δεμιδωφ, δὲν ἐπέτυχε αὐτὴν τὴν φορὰν τὸν τελικὸν σκοπὸν του. Ἀλλὰ μὴν ἀνησχῆτε, θὰ ἐπανέλθῃ. Ἐπέτυχεν ὅμως μίαν θιασιοτάτην ἐκστρατείαν τοῦ γαλλικοῦ Τύπου κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ συνεπῶς ἔντασιν τῆς δηλητηριάσεως τῆς κοινῆς γνώμης τῶν Συμμάχων καὶ ἰδιαίτατα τῆς γαλλικῆς.

Καὶ ἤδη, εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ὁ στρατηγὸς Σαράιγ. Ἄς ἴδωμεν πῶς θὰ μεταχειρισθῇ τοῦτον ὁ κ. Βενιζέλος.

Υ.Γ. Ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ἄρθρων τοῦ τῆς 26 καὶ 27 Νοεμβρίου ἐπανῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸ ζήτημα τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρών. Μολονότι εἴχομεν εἰπῆ ὑπεραρκετὰ εἰς τὸ σχετικὸν μας ἐπὶ τούτου ἄρθρον, καὶ θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς αὐτὰ ἐν τούτοις θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, μόλις τελειώσωμεν μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀνεκασθεν πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

ΑΡΘΡΟΝ 430Ν (9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΠΟΥΑΝΚΑΡΕ ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΙ ΟΤΙ Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΙΡΓΑΖΕΤΟ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἰδιαιτέρα ἐπαφὴ τοῦ κ. Βενιζέλου μὲ τὸν στρατηγὸν Σαράιγ, ἐγένετο διὰ τοῦ Γκυγιεμὲν, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ διὰ τῶν ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐμπιστῶν φίλων τοῦ κ. Βενιζέλου. Τὸ τελευταῖον τὸ ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ἄρθρον του, ἐνθα ἐκθέτει τὰς συνεννοήσεις τοῦ κ. Ζάννα μὲ τὸν Σαράιγ καὶ τὰς ἀπειλὰς τοῦ τελευταίου ὅτι ἂν δὲν ἐπέσπευδον τὸ κίνημα θὰ ἐγκαθίστα Σερβικὴν Διοίκησιν ἐν Θεσσαλονικίᾳ. Τοιαῦται συνεννοήσεις προϋποθέτουν στενὴν ἐπαφήν. Ἄλλως τε κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἰδίου κ. Βενιζέλου, τὸ κίνημα Αὐγούστου 1916 τῆς Θεσσαλονικῆς ἐξεκολάπτετο ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915. Ἦδη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1916, κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμιδωφ, τὸ ὁποῖον ἀνεφέρομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας, «ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἔθεσε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Βενιζέλου δύο ἑκατομμύρια φράγκων (γαλλικῶν) πρὸς τὸν σκοπὸν προπαγάνδας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Στρατῷ (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἔκδ. 1922. Ἀριθ. 106)» Τὸ ἀνέμενε τὸ κίνημα ὁ στρατηγὸς Σαράιγ ἀπὸ

ήμερας εις ημέραν. Περί τὰ μέσα Μαΐου 1916 πληροφορεῖται ὅτι ἐπέκειτο τοῦτο (Σαράϊν, «Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ») ἕως ὅτου βαρυνθεὶς ἔκαμην πρὸς τὸν κ. Ζάνναν τὴν ὁμιλίαν τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἡ ὁποία ἐπέσπευσε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸ πολλοῦ δοθεισῶν περὶ κινήματος ὑποσχέσεων.

Ὁ σερ Βάζιλ Θόμψων κατὰ τὸν πόλεμον ἀρχηγὸς τῆς «Ἰντέλιτζενς Σέρβις» τῆς Ἀγγλίας, διηγεῖται εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι» ὅτι ὁ Σαράϊν ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα ὕπηρεσεν Ὁ ΕΜΠΙΣΤΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, ἀλλὰ ἀργότερα, ΘΕΩΡΩΝ ΟΤΙ Ο ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΔΕΙΚΝΥΕ ΑΡΚΕΤΗΝ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΝ ΔΙΑ ΤΑΣ ὕπηρεσίας που του παρέσχε, βοήθησας αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν ἐν Θεσσαλονικῇ κατ' ἀρχὰς καὶ ἐπειτὰ εἰς Ἀθήνας, τὸν κατηγορήσεν, (τὸν κ. Βενιζέλου) διὰ διπλοπροσωπίαν καὶ κακὴν πίστιν».

Ἄλλὰ αὐτὰ ἀργότερα, μετὰ τὸ 1917.

Πρὸς τὸ παρὸν τὸ 1915 καὶ 1916 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1917 ὁ Σαράϊν εἶνε ἀκόμη ἐμπιστος φίλος τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐν πλήρει μετ' αὐτοῦ συνεννόησει.

Ἄλλως τε δὲν ὑποθέτομεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐκοπίασε πολὺ διὰ νὰ παρασύρῃ τὸν στρατηγὸν Σαράϊν εἰς τοὺς σκοποὺς του. Ἦτο οὕτως ψυχικῶς προπαρασκευασμένος διὰ νὰ δεχθῇ τὰς εἰσηγήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου κατὰ τοῦ Βασιλέως. Τὴν ψυχικὴν του ταύτην κατάσταση τὴν περιγράφει ὁ ἴδιος ὁ Σαράϊν εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ». Θὰ ἐχρειάζετο νὰ μεταφράσωμεν ὁλόκληρον τὸ βιβλίον τοῦτο, διὰ νὰ λάβωσι μίαν ἰδέαν οἱ ἀναγνώσται μας, διὰ ποίων ἐντέχνων μέσων, βοηθοῦντος καὶ τοῦ καχυπόπτου χαρακτήρος τοῦ Σαράϊν, ἔφθανον πρὸς αὐτὸν αἱ ὑποβολιμαῖαι πληροφορίαι, αἵτινες τοῦ ἐγέννησαν τὴν σταθερὰν ἐντύπωσιν ὅτι ἐκινδύνευον τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ὥστε νὰ συμπεράνῃ: «Ἀπὸ πολλοῦ εἶχα εἰπῆ καὶ ξαναπῆ τὴν γνώμην μου, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἕνας τρόπος ὑπῆρχε, ἡ βία. Ἀπὸ πολλοῦ εἶχα γράψῃ ὅτι τίποτε δὲν θὰ ἐγένετο ἐὰν δὲν ἐξεδιώκετο ὁ Βασιλεὺς».

Ἄλλως τε ἡ ἐντύπωσις του αὕτη τοῦ κινδύνου τῶν νῶτων τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς Ἕλληνας τοῦ ἐχρησίμευε καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως. Ἐδικαιολόγει εἰς Παρισίους, ὅπου ἡ πολιτικὴ ἦτο δυσμενὴς δι' αὐτόν, τὴν ἀναγκαστικὴν ἀδράνειάν του ἀπέναντι τῶν Γερμανοβουλγάρων. Ὁλη τοῦ ἡ προσοχὴ εἶνε ἐστραμμένη πρὸς τὰς Ἀθήνας (Ἡτριῶ. «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»). «Ὁ στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ ἀναλάβῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἐπίθεσιν ἣτις ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του. Ἡ δραστηριότης του στρέφεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος». (Δαρτζὶν ντὺ Φουρναι «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»). Καὶ ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο, ἂν ἤρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν, νὰ τοῦ φέρῃ εἰς βοήθειαν τὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος, παρίστανε δὲ ἀφ' ἐτέρου εἰς τὸν Γκυγιεμὲν προσωπικῶς καὶ δι' ὁλοκλήρου τοῦ τύπου του, ὅτι ὁ Βασιλεὺς, ὁ «Γερμανόφιλος», ὅστις εἶχε παραδοθῆ εἰς τὸν Κάιζερ, ἦτο τὸ ἐμπόδιον, ἦτο εὐνόητον νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ Σαράϊν πᾶσαν ἐνέργειαν κατὰ

τοῦ Βασιλέως. Εὐρίσκετο δὲ πρὸς τοῦτο εἰς πλήρη συνεννόησιν μετὰ τὸν κ. Βενιζέλου διὰ τοῦ Γκυγιεμὲν. Ἀναφέρομεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Σαράϊν («Ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολῇ») δύο τηλεγραφήματα, μετὰ πολλῶν, τοῦ Γκυγιεμὲν πρὸς τὸν Σαράϊν ὡς παραδείγματα τῆς τοιαύτης συνεννόησεως.

«1) Ἀριθμ. 232. Μυστικόν. Διὰ μόνον τὸν στρατηγόν. Ὁ κ. Βενιζέλος σὰς παρακαλεῖ νὰ μὴ κηρύξετε τὴν κατάστασιν πολιορκίας οὔτε νὰ προκαλέσετε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς 11ης Μεραρχίας (Ἑλληνικῆς) ΠΡΟΤΟΥ ΛΑΒΗΤΕ ΓΝΩΣΙΝ τῶν εἰδήσεων πού θὰ σὰς φέρῃ ὁ ἐπιμελητὴς Μποννιὲ Σάββατον πρωΐαν. Ἐκτὸς τῶν ἀμέσων στρατιωτικῶν ἀναγκῶν τὰς ὁποίας ὑμεῖς θὰ ἐκτιμήσητε καὶ τὴν προφυλάξεων, αἵτινες θὰ σὰς φανοῦν ἀπαραίτητοι, τὸ συμφέρον εἶνε νὰ μὴν ἐξωθήσετε τὰ πράγματα ΠΡΟΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΤΕ ΕΝΗΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΒΑΡΥΤΑΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ, ΑΤΙΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΘΑ ΣΑΣ ΕΚΘΕΣΗ ὁ ἐπιμελητὴς Μποννιὲ-Γκυγιεμὲν». (Τηλεγρ. 31 Μαΐου 1916 ν. ἡμ.).

«2) Μυστικόν. Διὰ μόνον τὸν στρατηγὸν Σαράϊν. Συνέχεια εἰς τὰ τηλεγραφήματά μου ἀριθμ. 232 καὶ 233. Τὸ τηλεγράφημά μου ἀριθμ. 232 ἐστάλη μετὰ μίαν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπιμελητοῦ Μποννιὲ παρὰ τῷ κ. Βενιζέλῳ καὶ τῆς ὁποίας μοῦ ἀνέφερε τὰ καθέκαστα, ἀλλὰ κατόπιν ἀφοῦ εἶδα ὁ ἴδιος τὸν πρῶτον Πρωθυπουργὸν ΚΑΙ ΣΥΝΕΖΗΤΗΣΑ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΣΤΕΡΟΝ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΣΑΣ ΕΓΡΑΨΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚῶΣ Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΜΠΡΟΚΕ, ἔχω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἤδη ἐχάθη καιρὸς, ὅτι ἡ ἐπιτυχία εἶνε ἀμφίβολος, καὶ πρὸ πάντων ὅτι, ἐναντι τοῦ τηλεγραφήματος τῶν Πάρισίων, τὸ ὁποῖον σὰς ἀνεκοίνωσα μετὰ προηγούμενον ἀριθμὸν, δύνασθε νὰ κρατήσετε πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐνεργείας διὰ τὰ μέτρα πού θὰ κρίνετε ἐπιεικέως ἀνάγκης... Γκυγιεμὲν. (Τηλεγράφ. 1ης Ἰουνίου 1916).

Πλήρης μυστικὴ συνεννόησις μετὰ τὸν Ἕλληνα πολιτικὸν, ξένου πρέσβεως καὶ ξένου στρατηγοῦ δι' ἀνατρεπτικὰς ἐνεργείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς. Μὴ λησμονώμεν ὅτι ἐγράφεον ταῦτα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς νότας 8)21 Ἰουνίου 1916 διὰ τῆς ὁποίας κατελύθη ἡ Ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία.

Ἐπιστρέφομεν ὀλίγον ὀπίσω.

Ὁ στρατηγὸς Σαράϊν τὴν 12)25 Νοεμβρίου 1915 διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τῶν μέχρι Κρίβολακ (ἐν Σερβίᾳ) προχωρησάντων τμημάτων του εἰς Θεσσαλονικίην. Εἶνε γνωστὸν ὅτι τὴν καταδίωξιν τῶν τμημάτων τούτων ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων ἐσταμάτησε ἐνεργητικὴ ἐπέμβασις τοῦ Βασιλέως. Καὶ ἀπὸ πρὶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τότε κυρίως, ἀρχίζουσι αἱ ἐντέχνως παρὰ τῷ Σαράϊν δημιουργούμεναι ὑποψίαι ὅτι κινδυνεύει ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Βασιλέως. Ἀπὸ τότε ἐπιτείνονται τὰ μέτρα τοῦ Σαράϊν κατὰ παντὸς ὅτι εἶνε πιστὸν εἰς τὸν Βασιλέα, αἱ καταγγελίαι του αἱ διαρκεῖς κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὡς ἐχθρικοῦ, κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλονικίᾳ Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ αἱ διαρκεῖς προστριβαὶ του πρὸς πάντας, παρ' ὅλας τὰς εὐκολίας τὰς ὁποίας τοῦ παρέσχεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Τὰ ἐπιεσόδια διεδέχοντο τὸ ἐν τὸ ἄλλο, ὁ Σαράϊν ἐννοεῖ

νά κατέχη τὰς τηλεγραφικὰς γραμμάς, τὸ ὕλικόν του σιδηροδρόμου, τὰ Ἑλληνικὰ νοσοκομεία, νὰ ἐνεργῇ ἐπιτάξεις τροφίμων καὶ νομῆς, ἀφαιρῶν τὰ ὀλίγα μέσα συντηρήσεως τοῦ ἐπιστρατευμένου Ἑθνικοῦ στρατοῦ. Αἱ παραστάσεις τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη ζητοῦσης μίαν λογικὴν μεταχείρισιν τῆς Ἑλλάδος ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα, βοήθουτος καὶ τοῦ Δενῦ-Κοσσέν, καὶ τῶν συμβουλῶν τοῦ Μπριάν πρὸς τὰ ὄργανά του, μίαν κάποιαν συνεννόησιν καὶ μίαν χαλάρωσιν τῆς ἐντάσεως τῶν σχέσεων τῆς Ἀντάντ πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πλέον συνεζητεῖτο μεταξύ τῶν Συμμάχων κατόπιν ἐπιμονῆς τοῦ Κίτσεναρ, ἡ ἀναχώρησις τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, Ἕλληνας πολιτικός, ἐκτὸς τῆς ἐξουσίας, μεταβαίνει εἰς τὸν Γκυγιεμέν τὴν 5)18 Δεκεμβρίου καὶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, ὁ Γκυγιεμέν τηλεγραφεῖ εἰς τὴν Κυβέρνησιν του ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔκαμε τὰς ἐξῆς δηλώσεις:

«Δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ μοῦ ἐξηγήσετε τίποτε, τὰ ἐννοῶ ὅλα. ΕΧΕΤΕ ΝΑ ΚΑΜΕΤΕ ΜΕ ΚΑΚΟΥΡΓΟΥΣ, οἱ ὅποιοι σὰς ἐμπαίζουν καὶ ἀκολούθως σὰς χλευάζουν. Ἡ παρουσία σας εἰς Θεσσαλονίκην τοὺς ἐνοχλεῖ, ΕΑΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΘΑ ΣΑΣ ΠΑΡΕΔΙΔΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ, Σταθῆτε σταθεροί, δὲν θὰ τοὺς κρατήσετε ΠΑΡΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΕΙΛΗΣ ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ. Ἐκεῖ ἔγκειται ἡ κυριωτέρα σας δύναμις. ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΜΗΝ ΑΦΙΝΕΤΕ ΝΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΙΤΑΡΙ, ΠΑΡΑ ΛΙΓΟ—ΛΙΓΟ. Θὰ μοῦ ἦτο εὐκόλον νὰ τοὺς ἀνατρέψω. Ὁ λαὸς εἶνε μαζὺ μου, ἀλλὰ ἐνώπιον τοῦ ἐξωτερικοῦ κινδύνου, δὲν θέλω νὰ ἐξαπολύσω ἐμφύλιον πόλεμον. ΘΑ ΚΑΝΟΝΙΣΩ ΤΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΑΡΓΟΤΕΡΑ. Ἐν τῷ μεταξύ ἄς ἴδῃ ποῦ ἡ πολιτικὴ του ὠδήγησε τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν οἱ Βούλγαροι διαθοῦν τὰ σύνορα ἡ κυβέρνησις θὰ σαρώθῃ. ΑΛΛΑ ΕΓΩ ΤΟΤΕ ΔΕΝ ΘΑ ΑΝΑΛΑΒΩ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΕΠ' ΟΥΔΕΝΙ ΛΟΓΩ... ΚΑΙ ΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕ ΙΚΕΤΕΥΣΗ ΘΑ ΑΡΝΗΘΩ, καὶ θὰ τοῦ εἴπω: Οὐάρε ἀπόδος μοι τὰς λεγεῶνας μου. Ποῦ εἶνε οἱ 250. χιλ. ἄνδρες ποῦ ἐστηρίζομεν πρὸ δύο μηνῶν...»

Καὶ ἐξακολουθεῖ εἰς τὸν αὐτὸν τόνον καὶ ὕφος, ἐπιζητῶν νὰ πείσῃ διὰ τοῦ Γκυγιεμέν τοὺς Συμμάχους νὰ μὴ φύγωσιν ἐκ Θεσσαλονίκης, παρατάσσων φανταστικοὺς ἀριθμοὺς στρατῶν καὶ ὑπόσχεται ὅτι ἂν ἤρχτο εἰς τὴν ἐξουσίαν, θὰ προσέθετε εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τούτους καὶ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν.

Ἦτο καθαρὰ καταγγελία κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἐπικύρωσις ὄλων τῶν καχυποψιῶν τοῦ Σαρράϊν καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀγαθῶν ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας μετέδωκαν ὁ Δενῦ-Κοσσέν καὶ ὁ Κίτσεναρ. Ὁ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΔΗΛΟΥ ΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΜΟΝΟΣ ΘΑ ΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΟΤΙ ΚΑΙ ΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΥΠΕΤΑΣΣΕΤΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ, ΔΕΝ ΘΑ ΕΔΕΧΕΤΟ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΘΗ ΜΕΤ' ΑΥΤΟΥ, ἢ αὐτὸς ἢ ἐγώ, ἔλεγε. Ἐπὶ πλέον προεκάλεε τοὺς Συμμάχους νὰ τρομοκρατήσουν καὶ νὰ πεινάσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, διὰ νὰ τὸν ἐξεγείρουν κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀνεκοινώθη τὸ 1919 εἰς τὰ μέλη τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Γαλλικοῦ κοινοβουλίου, τῆς ἀσχοληθείσης μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Ἐγένετο γνωστὸν τὸ 1920 ὅταν

ὁ Γάλλος ἱστορικός Ντριῶ κατόπιν ἀδείας τοῦ Μιλλερὰν ὡς ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐμελέτησε τοὺς σχετικοὺς φακέλλους τοῦ ὑπουργείου τούτου, διὰ τὸ ἔργον του «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Ἐδημοσιεύθη κατὰ πρῶτον τὸ 1926 ἐν ἀποσπάσματι ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Κοσμὲν (Κοσμετάτου) εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν ἔργον του «Ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς» καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον ὑπὸ τοῦ κ. Α. Φραγκούλη εἰς τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν ἔργον του «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις». Ἐσχολιάσθη τότε τὸ 1926 ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου ὡς κείμενον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβητήσεως. Ἀπόσπασμα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τὸ 1931 ὑπὸ τοῦ Πουανκαρὲ εἰς τὸν 7ον τόμον τῶν ἀπομνημονευμάτων του ὡς ἐξῆς:

«Ὅμιλῶν πρὸς τὸν κ. Γκυγιεμέν περὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπουργῶν, ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ εἶπε: ΕΧΕΤΕ ΝΑ ΚΑΜΕΤΕ ΜΕ ΚΑΚΟΥΡΓΟΥΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΣΑΣ ΕΜΠΑΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΣΑΣ ΧΛΕΥΑΖΟΥΝ, ΣΤΑΘΗΤΕ ΣΤΑΘΕΡΟΙ. ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΗΣΕΤΕ ΠΑΡΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ. ΕΑΝ ΗΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΘΑ ΣΑΣ ΠΑΡΕΔΙΔΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ.

Τότε ὁ κ. Σ. Κοσμετάτος διὰ νὰ πιστοποιήσῃ ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀκρίβειαν τοῦ τηλεγραφήματος, ἐπεσκέφθη ἀπ' εὐθείας τὸν Πουανκαρὲ εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέβαλεν ὁλόκληρον τὸ κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος, ὡς εἶχε δημοσιευθῆ. Ὁ Πουανκαρὲ τοῦ ἐπεβεβαίωσε τούτο καὶ τοῦ ἀπήντησε διὰ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΧΩ ΦΩΤΟΤΥΠΙΑΝ ΕΙΣ ΧΕΙΡΑΣ ΜΟΥ:

Παρίσιον τῆ 30ῆ Ἀπριλίου 1931.

«Κύριε,

Τὸ τηλεγράφημα τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1915 ἦτο πάρα πολὺ μακρὸν ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ τὸ ἀναγράψω ὁλόκληρον. Ὡστε ἀνέγραψα μόνον τὴν φράσιν ἣτις ἦτο οὐσιώδης διὰ τὸν Γάλλον ἀναγνώστην.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ τοὺς χαιρετισμούς μου.

Πουανκαρὲ».

Τὸ ὁλόκληρον τηλεγράφημα κατατεθειμένον ἐν τοῖς γαλλικοῖς ἀρχείοις ΦΕΡΕΙ ΤΟΥΣ ΑΡΙΘ. 1005 ΚΑΙ 1006.

Τότε κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Μπριάν, ἀπεφασίσθη ἡ παραμονὴ τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀλλὰ καὶ ἤρχισε σφοδρὰ ἐκστρατεία τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου κατὰ τῆς Ἑλλάδος συνιστῶντος πιεστικὰ μέτρα κατ' αὐτῆς. Ἄς ἴδωμεν τώρα καὶ τὰ ἄλλα ἀποτελέσματα τῶν παροτρύνσεων τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τέλη Δεκεμβρίου 1915 οἱ Σύμμαχοι κατέλαβον τὴν Κέρκυραν. Ἀνήγγειλαν τοῦτο τὴν 27ην Δεκεμβρίου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν δικαιολογοῦντες τοῦτο ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως μεταφέρωσιν ἐκεῖ τὰ λείψανα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ τοῦ διαφυγόντος δι' Ἀλβανίας. Ἡ Κέρκυρα ἦτο ἐξουδετερωμένη διὰ διεθνούς συνθήκης τοῦ 1864, τῆς συνθήκης τῆς παραχωρήσεως τῆς ἐπτανήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποίαν εἶχον ὑπογράψῃ αἱ τρεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων καταλαβουσῶν τὴν Κέρκυραν, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία. Ὁ Σκουλούδης ὠφελε νὰ διαμαρτυρηθῆ καὶ διεμαρτυρήθη.

Τοῦ ἀπήντησαν, ὅτι ἡ οὐδετερότης τῆς Κερκύρας ΕΙΧΕΝ ΗΔΗ

ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ! ὅτι κατ' αὐτῶν ἡ Ἑλλάς εἶχε καθήκον ν' ἀντιταχθῆ, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶχε ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς Συμμάχους εὐμενῆ οὐδετερότητα καὶ ἐπὶ τῇ θάσει αὐτῆς οἱ Σύμμαχοι καὶ οἱ Σέρβοι ἐγένοντο δεκτοὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Καὶ τέλος ὅτι αἱ τρεῖς Δυνάμεις εἶνε ἐγγυήτριαι πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν ὄρον παρεχώρηθη ἡ Ἐπτανήσος. Ὡστε δέον νὰ ἐξετάσουν ἐὰν πράγματι τὸ κυβερνητικὸν σύστημα τῆς Ἑλλάδος εἶνε συνταγματικὸν (Ἡτριῶ «Ἱστορία διπλωματικῆ τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Καὶ ὁμως ἡ συνθήκη τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐπτανήσου οὐδόλως ἀναφέρει οὔτε τοιοῦτον ὄρον οὔτε τοιοῦτο δικαίωμα τῶν τριῶν Δυνάμεων.

Ἄλλὰ οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρησαν παραβίασιν τοῦ Συντάγματος τὴν διαφωνίαν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ παραίτησις τοῦ τελευταίου καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Σκουλοῦδι διάλυσιν τῆς Βουλῆς.

Καὶ ἰδοὺ χάρις εἰς τὰς ραδιουργίας τοῦ κ. Βενιζέλου παρὰ τοῖς ξένοις, κατὰ τοῦ θασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως, καταγελλομένων ὑπ' αὐτοῦ ὡς θυσοδομούντων ἐναντίον τῆς Ἀντάντ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ στρατῶν τῆς, χάρις εἰς τὴν συστηματικὴν αὐτοῦ διαβολὴν διὰ τοῦ Συμμαχικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ Γαλλικοῦ Τύπου, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπέμβασις ξένων Δυνάμεων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κομματικῶν σκοπῶν πρὸς ἀντιδυναστικὴν ἐνέργειαν.

Ἄλλ' οἱ Σύμμαχοι ἔφερον ὡς πρώτην δικαιολογίαν τῆς παραβιάσεως τῆς οὐδετερότητος τῆς Κερκύρας, ὅτι **ΕΙΧΕ ΑΥΤΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΔΙΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΑΝΤΕΣΤΗ Η ΕΛΛΑΣ.** Καὶ ἰδοὺ ἐμφανίζεται διὰ τοῦ ψεύδους τούτου εἰς τὴν σκηνὴν ὀλόκληρος, ὁ τρίτος ἔμπιστος τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ πλωτάρχης Ροκφέιγ. Ἄς τὸν ἴδωμεν ἐπὶ τὸ ἔργον.

ΑΡΘΡΟΝ 440Ν
(6 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΠΛΩΤΑΡΧΗΣ ΡΟΚΦΕΪΓ ΚΑΙ Ο ΣΑΤΑΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ. Ο ΜΥΘΟΣ ΠΕΡΙ ΒΑΣΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ κάμωμεν βιογραφίαν τοῦ πλωτάρχου Ροκφέιγ. Οὔτε νὰ γράψωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς δράσεώς του ἐν Ἑλλάδι. Οὔτε νὰ κρίνωμεν αὐτόν. Τὸ τελευταῖον ἔπραξαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Γάλλοι, ἀρμοδιότεροι ἡμῶν προκειμένου περὶ συμπατριώτου των. Αἱ δὲ κρίσεις των αἰσθαι παρέχουν συγχρόνως εἰς ἡμᾶς ὑλικὸν χρησιμώτατον διὰ τὴν διὰ γαλλικῶν πηγῶν ἱστορικὴν δικαίωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τόσον ἠδικήθησαν τότε.

Ἀρκούμεθα ὅθεν διὰ τὸ ἐν γένει ἔργον τοῦ Ροκφέιγ ἐν Ἑλλάδι εἰς μόνην τὴν κρίσιν τῆς γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ Ναυτικόν, λαμβάνοντες ἐκ τῆς ἐκθέσεώς της τοῦ 1919, τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἀπόσπασμα:

«Ὁ κ. δὲ Ροκφέιγ, τοῦ ὁποίου δὲν πρόκειται διὰ τῆς παρούσης μας νὰ διαμφισβητήσωμεν τὸν πατριωτισμὸν ἢ τὴν δραστηριότητα, ἔπραξεν ἐν τούτοις κατὰ τοὺς ἑξ μῆνας, οἵτινες προηγήθησαν τῶν ἐπεισοδίων τῆς 1ης Δεκεμβρίου (τῆς 18ης Νοεμβρίου 1916) ΡΟΛΟΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΟΛΕΘΡΙΟΝ. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας τὸ τέλος Δεκεμβρίου 1915, προσεκολλήθη εἰς τὸν πρέσβην τῆς Γαλλίας, τὸν κ. Γκυγιεμέν. Καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ ναυτικοῦ ἀκολουθίου ἐπεφορτίσθη νὰ σχηματίσῃ ὑπηρεσίαν πληροφοριῶν προσωρισμένην νὰ ἀντιταχθῆ καὶ ἐξουδετερώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο τὴν ἐνέργειαν τῆς Γερμανικῆς προπαγάνδας, θαυμασιῶς ὀργανωμένης. Ὡφείλε νὰ περιορίσῃ τὸ ἔργον του εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του ταύτης ἣτις ἦτο ἥδη ἀρκετὰ θαρεῖα. Ἄλλὰ δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπὸ αὐτά, καὶ, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας δι' ἰδιαίτερου κρυπτογραφικοῦ λεξικοῦ μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, ἠγωνίσθη νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τρόπον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κεφαλαιώδη. Κληθεὶς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1916 νὰ λάθῃ μέρος εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν Συμμάχων ναυάρχων εἰς Μάλταν, ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς μετασχόντας εἰς αὐτὴν ὀλόκληρον πρόγραμμα ἐνεργείας ἀρχίζον ἀπὸ τὸν ἐλεγχον ὄλων τῶν δημοσίων Ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ φθάνον μέχρι τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς τῆς χώρας ταύτης, τὸ μόνον μέσον, κατὰ τὴν ἰδέαν του, ὅπως κατοχυρωθῆ ἡ ἀσφάλεια τοῦ στρατοῦ τῆς Θεσσαλονίκης».

Καὶ ὅπως πληρέστερον ἐξηγηθῶμεν:

«Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεως πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ Συμμαχικοῦ στόλου, δὲν ἐδίσταζε νὰ τηλεγραφή εἰς τὸν ὑπουργὸν του (τη-

λεγράφημα της 1ης Σεπτεμβρίου άρ. 1 197) ότι δέν υπάρχει λόγος νά άνησυχῆ κανείς διά τήν κυριαρχίαν τής 'Ελλάδος. ΔΙΟΤΙ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΙΠΟΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΑΥΤΗΝ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΝΑ ΜΗ ΕΧΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ».

»Από τής στιγμής ταύτης—όλα τά τηλεγραφήματά του τὸ διαπιστοῦν—ὁ ναυτικός ἀκόλουθος, δέν εἶχε ἄλλην προαποσχόλησιν, ἄλλον σκοπόν, παρά: νά προκαλέσῃ μίαν θιαίαν ἐνέργειαν κατὰ τής 'Ελλάδος, ἔστω καί ἐάν ἐχρειάζετο διά νά φθάσουν εἰς αὐτό, νά μεταχειρισθοῦν τὰ πλέον αἰσχρά μέσα. Οὕτω συντελεῖται μίαν ἀστυνομίαν, ἣτις ἐνήργει εἰς τὰ φανερά καθ' ὅλην τήν ἔκτασιν τοῦ ἐδάφους τής 'Ελληνικῆς 'Επικρατείας, τὸ ὅποιον ἦτο ἐν τούτοις οὐδέτερον ἐδαφος, συλλήψεις ἐχθρικών ὑπηκόων, ἀλλά καί 'Ελλήνων «γερμανοφίλων», τοὺς ὁποίους ἐφυλάκιζε.

»Καί ἐπειδὴ διά τινος τῶν 'Ελληνικῶν τούτων προσωπικοτήτων πολὺ σπουδαίων, ὥστε νά ἐπετρέπετο νά ἐνοχλῶνται ἀπὸ τοὺς πράκτορας τοῦ κ. δὲ Ροκφέιγ, ὁ 'Ελλην πρωθυπουργός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐζητεῖτο ἡ σύλληψις των, παρουσιάζετο κάπως ἀνθιστάμενος, ὁ ναυτικός ἀκόλουθος εἰς τηλεγραφήματά του τής 3ης Σεπτεμβρίου ἐξεγείρεται κατὰ τοιούτων 'Ελληνικῶν ἀξιώσεων καί γράφει ἐπὶ λέξει: «Αἱ ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΦΕΡΑΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΣΥΝΕΠΙΦΕΡΟΥΣΙ ΜΕΤΡΑ ΔΡΑΣΤΙΚΑ, ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΥΣΟΥΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΝΟΜΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ, ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΑΛΛΩΣ ΤΕ ΕΧΟΥΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΘΗ ΑΝΑ ΠΑΣΑΝ ΣΤΙΓΜΗΝ».

»Ἐπειτα εἰς τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα, ὁ κ. δὲ Ροκφέιγ ἐπιμένει ζωηρῶς παρὰ τῷ ὑπουργῷ τῶν Ναυτικῶν, ὅπως οὗτος διατάξῃ ἀπόβασιν στρατευμάτων, καθ' ὅσον ἡ ἀπλή παρουσία τοῦ στόλου εἰς Πειραιᾶ καί εἰς Σαλαμίνα δέν ἦτο ἀρκετή».

Καί ἡ ἔκθεσις τής Γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς συνοψίζει τὸ ἔργον του ὡς ἐξῆς:

1) Συλλήψεις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, κράτησις καί ἐκτοπισμός ὑπηκόων ἐχθρικών, ἀκόμη δὲ καί ὑπηκόων 'Ελλήνων.

2) "Ἰδρυσις ἀποθηκῶν ὀπλων καί πυρομαχικῶν πρὸς χρῆσιν τῶν πρακτόρων καί βοηθῶν τής ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν, ΕΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΝ ΚΑΘ' ἩΝ ΟΥΤΟΙ ΘΑ ΠΡΟΕΚΑΛΟΥΝ ἢ ΘΑ ΥΠΕΣΤΗΡΙΖΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΛΑΪΚΑ, ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.

3) Προπαρασκευὴ καί ὀργάνωσις τήν 9ην Σεπτεμβρίου 1916 (27 Αὐγούστου) διά στοιχείων ἐγκαθῆτων ἀνηκόντων εἰς τήν ὑπηρεσίαν τῶν πληροφοριῶν, θιαίως διαδηλώσεως διευθυνομένης κατὰ τής Γαλλικῆς πρεσβείας, ἐπὶ σκοπῷ νά ἐκβιασθοῦν αἱ Κυβερνήσεις τής Ἀντάντ καί νά ἀχθῶσι εἰς τήν λήψιν ἐναντι τής 'Ελλάδος μέτρων καταπιεστικῶν, τὰ ὅποια ἀπὸ πολλοῦ ἐζήτει ὁ ναυτικός ἀκόλουθος, δηλ. ἀπόβασιν καί κατοχὴν τής χώρας».

Καί καταλήγει:

«Ἡ ἐπιτροπὴ διαμαρτύρεται κατὰ τῶν ἀναξίων δι' ἓνα ἀξιοματικὸν ἐνεργειῶν τοῦ κ. δὲ Ροκφέιγ, τῶν ὁποίων οὗτος κατέστη ἔνοχος, ὅπως δικαιολογήσῃ καί ὑποστηρίξῃ προσωπικὴν πολιτικὴν καί

φθάσῃ εἰς σκοποὺς ἐντελῶς ἀντιθέτους πρὸς τοὺς ἐπιδιωκόμενους ὑπὸ τής Κυβερνήσεώς του».

'Αλλά πολὺ ἀργὰ πλέον.

Ὁ σὲρ Βάζιλ Θόμψων, ἀρχηγός τότε τής ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ Κράτους ('Ἰντέλλιτζενς Σέρβις) διηγεῖται τα ἐξῆς: («Ἡ ἐν 'Ελλάδι μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων»).

«Ἡ πρώτη ἐπίσημος πρᾶξις τοῦ Ροκφέιγ ὑπῆρξε νά πείσῃ τὸν πρέσβυν τής Γαλλίας νά συγκεντρώσῃ ὅλους τοὺς προξένους καί ὑποπροξένους τής Γαλλίας ἐν 'Ελλάδι, κατ' ἀπόφασιν ὅπως τοῖς ζητήσῃ τήν συνδρομὴν των, πράγματι ὅμως ὅπως θέσῃ τὰς θάσεις πολιτικῆς ὑπονομιέσεως τής ἐξουσίας τής 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως καί παρασκευῆς τής κατοχῆς τής χώρας».

...«Ὁ κ. Γκυγιεμέν, πρέσβυς τής Γαλλίας, νεοφερμένος εἰς τὸν τόπον καί ὅπως φαίνεται ἀνίκανος νά ἀκολουθῆσῃ ἰδίαν γραμμὴν, ἔπεσεν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ναυτικοῦ τοῦ ἀκολουθούτου... Τὸ ζήτημα ὅπως τὸ ἐβλεπεν ὁ Ροκφέιγ (καί ὁ εὐπιστος καί καχύποπτος Σαράιγ τὸ κατέπτε), ἦτο νά διαστραφοῦν τὰ γεγονότα. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νά παρασταθῇ ὡς τύραννος αὐταρχικός, ὁ λαός του ἔπρεπε νά παρασταθῇ ὅτι ἐτραβούσε τὰ σχοινιά ποῦ ἦτο δεμένος, ἀνυπομονῶν νά εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ Βασιλεὺς ἔπρεπε νά παρασταθῇ ὅτι ἦτο συνεννοημένος μετ' ἡ Γερμανικὴν Αὐλὴν καθὼς καί οἱ ὑπουργοὶ του. Ἡ 'Ελληνικὴ Κυβέρνησις ἔπρεπε νά παρασταθῇ ὅτι ἐξαπατῶσα τοὺς Συμμάχους μετ' ἡλικολογία, προητοίμαζε σατανικὰς παγίδας, ὅπως θαραθρῶσῃ τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα τής Θεσσαλονίκης. "Ὅτι ἀνεφωδίαζε κρυφὰ τὰ Γερμανικὰ ὑποβρύχια. "Ὅσον ἀφορᾷ τὸν κ. Βενιζέλον, ἦτο ἀνάγκη νά παρασταθῇ φλογερὸς πατριώτης ἐκπροσωπῶν τὰς ἐπιδιώξεις ἑνὸς λαοῦ τεθέντος ὑπὸ ζυγὸν καί καταπατηθέντος (ἀπὸ τὸν Βασιλέα του). Νά διαστραφοῦν τὰ γεγονότα εἰς τοιοῦτο σημεῖον, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι θὰ ὑπερέβαινε τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις. Ἀλλὰ δέν ἐστάθη ἀδύνατον εἰς ἓνα γεννημένον σκηνοθέτην, νά πλανήσῃ τὸν κόσμον. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργον εἰς τὸ ὅποιον ἀφωσιώθη ὁ Ροκφέιγ...»

«Ἐγκατεστάθη εἰς τὰ κτίρια τής ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς καί ἤρχισε πάραυτα στρατολογῶν τὰ κοινωνικὰ ἀποβράσματα καί συγκροτῶν δι' αὐτῶν μυστικὴν ὑπηρεσίαν, ἣτις κατόπιν μετεβλήθη εἰς μυστικὴν ἀστυνομίαν. Μέγας ἀριθμὸς τῶν πρακτόρων του ἦτο ἐξ ἐκείνων ποῦ ἀνήκον εἰς τήν ὑπηρεσίαν τής Γερμανίας...».

Ἡ μυστικὴ αὕτη ἀστυνομία τοῦ Ροκφέιγ εἶνε ἡ κατὰ τὸν κ. Πολίτην «ἐπίσημος γαλλικὴ ἀρχὴ» ἡ ἀνευροῦσα τὰ τηλεγραφήματα Πασσάρωφ καί πιστοποιούσα τὴν γνησιότητα αὐτῶν! Τῶν ὑπ' αὐτῆς τής ἰδίας δηλαδὴ χαλκευθέντων τηλεγραφημάτων! Ἀλλὰ μήπως καί σήμερον δέν βλέπουσι τὸ φῶς εἰς ἐφημερίδας, αἱ ὅποια καί τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσκον τὸ αὐτὸ ἔργον, χαλκευόμεναι πλαῖστα ἐπιστολαί, ἐπισήμων νεκρῶν προσώπων, οὐδαμῶθεν πιστοποιούμεναι καί περιέχουσαι τὰς φανταστικώτερας τῶν διηγήσεων;

Αἱ ψευδεῖς εἰδήσεις, αἱ ὅποιαί τότε ἐπλημμύρισαν τὸν γαλλικὸν Τύπον καί τὰς ὁποίας κατεσκευάζεν ὁ Ροκφέιγ διωχτεῦοντο εἰς τὰς γαλλικὰς ἐφημερίδας διὰ τοῦ κ. Τυρώ, διευθυντοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ζα-

χάρωφ ιδρυθέντος πρακτορείου Ραδιό. Ο κ. Τυρώ μόλις άφίχθη εις Αθήνας έτέθη άμέσως εις έπαφήν μετά του κ. Γκυγιεμέν, ώς καταφαίνεται έκ πλείστων έν τοίς γαλλικοίς άρχείοις τηλεγραφημάτων. Θά λάβωμεν άφορμήν περαιτέρω νά αναφέρωμεν χαρακτηριστικάς τινάς τών ύποβολιμαίων τούτων ειδήσεων.

Καί έξακολουθεί ό Θόμψων:

«Τό πρώτον παραμύθι έτέθη εις κυκλοφορίαν δι' ένός τηλεγραφήματος του κ. Γκυγιεμέν εις τό ύπουργείον τών Έξωτερικών τής Γαλλίας. Οδτος διΐσχυρίσθη ότι είχε τήν άδιαφιλονείκητον άπόδειξιν ότι οι Έλληνες έσκέπτοντο νά κλείσουν τους λιμένας των διά ΝΑΡΚΩΝ και συνεπώς ή παρουσία στόλου εις τόν Σαρωνικόν ήτο άναγκία».

Άφηγήθημεν ήδη ότι ή Έλλάς τότε δέν είχε νάρκας, ότι κατεσκευάζοντο τότε τοιαύται διά λογαριασμόν τής ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ και ότι ό Σκουλούδης είχεν άναστείλει τήν παραγγελίαν ταύτην. Καί ότι ή είδησις αύτη τότε (Νοέμβριος 1915) συνέτεινεν όπως εις τόν σταλέντα στόλον δοθώσιν όδηγία προς καταστροφήν του έλληνικού στόλου, βομβαρδισμόν Αθηνών και Πειραιώς κτλ. Καί ότι εύτυχώς άπεσοθήθησαν ταύτα, πλήν τών άλλων και διότι τότε ό έν Αθήναις εύρισκόμενος Δευό-Κοσσέν διεφώτισε τόν Μπριάν περι τής άληθούς καταστάσεως τών πραγμάτων.

Τότε εις τās άπαντήσεις τών Συμμάχων τής 26 Νοεμβρίου 1915, αναφαίνεται διά πρώτην φοράν τό παραμύθιον ότι τά γερμανικά ύποβρυχία είχαν τās θάσεις του άνεφοδιασμού των επί τών έλληνικών άκτών. Άπήτησαν τότε οι Σύμμαχοι άπό τήν Έλλάδα:

«Έλευθερίαν ναυτικής ένεργείας, ώς τό δικαίωμα τής νηοψίας τών πλοίων και πλοαρίων έντός τών χωρικών ύδάτων τής Έλλάδος, τό δικαίωμα τής άναζητήσεως και καταστροφής τών ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΤΩΝ και έντός τών χωρικών ύδάτων».

«Όχι δέ μόνον τοϋτο, άλλ' ώς άφηγήθημεν ήδη, έδικαιολόγησαν οι Σύμμαχοι τήν παραβίασιν τής συνθήκης τής έξουδετερώσεως τής Κερκύρας, κατά πρώτον διότι ή ουδετερότης αύτη παρεβιάσθη υπό τών γερμανικών ύποβρυχιών, άτινα άνεφωδιάζοντο εκεί ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ, ώς έλεγον, ή Έλληνική Κυβέρνησις δέν έλαβε κανέν μέτρον. (Νηριώ «Διπλωματική Ιστορία τής Έλλάδος» τόμος 5ος).

«Άλλως τε και ό Συμμαχικός Τύπος κατεκλύζετο υπό τοιούτων ψευδών πληροφοριών. Ο Ροκφέιγ δέν έμενεν άργός. Εις τήν παροχήν τοιούτων ψευδών πληροφοριών έδειξεν ιδιάζουσας Ικανότητα.

Ο κ. Σ. Κοσμέν (Κοσμετάτος) διηγείται εις τό γαλλιστί έν Παρισίοις τό 1926 έκδοθέν βιβλίον του «Η Αντάντ και ή Έλλάς».

«Άπό του 1915 έως τό 1917 ό γαλλικός Τύπος δέν έπαυσε νά κατηγορή τήν Έλλάδα σχεδόν καθημερινώς και μετά πάθος διά τόν άνεφοδιασμόν τών γερμανικών ύποβρυχιών. Η έκστρατεία αύτη του Τύπου έξηρέθισεν εις ύψιστον βαθμόν τήν κοινήν γνώμην τών Συμμάχων, ίδίως διά τών «προκαλουσών έξέγερσιν» λεπτομερειών, τās όποιās ό Τύπος παρείχε διά τήν νέαν ταύτην «έλληνικήν προδοσίαν» και διά τών σατανικών έπιχειρημάτων τά όποια ό Τύπος μετεχειρί-

ζετο προς άπόδειξιν τών λεγομένων του. Πόσοι έν Γαλλία και άλλαχού καλή τή πίστει παρεσύρθησαν υπό τών συκοφαντιών τούτων.... Θά ήδύνατό τις νά γεμίση τόμον δλόκληρον άπό τās μυσάρās αυτάς κατηγορίας.... Έδιάβαζε κανείς τότε καθημερινώς εις τās έφημερίδας τών Παρισίων: «Η Έλλάς κατήντησε σφηκοφωλεά τών γερμανικών ύποβρυχιών!... Αί άκται τής Έλλάδος κατήντησαν εύρύ κρησφύγετο τών γερμανικών ύποβρυχιών!... Πολυάριθμοι Έλληνες διατρέχουσι τά παράλια και θεωροϋσι μυστηριωδώς τό... πέλαγος! Τα γερμανικά ύποβρυχία μπαίνουν και θγαίνουν άπό τους έλληνικούς λιμένας ώσάν νά ήσαν σπίτι τους! Άνεκάλυψαν τόν Δεκέμβριον του 1915 μεγάλην θάσιν άνεφοδιασμού τών ύποβρυχιών έν... Θεσσαλονίκη!» (Πώς διάβολο τό έφαντάσθησαν αυτό ως δυνατόν μέσα εις τό περιχαρκακωμένον στρατόπεδον του Σαράιγ!). «Τέλος ό γαλλικός Τύπος επί πολύ έγινεν ή ήχώ ένός φανταστικού παραμυθίου, ότι τό Άχιλλειον, ή έπαυλις του Γουλιέλμου του Β' έν Κερκύρα ήτο, παρά τήν άθώαν εμφάνισιν τής μία τρομακτική θάσις ύποβρυχιών, διασκευασθείσα τό τοιαύτη άπό του καιρού τής ειρήνης»... Καί ό Γάλλος άναγνώστης ζαλισμένος άπό τās έντυπωσιακάς αυτάς ειδήσεις, ήσθάνετο άγανάκτησιν και άπεριόριστον έξαγρίωσιν κατά τών Έλλήνων και του Βασιλέως των, ένόχων τοιαύτης φαύλης δολιότητος... Ούτω ήγανάκτου έν Γαλλία καλή τή πίστει, διά τήν μακροθυμίαν τών Συμμαχικών Κυβερνήσεων, αίτινες ήνείχοντο τοιαύτα καταφανή έγκλήματα κατά τών ναυτών των και τών στρατιωτών των. ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΣΟΥΝ ΑΥΣΤΗΡΩΣ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΟΥ...»

Τί επί τέλους ήτο άληθές άπό όλα αυτά;

Θά μάς τό είπη ό άρχηγός του εις τά έλληνικά ύδατα γαλλικού στόλου ναύαρχος Φουρναι «Πολεμικαί άναμνήσεις ναυάρχου»).

«Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (ΡΟΚΦΕΪΤ) ΜΑΣ ΠΑΡΕΙΧΕ ΣΧΕΔΟΝ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ. ΟΥΔΕΠΟΤΕ, ΟΥΤΕ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΑΚΡΙΒΗΣ. ΑΙ ΠΛΕΙΣΤΑΙ ΜΆΛΙΣΤΑ ΗΣΑΝ ΚΑΤΑΦΑΝΩΣ ΑΛΛΟΚΟΤΟΙ».

...«Η ύπηρεσία τών πληροφοριών (Ροκφέιγ) μάς παρέστησε τό Άχιλλειον ως θάσιν ύποβρυχιών τελείως ώργανωμένην, με κινητήν γέφυραν διά πλεύρισμα, με έφοδιασμόν πετρελαίου, με σωλήνωσιν διαχετεύουσιν τήν καύσιμον ταύτην ύλην μέχρι θαλάσσης. Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΕΚΑΜΕ ΝΑ ΕΞΑΦΑΝΙΣΘΟΥΝ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ. Η κινητή γέφυρα κατεσκευασμένη ΔΙΑ ΤΑΣ ΛΕΜΒΟΥΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ. Οι έφοδιασμοί του πετρελαίου έφανερώθησαν ότι ΗΣΑΝ ΟΛΙΓΗ ΒΕΝΖΙΝΗ ΔΙΑ ΤΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ, Η ΔΕ ΣΩΛΗΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΙΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΟΤΙ ΗΤΟ Ο ΟΧΕΤΟΣ ΤΩΝ ΑΚΑΘΑΡΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΥΛΕΩΣ».

Θά επανέλθωμεν αύριον εις τό ζήτημα τών γερμανικών ύποβρυχιών. Διότι είνε ένα άπό τά καιριώτερα σημεία τής κατά του Βασιλέως δημιουργηθείσης καταφοράς.

Άλλά διά νά τελειώνωμεν σήμεραν έρωτώμεν:

Ποία ἦτο ἡ πηγή ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤντλει ὁ Ροκφέιγ τὰς ἀκαθάρτους αὐτὰς εἰδήσεις; Ποιοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι οἵτινες δι' αὐτοῦ διωχέτευον τὰς φοβεράς αὐτὰς συκοφαντίας εἰς τὸ γαλλικὸν κοινόν; Θὰ μᾶς τὸ εἴπῃ ὁ ναύαρχος τοῦ γαλλικοῦ στόλου Δαρτιζ ντὺ Φουρναι («Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»).

Αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Βενιζελικοῦ τυποῦ, αἱ σχετικαὶ μετὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν ἐν Ἑλλάδι τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων εἶνε ἱστος ἀλλοκοτῶν παραμυθίων. Παρ' ὅλας τὰς ἐπανεπιλημμένας ἐρεῦνας οὐδέποτε ἐν ἀποτα ὑπ' αὐτοῦ διηγοῦμενα γεγονότα ἀπεδείχθη ἀκριβεσ...».

Αὕτη λοιπὸν ἦτο ἡ πηγή ἐκ τῆς ὁποίας ἤντλει ὁ Ροκφέιγ τὰς ἀκαθάρτους πληροφορίας του καὶ τὰς διωχέτευεν εἰς τὸ γαλλικὸν κοινὸν ὅπως δηλητηριασθῆ ἡ κοινὴ γνώμη κατὰ τοῦ Βασιλέως.

Καὶ ἔπειτα τολμᾷ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ διίσχυρίζεται καὶ σήμερον ἀκόμη μετὰ εἴκοσι περίπου ἔτη, ὅταν πάντα ταῦτα ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεκαλύφθησαν, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοῦλάχιστον, νὰ ἰσχυρίζεται, λέγομεν, εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα του, ὅτι ἡ κίνησις του ἦτις ἀπέληξεν εἰς τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, δὲν ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Βασιλέως, δὲν παρεσκευάσθη πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἀλλ' ἦτο ἀνάλογος μετὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908!!

Ἄλλὰ θὰ ἐπιμεινόμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

ἈΡΘΡΟΝ 45 (8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΟ ΕΛΕΙΝΟΝ ΨΕΥΔΟΣ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ. - ΜΕΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ.

Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μας, διότι ἐπιμένομεν τόσον πολὺ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἀνεφοδίαζε τὰ γερμανικὰ ὑποβρυχία. Εἶνε μίᾳ ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἐνεργειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως παρασκευάσῃ τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὴν παρασύρῃ εἰς κίνησιν πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως. Τὴν πλήρη ἐπαφὴν του μετὰ τὸν Ροκφέιγ εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ κατεδείξαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας. Θὰ τὴν καταδείξωμεν καὶ εἰς ἕτερα ζήτήματα. Ἄλλὰ δὲν τοῦ ἤρκεσεν ὁ Ροκφέιγ. Ὁ κ. Σ. Κοσμὲν εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔργον του «Ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς» διηγείται:

«Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (Φεβρουάριος 1916), ἔμπιστοι φίλοι τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐξ ὧν εἰς σημαίων βουλευτῆς καὶ φέρων λίαν γνωστὸν ὄνομα, μετέβησαν μετὰ «ἩΜΙΕΠΙΣΗΜΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ» Εἰς ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ ΔΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΩΣΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΩΝ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥ-

ΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝΤΕΣ, ΜΕΤΑΞΥ ΑΛΛΩΝ, ΟΤΙ ΑΝΕΦΟΔΙΑΖΕΙ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ».

Ὁ δὲ ναύαρχος Φουρναι (Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου) ἀναφέρει ὅτι τὴν 1ην Μαρτίου 1917 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» ἄρθρον ἐτέρου «ἐμπιστοῦ φίλου» τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ ὁποίου ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα, ἐγγυωμένου διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν πληροφοριῶν του, ΔΙΟΤΙ ΑΥΤΑΙ ΤΟΥ ΑΝΕΚΟΙΝΩΘΗΣΑΝ ΗΜΙ-ΕΠΙΣΗΜΩΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀρθρογράφος ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν καταγγελίαν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων, κατὰ τῆς ὁποίας ὁ ναύαρχος ἀντεπεξέρχεται διὰ τοῦ ἀποτομωτέρου τρόπου, ὡς ἀπολύτως ψευδοῦς.

Εἶνε οὐσιῶδες λοιπὸν τὸ ζήτημα.

Ὁ σερ Βάζιλ Θόμψον εἰς τὸ προμνησθὲν βιβλίον του ἀναφέρει ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ (νῦν) ναυάρχου κ. Περ. Ἰακ. Ἀργυροπούλου, ὅτι τότε (1915—1916) ἦτο κυβερνήτης τοῦ ἀντιτορπιλικοῦ «Νέα Γενεά», καὶ εἶχεν ἐντολὴν νὰ περιπολῆ τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, ἰδιαίτερος δὲ ὅπως ἀναζητῆ τυχόν θάσεις ἀνεφοδιασμοῦ γερμανικῶν ὑποβρυχίων, τὰ ἐξῆς δύο χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.

«Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Ἀπριλίου ἐσημειώθη εἰς Κέρκυραν ἡ ἐμφάνισις ὑποβρυχίου, ὅπερ ἐλέγετο ὅτι ἔμεινεν ἐκεῖ 48 ὥρας. Κατόπιν τῆς εἰδήσεως ταύτης, ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας διεμαρτυρήθη καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν κ. Ἀργυρόπουλον τί μέτρα ἐσκόπει νὰ λάβῃ κατὰ τοῦ ὑποβρυχίου, ὅπερ ἔλεγεν ὁ πρόξενος καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἦτο γερμανικόν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ κ. Ἀργυροπούλου ἦτο σύντομος. «ΟΥΔΕΝ, ΔΙΟΤΙ ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΘΕΝ ΠΛΟΙΟΝ ΔΕΝ ΗΤΟ ΑΛΛΟ, ΠΑΡΑ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΝ «ΠΑΠΕΝ». Προσέθεσεν εἰς τὴν ἐκθεσίν του: Πράγματι θὰ ἔπρεπε νὰ κατάσχῃ τὸ ὑποβρυχίον. Ἄλλὰ ἀπέφυγον νὰ τὸ πράξω, διὰ νὰ μὴ παράσχῃ νέαν ἀφορμὴν κατηγορίας κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως».

«Τὸν Ἰούνιον, διηγείται ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἐπληροφορήθη ἀπὸ διαφόρους παραλίους σταθμούς, ὅτι ὑποπτον πλοῖον περίπου 300 τόνων φέρον ἑλληνικὴν σημαίαν, ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ πλήρωμα προφανῶς δὲν ἦσαν Ἕλληνες, διότι ἦσαν ὄλοι ἐυρισμένοι, εἶχε πλησιάσει εἰς τοὺς κατοίκους. ΕΛΕΓΟΝ ΟΤΙ ΑΝΕΖΗΤΟΥΝ ΕΝΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΝ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΗΘΕΛΟΝ ΝΑ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΟΥΝ ΜΕ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ, ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΜΕ ΤΑΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. Ἄφου κατεδίωξα τὸ ὑποπτον τοῦτο πλοῖον, λέγει ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, χωρὶς νὰ τὸ συναντήσω, κατάρθωσα νὰ τὸ συλλάβω εἰς τὸ πέλαγος τῆς Πάργας. Προητομαζόμεν νὰ στεῖλω ἓνα ἀξιωματικὸν μου εἰς αὐτὸ διὰ νὰ τὸ ἐρευνήσῃ, ὅταν με ἐκπληξίν μου, εἶδα νὰ καταβιβάζῃ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν του καὶ νὰ ὑψώσῃ τὴν Ἰταλικὴν σημαίαν. Συγχρόνως ὁ κυβερνήτης του ἦλθεν ἐπὶ τοῦ πλοίου μου. Ἐφηρε τὴν στολὴν τοῦ ὑποπλοιάρχου τοῦ Β. Ἰταλικοῦ ναυτικοῦ. Μοῦ ἐζήτησε νὰ μὴ προβῶ εἰς νηοσίαν, τὴν ὁποίαν ὁμως παρὰ τοῦτο ἐξετέλεσα. Διέταξα τὸ πλοῖον νὰ με ἀκολουθήσῃ εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἤρνήθη εἰς τὸν Ἰταλὸν πρόξενον νὰ τὸ ἀπολύσω, ἄνευ ὁδηγίας τῆς

Κυβερνήσεώς μου. Την έπαύριον τὸ πλοῖον ἀφήρει τὸν μεταμφιεσμὸν του καὶ ἀπεκαλύπτετο ὡς ἰταλικὸν πολεμικόν, ἀνύφου δὲ καὶ τὴν πολεμικὴν ἰταλικὴν σημαίαν. Μετὰ δύο ἡμέρας, δύο μεγάλα ἰταλικά ἀντιτορπιλλικά εἰσήρχοντο εἰς τὸν λιμένα. Εἶχον σταλῆ ἀπὸ τὸν δούκα τῶν Ἀμβούτζι. Ἡτοιμάσα τὸ πλοῖον μου πρὸς μάχην, καὶ εἰδοποίησα τὸν διοικητὴν τῆς μοίρας ταύτης ὅτι ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἀνθιστάμην διὰ τῆς βίας, εἰς ἀναχώρησιν τοῦ ὑπόπτου πλοίου, πρὶν ἢ λάθω ὁδηγίας τῆς Κυβερνήσεώς μου. Κατόπιν τούτου τὰ δύο ἀντιτορπιλλικά ἀπέπλευσαν. Ὁ κόμης Μποσδάρι, πρέσβυς τῆς Ἰταλίας ἐξήγησε κατόπιν ὅτι ἡ κυβέρνησίς του ἠγνῶει τὴν ὑπόθεσιν. Ἔλαβον ἐντολὴν νὰ ἀφήσω ν' ἀποπλευσῇ τὸ πλοῖον. Ὁλίγον μετὰ ταῦτα, ὁ κυβερνήτης του ἐπαραιοσημοφόρηθη (ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως).

Καὶ ὅμως ὁ βενιζελικὸς Τύπος κατηγορεῖ τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἔγινε βάσις τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων, οἱ δὲ ἔμπιστοι τοῦ κ. Βενιζέλου μετέφερον τὰς κατηγορίας ταύτας εἰς Παρισίους.

Χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου χρησιμοποίησιν τοῦ παραμυθίου, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀνεφωδίαζε τὰ γερμανικά ὑποβρυχία εἰς τὸ ζήτημα τῆς μεταφορᾶς τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ ἐκ Κερκύρας εἰς Θεσσαλονίκην. Τὸ ζήτημα τοῦτο προέκυψε κατὰ τὸ τέλος Μαρτίου 1916, ὅποτε τὰ εἰς Κέρκυραν μετακομισθέντα ἐξ Ἀλβανίας ὑπὸ τῶν Συμμάχων ὑπόλοιπα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, ἀνεσυνεκροτήθησαν ἐκεῖ καὶ οἱ Σύμμαχοι ἠθέλησαν νὰ τὰ μεταφέρωσιν εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Σαράιγ. Τότε, 23 Μαρτίου (5 Ἀπριλίου) 1916 ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν Σκουλούδην ὁ κ. Γκυγιεμέν καὶ ὁ σερ Φρ. Ἐλλιοτ. Τὸν λόγον λαμβάνει πρῶτος ὁ κ. Γκυγιεμέν (Ἀρχεὶα ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος) καὶ λέγει πρὸς τὸν Σκουλούδην:

«Γνωρίζω κ. Πρόεδρε, ὅτι ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀπαλλαγῆτε τῆς παρουσίας μας ἐκ Κερκύρας. Ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ φύγωμεν ἐκ Κερκύρας, πρέπει νὰ ἀναχωρήσωσι πρῶτον οἱ Σέρβοι. Ἡ διαμονὴ των εἰς τὴν νῆσον ταύτην τοὺς ὠφέλησε πολὺ. Τώρα εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ συνενωθῶσι μὲ τὰ συμμαχικά στρατεύματα εἰς Θεσσαλονίκην. Διὰ τὴν μεταφορὰν των εἰς Θεσσαλονίκην, ὑπάρχουσι δύο δρόμοι: ὁ διὰ θαλάσσης καὶ ὁ διὰ ξηρᾶς. Ὁ πρῶτος εἶνε ἀναμφισβητήτως ὁ εὐκολώτερος, ΑΛΛΑ ΔΟΘΕΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΕΣΧΑΤΩΣ ΑΝΑΠΤΥΣΟΥΣΙ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ἐν τῇ Μεσογείῳ, καὶ τῶν ἐκ τούτων κινδύνων, αἱ κυβερνήσεις μας μᾶς ἀνέθεσαν ΝΑ ΣΑΣ ΔΗΛΩΣΩΜΕΝ ΟΤΙ ΑΠΕΦΑΣΙΣΑΝ ΝΑ ΜΕΤΑΦΕΡΩΣΙ ΤΟΝ ΣΕΡΒΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ (100 χιλ. ἈΝΔΡΑΣ) διὰ θαλάσσης ἀπὸ Κερκύρας εἰς Πάτρας καὶ ΕΚΕΙΘΕΝ ΔΙΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ Εἰς ΑΘΗΝΑΣ, ΚΑΙ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ Εἰς ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, ΕΠΙΣΗΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΣ ΔΙΑ ΛΑΡΙΣΗΣ. Εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἡ Ἑλλάς, ὑπείκουσα εἰς τὴν φιλανθρωπικὴν ἀποψιν τοῦ ζητήματος, θὰ σπεύσῃ νὰ ἀποδεχθῇ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς μεταφορᾶς τοῦ στρατοῦ τῆς συμμάχου Σερβίας».

Ὅσοι γνωρίζουν ἀπὸ στρατιωτικὰς μεταφορὰς διὰ σιδηροδρόμων γνωρίζουν ὅτι τοιαύτη μεταφορὰ θὰ συνεπήγετο καὶ τὴν κατάληψιν τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἰδίως τῶν σταθμῶν καὶ τῶν τηλεγρά-

φων ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἰδίως αἱ Ἀθηναὶ σημεῖον μετακομίσεως ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου Πελοποννήσου εἰς τὸ τῆς Λαρίσης θὰ καθίσταντο στρατιωτικὸν κέντρον τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ. Δηλαδὴ ἐπρόκειτο ὑπὸ τὸν μανδύαν τῆς μεταφορᾶς τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ νὰ καταληφθῇ στρατιωτικῶς ὅλη ἡ Ἑλλάς.

Μεθ' ὅσα ἀπεκαλύψαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας περὶ τῶν σχεδίων τοῦ Ροκφέιγ πρὸς στρατιωτικὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν περὶ τῆς σημαντικῆς του, «κεφαλαϊώδους», ὅπως τὴν ὠνόμασαν οἱ Γάλλοι, ἐπιρροῆς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τῶν Συμμάχων, περὶ ἀπολύτου συμφωνίας, σχεδὸν ὑποταγῆς τοῦ Γκυγιεμέν εἰς αὐτόν, καὶ τῆς τελείας συνεννοήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ μετὰ τοῦ Γκυγιεμέν καὶ μετὰ τοῦ Ροκφέιγ, δὲν μένει ἀμφιβολία εἰς οὐδένα περὶ τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ τῆς τοιαύτης διὰ ξηρᾶς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων.

Ὁ διὰ θαλάσσης δρόμος εἶνε ὁ εὐκολώτερος, εἶπεν ὁ Γκυγιεμέν εἰς τὸν Σκουλούδην, ἀλλὰ καθίσταται ἀδύνατος ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ Εἰς ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ.

Ἀνεφέραμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας τί ἐκθέτει ὁ εἰς τὰς θαλάσσας ταύτας ἀρχηγὸς τοῦ γαλλικοῦ στόλου ναύαρχος Φουρναί, περὶ τῆς δράσεως ταύτης τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Ὅτι ἦσαν ὅλα παραμύθια τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Ροκφέιγ καὶ τοῦ βενιζελικοῦ Τύπου. Θὰ ἴδωμεν περαιτέρω τί ἐκθέτει καὶ περὶ τῆς διὰ θαλάσσης μεταφορᾶς τῶν Σέρβων. Διακρίνουσι λοιπὸν εὐκόλως οἱ ἀναγνώσται μας τὴν ἀλληλουχίαν ὄλων τῶν στοιχείων τῆς σκηνοθεσίας τῆς ἀποδλεπούσης εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ φυσικὰ εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

Ὁ Σκουλούδης πρὸ τοιαύτης ἀνακοινώσεως τοῦ Γκυγιεμέν, ἔμεινε κατάπληκτος. Ἡρνήθη κατηγορηματικῶς. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς ζωηρότατον τόνον συνομιλίαν, τοῦ Ἐλλιοτ σιωπῶντος, ἐρεθισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀπειλῶν τοῦ Γκυγιεμέν ὁ Σκουλούδης ἀντηπεῖλησε καὶ αὐτὸς ὅτι θὰ τινάξωμεν τὰς σιδηροδρομικὰς μας γεφύρας.

Τότε ὁ Ἐλλιοτ βλέπων ὀξυνόμενα τὰ πράγματα, λαμβάνει τὸν λόγον καὶ μετὰ πολλῆς γαλήνης καὶ λεπτότητος ἐρωτᾷ ἐὰν ὁ Σκουλούδης θὰ ἀντέτασσε τὴν αὐτὴν ἀρνησιν εἰς διάθεσιν τῶν Σέρβων ΔΙΑ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΔΙΩΡΥΓΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ. Ὁ Σκουλούδης τότε καταπραυνθεὶς ἐκ τοῦ ἡρέμου τόνου καὶ τῆς εὐλικρινείας τῆς προτάσεως τοῦ Ἐλλιοτ, ἀπήντησεν ὅτι ἐπὶ τῆς τοιαύτης προτάσεως θὰ συμβουλευθῇ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον.

Ἀρχίζει τότε βιαία ἀρθρογραφία τοῦ ἐν Ἀθήναις βενιζελικοῦ Τύπου κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, διότι αὕτη ἠρνεῖτο τὴν διὰ ξηρᾶς μεταφορὰν τῶν Σέρβων καὶ ἐξέθετεν αὐτοὺς εἰς τοὺς κινδύνους τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Αὐτὸς οἶτος ὁ κ. Βενιζέλος διὰ σειρᾶς ἀρθρων του εἰς τὸν «Κήρυκα» ὑπερήσπισε τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Γκυγιεμέν, καταγγέλλων βιαϊότατα τὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ἀρνησίν της.

Φυσικὰ, ἡ τοιαύτη βενιζελικὴ ἀρθρογραφία εἶχε τὸν ἀντίκτυπὸν τῆς ἐν Παρισίοις.

«Αί έφημερίδες (τηλεγραφεὶ ὁ ἐν Παρισίους πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τὴν 28ην Μαρτίου (10 Ἀπριλ. 1916 ἰδίως ἢ «Ἠχώ τῶν Παρισίων» καὶ ἡ «Ἴνφορμασιόν» δημοσιεύουσι θιασιότατα ἄρθρα ἐναντίον μας. Προτείνουναι τὸν ἀποκλεισμόν καὶ ἄλλα πιεστικά μέτρα, ἕνεκα τῆς γενικῆς στάσεως τῆς Ἑλλάδος, ἀποφεύγουσιν ὅμως τὰ ὀμιλήσωσι περὶ τοῦ ζητήματος τῆς διαβάσεως τῶν Σέρβων». Διότι θὰ ἤρχιζε νὰ γίνεται ἀντιληπτὸν καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας των περὶ τίνος πρόκειται.

Ὁ κ. Γκυγιεμέν ἔρριπτεν ἔλαιον εἰς τὴν πυρὰν.

Τὴν 31ην Μαρτίου (13 Ἀπριλίου) τηλεγραφεὶ εἰς Παρισίους τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Τυρῶ (διευθυντοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ζαχάρωφ ἰδρυθέντος ἐν Ἀθήναις πρακτορείου «Ραδιό») ὅτι ὁ «Βασιλεὺς εἶνε τρελλὸς διὰ δέσιμο, εἶνε δὲ ἐπικινδύνως παράφρων καὶ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος τοῦ ἔκαμε (τοῦ κ. Τυρῶ) τὰς ἐξῆς δηλώσεις ὅπως τὰς μεταβίβαση εἰς τὸν Μπριάν. «Ἐάν προσβληθῆτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, προκαλῶ ἀμέσως τὴν ἐπανάστασιν. Ἐχω ὑπὲρ ἐμοῦ τὰ 80% τῶν στρατιωτῶν, τὴν πλειονότητα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ σχεδὸν τὴν ὁλότητα τοῦ λαοῦ»,

Τὴν 4)17 Ἀπριλίου ὁ ἐν Παρισίους πρέσβυς τῆς Ρωσσίας Ἰσθόλσκυ τηλεγραφεὶ εἰς Πετροῦπολιν (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος, ἔκδ. 1922) :

Ὁ κ. Ι. Καμπὸν μὲ πληροφορεὶ ὅτι κατόπιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ κ. Σκουλούδη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ μεταφορὰν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, καὶ τῆς ἐν γένει οὐχὶ φιλικῆς στάσεώς του, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ ἐξασκήσῃ οἰκονομικὴν πίεσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δι' ΑΥΣΤΗΡΟΤΑΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ. Οἱ διευθύνοντες γαλλικοὶ κύκλοι θεωροῦσιν ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ διήγειρε σφοδρὰν δυσἀρέσκειαν ἐν Ἑλλάδι καὶ θὰ προεκάλει οὕτω τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως Σκουλούδη».

Ἄλλὰ ἡ Ἀγγλία δὲν ἔβλεπε τὰ πράγματα καθ' ὅμοιον μὲ τοὺς διευθύνοντας γαλλικοὺς κύκλους τρόπον.

Διότι τὴν ἐπομένην 5)18 Ἀπριλίου ὁ Ἰσθόλσκυ τηλεγραφεὶ εἰς Πετροῦπολιν :

«Ὁ κ. Καμπὸν μὲ πληροφορεὶ ὅτι τὸ Λονδίνον ΑΡΝΕΙΤΑΙ νὰ συγκατατεθῇ εἰς αὐστηρὸν ἀποκλεισμόν τῆς Ἑλλάδος. ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ ΜΕΤΡΟΝ ΘΑ ΣΥΝΕΠΗΓΕΤΟ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΟΠΕΡ Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΝΝΟΕΙ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΧΘΗ». (Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ἀκόμη εἰς τὸ ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἤθελον τὴν διατήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως; Σ. Μ.).

Οὔτε ἠνθόουν ἐν Ἀγγλίᾳ διατί ἡ τόση ἐπιμονὴ εἰς τὴν διὰ ΞΗΡΑΣ μεταφορὰν τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξήτει ἡ γαλλικὴ κυβερνήσις παρασυρομένη ὑπὸ τῶν Γκυγιεμέν, Ροκφέιγ καὶ κ. Βενιζέλου. Τὴν 16)29 Ἀπριλίου ὁ ἐν Λονδίῳ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τηλεγραφεὶ εἰς Ἀθήνας ὅτι ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ σερ "Εδ. Γκρέυ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λόρδου Κριοῦ, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ τὰ ἐξῆς :

«Ὁ λόρδος Κριοῦ μοῦ εἶπεν ὅτι ἔλαθε παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας τὴν ἀπάντησίν σας (διὰ τὴν διάβασιν διὰ ξηρὰς τῶν Σέρβων), ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ... Μοῦ εἶπεν ὅτι αἱ ὑπὸ τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ἐκτιθέμεναι ἀπόψεις θὰ

ἐξετασθῶσι μετὰ προσοχῆς, καὶ μὲ ἠρώτησεν εἴαν ἡ ὁδὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῆς διώρυγος θὰ ἀποκλεισθοῦν ἐπίσης ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καθόσον, ὡς νομίζει, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις ἐπὶ τῆς μέσης αὐτῆς λύσεως».

Εἰς τὸ ἀνωτέρω ὁ Σκουλούδης ἀπήντησε τὴν 19ην Ἀπριλίου (2αν Μαΐου 1916) ὡς ἐξῆς :

«Παρακαλῶ νὰ ἰδῆτε ἐπειγόντως τὸν λόρδον Κριοῦ καὶ τοῦ εἶπητε ὅτι ἡ συμβιβαστικὴ του πρότασις ἀνταποκρίνεται τελείως εἰς τὸ νόημά μας, ἀφοῦ ΕΓΩ Ο ΙΔΙΟΣ ΥΠΕΒΑΛΑ ΕΣΧΑΤΩΣ ΤΗΝ ΙΔΕΑΝ ΤΑΥΤΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΕΡ ΦΡ. ΕΛΛΙΟΤ, ΚΑΙ ΣΑΣ ΤΗΝ ΥΠΕΔΕΙΞΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥ ΑΡ. 3761 ΣΥΝΕΠΩΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ΘΑ ΣΥΝΤΡΕΞΩΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΗΣ, ὅπως ἀποφευχθοῦν τὰ σοβαρὰ ἄτοπα τῆς ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ, τὰ ὁποία δὲν θὰ ἠνείχτο ἢ κοινὴ γνώμῃ (τῆς Ἑλλάδος)».

Ἄλλὰ ἡ τοιαύτη λύσις ἀνέτρεπε τὰ σχέδια τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπιδιωκόντων τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ ἀνησυχήσουν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Μπριάν διὰ τοὺς κινδύνους τῆς λύσεως ταύτης.

Τὴν 18 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1916 ὁ ἐν Παρισίους πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος τηλεγραφεὶ εἰς Ἀθήνας.

«Ὁ κ. Μαρζερῆ, εἰς τὸν ὅποιον παρέστησα ὅτι ἡ καλυτέρα λύσις τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων θὰ ἦτο ἡ θαλασσία ὁδὸς διὰ τῆς διώρυγος, μοῦ ἀπήντησεν ΟΤΙ Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ (Λακάς, ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν Ροκφέιγ Σ. Μ.), ΕΠΛΗΡΟΦΟΡΗΘΗ ΟΤΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ΕΙΣΕΧΩΡΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ ΚΟΛΠΟΝ, ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ Η ΟΔΟΣ ΑΥΤΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕ ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΔΙΑ ΝΑ ΓΙΝΗ ΑΠΟΔΕΚΤΗ».

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οὐδέποτε γερμανικὰ ὑποβρύχια εἰσέδυσαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ἄλλὰ μεθ' ὅσα ἐξεθέσαμεν, οἱ ἀναγνώσται μας εὐκόλως διαβλέπουσι ποιοὶ ἐν Ἀθήναις κατεσκευάζον τὰ ψεύδη ταῦτα, καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἠγωνίζοντο νὰ παραμερίσουν τὴν τὸσον λογικὴν ἀγγλικὴν πρότασιν, ἥτις κατέστρεφε τὰ σχέδια τῶν.

Ἡ γαλλικὴ κυβερνήσις ΕΠΕΜΕΝΕ ΟΠΩΣ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΕΝΑ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΕΡΒΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΜΕΤΑΦΕΡΘΗ ΔΙΑ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ. Ἡ Ἀγγλία ἐδίσταζε. Ἐν Ἀθήναις ὁ κ. Βενιζέλος ἠρθρογράφει διὰ τοῦ «Κήρυκος» ἐπιμένων ὅπως γίνῃ Ἡ ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ μεταφορὰ τῶν Σέρβων καὶ προτείνων αὐτὸς ὅπως ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ γίνῃ ἡ μεταφορὰ διὰ Ἰτέας (καὶ τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια τοῦ Κορινθιακοῦ; Σ. Μ.), Μπράλου καὶ Λαρίσης ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Ἄλλὰ τότε ἐπενέβη ἡ Ρωσσία. Ὁ ὑπουργὸς τῆς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπληροφόρει τὴν 21ην Ἀπριλίου (4 Μαΐου 1916) τὸν ἐκεῖ πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος ὅτι ἐτηλεγράφησεν εἰς Παρισίους συνιστῶν μετριопάθειαν καὶ συμβιβασμὸν εἰς τὸ ζήτημα τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων. Τὴν δὲ 28ην Ἀπριλίου (11 Μαΐου) ὁ ἐν Πετροπόλει πρέσβυς μας ἐτηλεγράφη εἰς Ἀθήνας ὅτι ὁ πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας τὸν ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ λόρδος Κριοῦ ἀπεδέχθη ὅτι-

στικῶς τὴν ἑλληνικὴν πρότασιν τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων καὶ τοῦ ὕλικου τῶν διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ.

Οὕτω μετεφέρθησαν 100 χιλιάδες Σέρβων μετὰ τοῦ ὕλικου τῶν διὰ θαλάσσης εἰς Θεσσαλονίκην, ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΥΠΟΣΤΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ ΟΥΔΕ ΤΗΝ ΕΛΑΧΙΣΤΗΝ ΑΠΩΛΕΙΑΝ. Τοῦτο βεβαίως ὀφείλεται καὶ εἰς τὰ ναυτικά μέτρα τοῦ ναυάρχου Φουρναί, τοῦ μηδαμῶς ἐπηρεαζομένου ἀπὸ τὰς περὶ ὑποβρυχίων ὑποβολιμαίας εἰδήσεις τοῦ Ροκφέιγ καὶ τοῦ βενιζελικοῦ Τύπου. Ἴδου ἄλλως τε τι περὶ τούτου λέγει ὁ ἴδιος ναύαρχος Φουρναί (Δαρτιζ ντὸ Φουρναί «Πολεμικαὶ ἀναμνήσεις ναυάρχου»):

«Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς μεταφορᾶς τῶν Σέρβων, ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν (Ροκφέιγ), ἐπέτρεψε νὰ ἐξαπατάται, ὅπως συνήθως, ἀπὸ τοὺς τυχοδιώκτας, τοὺς ὁποίους ἐμισθοδότηι, καὶ ἐπανελάμβανε τὰς γερμανικὰς καυχησιολογίας, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδὲ οἱ ἡμίσεις τῶν Σέρβων θὰ ἔφθانون (εἰς Θεσσαλονίκην). Ἡ πλήρης ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως, ὀφειλομένη ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν τύχην, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁποίαν εἰργάσθη κατὰ καλύτερον ἀπὸ τὴν τύχην, διέψευσε κατὰ τρόπον δυσάρεστον τὰς προβλέψεις τῆς (τοῦ Ροκφέιγ). Τότε ἡ ὑπηρεσία τῶν πληροφοριῶν προέβαλε μίαν ὑπόθεσιν κατὰ πάντα ἀξίαν αὐτῆς... «Ὁ Κάιζερ θὰ ἔδωκε διαταγὴν νὰ μὴ κτυπήσουν τοὺς Σέρβους, ΔΙΟΤΙ ΕΙΧΕΝ ΗΔΗ ΣΥΝΕΝΝΟΗΘΗ ΜΕΤ' ΑΥΤΩΝ (τῶν Σέρβων), ΩΣΤΕ ΜΟΛΙΣ ΟΥΤΟΙ ΑΠΟΒΙΒΑΣΘΩΣΙΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΝΑ ΛΙΠΟΤΑΚΤΗΣΩΣΙ!». Ἡ συνέχεια τῶν γεγονότων ἀπέδειξε τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν ἐξυπνάδα τῆς τοιαύτης ἀπροσοκῆτου πληροφορίας».

Ἐξεθέσαμεν ἤδη εἰς προγενέστερον ἄρθρον μας λεπτομερῶς τὴν στενὴν συνεργασίαν ἐμπιστῶν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐργαζομένων κατ' ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματός του, μετὰ τοῦ Ροκφέιγ εἰς τὴν διοργανώσιν καὶ ἐκτέλεσιν τῆς πλαστῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1916, πρὸς τὸν σκοπὸν στρατιωτικῆς καταλήψεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ διὰ τῆς ὁποίας προεκλήθη ἡ πτώσις τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη, ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως, διεπραγματεύετο τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ τῶν Συμμάχων. Θὰ διηγηθῶμεν περαιτέρω καὶ πῶς διὰ τοῦ Ροκφέιγ διωργανώθη ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησις τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς διχασμὸν τοῦ κράτους. Θὰ θίξωμεν ἀμφοτέρω τὰ σημεῖα ὅταν ἡ περὶ τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ ἐπιδιωκομένου διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονικῆς καὶ τοῦ διχασμοῦ τοῦ κράτους ἀφήγησίς μας φθάσῃ εἰς τὴν περιόδον ἐκείνην. Τώρα δὲ κλείοντες τὸ εἰδικὸν διὰ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ κ. Βενιζέλου καὶ Ροκφέιγ κεφάλαιον, ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀφήγησιν ἄλλων τινῶν σημείων λίαν χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν πιστοποίησιν τοῦ ὅτι τὸν κ. Βενιζέλον ἐνδιέφερε πρὸ παντὸς ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως καὶ οὐχὶ ἡ ἐξοδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος.

ΑΡΘΡΟΝ 460Ν

(9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΤΑ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΥΟ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΩΝ ΣΥΝΟΜΙΛΙΩΝ.- ΠΩΣ Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΗΤΟΜΑΖΕ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ μᾶς συγχωρήσωσι, διότι δὲν ἐπανήλθομεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρών καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ἀπαντώντες εἰς τὰ ἄρθρα 30, 31 καὶ 32 τοῦ κ. Βενιζέλου. Εἴχομεν ἤδη διεξέλθει τὰ ζητήματα ταῦτα εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας καὶ κατὰ τρόπον ὑπεραρκετόν. Ἡ ἐκ νέου ἐπάνοδος τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς αὐτὰς μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἐπανέλθωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ θὰ πρᾶξωμεν τοῦτο ἅμα συμπληρώσωμεν τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἠρχίσασμεν ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου ἦτο ἀνεκαθεν ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως, ὅπως μόνος δεσπόση ἀπολύτως τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ζήτημα τῆς ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἐνδιέφερε τὸν κ. Βενιζέλον ὡς πρόφασις.

Καὶ διὰ τοῦτο προητοίμασε κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916 τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως, θάινων κατὰ σταθμούς, χρησιμοποιῶν τὰς ἀδυναμίας, τὰ ἐλαττώματα καὶ τὴν κακὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ συμφέροντος τῆς Γαλλίας, τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσώπων τῆς, διαστρέφων καὶ παραποιῶν τὰ γεγονότα, δημιουργῶν ἐκ τοῦ μηδενὸς τοιαῦτα καὶ ψευδεῖς αἰτίας κατηγορίας. «Ἄμα δὲ ἔφθασεν ἡ στιγμή καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη, τὸν Αὐγούστον 1916, ἀπεφάσισε τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, ὁ κ. Βενιζέλος ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως ταύτης καὶ τὴν ματαίωσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βασιλέως. Ὅταν δὲ ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς διαδεχθείσης τὴν Κυβέρνησιν Ζαΐμη, Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου συνέχισε τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων καὶ ἐπανελάβε τὰς προτάσεις πρὸς συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς πόλεμον, ἐματαίωσε καὶ ταῦτα ὁ κ. Βενιζέλος, ξεκινήσας διὰ νὰ ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὴν διεύθυνσιν τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονικῆς καὶ νὰ διχάσῃ τὸ κράτος. Εἶπομεν, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ προκαλέσαντος τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονικῆς, τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ παραστήσῃ ἀκόμη καὶ σήμερον, ὡς ἀθῶαν πατριωτικὴν πράξιν, ὅμοιαν μετὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904—1908. Κατεδείξαμεν τὴν ὄλην ἐνεργειάν του κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916 θάινουσας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, καὶ τὴν πλήρη αὐτοῦ συνεννόησιν μετὰ τῶν Γκυγιεμέν, Σαράιγ καὶ Ροκφέιγ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του. Ἀνεφέραμε δὲ τὰ κύρια καὶ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς συνεννοήσεως του ταύτης μετὰ τῶν ξένων ὅπως τοὺς ἐξωθήσῃ εἰς ἐνεργείας βιαίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἵνα διὰ τῶν πιέσεων τούτων ἐπιβάλλῃ τὴν ἐπ' αὐτῆς δεσποτείαν του.

Ούτω, ένθυμούνται οι άναγνώσται μας τὸ τηλεγράφημα Δεμίδωφ τῆς 4)17 Ὀκτωβρίου 1915 ἀποκαλύπτον τὰς ἐνεργείας τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς λήψιν πιεστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνθυμούνται τὸ τηλεγράφημα Γκυγιεμέν τῆς 5)18 Δεκεμβρίου 1915 ἀποκαλύπτον τὴν στενὴν τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσώπων καὶ πρακτόρων τῆς Γαλλίας, συνεννόησιν καὶ τὰς παρακελεύσεις αὐτοῦ ὅπως πεινάσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ νὰ τὸν ἐξωθήσουν διὰ τοῦ τρόμου, διὰ τῆς πείνης καὶ τῶν πιέσεων νὰ πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του.

Ἐνθυμούνται οἱ ἀναγνώσται μας τὰς δηλώσεις τοῦ Γάλλου βουλευτοῦ Ἀθραμὶ ἀποκαλύπτοντος τὰ ὄσα συνίστα ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς ἀποκλεισμὸν καὶ πείναν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τῶν «ἐμπόρων καὶ ἀφαιρητῆζήδων», ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε τι πλεόν τοῦ στομάχου καὶ τῆς τσέπης του, ὅπως τὸν παρίστα ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τοὺς ξένους.

Ἐνθυμούνται οἱ ἀναγνώσται μας, τὰ ὄσα ἐξεθέσαμεν διὰ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν γένεσιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ παραμυθίου ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἡ σφηκοφωλιά τῶν Γερμανικῶν ὑποβρυχίων, ἡ θάσις τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των, ὅτι ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ φίλοι του ἦσαν μυστικοὶ πράκτορες τῆς τοιαύτης κατὰ τῆς Ἀντάντ ἐχθρικής ἐνεργείας. Καὶ τὴν διὰ Γαλλικῶν πηγῶν ἀποκάλυψιν τοῦ ψεύδους τοῦ παραμυθίου τούτου, διὰ τοῦ ὁποῖου διέστρεψεν ὁ κ. Βενιζέλος καὶ οἱ «ἐμπιστοὶ φίλοι» του τὴν δημοσίαν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὴν ἐξηρέθισαν ὥστε νὰ παρασύρῃ τοὺς κυβερνήτας τῆς Γαλλίας εἰς ἀδίκους πράξεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς. Πράξεις τὰς ὁποίας αὐταὶ αἱ ἴδιαι ἐπιτροπαὶ τοῦ Γαλλικοῦ Κοινοβουλίου ἀνεγνώρισαν ἀργότερα ὡς ἐπὶ σφαλερῶν καὶ ὑποβολιμαίων πληροφοριῶν στηριχθείσας.

Ἐνθυμούνται οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ κ. Βενιζέλος ὠμολόγησεν ὅτι αἱ πρῶται θάσεις τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης ἐτέθησαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 ὑπὸ ἐμπίστων φίλων του, μῆνας πολλοὺς πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν.

Ἐνθυμούνται οἱ ἀναγνώσται μας τὸ τηλεγράφημα Δεμίδωφ τῆς 8)21 Φεβρουαρίου 1916, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀποκαλύπτεται ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἔλαθε παρὰ τῆς Γαλλίας δύο ἑκατομμύρια γαλλικὰ φράγκα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως ἐνεργήσῃ προπαγάνδαν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ. Πρὸς ποῖον σκοπὸν; καὶ κατὰ τίνος;

Ἐνθυμούνται οἱ ἀναγνώσται μας τὴν στενὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ Γκυγιεμέν καὶ τοῦ κ. Τυρῶ, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Ζαχάρωφ πρακτορείου «Ραδιδ» πρὸς διοχέτευσιν εἰς τὸν Γαλλικὸν Τύπον ψευδῶν εἰδήσεων κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα δύο συνδιαλέξεις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ κ. Τυρῶ, μεταβιβάσθεισας διὰ τοῦ κ. Γκυγιεμέν εἰς Παρισίους, καὶ τὸ κείμενον τῶν ὁποίων ἀναφέρει ὁ κ. Ντριῶ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος.

Ἐπρόκειτο περὶ διαδηλώσεων βενιζελικῶν, γενομένων τὴν 25ην

Μαρτίου 1916 καὶ διὰ τὰς ὁποίας ὁ κ. Σ. Κοσμὲν ἀναφέρει εἰς τὸ ἔργον του «ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλὰς» τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα τοῦ κ. Τυρῶ μεταβιβάσθεν διὰ τοῦ κ. Γκυγιεμέν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν εἰς Παρισίους, τὴν 29ην Μαρτίου (11 Ἀπριλίου) 1916: «Αἱ τελευταῖαι Βενιζελικαὶ διαδηλώσεις ἐν Ἀθήναις δὲν μᾶς ἐστοίχισαν πολὺ ἀκριβᾶ, μόνον 10 χιλιάδες φράγκα»

Διηγεῖται λοιπὸν ὁ κ. Ντριῶ, ἔχων τὰς πληροφορίες του ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας:

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἔλεγε τότε (26 Μαρτίου 1916) εἰς τοὺς Γάλλους φίλους του: «Βλέπετε ὅτι δὲν ἤμουν ὑπερβολικὸς ὅταν σὰς ἔλεγα ὅτι ὁ λαὸς μου εἶνε εἰπέρ ποτε πιστὸς καὶ ὅτι εἰς ἓν νευμᾶ μου θὰ ὑπάγῃ ὅπου τὸν κατευθύνω; Τὸ χθεσινὸν πείραμα μὲ ἐνισχύει εἰς τὴν ἀπόφασιν ποὺ ἔλαθα ἀπὸ ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ἐνεργήσω ταχέως καὶ δραστικῶς. Αἱ δὲ συγκεντρώσεις τῆς αὔριον Κυριακῆς θὰ ἐξεγείρουν περισσότερον τὴν κοινὴν γνώμην. Θὰ ἐπακολουθηθοῦν ἀπὸ πολλὰς ἄλλας συγκεντρώσεις εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ αὔριον δέκα πέντε θὰ θαρῶ ἓνα μεγάλο κτύπημα, προσκαλὼν τοὺς ὁπαδοὺς μου εἰς μέγα ὑπαίθριον συλλαλητήριον. Λογαριάζω ὅτι θὰ συγκεντρωθοῦν πλεόν τῶν 30 χιλιάδων βενιζελικῶν, οἵτινες θὰ ἔλθουν νὰ διαδηλώσουν τὴν πίστιν των εἰς τὴν πολιτικὴν μου, καὶ τότε θὰ ἰδοῦμεν ἀναμφιβόλως περίεργα πράγματα. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα δὲν θὰ μὲ σταματήσῃ τίποτε εἰς τὸν δρόμον ποὺ χάραξα...».

«—Ὡστε, πᾶμε εἰς ἐπανάστασιν;»

«—ΟΧΙ ΕΥΘΥΣ ΑΜΕΣΩΣ, ἀλλὰ εἰς μίαν πίεσιν, ὥστε ὁ Βασιλεὺς ἢ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν μου ἢ ΝΑ ΠΑΡΑΙΤΗΘΗ... ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΕΠΕΙ ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΣ ΝΑ ΓΙΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΓΡΑΦΕΤΕ ΑΡΘΡΑ ΥΠΟ ΤΟ ΕΞΗΣ ΠΝΕΥΜΑ:—Δὲν πρέπει νὰ συγχέεται ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς μὲ τοὺς Κυβερνήτας του. Ἐάν οὔτοι ἐδέχθησαν νὰ δηλητηριάζωνται ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν προπαγάνδαν, ὁ λαὸς ὕγιης καὶ ὀξυδερκῆς, ποτὲ δὲν ἔπαυσε, ὀδηγούμενος ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΠΝΕΥΣΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, νὰ συγχέῃ τὸ συμφέρον του μὲ τὸ συμφέρον τῆς Ἀντάντ».

Καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἰδοὺ ἡ δευτέρα συνδιάλεξις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τῶν Γάλλων φίλων του, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ κ. Ντριῶ.

«Βενιζέλος: Ἔχω μαζὺ μου σχεδὸν ὀλόκληρον τὸν λαὸν, 80 τοῖς ἑκατὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ τὴν πλειονότητα τῶν ἀξιωματικῶν.

«—Θὰ μᾶς ἐσυμβουλευάτε μίαν θιασίαν ἐνέργειαν;

«— Δὲν εἶνε δική μου δουλειὰ νὰ σὰς σπρώξω εἰς θιασίαν ἐνέργειαν. ΑΛΛΑ ΜΟΝΑΧΑ, ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΩ ΔΙΑΤΙ Η ΑΝΤΑΝΤ, Η ΟΠΟΙΑ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ, ΑΦΙΝΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΡΟΝΟΝ ΕΝΑ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΟΣΤΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥ, ΕΓΙΝΕΝ ΕΙΣ ΤΑ ΑΝΟΙΚΤΑ Ο ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ...»

Ἐπὶ τῆς συνομιλητῆς τοῦ κ. Βενιζέλου, διηγεῖται ὁ κ. Ντριῶ ἀνακοινῶν ταῦτα εἰς Παρισίους, συνεπέρανε: «Θεωρῶ περιττὸν καὶ ἀδιάκριτον νὰ προσθέσω καὶ τὸ ἐλάχιστον σχόλιον».

«Και πράγματι λέγει ο κ. Ντριώ, η πρόσκλησις πρὸς θιασίαν ἐνέργειαν ἦτο σαφής. Ἀλλὰ δὲν ἠκολουθήθη εὐθὺς ἀμέσως».

Καὶ ταῦτα ΔΥΟ ΜΗΝΑΣ ΠΡΟΤΟΥ εἰσβάλουν οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰς Ροῦπελ!

Τὶ δὲ ἔλεγε συγχρόνως δημοσίᾳ ὁ κ. Βενιζέλος: (5) 18 Φεβρουαρίου 1915, συνέντευξις του εἰς τὸν Παρισινὸν «Χρόνον»).

«Οὐδέποτε ἐσχεδίασα, οὔτε ἠύχθη ἡ μεταβολὴν πολιτεύματος ἐν Ἑλλάδι. Μάλιστα οὔτε ἐπιθυμίαν ἔχω μεταβολῆς τῆς δυναστείας, μὴ βλέπων εἰς τοῦτο καμμίαν ὠφέλειαν. Μπορεῖ νὰ συμφέρῃ εἰς τοὺς ἀντιπάλους μου νὰ μὲ κατηγοροῦν ὅτι ὑποκινῶ συνωμοτικὰ κινήματα κατὰ τοῦ Καθεστώτος ἢ κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀναφέρουν περὶ ἐμοῦ οὔτε ἓνα κείμενον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ψευδῶν λόγων τῶν».

Ταῦτα μὲν δημοσίᾳ, κρυφίως δὲ ὑπεκίνει τοὺς Γάλλους εἰς θιασίαν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ Βασιλέως. Ἀλλὰ ποῦ νὰ συλλογισθῇ ὅτι ὅσα ἔλεγε τότε κρυφίως ἐγράφοντο, ἐστέλλοντο εἰς Παρισίους καὶ κατετίθεντο εἰς τὰ ἀρχεῖα, διὰ νὰ ἴδωσι τὸ φῶς μίαν ἡμέραν καὶ νὰ τὸν διεψεύσωσιν!

Ἄλλως τε ἴσως καὶ δὲν τὸν ἐνδιαφέρει αὐτὸ πλεόν. Ἐκαμε τὴν δουλειά του, ἐξεδίωξε τὸν Βασιλέα, ἐδέσποσε τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ λαὸς τῶν ἀφαιρητῆζήδων, ὅπως τὸν ἠνόμασε, ποῦ κοιτάζει μόνον τὴν τσέπη του καὶ τὸ στομάχι του, ὅπως τὸν φαντάζεται, μποροῦσε, λέγει, νὰ μὴ τὸν χειροκροτήσῃ;

Ἄς ξεκινήσωμεν λοιπόν, λέγει, νὰ κατακτήσωμεν τώρα καὶ τὰς δέκα τρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, μὴ πάει καὶ ξεφύγουνε τώρα ποῦ θὰ γίνουιν ἐκλογαί!

Τὴν 17)30 Ἀπριλίου 1916 ὁ κ. Τυρῶ ἐπέδιδε προσωπικῶς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, ὑπόμνημα τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας, εὐρισκόμενον εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου, ὅπου ἐδήλου ἐξ ὀνόματος καὶ ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου: «Ὁ κ. Βενιζέλος διαπιστώνει ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀντάντ ἐν Ἀνατολῇ θὰ εἶνε σιραβή, ἐάν μείνῃ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον εἶνε οἱ Σύμμαχοι τῆς Γερμανίας: Πρέπει νὰ γίνῃ κατ' αὐτῶν χρήσις τῆς ἀπειλῆς καὶ τῆς θίας». (Σ. Κοσμεν, «ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς»).

Καὶ ταῦτα εἶνα μῆνα πρὸ τῶν γεγονότων τοῦ Ροῦπελ. Ἄμα ἐπῆλθον ταῦτα, καὶ τὰ ἀφηγήθημεν καταλεπτῶς, εἰς προηγούμενον ἄρθρον, καὶ πῶς ἦτο κατ' αὐτὰ ἡ Ἑλλάς ἐν ἀπολύτῳ τάξει, ἐφαρμόσασα τὸ τέταρτον ἐδάφιον τῆς συμφωνίας τῆς τῆς 27ης Νοεμβρίου 1915 μὲ τοὺς Συμμάχους, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔκαμε τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἐπανάστασιν. Διατί; Ἀπαντᾷ εἰς τοῦτο ὁ κ. Γκυγιεμὲν, εἰς τηλεγράφημά του τῆς 22ας Μαΐου (2 Ἰουνίου) 1916 πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. «...Μὴ λογαριάζετε ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐάν ἔχωμεν ἀνάγκην τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ διὰ νὰ ἀναλάβωμεν τὴν ἐπίθεσιν, ΜΟΝΟΝ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΙΝΕ ΠΟΥ ΘΑ ΜΑΣ ΤΟΝ ΔΩΣΗ. Ἄλλ' οὗτος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν ΕΙΜΗ ΔΙ' ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩ-

ΤΙΚΗΣ, ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ, ΚΑΙ ΗΤΙΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΙΤΥΧΗ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΝ ΜΑΣ».

ΑΡΘΡΟΝ 47ΟΝ

(10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΠΡΩΤΗΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΥΧΙΑΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ.

Καὶ πράγματι κατεβλήθη τότε, τὸν Μαῖον καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916, ἀπὸ τοὺς ἐν Ἀθήναις Γάλλους φίλους τοῦ κ. Βενιζέλου πᾶσα προσπάθεια ὅπως παρασύρουν τὴν Κυβέρνησιν τῶν καὶ δι' αὐτῆς τοὺς Συμμάχους, εἰς θιασίαν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως. Ἄλλως ἢ ἐπανάστασις τοῦ κ. Βενιζέλου, ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, δὲν θὰ ἐπετύγχανε, ὡς ἐτηλεγράφει ὁ κ. Γκυγιεμὲν.

Ἦρχισε λοιπὸν τότε θαρρύτατος ἀποκλεισμὸς καὶ παντοῖα μέτρα πιέσεως. Ὡς καὶ τὰ εἰς Ἀμερικὴν εὐρισκόμενα Ἑλληνικὰ πλοῖα ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τῶν Συμμάχων νὰ ἀναχωρήσωσι. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐκστρατεία τοῦ Τύπου ἦτο θιασιώτατη, ὀδηγούμενη ἐξ Ἀθηνῶν. Ἡ θέσις αὐτοῦ τούτου τοῦ Μπριὰν καθίστατο δύσκολος. Τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου) 1916 τηλεγραφεῖ ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀθήνας «ὁ κ. Καμπὼν μοῦ ὠμίλησεν ὡσαύτως διὰ τὴν ἰδιαιτέρως λεπτὴν θέσιν τοῦ κ. Μπριὰν ὅστις, ἐμπνεόμενος ἀπὸ αἰσθημάτων φιλικὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐγένετο ἀντικείμενον σφοδρῶν τῶν ἐπιθέσεων».

Διότι, μὴ λησμονῶμεν τι ἀπεκάλυψε κατὰ τὸ 1919 ἡ ἔρευνα τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τῆς Γαλλίας, ἡ γενομένη ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς τοῦ Γαλλικοῦ Κοινοβουλίου. Ἦσκούντο, κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην τῆς Γαλλικῆς ἐπιτροπῆς, δύο πολιτικαὶ Γαλλικαὶ ἐν Ἑλλάδι:

«Ἡ μία σταθερὰς μὲν πιέσεως καὶ συνεχοῦς, ἀλλὰ συνετὴ εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς, ἀσκουμένη ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ (τῆς Γαλλίας) λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰς Συμμάχους Δυνάμεις, οὕτως ὥστε νὰ μὴ γίνεταί τίποτε ἢ νὰ ἐπιτρέπεται τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Βασιλέως ἢ τῆς Δυναστείας του». Ἡ ἑτέρα πολιτικὴ, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ὅστις καθὼς καταδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἐπίσημα τηλεγραφήματα καὶ ἔγγραφα, φαίνεται ὅτι συνεμερίζετο ὑπὲρ τὸ δέον συχνὰ τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς ἰδέας τοῦ ναυτικοῦ ἀκολουθούτου τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις δὲν ἐθεώρει ὡς δυνατὴν καὶ ἀληθῶς ἀποτελεσματικὴν παρὰ μίαν μόνον στάσιν ἐναντι τῆς Ἑλλάδος. ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΠΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΩΝ ΑΞΙΩΣΕΩΝ ΟΛΟΝΕΝ ΑΥΞΑΝΟΥΣΗΣ ΕΝΤΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ, ΑΝΕΥ ΦΕΙΔΟΥΣ ΟΥΤΕ ΟΡΩΝ... ΑΠΟΣΚΟΠΟΥΣΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑ-

ΧΩΝ ΤΗΣ... "Ήδη ἂν σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ὁ ναύαρχος διοικητὴς τοῦ στόλου ἐλάμβανε παρὰ μόνου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τὰς ἐντολὰς πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπαιτήσεων τῶν Συμμάχων, ἐννοεῖ ἀμέσως τὴν ἐξαιρετικῶς δύσκολον θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτίθετο ὁ ἀνώτατος οὗτος ἀξιωματικὸς».

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἀπέλιπε νὰ ἐπιδρᾷ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ Μπριάν διὰ τοῦ Γκυγιεμέν, ὁσάκις ἡ χρεία τὸ ἐκάλει. Ὁ κ. Ντριῶ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος, ἦτις, ὡς γνωστὸν, στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀρχείων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, διηγεῖται τὸ ἐξῆς περιστατικόν, συμβάν δύο μῆνας πρὸ τῶν γεγονότων τοῦ Ροῦπελ.

«Τὴν 1ην Ἀπριλίου (18 Μαρτίου 1916 κατὰ τὸ παλ. ἡμερολόγιον) διέτρεξεν ἡ φήμη ὅτι, εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Πρίγκηπι Γεωργίῳ, ὁ Μπριάν ὑπεσχέθη δάνειον εἰς τὴν Ἑλλάδα: Δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω ἀνέκραξεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν εἶδησιν ταύτην, διότι μία τοιαύτη ἀδυναμία (τοῦ κ. Μπριάν) θὰ ἦτο ἡ σκληροτέρα καταδίκη ὀλοκλήρου πολιτικῆς. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 (ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Βενιζέλος) ὁ κ. Ριμπῶ μοῦ προκατέβαλεν εἴκοσιν ἑκατομύρια προσθέτων ὅτι δὲν ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ ὑπολογίζω εἰς συμπληρωματικὴν οικονομικὴν βοήθειαν. Τί σκέψεις λοιπὸν θὰ ἔκαμνε καὶ τί θὰ ἔλεγεν ὁ κόσμος, ἐάν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916, ΜΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΤΑ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΩΣ ΓΕΡΜΑΝΟΦΙΛΟΣ ἐπετύγχανεν ἐκεῖνο ποῦ ἠρνήθησαν εἰς ἐμέ; ΘΑ ΗΜΟΥΝ ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΟΣ ΝΑ ΕΙΠΩΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΕΝ ΠΑΣΗ ΕΙΔΙΚΡΙΝΕΙΑ ΟΤΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΠΡΟΤΙΜΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ κ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΚΗΝ ΜΟΥ». Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ κ. Βενιζέλος ἔλαβε τὰς ἀναγκαίας καθησυχάσεις. Τὸ δάνειον, λοιπὸν, δὲν παρεχωρήθη. Καθαρὸς ἐκθίασμός ἐπὶ τοῦ κ. Μπριάν.

Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔκοψαν τὸν ἀνεφοδιασμόν τῆς Ἑλλάδος. «Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιναν νὰ εἰσέρχωνται τὰ κάρβουνα, τὸ πετρέλαιον καὶ αὐτὸς ὁ σίτος «μὲ τὸ σταγονόμετρον» καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς ἤρχισε νὰ ὑποφέρει. Ἔτσι θὰ τὸν ἐμβολίαζαν μὲ καλύτερα αἰσθήματα. Συνέθη κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν στερήσεων του, νὰ περνοῦν ἐπίτηδες διὰ τοῦ ὄρμου τοῦ Φαλήρου ἐμπρὸς ἀπὸ τῆς μύτης τοῦ πλοῖα φορτωμένα ἀπὸ σίτον... κατευθυνόμενα πρὸς Θεσσαλονίκην: Μικρὰ θάσανος ἐμπνευσθεῖσα ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦ Ταντάλου» (Ντριῶ: «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Καὶ ταῦτα δύο μῆνας πρὸ τῶν συμβάντων τοῦ Ροῦπελ. Φαντάζεται τις τότε εὐκόλως τὴν θέσιν τοῦ Μπριάν μετ' αὐτὰ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεις διὰ τὴν μετριοπάθειάν του. Ὁ Μπριάν ἐδίσταζε ἀκόμα. Ἄλλὰ τὴν 17)30 Μαΐου 1916 ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεμβαίνει. Ἔχει τὸ σχέδιόν του. «Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ροῦπελ ρίπτει (λέγει διὰ τοῦ κ. Γκυγιεμέν) ὡμὸν φῶς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλέως. Ἔχει οὗτος συνεννοηθῆ καθ' ὅλα μὲ τὴν Βουλγαρίαν, μὲ τὴν Γερμανίαν. ΠΡΟΔΙΔΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΠΡΟΔΙΔΕΙ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ, ΕΙΝΕ ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ Η ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑ» (Ντριῶ, «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», τόμος 5ος).

Καὶ ὅμως τὸ 4ον ἐδάφιον τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τῆς 27ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1915, ἔλεγε τὰ ἐξῆς:

«Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν συνεπεία τῶν κινήσεων τῶν τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἐπέσυρον τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΑΠΕΣΥΡΟΝΤΟ εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀφήσωσιν εἰς τοὺς δύο διαμαχομένους τὸ πεδίου ἐλευθερον διὰ τὴν κατ' ἀλλήλων πάλην».

Ὅστε τὰ συμβάντα εἰς Ροῦπελ ἦσαν αἱ συνέπειαι τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων συμφωνίας τοῦ Νοεμβρίου 1915.

Ἄλλ' ὁ Μπριάν, ἐπέεξετο πανταχόθεν. «Τὸν ἐμέμφοντο διὰ τὴν ὑπομονὴν του, διὰ τὴν ἀδυναμίαν του ἔναντι τῆς Ἑλλάδος. Πῶς ἄφινε τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τοιαύτην κρίσιμον θέσιν;» (Ντριῶ «Διπλωμ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Τότε ὁ Μπριάν ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος (διακοίνωσις τῆς 8)21 Ἰουνίου 1916) καὶ ἐπρότεινε τὰ πρὸς τοῦτο μέτρα.

«Καὶ ἀμέσως προητοιμάσθησαν τὰ μέτρα τῆς ἐκτελέσεως. Τὴν 27ην Μαΐου)9 Ἰουνίου, ἡ Θάσος κατελήφθη (ὑπὸ τῶν Συμμάχων), παρὰ τὰς ζωντὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἦτο τοῦτο κατ' ἄλλον τρόπον σοβαρὸν παρὰ τὸ Ροῦπελ. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει. Ὁ Σαράιγ ἔλαβε πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Ὁ ναύαρχος Δαρτίζ ντὺ Φουρναὶ ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν ἐπιχείρησιν, ἠτοίμασε τὰς μονάδας του, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἀποβατικὰ στρατεύματα, καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὰς Ἀθήνας! Ἔφθανον οὕτω πρὸς τὸ τέρμα. Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΘΑ ΑΠΗΓΕΤΟ, Ἡ ΘΑ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΟΥΤΟ ΤΕΛΕΙΩΣ, καὶ κρῖμα, ἔλεγον ποῦ δὲν τὸ εἶχαν κάμει ἀπὸ τὸν Νοέμβριον' Ὁ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΗΤΟΙΜΑΣΘΗ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΗ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ, ἀνήγγειλε δὲ ἦδη ὅτι θὰ ἔκαμνε νέας ἐκλογάς: Περιττὸν πράγματι ἀφοῦ εἶχαν τὴν ἐσχάτως διαλυθεῖσαν Βουλὴν».

Ἡ νότα τῆς 8)21 Ἰουνίου προητοιμάζετο. Οἱ Σύμμαχοι δὲν ἦσαν σύμφωνοι διὰ τὸ κείμενον αὐτῆς. Ἡ Ἀγγλία ἐδίσταζε νὰ θίξῃ τὴν ἐλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Αἱ συζητήσεις μεταξὺ τῶν Κυβερνήσεων ἦσαν ζωνταί. Τὸ κείμενον αὐτῆς τὸ ἐτοιμασθὲν ἐν Λονδίῳ δὲν ἤρσεν ἰδιαιτέρως εἰς τὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις ἰκέτευσεν τὸν σερ Ἔδ. Γκρέϋ νὰ μὴ γίνῃ μνεῖα εἰς αὐτὸ ὅτι αὐτὸς προσεκάλεσε τοὺς Συμμάχους εἰς Θεσσαλονίκην. Ὅλοι τῶν ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ἤθελαν τὴν νόταν αὐστηράν καὶ ἀπαιτητικωτάτην. Εἰς προηγούμενον ἀρθρον ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς νότας ταύτης καὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς αὐτήν, καὶ παρεθέσαμεν τὸ σχετικὸν τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμιδῶφ ἐκθέτοντες τὰς βενιζελικὰς ἀπόψεις. Τέλος, κατεσκευάσθη αὕτη ἐν Ἀθήναις αὐστηρότα καὶ καταλύουσα πλήρως τὴν ἐλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν, αἱ κυβερνήσεις τῶν Συμμάχων τὴν ἐδέχθησαν οἷα κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ὅλα ἦσαν ἔτοιμα, ἀνεμένετο δὲ εἰς Ἀθήνας ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Δαρτίζ ντὺ Φουρναὶ, ὅπως ἐκτελέσῃ κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος ὅσα ὀλίγον παραπάνω ἐξεθέσαμεν.

«Ἄλλὰ — ὑπάρχουσι συχνάκις αὐτὰ τὰ ΑΛΛΑ — (διηγεῖται ὁ κ. Ντριῶ εἰς τὸ πολλάκις προμνησθὲν ἔργον του), ἡ Ἀγγλία δὲν ἤθελε νὰ καταλάβῃ τὸ μέγαλον αὐτὸ σχέδιον. Ἐξηγέρθη ζωντῶς κατὰ ἐνὸς σχεδίου, τὸ ὁποῖον δὲν παρουσίαζε καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἐξέθετε τοὺς Συμμάχους εἰς μίαν ΡΑΔΙΟΥΡΓΙΚΗΝ ἐπιχεί-

ρην. Ἄν ἤθελε ὁ κ. Βενιζέλος νὰ δοκιμάσῃ ἓνα προνουτυαμέντο εἶτε εἰς Ἀθήνας, εἶτε εἰς ἄλλο μέρος, ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ Θ) ΝΙΚΗΣ, εἰς τὸ τέλος, ἄς τὸ ἔκαμνε, δὲν θὰ ἐξέθετεν παρὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας.

Ἄλλὰ νὰ κάμνη μίαν συνωμοσίαν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν σημαίων μας καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν στρατῶν μας, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ μᾶς κάμνη νὰ ἀναλάβωμεν τὴν εὐθύνην μιᾶς ἐπαναστατικῆς ἐπιχειρήσεως, ΔΙ-ΟΤΙ ΔΕΝ ΗΜΠΟΡΕΙ Ν' ΑΠΟΚΡΥΒΗ ΟΤΙ Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΘΑ ΕΙΧΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΙΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. Καὶ τότε ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐνέτειλεν εἰς τὸν Σέρ Φρ. Ἑλλιοτ νὰ εἶνε ἐπιφυλακτικὸς μὲ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ νὰ μὴ τοῦ δίδῃ καμμίαν ἐνθάρρυνσιν. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Ε' ἐξέφρασεν ἐπὶ τούτου προσωπικῶς τὴν γνώμην του μετὰ πολλῆς ζῳηρότητος.

Ἡ Ρωσσία ἦτο ἐπίσης κακῶς διατεθειμένη διὰ μίαν τόσο ἀήδη ἐπιχείρησιν.

Ἡ Ἰταλία ἀντέστη σφοδρότατα.

Ὡστε θὰ ἐπεδίδοτο μὲν ἡ νότα ὑπὸ τῶν πρέσβειων ἐν Ἀθήναις χωρὶς ὅμως νὰ ἐλαμβάνοντο συγχρόνως τὰ ἐκτελεστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα περιεγράψαμεν. Ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ ἐπεδίδοτο ὅταν θὰ ἔφθανεν ὁ Δαρτιζ ντὺ Φουρναί εἰς Πειραιᾶ! Τίς οἶδε τί ἤμποροῦσε τότε νὰ συμβῇ!

«Εἰς τοὺς θενιζελικοὺς κύκλους τῶν Ἀθηνῶν ἐλογάριαζαν ὅτι ἡ νότα θὰ ἐπεδίδοτο καθ' ἣν στιγμήν ὁ Ναύαρχος Δαρτιζ θὰ ἔφθανεν εἰς Πειραιᾶ. Θὰ ἠδύνατο τότε νὰ ἐλπίζουν εἰς ἀπροσδόκητον ἐξέλιξιν», (Ντριώ, προμνησθέν ἔργον).

Ἀλλὰ ὁ στόλος δὲν ἤρχετο καὶ ἡ νότα ἐπεδόθη τὴν 8)21 Ἰουνίου ἀνευ αὐτοῦ.

«Ἦλπιζεν ἀκόμη τὸ περιβάλλον τοῦ κ. Βενιζέλου ὅτι ὁ Βασιλεὺς θ' ἀπέκρουε τὴν νόταν ταύτην. Τότε, ἤλπιζον, θὰ ἔφθανεν ὁ Δαρτιζ, καὶ θὰ ἔσυρε τὸ μέγα του ξίφος. Ἀλλ' ὁ Δαρτιζ ἐσταματήθη καθ' ὁδόν. Ἡ Κυβέρνησις Σκουλούδη παρητήθη. Ὁ κ. Ζαΐμης ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπεδέχθη τὴν νόταν». (Ντριώ, προμνησθέν ἔργον).

Ὁ κ. Βενιζέλος τότε ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του, διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του, ἀπευθύνας εἰς τὸν Μπριάν τὸ πηλῆρες ἐνθουσιασμοῦ τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον παρεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον καὶ τὸ ὁποῖον συχναινόμεθα νὰ παραθέσωμεν καὶ πάλιν. «ΕΙΝΕ Η ΠΡΩΤΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΚΕΡΔΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ», διηγείται ὁ κ. Ντριώ ὅτι ΕΛΕΓΕΝΟ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΚΥΓΙΕΜΕΝ, καὶ οὗτος ἐτηλεγράφη εἰς Παρισίους.

Οἱ δὲ συμπράττοντες μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, οἱ κ. κ. Γκυγιεμέν, Σαράιγ, Ροκφέιγ; Οὗτοι ἐξέφραζον μεταξὺ τῶν τὴν μυχίαν σκέψιν ὄλων καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ Γκυγιεμέν ἐτηλεγράφη τὴν 8)21 Ἰουνίου πρὸς τὸν Σαράιγ: «ὄλα εἶνε ἔτοιμα... ἄλλ' ὄλα πιθανῶς εἰς μάτην, διότι τὸ ὑπουργεῖον παραιτεῖται». Ὁ Σαράιγ, ὅστις εἶχε ν' ἀντιμετώπιση τοὺς Γερμανο-

βουλγάρους ἐν Μακεδονίᾳ, εἶχεν ἤδη ἀφαιρέσει στρατεύματα ἐκ τοῦ μετώπου του, πεζικόν, ἱππικόν καὶ πυροβολικόν, καὶ τὰ εἶχεν ἐπιβίβασει εἰς Θεσσαλονικὴν διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς Ἀθήνας. (Σαράιγ, «ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολίᾳ», ἀλλ' αἱ διαταγαὶ του ἀνεστάλησαν ἐκ Παρισίων. Πλήρης ὄργῃς διηγεῖται οὗτος εἰς τ' ἀπομνημονεύματά του τὰ τῆς ἀναστολῆς ταύτης καὶ «ὅτι ὁ Γκυγιεμέν τοῦ ἐτηλεγράφη ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν κυβερνήσεων ἦτο «καταστροφικὴ» καὶ ὅτι εἶνε «κατατεθλιμμένος» ἐξ αὐτῆς καὶ ὅτι εἰργάζετο ὅπως αὕτη ἀνακληθῇ. Ἀλλὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Ἰουνίου (21-22 ν. ἡμ.), ἐλάμβανεν ὁ Σαράιγ τηλεγράφημα, διὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολουθου τῆς γαλλικῆς πρεσβείας Ἀθηνῶν, ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἀπεδέχθη τὴν νόταν τῶν Δυνάμεων καὶ ὅτι οὕτω «ὁ Βασιλεὺς ἐτύλιξεν ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν Ἀντάντ». Καὶ ἐπιλέγει ὁ Σαράιγ ὅτι ὁ «Καίτζερ παραμένει πάντοτε Αὐτοκράτωρ τῶν Ἀθηνῶν». (Σαράιγ, «ἡ ἀρχιστρατηγία μου ἐν Ἀνατολίᾳ»).

«Υπόθεσις ποὺ πρέπει νὰ ξαναρχίσῃ, ἔλεγεν εἰς ἐξ αὐτῶν» (τῶν ἐν Ἀθήναις) «ἔφαγαν θέβαια τὸν Σκουλούδη, ἀλλὰ δὲν ἔφαγαν τὸν Βασιλέα», ἐπιλέγει ὁ κ. Ντριώ.

ΑΡΘΡΟΝ 48ον

(11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ ΕΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗΣΑΝ ΚΑΙ ΤΙ ΕΠΕΔΙΩΚΑΝ ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΩΝ. Η ΕΚΡΗΞΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου παρεδόθη ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων, ἐσχηματίσθη Κυβέρνησις τῆς ἀρεσκείας των, διελύθη ἡ Βουλὴ, ἡ Ἑλλάς ἐτέθη ὑπὸ κηδεμονίαν, ἡ ἀστυνομία τῆς ὠρίσθη ν' ἀποτελεσθῇ ἀπὸ πρόσωπα τῆς ἀρεσκείας τῶν Συμμάχων, ἀργότερα δὲ ὑπεδείχθη καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου ἀπομάκρυνσις τῶν ἀνεπιθυμῶτων προσώπων καὶ ἐγένετο καὶ τοῦτο. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς διελύθη ἡ ἐπιστρατεύσις.

Ἀλλ' ἡ διάλυσις τῆς ἐπιστρατεύσεως ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν τελείαν ἀπογύμνωσιν τῆς Ἑλλάδος ἰδιαιτέρως δὲ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἀπὸ ἑλληνικὸν στρατόν. Καὶ ὅταν ἀργότερα μετὰ τινὰς ἑβδομάδας εἰσέβαλον οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰς Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι Καβάλλας, δὲν ὑπῆρχον πλέον εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν περιφέρειαν πλέον τῶν 7.000 Ἑλλήνων στρατιωτῶν. Μὲ τί νὰ ἀνθίστατο ἡ Ἑλλάς; Σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος κατέθεσε πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ κατὰ τὴν δίκην Σκουλούδη, καὶ πιστοποιεῖ καὶ ὁ κ. Ντριώ εἰς τὴν «Διπλωματικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» προετίθετο ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Βασιλέως τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Ἀλλὰ μὲ τί στρατόν; Πῶς ν' ἀμυνθῶσιν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας; Πῶς ν' ἀμυνθῶσι τῆς Καβάλλας; Ἐξεθέσαμεν ταῦτα διὰ

μακρῶν εἰς προηγούμενα ἄρθρα μας, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτά.

Αὐτὰ ἦσαν τὰ κατορθώματα τοῦ κ. Βενιζέλου!

Ἄλλὰ ἡ διάλυσις τῆς ἐπιστρατεύσεως εἶχε μίαν ἑτέραν ἀπροσδόκητον συνέπειαν. Οἱ ἀπολυθέντες ἐφεδροὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐσχημάτισαν ἰδίᾳ αὐτῶν πρωτοβουλίᾳ τὸν «Σύνδεσμον τῶν Ἐπιστράτων». Τί ἦσαν οὗτοι οἱ ΕΠΙΣΤΡΑΤΟΙ; Ἦσαν ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος, αἱ εἴκοσι νεώτεροι κλάσεις, ὅχι τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ἀλλὰ τῶν Ἑλλήνων παλαιῶν πολεμιστῶν. Ἦσαν οἱ πολεμιστὰὶ τοῦ 1912 καὶ 1913 οἱ περιφέροντες τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἀνά τὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἐπιστήμονες, ἔμποροι, βιομήχανοι, ἐπαγγελματίαι, ἐργάται, ἀγρόται, ἄστοι, χωρικοὶ, ὅλη ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος! Δὲν ἦσαν ἐχθροὶ τῆς Ἀντάντ, κάθε ἄλλο, πλείστοι μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐνθουσιῶδεις θαυμασταὶ τῆς Γαλλίας ἰδίως. Ἦσαν ὁμῶς ὅλοι, πέρα-πέρα, ἐχθροὶ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὅχι διότι ἔμειναν ἐπιστρατευμένοι ἐπὶ ἑννέα μῆνας, ὡς θέλει αὐτὸς νὰ παραστήσῃ, ἀλλὰ διότι εἶδαν ἐκ τοῦ πλησίον μὲ τὰ μάτια των, χειροπιαστὰ ὅλας τὰς ταπεινώσεις τῆς πατρίδος των ἀπὸ τοὺς ξένους, τὰς ὁποίας αὐτὸς, ὁ κ. Βενιζέλος, προεκάλεσε, καθ-ὸδήγησε, ἐνεθάρρουν. Ἐγνώριζαν ὅλοι των ὅτι αὐτὸς ἔφερε τοὺς ξένους στρατοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ μείνωσιν καὶ τὴν ὑποδουλώσωσι. Λέγει ὁ κ. Βενιζέλος εἰς ἓνα ἄρθρον του, ὅτι ἡμεῖς, τὸ Ἐπιτελεῖον, τοὺς ἐδιδάξαμεν καὶ τοὺς παρεπλανήσαμεν. Διπλωματοῦχοι τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἑλληνικῶν Σχολῶν, πλείστοι μορφωμένοι εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τελειόφοιτοι τῶν ἑλληνικῶν Γυμνασίων, νέοι μορφωθέντες εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, μηχανικοὶ, ὑπάλληλοι, ἀγρόται μὲ τὴν ὀξυδέρκειαν καὶ τὴν εὐθυκρίσιαν τοῦ Ἑλλήνου χωρικοῦ, ὅλη ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος, εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ ἡμᾶς διὰ νὰ διδαχθῶσι καὶ νὰ ἐννοήσωσι τί συνέβαιναν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια των! Δι' αὐτοὺς ὁ Βασιλεὺς ἦτο τὸ σύμβολον τῶν παραδόσεων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἦτο ὁ νικηφόρος ἀρχηγὸς μαζὺ μὲ τὸν ὁποῖον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐδιόρθωσαν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν τοῦ 1912-1913 τὰ σφάλματα τῆς τότε πολιτικῆς τοῦ κ. Βενιζέλου!

Μὲ τὴν διάλυσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, μεταφερόμενοι ἀπὸ Μακεδονίας εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὰ τραῖνα, μέσα εἰς τὰ πλοῖα, ἐσχημάτιζαν μόνον των συνδέσμους τῶν ἐπιστράτων. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπήραν μόνον των αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἦτο μία κίνησις πρωτόγονος, ἀκάθεκτος, στοιχειακὴ. Ἦτο ἡ διαμαρτυρία τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς κατὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος. Δὲν ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὁ κ. Βενιζέλος μὲ κατηγορήσῃ καὶ μὲ κατηγορεῖ σήμερον, ὅτι ὑπῆρξα ὁ ὀργανωτὴς τῆς κινήσεως ταύτης. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ θεωρῶ ἐγὼ τιμὴν μου. Ναί! τὴν κίνησιν ἐδημιούργησε μόνη της ὀλόκληρος ἡ ἑλληνικὴ νεολαία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ ἐγὼ ἐτέθην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς καὶ ἠγωνίσθην μετὰ πλῆθους ἄλλων ἀληθινο-νῆτων συνεργατῶν, ὅπως λάβῃ ὀργανωμένην μορφήν. Τὴν ἐλάβαν ἄλλως τε καὶ μόνη της. Εἶθε καὶ σήμερα ἡ πολεμήσασα νεολαία τῆς Ἑλλάδος, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῶν ἀγνῶν ἐκείνων ἰδανικῶν, νὰ ἐξηγειρε-το καὶ πάλιν κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ κινδύνων καὶ θὰ ἤμουν

εὐτυχῆς καὶ πάλιν νὰ τῆς προσέφερα τὰς μικρὰς μου ὑπηρεσίας.

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐπίστρατοι!

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐπίστρατοι, οἱ ὁποῖοι ἔθεσαν τέρμα εἰς τὰς ἐλπίδας τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπὶ ἐκλογικὴν νίκην. Καὶ ἔνεκα αὐτῶν ἀνεβλήθησαν ἐπ' ἀόριστον αἱ ἐκλογαὶ τῆ ἀξιώσει τοῦ κ. Γκυγιεμὲν, ὅπως σωθῆ ὁ κ. Βενιζέλος.

Ἄλλ' ὁ Σαράιγ ἐπέβλεπε ἤδη τοὺς βενιζελικούς τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποσχέσεις των καὶ νὰ ἐπαναστατήσωσιν.

Τὴν 14)27 Αὐγούστου, ὁ κ. Βενιζέλος προκαλέσας διαδήλωσιν τῶν φίλων του ἐν Ἀθήναις ἐστράφη καθαρὰ καὶ ἀνοικτὰ πλέον κατὰ τοῦ Βασιλέως, διαπραγματευομένου ἐν τούτοις διὰ τοῦ κ. Ζαΐμη τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Κατήγγειλεν αὐτὸν ὡς ὄργανον τῆς Γερμανίας καὶ ἀνάξιον πίστεως ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων. Ὁ δὲ Γκυγιεμὲν ἐτηλεγράφη: (Νηριῶ, «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». 5ος τόμος).

«Καθ' ἣν στιγμὴν ἀποστέλλω τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, 50.000 (!) πολῖται τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, περιλαμβάνοντες πλῆθος ἐφείδρων καὶ ἀξιωματικῶν (!) ζητωκραυγάζουσι συγχρόνως ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ μεγάλου Ἑλλήνου πατριώτου, τὸν ὁποῖον ἱκετεύουσι νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὅπως ἀποδιώξωσι τοὺς εἰσβολεῖς. Χθὲς ἡμεθεῖς ἐδῶ εἰς τὰ 1789. Σήμερον εἴμεθα ἤδη εἰς τὰ 1792 καὶ ὁ ρόλος τῆς Γαλλίας εἶνε σαφῶς χαραγμένους».

Οἱ γνωρίζοντες τὴν γαλλικὴν ἱστορίαν ἄς ἐνθυμηθῶσιν ὅτι εἰς τὰ 1792 κατελύθη ἡ Βασιλεία, ἐφυλακίσθη ὁ Βασιλεὺς καὶ μετὰ τινὰς μῆνας ἀπεκεφαλίσθη

Τὴν 17)30 Αὐγούστου ἐξεργάγη ἐν Θεσσαλονικῇ τῇ συνδρομῇ τοῦ Σαράιγ καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην του, τὸ ἀπὸ πολλοῦ κυφορούμενον κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης.

Καὶ ἐνῶ ὁ κ. Ζαΐμης προῆγε τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων πρὸς ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος (ἴδε κατὰθεσίιν του πρὸ τοῦ ἀνακριτοῦ) τὴν 27ην Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) ὁ Ροκφέιγ μετὰ ἐμπίστων τοῦ κ. Βενιζέλου, ἐνεργούντων κατ' ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος, ἐνήργησαν τὴν πλαστικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ὅπως προκαλέσωσι τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, τὴν ἐπομένην δὲ ἀνεβάλλοντο, τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Γκυγιεμὲν, αἱ ἐκλογαὶ ἐπ' ἀόριστον. Ἐξηναγκάζετο δὲ οὕτω ὁ κ. Ζαΐμης μετὰ δύο ἡμέρας εἰς παραίτησιν καὶ ἐματαιοῦντο αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Συμμάχων.

Αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς ἐπέδιωκεν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης, ὅχι τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἣτις θὰ ἐπετυγχάνετο καὶ χωρὶς αὐτό, οὔτε τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰς ὁποίας αὐτὸς οὗτος κατήργησε δῖς, καὶ διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου, καὶ διὰ τῆς ἐπ' ἀόριστον ἀναβολῆς τῶν ἐκλογῶν. Ἐπέδιωκε τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως καὶ μόνον. Καὶ αὐτὴν θὰ ἐπιδιώξῃ διὰ παντὸς τρόπου καὶ περαιτέρω. Τὸ ὅτι τότε παρέσυρε πολλοὺς λέγων ὅτι τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης εἶχε σκοπὸν ἀνάλογον μὲ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1904-1908, τὸ πιστεύομεν χάριν αὐτῶν τῶν τότε παρασυρθέντων. Ἄλλὰ νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνῃ καὶ

σήμερον μετά την πλήρη και από πολλοῦ ἀποκάλυψιν τῶν γεγονότων ἐκείνων ἐνώπιον ὄλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κοινοῦ!...

ΑΡΘΡΟΝ 490Ν
(13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΠΩΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΤΟΡΠΙΛΙΖΕ ΠΑΣΑΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΕΞΟΔΟΥ ΜΑΣ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ ΠΑΡΑ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ.

Τὴν γεννηθεῖσαν κατάστασιν μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη περιγράφει τὴν 3)16 Σεπτεμβρίου αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διὰ τοῦ ἐξῆς τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν ἀδελφόν του πρίγκηπα Ἄνδρέαν εὐρισκόμενον τότε ἐν Λονδίῳ:

Ἡ παραίτησις τοῦ κ. Ζαΐμη, ὅστις εἶχε ὄλην μου τὴν ἐμπιστοσύνην, καθὼς καὶ τῆς χώρας, καὶ τὸν ὁποῖον αἱ Κυβερνήσεις τῆς Ἀντάντ περιέβαλλον — ὅπως μοῦ τὸ ἐδήλωσαν — διὰ τῆς συμπαθείας των, κατέστησε τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων μας λίαν δύσκολον. Ἐπεφόρτισα τὸν κ. Δημητρακόπουλον νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν. Μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ συνεχίσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Ζαΐμη ἀρξαμένας διαπραγματεύσεις μετὰ τὴν Ἀντάντ, μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ καταλήξωμεν εἰς εὐτυχῆς τέρμα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν, ἔκρινεν ἀπαραίτητον νὰ θελιδοσκοπήσῃ τὰς Δυνάμεις ἐπὶ σοβαρωτάτων ζητημάτων μας ἐσωτερικῶν. Μετέβη εἰς τὸν ἀρχαιότερον τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἀπέκτησε τὴν θεβαιότηα, ὅτι ὄχι μόνον τὰ πιεστικά μέτρα δὲν θὰ ἀρθῶσι πρὸ τῆς ἐπιστρατεύσεως (τῆς νέας, πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος Σ. Μ.), ἀλλὰ ἀπεναντίας, δύνανται νὰ γίνωσιν ἐντατικώτερα, κυρίως δι' ἀμέσων ἐπεμβάσεων εἰς τὰς ἐσωτερικάς μας ὑποθέσεις. Καὶ μάλιστα, ὅτι, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν, τὰ πιεστικά αὐτὰ μέτρα μόνον χαλάρωσιν τινα θὰ ὑποστῶσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκλογὰς — τὰς ὁποίας ἀπήτησαν διὰ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου καὶ ἀμέσως ἀπεδέχθημεν ἡμεῖς — ἤδη οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντάντ ζητοῦσιν ὅπως αὐταὶ μὴ γίνωσιν πλέον. Ἀλλὰ, συγχρόνως, μὰς ἀπαγορεύουσι νὰ συγκαλέσωμεν τὴν ὑπάρχουσαν Βουλὴν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὁ κ. Δημητρακόπουλος, κατέθεσε τὴν ἐντολήν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως.

»Ἀλλὰ οὕτω ἢ κατὰστασις, ἀποβαίνει ἀδιέξοδος. Αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ἀντάντ ὑποκινουσι καὶ ἐνθαρρύνουσι ἐνοπλον ἐξέγερσιν ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ προωθοῦσι διὰ παντὸς τρόπον τὸ στασιαστικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, (ὁ κ. Βενιζέλος δὲν εἶχεν ἀκόμη μεταβῆ ἐκεῖ Σ. Μ.) ἐντείνουσαι τὰ ὀχληρὰ αὐτῶν μέτρα καὶ ἐνσκήπτουσι κατὰ τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἐλευθεριῶν. Οἱ πρέσβεις τῆς Ἀντάντ καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν ζωὴν πάσης Κυβερνήσεως. Καὶ ἡ χώρα οὕτω ὠθεῖται πρὸς τὴν ἀναρχίαν.

»Τοιαύτη κατεῦθυσις ἐνεργείας των ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ἀντίθε-

τος πρὸς τὰς δοθείσας ἡμῖν διαθεβαιώσεις, καθιστᾷ ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς τὴν ἐν τῇ ἡμερίᾳ ἐξέτασιν τῆς πολιτικῆς μας, ἐπὶ τῇ προβλέψει εὐνοϊκῆς διὰ τὴν Ἀντάντ ἀποφάσεώς μας. Ἐλλὰς διηρημένη δὲν θὰ εἶνε καμμιάς ὠφελείας ὡς σύμμαχος. Εἶνε ἀνάγκη ν' ἀναγεννηθῇ μία σχετικὴ γαλήνη ἐν τῇ χώρᾳ, καθὼς καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας, προτοῦ λάβωμεν, τὰς τελειωτικὰς ἀποφάσεις μας. Εἶνε ἐπίσης ἀναγκαῖον ὅπως ἀποκαταστῶσιν ἐκ νέου ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τὴν Ἀντάντ.

»Μία ἀπόφασις ἀκράτητος εἰσόδου εἰς τὸν πόλεμον ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις, θὰ ἔτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ξενικὴν βίαν καὶ νὰ διεγείρῃ τὴν δυσπιστίαν ἐν τῇ χώρᾳ. Ἐπὶ πλέον, ὅπως μία τοιαύτη ἀπόφασις δυνηθῇ νὰ ληφθῇ χωρὶς τὸν κίνδυνον καταστροφῆς τινος, δέον νὰ περιβληθῇ διὰ μεγίστης ἐχεμυθείας, ὅπως ἀποφύγωμεν προληπτικὴν ἐπέμβασιν τῶν Γερμανοβουλγάρων, εὐρισκομένων ἤδη ἐν τῇ χώρᾳ μας.

»ΕΔΗΛΩΣΑ ΗΔΗ ΟΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΤΟΙΜΟΣ ΝΑ ΕΙΣΕΛΘΩ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ, ὑπὸ τινὰς ὁρους καθιστῶντας τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλιμον εἰς τὰ συμφέροντά της. Εἶμαι ἐτοιμος νὰ διαπραγματευθῶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην. Ἀλλὰ, πρὸ παντός, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἀσχοληθῶ ὠφελίμως καὶ μετ' ἡμερίας διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, ἔχω ἀνάγκην ἡσυχίας ἔστω καὶ σχετικῆς εἰς τὰ ἐσωτερικά, ἔστω καὶ διὰ νὰ σωθῇ φαινομενικῶς ἡ ἐλευθερία τῆς ἐνεργείας μου. Πρὸς τοῦτο, καὶ διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, ζητῶ ἀπὸ τὰς Δυνάμεις νὰ μοὶ δώσωσι τὴν συνδρομὴν των.

»Ἀνέβησα εἰς τὸν κ. Καλογερόπουλον τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐμπνέεται ἐπίσης ἀπὸ τὰς καλυτέρας προθέσεις διὰ τὴν Ἀντάντ.

Αὐτὸς ἦτο ὁ «αὐταρχικὸς», ὁ «τύραννος», ὁ «παραδοθεὶς ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὸν Κάιζερ» Βασιλεὺς.

Ὁ Καλογερόπουλος εἶχε κάμει τὰς σπουδὰς του ἐν Γαλλίᾳ, ἦτο διδάκτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, μέλος τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Συνδέσμου, ζήσας ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 καὶ ἐμπροσθέντος ἀπὸ θαθείας συμπαθείας πρὸς τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος. Ὁ νέος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἄλ. Καραπάνος, ἔθεωρεῖτο ὅτι ἦτο φίλος τῆς Ἀντάντ. Μόλις ἀνέλαβον τὴν ἀρχὴν, ἐτηλεγράφησαν εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον:

«Συμμεριζόμενοι τὰς ἀπόψεις αἰτίνες ἐνέπνευσαν τὰς διαπραγματεύσεις τὰς ὁποίας ἤρχισαν οἱ προκάτοχοί μας εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ συνεχίσωμεν τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα».

Ἄλλ' ἐν Ἀθήναις, ὁ Γκυγιεμὲν ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, ἐματαίωσε τὰς εὐνοϊκὰς διὰ τὴν Ἀντάντ προσαθείας τῆς νέας Κυβερνήσεως. Ὁ Ἰσθόλοκυ τηλεγραφεῖ τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου εἰς Πετροῦπολιν ἐμπιστευτικῶς:

«Ὁ Μπριὰν μετὰ πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἐδῶ παραχθεῖσα ἐντύπωσις ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς νέας Κυβερνήσεως εἶνε ἀξιοθρήνητος, διότι ἀπετελέσθη ἐκ Θεοτοκικῶν καὶ ἐξ Ἀντιβενιζελικῶν, ἄρα κεκηρυγμέ-

ων έχθρων της 'Αντάντ(!) 'Επί πλέον εμφανίζεται ως πολιτική Κυβέρνησις, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀντίθετον πρὸς τὴν νόταν τῆς 8)21 'Ιουνίου. Τέλος προτίθεται νὰ προβῆ εἰς ἐκλογάς, ὅπερ εἶνε ἀπαράδεκτον, καθόσον τὸ ἀποτέλεσμά των θὰ εἶνε δυσμενὲς διὰ τοὺς Συμμάχους» (δηλ. διὰ τὸν κ. Βενιζέλον! Σ. Μ.) (Διπλ. Ρωσικὴ Βίβλος ἔκδοσις 1922).

'Επί πλέον τὴν ἡμέραν τῆς ἀναθέσεως εἰς τὸν Καλογερόπουλον τοῦ σχηματισμοῦ τῆς νέας Κυβερνήσεως ἐξεκενοῦτο ἡ Καβάλλα ὑπὸ τοῦ 4ου Σώματος Στρατοῦ. Ἡ νέα Κυβέρνησις ἀμέσως ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν πρέσβων ὑπεύθυνος τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ἐτέθη ὑπ' αὐτῶν ὑπὸ κάθαρσιν. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς 'Ελλάδος» τόμος 5ος).

Παρ' ὅλα ταῦτα τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ὁ ὑπουργὸς τῶν 'Εξωτερικῶν κ. Καραπάνος, ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον προσφέρων ἐκ νέου ρητῶς τὴν ἑλληνικὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ Ρωσσία ἐδέχθη κατ' ἀρχὴν. Ὁ Μπριὰν ἀνακοινῶν τὰς σκέψεις του εἰς Λονδῖνον ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν προτάσεων προσθέτει «ὅτι αὐταὶ ἐγένοντο μὲ πλήρη καὶ ὀλόκληρον τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ Βασιλέως καὶ ὅτι φρονεῖ ὅτι δέον νὰ ληφθῶσιν αὐταὶ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τινος ὄρους». 'Εν τοσοῦτῳ ὁ Γκυγιεμὲν δὲν παύει νὰ τηλεγραφῆ (6)19 Σεπτεμβρίου) ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶνε ἄξιος πίστεως καὶ ὅτι προσπαθεῖ νὰ κερδίσῃ καιρὸν διὰ νὰ προλάβῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐσωτερικὴν ἐπανάστασιν(!).

«Αὔριον, τηλεγραφεῖ ὁ κ. Γκυγιεμὲν, θὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ Κρήτη, καὶ οὕτω καθέξῃς, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα, ἀναμφιβόλως προσεχίς, καθ' ἣν ὁ κ. Βενιζέλος θὰ λύσῃ τὴν σιγὴν τὴν ὁποῖαν ἐκράτησε μέχρι τοῦδε(!) ΚΑΙ ΘΑ ΤΑΧΘΗ ΦΑΝΕΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Πρέπει ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο νὰ ἐξαφανισθῇ πρὸ τοῦ ἐτέρου καὶ ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε ἔτοιμος νὰ δεῖξῃ τὴν αὐταπάρνησίν του ταύτην ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ πολιτικὴ του, ἔστω καὶ ἄνευ αὐτοῦ. ΜΟΥ ΤΟ ΕΠΑΝΕΛΑΒΕ ΣΗΜΕΡΟΝ ΑΛΛΑ ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ, ΜΟΥ ΕΖΗΤΗΣΕ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΗΣΩ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (ΓΑΛΛΙΚΗΣ) ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΜΑΝΟΥΒΡΑΣ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ κτλ.».

'Απ' ἐναντίας ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Δεμίδωφ τὴν 10)23 Σεπτεμβρίου ἐτηλεγράφει εἰς Πετροῦπολιν.

«Ὁ Γκυγιεμὲν διακηρύσσει δημοσίᾳ ὅτι «ἡ σημερινὴ 'Ελληνικὴ Κυβέρνησις εἶνε προτιμότερα τῆς προηγουμένης, διότι ἀπαλλάσσει τοὺς Συμμάχους ὄλων τῶν ὑποχρεώσεων των καὶ ὅσον ἡ συγκρότησις τῆς εἶνε χειροτέρα τὸσον καλύτερα δι' ἡμᾶς»...

Προσθέτει ὁ κ. Δεμίδωφ, περαιτέρω τὴν ἐντύπωσίν του: «Δὲν ἔχομεν οὐδὲν δεδομένον ἐπιτρέπον νὰ θέσωμεν ὑπὸ ἀμφιβολίαν τὴν εὐθύτητα τοῦ Βασιλέως, ὅστις πλέον ἢ ἅπαξ μᾶς ἔδωσε δείγματα ὑπερβολικῆς μακροθυμίας».

Εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Μπριὰν εἰς Λονδῖνον ὅπως θεωρηθῇ ἀξία προσοχῆς ἡ ἑλληνικὴ πρότασις, ἡ 'Αγγλία ἀπήντησε μετὰ δισταγμῶν τὴν 10)23 Σεπτεμβρίου, καὶ ἐζήτηε ἀπὸ τὴν Γαλλίαν νὰ δεχθῇ: 1ον) τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ἐμπνεούσης ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Συμμάχους. 2ον) τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πρὸ

τῆς 1ης Ὀκτωβρίου (ν. ἡμερ.) Ὁ Μπριὰν δὲν συνεφώνει εἰς ταῦτα ἀπήντησεν «ἡ 'Ελλάς θὰ συμμετάσχῃ τοῦ πολέμου ἅμα ἀναδιοργανωθῇ ὁ στρατὸς τῆς». Συγχρόνως εἰδοποιεῖ τὴν 'Ελλάδα ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς νὰ μείνῃ ἡ συμφωνία πρὸς ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος μυστικὴ μέχρι πραγματοποιήσεώς τῆς, ἔδει νὰ ἀποσυρθῇ διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ δεκτὴ. Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ἡ κυβερνήσις Καλογεροπούλου ὅτι δέχεται καὶ τὸν ὄρον τούτον τῶν Συμμάχων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκρότησίν τῆς εἶχεν ἤδη τηλεγραφῆσει εἰς τὸν Μπριὰν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ ἀνασχηματισθῇ ἀρκεῖ νὰ τῆς ὑποδείξουν ποῖα πρόσωπα ὑπουργῶν δὲν εἶνε ἀρεστὰ εἰς τοὺς Συμμάχους ὅπως ἀπομακρυνθῶσι.

Ὁ Μπριὰν εὐρισκόμενος πρὸ πάσης προθυμίας τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ πρὸ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Γκυγιεμὲν νὰ μὴ πιστεῦθῃ τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ὡς δολίους, ἀλλὰ μόνον τὸν κ. Βενιζέλον, ἤρχισε νὰ ἐνοηθῇ τί συνέβαιναν εἰς 'Αθήνας καὶ ἀπέστειλε τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου τὸ ὑπ' ἀριθμ. 996—997 τηλεγράφημα πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν, τὸ ὁποῖον ἀνεγράψαμεν εἰς προηγούμενον ἀρθρον μας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον παρετήρει τὸν Γκυγιεμὲν ὅτι προτείνει πολιτικὴν χειρίστην, βεβαιῶν, ὅτι ἐκτὸς τοῦ κ. Βενιζέλου οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶνε πρωθυπουργὸς εἰς τὴν 'Ελλάδα ὑπὸ ὄρους ἱκανοποιητικοῦς διὰ τὴν 'Αντάντ, ὅτι ὑποτάσσει τὴν ἐνέργειαν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐν 'Αθήναις εἰς τὰ πολιτικὰ συμφέροντα τοῦ Βενιζελισμοῦ καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τεθῇ ὑπεράνω κομματικῶν καὶ προσωπικῶν συνδυασμῶν.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐστάλη ἐκ Παρισίων τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἡ ἑλληνικὴ κυβερνήσις ἐδέχετο καὶ τὴν τελευταίαν ἀπαίτησιν τῆς 'Αντάντ περὶ τῆς μὴ μυστικότητος τῶν διαπραγματεύσεων. 'Εζήτηε ὅμως πάντοτε τὴν διὰ τοῦ πολέμου ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν τῆς βλέψεων.

Τότε, τὴν νύκτα τῆς 11)24 Σεπτεμβρίου ὁ κ. Βενιζέλος, θραύσας πάντα χαλινόν, ἀνεχώρησεν ἐξ 'Αθηνῶν διὰ Κρήτην κατ' ἀρχὰς καὶ Θεσσαλονικὴν κατόπιν καὶ κηρύξας ἐπισήμως τὸν διχασμὸν τοῦ κράτους, ΕΘΕΣΕΝ ΕΑΥΤΟΝ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΚΑΙ ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Συμμάχων.

Μετὰ ταῦτα οὐδεμία πλέον ἀπάντησις ἐδόθη ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Καλογεροπούλου.

«Τὴν 18ην Σεπτεμβρίου) 1ην Ὀκτωβρίου, ὁ κ. Μπριὰν ἐτηλεγράφει εἰς τὸν κ. Γκυγιεμὲν ὅτι ὁ κ. Ρωμάνος ἐπέμεινε καὶ ἐζήτηε ἀπάντησιν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Βασιλέως, καὶ' ὅτι πάντοτε (ὁ Μπριὰν) τοῦ ἀπήντα ὅτι ἀντηλλάσσοντο σκέψεις μεταξύ τῶν Συμμάχων. Τὴν 19ην Σεπτεμβρίου) 2 Ὀκτωβρίου, ἐπειδὴ ὁ κ. Γκυγιεμὲν ἀνησῦχε μήπως ἐνηργούνητο ἰδιαίτερα διαπραγματεύσεις μεταξύ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβευος τῆς 'Ελλάδος, ὁ κ. Μπριὰν τοῦ ἐτηλεγράφει. «Δὲν διαπραγματευόμεθα μετὰ τὸν κ. Ρωμάνον. Οὗτος ἔρχεται σχεδὸν καθ' ἐκάστην διὰ νὰ πληροφορηθῇ σχετικῶς μετὰ τὴν ἀπάντησιν ποῦ ὀφείλομεν εἰς τὸν Βασιλέα». Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου) 4 Ὀκτωβρίου ὁ κ. Μπερτελῶ ἐτηλεγράφει πρὸς τὸν κ. Γκυγιεμὲν ὅτι ὁ κ. Ρωμάνος τοῦ ἀνήγγειλε τὴν παραίτη-

σιν τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου». (Α. Φραγκούλη. «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις» γαλλικῆ ἔκδοσις Φελλιξ Ἀλκάν Παρισίων).

Ὅπως προαναφέραμεν, ὁ κ. Βενιζέλος ἀνεχώρησε τὴν νύκτα τῆς 11)24 Σεπτεμβρίου ἐξ Ἀθηνῶν. Τὴν ἀναχώρησιν ταύτην παρεσκεύασε καὶ ἐξετέλεσεν ὁ πλωτάρχης Ροκφέιγ, ὅστις καὶ τὴν περιγράφει δι' ἐκθέσεώς του τῆς 15)27 Σεπτεμβρίου 1916, κατὰ τρόπον τόσον ὀλίγον τιμητικὸν διὰ τοὺς συμμετασχόντας εἰς αὐτὴν Ἑλληνας ὥστε ὁμολογοῦμεν ἀπέχομεν νὰ τὴν ἀναγράψωμεν. Τὴν περιγράφει ἐπίσης καὶ ὁ σερ Βάζιλ Θόμψον εἰς τὸ ἔργον του «ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι», βασιζόμενος ἐπὶ τῶν λεπτομερῶν ἀνακοινώσεων τοῦ κ. Μωρίς Σαμσώρ, ὅστις τότε ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν καθοδήγησιν τοῦ Ροκφέιγ διηύθυνεν εἰδικῶς τὴν μυστικὴν ἀστυνομίαν τῶν Γάλλων ἐν Ἀθήναις. Οὕτε καὶ αὐτὴν τὴν περιγραφὴν τολμῶμεν νὰ ἀνακοινώσωμεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν. Ἐντρεπόμεθα χάριν τῶν Ἑλλήνων οἰοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε οἱτοί.

Ἀναφέρομεν μόνον περικοπὰς τινὰς ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ Γάλλου πλοιάρχου τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Σαμονάρδ ἐνώπιον τῆς γαλλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις ἐξήτασε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. αἰτινες καὶ ἐξ ὅλων τῶν περιγραφῶν εἶνε αἱ πλέον ἀνάδυνοι.

«Ἡ ἀναχώρησις τοῦ κ. Βενιζέλου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς μίαν ἀληθινὴν μασκαράταν (ἐπὶ λέξει). Διάφοροι σωσαὶ τοῦ κ. Βενιζέλου περιεφέροντο ἐπιδεικτικῶς, ἐνῶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ σύντροφοί του μεταμορφόμενοι μὲ ψευδεῖς γενειάδας, μετέβησαν εἰς ἕνα νυκτερινὸν ἐστιατόριον εἰς τὸ φάληρον ὁπόθεν ἐπεβιβάσθησαν, ἐνῶ οἱ ἀξιοματικοὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν πληροφοριῶν (Ροκφέιγ) συντροφευμένοι μὲ κορίτσια, ἐγλεντοῦσαν θορυβωδῶς διὰ νὰ ἀποτρέψουν τὴν προσοχήν... Ἄλλως τε ὁ πλωτάρχης Ροκφέιγ, ὁ αὐτουργὸς τῆς σκηνοθεσίας, τὴν διηγῆθη διὰ μακρᾶς ἐκθέσεως, ἡ ὁποία, ὡς λέγουν ἐκίνησε τὸν γέλωτα εἰς τὸ τότε Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, (τῆς Γαλλίας), ἀλλ' ἣτις μᾶς γελοιοποίησε πρὸ τῶν ἄλλων Δυνάμεων».

Ὁ Δαρτιζ ντὺ Φουρνὰ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του λέγει:

«Ἡ ὑπηρεσία πληροφοριῶν (Ροκφέιγ) ὠργάνωσε τὴν ἀναχώρησιν ταύτην μὲ σκηνοθεσίαν καρναβαλιοῦ, τῆς ὁποίας καλὸν εἶνε νὰ ἀφήσωμεν τὰς λεπτομερείας ἐν τῇ σκιᾷ».

Ἄς τὴν ἀφήσωμεν λοιπὸν εἰς τὴν σκιάν!

Ἄλλὰ πόσον ἀκριθὰ καὶ μὲ πόσον αἶμα ἐπληρώσαμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τὰ γλέντια αὐτὰ καὶ τίς μασκαράτες τῶν συνεργατῶν τοῦ κ. Βενιζέλου!

Ὁ κ. Βενιζέλος μεταβαίνων κατ' ἀρχὰς εἰς Κρήτην ἐκήρυττε δημοσίᾳ ὅτι σκοπὸς του δὲν εἶνε νὰ στραφῆ κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἄλλὰ ποῖαν ἀξίαν εἶχον αἱ δηλώσεις του αὐταὶ ἠννόησαν πλέον οἱ ἀναγνώσται μας. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἄλλως τε ἐπηλεγράφει συγχρόνως ἐκ Κρήτης εἰς τὸν Γκυγιμέν:

«Ἐὰν ἀφίχθεις εἰς Κρήτην, ἠναγκάσθην νὰ δηλώσω ὅτι τὸ κίνημά μου δὲν ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Βασιλέως. ΤΟ ΕΚΑΜΑ ΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΜΕ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ ΝΑ ΜΗ ΠΕΙΡΑΞΩ ΤΑΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ΑΛΛΩΣ ΕΙΜΑΙ ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΣ ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΕΙΝΕ ΠΑΡΑΔΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ ΟΡΙΣΤΙΚΩΣ ΚΑΙ ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΩΣ».

Οὕτω, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης ὁ κ. Βενιζέλος ματαιώσας καὶ τὴν τελευταίαν προσπάθειαν τοῦ Βασιλέως πρὸς ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἤρξατο ἐφαρμόζων τὸ πρόγραμμά του πρὸς ἐκδίωξίν του. Τὴν 21) Σεπτεμβρίου (4 Ὀκτωβρίου) ἡ Κυβέρνησις Καλογεροπούλου παρητήθη, διότι αἱ Δυνάμεις ἤθελον ὑπηρεσιακὴν κυβέρνησιν, ἄνευ πολιτικῆς σημασίας καὶ ταύτην διεδέχθη ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου.

ΑΡΘΡΟΝ 50ον

(14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΛΙΠΑΡΕΙ ΤΗΝ ΥΛΙΚΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΡΑΦΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ!...

Ὅπως πολλάκις ὑπενθυμίσαμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, δὲν πρόκειται διὰ τῶν ἄρθρων μας νὰ ἀφηγηθῶμεν τὴν πλήρη ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θὰ ἐχρηιάζοντο τόμοι πρὸς τοῦτο, πρόκειται νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀρχικῶς τεθὲν ζήτημα: Πῶς ἐπῆλθεν ὁ διχασμὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ποῖοι οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ. Πρόκειται δὲ ἐπὶ πλέον νὰ καταδείξωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ποῖος ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἐπεδίωξε διὰ τοῦ διχασμοῦ, ὅτι δὲν ἐπεδίωξεν ἐνέργειαν ὁμοίαν τῆς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1904—1908, ὅπως ἔλεγε τότε εἰς τοὺς φίλους του διὰ νὰ τοὺς παρασύρῃ, καὶ διατείνεται καὶ σήμερον εἰς τὰ ἄρθρα του, οὔτε κἂν τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἣτις θὰ ἐπετυγχάνετο, ὡς εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου. Ἐπεδίωξεν ἀποκλειστικῶς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Καὶ δὲν ἐπεχείρησε τοῦτο διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πολιτικῆς δυνάμεως ἐν Ἑλλάδι, ἣτις ὄχι μόνον δὲν ἤρκει πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ κατὰ μέγα μέρος δὲν θὰ ἦτο οὔτε πρόθυμος εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, ἀλλὰ διὰ ἐξωθήσεως ξένων κρατῶν πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν, παραπειθόμενων ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἦτο ἐχθρὸς των, ὅπως κάμωσι χρῆσιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν αὐτῶν δυνάμεων πρὸς ἐκδίωξίν του.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς περιόδου ἣτις ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου θὰ ἐξετάσωμεν ὀλίγα μόνον σημεῖα χαρακτηριστικά, καὶ μόνον εἰς τὴν ἑκτασιν, ἣτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἄρθρων μας. Ἄλλως τε μεθ' ὅσα εἶπομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ἐν ἐκτάσει, θεωροῦμεν ὅτι ἀρκούντως ἀπεδείξαμεν τοὺς ἰσχυρισμούς μας, καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ σπεύσωμεν πρὸς τὸ τέρμα τῆς συζητήσεως, καὶ δι' ἄλλους λόγους, καὶ διὰ νὰ ἐνδιατρίψωμεν περισσότερον εἰς τὰ ἀφορῶντα τὰ ἐκ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου ὠφελήματα ἢ ζημίας τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως δὲ τὰ ἀφορῶντα

την Συνθήκην τῶν Σεβρών. Ἐκτὸς ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος διὰ τῶν ἐνδεχομένων ἀπαντήσεων του μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ σημείων τῆς περιόδου τὴν ὁποίαν διετρέξαμεν, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δὲν ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον νὰ διεξέλθωμεν διεξοδικώτερον.

Ἡ σύγχυσις εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς Ἀντάντ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ κυβερνήσεων Καλογεροπούλου καὶ ἰδίως Λάμπρου, εἶνε ἀφαντάστως χαώδης, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ ἴδιος ὁ κ. Πολίτης, εἰς τὸ γνωστὸν πρὸς τὸν κ. Ρωμάνον τηλεγράφημά του, τὸ ὁποῖον εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας ἀνεφέραμεν. Αἱ τέσσαρες σύμμαχοι Δυνάμεις, πολλακίς ἀντικρουόμεναι εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι ἐνεργείας των, εἰς πλείστα σημεία ζηλοτυπούσαι ἀλλήλας, καὶ εἰς τινα μάλιστα καὶ ὑποπεύουσαι ἀλλήλας διὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι σκοποὺς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις των οὐχὶ ἐν τελείᾳ ἀρμονίᾳ μεταξὺ των, καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἀλληλοὑποπευόμενοι. Στόλαρχος διοικῶν τὰς παρὰ τὰς Ἀθήνας δυνάμεις τῆς Ἀντάντ, λαμβάνων διαταγὰς ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν του πρὸς ἐνέργειαν μέτρων, μὴ συμφωνούσας πρὸς τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ὁ πρωθυπουργὸς του εἶχε χαράξει καὶ πρὸς τὰς ὁποίας διαταγὰς διεφάνουν αἱ ἄλλαι σύμμαχοι κυβερνήσεις, καὶ αἱ ὁποῖαι διαταγαὶ ἐν τούτοις ἐξετελοῦντο. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πολλακίς αἱ διαταγαὶ αὐταὶ προεκαλοῦντο ἀπὸ ὑφιστάμενον τοῦ ἰδίου ναυάρχου, ὅστις ἤσκει ἰδίαν πολιτικὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀνταποκρινόμενος ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν ὑπουργὸν του, τὸν παρέσυρεν εἰς ἐνεργείας ἀντιθέτους πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ πρωθυπουργοῦ. Πληροφορίαι περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν συμβαινόντων ἐν Ἀθήναις διαθιζομέναι ὑπὸ τῶν πρέσβεων, ἐνὸς ἰδίως, ἐντελῶς ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποσκοποῦσαι πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν μιᾶς πολιτικῆς μερίδος ἐν Ἑλλάδι, ὑποτάσσουσαι καὶ αὐτοῦ τοῦ κράτους του τὰ συμφέροντα εἰς τὰ κομματικὰ συμφέροντα καὶ πάθη τῆς μερίδος ταύτης, ὡς ὁμολόγησεν αὐτὸς ὁδοτὸς ὁ Μπριὰν εἰς τὸ πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν τηλεγράφημά του. Τύπος συμμαχικός, ἰδίως δύο ἐκ τῶν συμμάχων, ἐμπνεόμενος ἐξ Ἀθηναίων καὶ διοχeteύων εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν του κοινὸν ὅλα τὰ μυθεύματα τὰ ὁποῖα τοῦ παρεῖχον τὰ τυφλὰ συμφέροντα καὶ τὰ πάθη μιᾶς πολιτικῆς μερίδος ἐν Ἀθήναις, διαστρέφοντα τὰ γέγονότα, πλάθοντα φανταστικὰ τοιαῦτα καὶ δηλητηριάζοντα τὴν κοινὴν γνώμην λαῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις πάντοτε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶχε προσθλέψει μετὰ συμπαθείας καὶ ἐμπιστοσύνης. Ἀστυνομίαι μυστικαὶ ξέναι ἐν Ἀθήναις μὲ προσωπικὸν στρατολογημένον ἀπὸ τὰ ἀποβράσματα τὰ ὁποῖα ὁ κυκεῶν τοῦ πολέμου ἐσυσώρευεν ἐν Ἑλλάδι δημουργοῦσαι ἀφάνταστα καθημερινὰ ἐπεισόδια. Ἰδοὺ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν κυκεῶνα μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐπαράδερνεν ὁ δυστυχῆς αὐτὸς λαός.

Καθ' ἡμέραν θὰ συνέβαινε κάτι. Μίαν καλὴν πρωΐαν αἴφνης κατὰσχεται ἀπὸ τὸν ναύαρχον Φουρναῖ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Διατί; Ἀγνωστον. Ὁ ἴδιος ὁ ναύαρχος διηγεῖται εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι καὶ αὐτὸς καλὰ-καλὰ δὲν ἤξευρε διατί. Τοιαύτην εἶχε διαταγὴν ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν του. Δυσαρέσκεια τῶν ἄλλων Συμμάχων καὶ διαμαρτυρίαι πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν, ὅστις καὶ αὐτὸς στενοχω-

ρημένος δὲν ἤξευρε πῶς νὰ δικαιολογήσῃ τὸ τοιοῦτο μέτρον. Κηρύσσεται ἔξαφνα ἕνας ἀκόμη στενώτερος ἀποκλεισμός. Πιστοποιεῖται ἀπὸ διπλωματικὰ ἔγγραφα ὅτι ἀπέθανον ἄνθρωποι ἐξ ἀσιτίας. «Δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν διατηρήσωμεν τοιοῦτον ἀποκλεισμόν,» συναντᾷ κανεὶς λεγόμενον μέσα εἰς ἐπίσημα διπλωματικὰ ἔγγραφα. Καὶ ὅμως διατηρεῖται. Διατί; Διὰ νὰ ἐπαναστατήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τοῦ Βασιλέως; Ἀλλὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως δὲν τὴν θέλουν αἱ πλείοτεροι τῶν Συμμάχων Δυνάμεων. Καὶ ὅμως διατηρεῖται. Διατί;

Πολιτικὴ χαώδης! ἀνακράζει προσφωῶς ὁ κ. Ν. Πολίτης.

Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσκλήσεως τῶν ξένων στρατῶν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς νότας τῆς 8)21 Ἰουνίου εἰς τὴν ὁποίαν συνειργάσθη καὶ τόσον ἐνθουσιωδῶς ἐχειροκρότησεν!

Χαρακτηριστικὸν εἶνε τῆς ὅλης καταστάσεως τὸ πῶς προεκλήθησαν τὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς 18 Νοεμβρίου 1916.

Ὁ Μπριὰν βλέπων καὶ αὐτὸς τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον περιέπεσαν καὶ οἱ Σύμμαχοι καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐσκέφθη νὰ στείλῃ ἐμπιστοῦν αὐτοῦ πολιτικὸν πρόσωπον εἰς Ἑλλάδα, τὸ ὁποῖον νὰ ἔλθῃ εἰς ἡμιεπίσημον ἐπαφὴν μὲ τὸν Βασιλέα καὶ τὸν κ. Βενιζέλον, νὰ ἐξετάσῃ ἀντικειμενικῶς τὴν κατάστασιν καὶ νὰ εὕρῃ τρόπον φιλικῆς διαρρυθμίσεως τῶν σχέσεων τῆς Ἀντάντ μὲ τὸν Βασιλέα, ὥστε νὰ παύσῃ καὶ ἡ διὰ τὴν Ἀντάντ ἀφόρητος κατάστασις, ἡ ὁποία τὴν ἐξέθετε πολλαχῶς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἀμερικῇ.

Ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξε τὸν κ. Μπεναζέ, βουλευτὴν καὶ εισηγητὴν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὅστις ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι μετέβαινεν εἰς Θεσσαλονίκην διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐκεῖ στρατιωτικὴν κατάστασιν, θὰ διήρχετο ἐξ Ἀθηναίων καὶ θὰ συνεννοεῖτο μὲ τὸν Βασιλέα.

Τὴν ἀφήγησίν μας τῶν κατωτέρω στηρίζομεν ἐπὶ τῶν ἐξῆς πηγῶν: 1ον) Εἰς τὰς ἐκθέσεις καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ γαλλικοῦ Κινοβουλίου ἧτις ἠρεύνθησεν τὴν ὅλην ταύτην ὑπόθεσιν. 2ον) Εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Μπεναζέ. 3ον) Εἰς τὴν «Διπλωματικὴν ἱστορίαν» τοῦ κ. (Ντριῶ. 4ον) Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ναυάρχου Δαρτιζ ντὺ Φουρναί. 5ον) Εἰς τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ περὶ τῆς ἀρχιστρατηγίας του ἐν Ἀνατολῇ καὶ τινα δημοσιεύματά του εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων». 6ον) Εἰς τὴν «Ρωσικὴν Διπλωματικὴν Βίβλον» ἐκδοσις 1922. 7ον) Εἰς τὰ δημοσιευθέντα ἐπίσημα διπλωματικὰ ἔγγραφα ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Κοσμὲν εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς» καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Φραγκοῦλη εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις». 3ον) Εἰς τὸ ἔργον τοῦ σερ Βαζιλ Θόμψων «Ἡ μυστικὴ ὑπηρεσία τῶν Συμμάχων ἐν Ἑλλάδι». 9ον) Εἰς τὰς ἀποκαλύψεις τῆς Παρισινῆς «Ματὲν» τῆς 26ης Αὐγούστου 1923.

Ἐννοεῖται ἀποφεύγοντες τὸ πλῆθος τῶν λεπτομερειῶν αἰτίνας θὰ προὔξενουν σύγχυσιν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀναγνωστῶν μας, θὰ μείνωμεν μόνον εἰς τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ σημεῖα καὶ τὰς κυρίας σημαντικὰς γραμμὰς τῆς ὅλης ὑποθέσεως.

Προτοῦ ἀφίχθῃ ὁ Μπεναζέ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχεν ἀρχίσει κινήσις τοῦ στρατηγοῦ Σαράιγ ὅπως ἐπιτευχθῇ πλήρης ἀφοσιωσμός τῆς

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Ἑλλάδος, ἀπομάκρυνσις παντός στρατιωτικοῦ τμήματος αὐτῆς εἰς Πελοπόννησον καὶ παράδοσις ὅλου τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου τῆς εἰς τὸν Σαράϊν. Καὶ ταῦτα διότι ὁ Σαράϊν διετείνετο ὅτι διέτρεχε κίνδυνον ἐπιθέσεως τοῦ Βασιλέως κατὰ τῶν νότων του. Οὐδεμία ἐνδειξις οὔτε τότε ὑπῆρχεν οὔτε κατόπιν ἀπεκαλύφθη περὶ τοιαύτης προθέσεως τοῦ Βασιλέως. Ἄλλ' ὁ Σαράϊν στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ψευδῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας τοῦ παρείχον ἐκεῖνοι πού εἶχον συμφέρον εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Βασιλέως ἐπέμενε παρὰ τῆ κυβερνήσει του.

Ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τοιοῦτου ἀφοπλισμοῦ καταφαίνεται ἐκ τηλεγραφήματος τοῦ Ἰσθόλσκου ἐκ Παρισίων, τῆς 2)15 Ὀκτωβρίου καὶ ἀνακοινοῦντος εἰς τὴν κυβερνήσειν του τὸ περιεχόμενον τηλεγραφήματος τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Γκυγιεμέν, ὅστις ὁ κ. Βενιζέλος ἐζήτηι δι' αὐτοῦ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ κυβερνήσεως του ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ προσέθετεν.

«Ἐὰν οἱ Σύμμαχοι τοῦ παράσχουν τὴν ὕλικὴν βοήθειαν, θὰ δυναθῆ νὰ παρατάξῃ οὐχὶ ἔν, ἀλλὰ περισσότερα σώματα στρατοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ΜΕΡΟΣ ΣΧΕΔΙΑΖΕΙ ΝΑ ΣΤΕΙΛῆ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΑἸΘΗΝΩΝ, τὸ ὁποῖον εἶνε «εὐκόλον πρὸς ἀναποδογύρισμα». Τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Βενιζέλου, λέγει ὁ κ. Ἰσθόλσκου ἀναντιρρήτως ἐγένετο συμπαθὸς δεκτὸν ἐδῶ (Παρισίους). Καὶ μολοντί εἰς τὸ τηλεγράφημά του ὁ κ. Βενιζέλος δὲν τὸ λέγει ρητῶς. ΟΥΔΕΙΣ ΑΜΦΙΒΑΛΛΕΙ ΟΤΙ Ο ΤΕΛΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΣ ΕἶΝΕ Η ΕΚΔΙΩΞΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ... "Ὅλα τὰ κατέχοντα ὑψηλὴν θέσιν ἐδῶ πρόσωπα μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις οὐδόλως σκέπτεται νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν Δημοκρατίαν ἐν Ἑλλάδι, διότι εἶνε πεπεισμένη ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Ἑλλάς θὰ περιέπιπτεν εἰς ἀναρχίαν. Ἄλλὰ θὰ ἐπεθύμουν ἐδῶ νὰ ἐβλεπον τὸν Διάδοχον ἀνερχόμενον εἰς τὸν Θρόνον. Εἰς τοιοῦτον τινὰ συνδυασμὸν ὁ Μπριάν προσπαθεῖ νὰ προσελκύσῃ τὸν Γκρέυ. Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἐὰν τοιαύτη συμφωνία συνήπτετο μεταξύ Γκρέυ—Μπριάν, δὲν ἔχομεν κανὲν συμφέρον νὰ ἀντιταχθῶμεν. Νομίζω μάλιστα ὅτι θὰ εἴχομεν συμφέρον νὰ ἄρωμεν τὴν προστασίαν μας ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΩΣ ΔΙΑΙΤΗΤΗΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ, ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΩΜΕΝ ΑΠΟ ΑΥΤΗΣ ΩΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΑ ΖΩΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ».

Ἄλλ' ὁ Στουρμερ, πρωθυπουργὸς τῆς Ρωσσίας, δὲν εἰσῆρχετο εἰς τοιαύτας ὁλέψεις. Εἶχεν ἤδη, μίαν ἡμέραν πρὶν, τηλεγραφήσει εἰς τὸν Ἰσθόλσκου εἰς Παρισίους κατὰ τῶν ἀναμίξεων τοῦ Σαράϊν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι ἂν τοῦτο συνεχίζετο, θὰ «ἮΡΧΕΤΟ ΣΤΙΓΜΗ ΚΑΘ' ἩΝ Η ΡΩΣΣΙΑ ΘΑ ΕΥΡΙΣΚΕΤΟ ΕἰΣ ΑΔΥΝΑΜΙΑΝ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΕΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ». Εἰς τοῦτο τὴν 6)19 Ὀκτωβρίου ὁ Μπριάν ἀπήντησε διὰ τοῦ Ἰσθόλσκου (εἰς τὸν Στρούμερ), ὅτι ἐδόθη διαταγὴ εἰς τὸν Σαράϊν νὰ μὴ ἀναμιγνύεται εἰς πολιτικὰ ζητήματα καὶ ὅτι «πρὸς τὸ παρὸν τὸ κίνημα τοῦ κ. Βενιζέλου δὲν ἔχει ἀντιδυναστικὸν χαρακτῆρα. ΑΛΛ' Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΟΣΤΙΣ ΔΥΣΠΙΣΤΕΙ ΕἰΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΘΑ ΗΤΟ ΛΙΑΝ ΕΥΤΥΧΗΣ, ΕΑΝ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΝ ΕΞΕΔΙΩΚΟΝ. Ὁ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Μπριάν μοῦ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν σκέπτεται νὰ ἀκολουθήσῃ τοιαύτην γραμμὴν».

Ἐννοεῖται ὅτι αἱ προθέσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπροξένησαν ἀνησυχίας καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὴν 8)21 Ὀκτωβρίου ὁ κ. Δεμιδῶφ τηλεγραφεῖ :

«Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἀνεκοίνωσε πρὸ ὀλίγου εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν θὰ ὑπεστήριζε κατ' οὐδένα τρόπον τὸ κίνημά του, ἐὰν εἶνε ἀντιδυναστικόν. Ἐλαβεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν: «Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν οὔτε ἔχει ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα».

Μὴν ἀπατάμεθα. Ὁ κ. Βενιζέλος, ὅταν λέγῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔχει πρόγραμμα κατὰ τοῦ Βασιλέως. Εἶνε τοῦτο ἡ συνήθης εἰς τοὺς Ἰησοῦϊτας «ρεζερβᾶτσιο μεντάλις», ἀντιδυναστικὸν πρόγραμμα».

Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας ἦλθεν ὁ κ. Μπεναζέ εἰς Ἀθήνας. Εἶδε τὸν Βασιλέα καὶ τὴν 10)23 Ὀκτωβρίου καὶ τὴν 11)24 Ὀκτωβρίου. Αἱ συνεντεύξεις των ἦσαν ἐγκάρδιοι. Ἐξηγήθησαν σαφῶς μεταξὺ των. Ὁ Βασιλεὺς συνεφώνησε νὰ ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν του εἰς Πελοπόννησον πλὴν δύο συνταγμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ παρέμενον ἐν Θεσσαλίᾳ ἐνεκα τῶν δυσπιστιῶν τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Συμμάχους τὸ πολεμικὸν ὕλικόν τοῦ στρατοῦ πλὴν τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑπὸ τῶν ἐν εἰρήνῃ μονάδων, ὡς καὶ τὰ ἐλαφρὰ πλοῖα. Ἀφ' ἐτέρου ὁ κ. Μπεναζέ ὑπεσχέθη τὴν χαλάρωσιν τῶν πιεστικῶν μέτρων, ὅτι θὰ ἀφήσωσι τοῦ λοιποῦ τὸν Βασιλέα ἀνενόητον, ἐπίσης δὲ ὑπεσχέθη καὶ τὴν ἀσφάλειάν του ἀπὸ πάσης ἐπιχειρήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ συμφωνία ἀνηγγέλη εἰς τὸν Μπριάν, ὅστις συνεχάρη τὸν Μπεναζέ «διὰ τὰ εὐτυχεῖ ἀποτελέσματα» τῆς ἀποστολῆς του, διέταξε δὲ τὸν Γκυγιεμέν νὰ κανονίσῃ μετὰ τοῦ μακαρίτου Λάμπρου τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμφωνιῶν, ἧτις καὶ ἤρχισεν ἀμέσως. Ὁ Μπεναζέ τότε ἀνεχώρησε διὰ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἄλλ' ὁ κ. Βενιζέλος ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὸν Γκυγιεμέν ὅτι δὲν πιστεύει εἰς τὴν τήρησιν τῆς συμφωνίας ταύτης (ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως δηλ.) καὶ ὅτι ἦτο ἡγανακτημένος, διότι τὸν ἠμπόδιζαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς Θεσσαλίαν. Ὁ Γκυγιεμέν ἀναφέρων ὅλα ταῦτα εἰς τὸν Μπριάν τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) 1916, ἔλεγε ὅτι μετεχειρίσθη (διὰ πρώτην φοράν) αὐστηρὰν γλώσσαν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ προσέθετε: «δὲν ἠμποροῦσα νὰ μεταχειρισθῶ ἄλλην γλώσσαν τῶσφ μᾶλλον ὅσον οἱ Σύμμαχοι ἔχουν συμφέρον ὅπως ὁ στρατὸς αὐτὸς (τοῦ κ. Βενιζέλου) τὸν ὁποῖον αὐτοὶ ὀργανώνουν καὶ συντηροῦν ΠΟΛΕΜΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ».

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν τὸ ἐννοοῦσεν ἔτσι ὁ κ. Βενιζέλος.

ΑΡΘΡΟΝ 510Ν
(15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Η ΜΑΤΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ
ΜΠΕΝΑΖΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟ-
ΤΩΝ ΤΗΣ 18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ.-Ο ΚΑΤΑ-
ΧΘΟΝΙΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ὁ Μπεναζέ ἐν τῷ μεταξύ ἀφίχθη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἔσχε μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπανελημμένας συνεντεύξεις. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέσχετο νὰ συγκροτήσῃ δύο Σώματα στρατοῦ ταχέως. Εἰς τὰς περὶ τούτου ἀμφιβολίας τοῦ κ. Μπεναζέ, διεβεβαίωσεν ὅτι ἀνέμενε πολλοὺς ἐθελοντὰς ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀπὸ τὰς Ἰονίους νήσους, ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, ἀπὸ τὴν Κύπρον, ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ 16 χιλ. τοῦλάχιστον ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἐὰν δὲν τὸν ἠμπόδιζον νὰ τὴν καταλάθῃ. Ὁ Μπεναζέ ἐπέμενε ἐπὶ τῶν ἀμφιβολιῶν του, ἰδίως διὰ τὴν Θεσσαλίαν, διότι διελθὼν διὰ Βόλου εἶχεν ἀντιληφθῆ τὴν κατάστασιν. Ἔθιξε τὸ ζήτημα συμφιλίωσέως του μετὰ τὸν Βασιλέα. Τοῦ ὠμίλησε περὶ συνομιλίαν του μετὰ τοῦ Βασιλέως. Ἔσχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἔμενε εὐχαριστημένος ἐξ αὐτῶν, καὶ διηγείται ὅτι ἀρκετοὶ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ κ. Βενιζέλου τοῦ ἔκαμον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἠγωνίζοντο νὰ ἐμποδίσουν συμφωνίαν τοῦ Βασιλέως μετὰ τῆς Ἀντάντ. Κατ' αὐτοὺς ἡ Ἀντάντ δὲν ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ παρὰ μόνον τὸν κ. Βενιζέλον.

Τότε ἔπεσαν ὡς βόμβαι τὰ γεγονότα τῆς Κατερίνης.

Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (4 Νοεμβρίου), τμήματα τοῦ βενιζελικοῦ στρατοῦ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν Κατερίνῃ στρατευμάτων τοῦ Βασιλέως καὶ ἐπηκολούθησε σφοδρὰ συμπλοκή. Τοῦτο κατόπιν τῶν συμφωνιῶν Μπεναζέ-Βασιλέως, ἀπετέλει παρασπονδίαν καὶ κατέστρεφεν ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Μπεναζέ καὶ τοῦ Μπριάν.

Πῶς ἐπῆλθε τὸ γεγονός τοῦτο;

Ἀπὸ τῆς προτεραιᾶς 21 Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) ὁ Μπεναζέ εἰδοποιήθη ἰδιαιτέρως ὅτι εἶχον δοθῆ διαταγαὶ εἰς τμήματα τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθν. Ἀμύνης νὰ θαδίσουν κατὰ τῶν ἐν Κατερίνῃ στρατευμάτων τοῦ Βασιλέως, νὰ τὰ ἐκδιώξουν διὰ τῆς βίας καὶ νὰ ἐκβιάσουν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Ὁ Μπεναζέ κατεταράχθη καὶ διεμαρτυρήθη εἰς τὸν κ. Βενιζέλον. Τοῦ ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις νὰ ἀνακληθῶν αἱ διαταγαί. Δὲν ἀνεκλήθησαν ὅμως.

Ποῖος εἰδοποίησε περὶ τούτου τὸν Μπεναζέ; Τότε δὲν ἐγνώσθη. Ἀργότερα ἐκ τῶν ἀποκαλύψεων τῆς Παρισινή «Ματὲν» τῆς 26ης Αὐγούστου 1923, ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μπεναζέ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγνώσθη ὅτι Ὁ Εἰδοποίησας τὸν ΜΠΕΝΑΖΕ ἮΤΟ Ὁ κ. ΠΟΛΙΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙ-

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

ΚΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ἀνακοινώσας εἰς αὐτὸν ἰδιαιτέρως ὅτι «τηλεγράφημα τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἔμελλε νὰ σταλῇ εἰς τὰ βενιζελικά στρατεύματα ὅπως θαδίσωσι κατὰ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἐν Κατερίνῃ. ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΔΙΣΤΑΣΟΥΝ ΝΑ ΣΥΜΠΛΑΚΟΥΝ ΜΕΤ' ΑΥΤΩΝ».

Ἦτο ἐν γνώσει τῆς πράξεως ταύτης τοῦ κ. Βενιζέλου ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ; Φαίνεται ὅτι ἦτο. Ὁ ἴδιος διηγείται τὸ 1919 εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Παρισίων» τεύχος τῆς 15 Δεκεμβρίου, ὅτι ἀντετάχθη εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἀλλ' ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος, ἐξεμηδένισε τὴν ἀρνησίαν του διατάξας νὰ κατευθυνθῇ πρὸς Κατερίνην ἕνα τάγμα τῆς Ἀμύνης συγκροτούμενον ἐν Βερροίᾳ. ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ ΟΜΩΣ ΜΕΜΦΕΤΑΙ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΟΤΙ ΑΠΕΚΑΛΥΨΕ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΤΟΥ ΠΟΛΥ ΕΝΩΡΙΣ. Καὶ τότε δὲν καταλαθαίνει κανεὶς τί ἀξίαν ἔχει ἡ δικαιολογία του.

Ἀλλὰ ἀλλέως εἶδε τὰ πράγματα ὁ ναύαρχος Δαρτιζ. Ἐταράχθη θαθέως. Συνησθάνετο ὅτι παρίστατο παίζων διπλοῦν παιγνίδι. Ἐτηλεγράφησεν ἀμέσως εἰς τὸν Σαράϊγ, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν. Ἐτηλεγράφησεν ἐπίσης εἰς τὸν κ. Πολίτην, ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κ. Βενιζέλου, τονίζων εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ κατὰ τῆς Κατερίνης ἐπιθεσις ἐζημίωσεν τὰ συμφέροντα τῆς Ἀντάντ. Ὁ κ. Πολίτης ἦτο ὁ εἰδοποιήσας τὴν προτεραίαν ἰδιαιτέρως τὸν Μπεναζέ περὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν βενιζελικῶν στρατευμάτων κατὰ τῆς Κατερίνης. Ἀλλὰ ἦτο καὶ ὁ ὑπουργὸς τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἀπήνησεν ὅθεν συγκεχυμένως εἰς τὸν ναύαρχον Δαρτιζ, ἐπιρρίπτων τὴν εὐθύνην εἰς τὰ βασιλικά στρατεύματα τῆς Κατερίνης, τὰ ὁποῖα ἠτοιμάζοντο νὰ εισβάλλουν εἰς Μακεδονίαν!!

Εἰς Θεσσαλονίκην τότε εὐρίσκετο πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας, στρατηγὸς Ρῶκ, ὅστις ἠγανάκτησε καὶ ἀνησύχησε μεγάλως μετὰ τὰ συμβῆντα τῆς Κατερίνης. Παρεκάλεσε τότε ΕΞ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ τὸν κ. Μπεναζέ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς Ἀθήνας ΚΑΙ ΝΑ ΠΡΟΣΠΑΘῆΣΗ ΝΑ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ. Ὁ Μπεναζέ ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ τοῦ ταχύτερου ἀντιτορπιλικικοῦ καὶ ἔφθασε τὴν ἐπομένην εἰς Ἀθήνας.

Νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα!

Ἡ ἀγανάκτησις τῆς δημοσίας γνώμης εἰς Ἀθήνας εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Ποῖος νὰ πιστεύσῃ πλέον διαβεβαιώσεις τῆς Ἀντάντ! Πῶς νὰ καταπεισθῇ πλέον ἡ δημοσία γνώμη ὅτι ἀπόσυρις τοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ παράδοσις τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου εἰς τοὺς Συμμάχους δὲν θὰ ἐσήμαινε παράδοσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κ. Βενιζέλον. Ἡ κυβερνήσις διέκοψε τὴν ἀρξαμένην ἐκτέλεσιν τῆς πρώτης συμφωνίας Μπεναζέ. Οὔτε ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸν Γκυγιεμὲν διὰ νὰ καθορίσῃ τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς.

Ὁ Μπεναζέ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ διορθώσῃ ὅπως-ὅπως τὴν γεννηθεῖσαν δυσμενεστάτην ἐντύπωσιν. Εἶδεν ἐπανελημμένως τὸν Βασιλέα, καθὼς καὶ τὸν μακαρίτην Λάμπρον. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ οἱ τρεῖς τῶν κατέστρωσαν τὴν νέαν συμφωνίαν τῶν καθῶς καὶ τὸ σχέδιον τῆς προσκλήσεως τὴν ὁποῖαν θὰ ἔκαμαν οἱ Σύμμα-

χοι πρὸς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν αἰτημάτων των, οὕτως ὥστε νὰ «δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὸ ἐν Ἑλλάδι βασιλικὸν κόμμα, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, ὁ ὀλικὸς ἀφοπλισμὸς τὸν ὁποῖον ὑπόσχεται ὁ Βασιλεύς», λέγει ὁ Μπεναζέ. Τὸ σχέδιον τοῦτο τῆς προσκλήσεως τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἐτηλεγράφησεν ὁ Μπεναζέ πρὸς τὸν Μπριάν τὴν 26 Ὀκτωβρίου (8 Νοεμβρίου) λέγων περὶ αὐτοῦ ὅτι «οἱ ὄροι του συνεζητήθησαν λέξιν πρὸς λέξιν, **ΕΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ**, ὡς οἱ καλύτεροι ὅπως εὐκόλυνθῆ ὀλόκληρος ἢ ἐκτέλεισι τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Βασιλέως».

Τὸ σχέδιον αὐτό, μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ ὀλικοῦ πολέμου τοῦ παραδοτέου εἰς τοὺς Συμμάχους, περιέχει τὴν ἐξῆς ὑπόσχεσιν τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα:

«Εἰς ἀναγνώρισιν τῆς παραχωρήσεως ταύτης (τοῦ πολεμικοῦ ὀλικοῦ), καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν εἰς τὸ μέλλον τῶν εὐμενεστέρων σχέσεων μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Δυνάμεων, αὐταὶ **ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΝ** νὰ ἀνακαλέσουν τὰ πιεστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα εἶχον λάθει μέχρι τῆς σήμερον, καὶ νὰ μὴ ἀνεχθοῦν οὐδέποτε **ΙΝΑ ΟΜΑΔΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΩΠΛΙΣΜΕΝΑΙ, ΑΙΤΙΝΕΣ ΕΙΧΟΝ ΔΗΛΩΣΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΣΙΝ ΑΛΛΟΝ ΚΟΠΟΝ ΠΑΡΑ ΝΑ ΠΟΛΕΜΗΣΟΥΝ ΠΡΟΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΒΛΕΨΕΩΝ ΑΠΟΤΡΕΠΟΝΤΑΙ ΤΟΙΟΥΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΟΠΩΣ ΕΝΕΡΓΗΣΩΣΙ ΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ**».

Τὸ σχέδιον τοῦτο προσκλήσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων εἶνε ἡ ὀριστικὴ συμφωνία μετὰ τοῦ Μπεναζέ. Εἶνε ἔγγραφον σπουδαιότατον, διὰ τοῦ ὁποῖου καθορίζεται ὅτι ἡ ὑποχρέωσις, τὴν ὁποῖαν ἀναλαμβάνει ἡ Ἑλλάς ἰσχύει μόνον ἐφ' ὅσον ἀναλάβουν ἀπέναντι αὐτῆς καὶ οἱ Σύμμαχοι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ περιορίσουν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ μὴ ἀνεχθοῦν οὐδεμίαν ἐπιθετικὴν του ἐνέργειαν κατὰ τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁμως οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας εὐρίσκοντο εἰς στενοχωρίαν ἐκ τῶν ἀπ' εὐθείας τούτων διαπραγματεύσεων τοῦ Μπεναζέ. Αἱ συνεννοήσεις των μετὰ τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου πρὸς ἐκτέλεισιν τῆς πρώτης συμφωνίας Μπεναζέ, γινόμεναι κατ' ἐντολὴν τοῦ Μπριάν, εἶχον διακοπὴν κατόπιν τῆς παρασπονδίας τῆς Κατερίνης. Ὁ Γκυγιεμὲν ἐδυσφόρει βλέπων κλονιζομένην τὴν θέσιν του. Ὁ σερ Φρ. Ἐλλιοτ ἐδυσφόρει βλέπων τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐπιρροὴν τῆς Ἀγγλίας ὑποσκελιζομένην ὑπὸ τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. Ὁ Γκυγιεμὲν ἐτηλεγράφει εἰς Παρισίους ὅτι ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου δὲν ἐννοεῖ νὰ συνεχίσῃ τὰς μετ' αὐτοῦ συνεννοήσεις πρὸς ἐκτέλεισιν τῆς συμφωνίας Μπεναζέ, τῆς πρώτης δηλαδή, ἀλλὰ καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Λάμπρος εἶχε κάμει μετὰ τοῦ Μπεναζέ, δευτέραν ὀριστικὴν συμφωνίαν, καὶ ἀνέμενε τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς προσκλήσεως ὡς εἶχε συνταχθῆ ἐν σχεδίῳ μεταξύ αὐτοῦ, τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Μπεναζέ. Ὁ Μπεναζέ τότε, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, τὴν 26ην Ὀκτωβρίου (8 Νοεμβρίου) ἐξ Ἀθηνῶν, ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν τοὺς πρέσβεις

τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας μετὰ τὸν Λάμπρον. Οὗτοι ἐζήτησαν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Μπεναζέ. Ὁ Λάμπρος ἐζήτησε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τῶν δοθειῶν διὰ τοῦ Μπεναζέ καὶ ἰδίως τὴν ἐγγύησιν τῆς μὴ ἐπεκτάσεως τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ πρέσβεις ἐδήλωσαν ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀναλάβουν τοιαύτας ὑποχρεώσεις.

Τότε τί ἐγένοντο αἱ συμφωνίαι Μπεναζέ; Ἴσχυον ἢ δὲν ἴσχυον; Ἐὰν δὲν ἴσχυον διὰ τὰς πρὸς τὸν Βασιλέα ἐγγυήσεις δὲν ἴσχυον καὶ διὰ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Βασιλέως.

Ὁ ναύαρχος Φουρναὶ διηγεῖται:

«Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας διέκειτο δυσμενῶς πρὸς φιλικὴν διευθέτησιν. Δυσηρεστημένος διότι τοῦ «ἐπάτησαν τὰ πιάτα», διότι δὲν τοῦ ἐγνωστοποιήθη τὸ τελευταῖον τηλεγράφημα τοῦ Μπεναζέ, ἀπηυθύνθη πρὸς ἐμέ διὰ νὰ τοῦ τὸ ἀνακοινώσω... ἐκτός τῆς ἐκ προσωπικῶν λόγων τοιαύτης ἀντιδράσεως, ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἤγειρε παρατηρήσεις βασικὰς **ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΖΗΤΕΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ, ΙΔΙΩΣ ΚΑΤ' ΕΚΕΙΝΗΣ ΗΤΙΣ ΑΦΕΩΡΑ ΤΑ ΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ**».

Ἐν τῷ μεταξύ, φθάνει εἰς Ἀθήνας ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας στρατηγὸς Ρώκ. Μόλις ἔφθασε λαμβάνει τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων νὰ κανόνισῃ ὀριστικῶς τὰ ζητήματα τῆς Κατερίνης, τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ πολεμικοῦ ὀλικοῦ. Ἄφου κατ' ἐντολὴν τοῦ ἰδίου ὑπουργοῦ Ρώκ, τὰ ζητήματα ταῦτα διεπραγματεύθη ὁ Μπεναζέ καὶ τὴν ἐπὶ τούτων συμφωνίαν ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Μπριάν! Ὁ Ρώκ τότε ἀπήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου τὴν ἐκτέλεισιν ἀνευ συζητήσεως, δύο αἰτημάτων, τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς συγκοινωνίας δι' Ἱτέας πρὸς Μπράλον καὶ τοῦ καθορισμοῦ οὐδετέρου ζώνης ἐν Μακεδονίᾳ, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπεδέχθη ἡ Κυβέρνησις. Ἐδήλωσε δὲ ὁ στρατηγὸς Ρώκ πρὸς τὸν ναύαρχον Φουρναί, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως τοῦ πολεμικοῦ ὀλικοῦ θὰ ἐξητάζετο καὶ θὰ ἀπετέλει **ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ**. Ἄφ' ἑτέρου ὁ Γκυγιεμὲν μὲν κατηγορεῖ πρὸς τὸν Μπριάν τὸν Λάμπρον καὶ τὸν Βασιλέα ὅτι ζητοῦν νὰ ὑπεκφύγουν τῶν ὑποχρεώσεών των! Ἐνῶ ὁ Βασιλεὺς ἀνέμενε τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν Συμμάχων σύμφωνα μετὰ τὸ καταρτισθὲν μετὰ τὸν Μπεναζέ σχέδιον!

Καὶ ἐνῶ ἀνέμενε ὁ Βασιλεὺς, εἰς μάτην, ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπεφάσιζαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Κυβέρνησιν τῆς Θεσσαλονίκης!

«Ἡ συμφωνία τοῦ κ. Μπεναζέ μετὰ τοῦ Βασιλέως ἀπετέλει μεγάλην διπλωματικὴν ἐπιτυχίαν τῆς Γαλλίας, **ΗΤΙΣ, ΤΗ ΕΔΙΔΕΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΝ ΘΕΣΙΝ**. Ἐν Λονδίῳ, τὴν κατηγορήσαν ὡς ἐπικίνδυνον», γράφει ὁ κ. Ντριῦ καὶ συνεχίζει «μία τρομερὰ ἐκστρατεία τοῦ ἀγγλικοῦ Τύπου ἐπίεσε τὸ Φόρεϋν Ὀφφισ, τὸ ὁποῖον ἐνέδωκεν ἀμέσως, **ΔΙΑ ΝΑ ΓΛΥΤΩΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΝ ΜΠΕΝΑΖΕ**. Τὴν 27ην Ὀκτωβρίου) 10 Νοεμβρίου, ὁ κ. Ἀσκοϋϊθ εἰς τὸ Δημαρχεῖον, ἀπέτεινε χαιρετισμὸν εἰς τὸν μέγαν πατριώτην κ. Βενιζέλον... ὁ Μπριάν δὲν ἠθέλησε νὰ ὑστερήσῃ καὶ νὰ φανῆ ὀλιγώτερον Βενιζελικὸς ἀπὸ τὴν κυβερνήσιν τοῦ Λονδίνου».

Ἄλλὰ τότε τί ἐγένετο ἢ συμφωνία Μπεναζέ; Ὑφίστατο ἢ ὄχι; καὶ ἂν δὲν ὑφίστατο διὰ τὴν Ἀντάντ, πῶς θὰ ὑφίστατο διὰ τὸν Βασιλέα;

Τὴν 3)16 Νοεμβρίου, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τῆς Γαλλίας, ὁ ναύαρχος Φουρναι ἀπηύθυνε πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Λάμπρον διακοίνωσιν αὐστηράν, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖ ἐξ ὀνόματος μόνον τῆς Γαλλίας, τὰ ὄπλα, πυροβόλα καὶ τὸ πολεμικὸν ὕλικόν τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἀντιστάθμισμα τοῦ Ροῦπελ καὶ τῆς Καβάλλας. Περί συμφωνιῶν Βασιλέως μετὰ Μπεναζέ, ὑποσχέσεων αὐτοῦ πρὸς Μπεναζέ κλπ, οὔτε λέξιν! Τὴν ἐπομένην ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη τὸν Γκυγιεμέν, παρεπονέθη διὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν τῶν συμφωνιῶν Μπεναζέ, καὶ τοῦ ἐδήλωσεν ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΙΝΕ ΔΥΝΑΤΟΝ ΠΛΕΟΝ ΝΑ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ.

Ἡ τοιαύτη ἀξίωσις πρὸς τὴν Ἑλλάδα προεκάλεσε μεγάλην λαϊκὴν ἐξέγερσιν ἐν Ἀθήναις, ἐπιτεινομένην μάλιστα κατόπιν θασίμων διαδόσεων ὅτι οἱ βενιζελικοὶ προητοιμάζοντο διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, συνεκλήθη ἐν Ἀθήναις τὴν 6)19 Νοεμβρίου Συμβούλιον τοῦ Στέμματος, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε τὴν ἀπόρριψιν τῆς διὰ τοῦ ναύαρχου Φουρναι διατυπωθείσης ἀξιώσεως. Τὴν 9)22 Νοεμβρίου Ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΛΑΜΠΡΟΥ ἀπήντησε πρὸς τὸν ναύαρχον Φουρναι ΑΝΑΚΟΙΝΟΥΣΑ ΤΗΝ «ΠΛΕΟΝ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗΝ ΤΗΣ ΑΡΝΗΣΙΝ» εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀξίωσιν. ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕ ΔΕ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΤΑΥΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΑΝΤ.

Τὴν 11)24 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος Δαρτιζ ντὸ Φουρναι ὠθούμενος ὑπὸ τῶν ὀδηγιῶν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν τῆς Γαλλίας ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Λάμπρου ἀπειλητικὸν τελεσίγραφον, ὀρίζον τὴν παράδοσιν τῶν πρώτων 10 πυροβολαρχιῶν τὴν 18ην Νοεμβρίου (1ην Δεκεμβρίου) ἄλλως «ΘΑ ΑΝΑΓΚΑΣΘΩ ΝΑ ΛΑΒΩ ΑΠΟ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΕΚΕΙΝΗΣ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΘΑ ΜΟΥ ΕΠΙΒΑΛΗ».

Κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέρας ἢ κατάστασις ἐν Ἀθήναις ἐλάμβανε ἀπειλητικὴν μορφήν. Ἡ λαϊκὴ ἐξέγερσις εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον. Ὁ λαὸς προσέτρεχεν εἰς τὰ ὄπλα. Ναύαρχος Φουρναι, Γκυγιεμέν, Ροκφέιγ δὲν ἀπέκρυπτον πλέον ὅτι τὰ πράγματα ἐλάμβανον σοβαρὰν τροπὴν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον αἱ ἐφημερίδες τῶν Συμμάχων, ἰδίως αἱ γαλλικαὶ, κατεκλύζοντο ὑπὸ τῶν φαντασιωδεστέρων εἰδήσεων ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τῶν πρακτορειῶν Χαβάς καὶ Ραδιό. Ὅτι οἱ «ἐπίστρατοι» ἐμισθοδοτοῦντο ὑπὸ τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας, ὅτι τὰ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Πειραιῶς νησιδρια(;) ἐχρησίμευον ὡς βάσεις γερμανικῶν ὑποβρυχιῶν, ὅτι κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ναύαρχου Φουρναι ἐνεργηθεῖσαν ἔρευναν εἰς τὴν οἰκίαν Καλιμασσιώτη εὐρέθησαν ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΝΟΧΟΠΟΙΗΤΙΚΑ, ΟΠΤΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ κλπ. Εἰς μάτην ὁ ναύαρχος ὁ ἐνεργήσας τὴν ἔρευναν ἐπιστοποῖε ὅτι «δὲν ἀνευρέθησαν τίποτε ΟΥΤΕ ΕΓΓΡΑΦΑ ΥΠΟΠΤΑ, ΟΥΤΕ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ. Ἦτο καὶ αὐτὸ ἓνα σφάλμα μέσα σὲ τόσα ἄλλα σφάλματα». Ποῖος τὸν ἤκουε!

Ἐν τούτοις ἢ Ἀγγλία θέλπουσα ὅτι ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἀπὸ εὐμενῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα μετεβάλλετο εἰς πιεστικὴν, ἤρχιζε νὰ ἐκφράζη ἀντιθέτως τὴν δυσφορίαν τῆς διὰ τὴν πίεσιν ταύτην εἰς σημείον ὥστε ὁ Μπριάν ἠναγκάσθη τὴν 15)28 Νοεμβρίου νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὸν λόρδον Μπέρτι διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὰ μέτρα τοῦ ναύαρχου Φουρναι καὶ νὰ προσθέσῃ ὅτι «ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΝΑ ΚΑΤΑΣΧΕΘΗ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΤΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΥΛΙΚΟΝ τὸ ὑποσχεθὲν ὅπως δοθῆ καὶ διεσκορπισμένον ἀνά τὴν Ἑλλάδα(!)».

Τὴν 14)27 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος Φουρναι κατόπιν παρουσιάσεώς του εἰς τὸν Βασιλέα, ἐτηλεγράφη εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν εἰς Παρισίους, ὅτι εἰς τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Βασιλέως τοῦ ἀπήντησεν ὅτι αἱ διαταγαὶ του ἦσαν ρηταὶ καὶ ὅτι τὴν Παρασκευὴν 18ην Νοεμβρίου θὰ ἀπεδίθαζε δυνάμεις καὶ θὰ ἐπέβαλλε τὴν θέλησιν τῶν Ἀνταντικῶν κυβερνήσεων. Προσέθετε δὲ τὰ ἐξῆς:

«Ἡ προσωπικὴ μου γνώμη εἶνε ὅτι ὁ Βασιλεὺς ΜΗ ΛΑΒΩΝ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΕΜΕΝΕ καὶ τῶν ὁποίων αἱ λεπτομέρειαι ΣΑΣ ΕΣΤΑΛΗΣΑΝ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥ ΤΗΣ 8ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ (ν. ἡμερ.) ΘΕΩΡΕΙ ΕΑΥΤΟΝ ΑΠΗΛΛΑΓΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΥΠΟΣΧΕΣΕΩΝ ΤΟΥ».

Ἐχω πάντοτε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ ἀντιστῆ εἰς ἰσχυρὰν πίεσιν, ἀλλὰ ἀφοῦ αἱ σύμμαχοι κυβερνήσεις ΔΕΝ ΕΘΕΩΡΗΣΑΝ ΣΚΟΠΙΜΟΝ ΝΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΣΧΟΥΝ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ, ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΑΝΕΜΕΝΕ, ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΚΑΘΟΡΙΣΘΕΙΣΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΣΥΝΕΦΩΝΗΣΕ, καὶ τὰς ὁποίας ἀνέφερα εἰς τὸ τηλεγράφημά μου ἀριθμ. 11683 Α 531 (8 Νοεμβρ.), τότε Ἡ ΠΙΕΣΙΣ ΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ...»

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τοῦ ἀπαντᾷ: «Δὲν ἐννοῶ τί σημαίνει ἢ παρατήρησις σας αὕτη... ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ ΠΑΣΑΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ;»

Καὶ εἰς τοῦτο ὁ ναύαρχος Δαρτιζ ἀνταπαντᾷ:

«Δὲν διετύπωσα παρατήρησιν, ΑΛΛΑ ΑΠΛΗΝ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΙΝ, ΟΤΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΡΟΦΑΝΩΣ ΑΝΕΜΕΝΕ ΝΑ ΛΑΒΗ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΗΘΕΙΣΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΣ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΠΕΣΤΕΙΛΑ ΔΙΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ 8ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ» (ν. ἡμ.).

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 17)30 Νοεμβρίου ὁ ναύαρχος ἐλάμβανε τὴν ἀπάντησιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ τελεσίγραφόν του τῆς 11)24 Νοεμβρίου.

«Δὲν θέλω νὰ πιστεύω, κ. Ναύαρχε, ὅτι ἀφοῦ ἐξετάσητε μετ' εὐμενείας καὶ δικαιοσύνης τοὺς λόγους, οἵτινες καθιστοῦν ἀδύνατον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν νὰ σᾶς ἱκανοποιήσῃ, θὰ θελήσητε νὰ προβῆτε εἰς «μέτρα τὰ ὁποία ἢ κατάστασις θὰ σᾶς ἐπέβαλλε», μέτρα τὰ ὁποία θὰ ἤρχοντο εἰς ἀντίθεσιν τῶν ἐκ παραδόσεως φιλικῶν δεσμῶν τῶν ἐνοῦντων τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΟΙΑ Ο ΛΑΟΣ ΔΙΚΑΙΩΣ ΘΑ ΕΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΕΧΘΟΡΠΡΑΞΙΑΣ ΕΝΕΡΓΟΥΜΕΝΑΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. Λάμπρος».

Τὴν νύκτα τῆς 17ης Νοεμβρίου ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων εὐρίσκετο εἰς σφοδρὸν ἀναθρασμὸν. Στρατιωτικὰ τμήματα ἑλληνικὰ κατέλαβον τὰς ἐξόδους τῶν Ἀθηνῶν. Πᾶσα προσπάθεια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐπιτύχῃ συμβιβαστικὴν λύσιν ἀπέβη ματαίαια. Ὁ ναύαρχος εἶχεν ὠρισμένας ἐντολάς καὶ ἐπέμενε. Ὁ Ροκφέιγ μόλις ἐπιστρέψας ἐκ Γαλλίας τὸν παρώτρυνε. Οἱ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΠΛΟΦΑΡΟΥΝ, ΕΠΙΜΕΙΝΑΤΕ ΝΑΥΑΡΧΕ. ΘΑ ΣΑΣ ΦΕΡΟΥΝ ΤΑ ΚΑΝΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΕΝΑ ΔΙΣΚΟΝ. Ἐτηλεγράφει συγχρόνως εἰς Παρισίους ὅτι αἱ προπαρασκευαί τῶν Ἑλλήνων «ἦσαν πάρα πολὺ ἐπιδεικτικαὶ διὰ τὸ νὰ εἶνε ἐπικίνδυναι». Ὁ Βασιλεὺς διέταξεν ἀσπληρῶς ΝΑ ΜΗ ΓΙΝΗ ΧΡΗΣΙΣ ΟΠΛΩΝ εἰμὴ εἰς περίπτωσιν ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΑΜΥΝΗΣ.

Λίαν πρῶτ' τῆς 18 Νοεμβρίου τὸ ἀποθραυστικὸν στράτευμα τῶν Συμμάχων ἀποθιθασθὲν εἰς Πειραιᾶ, ἐβάδισεν ἐν τάξει μάχης πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ὁ ναύαρχος Δαρτιζ ἐλογάριαζε ὅτι ΤΟ ΟΛΟΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ! Ἐν τούτοις ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ διοικητοῦ τοῦ ἀποθραυστικοῦ στρατεύματος πλοιοάρχου Πουλιέζι—Κόντ, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Μυστικὴ Διαταγὴ ἀριθμ. 13

»Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων

»Τὸ ἀποθραυστικὸν στράτευμα θὰ ἐγκατασταθῇ, ΕΝ ΑΝΑΓΚΗ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ, ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν ὁποίων ἡ κατάληψις παρὰ τῶν στρατευμάτων μας ἀποτελεῖ ΑΠΕΙΛΗΝ διὰ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀσφαλίζει τὴν κατάληψιν τῶν στρατιωτικῶν ἰδρυμάτων ἢ στρατιωτικῆς χρησιμότητος, εὐρισκομένων ΕΝ ΤΗ ΖΩΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.

»Αἱ πρὸς κατάληψιν θέσεις εἶνε:

»1ον) Τὸ σύνολον τῶν λόφων ΝΥΜΦΩΝ, ΠΝΥΚΟΣ, ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ, ΔΕΣΠΟΖΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

»2ον) ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΟΥ, εἰς τὴν νοτιὰν ἐξοδὸν τῆς πόλεως...»

Πλήρης διαταγὴ μάχης.

Ποῖος πταίει;

Ὁ ματαιώσας τὴν συμφωνίαν Μπεναζέ, πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἐπιθέσεώς του κατὰ τῆς Κατερίνης, ἔπειτα δὲ διὰ τῶν κατόπιν ἐνεργειῶν του, ὅπως καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν συνεννόησιν τῆς Ἀντάντ μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

ΑΡΘΡΟΝ 52ον

(17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΜΑΤΑΙΩΣΕΝ ΕΠΙΜΟΝΩΣ ΠΑΣΑΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΕΩΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. - Η ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ Η ΙΤΑΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὰ περὶ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης ἄρθρα του, λέγει ὅτι τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου 1916 προὐκάλουν τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως.

Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές.

Ἐἶνε ἀτονόητον ὅτι αἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκῃ προπαγάνδαι διωχέτευσαν εἰς τὸν Συμμαχικὸν Τύπον, ἰδιαίτατα εἰς τὸν γαλλικόν, τελείως διεστραβλωμένας εἰδήσεις περὶ τῶν συμβάντων τῆς 18ης Νοεμβρίου καὶ ὅσων προηγήθησαν καὶ προεκάλεσαν ταῦτα. Δὲν θέλομεν νὰ ἀναξέσωμεν παλαιὰς πληγὰς, καὶ θὰ ἀποφύγωμεν νὰ ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς, τὰς ἐπὶ τῇ θάσει ψευδῶν καὶ διεστραβλωμένων εἰδήσεων, βιασιότατας ἐπιθέσεις τοῦ ξένου Τύπου, ἰδίως τοῦ γαλλικοῦ, κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ὡς «προδότου», «δολίου». «ἐχθροῦ τῆς Ἀντάντ», «δοῦλου τοῦ Κάιζερ» καὶ κατὰ τοῦ λαοῦ ὅστις ἔμενε πιστὸς εἰς αὐτὸν. Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης δὲν ἔπαυσε οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ὑποδιαυλιζούσα τὴν πυρὰν καὶ παρέχουσα ὕλικόν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος τοιαύτην θύελλαν. Εἰς μάτην ὁ Βασιλεὺς ἔδιδεν ἐπισήμως διὰ τῶν ξένων πρέσβειων ἐν Ἀθήναις διαφεύσεις κατὰ τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν τοῦ Τύπου. Δὲν ἐπετρέπετο ἡ δημοσίευσις τῶν διαφεύσεών του. Ἡ τοιαύτη ἐκστρατεία διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ γαλλικοῦ Τύπου διήρκεσε καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα τοῦ 1916 πρὸς τὸ 1917, ὁσημέραι ἐπιτεινομένη.

Ἐπὶ τοιαύτην πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Γαλλίᾳ ὁ Μπριον τὴν 22αν Νοεμβρίου (4 Δεκεμβρίου) 1916 προέτεινε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Ρωσσίαν καὶ Ἰταλίαν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ συνεπῶς ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922. Ντριώ, «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»):

«Διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀποσκοπεῖ ποσῶς ΝΑ ΘΙΞΗ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΟΥΤΕ ΤΗΝ ΜΟΝΑΡΧΙΑΝ, ΑΛΛΑ ΤΟΥΝΑΝΤΙΟΝ ΝΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΗΣΗ ΤΗΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΝ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ». Οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίνω καὶ ἐν Πετροπόλει ἐνετάλησαν νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν τοιαύτην πρότασιν, ὁ δὲ ἐν Ρώμῃ ἐπὶ πλέον ἐνετάλη νὰ θεοαιώσῃ τὴν Ἰταλίαν «ὍΤΙ Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΔΕΝ ΘΑ ΕΓΓΙΝΕΤΟ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΡΗΤΗΝ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

ΟΥΔΕΜΙΑ ΔΕ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΣ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ ΕΥΝΟΟΥΣΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΧΑΡΙΝ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ».

Την επομένην και μεθεπομένην ξφθασαν εις Παρισίους αι άπαντήσεις των Συμμάχων Δυνάμεων. Ἡ Ρωσσία άπήνητησεν:

«Θεωροῦμεν ὅτι αι γαλλικαί προτάσεις αι σχετικαί με την μεταβολήν του κεθεστῶτος εν Ἑλλάδι δια τῶν ξένων λογχῶν εἶνε άσκοποι, και πρακτικῶς ανεφάρμοστοι, δοθέντος ὅτι και ὁ στρατός και ὁ λαός τῆς Ἑλλάδος ἐξεδήλωσαν ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΑ».

Ἡ Ἰταλία άντέστη σφοδρότατα, «Θεωρεῖ ὅτι οἱ Σύμμαχοι άποδίδουν υπερβολικὴν σπουδαιότητα εις τὸν κ. Βενιζέλον ΟΣΤΙΣ ΟΥΔΟΛΩΣ ΔΙΑΘΕΤΕΙ ΤΗΝ ΠΛΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ, και άπομακρύνονται του άληθοῦς αὐτῶν σκοποῦ, ὅστις εἶνε ἡ νίκη κατὰ του ἐχθροῦ άπασχολούμεναι με τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος» (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἐκδ. 1922. Ντριῶ Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος).

Ἡ Ἀγγλία ἠρνῆθη ἐπίσης. «Μανθάνω ἀπὸ τὸ φέρειν Ὁφφίς ὅτι τὰ σχέδια Μπριάν δὲν ἐνεκρίθησαν, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις «ντὲ φράκτο» τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν τῇ κατεχομένη ὑπ' αὐτοῦ ζώνῃ, θεωρεῖται ὡς ὑπεραρκετὴ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΧΟΥΣΙ ΠΛΕΙΣΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ». (Τηλεγράφημα Μπέκεντορφ 6 Δεκεμβρίου, ν. ἡμερ., Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922).

Ὁ Μπριάν κατόπιν τῆς ἀντιστάσεως ταύτης τῶν Συμμάχων τῆς Γαλλίας, ἐγκατέλειψε τὰς προτάσεις του κατὰ του Βασιλέως Κωνσταντίνου (Τηλεγράφημα Ἰσβόλσκυ 7ης Δεκεμβρίου (ν. ἡμερ.) Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922).

Ὡστε δὲν εἶνε ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἡ ἐκθρόνησις τοῦ Βασιλέως ἀπεφασίσθη κατόπιν τῶν γεγονότων τῆς 18ης Νοεμβρίου.

Εἶνε ὁμως ἀληθὲς ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος εἰργάζετο πλέον ὄχι μόνον νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ και ὀλόκληρον τὴν Δυναστείαν. Καὶ ναὶ μὲν εἶχε δηλώσει ἐπανειλημμένως ὅτι δὲν ἦτο ἀντιδυναστικός, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ αι ἰδέαι του ὠρίμασαν. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις καταλήγει και εἰς ὠρισμένην πρότασιν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν.

«Ὁ κ. Γκράνβιλλ (διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Κυβερνήσει Θεσσαλονίκης) ἐνετάλη παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του νὰ ἐξετάσῃ μήπως ἡ συμφιλίωσις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ Βασιλέως θὰ ἦτο δυνατὴ. Ἀπόλυτος πρὸς τοῦτο ἀπέχθεια τοῦ κ. Βενιζέλου. Κατ' αὐτὸν πρέπει νὰ θιάσωμεν τὸν Βασιλέα νὰ παραιτηθῇ και νὰ φύγῃ. Ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἐδέχετο ἐν ἀνάγκῃ τὸν Διάδοχον, ἀλλὰ θὰ ἐπρωτίμα ἕνα Ἀγγλον πρίγκηπα. Εἰς τοῦτο ὁ Γκράνβιλλ παρετήρησεν ὅτι ἡ κυβερνήσις του οὐδέποτε τοῦ ὠμίλησε περὶ Ἀγγλου πρίγκηπος. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐπιμένει ὅτι ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κόμματα θὰ ἐδέχοντο εὐχαρίστως τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην. Δὲν θὰ ἦτο ἐντελῶς τὸ ἴδιον δι' ἕνα Βέλγον Πρίγκηπα. Θὰ ὑπῆρχον δυσκολαίαι διὰ τὴν ἐκλογὴν ἐνὸς παιδίου. Ὁ Γκράνβιλλ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν εἶνε εὐνοϊκὸς εἰς τοιαύτην ἀγγλικὴν ὑποψηφιότητα. Μοῦ εἶπεν ἐμπιστευτικῶς ὅτι ἐάν

μετὰ τινα ἔτη ὁ νέος Ἡγεμὼν ἀνετρέπετο, θὰ ἦτο τοῦτο πλήγμα διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Εἶνε περίπτωσις ποῦ πρέπει νὰ σκεφθῇ κανεῖς». (Τηλεγράφημα δὲ Μπιγὺ Γάλλου πράκτορος παρὰ τῇ Κυβερνήσει Θεσσαλονίκης πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας τῆς 7)20 Ἀπριλίου 1917).

Ὁ κ. Πολίτης, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ κ. Βενιζέλου φθάνει πάρα πέρα. Διὰ τηλεγραφήματός του τῆς 9)22 Ἀπριλίου (ἀριθ. 2311 δις) πρὸς τὸν κ. Ρωμάνον καταστάνα ἐν τῷ μεταξὺ διπλωμ. πράκτορα τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Παρισίοις, προτείνει, καθαρὰ τὴν Δημοκρατίαν ἐν Ἑλλάδι.

«Γνωρίζετε ἀπὸ τὸν κ. Διομήδην ποία θὰ ἦτο, κατ' ἐμὲ Ἡ ἸΔΕΩΔΗΣ ΛΥΣΙΣ. Ἡ Ρωσικὴ ἐπανάστασις με ἔκαμεν, ἀληθῶς, νὰ μὴ ἀντιτίθεμαι πλέον εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Δημοκρατίας. Φθάνω μάλιστα νὰ σκέπτομαι ὅτι ἐάν ἡ δημοκρατικὴ μορφή ἐγένετο δεκτὴ εἰς τὴν Ρωσσίαν, δὲν θὰ παρουσίαζε ἐπίσης διὰ τὴν Ἑλλάδα κανένα μειονέκτημα».

Ἄλλὰ ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε διστακτικὸς διὰ τὴν Δημοκρατίαν. Δὲν τὴν ἀναφέρει. Μία Δημοκρατία, θλέπετε, ἔχει ἀγκάθια. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δὲν εἶνε εἰς ἡγεμῶν διὰ νὰ τὸν τρομοκρατῇ ἐκάστοτε ὁ κ. Βενιζέλος με ἐπαναστάσεις και ἀνατροπὰς τοῦ θρόνου του και τῆς Δυναστείας του. Ἐνας Πρόεδρος Δημοκρατίας δὲν τρέχει τοιοῦτους κινδύνους, και δὲν παρασυλλογίζεται τὰς τρομοκρατήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου. Μπορεῖ μάλιστα νὰ εὐρεθῇ καμμιά φορὰ καὶ Πρόεδρος ὁ ὁποῖος νὰ τρομοκρατῆσῃ αὐτὸς τὸν κ. Βενιζέλον. Τὶ τὰ θέλομεν αὐτὰ, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος. Καλύτερα θὰ ἔχωμεν εἰς τὸ χέρι ἕνα Βασιλέα. Προτείνει θέβαια ἕνα Ἀγγλον πρίγκηπα (ὀμιλῶν με τὸν λόρδον Γκράνβιλλ. Ἄλλὰ διατὶ ὄχι και ἕνα μικρὸν Βέλγον; Θὰ ἔχη θέβαια τὰς δυσκολαίας του τὸ τελευταῖον. Ἄλλὰ ἕνας Βασιλεὺς—παιδίον. ἔχει και τὰ καλά του. Πρῶτον και κύριον θὰ τὸ ἀναθρέψῃ και θὰ τὸ μορφώσῃ ὁ κ. Βενιζέλος. Καὶ ἂν μεγαλώσῃ και ἀποκτήσῃ ἴδιαν θέλησιν τότε τὸ ἐκδιώκει ὁ κ. Βενιζέλος και φέρει Βασιλέα ἕνα ἄλλο παιδίον. Διατὶ ὄχι και ἕνα θρέφος: Καλύτερα ἕνα θρέφος. Ἀργεὶ και νὰ μεγαλώσῃ.

Τὶ γίνεται μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Ἑλληνικὸς λαός. «ΔΕΝ ΕΙΝΕ ΕΥΚΟΛΟΝ ΝΑ ΑΝΑΤΡΕΨῆ ΚΑΝΕΙΣ ΕΝΑ ΔΗΜΟΦΙΛΗ ΒΑΣΙΛΕΑ. Καὶ ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΟΣΟΝ ΔΗΜΟΦΙΛΗΣ ΟΣΟΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐκτὸς τῆς μυστικοπαθεῦς ἐπιρροῆς τοῦ ὀνόματός του, ἡ Ἑλλάς εἶνε ἔθνος ζηλότυπον διὰ τὰς ἐλευθερίας του. Ὅσον ὁ Βασιλεὺς τῆς ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τῶν ξένων, τόσον περισσότερον προσηλοῦτο τὸ ἔθνος εἰς αὐτόν. Ὅταν τὸ 1800, ἡ Ἀγγλία ἀπήτησεν ὅπως παραιτηθῇ τῆς ἐξουσίας ὁ Βοναπάρτης διὰ νὰ κληθῇ εἰς τὸν θρόνον ὁ κόμης τῆς Προβηγγίας, προεκάλεσε τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ὑπατείας και παρεσκεύασε τὴν Αὐτοκρατορίαν». (Ντριῶ. «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», 5ος τόμος).

Τὸ γαλλικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς Βουρβάνους ὅτι ἐπανῆλθον τὸ 1815 εἰς τὸν θρόνον διὰ τῶν ξενικῶν λογχῶν και τοὺς τὸ ἐπλήρωσε. Τὸ αὐτὸ θὰ κάμῃ και τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὴν

1ην Νοεμβρίου 1920 πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον. "Ὅπως ὁ γαλλικὸς λαὸς, ἔτσι καὶ ὁ ἑλληνικὸς, ἔτσι καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ, δὲν συγχωροῦν ποτὲ τέτοια πράγματα. Ἄς μὴ παιδεύεται λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 δὲν θὰ τὸν ξεχάσῃ ποτὲ ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐφ' ὅσον ἔχει ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τόσῃ ὅσῃν καὶ ὁ γαλλικὸς.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποχείρας τοῦ Μπριάν τοῦ Νοεμβρίου 1916 ὅπως ἐκδίωξῃ τὸν Βασιλέα κατέληξαν οἱ Σύμμαχοι νὰ συμφωνήσουν τοῦλάχιστον εἰς τὸ σφίξιμο τοῦ κλοιοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τῆς 25ης Νοεμβρίου (8 Δεκεμβρίου) 1916, ὁ ἀποκλεισμὸς κατέστη στενωτάτος. Τὴν 1)14 Δεκεμβρίου ἀπήτησαν διὰ ἀπειλητικοῦ τελεσιγράφου τῶν νὰ ἀποσυρθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς Πελοπόννησον. Τὸ τελεσίγραφον προσέθετε ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν παραλίων θὰ συνεχισθῇ μέχρις οὗ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παράσῃ πλήρη ἐπανάρθωσιν διὰ τὴν «τελευταίαν ἐπίθεσιν τὴν ὁποίαν τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΠΡΟΚΛΗΘΩΣΙΝ ἕκαμαν ἐναντίον τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐν Ἀθήναις. Καὶ μέχρις οὗ δοθῶσιν ἱκανοποιητικαὶ ἐγγυήσεις διὰ τὸ μέλλον».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη ἀμέσως τὴν ἀξίωσιν τῶν Δυνάμεων καὶ ἀνέμενε τὸν καθορισμὸν τῶν ἐπανορθώσεων καὶ ἐγγυήσεων. Ἦρχισε δὲ ἀμέσως τὴν μεταφορὰν τοῦ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον.

Ἀνεμένετο λοιπὸν ἡ διακοίνωσις τῶν Δυνάμεων ἥτις θὰ καθώριζε τὰς ἐπανορθώσεις καὶ τὰς ἐγγυήσεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ὁ ἀποκλεισμὸς ἐξηκολούθει στενωτάτος. Τέλος τὴν 18)31 Δεκεμβρίου ἐπέδόθη ἡ ἀναμενομένη διακοίνωσις τῶν τεσσάρων Συμμάχων Δυνάμεων, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο :

Νὰ ἀποσυρθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ ὅλον τὸ πολεμικὸν ὕλικόν εἰς Πελοπόννησον (ὅπερ ἐξετελεῖτο ἤδη).

Νὰ ἀπαγορευθῇ πᾶσα συνάθροισις καὶ πᾶσα συγκέντρωσις «ἐπιστράτων» πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ πέραν.

Νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς πάντα πολίτην νὰ ἔχη ὄπλα.

Νὰ ἐπανασταθοῦν οἱ διάφοροι συμμαχικοὶ ἔλεγχοι (οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς 18ης Νοεμβρίου εἶχον παύσει λειτουργοῦντες).

Νὰ ἀπολυθοῦν πάντες οἱ κρατούμενοι βενιζελικοὶ κατηγορούμενοι ἐπὶ στάσει καὶ διὰ συναφῆ ἐγκλήματα.

Νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ βενιζελικοὶ ὅσοι ὑπέφεραν ἐκ τῶν συμβάντων τῆς 18ης καὶ 19ης Νοεμβρίου καθοριζομένης τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἐκ συμφώνου μετὰ ἐπιτροπῆς τῶν Συμμάχων.

Νὰ παυθῇ ὁ Διοικητὴς τοῦ Α. Σώματος Στρατοῦ.

Νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπὸ τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμάχων.

Νὰ χαιρετισθοῦν ἐπισήμως αἱ σημαῖαι τῶν Συμμάχων εἰς μίαν δημοσίαν πλατείαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ παρουσίᾳ ὀλοκλήρου τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν.

Νὰ χρησιμοποιοθῇ ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἡ ὁδὸς Ἰτέας—Μπράλου καὶ ὁ Λαρισσαϊκὸς σιδηρόδρομος.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς νότας ταύτης τῆς 18)31 Δεκεμβρίου εἶνε:

Πρῶτον μὲν ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἀπήτησαν πλέον τὰ ὄπλα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ οὔτε τὸ πολεμικὸν ὕλικόν του. Ἦρκεσθησαν εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ εἰς Πελοπόννησον. Δεύτερον δὲ ὅτι ἔδωκεν τὴν ἐξῆς ἐγγύησιν μὲ τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ νότα:

«Ἐκ μέρους τῶν (αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις) ἀναλαμβάνουσιν ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὴν ρητὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς Ἑθν. Ἀμύνης νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Βασιλικῶν στρατευμάτων ἐκ Θεσσαλίας καὶ Ἠλείου ὅπως διέλθωσιν τὴν οὐδετέραν ζώνην τὴν καθιδρυθεῖσαν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως».

Ἐάν παρεῖχον οἱ Σύμμαχοι τὴν ἐγγύησιν ταύτην ἐξ ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν μάτην ἐζήτηι ὁ Βασιλεὺς κατόπιν τῆς ἐπὶ ταύτης συμφωνίας του μὲ τὸν Μπεναζέ, δὲν θὰ συνέβαινε τίποτα τὴν 18ην Νοεμβρίου. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θὰ τοὺς εἶχε δοθῇ καὶ τὸ πλεονάζον πολεμικὸν ὕλικόν τῆς Ἑλλάδος! Ἐχρειάσθη ἕνα τόσοσιν τραγικὸν γεγονός, καὶ τόσοσιν αἷμα, διὰ νὰ κατανοηθῇ τόσοσιν ἀπλοῦν πράγμα.

Τέλος, ἡ διακοίνωσις προσέθετε ὅτι: «ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἑλληνικῶν παραλίων θὰ διατηρηθῇ μέχρις οὗ δοθῇ εἰς τὰς Δυνάμεις ἱκανοποιήσεις ἐπὶ ὅλων τῶν ἀνωτέρω σημείων».

Εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην ἀπήνησεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὴν 23ην Δεκεμβρίου (παλαιὸν ἡμερολόγιον). Ἡ ἀπάντησις αὐτῆς εἶνε μακροτάτη. Τονίζει ὅτι:

«Οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι ἐπιθυμεῖ πόλεμον κατὰ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, οὐδεὶς σκέπτεται ν' ἀπειλήσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Συμμαχικῶν στρατευμάτων τῶν εὐρισκομένων ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους». Καὶ ἀπαντᾷ ἐπὶ ὅλων τῶν σημείων τῆς συμμαχικῆς διακοίνωσεως.

Τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἀπαντήσεως τὰ χαρακτηριστικὰ σημεία εἶνε τὰ ἐξῆς:

Ἐπαναλαμβάνει ζωηρότερον καὶ ἐντονώτερον τὰς προηγουμένας προτάσεις τῆς πρὸς τὰς ὁποίας οὐδεμία ἐδόθη ἀπάντησις, ὅπως συσταθῇ μικτὴ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ, ἥτις νὰ ἐρευνήσῃ καὶ καθορίσῃ τὰς εὐθύναις τῶν γεγονότων τῆς 18ης Νοεμβρίου, δηλοῦσα ἐκ τῶν προτέρων ὅτι εἶνε ἐτοιμὴ νὰ δώσῃ πᾶσαν ἱκανοποίησιν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἀπεδεικνύετο ὅτι τὸ πταίσμα ἦτο ἰδικόν τῆς. Δέχεται ἐν τούτοις νὰ δώσῃ ἀμέσως τὴν ζητηθεῖσαν **ΗΘΙΚΗΝ** ἱκανοποίησιν.

Ζητεῖ ν' ἀπολυθῶσιν οἱ κρατούμενοι ἐν φυλακῇ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης, θουλενταί, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, ἀξιωματικοὶ, ὑπαξιωματικοὶ, δικασταί, ὑπάλληλοι καὶ πλῆθος πολιτῶν, καθὼς καὶ οἱ κρατούμενοι ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἀρχῶν τῶν Συμμάχων. Ἀπάντων τούτων ὁ ἀριθμὸς εἶνε πολὺ μεγαλύτερος τῶν κρατηθέντων ἐν Ἀθήναις βενιζελικῶν διὰ τὰς σκηνὰς τῆς 19ης Νοεμβρίου, λέγει ἡ διακοίνωσις.

Ἐπομινῆσκει τὰ τελεσθέντα ἐν Μακεδονίᾳ **ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΝ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑΝ** κατὰ διαταγὴν τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης **ΧΩΡΙΑ ΠΥΡΠΟΛΗΘΕΝΤΑ, ΙΕΡΕΙΣ, ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΚΑΙ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΦΟΝΕΥΘΕΝΤΑΣ Ἡ ΒΑΣΑΝΙΣΘΕΝΤΑΣ**.

Δέχεται τὴν ἀποζημιώσιν τῶν προσώπων ἅτινα ὑπέφεραν τὴν 18ην

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ
καὶ 19ην Νοεμβρίου. Ἄλλὰ ζητεῖ ν' ἀποζημιωθῶσιν καὶ οἱ παθόντες
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΝ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙ-
ΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Ζητεῖ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ὑποσχέσεως ὅτι δὲν θὰ ἐπιτραπῇ εἰς
τὴν ἐπαναστατικὴν κυβερνήσιν τῆς Θεσσαλονίκης νὰ καταλαμβάνη
τμήματα τῆς ἑλληνικῆς χώρας ἐπωφελουμένη τῆς ἐπιβληθείσης ὑπὸ
τῶν Συμμάχων ἀποχωρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Καὶ τέλος, ζητεῖ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου ἀπήντη-
σαν οἱ Σύμμαχοι μετὰ μακρὰν διάσκεψιν ἐν Ρώμῃ, τὴν 26ην Δεκεμ-
βρίου (παλ. ἡμερολ.). Ἐπιμένουν εἰς τὰς ἀξιώσεις των κυρίως εἰς
τὴν ταχίστην ἀποχώρησιν τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς Πελοπόν-
νησον, δὲν ἀπαντοῦν εἰς οὐδένα ἄλλο σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς διακοινώ-
σεως καὶ μόνον ἐπαναλαμβάνουν τὴν ἐγγυήσιν των ἀπέναντι ἐνδεχο-
μένης ἐνεργείας τοῦ κράτους τοῦ κ. Βενζέλου κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ
κράτους: «ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν εἰς τοὺς
ὄπαδοὺς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἀποχω-
ρήσεως τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ὅπως καταλάβωσιν οἰονδη-
ποτε τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο οὕτω ἐστέρημέ-
νον παντὸς μέσου ἀμύνης. Αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις ἐπαναλαμβάνουν
ἐπίσης τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν ἐγκατάστασιν ἀρχῶν τῆς
προσωρινῆς κυβερνήσεως (Θεσσαλονίκης) εἰς κανὲν τῶν ἐδαφῶν τῶν
ἤδη ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ
Σύμμαχοι ἤγοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβωσιν αὐτοὶ ταῦτα
προσωρινῶς διὰ στρατιωτικοὺς λόγους».

Καὶ ὁμως ἡ ὑπόσχεσις αὕτη παρεβιάσθη. Καὶ παρεβιάζετο ὑπὸ
τὸν ἐξῆς τύπον. Ἀπεστέλλετο εἰς μίαν νῆσον, φέρ' εἰπεῖν, ἐν πλοῖον
τὸ ὁποῖον «διὰ στρατιωτικοὺς λόγους» ἀπεβίβαζεν ἕνα ἢ δυο λόχους
συνήθως Σενεγαλέζων, συναλαμβάνετο καὶ ἐφυλακίζετο ἡ ἀπεδιώ-
κετο ὁ Νομάρχης, ἐπίσης καὶ οἱ χωροφύλακες καθὼς καὶ ἐξέχοντες
πολίται. Ἐπειτα εἰς ἐπὶ τοῦτο ἀπεσταλμένος συνήθροϊζε μερικὰς δε-
κάδας βενιζελικῶν οἱ ὁποῖοι ἐκήρυττον τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ
Βασιλέως, καὶ τὴν «προσχώρησιν» τῆς νήσου εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσ-
σαλονίκης. Μεθ' ὃ ἀπεστέλλοντο ἐκεῖ Βενιζελικαὶ ἀρχαὶ καὶ συγχα-
ρητήρια καὶ ἔπαινοι πρὸς τὸν λαὸν τῆς νήσου, πολλὰκις καὶ ἀπὸ βε-
νιζελικῶν πρέσβεις εὐρωπαϊκῶν μεγαλοουπλέων.

Χαρακτηριστικὸν εἶνε τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα τοῦ κ. Δεμίδωφ τὴν
19ην Ἀπριλίου (1ην Μαΐου) 1917 (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος, ἐκδ. 1922).
Ἐπρόκειτο οἱ πρέσβεις ἐν Ἀθήναις ν' ἀπαντήσουν εἰς τὰς διαμαρτυ-
ρίας τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν παραβίασιν τῶν ὑποσχέ-
σεων τῆς διακοινώσεως τῆς 26ης Δεκεμβρίου 1916. Ὁ Γκυγιεμὲν κα-
τεσκεύασε τὸ σχέδιον τῆς ἀπαντήσεως. Λέγει λοιπὸν ὁ κ. Δεμίδωφ:

«Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο λέγεται ὅτι οἱ Σύμμαχοι δὲν ἦσαν εἰς θέ-
σιν ν' ἀντιταχθῶν εἰς τὴν ΑΥΘΟΡΜΗΤΟΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΝ τοῦ
λαοῦ μερικῶν νήσων ὅπως προσχωρήσουν εἰς τὴν προσωρινὴν κυβερ-
νήσιν (Θεσσαλονίκης). Καὶ ὅτι ἰδίως προκειμένου περὶ τῶν νήσων
Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, οἱ Πρέσβεις δὲν ἀπεμακρύνθησαν τῶν

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

ὄρων τῆς νότας των τῆς 26ης Δεκεμβρίου. Ἐὰν ὅλοι οἱ συνάδελφοί
μου λάβωσι διαταγὴν νὰ ὑπογράψουν τὸ σχέδιον τοῦτο ἀπαντήσεως,
θὰ τὸ ὑπογράψω ἐπίσης, μολοντί ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΟΛΙΓΟΝ ΠΕΙΘΟΜΑΙ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ τῶν διαβεβαιώσεων τούτων. Μεταξὺ ἄλλων
γνωρίζω ὅτι ἡ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΙΣ ΚΑΜΜΙΑΝ ΣΤΙ-
ΓΜΗΝ, ΔΕΝ ΕΞΕΔΗΛΩΣΕΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑΝ ΝΑ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ ΕΙΣ
ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ».

ΑΡΘΡΟΝ 53ΟΝ

(18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ.-
ΠΩΣ ΥΠΟ ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟΝ ΦΑΣΜΑ
ΤΗΣ ΠΕΙΝΗΣ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ Ε-
ΞΕΒΙΑΖΕ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ.**

Τὸ τηλεσίγραφον τῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα τῆς 1)14 Δε-
κεμβρίου 1916 κατέληγεν: «Ὁ ἀποκλεισμός τῶν ἑλληνικῶν παρα-
λίων θὰ διατηρηθῇ μέχρις οὗ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παράσχη πλή-
ρη ἐπανάρθωσιν διὰ τὴν πρόσφατον ἐπίθεσιν ΓΕΝΟΜΕΝΗΝ ΑΝΕΥ
ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ κατὰ
τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ καὶ μέχρις οὗ δοθῶ-
σιν ἐπαρκεῖς ἐγγυήσεις διὰ τὸ μέλλον».

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη τὸ τηλεσίγραφον καὶ ἀνέ-
μενε νὰ ὀρισθῶσιν αἱ ἐπανορθώσεις καὶ ἐγγυήσεις. Ἐν τῷ μεταξὺ
ὁ ἀποκλεισμός ἐξηκολούθει.

Τὴν 18)31 Δεκεμβρίου 1916 καθωρίσθησαν αὗται διὰ νέας δια-
κοινώσεως τῶν Δυνάμεων, ὅπως ἀνεφέρομεν προηγουμένως καὶ ἦτις
κατέληγε:

«Ὁ ἀποκλεισμός τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ΘΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΗ μέ-
χρις οὗ δοθῇ ἱκανοποίησις εἰς τὰς Δυνάμεις ἐπὶ πάντων τῶν ἀνω-
τέρω σημείων».

Τὴν 24 Δεκεμβρίου)6 Ἰανουαρίου ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις
ἀπήντησεν εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην καὶ παρέστησε τὴν ἀποψὴν
τῆς, καὶ κατέληγε:

«Ἡ ἄρσις τοῦ ἀποκλεισμοῦ θὰ ἐπανέφερε τὴν ἀναγκαίαν γαλή-
νην εἰς τὴν χώραν, ὅπως κατασταλλομένης τῆς πιέσεως τῆς κοινῆς
γνώμης ἡ ἀρξαμένη διαπραγματεύσις καταλήξῃ τὸ ταχύτερον».

Οἱ Σύμμαχοι ἀπήντησαν τὴν 26ην Δεκεμβρίου)8 Ἰανουαρίου.
Δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰς ἄλλας παρατηρήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυ-
βερνήσεως πλὴν τῆς κατοχύρωσεως τῆς Βασιλικῆς Ἑλλάδος ἀπέ-
ναντι τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ διακοίνωσις των κατέληγε: «Αἱ Σύμμα-
χοι Δυνάμεις θὰ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἄρουν τὸν ἀποκλεισμόν, διατηροῦ-
σαι ὁμως τὸν περιορισμὸν τῶν εισαγωγῶν, ΜΟΛΙΣ Οἱ Εἰδικοὶ
ΤΩΝ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΙ ΚΡΙΝΩΣΙΝ ΟΤΙ Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ
ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΕΧΕΙ ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΠΡΑΓΜΑ-

ΤΟΠΟΙΝΗΘΗ, και υπάρχουν ικανοποιητικά έγγραφα δια της πλήρη αυτής εκτέλεσιν».

Η παραβολή των τριών κειμένων καθιστά φανερόν πόσον το φοβερόν τούτο μέτρον, της καταδίκης εις πείναν ολοκλήρου λαού, το όποιον εν τούτοις συνέστησεν ο κ. Βενιζέλος εις τον Γκυγιεμέν ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1915, και είχε εν μέρει έκτοτε, αλλά κάπως ήπιώτερον, εφαρμοσθή, πόσον λέγομεν εθάρυνεν εις την συνείδησιν Κυβερνήσεων μεγάλων πολιτισμένων λαών, ούχι άλλως τε έμπολέμων πρός καταδικασθέντα μικρόν λαόν.

Ο κύριος όρος πρός άρσιν του άποκλεισμού ήτο: «μόλις οι ειδικοί των άπεσταλμένοι κρίνωσιν ότι ή άποχώρησις των στρατευμάτων και του ύλικού εν μέρει πραγματοποιηθή και υπάρχουν ικανοποιητικά έγγραφα δια της πλήρη αυτής εκτέλεσιν».

Οι ειδικοί των άπεσταλμένοι άπετέλουν έπιτροπήν υπό την προεδρίαν του Γάλλου στρατηγού Κομπού, έχοντας ως βοηθόν τον Ροκφέιγ. Η Κυβέρνησις Λάμπρου έπραξε πάν ό,τι άπέκειτο εις αυτήν πρός εκτέλεσιν των όρων των Συμμάχων. Δυστυχώς όμως ο υπό τον στρατηγόν Κομπού και τον Ροκφέιγ έλεγχος εύρισκε διαρκώς νέας αίτίας έπεισοδίων με την Κυβέρνησιν, ως άφορμάς ύπονοιών κατ' αυτής. Την 12)25 Ιανουαρίου ο Δεμίδωφ τηλεγραφών εις Πετρούπολιν (Ρωσική Διπλωματική Βίβλος 1922, αριθμός τηλεγραφήματος 34) περι του προγράμματος της υπό τον Κομπού έπιτροπής, σημειών δια τον Ροκφέιγ ότι «παρά την ανάκλησίν του μένει ακόμη εις την Ελλάδα», έπιλέγει:

«Εν συνόψει μολονότι το πρόγραμμα της έπιτροπής προφανώς επιβάλλεται από επιβλητικές στρατιωτικές ανάγκας, είνε άναμφισβήτητον ότι έμπνέεται από λίαν άνησυχητικόν πνεύμα άδιαλλαξίας, όπερ έπιτρέπει πολυαριθμούς καταχρήσεις και έπεισόδια... Οι Άγγλοι δέν άποκρύπτουσι την δυσάρεσκειάν των δια τιαύτα μέτρα.»

Ο κόμης Μποσδάρι πρέσβυς της Ιταλίας εν Αθήναις εις το έργον του: «περί των Βαλκανικών πολέμων και του μεγάλου πολέμου» λέγει: «ο στρατηγός Κομπού έλεγε διαρκώς ότι ο άποκλεισμός θα έξακολουθήσθ, όσον θέλει ο στρατηγός Σαράιγ και δια να έμποδίσθ να έλθθ ή στιγμή της άρσεως του άποκλεισμού έδημιούργει νέας αξιώσεις, αι όποια δέν περιείχοντο εις την διακοίνωσιν των Δυνάμεων».

Ούτω ο άποκλεισμός ήρχισε να φέρη τα φοβερά άποτελέσματά του. Η έλλειψις τροφής προεκάλει έπιδημίας. Γέροντες και παιδιά υπέκυπτον εις μέγαν αριθμόν, ιδίως θρέφη, τα όποια αι μητέρες των δέν ήδύναντο να θηλάσωσι. (Κοσμέν «Η Αντάντ και ή Ελλάς» τόμος 2ος).

Αφ' έτέρου, ο άποκλεισμός προεκάλει έπικίνδυνον άνεργίαν, και ή καθημερινή μερίς του άρτου, όστις άλλως τε ήτο της χειρίστης ποιότητας, κατήλθεν εις 60 δράμια. Τα μαγαζιά έκενούντο και από πελάτας και από έμπορεύματα. Οι ζώντες από την καθημερινήν εργασίαν των, έπесαν εις μεγάλην άθλιότητα. Έτρέφοντο με σύκα, σταφίδα και χαρούπια. (Κοσμέν, ως άνω).

«Ο πληθυσμός έτρέφετο με σύκα, σταφίδες και κουκκιά. Τα άπο-

θέματα τροφίμων έξηντλήθησαν. Άλευρα ήσαν άπολύτως δυσεύρετα. Οι κάτοικοι ήναγκάσθησαν να τραπώσι προς τροφάς άνθυγιεινάς αίτινες προεκάλεσαν πολυαριθμούς δηλητηριάσεις. Η έντερίτις κατέστη ένδημική, ιδίως εις τας Ιονίους νήσους. Εις την Κεφαλληνίαν και εις την Ζάκυνθον, οι μαύροι οι κατέχοντες τας νήσους, κατέσχεσαν όλα τα άποθέματα, τα όποια δέν ήσαν πολλά. Η ναυσιπλοία και ή βιομηχανία έσταμάτησαν. Η άνεργία καθίστατο από ήμέρας εις ήμέραν άπειρητικώτερα. Εις τας μεγάλας πόλεις άνεκουφίζετο ή άθλιότης με δημόσια συσσίτια, αλλά εις τας νήσους τούτο ήτο άδύνατον. Πράκτορες των συμμάχων υπέσχοντο φορτία σίτου εις τους πεινώντας κατοίκους, υπό τον όρον να προσχωρήσωσιν εις την επανάστασιν του κ. Βενιζέλου, άλλ' οδοι έτήρησαν την πίστιν των εις τον Βασιλέα. Ο κ. Βενιζέλος κατέστη μισητός». (Σέρ Βαζιλ Θόμψων «Η μυστική ύπηρεσία των Συμμάχων εν Ελλάδα»).

«Αφού ή τροφή επάνιζεν οι κάτοικοι έτρέποντο εις την άλιείαν. Άλλά έχρειάζετο κάποιο θάρρος εις τους άλιείς να έξέλθωσιν εις την θάλασσαν. Ιδίως αι λέμβοι των άνελαμβάνοντο υπό των συμμαχικών πλοίων ή και έβυθίζοντο πυροβολούμεναι. Τους έλεγον «διώξατε τον Βασιλέα σας και σας άφίνουμε ήσύχους» (Θόμψων, μνησθέν έργον του).

«Αι ήθικαι ζημιαί του άποκλεισμού ήσαν ακόμη μεγαλύτεραι. Η χώρα άπεμονώθη τελείως από τον έπίλοιπον κόσμον. Όλοι αι ταχυδρομικαι συγκοινωνιαί διεκόπησαν. Η ιδιωτική άλληλογραφία, ιδίως ή προερχομένη από ουδετέρας χώρας όταν δέν έκρατείτο, ή δέν κατεστρέφετο, έπεστρέφετο εις τους άποστολείς... Η έπίσημος άλληλογραφία ύφίστατο τα ίδια. Έγγραφα και τηλεγραφήματα των πρέσβεων της Ελλάδος εις το έξωτερικόν κατεστρέφοντο ή έκρατούντο επ' άόριστον χρόνον» (Θόμψων, προμνησθέν έργον του).

«Νέον πεδιον άνεργίας ήνοιγετο εις τον Ροκφέιγ. Κατακλυσμός συκοφαντικών ειδήσεων έξεπέμπετο εκ Θεσσαλονίκης και Σαλαμίνοσ όπου το Στρατηγείον του Ροκφέιγ, προς τας έφημερίδας των Παρισίων και του Λονδίνου, και έδημοσιεύοντο παρ' αυτών». (Θόμψων, προμνησθέν έργον του).

Είνε άδύνατον να φαντασθή κανεις την πλημμύραν των ψευδών ειδήσεων με την όποιαν κατεκλύζετο ο γαλλικός Τύπος, ιδίως, αλλά και ο άγγλικός εναντίον του Βασιλέως και του ελληνικού λαού, του πιστού εις αυτόν. Ούτε καν έλαμβάνομεν γνώσιν εν Αθήναις και εν Ελλάδα των περι ήμών ψευδών ειδήσεων. Διότι ο άποκλεισμός άπηγόρευσε την είσοδον και ξένων έφημερίδων. Και αν ακόμη που και ποσ έφθανον ήσαν παλαιαί κατά δέκα και δέκα πέντε ήμέρας. Διαψεύσεις των ειδήσεων τούτων δέν έγινοντο δεκταί. Κάποτε ο Βασιλεύς ήθέλησε να διαψεύσθ ειδήσεις συκοφαντικές εναντίον του δημοσιευθείσας εις γαλλικάς έφημερίδας και έστειλε την διάψευσιν προς τον Γκυγιεμέν με την παράκλησιν να σταλή προς δημοσίευσιν. «Έλαθε την απάντησιν ότι ή λογοκρισία δέν επέτρεψε την δημοσίευσιν της». (Ντριώ «Διπλ. Ιστορία της Ελλάδος». Τόμος 5ος).

Προφάσεις προς διατήρησιν του άποκλεισμού έδημιουργούντο καθ' εκάστην. Πότε ότι έκρύπτοντο όπλα «όσον άφορᾷ το έλλειμμα

των παραδοθέντων όπλων» (Σ. Μ. έννοεί των εις χείρας των κατοίκων), άφου κανεις δέν γνωρίζει τόν άκριβή αριθμόν των έν Έλλάδι ύπαρχόντων όπλων, θεωρώ τούς Ισχυρισμούς μας εις τό ζήτημα τούτο ώς άνοήτους». (Τηλεγρ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρ. 1917 Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922). Πότε οί επίστρατοι ήπειλουν τούς έν Άθήναις βενιζελικούς:

«Χθές ό πρέσβυς της Γαλλίας εδήλωσεν εις τόν πρωθυπουργόν ότι: άν γίνη ένόχλησις εις τούς βενιζελικούς, ό Γάλλος Ναύαρχος ΔΕΝ ΘΑ ΔΙΣΤΑΣΗ ΝΑ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΗ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ» (Τηλ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρουαρ. ώς άνω).

Καί πράγματι ήπειλήθη τότε βομβαρδισμός των Άθηνών έκ του προεκτεθέντος λόγου, δηλ. φήμης ότι δύνανται νά ένοχληθώσιν οί έν Άθήναις βενιζελικοί. Ό λόρδος Μπάλφουρ έπεφόρτισε τόν σέρ Φρ. Έλλιοτ νά έπιστήση τήν προσοχήν της Έλληνικής Κυβερνήσεως επί τούτου. Συγχρόνως όμως «παρεκάλεσε τήν Γαλλικήν Κυβέρνησιν νά δώση διαταγάς εις τόν Γάλλον ναύαρχον όπως άποφύγη έντελώς τιουτόν βομβαρδισμόν χωρίς νά προηγηθί συνεννόησις μεταξύ των Συμμάχων τούτου» (Τηλ. Ίσβόλσκυ 4)17 Φ)αρίου 1917): «Έγώ ό ίδιος, λέγει ό Ίσβόλσκυ, ύπέμνησα εις τόν Καμπόν, ότι εινε εις ύψιστον βαθμόν επιθυμητόν ν' άποφευχθί ό βομβαρδισμός των Άθηνών, οστις, ώς ό της Κοπεγχάγης ύπό των Άγγλων, θά έμμενεν ώς στίγμα εις εκείνους οίτινες θά τόν διέπραττον» (άνω τηλεγρ. Ίσβόλσκυ).

«Πανικός εις τās Άθήνας τήν 4)17 Φεβρουαρίου (1917): Διεδόθη ότι πρόκειται νά άποβιασθοϋν οί βενιζελικοί ύπό τήν προστασίαν του γαλλικού στόλου. Οί βασιλικοί έξεγείρονται άθρόοι. Ένοπλιοι. Ό τρόμος διαχύνεται εις τās όδοϋς, ή άτμόσφαιρα της 18ης Νοεμβρίου. Ό ναύαρχος Γκωσσέ, άπειλεί ν' άρχίση βομβαρδισμόν. Ό Μπάλφουρ διαμαρτύρετα. Βομβαρδισμός των Άθηνών θά είχεν άπήχησιν, ή όποία δέν ν' άποφευχθί. Δίδεται ή έξήγησις ότι δέν θά γίνη βομβαρδισμός παρά μόνον έν έσχάτη άνάγκη. Άς εύχαριστήσωμεν τούς θεούς! και τήν Παλλάδα Άθηνά! ότι δέν έφθασαν εις τήν έσχάτην αύτήν άνάγκην». (Ντριώ, «Διπλωματική Ίστορία της Έλλάδος» τόμος 5ος). Έκτός των Ίταλόν και οί Άγγλοι άντιπρόσωποι έν Έλλάδι, του Έλλιοτ συμπεριλαμβανομένου... έχουν άγανακτήσει κατά του Σαράιγ. Άποφεύγοντος νά έκτεθώσιν, αντιδρῶσιν φανερώς πρὸς τούς Συμμάχους μας. Άγωνίζονται νά έκμηδενίσουν τούς κατά γενικόν κανόνα ψευδείς Ισχυρισμούς των έν Έλλάδι Γάλλων πρακτόρων και νά προλαμβάνωσιν άκρατίτους άποφάσεις, ώς ό βομβαρδισμός των Άθηνών, μνημείου τέχνης έμπνέοντος τόν σεβασμόν, και πόλεως άνοικτής, οστις βομβαρδισμός θά έκηλίδωνε με στίγμα άνεξάλειπτον τās σημαίας των Συμμάχων. (Τηλ. Δεμίδωφ 9)22 Φεβρ. 1917. «Ρωσική Διπλωματική Βίβλος 1922).

«Ό Μποσδάρι οϋδόλωσ πιστεύει εις ένδεχόμενον έξεγέρσεως κατά των βενιζελικών» (Τηλ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρ. «Ρωσ. Διπλωματική Βίβλος» 1922).

«Ό Μποσδάρι έθεώρησε καθήκον του νά μη συνεργασθί με τούς συναδέλφους του πρέσβεις εις νέαν νόταν πρὸς έπίδοσιν εις Άθήνας,

διότι παρ' όλον τόν έρεθισμόν των πνευμάτων έν Έλλάδι, θεωρεί ΟΤΙ ΑΥΤΗ ΕΚΤΕΛΕΙ ΕΝΤΙΜΩΣ ΤΑΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. Ό Σοννίνο άνακοινών μοι τούτο, μοι εδήλωσεν ότι πρὸ παντός ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ ΝΑ ΠΡΟΛΑΒΩΜΕΝ ΤΟΥΣ ΘΑΝΑΤΟΥΣ ΕΞ ΑΣΙΤΙΑΣ. διότι τιοαύτα συμβάντα ώς έπίσης και εις βομβαρδισμός των Άθηνών, θά έξήγειρον έναντίον μας τήν κοινήν γνώμη της Άμερικής και θά ήνάγκαζον τόν Ουίλσον νά επέμβη ύπέρ των Έλλήνων, άκριβῶς καθ' ήν στιγμήν ή ευμένειά του μάς εινε ιδιαιτέρως πολύτιμος» (Τηλ. 4)17 Φεβρ. του έν Ρώμη πρέσβευς της Ρωσίας πρὸς Πετρούπολιν. «Ρωσική Διπλωματική Βίβλος» 1922).

Ό αύτός πρέσβυς της Ρωσίας έν Ρώμη άγγέλλει εις Πετρούπολιν τήν 6)19 Φεβρ. 1917 ότι αί συμβουλαί μετριοπαθείας αί δοθείσαι εις Παρισίους από τήν ρωσικήν και Ιταλικήν κυβέρνησιν, όπως χαλαρωθί ή άποκλεισμός, άπέτυχον ένεκα της άνησυχητικής έπιδράσεως του Σαράιγ, οστις έπεθύμει ρήξιν με τήν βασιλικήν Έλλάδα. Καί μη λησμονήτε, άναγνώσται, ποίος εινε πλησίον του Σαράιγ έν Θεσσαλονίκη, πολύτιμος φίλος και σύμβουλος. Μόνον άργότερα, «όταν ό Σαράιγ θεωρών ότι ό έκ Κρήτης πολιτικός δέν θά ήτο άρκετὰ εύγνώμων διά τās ύπηρεσίας που του παρέσχε, βοηθήσας αύτόν νά καταλάβη τήν έξουσίαν έν Θεσσαλονίκη κατ' άρχάς, και κατόπιν έν Άθήναις, θά τόν κατηγορήση διά διπλοπροσωπίαν και κακήν πίστιν». (Σέρ Βαζιλ Θόμψων «Η μυστική ύπηρεσία των Συμμάχων έν Έλλάδι») εις τήν περίοδον όμως που άφηγοϋμεθα εινε ό «έμπιστος» του κ. Βενιζέλου. (Θόμψων, ώς άνω).

Και συνεχίζει ό έν Ρώμη πρεσβευτής της Ρωσίας τήν 4)17 Φεβρουαρίου. Βασανίζοντες τούς Έλληνας διά της πείνης όχι μόνον διαπράττομεν άνήθικον πράξιν, αλλά και τούς έξωθοϋμεν εις τās άγκάλας των έχθρων μας.

Άλλά ό Γκυγιεμέν, ό έτερος «έμπιστος φίλος» του κ. Βενιζέλου, οστις τόσην ζημίαν έπροξένησεν εις τήν γαλλικήν έπιρροήν έν Έλλάδι, εδήλου εις τόν πρωθυπουργόν Λάμπρον τήν 3)16 Φεβρουαρίου 1917, ότι «έάν ό άποκλεισμός έπροξένησε θανάτους, τούτο όφείλεται εις τήν άνισον διανομήν των έφοδιασμών» (!!) (τηλ. Δεμίδωφ 3)16 Φεβρουαρίου 1917. «Ρωσική Διπλωματική Βίβλος 1922).

«Θά χρειασθοϋν τρεις έβδομάδες μετά τήν άρσιν του άποκλεισμού διά νά τακτοποιηθί ό άνεφοδιασμός» (Ντριώ «Διπλ. Ίστορία της Έλλάδος» τόμος 5ος).

Έν τῷ μεταξύ τὰ όλίγα φορτία σίτου τὰ όποια έφθανον εις Έλλάδα, έκρατοϋντο και άπεστέλλοντο εις Θεσσαλονίκην, όπου ό κ. Βενιζέλος τὰ έχρησιμοποίει όπως έξαγοράση δι' αύτών τήν προσχώρησιν των πεινασμένων περιοχών εις τό κίνημά του. Προσκρούων, έν τούτοις, σχεδόν πάντοτε εις κατηγορηματικά άρνήσεις (Κοσμεν «Η Άντάντ και ή Έλλάς»).

Περί τήν 2)15 Φεβρουαρίου, οί έν Άθήναις Γάλλοι άντιπρόσωποι παρεδέχθησαν ότι όλόκληρος ό ελληνικός στρατός με τό ύλικόν του είχεν άποχωρήσει εις Πελοπόννησον. «Ωστε θά ήρετο ό άποκλεισμός; Όχι! Παρετήρουν ότι δέν ήσαν εύχαριστημένοι με τόν τρόπον που έξετέλει ή Έλλάς τό τελεσίγραφον. Οί σύνδεσμοι των έπιστράτων,

ἔλεγον, δὲν διελύθησαν πραγματικῶς παρὰ φαινομενικῶς μόνον. Ὑπάρχουν, ἔλεγόν, ἀκόμη ὄπλα κρυμμένα. Προσέθετον ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες ἐτήρουν στάσιν ἐχθρικήν. Καὶ τέλος, ὅτι οἱ βενιζελικοὶ δὲν ἠσθάνοντο ἑαυτοῦς, ἐντελῶς ἐν ἀσφαλείᾳ. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο, ὡς ἐξεθέσαμεν, ὀλίγον ἔλειψε νὰ θομβαρδισθῇ ἡ Ἀθήνα.

Μετά τινας ἡμέρας ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, θέλουσα τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα προεκάλεσεν ὁ ἀποκλεισμός εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ.

«Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐπέδωσε πρὸ ὀλίγου ἐδῶ (Παρισίους) τὴν πρότασιν τοῦ Μπάλφουρ ὅπως ἐπειγόντως ἐνεργηθῇ ὁ ἀνεφοδιασμός εἰς τροφὰς τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ ὅπως γίνῃ σκέψις περὶ ὀλικῆς ἀρσεως τοῦ ἀποκλεισμοῦ... ὁ Μπριὰν ἀπήντησεν ὅτι ἡ Γαλλία δέχεται τὰ προσωρινὰ μέτρα τὰ προτεινόμενα ἀπὸ τὸν Μπάλφουρ, ἀλλ' ὅτι δὲν συγκατατίθεται εἰς χαλάρωσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, διότι ἡ Ἑλλάς δὲν ἐξεπλήρωσεν ἀκόμη τὰς ὑποχρεώσεις τῆς».

(Τηλεγρ. Ἰσθόλσκυ 12)25 Φεβρ. «Ρωσικὴ Διπλωματικὴ Βίβλος» 1922).

Τόσον εἶχε δηλητηριάσει ὁ κ. Βενιζέλος τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Γαλλίᾳ! Δὲν τοῦ ἔλειψαν ἄλλως τε καὶ οἱ πρὸς τοῦτο βοηθοί! Πόσοι ἐμπιστοὶ τοῦ ἀπεσταλμένου εἰς Παρισίους δὲν εἰργάζοντο πρὸς τοῦτο! Ὁ Μπριὰν συνησθάνετο ἀπὸ καιροῦ ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀντιπρόσωποι τοῦ εἶχον μεταβληθῇ εἰς ὄργανα τοῦ κ. Βενιζέλου ἀντὶ νὰ εἶνε ὄργανα τῆς Γαλλίας. Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας τὰς μομφὰς τοῦ πρὸς τὸν Γκυγιεμὲν τὴν 11)24 Σεπτεμβρίου 1916, τὰς ὁποίας ἐξεθέσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον. Θὰ ἐκθέσωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον πῶς προσεπάθησε ὅπως διὰ καλυτέρας ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσωπείας δώσῃ εἰς τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς αὐτὴν θέσιν, καὶ πῶς ἐματαιώθη ἡ προσπάθειά του διὰ συνεργασίας τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ διὰ τῆς δηλητηριάσεως τοῦ γαλλικοῦ τύπου μὲ ψευδεῖς καὶ κακοβούλους εἰδήσεις.

Διὰ τοῦτο ἡ προσπάθεια τοῦ Μπάλφουρ πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔτυχεν εὐμενοῦς ἀπηχίσεως ἐν Γαλλίᾳ. Ἐν τούτοις τὴν 3)16 Μαρτίου 1917 ἡ ἐν Ἀθήναις ἀγγλικὴ πρεσβεῖα ἀνήγγειλε τὴν ἀφίξιν 3.300 τόννων σίτου «ἀποκλειστικῶς προοριζομένου ὅπως προληφθῶσιν οἱ ἐκ πείνης θάνατοι».

Ἡ πείνα ὅμως ἐξηκολούθει. Τὴν 9)22 Μαρτίου ὁ «Ἐσπερινὸς Ταχυδρόμος» τοῦ Μιλάνου ἀνήγγειλεν ὅτι 4000 Ἴταλοι ἔφυγον ἐξ Ἑλλάδος ἐλλείψει ἄρτου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοιοῦτου μέτρου ἐγένετο ἰσχυροτέρα. Τὸ τέλος Μαρτίου ἠκούσθησαν κατ' αὐτοῦ διαμαρτυρία ἐν τῇ ἀγγλικῇ Βουλῇ. Τοῖς ἐδόθη ἀπάντησις ὅτι λαμβάνονται μέτρα πρὸς μερικὸν ἀνεφοδιασμόν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀποκλεισμός θὰ διατηρηθῇ.

Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ἀγῶνας τῶν λαῶν πολλαί, πολλάκις, ἐγένοντο, καὶ φοβεραὶ σκληρότητες. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν ἐσφάγησαν χιλιάδες Γάλλων ὑπὸ τῶν ἐξεγερθέντων κατὰ τοῦ καθεστῶτος Γάλλων. Κατὰ τὰς ἐμφυλίους ἔριδας τῆς Ἀγγλίας διεδραματίσθησαν τρομερὰ πράγματα. Ἀλλ' ἀπὸ Ἀγγλοῦς ἐπαναστατοῦν-

τας κατὰ τῶν Ἀγγλων κρατούντων τὴν ἀρχήν. Ἡ σημερινὴ Ρωσσία παρουσίασε τὸ θέαμα ἀπεράντου σκληρότητος Ρώσων κατὰ Ρώσων πρὸς κατάληψιν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ὑπεροχῆς. Ἀλλὰ θέαμα ὡς τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπιβάλλοντος διὰ ξένων δυνάμεων, ξένων στρατῶν καὶ στόλων, τὴν πείναν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῇ τὴν ἐξουσίαν του, καὶ ὅταν τοῦτο ἀπέτυχε, μεταχειριζομένου τὰς ξένας λόγγας διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν πατρίδα του, εἶνε μοναδικὸν εἰς τὴν νεωτέραν τοῦλάχιστον ἱστορίαν.

Θὰ μᾶς εἶπῃ ἴσως ὁ κ. Βενιζέλος: Καὶ τί σημαίνουν ὅλα αὐτὰ εἰάν κατῶρθωσα νὰ ἐξαγάγω ἐκ τοῦ πολέμου μίαν Ἑλλάδα διπλὴν κατ' ἔκτασιν καὶ ἰσχυράν; Αὐτὸ εἶνε «ἡ ἀπάτη» καὶ θὰ τοῦ τὸ ἀποδείξωμεν ὅταν θὰ ἐξετάσωμεν τὰ περὶ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἐξήρχετο ἡ Ἑλλάς ἐκ τοῦ πολέμου ἠύξημένη κατ' ἔκτασιν, ὅπερ δὲν συνέβη πράγματι, εἶχε ὅμως συντριβῆ ἠθικῶς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ταύτην τοῦ κ. Βενιζέλου μεταχειρισθέντος τὴν ξένην βίαν ὅπως ὑποτάξῃ τοὺς συμπολίτας του, ἔχασε τὴν ἐθνικὴν τῆς ὑπερηφάνειαν καὶ τὸν πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς σεβασμόν. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ αἷμα τῆς ἡ ἕξις τοῦ μισθοφορεῖν εἰς τοὺς ξένους καὶ κατὰ τῶν ἰδίων συμπολιτῶν καὶ ἐμειώθη τὸ πρὸς τὴν πατρίδα ἀπόλυτον, ἀποκλειστικὸν αἶσθημα. Τοιαύτη δὲ ἠθικὴ κατάπτωσις κάθε ἄλλο δύναται παρὰ νὰ συντείνῃ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἐδαφικῶν ἀκόμη ἀποκτημάτων.

Τίς οἶδε πόσα χρόνια θὰ περάσουν διὰ νὰ συνέλθωμεν καὶ πάλιν οἱ Ἕλληνες!

ΑΡΘΡΟΝ 540Ν

2) ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΖΗΤΕΙ ΔΙΑ ΝΑ
ΕΞΕΛΘΗ Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ,
ΤΗΝ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΙΝ ΤΗΣ ΣΤΡΑ-
ΤΙΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΤΗΣ**

Διὰ νὰ ἐννοηθοῦν καλύτερα αἱ τελευταῖαι πράξεις τοῦ ἑλληνικοῦ δράματος τοῦ 1917 πρέπει νὰ τὰς τοποθετήσωμεν εἰς τὸ γενικὸν περιβάλλον τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ πολεμικοῦ δράματος, νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὰ κύρια αὐτοῦ σημεῖα ἐξ ὧν ἀνεφέραμεν εἰς τὰ προηγηθέντα ἄρθρα μας καὶ νὰ συμπληρώσωμεν αὐτά.

Ἡ περίοδος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου τὸ 1914 μέχρι τῆς παραμονῆς τῆς ἀποθιβάσεως τῶν Ἀγγλογάλλων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 εἰς Θεσσαλονίκην, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀπὸ βαλκανικῆς ἀπόψεως ὡς ἐρωτοτροπία τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, πρὸς ἐξοδόν τῆς ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, φθάσασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀποφασίσωσιν οἱ Σύμμαχοι νὰ τῆς δωρήσωσι τὴν σερβικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Καθάλλαν καὶ

ένδοχώραν της, χωρίς έννοείται νά ζητήσωσι καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν, πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἀνεστάτωσε κυριολεκτικῶς καὶ τὴν μαχομένην Σερβίαν καὶ τὴν οὐδετέραν Ἑλλάδα. Μάλιστα εἰς τὰς τελευταίας ταύτας προσφοράς προσετέθη καὶ ἡ ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὅτι καὶ αἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα γεννησόμεναι ἐνδεχομένως παραχωρήσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ θὰ μετρηθῶσι μὲ τὸ μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐνδοχώρας τῆς Καβάλλας, ἥτις θὰ ἐξεχωρίζετο ὑπὸ τῶν Συμμάχων εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Εἰς τὴν ἐρωτοτροπίαν ταύτην τῶν Συμμάχων εἰς τὴν Βουλγαρίαν εἶχε προστεθῆ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις λησμονήσας ὅτι οἱ Βούλγαροι ἦσαν «προαιώνιος ἐχθρὸς» καὶ ἀναπολήσας ὅτι καὶ τὸ 1912—1913 οὐδεμίαν ἠσθάνετο δυσκολίαν καὶ ἀπέχθειαν νὰ τοὺς ἀφήσῃ ὀλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ βόρειον μέρος τῆς Κεντρικῆς μέχρις 14 χιλιομέτρων πρὸς Β. τῆς Θεσσαλονίκης, προέτεινεν αὐθορμήτως εἰς τὸν Βασιλέα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915 τὴν προσφορὰν τῆς Καβάλλας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως αὕτη συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Ἀντάντ. Ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατευθεῖσα ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, καὶ τότε γίνεται τὸ «ἄπιστον κράτος τοῦ Φερδινάνδου» διὰ τοὺς Συμμάχους, μὴ ἀπολέσαντας ὅμως καὶ ἐντελῶς κάποιαν ἐλπίδα νὰ τὴν ἐπαναγγιστρέυσουν πρὸς τὸ μέρος των, διὰ δὲ τὸν κ. Βενιζέλον ἐπαναγίνεται «ὁ προαιώνιος ἐχθρὸς».

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς καὶ ἐν κρυφίᾳ συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις πρέσβων τῆς Ἀντάντ, ἰδίως τοῦ Γκυγιεμέν, προεκάλεσε τὴν ἀπόθασιν τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην. Ταῦτα εἰς μικρὸν ἀριθμὸν καὶ ἄνευ ἐπαρκoῦς ὀργανώσεως, οὔτε τοὺς Σέρβους ἠδυνήθησαν νὰ βοηθήσωσι, οὔτε τοὺς Ἕλληνας ἠδυνήθησαν νὰ παρασῶρῶσιν εἰς τὸν πόλεμον. Ἐγκατέστησαν ὅμως εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὠχυρώθησαν ἐκεῖ. Τότε ὅμως ἐγεννήθη διένεξις μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ Γάλλων. (Νοέμβριος—Δεκέμβριος 1915) διότι ἡ μὲν Ἀγγλία ἐπέμενεν εἰς τὴν διακοπὴν τῆς μακεδονικῆς ἐκστρατείας τῶν Συμμάχων, καὶ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ἐκ Θεσσαλονίκης, ἀφοῦ οὐδεμίαν πλέον ἠδύνατο νὰ προσφέρωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Σέρβους, ἡ δὲ Γαλλία εἰς τὴν συνέχισιν αὐτῆς καὶ τὴν δημιουργίαν ἐκεῖ νέου πολεμικοῦ μετώπου. Ἀκριβέστερον δὲ εἰπεῖν, ἐπέμενεν ἐν Γαλλίᾳ ὁ τότε πρωθυπουργὸς αὐτῆς Μπριάν. Διότι ἔτεροι πολιτικοὶ ἄνδρες Γάλλοι, ἰδίως ὁ Κλεμανσώ, κατεφέροντο κατὰ τῆς συνεχίσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἥτις θὰ ἀπῆται ὅπωςδῆποτε ἐξασθένησιν τοῦ Δυτικοῦ μετώπου, ὅπου, κατ' αὐτούς, θὰ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ πολέμου, ὅπερ καὶ πράγματι συνέβη. Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ γνώμην συνετάσσοντο καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ. Ὁ Μπριάν ὅμως κατῴρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ καὶ ἀπεφασίσθῃ ἡ συνέχισις τῆς ἐκστρατείας ταύτης χωρὶς νὰ ἀρθῶσιν ἐντελῶς οἱ δισταγμοὶ τῶν Ἄγγλων οὔτε ἡ πρὸς ταύτην ἀντιπολίτευσις τοῦ Κλεμανσώ.

Ἐπέδρασαν δὲ εἰς τοῦτο ἐπὶ τοῦ Μπριάν καὶ αἱ ἐπιμονοὶ συστάσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, τότε ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ εἰς ῤῥῆξιν μετὰ τὸν Βασιλέα. Ἐνθυμοῦνται δὲ οἱ ἀναγνώσται μας τὰ κεί-

μενα τῶν τηλεγραφημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύσαμεν, ἀποδεικνύοντα τὰς τοιαύτας διὰ τοῦ Γκυγιεμέν μεταφερομένας ἐπικλήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μὴ ἀποσυρθῶσι τὰ ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἐκ Θεσσαλονίκης (Δεκέμβριος 1915), καὶ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ ὅτι θὰ παρέσυρε καὶ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν πόλεμον. Καὶ τοὺς μὲν σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀποθλέποντας εἰς διατήρησιν τῆς ξενικῆς κατοχῆς, ὅπως δι' αὐτῆς ἐπιβληθῆ ἡ ἐξουσία του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξεθέσαμεν ἤδη καταλεπτῶς, ὥστε νὰ μὴ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἐπίσης δὲ ἐξεθέσαμεν καὶ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα αὐτῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Οὕτω ἀπεφασίσθη, ὡς εἵπομεν, ἡ συνέχισις τῆς ἐκστρατείας Θεσσαλονίκης. Ἀλλὰ πρὸς συνέχισιν αὐτῆς ἐχρειάζοντο στρατιωτικαὶ δυνάμεις. Τοιαύτας δὲ δὲν ἤνθουν νὰ ἀποσπάσουν οἱ Σύμμαχοι ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου. Ἀπεστέλλοντο ὅθεν βραδέως καὶ κατὰ μικρὰς δμάδας εἴτε ὑπολείμματα τοῦ ἐκ Δαρδανελλίων ἀποχωρήσαντος συμμαχικοῦ στρατοῦ, εἴτε ἀποικιακὰ στρατεύματα, ἅπαντα μὲ ἀπολύτως ἀνεπαρκῆ ἀνεφοδιασμόν, ὥστε ἡ ἐλπίς περὶ συγκροτήσεως συμμαχικοῦ σοβαροῦ μετώπου ἐν Βαλκανικῇ ἐκλονίζετο ἰσχυρῶς. Ἐκλονίζετο δὲ ἰσχυρῶς καὶ ἡ πολιτικὴ θέσις τοῦ Μπριάν, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν εὐθύνην τῆς δημιουργίας τοῦ τοιούτου μετώπου.

Δὲν ἀπέμεινε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀναπληρωθῆ ἡ ἐλλείπουσα δύναμις διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ δὲν ἦτο τοιαύτη ὥστε μετὰ τῶν ὀλίγων ἐν Μακεδονίᾳ συμμαχικῶν στρατευμάτων ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἰσχυρὸν στρατὸν Γερμανῶν—Αὐστριακῶν — Βουλγάρων, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ προσετίθεντο καὶ οἱ Τοῦρκοι πλέον, ἡ Ἑλλάς δὲν ἤθελε πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ἀναμένουσα καλυτέρας εὐκαιρίας.

Ἡ τοιαύτη στάσις τῆς Ἑλλάδος παρεστάθη ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον ὡς προδοτικὴ πρὸς τὴν Ἀντάντ, καὶ διὰ τῶν ἐν πλήρει συνεννοήσει μετ' αὐτοῦ ἀντιπροσώπων καὶ πρακτόρων τῆς Γαλλίας κατὰ τοῦ Βασιλέως ὡς τελείως ὀργάνου τῆς Γερμανίας.

Ἡ τοιαύτη στάσις τοῦ κ. Βενιζέλου συνδυαζομένη μετὰ τὴν ὑπαρξιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλλάδος ξένου στρατοῦ μεταβαλόντος τὸ ἔδαφος τῆς εἰς πεδῖον μάχης, καὶ μὲ ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ τούτου πρόσωπον ἀπασχολούμενον μᾶλλον μὲ τὰς ἐσωτερικὰς πολιτικὰς τῆς Ἑλλάδος διενέξεις, παρὰ μὲ τὸν κατὰ τῶν Βουλγάρων πόλεμον, ἐπέφερον τὰς δεινὰς παρεξηγήσεις τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κακομεταχείρισιν αὐτῆς, κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916. Ἐξεθέσαμεν εἰς μακρὰν σειρὰν ἄρθρων τὰς λεπτομερείας τῶν ζητημάτων τούτων ὡς καὶ τὸν ὀλέθριον ρόλον τὸν ὁποῖον ἐπαιξεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς αὐτὰ.

Τὸν Αὐγουστον τοῦ 1916 ἐξῆλθεν ἡ Ρουμανία τῆς οὐδετερότητος, ἀφοῦ πρῶτον ἐξησφάλισε διὰ συνθήκης λεπτομερῶς τὰ ὀφελήματα αὐτῆς ἐκ τοῦ πολέμου, ὡς καὶ ΤΗΝ ΔΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ πραγματοποιήσιν αὐτῶν πρὸ τῆς συνάψεως τῆς εἰρήνης. Ἡ Ἑλλάς τότε, μολοντί πολλαπλῶς κακοποιηθεῖσα ὑπὸ τῶν Συμμάχων, συνέχισεν ἐντονώτερον τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἐξοδὸν τῆς ἐκ τῆς οὐδετερότητος, τὰς ἀρξαμένας ὑπὸ τῆς

κυβερνήσεως Ζαΐμη. Έξηκολούθησε δε αυτές και με την κυβερνήσιν Καλογεροπούλου. Ήθελεν όμως ο Βασιλεύς, προκειμένον να εισαγάγη την χώραν εις ένα φοβερόν πόλεμον, να εξασφαλίση τούλάχιστον μερικά άνταλλάγματα, κυρίως την προπαρσκευήν του στρατού. (*) Εύρέθη τότε αντιμετώπος προς τον κ. Βενιζέλον οστις, κηρύ-

(*) Ο κ. 'Αλ. Καραπάνος, ύπουργός των Έξωτερικών της κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, απέστειλε προς τας έφημερίδας την κάτωθι επιστολήν:

«Κύριε Διευθυντά,
Ο κ. Μεταξάς εκθέτων τα των ένεργειών προς έξοδον της Έλλάδος εκ της ούδερότητος, της κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, της οποίας μετέχον ως ύπουργός των Έξωτερικών, εσφαλμένως αποδίδει την ματαιώσιν των προσπαθειών της εν λόγω κυβερνήσεως, εις άλλα αίτια των πραγματικών.

»Ως εκ τούτου αισθάνομαι ύποχρέωσιν να διαθεσάωσά τον κ. Μεταξάν, ότι αι ειρημνία προσπάθειαι της κυβερνήσεως Καλογεροπούλου προσέκοσαν εις την άπόλυτον τελικώς άρνησιν του Βασιλέως Κωνσταντίνου, ο οποίος άρχικώς είχεν έγκρίνει τας ένεργείας της κυβερνήσεως, άλλ' όταν είδεν ότι ήτο δυνατόν να καταλήξωμεν εις θετικόν αποτέλεσμα, προέκλεσε την παραίτησιν της κυβερνήσεως, δηλώσας ρητώς ότι, λόγω της εξέλιξεως των πολεμικών επιχειρήσεων, εύνοική, κατά την αντίληψίν του, διά τας Κεντρικάς Αυτοκρατορίας, εθεώρει επιθεβλημένον να διακοπών αι διεξαγόμεναι διαπραγματεύσεις με τας Δυνάμεις της Συνεννόσεως.

»Και διά τόν λόγον τούτον ο Βασιλεύς αυτοθούλως έκράτησε την τελικήν εύνοικήν άπάντησιν διά την έξοδον της Έλλάδος εκ της ούδετερότητος, την οποίαν έπρόκειτο ν' άποστείλω εις τόν έν Παρισίους πρέσβον μας κ. Ρωμάνον.

Μετά τιμής
ΑΛΕΞ. Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

Εις ταύτα άπαντά ο κ. Μεταξάς ως εξέη: «Η κυβερνήσιν Λάμπρου μόλις άνελθούσα εις την άρχην άπετάθη εις τας Δυνάμεις την 3)16 'Οκτωβρίου 1916 και παρεπονέθη ότι αι τελευταία προτάσεις της κυβερνήσεως Καλογεροπούλου προς έξοδον εκ της ούδετερότητος έμειναν άνευ άπάντησεως. Εις την δήλωσιν ταύτην της κυβερνήσεως Λάμπρου αι Σύμμαχοι Δυνάμεις (ή 'Αγγλία την εθεώρησεν ως τελείως ίκανοποιητικήν) άπήντησαν την 10)23 'Οκτωβρίου διά κοινήν διακοινώσεως εύρισκομένης εις τας άρχεία του ύπουργείου των Έξωτερικών της Έλλάδος, περιεχούσης την εξής φράσιν:

«Η ελληνική κυβερνήσιν πλέον ή άπαξ άπο τη άρχησ του πολέμου προσεφέρθη να ταχθί εις τόν πλευρόν μας. Άλλά έκάστοτε αι προσφοράι της, ίδίως ή τελευταία, συνωδεύοντο υπό όρων καθιστώντων την προσφοράν της άπράόδεκτον».

Προσθέτον δε περαιτέρω ότι δεν είχον ανάγκη την Έλλάδος ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ ΑΥΤΗ ΚΗΡΥΞΗ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΑΝΕΥ ΟΥΔΕΝΟΣ ΟΡΟΥ, ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΥΓΑΡΙΑΝ. Έάν ο κ. Καραπάνος δυσκολεύεται να αναδιφήσιν τα άρχεία του ύπουργείου των Έξωτερικών της Έλλάδος, δύναται να εσρή την άπάντησιν ταύτην ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ, εις τó έργον του κ. Μ. Γ. Φ. 'Αμποτ «Έλλάς

και οι Σύμμαχοι 1914—1922», έκδοσις Μέθουεν και Σία, Λονδίνον.

«Άλλά την πλήρη άπάντησιν εις την προχθεσινήν επιστολήν του κ. Καραπάνου έχει δώσει από της 7ης 'Οκτωβρίου 1916 ο τότε Γενικός Γραμματέας του ύπουργείου των Έξωτερικών και συνεπώς και του κ. Καραπάνου, κ. Ν. Πολίτης διά τηλεγραφήματος του «τελείως έμπιστευτικού» προς τόν έν Παρισίους πρέσβον της Έλλάδος κ. Ρωμάνον, του οποίου τηλεγραφήματος ανεφέρθησαν πολλάκις περικοπαι εις τα άρθρα του κ. Μεταξά και του οποίου τό περιεχόμενον διαφωτίζον πληρέστατα την όλην κατάστασιν τότε και τας ένεργείας του 'Αλ. Καραπάνου της εποχής εκείνης, νομίζει ο κ. Μεταξάς άξιόν πλείοστης προσοχής, και όρθόν όπως άναγνωσθί όλόκληρον τό κείμενον αυτού επί λέξει, έχον ως εξής:

«Αθήναι 7 'Οκτωβρίου 1916. 'Απολύτως έμπιστευτικόν. Να άποκρυπτογραφηθί από τόν ίδιον τόν πρέσβον (κ. Ρωμάνον δηλ.) Θεωρώ καθήκον μου, προς οδηγίαν σας, να σας κάμω μίαν συγκεφαλαιώσιν της καταστάσεως. Τα έπίσημα τηλεγραφήματά μας σας κατέστησαν γνωστή και την λίαν ένδεικτικήν τάσιν (ύπερ της 'Αντάντ Σ.Μ.) της κυβερνήσεως (Καλογεροπούλου), και την έλπίδα την όποιαν έσπρήριζεν αυτή επί αποφασιστικής λύσεως. 'Επι τη έλπίδι να επισπευθί ή λύσις αυτή, ή κυβερνήσιν (Καλογεροπούλου, δηλ. ο κ. Καραπάνος), σας ανέθεσε να κάμετε τό διάδημα τό άναφερόμενον εις τό τηλεγράφημα της της 15)28 Σεπτεμβρίου. 'Η προσωπική γνώμη του κ. Μπριάν, την οποίαν μάς άνεκοινώσατε διά τό τηλεγραφήματός σας της 17ης Σεπτεμβρίου, αντί της έπισήμου άνακοινώσεως την οποίαν ζήτησάμεν, ελήφθη παρ' ήμίν σοβαρώτατα ύπόψιν και ή κυβερνήσιν άπεφάσισε να την άκολουθήσιν. 'Αλλ' ή διαδικασία (προς έξοδον εκ της ούδετερότητος) θεωρηθείσα λίαν έσπευσμένη, συνήντησε ζωνήν αντίθεσιν παρὰ διαφόροις, μέγρι και μελών της κυβερνήσεως. Μετά τούτο ή κυβερνήσιν έδωσε την Τετάρτην την παραίτησιν της. Οιαδήποτε και άν είνε ή συγκρότησις της διαδόχου κυβερνήσεως, ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΝΟΜΙΣΘΗ ΟΤΙ ΑΙ ΑΡΞΑΜΕΝΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΘΑ ΔΙΑΚΟΠΩΣΙ. Αί έπελθούσαι περιπλοκαί, όφείλονται, κατά την γνώμην μου, κυρίως ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΑΩΔΗ ΔΙΑΠΛΩΜΑΤΙΑΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ, ήτις, αφού άνέκρινε εις έντελώς άκατάλληλον στυλήν τό ζήτημα της συνθέσεως του ύπουργείου, δεν εδρε τόν τρόπον να τό λύση έγκαιρώς».

(Σ.Μ. 'Υπενθυμίζεται εις τούς άναγνώστας του παρόντος, ότι κατά τό τηλεγράφημα 'Ισθόλου της 5)18 Σεπτεμβρίου, ο Μπριάν, προφανώς πληροφορημένος εξ 'Αθηνών, του άνεκοίνου ότι ή έν Παρισίους έντύπωσις εκ της κυβερνήσεως Καλογεροπούλου ήτο ΑΞΙΟΘΡΗΝΗΤΟΣ, διότι άπετελείτο εκ Θεοτοκικών και άντιβενιζελικών, «συνεπώς, εκ δεδηλωμένων έχθρών

ξας και τό κίνημα της Θεσ)νικής, προσέφερε προς τούς Συμμάχους τά πάντα άνευ ούδενός όρου. Και φυσικά ο τελευταίος ούτος είχε την προτίμησιν, τόσω μάλλον όσον ύπέσχετο ότι τό κίνημα της Θεσσαλονικής θα παρέσυρεν και όλόκληρον την Έλλάδα και θα έδραμούργει στρατόν εξ έθελοντών, άρκετών σωμάτων στρατού. Διά τούτο και ο Μπριάν δεν άπήντησε καν εις τας προτάσεις του Καλογεροπούλου, ύποδείξας ιδιαιτέρως και άνεπιστήμως ότι ή Έλλάς έπρεπε να κηρύξη τόν πόλεμον προς την Βουλγαρίαν άνευ ούδεμιιάς συνεννόσεως μετά των Συμμάχων ούτε καθορισμού οίουδήποτε όρου.. 'Εδημοσιεύσαμεν όλόκληρον τό τηλεγράφημα του κ. Πολίτη προς τόν κ. Ρωμάνον, τό άποσταλέν εύθύς μετά την παραίτησιν της Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, τό περιγύραφον σαφέστατα τά άστοχήματα της πολιτικής των Συμμάχων έν 'Ελλάδι, και τό όμιλούν έπίσης σαφώς διά τας μεταξύ Συμμάχων διαφοράς άπόψεων, αίτινες παρεκώλυον την πραγματοποιήσιν της έξόδου της Έλλάδος εκ της ούδετερότητος.

Ο Μπριάν εύρίσκετο υπό την πίεσιν της έντέχνως και ύπόυλης δημιουργηθείσης κοινής γνώμης έν Γαλλία, σφοδρώς έναντίον του Βασιλέως Κωνσταντίνου καταφερομένης, κατά του όποιου έδημοσιεύοντο αι χειρότεροι συκοφαντικά και ψευδεις ειδήσεις. 'Αφ' έτέρου έγνώριζε καλώς ότι πραγματική συνδρομή εκ μέρους της Έλλάδος μόνον διά του Βασιλέως Κωνσταντίνου ήδύνατο να δοθί, ως πραγματικώς συγκεντρούντος την έμπιστοσύνην της μεγάλης πλειοψηφίας του ελληνικού λαού. Διεγίνωσκε δε επί πλέον ότι οί έν Έλλάδι

της 'Αντάντ». Δεν εξαίρεται ούτε ο κ. Καραπάνος!).

Και συνεχίζει ο κ. Πολίτης: «'Οφείλω να σας πληροφορήσω ότι έκαμα τό πόν διά να διευκολύνω τό έργον των άντιπροσώπων της 'Αντάντ. Δις ύπέδειξα εις τόν άρχαιότερον αυτών ότι ο κ. Καλογεροπούλος ήτο έτοιμος να παρατηθί εάν δεν είχε την συμπάθειαν της 'Αντάντ. 'Η ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΑΠΕΤΕΛΕΙ ΕΜΠΟΔΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΗΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΝ. 'Αλλ' ο Σέρφρ. 'Ελλιστ την πρώτην φοράν μου άπήντησεν ότι δεν είχεν οδηγίαν, την δε δευτέραν, έπί παρουσία του Ρώσου συναδέλφου του, ότι προτιμότερον να περιμύναμεν. Ματαίως, έπίσης επέμεινε όπως ΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ, ΕΥΑΡΕΣΤΗΘΟΥΝ ΝΑ ΔΩΣΟΥΝ ΤΟ ΤΑΧΥΤΕΡΟΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΙΝ ΜΑΣ ΤΗΣ 6)19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, (δηλ. διά του κ. Καραπάνου), άφίαν να ύπονοηθί ότι ΕΑΝ Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΗΤΟ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ 3ην ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ Σ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΕΩΣ ΜΑΣ, ασφαλώς θα έπέφερεν όριστικήν συμφωνίαν ως προς την έξοδόν μας εκ της ούδετερότητος εις όρισμένην ήμερομηνίαν.

»Αί περιπλοκαί της διαδικασίας (έννοεί δηλ. την διαδικασίαν προς έξοδον της ούδετερότητος κατά τόν Μπριάν) κακώς άποκρύπτουσαι τας μεταξύ των Δυνάμεων άντιθέσεις άπόψεων εν σχέσει με αυτήν την ούσίαν του ζητήματος, ΕΒΡΑΔΥΝΟΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ ΠΑ ΣΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ ΤΩΝ. 'Εφ' όσον μου είνε δυνατόν να διακρίνω

τας αληθείς διαθέσεις των διευθυνόντων κύλων (της Έλλάδος δηλ.), πιστεύω ότι με άποδοχήν (δηλ. από την 'Αντάντ) της 3ης παραγράφου της διακοινώσεως μας της 6)19 Σεπτεμβρίου, ΘΑ ΑΠΕΦΑΣΙΖΕΤΟ Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΣ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΥΓΑΡΙΑΝ, εντός έραχίας προθεσμίας, όρισθησομένης διά κοινής συμφωνίας, εάν καθίστατο βέβαιον, ότι ο στρατός μας, άπαξ έπιστρατευθείς, θα ένήργει υπό την διοίκησιν του Βασιλέως ως έν σύνολον, και ότι αι Δυνάμεις δεν θα έπεδίωκον να τόν χρησιμοποιήσουν κατά μεμωκλιμένα τμήματα, έφ' όσον ταύτα θα συγκεκοιτούντο. Βεβαίως δεν δύναται τις όργανον να στρηχθί επί της άμέσου ύρωνώσεως όλων των Δυνάμεων μας, άλλα θα ήτο δυνατόν να παράρχωμεν εις άλλας ήμέρας, ως πρώτην μερίδα τά τρία πέμπτα του στρατού μας.

»Παρ' όλας τας έπανηληθμένας θεατώσεις των Συμμάχων, δηλ. ή 'Ελληνική δοήθεια ταίς είνε πλέον άνωφελής, είμαι εις θέσιν να σας θεσάωσω, επί τη βάσει πληροφοριών παρασχεθειών υπό των στρατιωτικών άκολουθών της 'Αντάντ, ότι ή συνδρομή μας θα είνε όχι μόνον ώφέλιμος, άλλα και άπαραίτητος. 'Υφίσταται σήμερα εις τό Μακεδονικόν μέτωπον ίσοροπία, των αντίθετων δυνάμεων, ήτις κατά την ήμολογίαν αυτών τούτων των πληροφορητών, θα άνετρέπετο εις θλάσθην της 'Αντάντ διά των ελαχίστων έναγώσεων τας οποίας τυχόν θα έλάμβανεν ο έχθρός. 'Η συνδρομή μας θα ήτο εύθύς άμέσως πολύτιμον πλεονέκτημα έν περιπτώσει άμύνης, και θα έπέτρπε, συμπληρω-

αντιπρόσωποι της Γαλλίας είχαν αποτύχει τελείως και ζημιώσει τα συμφέροντα της Γαλλίας, μεταβληθέντες εις όργανα των σκοπών του κ. Βενιζέλου. Δέν είχαν όμως το θάρρος να τους αντικαταστήσει Ἐφοβέιτο την καταφοράν της γαλλικής κοινῆς γνώμης ἐναντίον του. Περιωρίσθη ὅθεν μόνον εις τὰς θαρείας μομφάς, τὰς ὁποίας ἐξέφερε πρὸς τὸν Γκυγιεμέν ἐν τῷ ἀπὸ 11—24 Σεπτεμβρίου 1916 τηλεγραφῆματι του, τὸ ὁποῖον ἀνεδημοσιεύσαμεν ἤδη, καὶ ἐνθυμούνται οἱ ἀναγνώσται μας καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ τὸν κατηγορεῖ ὅτι «ΥΠΕΤΑΞΕ ΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΑΛΛΙΚΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΕΙΣ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΙΣΜΟΥ».

Ἐν τῷ μεταξύ ἐπῆρχετο ραγδαίως ἡ πολεμικὴ καταστροφὴ τῆς Ρουμανίας, διαψεύδουσα τὰς τόσας ἐπ' αὐτῆς στηριχθείσας ἐλπίδας. «Ἡ εἴσοδος τῆς Ρουμανίας εἰς τὸν πόλεμον ἀνεμένετο μετ' ἀνυπομονησίας ὑπὸ τῶν Δυτικῶν Συμμάχων μας, καὶ διεφημίσθη ὡς δυναμένη νὰ κρίνῃ τὴν ὅλην πολεμικὴν κατάστασιν. Κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῆς ρουμανικῆς Κυβερνήσεως, ὁ ρουμανικὸς στρατὸς ἐκστρατείας θὰ ἀνήρχετο εἰς ἡμῖς ἑκατομύριον ἀνδρῶν. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως μόλις ἐφθασε τὸ ἡμῖς τοῦ ἀριθμοῦ τούτου», λέγει ὁ τότε ὑπαρχηγὸς τοῦ Ρωσικοῦ Ἐπιτελείου Γιούρι Ντανίλωφ, εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ἡ Ρωσία κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον», καὶ μᾶς ὑπενθυμίζει ἀθέλητα τὰς μυριάδας ἀνδρῶν τῶν εὐκόλων ὑποσχέσεων τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Γκυγιεμέν. Ὁ δὲ συμμετασχὼν εἰς τὴν ρουμανικὴν ἐκστρατείαν Ρώσος στρατηγὸς Βινογκράδσκυ εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ πόλεμος εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον γράφει. «Συνο-

μένη ἀργότερα, νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως.
»Αἱ ΠΑΡΕΛΚΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ἈΝΤΑΝΤ, ὀφείλονται εἰς σφαιρὰν φιλαυτίαν. ΚΑΙ Εἰς ΤΑΣ ἈΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΩΝΩΝ ΑἰΤΙΝΕΣ ΤΑΣ ΔΙΑΙΡΟΥΣΙ. Ἐξηγῶνται ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἑνα σφαιρὸν ὑπολογισμὸν τὸν ὁποῖον κάμνει, ὡς φαίνεται ὁ Σαρράτυ, τελευταία συνομιλία τοῦ ὁποίου μετὸν δουλεύτην Ἀνδρέαν Ἐὸς μοῦ δίδει τὸ μέτρον τῆς πλάνης ἧτις ἐπεξετάθη ἐν Γαλλίᾳ. Νομίζουσι αὐτοῦ ὅτι ὁ στρατὸς ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται ἐν συγκροτήσει ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως (ὄηλ. Θεσσαλονίκης), θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀδι-αφορήσῃσιν διὰ τὴν συνδρομὴν τῆς ἐπιση-μοῦ Ἐλλάδος. Τούναντιον ἡ πείρα ἡ το-σάκις ἀποκηθεῖσα ἐναύθα ὡς πρὸς τὰ σώματα ἐβελοντῶν, ἐπιτρέπει τὴν διαπί-στασιν ὅτι 100.000 ἐβελοντῶν δέν ἀξίζουν ὅσον 50.000 ὄργανωμένον στρατοῦ. Ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις, ἡ ἑκ πείρας αὐ-τῆ ἀλήθεια εἶνε ἀξία τόσο μάλλον προσο-χῆς, ὅσον ὁ ἕχθρος, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ πολεμηθῇ, ἀντὶ τοῦ καλύτερον μέρος τῆς δυνάμεώς του ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς ὀργανώ-σεώς του, καὶ ἐπὶ πλέον διότι, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις (τῆς Θεσσαλονίκης ὄηλ.) θὰ χρειασθῇ διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὸ πρῶτον σώ-μα στρατοῦ τῆς, ἡ ἐπίσημος Ἐλλάς θὰ ἡ-δύνατο, μετὴν βοήθειαν τῶν Δυνάμεων, νὰ συμπληρώσῃ τὴν παρασκευὴν ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ τῆς. Καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ προσω-ρινὴ κυβέρνησις θὰ ἀντιλαμβάνεται καλῶς τοῦτο.

»ΕΑΝ Η ΟΡΘΗ ΛΟΓΙΚΗ ΕΥΡΪΣΚΗ ΑΚΟΜΗ ΘΕΣΙΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΥΒΡΝΗΣΕΩΣ, αὐ-

ψίζοντες τὴν δημιουργηθεῖσαν περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου πολεμικὴν κατάστασιν εἰς τὴν Ρουμανίαν, καταλήγομεν εἰς τὸ ἀναπόφευκτον συμπέρασμα ὅτι ἡ Ρωσία ἐφορτώθη νέον βαρὺ φορτίον, ἐκεῖνο τοῦ νὰ ἐνισχύσῃ σοβαρῶς τὴν Ρουμανίαν, θεωρούσα ἐφεξῆς τὸ ρουμανικὸν μέτωπον ὡς ἕνα τομέα τοῦ ἰδίου τῆς μετώπου... Ἄγεται κανεῖς νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ ΡΟΥΜΑΝΙΑ ἐξεληθούσα διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον ἐκ τῆς οὐδετερότητος ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ 1916, ΔΕΝ ΕΞΕ-ΤΙΜΗΣΕ ΚΑΛΩΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΟΥΔΕ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ, ΔΙΑΠΡΑΞΑΣΑ ΤΕΡΑΣΤΙΟΝ ΣΦΑΛΜΑ...

Πῶς νὰ ἀδικήσῃ κανεῖς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον ζητοῦντα διὰ τῆς Κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, τοῦλάχιστον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πλήρη του στρατιωτικὴν παρασκευὴν, τῇ βοηθείᾳ τῶν Συμμάχων, προτοῦ κηρύξῃ τὸν πόλεμον; Ἄλλὰ τί νὰ κάμῃ ὁ Μπριάν εὐρισκόμενος πρὸ τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Γαλλίᾳ τὴν ὁποίαν ὑπεδαύλιζεν ἡ κραυγὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἔπρεπε ΑΜΕΣΩΣ καὶ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν; Ὅτι τοῦτο καὶ μόνον θὰ ἦτο ἀπόδειξις καλῆς πίστεως ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἄλλως τε ἦτο ἤδη ἀποδεδειγμένος «ἕχθρος τῆς Ἀντάντ» καὶ «δοῦλος τοῦ Κάιζερ»; ἀφοῦ καὶ σήμερον ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Βασιλέως, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν κατηγορεῖ ὅτι δέν ἦτο καλῆς πίστεως, διότι δέν ἐδέχετο τὴν ἄμεσον ἄνευ προηγουμένης στρατιωτικῆς προπαρασκευῆς κήρυξιν πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τοῦτο, χωρὶς κἄν νὰ τὸ ζητήσῃ ἐπίσημως ὁ Μπριάν! Συνέπεια ἦτο ὁ Μπριάν νὰ ἀρνηθῆτε οἰανδήποτε συνενόησιν ἰδίᾳ πρὸς προπαρασκευὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, προτοῦ ὁ Βασιλεὺς μὲ τὸν διαλελυμένον ἤδη στρατὸν του καὶ ἀπαρασκευον, κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλ-γαρίαν!

Ὁφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πολὺ δικαιότερος ὑπῆρξεν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν ὁ κ. Πολίτης ἐν τῷ ἀπὸ 11)24 Ὀκτω-βρίου 1916 πρὸς τὸν κ. Ρωμάνον τηλεγραφῆματι του!

Ἡ καταστροφὴ τῆς Ρουμανίας εἶχεν ἤδη κλονίσει τὰ μέγιστα τὴν θέσιν τῆς Κυβερνήσεως Μπριάν. «Εἰς τὸ Καὶ ντ' Ὀρσαί (ὑπουρ-γεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας) ἐσυλλογίζοντο πλέον τὰς συνε-πειὰς τῆς Ρουμανικῆς καταστροφῆς. Ἀναμφιβόλως οἱ γερμανικοί, αὐστριακοὶ καὶ βουλγαρικοὶ ὄγκοι στρατοῦ ἐμελλον νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης», λέγει ὁ Ντριώ, εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Δι-πλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἐλλάδος» τόμος 5ος. Φαίνεται ὅτι εἰς τὸ Καὶ ντ' Ὀρσαί δέν εἶχον διαβάσει τὰ ἄρθρα τοῦ «Κήρυκος» τοῦ κ. Βενιζέλου, διαβεβαιούντος περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς τοιαύτης ἐκστρα-τείας.

Ποῖος ἔπρεπε νὰ πταίῃ διὰ τὸν τοιοῦτον κίνδυνον: Ποῖος ἄλλος παρὰ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος; Διότι εἰς αὐτὸν μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν πιστοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶχον φορτώσει ὡς εἰς ἀποδιοπομπαῖον τρά-γον, ὅλα τὰ ἀμαρτήματα τῆς πολιτικῆς τῶν Συμμάχων ἐν Ἐλλάδι, ἀπὸ τῆς ἀτυχεύσεως ἐρωτοτροπιᾶς τῶν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀθλοῦς Βασιλεὺς δέν ἤθελε νὰ δωρήσῃ τὴν Καθάλλαν, μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἀπορρίψεως πασῶν καὶ τῶν τελευταίων ἀκόμη προτάσεων του πρὸς ἔξοδον τῆς Ἐλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότη-

τος. Αὐτὸς ἔπταιε διὰ τὰς ἀνυπάρκτους θάσεις τῶν ὑποβρυχίων. Αὐτὸς ἔπταιε διὰ τὰς ἀνησυχίας τοῦ Σαρράϊγ διὰ τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ του. Αὐτὸς διὰ τὴν ἀδράνειαν τοῦ Σαρράϊγ. Αὐτὸς διὰ τὴν στρατιωτικῶς ἀσκοπον διείσδυσιν τοῦ Σαρράϊγ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ. Αὐτὸς διὰ τὴν ἀρνησιν τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου νὰ διασώσῃ τὸ σῶμα καὶ τὸ ὑλικὸν τῆς Καθάλλας. Αὐτὸς διὰ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν Ἑλλήνων νὰ προσχωρήσουν ὡς ἐθέλονται εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Αὐτὸς, διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας τὴν σκηνοθετηθεῖσαν ὑπὸ τῶν «ἐμπιστῶν» τοῦ Ροκφέιγ. Αὐτὸς, ἔπταιε δι' ὅλα ὅσα συνέβησαν ἐξ ἀστοχίας τῶν Συμμάχων καὶ δι' ὅσα ἀκόμη δὲν συνέβησαν. Καὶ πῶς ἄλλως τε νὰ μὴ ἔπταιε αὐτὸς, ὅταν ὁ «Μέγας Πολιτικὸς», ὁ «Μέγας Ἑλλην Πατριώτης», ὁ «Ἄνιρ πρὸς τὸν ὁποῖον ἔστρεφε μετ' ἐμπιστοσύνης τὰ θέματα ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς», ὁ κ. Βενιζέλος, τέλος πάντων, κατήγγελλε διὰ παντὸς μέσου τὸν Βασιλέα ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πταίστης πάντων τούτων, ὁ κύριος ὑπαίτιος καὶ ἐκ δολίας προαιρέσεως ὑπαίτιος, ὄλων τῶν ἀτυχημάτων τῶν Συμμάχων;

Καὶ διὰ τὴν Ρουμανικὴν καταστροφὴν αὐτὸς ἦτο ὑπαίτιος!

Αὕτη ἦτο ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐξελιχθησαν αἱ ἀφόρητοι πιέσεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῆς, ἡ ἀρνήσις τῶν διὰ τοῦ κ. Μπεναζέ ὑποσχεθεισῶν πρὸς τὸν Βασιλέα ἐγγυήσεων καὶ τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου, τὰ ὁποῖα ὅλα λεπτομερῶς ἐξεθέσαμεν.

Θὰ συνεχίσωμεν αὔριον τὰ κατόπιν ἐξελιχθέντα.

ΑΡΘΡΟΝ 550Ν
(21 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**Ο ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΑΡΗΤΕΙ-
ΤΟ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΜΑΣ
ΕΠΙ ΚΩΝ'ΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΣΜΥΡΝΗΣ ΑΡ-
ΚΕΙ ΝΑ ΕΞΕΘΡΟΝΙΖΕΤΟ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ**

Μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 18ης Νοεμβρίου ἡ θέσις τοῦ Μπριάν κατέστη ἐξαιρετικῶς δύσκολος. Ἡ ἀληθὴς ἱστορία αὐτῶν εἶχεν ἀποκρυβῆ ἀπὸ τὸ γαλλικὸν κοινόν. Ἡ ὅλη ὑπόθεσις παρεστάθη ὡς «ἐνεδρα» τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Συμμάχων.

«Ὁ κ. Μπριάν εἶχε τὴν ἀξίαν ὅτι εἶχεν ἐννοήσει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅλην τὴν σημασίαν τῶν συμβάντων καὶ τῆς θέσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Παρεσύρθη ἐκ τούτου εἰς τὸ νὰ τηρήσῃ, ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, ὅλην τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκολουθήσει μέχρι τοῦδε. Ἐπρεπε νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τὴν συγκρατήσῃ ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἄλλως τε λίαν ἀσταθῆ πλειοψηφίαν του. Διότι αἱ ἡμέραι τῆς Κυβερνήσεώς του ἦσαν μετρημένα». (Ντριώ, Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος. Τόμος 5ος)

»Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐσυλλογίζοντο πλέον τὰς συνεπείας τῆς Ρουμανικῆς καταστροφῆς. Ἀναμφιβόλως οἱ ὄγκοι τῶν

Γερμανικῶν, Αὐστριακῶν καὶ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων, θὰ ἐπέπιπτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Καθίστατο πλέον ἡ ἀναγκαῖον καὶ ἐπείγον παρὰ ποτε νὰ ἀσφαλισθῶσι τὰ νῶτα τοῦ Σαρράϊγ ἐξ ἐπιθέσεως ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀφοῦ ἔθεσαν ὡς θάσιν τῶν σκέψεων τῶν ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐξεδικεῖτο, ἔπρεπε νὰ τὸν προλάβωσι, νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι πᾶσαν ἰσχύν, ἐπομένως νὰ ἐξασκῆσωσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος πῆσιν ἀποφασιστικὴν, καὶ νὰ δώσωσιν ἀπόλυτον συνδρομὴν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Θεσσαλονίκης». (Ντριώ, ὡς ἄνω).

Ἡ πρώτη ὄθεν σκέψις τοῦ Μπριάν ἦτο ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ἀλλὰ ὡς ἐξεθέσαμεν ἤδη ἡ πρότασις του αὕτη ἀπερρίφθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ ὑπὸ τῆς Ἱταλίας. Ὁ Μπριάν καλυπτόμενος οὕτω καὶ ἀπέναντι τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης, γνωρίζων ἄλλως τε καὶ καλύτερον πλέον τὰ διαδραματισθέντα, ἤρχισεν ἐφαρμόζων ἡπιωτέραν ἡπολιτικὴν πρὸς τὸν Βασιλέα, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς προτέραν του σκέψιν. Νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἰκανωτέρας χεῖρας τὴν διεύθυνσιν τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ταύτην ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν κομματικῶν ἐπιδράσεων. Ἐρχισεν ὄθεν ρίπτων τὴν ἰδέαν ἀποστολῆς εἰς Ἑλλάδα προσώπου μεγάλου κύρους, τὸ ὁποῖον νὰ συγκεντρώσῃ ἐκεῖ εἰς χεῖρας του ὅλην τὴν πολιτικὴν τῶν Συμμάχων. Ἠννοήθη τότε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀνακλήσεως τοῦ Γκυγιεμέν. Διεμαρτυρήθη ἀμέσως, ὡς εἶπομεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον, ὁ κ. Βενιζέλος, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι ἀνάκλησις τοῦ Γκυγιεμέν θὰ ἦτο ἡ μεγαλυτέρα νίκη τῆς Γερμανίας ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1914. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ κοινὴ γνώμη συνεκινήθη. Ὁ Μπριάν τότε προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ γενικὴν ἀνάκλησιν ὄλων τῶν πρέσβων τῶν Συμμάχων ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἀγγλία ἀπήντησεν ὅτι ἦτο εὐχарιστημένη μὲ τὸν σὲρ Φρ. Ἐλλιοτ. Ἡ δὲ Ρωσσία ἀπήντησεν τὸ αὐτὸ σχετικῶς μὲ τὸν κ. Δεμίδωφ. Εἰς τὴν Ρώμην ὁ Γάλλος πρέσβυς δὲν ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Μπασδάρι. Ἐπεχείρησεν ὄθεν ὁ Μπριάν νὰ ἐπιτύχῃ τοῦλάχιστον τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἐλλιοτ ὅπως τὴν συνδύαση μὲ τὴν τοῦ Γκυγιεμέν. Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη καὶ πάλιν. Ἀπήντησεν ὅτι ἐὰν ἠπατήθη ὁ Γκυγιεμέν, πρέπει νὰ ἀνακληθῶν καὶ ὅσοι δὲν ἠπατήθησαν; (Ντριώ, «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Ἐπανῆλθε τότε ὁ Μπριάν εἰς τὴν σκέψιν ἀποστολῆς ἐνὸς ἀνωτέρου ἀρμοστοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, συγκεντροῦντος εἰς χεῖρας του ὅλην τὴν πολιτικὴν τῶν Συμμάχων. Ἐτίθετο εἰς κυκλοφορίαν τὸ ὄνομα τοῦ κ. Ζοννάρ.

«Ἀλλὰ δὲν ἠννόησαν τὴν σημασίαν τούτου οἱ ἐν Θεσσαλονικίᾳ (κ. Βενιζέλος). Ἦθελον νὰ κρατήσουν τὸν Γκυγιεμέν, ὅστις ἐν τῇ ὥραίᾳ ἀφελείᾳ του ἔλεγεν ὅτι οἱ ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐφοδοῦντο τὴν δευδέρκειαν τοῦ κ. Ζοννάρ. Ἀνησυχούν μῆπως ὁ κ. Ζοννάρ ἦτο ὅπως ὁ κ. Μπεναζέ». (Ντριώ, ἄνω ἔργον του).

Διαμαρτυρεῖται ὄθεν εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλὴν. Ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ Μπριάν καὶ ἡ ἰδέα αὕτη. Καὶ ἔλλειπει ἄλλης πολιτικῆς, συνεχίσθη δεινὸς ὁ ἀποκλεισμὸς περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμλήσαμεν εἰς προηγούμενον ἄρθρον.

Ὅπως ἴσως κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἤρχισεν νὰ ἐπέρχεται χα-

λάρωσις τις εις την έχθρότητα τών Συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Βασιλέα. Καὶ ναὶ μὲν ἐκ μέρους τοῦ κ. Βενιζέλου ἐγένετο πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε ὅπως ἀποφευχθῆ ἢ χαλάρωσις αὐτῆ τῆς έχθρότητος, ἐπήρχετο ὅμως αὐτῆ ἐκ τῆς Δυνάμεως τῶν πραγμάτων. Ὁ Μπριὰν παρέμεινε εἰς τὴν ἐξουσίαν. Οἱ λοιποὶ Σύμμαχοι δὲν ἠνούνουν νὰ προβῶσιν εἰς ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως. Ἰδίως ἡ Ἰταλία δὲν ἠνύει νὰ προβῆ εἰς ἐνθρόνισιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Τότε οὗτος ἀνησυχῶν διὰ τὴν ἐξέλιξιν ταύτην προσεπάθησεν νὰ κάμῃ στροφήν πρὸς τὴν Ἰταλίαν.

«Ὁ ἀντιπρόσωπός του ἐν Ρώμῃ κ. Ἀλεξανδρῆς, ὅστις δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν Κυβέρνησιν, ἦλθεν εἰς ἔμμεσον ἐπαφῆν μετ' αὐτῆς διὰ τοῦ κ. Φραντζέσκου Κόππολα. Ἐδήλωσε πρὸς αὐτὸν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἦτο ἀνήσυχος καὶ κουρασμένος ἀπὸ τὸ μονοπώλιον τῆς γαλλικῆς προστασίας, καὶ ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΡΟΝ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΘΗ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΧΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ, Η ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΑ ΑΝΕΓΝΩΡΙΖΕΝ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΙΤΑΛΙΚΑΣ ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΒΙΛΑΕΤΙΟΥ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΝΗΣΩΝ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ». (Κοσμὲν ἡ «Ἀντάντ καὶ ἡ Ἑλλάς». «Πολιτικά» τῆς 19ης Ἰανουαρίου 1919, ἀποκαλύψεις τοῦ διευθυντοῦ κ. Φραντζέσκου Κόππολα).

Ἦθελε ν' ἀλλάξῃ ἀφέντην. Ὁ Μπριὰν δὲν ἦτο πλέον βολικός. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσφορὰν τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Ἰταλίαν... μήπως δὲν προσέφερε ἄλλοτε καὶ τὴν Καβάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν; Καὶ ἔπειτα τί ἐσήμαινε ἡ Σμύρνη ἐάν δι' αὐτῆς ἐξηγόραζε τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἰταλίας κατὰ τοῦ Βασιλέως;

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἡ Γερμανία τὴν 18)31 Ἰανουαρίου 1917 ἐκήρυξε τὸν ὑποβρυχιακὸν πόλεμον κατὰ πάντων καὶ κατ' αὐτῶν τῶν οὐδετέρων.

Μωραίνει Κύριος ὃν βούλεται ἀπολέσαι (Ντριῶ). Τοῦτο ἐπέφερε διακοπὴν τῶν σχέσεών της μετὰ τῶν Ἦνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὴν δὲ 29ην Μαρτίου (12 Ἀπριλίου) 1917, μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις, ἡ Ἀμερικὴ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας (οὐχὶ ὅμως κατὰ τῆς Αὐστρίας, οὔτε κατὰ τῆς Βουλγαρίας). Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα Μάρτιον τοῦ 1917 ἡ ἐπανάστασις τῆς Ρωσίας ἐπέφερε τὴν παραίτησιν τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Β. Τὴν δὲ 7)20 Μαρτίου παραιτηθέντος τοῦ Μπριὰν, ἐσχημάτιζε κυβέρνησιν ἐν Γαλλίᾳ ὁ κ. Ριμπῶ.

Διὰ νὰ ἐννοήσουν οἱ ἀναγνώσται μας ποῖα ἦσαν αἱ ἐνέργειαι τοῦ κ. Βενιζέλου τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μνημονεύομεν ἐνταῦθα μερικὰς ἐπιστολάς του σταλείσας πολὺ προγενέστερον, τὴν 30 Νοεμβρίου (ν. ἡμ.) 1916 πρὸς τὸν Δρα Ρ. Μπάρρους, εἰς Λονδίνον, τὸν ὁποῖον ὑπεδείκνυε καὶ ὡς ἀντιπρόσωπόν του ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἡ ὁποία ἀναγράφεται ὀλόκληρος εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ κ. Μπάρρους, δημοσιευθέντα ἐν Λονδίνῳ τὸ 1924.

Ἀφοῦ κατηγορήσῃ αὐστηρῶς τὰς Δυνάμεις διότι ἐσυμβούλευον ὅπως τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης μὴ λάθῃ ἀντιδυναστικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον ὡς «κακῆς πίστεως» καὶ «ἐγ-

κληματιαν» καὶ «προδότην» προσθέτει:

«Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἄλλως τε ἐκλείσει μὲ τὰ ἀποδοκιμασθέντα παλαιὰ κόμματα συνθήκην κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὰ μὲν θὰ τὸν ἀναγνωρίζωσιν ὡς μονάρχην ἐλέω Θεοῦ, αὐτὸς δὲ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀνέχηται τὴν διαφθορὰν τῶν ἐν τῇ διοικήσει τῆς χώρας, καὶ νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσίν των τὸν μιλιταρισμὸν του ὅπως ἀσφαλίσῃ τὴν παραμονὴν των εἰς τὴν ἐξουσίαν». Καὶ περαιτέρω: «Εἶμαι τόσο ἀπηλπισμένος διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ὥστε θὰ θεωρήσω καθῆκον μου νὰ ἀποσυρθῶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς (ἀπὸ τότε;! Σ. Μ.), μόλις τελειώσῃ ὁ πόλεμος, ἐάν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος παραμείνῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου». Καὶ περαιτέρω: «Διὰ τοὺς λόγους τούτους, θεωρῶ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἠθικὴ, τὸ συμφέρον τῆς Ἀντάντ, καὶ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ὑποχρεοῦν τὰς Δυνάμεις νὰ παύσωσι νὰ προστατεύωσι τὸν προδότην Βασιλέα...» κτλ. κτλ.

Ἐννοεῖ τις εὐκόλως ποῖα ἦσαν πλέον αἱ ἐνέργειαι τοῦ κ. Βενιζέλου τὸν Μάρτιον τοῦ 1917, μὲ τὴν ἀνοδὸν τοῦ κ. Ριμπῶ εἰς τὴν ἀρχὴν.

Μία ἐκ τῶν πρώτων πράξεων τῆς Κυβερνήσεως Ριμπῶ ἦτο ἡ ἐξῆς:

«Ὁ Ριμπῶ ἐτηλεγράφησεν εἰς τοὺς Συμμάχους ἐγκύκλιόν του σχετικὴν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, κατόπιν τῆς πιέσεως ἧτις ἐξησκήθη ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. Αὕτη, (ἡ Ἐπιτροπὴ), μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κ. Μπριὰν, ἀπαίτεῖ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν πολιτικὴν ἐνεργητικώτεραν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀπαίτησις αὕτη στηρίζεται ὑπὸ τῆς ὀλόκλητος σχεδὸν τοῦ Τύπου, ὅστις θεωρεῖ ὅτι μετὰ τὴν ἐν Ρωσίᾳ ἐπελθούσαν μεταβολὴν, εἶνε ἀμφίβολον ὅτι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θὰ ἐξακολουθῆ ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν, οὕτως ὥστε ἡ ἐνότης τοῦ μετώπου θὰ ἀποκατασταθῇ ἐν Ἀθήναις. Ἡ διπλῆ αὕτη ἐκστρατεία τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Τύπου ἔχει, κατὰ τὰς πληροφορίας μου, ὡς τελικὸν σκοπὸν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Κωνσταντῖνου, ἐάν ὄχι δι' ἀμέσου ἐπεμβάσεως τῶν Συμμάχων, τοῦλάχιστον δι' ἀποτελεσματικώτερας ὑποστηρίξεως τῶν Βενιζελικῶν. (Τηλεγράφημα Ἰσθόλσκυ 17)30 Μαρτίου 1917 Ρωσ. Διπλ. Βίβλος. Ἔκδ. 1922).

Ὁ κ. Βενιζέλος εἶνε ἐν συνεννοήσει περὶ τούτων. Τὴν 19ην Μαρτίου (2 Ἀπριλίου) 1917 ὁ κ. Ν. Πολίτης τηλεγραφεῖ ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς τὸν κ. Ρωμᾶνον, μεταπηδήσαντα ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ πρέσβυν τοῦ Βασιλέως εἰς διπλωματικὸν πράκτορα τοῦ κ. Βενιζέλου τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον προτείνει ὁ κ. Βενιζέλος πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως καὶ ἀπομάκρυνσιν τῆς Δυναστείας, ὡς ἐξῆς:

«Εὐαρεστηθῆτε νὰ κοινοποιήσετε πρὸς τὸν κ. Διομήδην τὴν ἀκόλουθον ΑΠΑΝΤΗΣΙΝ τοῦ κ. Βενιζέλου:

«Υποδεικνύω εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον τὴν ἀκολουθητέαν διαδικασίαν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἐάν μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ εἰσβάλωμεν εἰς Θεσσαλίαν, ἐντὸς δύο μηνῶν θὰ εἴμεθα κύριοι ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. (Σ.Μ. ἐννοεῖται ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς νὰ κρατῆται ἐγκλειστος ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐν Πελοποννήσῳ) καὶ θὰ δυνηθῶμεν οὕτω νὰ φέρωμεν εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα σπουδαίαν συνδρομήν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δυναστικὸν ζήτημα διὰ νὰ συνδιαλλά-

ξωμεν τὰς ἀντιθέτους ἀπόψεις τῶν Δυνάμεων, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ συγκαλέσωμεν τὴν Βουλὴν τοῦ Μαΐου, νὰ κηρύξωμεν ἔκπτωτον μόνον τὸν Βασιλέα καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν τὴν μετὰ τὸν πόλεμον σύγκλησιν ἔθνοσυνελεύσεως, ἥτις θὰ ἀπεφάσιζε περὶ τῆς τύχης ὀλοκλήρου τῆς δυναστείας καὶ τῆς μορφῆς τοῦ μέλλοντος πολιτεύματος.

» Ἐννοεῖται ἐν τῷ μεταξύ τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας θὰ προσεκαλοῦντο, διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος, νὰ ἀποσυρθῶσι κατ' ἐκλογὴν τῶν ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἢ εἰς τὴν Κέρκυραν, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ἐγγύησιν τῶν ξένων στρατῶν. Οὕτω θὰ ἐμιμούμεθα τὸ Ρωσικὸν προηγούμενον (Σ. Μ. δηλ. τὴν ἀποστολὴν τοῦ Τσάρου καὶ τῆς οἰκογενείας του εἰς Αἰκατερίνεβουργ, ὅπου κατόπιν ἐσφάγη), καὶ θὰ ἐπεφυλάσσομεν τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν. Ἐννοεῖται, ἐάν ἡ Ἄγγλία δὲν εἶχεν ἀντίρρησην θὰ ἦτο προτιμότερον ὅπως ἡ Βουλὴ (τῆς 31ης Μαΐου) κηρύξῃ ἔκπτωτον ὀλόκληρον τὴν Δυναστείαν ἐπιφυλάσσουσα εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Λαοῦ τὴν ἐκλογὴν τῆς μορφῆς τοῦ ὀριστικοῦ πολιτεύματος. (Τηλεγρ. Πολίτη ἀριθμ. 2551 τῆς 19ης Μαρτίου) 2 Ἀπρ. 1917).

Διὰ τὴν ἐπισπεύση τὰ πράγματα ὁ κ. Βενιζέλος τὴν 24ην Μαρτίου (6 Ἀπριλίου) δηλ. μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τοῦ ἄνω τηλεγραφήματος, προεκάλεσε συλλαλητήριον ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ ὁποῖον ἐκήρυξεν ἔκπτωτον ὀλόκληρον τὴν Δυναστείαν.

Διὰ τὴν ἐπισπεύση τὰ πράγματα καὶ ὁ κ. Ριμπώ, προκαλεῖ τὴν δημοσίευσιν εἰς τὸν Παρισινὸν «Χρόνον» τῆς 29ης Μαρτίου (11 Ἀπριλίου) σφοδροτάτου κατηγορητηρίου κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ δικογραφία τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων». Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἦτο συνονθύλευμα ὄλων τῶν ψευδῶν κατηγοριῶν, αἵτινες εἶχον δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ Τύπου κατὰ διαφόρους ἐποχὰς κατὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἄνευ οὐδεμιᾶς προσπάθειας πρὸς ἐξακρίθωσιν οὐδεμιᾶς ἐξ αὐτῶν. Τὰ κατόπιν ἀποκαλυφθέντα, ὑπὸ τῶν δημοσιευθεισῶν Διπλωματικῶν Βίβλων, ὑπὸ αὐθεντικῶν συγγραμμάτων Γάλλων ἱστορικῶν καὶ ἄλλων ξένων, ὑπὸ ἀπομνημονευμάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν, στρατηγῶν καὶ ναυάρχων, ὑπὸ τῶν ἀνακρίσεων αὐτῶν τούτων τῶν Γαλλικῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν, ἀπέδειξαν ψευδῆ πάντα τὰ ἄρθρα τοῦ κατηγορητηρίου τούτου. Γνωρίζομεν δὲ ἡμεῖς καὶ ἐξεθέσαμεν ἐν πλάτει εἰς τὰ ἄρθρα μας πῶς ἐχαλκεύθησαν πᾶσαι αὗται αἱ κατηγορίαι ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ πρέσβεως Γκυγιεμέν, τοῦ στρατηγοῦ Σαράϊγ καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ροκφέιγ καὶ ἐτέρων πρακτόρων τῶν.

Μόνον μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἐγένετο γνωστὸν τὸ ἄρθρον τοῦτο εἰς Ἑλλάδα, διότι ὁ ἀποκλεισμός ἐφραττε πᾶσαν συγκοινωνίαν. Τότε ὁ Βασιλεὺς διεμαρτυρήθη καὶ διὰ τοῦ Ἀυτάρχου του, ἐπέδωκεν εἰς τοὺς ἐν Ἀθῆναις πρέσβεις τῆς Ἀντάντ διάψευσιν ρητὴν καὶ κατηγορηματικὴν, ζητῶν ὅπως μεταθίβασθῆ αὕτη εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Ἀντάντ. Τότε εἶχε γίνῃ ἐκ νέου πρωθυπουργὸς ὁ κ. Ζαΐμης, ὅστις καὶ οὗτος διεμαρτυρήθη ἐπισήμως κατὰ τῶν ὑποβολιμαίων αὐτῶν κατηγοριῶν, αἵτινες ἐδηλητηρίαζον τὰς σχέσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

» Ἐννοεῖται, ἡ διπλῆ αὕτη διάψευσις δὲν ἐγένετο δεκτὴ, καὶ δὲν ἐπετράπη εἰς τὸν γαλλικὸν Τύπον νὰ τὴν δημοσιεύσῃ. Ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀκούῃ παρὰ μίαν καμπάναν, καὶ συνεπῶς ἤκουε μόνον ἓνα ἤχον. (Νηριῶ, «Διπλωμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος» Τόμος 5ος).

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Ἄγγλία προσεπάθει ν' ἀποφύγῃ τὴν δυναστικὴν μεταβολὴν. Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διπλωματικὸς τῆς πράκτωρ Λόρδος Γκράνδβιλ εἶχε λάβει ἐντολὴν νὰ ἐξετάσῃ ἐάν ἡ συμφιλίωσις τοῦ κ. Βενιζέλου μετὰ τοῦ Βασιλέως ἦτο δυνατὴ (τηλεγρ. ντὲ Μπιγὺ 7) 20 Ἀπριλίου μνημονευθὲν εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας). Ὁ κ. Βενιζέλος ἀπέκρουσε αὐτὴν μετ' ἀπεχθείας. Ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ διὰ τὴν Δημοκρατίαν ἰδιαιτέρας συμπαθείας. Προέτεινε ὡς Βασιλέα ἓνα Ἄγγλον πρίγκηπα. Ἔστω καὶ ἓνα μικρὸν Βέλγον πρίγκηπα.

Τέλος τὴν 9)22 Ἀπριλίου ἔφθασεν εἰς Παρισίους ἡ ἀπάντησις τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως (Κερένσκυ) εἰς τὰς προτάσεις τοῦ κ. Ριμπώ περὶ τῆς Ἑλλάδος.

» Ἡ νέα Ρωσικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος οὔτε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κινήματος τῶν Φιλελευθέρων. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου φρονεῖ ὅτι ἐάν τὸ φιλελευθέρων κόμμα, τὸ ὑπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν θὰ ἐγέννα τοῦτο μερικὰς περιπλοκάς, πρὸ παντὸς εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ ἐθνικιστικὸν κόμμα(;) θὰ εἶχε σκοπὸν τὴν ἐκτέλεσιν πανελληνικοῦ προγράμματος περιλαμβάνοντος εὐρείας ἐδαφικὰς ἀποκτήσεις. Τὸ τοιοῦτο θὰ ἔφερεν εἰς ἀντίθεσιν πλήρη τὰς ρηθείσας βενιζελικὰς τάσεις, πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰρηνεύσεως, ἥτις ἐπιβάλλεται διὰ τὰ Βαλκάνια».

Ἐξακολουθεῖ κατόπιν ἡ ἀπάντησις τοῦ Μιλιούκωφ ἀντιτιθεμένη εἰς τὰς ἑλληνικὰς βλέψεις ἐπὶ τῶν Βαλκανίων, Βορ. Ἡπείρου, νήσων κτλ. καὶ καταλήγει:

» Ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσίας, προτίθεται νὰ ἀνταλλάξῃ μετὰ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ἐμπιστευτικῶς τὰς σκέψεις τῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις, ἥτις πάντοτε παρέσχε εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ὑποστήριξιν τῆς εὐρείαν κλίμακα δὲν θὰ ἀρνηθῆ νὰ ἐξασκήσῃ, ἐάν εἶνε ἀνάγκη, τὴν ἐπ' αὐτοῦ κατευναστικὴν ἐπιρροὴν τῆς εἰς τὰ προεκτεθέντα ζητήματα».

Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη ἀνάγκη.

» Ὁ κ. Βενιζέλος τηλεγραφεῖ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Γαλλίας, ΔΕΧΕΤΑΙ ΛΙΑΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ. Καλύτερα ὅσον θὰ γίνῃ τοῦτο ὑπὸ μορφῆν δημοκρατικωτέραν παρὰ τὴν τοῦ ἀρχαίου Τσαρισμοῦ. Χαιρετίζει τὸ τέλος τοῦ Τσαρισμοῦ, ὅπερ τέλος θὰ ἀποθῆ ὀλέθριον εἰς τὴν παρωδίαν τῆς αὐτοκρατορίας τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει ἡ Βασιλικὴ Ἑλλάς». (Νηριῶ, «Ἱστορ. Διπλωμ. τῆς Ἑλλάδος»).

Προσφέρει λοιπὸν μετὰ χαρᾶς καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς

τούς Ρώσους αρκεί να λάβη ως αντίλλαγμα την έκθρονισιν του Βασιλέως. Τί τὸν μέλλει διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν;

Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τοῦ Μιλιούκωφ ἀπήντησεν ὁ κ. Ριμπώ διὰ τοῦ Ἰσθόλσκου, ὅπως θὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ αὐριανόν μας ἄρθρον. Τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τοῦ κ. Ριμπώ ἡ ἱστορική σημασία εἶνε μεγίστη δι' ἡμᾶς, διότι ἐξηγεῖ πλήρως ἀπὸ τοῦδε, ἀπὸ τοῦ 1917 δηλ., τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε ἀπέναντι ἡμῶν ἡ Γαλλία κατὰ τὸ 1920 μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

ΑΡΘΡΟΝ 56ον
(22 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΠΕΔΙΩΚΕΝ ΑΠΟ ΤΟΥ
1917 Ν' ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΠΑΣΗΣ Υ-
ΠΟΧΡΕΩΣΕΩΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ.**

Ἀνεφέραμεν χθὲς τὰς ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως Ριμπώ ὅπως ἐκκαθαρισθῆ ἡ ἑλληνικὴ ὑπόθεσις δι' ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ ἀνεφέραμεν ἐπίσης τούτους δισταγμοὺς τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως (Κερένσκυ) κυρίως ὡς πρὸς τὰς ἐδαφικὰς ἀξιώσεις ἅς θὰ προέβαλλεν ἡ εἰς Ἑλλάδα διὰ τῶν ξένων ἐγκαταστατησομένη κυβερνήσις Βενιζέλου. Εἶπομεν χθὲς ὅτι τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπε τὴν Ρωσσίαν ἐγκαθισταμένην ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπιχαίρων διὰ τὴν πτώσιν τοῦ τσαρικοῦ καθεστώτος, διότι ἀναγκάσιως θὰ τὴν παρηκολούθει καὶ ἡ πτώσις τῆς ἐν Ἑλλάδι Δυναστείας. Εἶπομεν προσέτι ὅτι ὁ κ. Ριμπώ καθιστάσασκε τὴν Ρωσσίαν κυβερνήσιν καὶ ὅτι αἱ σχετικαὶ του δηλώσεις εἶνε σπουδαιόταται διὰ τὴν μέλλουσαν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν.

Τὸ σχετικὸν τηλεγράφημα ἔχει οὕτω:

(Τηλεγράφημα Ἰσθόλσκυ ἐκ Παρισίων πρὸς Πετρούπολιν 11)24 Ἀπριλίου 1917 Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος 1922).

«Ἀνεκοίνοῦσα εἰς τὸν Ριμπώ τὴν ἔννοιαν τῶν ὑπ' ἀριθμ. 1504 καὶ 1505 τηλεγραφημάτων σας. Μοῦ ἀπήντησε ἐπιβεβαιῶν ὅτι ἐπιμένει διὰ πολιτικὴν ἐνεργητικώτεραν ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, πολιτικὴν τῆς ὁποίας τὸ φυσικὸν τέρμα δέον να εἶνε ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου. Ἡ Γαλλικὴ κυβερνήσις, προσέθεσε, μολονότι μὴ δυναμένη ν' ἀντιταχθῆ εἰς τὴν θέλησιν τῶν Ἑλλήνων ὅπως ἐγκαθιδρύσωσι παρ' αὐτοῖς τὴν Δημοκρατίαν «πολίτευμα πρὸς τὸ ὅποιον ὑποθέτω ὅτι ἡ σημερινὴ Ρωσσία δὲν θὰ ἔχη ἀντίρρησιν», ἐν τούτοις δὲν ἔχει οὐδεμίαν τάσιν εἰς τὸ νὰ θέλῃ νὰ μεταρρυθμίση τόσον βαθέως τὸ Συναγματικὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἡ μεταβολὴ τοῦ κατέχοντος τὸν θρόνον, θὰ συνεπιφέρῃ ἀφεύκτως τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βενιζέλου εἰς τὴν ἐξουσίαν.

»Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου σημείου προσέθεσεν ἀκόμη ὁ Ριμπώ, δύνασθε νὰ καθησυχάσετε κατηγορηματικῶς τὸν Ὑπουργόν Σας. Ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἀναλάβῃ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν Βενιζέλον σχετικῶς μὲ τὰς εὐρείας ἐθνικὰς φιλοδοξίας τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Γαλ-

λία δὲν θὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀπόφασιν χωρὶς προηγουμένην συνεννόησιν μετὰ τῆς Ρωσσίας. Ἀπήντησα ὅτι καίτοι δὲν ἀμφιβάλλω διὰ τὰς προθέσεις τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, φοβοῦμαι μήπως ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βενιζέλου, ἀφυπνίσῃ εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Γαλλίας τὸν φιλελληνισμόν τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς δυσαρέστου λύσεως τοῦ ζητήματος τῆς Καθάλλας» (Σ. Μ. ἐννοεῖ τὴν ὑποστήριξιν τὴν ὁποίαν ἡ Γαλλία ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Γερμανίας, ἔδωσαν εἰς τὰ ἑλληνικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Καθάλλας τὸ 1913. Ἡ Ρωσσία ἤθελε τότε νὰ δοθῆ ἡ Καθάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν).

»Ὁ Ριμπώ μοῦ ἀπήντησεν ὅτι τῶρα ἔχουν ἐδῶ πλήρη συνείδησιν τοῦ διαπραχθέντος τότε λάθους παραχωρήσεως τοῦ λιμένος τούτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δοθεισῶν τῶν δυσαρέστων συνεπειῶν τῆς παραχωρήσεως ταύτης δὲν πρέπει ν' ἀνησυχούμεν ὅτι θὰ ἐπανήρχετο ποτὲ ὁ φιλελληνισμός.

»Ἐκτὸς τοῦ Ριμπώ, πολλοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ δημοσιογράφοι μοῦ ἔδωσαν τὰς αὐτὰς διαβεβαιώσεις. Οὕτω ὁ Ἰούλιος Καμπὼν μοῦ καθόρισεν ὡς ἐξῆς τὰς μελλούσας σχέσεις τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ Βενιζέλου. Τίποτε δὲν θὰ εἶνε ἐπωφελέστερον δι' ἡμᾶς παρὰ νὰ συσσωρεύσωμεν ἀφορμὰς δεξυτήτος σχέσεων, καὶ ψυχρότητος πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διὰ ν' ἀπαλλαγώμεν εἰς τὸ μέλλον πάσης ἠθικῆς ὑποχρεώσεως ἀπέναντι αὐτῆς».

Δὲν εἴμεθα, ἀναγνώσται μας, εἰς τὸ 1920, ὅταν εἶχεν ἐπανελθεῖ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντίνος. Εἴμεθα εἰς τὰ 1917, ὅτε πρόκειται οἱ Γάλλοι μετὰ τῶν Συμμάχων νὰ ἐκδιώξουν τὸν Βασιλέα καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν τὸν Βενιζέλον κυρίαρχον τῆς Ἑλλάδος! Καὶ εἰς αὐτὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὅσα κατηγοροῦν ὅτι ἐφημερόθησαν ἕνεκα τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου!

Ἄλλὰ ἡ Διπλωματικὴ Βίβλος τῆς Ρωσσίας ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων ρωσιστῶν εἰς τὸ 1922. Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχον οἱ μπολσεβίκοι θὰ ἠγνοοῦμεν πάντοτε τὸ προαναφερθὲν τηλεγράφημα τοῦ Ἰσθόλσκυ τοῦ 1917. Ὀλίγας ἡμέρας προτοῦ σταλῆ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο τοῦ Ἰσθόλσκυ συνήρχετο εἰς Ἄγ. Ἰωάννην τῆς Μωριέννης εἰς τὰ γαλλοῖταλικά σύνορα, συνδιάσκεψις τῶν Συμμάχων. Κατὰ ταύτην συνεζητήθη τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν κατώρθωσαν νὰ λάβουν ὀριστικὰς ἀποφάσεις. Κατὰ τηλεγράφημα τοῦ Ἰσθόλσκυ, σταλὲν τὴν 6)19 Ἀπριλίου (1917) εἰς Πετρούπολιν, ὁ κ. Ριμπώ ἔλαβεν ἐκεῖ παρὰ τοῦ Λόυδ Τζῶρτζ καὶ τοῦ Σονίνο μόνον ἐλευθερίαν ἐνεργείας τῆς Γαλλίας μὴ ἀποκλείουσαν τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου». Κατὰ τὸν Ντριῶ («Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» ἔχοντα ὑπ' ὄψιν του τὰ ἀρχεῖα τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν).

«Συμφώνησαν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐξασκήσωσι στενὴν ἐπιτήρησιν ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, καθόσον ἐφοβοῦντο ἰσχυρὰν πίεσιν τοῦ ἔχθρου ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου. Δὲν φαίνεται ὅτι συμφώνησαν ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ Ρωσσία δὲν παρίστατο εἰς τὴν συνδιάσκεψιν. Ἡ Ἀγγλία ἐφοβεῖτο μήπως ἐξωθήσουν τὸν Βασιλέα εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀπελπισίας. Ἦθελεν ἡ Ἀγ-

γλία να δείξουν έμπιστοσύνη εις τόν κ. Ζαΐμην, (έπρόκειτο να σχηματίση Κυβέρνησιν), και άν έφθαναν εις τήν ανάγκην να έκτοπίσουν τόν Βασιλέα, να τó πράξουν με όμαλόν τρόπον».

Η Ίταλία δέν ήννόει να στραφοΰν κατά τής Δυναστείας και δέν συγκατετίθετο εις τήν έκθρόνισιν του Βασιλέως, ειμή εις περιπτώσιν νέων ταραχών εις Αθήνας, αλλά και τότε τó Στέμμα έδει να περιέλθη εις τόν Διάδοχον.

Αποτέλεσμα τής συνδιασκέψεως ταύτης ύπήρξε μόνον ή επίδοσις τήν 7)19 Απριλίου υπό τών πρέσβειων τών Συμμάχων έν Αθήναις διακοινώσεως, διά τής όποίας έξητειτό ή έπάνοδος τών έλέγχων επί τών Ταχυδρομείων, Τηλεγράφων, Αστυνομίας, Σιδηροδρόμων, όδών, λιμένων κτλ. χωρίς άλλως τε να ύπάρξη οΰδεις λόγος διά τοιαΰτα μέτρα. Τó αποτέλεσμα τής διακοινώσεως ταύτης ύπήρξεν ή παραίτησις τής κυβερνήσεως Λάμπρου και ό σχηματισμός τήν 21ην Απριλίου (4 Μαΐου) νέας κυβερνήσεως Ζαΐμη, διά τόν σχηματισμόν τής όποίας ό Βασιλεύς πρό ήμερών είχε συμβουλευθί τόν σέρ Φρ. Έλλιοτ.

«Ηρώτησε τόν Έλλιοτ εάν ή ανάθεσις τής Πρωθυπουργίας εις τόν κ. Ζαΐμην θα έκαλυτέρευε τας μεταξύ Ελλάδος και Αντάντ σχέσεις και εάν τούτο θα έπειθε τας Δυνάμεις ότι ή Ελλάς οΰδεμίαν έχθρότητα τρέφει έναντίον των. Ο Πρέσβυς τής Αγγλίας απήντησεν ότι ή έκλογή του Ζαΐμη θα επέφερε τó αποτέλεσμα τούτου, υπό τόν όρον να έχη ένεργητικούς συνεργάτας εις τά ύπουργεία Έσωτερικών και Στρατιωτικών» (Τηλεγρ. Δεμίδωφ (6)19 Ρωσ. Διπλ. Βίβλος).

Ως είδομεν δέ ήδη, κατά τήν συνδιάσκεψιν τής Μωριέννης ό Λούδ Τζώρτζ ήθέλησε να δοθί πίστις εις τήν κυβέρνησιν Ζαΐμη.

Τó ελληνικόν ζήτημα δέν έλύθη εις Μωριέννην, όχι μόνον δέ τούτο, αλλά και νέον ζήτημα ήγέρθη εκεί, τó άν έπρεπε να διατηρηθί ή έκστρατεία τής Θεσσαλονίκης.

«Ο Ριμπώ με πληροφορεί ότι, σχετικώς με τά ελληνικά ζητήματα απήτησεν όπως άφεθί εις τήν Γαλλίαν έλευθερία ένεργείας όπως άσφαλίση τόν στρατόν τής ανατολής. Προσέθεσεν ότι ό Σαράϊγ θεωρεί άπαραίτητον τήν ένεργειαν κατά τής Θεσσαλίας και τήν κατάληψιν τής Λαρίσης. Ο Λούδ Τζώρτζ εξέφερε παρατηρήσεις επί τούτων, και άπεφασίσθη να γίνη επ' αυτών νέα σύσκεψις μεταξύ αύτου και του Ριμπώ... Ο Ριμπώ μου προσέθεσεν άκόμη ότι ό Λούδ Τζώρτζ επανήλθε μετ' έπιμονής επί τής παλαιότερας ιδέας του, ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, και ότι ή ιδέα αύτη θα συζητηθί εις προσεχί συνδιάσκεψιν».

(Τηλεγρ. Ίσθόλσκυ 11)24 Απριλίου 1917. Ρωσ. Διπλ. Βίβλος 1922).

Ο Σαράϊγ είχε πρό πολλού, από του Φεβρουαρίου έπιμείνει εις τήν κατάληψιν τής Θεσσαλίας. Πρό παντός έπρεπε ν' άφαιρέσουν από τήν Παλαιάν Ελλάδα τά μέσα διατροφής τά όποία θα παρείχεν ή νέα συγκομιδή τής Θεσσαλίας. (Ντριώ «Διπλωματική Ίστορία τής Ελλάδος»).

Κατ' άρχάς απήντησεν εις τόν Σαράϊγ ή κυβέρνησις του ότι τούτο θα ήτο «κατάφωρος κακή πίστις» ρηγνυομένων οΰτω τών αναληφθεισών ύποχρεώσεων έναντι τής έκκενώσεως τής Θεσσαλίας υπό

τών Βασιλικών στρατευμάτων. Άλλά επί κυβερνήσεως Ριμπώ ό κ. Ρωμάνος, διπλωματικός πράκτωρ του κ. Βενιζέλου έν Παρισίοις, έκαμεν, ως είδομεν εις προηγούμενον άρθρον μας, έπίσημον διάβημα πρός κατάληψιν τής Θεσσαλίας, προσθέτων ότι τó μέτρον τούτο θα είχε θεθαίως ως συνέπειαν τήν έξέγερσιν τής Θεσσαλίας και έντός 2-3 μηνών θα έπιπτεν τó Βασιλικόν καθεστώς.

Ηδη, μετά τόν σχηματισμόν τής νέας κυβερνήσεως Ζαΐμη 21 Απριλίου (4 Μαΐου) 1917, ή Αγγλία κατ' άρχάς έδίσταζεν άκόμη περισσότερο να παραδεχθί όριστικώς τας περι έκθρονίσεως του Βασιλέως γαλλικας προτάσεις. Οΰτε εις τήν εισβολήν τής Θεσσαλίας, συμφωνεί κατ' άρχάς. Συνδιάσκεψις γενομένη εις Παρισίοις τήν 22 Απριλίου (5 Μαΐου) μεταξύ Ριμπώ, Λούδ Τζώρτζ και τών συμβούλων των, δέν απέληξεν εις τίποτε όριστικόν επί τών θεμάτων τούτων.

Έβιξαν εκ νέου τó ζήτημα ν' άποσύρουν δυνάμεις των εκ Θεσσαλονίκης. Απεφάσισαν να συζητήσουν πάντα ταΰτα όριστικώς εις συνδιάσκεψιν έν Λονδίνω, όρισθείσαν διά τήν 16)29 Μαΐου. Ο κ. Ριμπώ όμως επέμεινεν όπως τούλάχιστον όρισθί όπως σταλή εις Ελλάδα εις άνώτερος άρμοστής, όστις ν' άποκαταστήσθη εκεί τήν ένότητα τής διπλωματικής ένεργείας. Έπέμεινε δέ έπίσης να είνε οΰτος Γάλλος, άφού και οι διευθύνοντες τήν στρατιωτικήν και ναυτικήν ένεργειαν ήσαν έπίσης Γάλλοι, άνέφερε δέ και τó όνομα του κ. Ζονάρ. Οι Γάλλοι δέν έφεραν αντίρρησιν.

Ταΰτα όμως άπετέλουν διαφοράν ουσιώδη άντιλήψεων μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας, ιδίως διά τó ζήτημα τής συνεχίσεως τής έκστρατείας τής Θεσσαλονίκης και μάλιστα όχι πλέον έντελώς λανθάνουσιν. Άλλως τε και όργανα του γαλλικού Τύπου, ή «Ματέν», και ό Κλεμανσώ εις τόν «Δέσμιον Άνθρωπων» σφοδράς εξέφερον αντίρρησις διά τήν έκστρατείαν ταύτην.

Αφ' έτέρου ή Αγγλία έπωφελουμένη των συμπαθών διαθέσεων τής Κυβερνήσεως Ζαΐμη, έπεχείρησε και συμφιλίωσιν μεταξύ Βενιζέλου και Βασιλέως, τήν όποίαν ό κ. Βενιζέλος απέκρουσε δριμύτατα, χαρακτηρίσας αύτην ως «άνήθικον» και «καταστρεπτικήν διά τήν πατρίδα του». Δέν πρόκειται θεθαίως να τόν επικρίνωμεν, διότι δέν μετέβαλε τήν τελευταίαν στιγμήν τήν πολιτικήν τήν όποίαν από έτών κατηύθυνε έναντίον του Βασιλέως. Αναφέρομεν απλώς ιστορικώς και τήν προσπάθειαν ταύτην.

Η κατευναστική προσπάθεια τής άγγλικής κυβερνήσεως και επί τής γαλλικής, κατεφάνη και εκ των ένεργειών των πρέσβειών των έν Αθήναις, όπερ άνησύχησε τά μέγιστα τόν κ. Βενιζέλον, ως καταδεικνύεται εκ του έπομένου τηλεγραφήματος:

«Αριθμ. 2736 Θεσσαλονίκη τήν 1)14 Μαΐου 19217. Έξοχώτατον Ρωμάνον, Παρισίους. Απολύτως έμπιστευτικόν. Αναφερόμενος εις τó υπ' αριθμ. 1272 ύμέτερον έχω τήν τιμήν να σας πληροφορήσω ότι οι έν Αθήναις όπαδοί μας τά έχουν κάπως χαμένα, διότι ό κ. Γκυγιεμέν συνέστησεν έπιμόνας εις τούς Διευθυντάς των βενιζελικών έφημερίδων, όχι μόνον να παύσουν πάσαν έπίθεσιν κατά τής κυβερνήσεως του Βασιλέως αλλά και να έπιδείξουν συμπάθειαν εις τήν νέαν Κυβέρνησιν (Ζαΐμη) και μάλιστα έμπιστοσύνην και εις τόν Βασι-

λέα. Οι φίλοι μας ζητούν οδηγίας. Σας παρακαλώ να μου γνωρίσετε εάν ή στάσις του κ. Γκυγιεμέν ανταποκρίνεται άπολύτως πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ὁ κ. Γκυγιεμέν ἐπὶ πλέον ἐπέκρινε τὴν ἀντιβασιλικὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἐν τούτοις ΔΕΝ ΥΠΕΡΒΑΙΝΕΙ ΕἰΣ ΒΙΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΑΡΙΣΙΝΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ. Ὁ Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐφάνη περισσότερον ἐπιφυλακτικὸς καὶ πλέον συνεσταλμένος ἀπὸ τὸν Γάλλον συνάδελφόν του, τὸ ὁποῖον ἔσχεν ὡς συνέπειαν νὰ ψυχρᾶνῃ τὸν ζῆλον τῶν φίλων μας καὶ νὰ ἀυξήσῃ τὴν αὐθάδειαν τῶν ἀντιπάλων μας. Ν. Πολίτης».

Ἔσπε ἡ ζέστα καὶ ἡ ψύχρα τοῦ ἐπαναστατικοῦ μένους τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τοῦ κ. Βενιζέλου ἐκανονίζετο ἀπὸ τὸν κ. Γκυγιεμέν! καὶ αὐτὸ ἐλέγετο ἐσωτερικὴ ἐπανάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τῆς τυραννίας τοῦ Βασιλέως!

Εἰς ἓνα πρᾶγμα εἶχεν ὁ κ. Πολίτης δίκαιον. Πῶς ἐζήτησαν οἱ Γάλλοι μετριοπάθειαν τοῦ βενιζελικοῦ τύπου ἐν Ἀθήναις, ἀφοῦ ὁ γαλλικὸς Τύπος ἐν Παρισίοις ὑπερέβαινε καὶ αὐτὸν τὸν βενιζελικὸν εἰς ὕβρεις κατὰ τοῦ Βασιλέως; Καὶ πρᾶγματι εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς, ἐὰν δὲν τὰ διαβάσῃ, τί ἔγραφεν ὁ γαλλικὸς Τύπος κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἐξ ἀντάποκρίσεων ἐξ Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς προηγουμένας ψευδεῖς κατηγορίας ἐπαναλαμβάνομενάς ἐκ νέου, προσετίθεντο καὶ νέαι. Ἀναφέρομεν μερικὰς, π. χ. ὅτι ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη ἦτο νέα παγίς κατὰ τῆς Ἀντάντ στηθεῖσα κατὰ διαταγὴν τοῦ Κάιζερ. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ προσέβαλλε τὰ νῶτα τοῦ Σαράιγ γίνῃ ἡ συκομιδὴ τῆς Θεσσαλίας. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀπέστειλεν εἰς Θεσσαλονικὴν ἀνθρώπου του ὅπως δολοφονήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον. Προσδιώριζον μάλιστα καὶ με τί ποσὰ εἶχον πληρωθῇ. Ὅτι μυστηριώδη σχέδια ἐξυφαίνοντο ἐν Ἀθήναις κατὰ τῶν Συμμάχων. Ὅτι οἱ ἐπίστρατοι ὀργανωμένοι καθ' ὁμάδας θὰ ἀνελάμβανον τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Σαράιγ. Τυχαίᾳ ἢ καὶ ἐντελῶς φανταστικὰ μικροεπεισόδια κατηγγέλλοντο ἐξ Ἀθηνῶν ὡς βέβαιαι ἐνδείξεις τῆς εὐρυτέρας καὶ δολιωτέρας τῶν συνωμοσιῶν. Καὶ ταῦτα πάντα ἐξ ἀνταποκρίσεων ἐξ Ἀθηνῶν.

Εἰς τὴν συναυλίαν ταύτην μετεῖχον καὶ ὠρισμένοι ἀγγλικοὶ ἐφημερίδες. Ἀλλὰ μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως Ζαΐμη ἤρχισε νὰ μετριάξῃται ἡ γλῶσσα τῶν. Π. χ. Ἐνῶ ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἐκαρανοβόλει τὸν κ. Ζαΐμην ὡς τὸν αὐτουργὸν τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Σερβίας καὶ τὸν κατηγορεῖ ὅτι ἐξεδήλου ὑποκριτικῶς ἐπιθυμίαν συμφιλίωσης μετὰ τὴν Ἀντάντ, ὅπως διὰ ταύτης ἐμποδίσῃ τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν νὰ συνταχθῇ μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, οἱ «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου, σχεδὸν συγχρόνως, χωρὶς βεβαίως νὰ δεικνύουν εὐμένειαν καὶ πρὸς τὸν Βασιλέα, «ἐξέφραζον ἀνησυχίας ὅτι οἱ Σύμμαχοι ὑπέτασσαν τὴν ἐπίγουναν πολεμικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν ἐντελῶς δευτερεύουσαν προσπάθειαν λύσεως τοῦ μαλλιουκουβαρίσματος τῶν Ἀθηνῶν».

ἤρχισε νὰ διαφαίνεται καὶ εἰς τὸν Τύπον ἡ ὑπολανθάνουσα διαφορὰ ἀντιλήψεων μεταξὺ ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς κυβερνήσεως.

Ὅπωςδὴποτε ταῦτα πάντα ἀνησυχούν τὸν κ. Βενιζέλον. Ἐν τούτῳ διέφυγε τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἢ λεία τὴν ὁποίαν ἐπεδίωκεν τὸ τόσων

ἐτῶν; Διότι ἂν δὲν συνεφώνουν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως διὰ τῶν λογγῶν των κα' τὸν ἄφηναν μόνον τοῦ νὰ λύσῃ τὰς διαφορὰς του μετὰ τὸν Βασιλέα, ἤξερε πολὺ καλὰ τὸ ἀποτέλεσμα.

Τὴν 8)21 Μαΐου ἐπιστρέφει ἐκ Κρήτης φέρων εἰς Θεσσαλονικὴν τὴν Μεραρχίαν τοῦ Ἀρχιπελάγους. (Σ. Μ. μετὰ ἐννέα μηνῶν ἐπαναστατικὴν ἐπιστράτευσιν). Ἀλλὰ ζητεῖ νὰ ἀποσταλῇ εἰς Θεσσαλίαν (Σ. Μ. ἣτις εἶχεν ἀπογυμνωθῇ ἀπὸ ἑλληνικὸν στρατόν, ἐγκλεισθέντα ὑπὸ τῶν Συμμάχων εἰς Πελοπόννησον!), ἢ τοῦλάχιστον ν' ἀντικαταστήσῃ συμμαχικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα νὰ σταλοῦν εἰς Θεσσαλίαν. Τηλεγραφεῖ δὲ εἰς τὸν κ. Ρωμάνον: «Ἴδῆτε ἄνευ ἀναβολῆς τὸν κ. Παινλεβὲ (ὑπουργὸν Στρατιωτ. Σ.Μ.), δὲν ὑπάρχει καιρὸς διὰ χάσιμο, κινδυνεύει ἡ ἐπιτυχία ὀλοκλήρου τῆς πολιτικῆς μας». (Νηριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Τὴν 12)25 Μαΐου (1917) ἐπανέρχεται.

«Ἡ ἐξέγερσις τῆς Θεσσαλίας, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ ἀναμφιβόλως». (Σ. Μ. ἡ Θεσσαλία καίτοι γυμνὴ στρατευμάτων Βασιλέως, δὲν ἐπανεστάει, ἀλλὰ φυσικὰ ἄμα θὰ εἰσέβαλλον βενιζελικὰ καὶ ἀνταντικὰ στρατεύματα θὰ ἐπανεστάει;) ἀναμφιβόλως». «Θὰ παρασύρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Αἰτωλίαν, τὴν Ἀκαρνανίαν, αἰτίνας θὰ μᾶς δώσουν ἐξαιρετὸς στρατιώτας».

«Δὲν ὑπάρχει φόβος ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ βαδίσῃ πρὸς Θεσσαλίαν. (Σ. Μ. Πῶς; ἀφοῦ οἱ Σύμμαχοι ἐνέκλεισαν τὸν στρατόν του εἰς Πελοπόννησον;) «Εἰς δύο μῆνας ἢ Κυβέρνησις τῆς Ἑθν. Ἀμύνης θὰ εἶνε κυρία ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τρεῖς μῆνας, δώδεκα μεραρχαὶ θὰ εἶνε ἐπὶ ποδὸς πολέμου. Μετὰ ἕξ μῆνας δέκα πέντε μεραρχαὶ, ὅπερ θὰ τροποποιήσῃ ριζικῶς τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια, πρὸς ὠφέλειαν τῆς Ἀντάντ». (Νηριῶ «Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος Τόμ. 5ος).

Θὰ χρειασθοῦν ὄχι ἕξ ἀλλὰ δέκα ὀκτώ μῆνες καὶ ἐπὶ πλέον ἡ κολλοσιαία ἐνίσχυσις τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον καὶ αἱ νίκαι τῶν Συμμάχων ἐν Γαλλίᾳ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1918, διὰ νὰ ἐπέλθῃ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1918 τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου ἀναμενόμενον ὡς ἄνω ἀποτέλεσμα.

Καὶ τώρα ἂς ἐλθωμεν εἰς τὴν Διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου τῆς 16)29 Μαΐου 1917. Ἐκεῖ θὰ κριθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως. Ὅχι ὅμως διὰ λόγους ποῦ θέλει νὰ παραστήσῃ σήμερον ὁ κ. Βενιζέλος ἀλλὰ δι' ἄλλους λόγους, τοὺς ὁποίους θὰ ἐκθέσωμεν αὐριον.

ΑΡΘΡΟΝ 57ΟΝ
(23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΖΟΝΝΑΡ
ΚΑΙ ΑΙ ΡΑΔΙΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΒΕ-
ΝΙΖΕΛΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΚΘΡΟ-
ΝΙΣΙΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.**

Τὴν 16)29 Μαΐου 1917 ἤρχισε τὰς ἐργασίας ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου. Ἐκ μέρους τῶν Γάλλων συμμετέσχον εἰς ταύτην οἱ: Ριμπῶ, Παινλεβέ, ναύαρχος Λακάζ, στρατηγὸς (κατόπιν στρατάρχης) Φὸς καὶ ὁ ὑποδεικνυόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τῶν Συμμάχων ὡς ὑπατος ἀρμοστής αὐτῶν κ. Ζοννάρ. Ρῶσοι καὶ Ἴταλοι δὲν μετέσχον αὐτῆς.

«Ὅλη ἡ συζήτησις περιστράφη περὶ τὸ ἀγωνιῶδες πρόβλημα τῆς Θεσσαλονίκης. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ρουμανίας, ἔπρεπε νὰ προβλέπων κάπου μίαν φοβερὰν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν. Ποῦ; τὴν ἀνέμενον πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην». (Ντριῶ, «Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος» Τόμος 5ος).

Οἱ Ἄγγλοι ἀντιπρόσωποι ἐθεώρουν ὅτι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιστῶσι κατὰ τῆς τοιαύτης ἐπιθέσεως. Ἄφ' ἑτέρου ἀνησυχούν διὰ τὴν Παλαιστίνην καὶ συνεπῶς τὴν Αἴγυπτον. Ἦθελον ἐπομένως νὰ στείλουν ἐκεῖ ὅσον στρατὸν εἶχον εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ Ριμπῶ ἀναφέρει εἰς δημοσίευσίν του τοῦ 1924, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλον. Ἀναμνήσεις τοῦ πολιτικοῦ μου βίου», ὅτι καθ' ὅλον τὸ 1917 ἡ Γαλλία ἠγωνίζετο πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅπως μὴ διαλυθῇ ἢ συμμαχικὴ κατοχὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἄφ' ἑτέρου οἱ Ἴταλοι ἤθελον καὶ αὐτοὶ νὰ ἀποσυρθοῦν ἐκ Μακεδονίας καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὴν Αὐλῶνα καὶ τὴν Ἠπειρον. Οἱ Γάλλοι ἀντιπρόσωποι ἠναγκάσθησαν οὕτω ΝΑ ΠΑΡΑΔΕΧΘΟΥΝ ΟΠΩΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΟΥΝ ΠΑΣΑΝ ΙΔΕΑΝ ΕΥΡΕΙΑΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ καὶ νὰ κρατηθοῦν ἐκεῖ ἐν ἀμυντικῇ θέσει δι' ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρων δυνάμεων. Ἀπέναντι τῆς ὑποχωρήσεώς τῆς ταύτης ἔλαβεν ὡς ἀντιστάθμισμα νὰ μὴ ἀφαιρεθοῦν δυνάμεις ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸ τοῦ προσεχοῦς Ἰουλίου, δηλαδὴ οὐχὶ προτοῦ φανοῦν τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεγάλης ἐπιθέσεώς τὴν ὁποίαν ὁ Κερένσκυ καὶ ὁ Ἄλμπέρ Τομάς προητοίμαζον ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ μετώπου. Ἄλλὰ τότε ἠγέρθη τὸ ζήτημα: Ἄφου ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἰταλία θὰ ἀπέσυρον τὰς δυνάμεις τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης, πῶς θὰ ἔμενον μόνοι ἐκεῖ οἱ Γάλλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἀποσυρθοῦν; Ἐπρεπε μὲ κάτι νὰ ἀντικαταστήσουν τὰς ἀφαιρεθησομένας ἀγγλικὰς καὶ ἰταλικὰς δυνάμεις. Μὲ τί; Μὲ τοὺς Ἕλληνας! Καὶ ἀφου εἶχον πεισθῇ ὅτι δὲν ἐπερίμενάν τι ἄξιον λόγου ἀπὸ τὸν στρατὸν τῆς Ἐθνικῆς Ἀμόνης, ἔπρεπε νὰ πάρουν ἐκεῖ τὸν στρατὸν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

Ἄρα ἔπρεπε νὰ ἀπομακρύνουν τὸν Βασιλέα, ἀφου μόνον ἔτσι, ὡς εἶδομεν, θὰ ἐδέχετο τὴν ἀρχὴν ὁ κ. Βενιζέλος.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου ὁ Ριμπῶ προέτεινε τὴν στρατιωτικὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἴσμου τῆς Κορίνθου. Οἱ Ἄγγλοι ἀντιπρόσωποι ἀντέστησαν ζωηρότατα. Δὲν ἤθελον οὐδεμίαν βίαν. Οὔτε κἂν εἰσβολὴν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἶπον μάλιστα ὅτι προστίμων νὰ ἀγοράσωσι τὴν συγκομιδὴν σίτου τῆς Θεσσαλίας. Ὡς ἐσχάτον ὄριον ἐδέχθησαν νὰ εἶνε τὰ στρατεύματα ἔτοιμα πρὸς ἀπόβασιν εἰς τὸν Ἴσμον τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐκτελέσωσι ταύτην, εἰμὴ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Περὶ κατοχῆς τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἤθελον οὔτε νὰ ἀκούσουν.

Τότε ὁ κ. Ζοννάρ ἔλαθε τὸν λόγον καὶ ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς βίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλὰ ἐπέμειναν καὶ οἱ Ἄγγλοι. Ἐδέησε ὁ Ζοννάρ νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ παραδεχθῇ τὰς ἀγγλικὰς ἀντιλήψεις. Ἄλλὰ ἔμενε καὶ αὐτὸς ἐν ἀμηχανίᾳ ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ριμπῶ, τὴν θὰ ἐγίνετο ἀποκλειομένης τῆς βίας. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἠρνεῖτο νὰ παραιτηθῇ; Ἦ κατὰστασις θὰ κατέληγεν εἰς χρονίαν στασιμότητα.

Ἡ συνδιάσκεψις ἔληξε τὴν 17)30 Μαΐου. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀνεκοίνωσαν τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ἄλλὰ προτοῦ λάθωσι τὰς ἀπαντήσεις τῶν Δυνάμεων τούτων, ὁ Ζοννάρ λαθὼν τὰς ὁδηγίας του παρὰ μόνῃς τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀνεχώρει διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν 19ην Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1917.

Αἱ ὁδηγίαι τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκ μέρους τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως συνομίζονται εἰς τὰ ἑξῆς: Μεταβαίνει εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ὑπατος Ἀρμοστής ἀπεσταλμένος ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Αἰτία τῆς ἀποστολῆς του εἶνε αἱ ἐσωτερικαὶ διενέξεις τῆς Ἑλλάδος, ἢ στάσις τῆς Βασιλικῆς κυβερνήσεως, ἢ ἀνησυχία περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Δικαίωμα τῆς ἀποστολῆς του εἶνε τὸ δικαίωμα τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας ὡς Δυνάμεων προστατίδων τῆς Ἑλλάδος. Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του εἶνε ἡ ἐπιτυχία πλήρους ἐνότητος ἐνεργείας στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς μεταξὺ τῶν Συμμάχων. Συνεπῶς αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἀρχαὶ τῶν Συμμάχων, ὡς καὶ οἱ διπλωματικοὶ αὐτῶν ἀντιπρόσωποι, εἶνε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Τὰ μέτρα ἅτινα ἔδει νὰ λάβῃ εἶνε ἡ κατάληψις τῆς Θεσσαλίας καὶ κατάσχες τῆς συγκομιδῆς τῆς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐνότητος τῆς χώρας χωρὶς νὰ θίξῃ τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Βασιλέα:

«Πρὸς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον προφανῶς παραβιάσαντα, ἰδίᾳ πρωτοβουλία τὸ Σύνταγμα, τοῦ ὁποίου εἴμεθα ἐγγυηταί, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τῷ γνωρίσωμεν ὅτι ἀπώλεσε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Προστατίδων Δυνάμεων, καὶ ὅτι, ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους, αὐταὶ θεωροῦσιν ἑαυτὰς ἀπηλλαγμένας ἀπέναντι του τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἀπορρευουσῶν ἐκ τῶν δικαιωμάτων τῆς προστασίας. Ὁφείλομεν ἐπομένως νὰ ἀπαιτήσωμεν τὴν παραίτησίν του καὶ νὰ ἀναζητήσωμεν τοὺς διαδόχους του μεταξὺ τῶν κληρονόμων του. Ἐὰν ἤθελε δεῖξει διαθέσεις ἀντιστάσεως, θὰ συσφίξωμεν τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ τμή-

ματος της Ελλάδος τὸ ὅποιον θὰ τῷ ἔμενε πιστόν, καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἔπρεπε νὰ καταλάβωμεν τὸν Ἴσθμόν της Κορίνθου, ὅπως ἐμποδισθῆ πάσα στρατιωτικὴ ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπισταθευόντων στρατευμάτων». Οὐδὲν περιπλέον.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ νομικὸν μέρος τῶν δικαιωμάτων τῆς προστασίας των ἐπὶ τῆς Ελλάδος εἶνε ζήτημα λυθὲν πρὸ πολλοῦ, ὑπὸ πλήθους συγγραφέων. Οὐδαμοῦ στηρίζεται. Οὔτε θὰ καταγίνωμεν ἐπὶ τῶν νομικῶν παραλογισμῶν τῶν προστατίδων Δυνάμεων. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον. Εἶνε τὸ περικάλυμμα τῆς ὠμῆς βίας. Ἄλλως τε καὶ διὰ τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν αἱ Δυνάμεις ἐγκατέλειψαν καὶ τὰ φανταστικά αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ελλάδος δικαιώματα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ὠμὴν βίαν, ὡς αὕτη διαγράφεται, περιωρισμένη κατ' ἀπαίτησιν τῆς Ἀγγλίας, ὁ κ. Ζοννάρ κατὰ τὸ ταξιδίον του σκέπτεται (Ρεκουλὺ «ὁ κ. Ζοννάρ ἐν Ἑλλάδι») ὅτι εἶνε ἀμφιβόλου ἐπιτυχίας καὶ ὅτι εἶνε ἀπαραίτητον αὐτοθούλως νὰ τροποποιήσῃ κάπως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολᾶς του.

Ἐν τῷ μεταξῦ, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν του ἐκ Παρισίων, ἔρχονται ραγδαίαι αἱ διαμαρτυρίαι τῆς Ρωσσίας καὶ Ἰταλίας κατὰ τῆς ἀποστολῆς του.

Κατὰ τηλεγράφημα τῆς 19ης Μαΐου (1ης Ἰουνίου) 1917 τοῦ ἐν Ρώμῃ Ρώσου πρέσβευος πρὸς τὴν κυβέρνησιν του:

«Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Σοννίνο τὴν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας συμφωνίαν σχετικῶς μετὰ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. ΜΕΤΑ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν διανομὴν τῆς συγκομιδῆς, ΘΑ ΠΡΟΤΑΘῆ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ΝΑ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΘῆ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἐν περιπτώσει ἀρνήσεώς του, ὁ ἀποκλεισμός θὰ ἐνταθῆ, καὶ ὁ Ἴσθμός της Κορίνθου θὰ καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ὁ Ζοννάρ ΘΑ ΔΙΟΡΙΣΘῆ ἐν Ἀθήναις Ἀρμοστής τῶν προστατίδων Δυνάμεων. Ὁ Σαρράιγ καὶ οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Συμμάχων θὰ τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κ. Ζοννάρ. Ἡ αὕτη ἀνακοίνωσις ἐγένετο εἰς τὸν Σοννίνο καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβευος τῆς Ἀγγλίας, προσθέτοντος ὁμῶς ὅτι εἰς πρίγκηψ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου θὰ διεδέχετο τὸν Κωνσταντῖνον. Ὁ Σοννίνο μου εἶπεν ὅτι ἐδήλωσεν εἰς τοὺς δύο πρέσβεις ὅτι ἡ συμφωνία αὕτη ἦτο ΕΝ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τὰς ληφθεῖσας εἰς Ἄγ. Ἰωάννην τῆς Μωριέννης, ΟΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΕΝΕΤΟ ΔΕΚΤΗ ἢ ἐκθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου παρὰ μόνον ἐν περιπτώσει σφαγῶν ἐν Ἀθήναις. Ἦδη, ὄχι μόνον τοιοῦτο τι δὲν συνέβη, ἀλλὰ καὶ ἡ Κυβερνήσις Λάμπρου, ἐχθρική πρὸς τὴν Ἀντάντ, ἀντικατέστη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Ζαῖμη πολὺ φιλικωτέρας».

Τὴν 22 Μαΐου (4 Ἰουνίου), ὁ Τερεσένκο, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας διαμαρτύρεται εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον:

«Θεωρῶ ὅτι ἡ ἄμεσος ἐφαρμογὴ τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ σχεδίου, σχετικῶς μετὰ ματαβολὴν τοῦ καθεστώτος ἐν Ἑλλάδι, εἶνε τόσο ἀσκοπος ὅσον καὶ ἐπικίνδυνος, διότι ἐπὶ τέλους παρομοία ἐνέργεια ὄχι μόνον δὲν δικαιολογεῖται σήμερον ἀπὸ κανὲν ἐξαιρετικὸν γεγονός, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον δὲν ἀνταποκρίνεται ποσῶς πρὸς τὰ γενικά συμφέροντα τῶν Συμμάχων. (Ρωσ. Διπλ. Βιβλ. Β' τ. 1922).

Εἰς τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα ὁ Τερεσένκο διαμαρτύρεται καὶ κατὰ τῆς

σχεδιαζομένης ἐκκενώσεως τῆς Μακεδονίας καὶ διατηρήσεως τῆς κατοχῆς μόνον τῆς Θεσσαλονίκης ἀμυντικῶς, ὅπερ θὰ εἶχε ὀλέθρια ἀποτελέσματα διὰ τὸ ρωσικὸν μέτωπον.

Τὴν αὐτὴν 22 Μαΐου (4 Ἰουνίου) ὁ ἐν Ρώμῃ πρέσβυς τῆς Γαλλίας πληροφορεῖ τὴν Κυβέρνησιν του περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης δυσαρρεσκείας ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τὰ μέτρα τῆς Γαλλίας ἐν Ἑλλάδι καὶ πρὸ παντὸς διότι ἐνῶ ἡ τύχη μεγάλων κρατῶν ἐπαίζετο εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, καταναλίσκονται δυνάμεις εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου, καὶ ὅτι τοῦτο ἐγένετο ὑπονοίας παρὰ τῇ Ἰταλικῇ κυβερνήσει, ὅτι ἡ Γαλλία ἔχει βλάβει ἐδαφικὰς ἐν Ἑλλάδι. Εἰδοποιεῖ δὲ ὁ κ. Μπαρρέρ τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ὅτι ΕΑΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΕΙΣΧΩΡΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ, ΤΟΤΕ ΙΤΑΛΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΣΥΝΕΚΕΝΤΡΟΥΝΤΟ ΕΙΣ ΝΟΤΙΟΝ ΑΛΒΑΝΙΑΝ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ. Καὶ πράγματι τὴν 24 Μαΐου (6 Ἰουνίου) οἱ Ἰταλοὶ προεκήρυξαν τὸ προτεκτοράτον των ἐν Ἀλβανίᾳ ὡς ἀπάντησιν τοῦ συμβήσομένου ἐν Ἀθήναις.

Εἰς μάτην ἐπενέβησαν ἐν Ρώμῃ οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ὅπως δικαιολογήσωσι τὰς κυβερνήσεις των, ὅτι δὲν ἠγνόησαν τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Σοννίνο διεμαρτύρετο ὅτι τὸν ἀφῆκαν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐνεργειῶν των σχετικῶς μετὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι πλῆγμα κατὰ τῆς μοναρχικῆς ἰδέας ἐν Ἑλλάδι ἠδύνατο νὰ ἐξη ἀντίκτυπον ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ δυσαρρέσκεια τοῦ Σοννίνο ἦτο ζωηροτάτη, τόσο ὥστε ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐτηλεγράφησε τὴν ἐκ τούτου ἀνησυχίαν του. ΗΝΑΓΚΑΣΘΗΣΑΝ ΝΑ ΣΙΓΗΣΩΣΙ ΔΙΑ ΤΟ ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΑΤΟΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΚΑΙ ΒΟΡ. ΗΠΕΙΡΩ. Ἄλλως τε ἡ Ἰταλία μετὰ τὴν προώθησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλίαν, προώθησε καὶ αὕτη τὰ ἰδικά της ἐξ Ἀλβανίας περαιτέρω εἰς Ἠπειρον καὶ τὴν 31 Μαΐου (13 Ἰουνίου) κατέλαβε τὰ Ἰωάννινα. (Νηριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ελλάδος»).

Δὲν ἐπληρώσαμεν εὐθηνὰ οἱ Ἕλληνες τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Ἀθήναις.

Ἐν τῷ μεταξῦ ὁ Ζοννάρ ἐφθανε τὴν 22 Μαΐου (4 Ἰουνίου) εἰς Κέρκυραν, ὅπου τὸν ἀνέμενον διαταγαὶ τῆς Κυβερνήσεώς του νὰ ἐπιπέψῃ τὴν ἐνέργειάν του, συνεννοούμενος ἐν τάχει μετὰ τοῦ Σαρράιγ πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Πειραιῶς ΠΡΟΣ ΤΑΧΥΤΕΡΑΝ ΠΕΡΑΙΩΣΙΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

«Ἄλλως τε ὁ κ. Βενιζέλος ἔστειλε τηλεγραφήματα ἐπὶ τηλεγραφημάτων. Ἐξῶθει εἰς ἐνέργειαν! ταχεῖαν ἐνέργειαν! Ἐλεγεν ὅτι ὁ Σαρράιγ ἦτο ἐν ἀναμονῇ τῆς διαταγῆς νὰ εἰσβάλῃ εἰς Θεσσαλίαν. Ὅτι ἐφοβεῖτο ἐπιθεσιν Βουλγαρο-γερμανικὴν (Σ. Μ. καὶ τὰ ἄρθρα τοῦ «Κήρυκος» ὅτι ἦτο αὕτη ἀπολύτως ἀδύνατος;), ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ τελειώσωμεν μετὰ τὰς Ἀθήνας, αἵτινες ἀναμφιβόλως θὰ ἐπεκαλοῦντο τὴν βοήθειαν τοῦ Κάιζερ (Νηριῶ «Διπλ. Ἱστορ. τῆς Ελλάδος»).

Τὴν 24 Μαΐου (6 Ἰουνίου) ὁ κ. Ζοννάρ ἐφθανε εἰς Σαλαμίνα. Παρήγγειλεν εἰς τὸν κ. Ζαῖμην ὅτι σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του ἦτο ὁ ἔλεγχος τῆς ἀκριβοδικαίας διανομῆς τοῦ σίτου τῆς Θεσσαλίας. Ὁ

Γκυγιεμέν ανεκοίνωσε διά του Τύπου ότι ο ύπατος άρμοστής μετέβαινε εις Θεσσαλονίκην διά μερικά ζητήματα σχετικά με τον στρατόν της Άνατολής και ότι κατά την επιστροφήν ΙΣΩΣ θα έσταμάτα και εις Άθήνας.

Ο σέρ Φρ. Έλλιοτ μετέβη και τον συνήντησεν επί του πλοίου του. «Ο πρέσβυς της Άγγλίας έλαβε διαταγήν να συστήση εις τον Ζοννάρ... να κάμη ώστε ο Σαράιγ να έγκαταλείψη την ιδέαν να θάδιση κατά της Θεσσαλίας. Επί πλέον, όπως σχετικώς με το πρόσωπον του Βασιλέως Κωνσταντίνου, περιορισθή εις την άπομάκρυνσιν του Βασιλέως μέχρι του τέλους των έχθροπραξιών μόνον, κηρυσσομένου ένός των πριγκήπων ως άντιβασιλέως...» (Τηλ. Δεμίδωφ Ρωσ. Διπλωμ. Βίβλος έκδ. 1922).

Επίσης εις Σαλαμίνα έπεσκέφθη τον Ζοννάρ ο κ. Δεμίδωφ, όστις του εξέθεσε την κατάστασιν κατά άποκαλυπτικώτατον τρόπον:

«... του εξέθεσα διά μακρών την άποψίν μου επί τη θάσει του τηλεγραφήματός σας χωρίς να του άποκρύψω ούτε τα παρά των μέν ούτε παρά των δε διαπραχθέντα λάθη, ούτε πρό παντός το έργον των φανατικών πρακτόρων, οίτινες έκ προθέσεως έπλαστογράφουν τά γεγονότα ούτε την καταστρεπτικήν σύγχυσιν των άρμοδιοτήτων των διπλωματών και των στρατιωτικών, ούτε τέλος τους κινδύνους έμφυλίου πολέμου και άναρχίας τους όποιους ήμπορεί να προκαλέση ή έκθρόνισις Βασιλέως τόσοσ δημοφιλούς... Ο κ. Ζοννάρ μου άπήντησεν ότι εις την Συνδιάσκεψιν του Λονδίνου άπέκτησε την πεποίθησιν ότι όχι μόνον έν Γαλλία, αλλά και έν Άγγλία, ή κοινή γνώμη ήτο τόσοσ έρεθισμένη κατά του Βασιλέως της Έλλάδος, ώστε ή διατήρησις του επί του θρόνου καθίστατο λίαν δύσκολος. Άπήντησα ότι εις τάς χώρας ταύτας τά πνεύματα εξηρεθίσθησαν έν μέρει έκ προθέσεως παρά των έδω άντιπροσώπων των, δι' άφηγήσεων ψευδών και καταπληκτικών, παραλόγων ΕΠΙΝΟΟΥΜΕΝΩΝ, ΓΝΩΣΤΟΝ ΔΙΑΤΙ, ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Ο Ζοννάρ μου έδήλωσεν ότι δέν είχεν άκόμη λάθει (!) την ρητήν έντολήν να άπαιτήση την έκθρόνισιν του Βασιλέως (Σ. Μ. την είχεν έν τούτοις εις την τσέπην του), αλλά μόλις την έλάμβανε, θα ήτο ύποχρεωμένος να διατυπώση την άξιωσιν ταύτην προς τον κ. Ζαίμην... Ο Ζοννάρ έλπίζει να έλθη εις έπαφήν με τον κ. Ζαίμην, ΑΝ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΟΤΙ Η ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΔΙΑΠΙΣΤΕΥΤΗΡΙΩΝ ΤΟΝ ΘΕΤΕΙ ΕΙΣ ΛΕΠΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ... Εις τον πρέσβυν της Άγγλίας, όστις του έζήτησε να άρκεσθί εις την διάρκειαν του πολέμου, έμπιστευόμενος εις ένα πρίγκηπα την άντιβασιλείαν, ο κ. Ζοννάρ άπήντησεν ότι θα ένεργήση σύμφωνα με τάς διαταγάς τάς όποιας θα έλάμβανεν έκ Παρισίων».

Κάθε σχόλιον είνε περιττόν!

Την έσπέραν της ιδίας 24 Μαΐου (6 Ίουνίου) ο κ. Ζοννάρ άνεχώρησε διά Θεσσαλονίκην, όπου έφθασε την έπομένην 25 Μαΐου (7 Ίουνίου πρωί. Έκεί έτακτοποίησε μετά του Σαράιγ την όλην των ένεργειαν, ήτις συνίστατο εις τά έξής τρία σημεία:

- 1) Την κατάληψιν της Θεσσαλίας.
- 2) Την κατάληψιν του Ίσθμου της Κορίνθου.

3) Την άπόθασιν παρά τάς Άθήνας.

Η είσοδος εις την Θεσσαλίαν θα ήρχιζε την νύκτα της 28 προς την 29 Μαΐου (νέον ήμερ. 10 προς 11 Ίουνίου). Η κατάληψις του Ίσθμου της Κορίνθου και ή άπόθασις πλησίον των Άθηνών θα ένηργούντο ταυτόχροτως, έπομένως την έσπέραν της 28 Μαΐου (10 Ίουνίου). Έκανονίσθησαν όλαί αι λεπτομέρειαι. Κατόπιν ο κ. Ζοννάρ έπεσκέφθη τον κ. Βενιζέλον και του ανεκοίνωσεν όλας τάς λεπτομερείας της έκστρατείας κατά της Θεσσαλίας, κατά των Άθηνών και κατά του Βασιλέως.

«Ο κ. Βενιζέλος, ΕΥΡΙΣΚΕΙ ΕΞΑΙΡΕΤΑ όλα τά μέτρα τά ληφθέντα από τον κ. Ζοννάρ έκ συμφώνου με τον στρατηγόν Σαράιγ. Είνε πεπεισμένος ότι αι σχεδιαζόμεναι έπιχειρήσεις θα καταστήσωσι ματαίαν πάσαν άπόπειραν άντιστάσεως. (Ρεκουλύ «ο Ζοννάρ έν Έλλάδι».

Κατά την συνάντησιν ταύτην ο κ. Ζοννάρ έκανόνισε μετά του κ. Βενιζέλου και το ποίος θα διεδέχετο τον Βασιλέα και συνεφώνησαν εις τον πρίγκηπα Άλέξανδρον παραμερίσαντες τον Διάδοχον ως άνεπιθύμητον, προς δόξαν και τιμήν του Έλληνικού Συντάγματος, του όποιου αι Δυνάμεις ένεφανίζοντο ως έγγυήτριαι και ο κ. Βενιζέλος ως κήνωρ της μη τηρήσεως αυτού.

ΑΡΘΡΟΝ 58ον

(24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΜΗΧΑΝΟΡΡΑΦΙΑΙ ΔΙΑ ΝΑ ΕΞΟΡΙΣΘΗ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. - Ο ΡΙΜΠΩ ΔΕΝ ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕ ΤΑΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΣΙΑΣ.

Την έπομένην 26 Μαΐου (8 Ίουνίου) ήτοιμάσθησαν όλα και έπεβιθάσθησαν τά στρατεύματα, ο δε Ζοννάρ απέπλευσε μετ' αυτών έκ Θεσσαλονίκης και έφθασεν εις Σαλαμίνα την 27ην Μαΐου (9 Ίουνίου).

Ηδη αι προς την γαλλικήν κυβέρνησιν διαμαρτυρία της Ρωσσίας και Άγγλίας είχον καταστή πολύ έντονώτερα. Την 25ην Μαΐου (7 Ίουνίου) ο ύπουργός των Έξωτερικών της Ρωσσίας έτηλεγράφη εις τους έν Παρισίους και Λονδίνω πρέσβεις του:

«Έπέδωκα σήμερα εις τους πρεσβευτάς της Γαλλίας και της Άγγλίας διακοίνωσιν παρακαλών όπως αναβάλωσι διά στρατιωτικούς λόγους την έκτέλεσιν του σχεδίου των μέχρι της μεταβολής του καθεστώτος έν Έλλάδι. Μεταξύ άλλων έπιχειρημάτων τονίζω την δυσχερή θέσιν εις την όποιαν περιερχόμεθα, όταν αι Κυβερνήσεις Παρισίων και Λονδίνου άποφασίζουσι να έκτελέσουν άμέσως άποφάσεις, των όποιων ήμεις άγνοούμεν άκόμη τάς λεπτομερείας ΚΑΙ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΔΕΝ ΕΠΙΔΟΚΙΜΑΖΕΙ Η ΡΩΣΣΙΑ, ή όποια είνε μία έκ των τριών προστατίδων της Έλλάδος Δυνάμεων. Το γεγονός τουτο

κατὰ τὴν γνώμην μας ΠΑΡΑΒΙΑΖΕΙ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΗ-
ΛΕΙΓΥΗΣ, τὰς ὁποίας ἐν τῷ κοινῷ συμφέροντι ΔΕΟΝ ΝΑ ΤΗΡΩ-
ΣΙΝ ἢ Ρωσσία, ἢ Γαλλία καὶ ἢ Ἄγγλια». (Ρωσ. Διπλ. Βίβλος ἐκδ.
1922).

Σαφεστέρα ἀπειλὴ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ.

Τὴν 26 Μαΐου (8 Ἰουνίου) ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἄγ-
γλίας ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις Ἄγγλον πρέσβυν τὸ ἐξῆς
λίαν ἐπεῖγον τηλεγράφημα:

«Νὰ μεταβῆτε πάραυτα καὶ εἰδοποιήσατε τὸν κ. Ριμπῶ ὅτι κατὰ
πληροφορίας τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις
ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου
διὰ διακοίνωσεν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διδούσης εἰς τὴν
τελευταίαν μίαν μόνον ἡμέρας προθεσμίαν ἀπαντήσεως. Μὰς πληρο-
φοροῦν, προσέτι, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως εἶνε νὰ
ὑποστηρίξῃ τὰς ἀξιώσεις τῆς δι' ἀποβάσεως στρατευμάτων εἰς Πει-
ραιᾶ τὴν νύκτα. Νὰ τονίσῃτε εἰς τὴν Ἐξοχότητά του (κ. Ριμπῶ) ὅτι
ἡ ἀπόφασις τῆς τελευταίας συνδιασκέψεως ἐν Λονδίῳ ἦτο ὅτι ἐάν
ὁ Βασιλεὺς ἤρνεϊτο νὰ παραιτηθῇ ΜΟΝΟΝ ΣΤΕΝΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙ-
ΣΜΟΣ θὰ ἐνηργεῖτο, καὶ μόνον κίνησιν τῶν στρατευμάτων του πρὸς
ἀντιμετώπισιν τῶν Συμμάχων ἐν Θεσσαλίᾳ καθώρισεν ἡ συνδιάσκε-
ψις ὡς προϋπόθεσιν ἀποβάσεως στρατευμάτων τῆς. Ἐπὶ πλέον ἡ συν-
διάσκεψις δὲν συγκατετέθη εἰς ἀπόβασιν στρατευμάτων εἰς Πειραιᾶ
παρὰ μόνον εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Πάντως καὶ πρὸς τοῦτο
ἀναγκαίως προϋπετίθετο ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ἐπεχειρεῖ ἐχ-
θρικὰς κινήσεις ΠΡΟ ΠΑΣΗΣ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ στρατευμάτων μας.
Ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μ. ὀφείλει ἐάν αἰ ὡς ἄνω πληρο-
φορίαι τῆς εἶνε ἀκριβεῖς, ΝΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΗΘΗ ΕΝΤΟΝΩΤΑΤΑ ἐναν-
τίον πάσης τοιαύτης πράξεως, ἣτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ εἰς σοβα-
ρὸν κίνδυνον τὰς παροικίας καὶ τὰς πρεσβείας τῶν Συμμάχων εἰς
Ἀθήνας καὶ διὰ τὴν ὁποίαν πράξιν ΔΕΝ ΕΖΗΤΗΘΗ Η ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ
καὶ ἣτις ἀποτελεῖ ΣΑΦΗ ΠΑΡΕΚΤΡΟΠΗΝ ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τὴν
ληφθεῖσαν κατὰ τὴν ἐν Λονδίῳ συνδιάσκεψιν. Νὰ τονίσῃτε, ἐπίσης,
πρὸς τὸν κ. Ριμπῶ, ὅτι ἐπιέσθημεν πολὺ ἀπὸ τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνη-
σιν νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν ΟΠΩΣ Αἱ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΜΑΣ ΑΝΑΓ-
ΚΑΙ ΘΥΣΙΑΖΩΝΤΑΙ Εἰς ΠΟΛΙΤΙΚΑΣ ΒΛΕΨΕΙΣ καὶ ὅτι δὲν πρέ-
πει νὰ προβῶμεν εἰς οἰανδήποτε ἐσπευσμένην ἐνέργειαν κατὰ τῆς
Ἑλλάδος. Καὶ νὰ προσθέσετε ὅτι διὰ διαφόρους λόγους ἡ Ἰταλία
καὶ ἡ Σερβία ἀντιτάσσουσιν ἀντιγνώμιας κατὰ τοῦ νὰ ἐξαναγκασθῇ
ὁ Βασιλεὺς εἰς παραίτησιν. Αἱ ἀποφάσεις τῆς συνδιασκέψεως τοῦ
Λονδίνου ἐλήφθησαν μὲ ἀποψιν ὅπως τὸ ἑλληνικὸν πρόβλημα λυθῇ
εἰρηνικῶς καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μ. διεσαφηνίσεν
ὅτι μόνον ἐάν καταδειχθῇ ὅτι εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαῖον, τότε μόνον
δὲν θὰ ἀντετίθετο εἰς τὴν ἀπόβασιν εἰς Ἀττικὴν. Ἡ Κυβέρνησις τῆς
Α. Μ. ὡς ἐκ τούτου ΘΑ ΤΕΘΗ Εἰς ΔΥΣΚΟΛΟΝ ΚΑΙ ΣΟΒΑΡΑΝ
ΘΕΣΙΝ, ἐάν ἡ πρόθεσις τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως εἶνε τὸ νὰ παρα-
θιάσῃ τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν. Νὰ καταβάλετε πᾶσαν προσπάθειαν
ὅπως πεισθῇ ὁ κ. Ριμπῶ καὶ παραδεχθῇ τὴν λύσιν τὴν ὁποίαν προέ-
τεινα, εἰς τὸ πρὸς τὸν Σερ Φρ. Ἐλλιοτ τηλεγράφημά μου, διότι θὰ

ἦτο ἐντελῶς ἀρκετὸν διὰ τοὺς σκοποὺς τῶν Συμμάχων ΕΑΝ Ο ΒΑ-
ΣΙΛΕΥΣ ΕΠΕΙΘΕΤΟ ΝΑ ΑΠΟΥΣΙΑΣΗ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΕ-
ΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, ἀφίνων ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν του ὡς Ἀντιβασιλεὺς
καὶ νὰ τονίσῃτε ὅτι ἡ λύσις αὕτη θὰ ἄρῃ τὴν ἀντίρρῃσιν τὴν ὁποίαν
ἤγειρεν ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις ἐναντὶον τῆς χρήσεως θίας μὲ τὸν
κίνδυνον ἀντιθέσεως τῆς Ἰταλίας... καὶ θὰ ἄρῃ ΤΑΣ ΑΝΤΙΡΡΗ-
ΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ καὶ τῆς Κυβερνήσεως
τῆς Α. Μ.» (Μετάφρασις κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κειμένου τῆς
διακοίνωσεως ἀναγραφομένης ἐξ ὀλοκλήρου ἀγγλιστὶ ἐν τῷ συγ-
γράμματι Α. Φραγκούλη: «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις»).

Εἰς τὴν σοβαρωτάτην ταύτην ἀγγλικὴν διακοίνωσιν ἀπήντησεν
ὁ Ριμπῶ ὅτι τὰ προβλεφθέντα μέτρα ἀπολύτως ἀναγκαῖα, θὰ ἠγγυ-
ῶντο καλύτερον τὴν ἀσφάλειαν ὄλων καὶ τὴν τάξιν, παρὰ μία ὑπανα-
χώρησις, τῆς ὁποίας τὴν εὐθύνην ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐδέχετο νὰ ἀνα-
λάβῃ ἡ γαλλικὴ κυβερνήσις. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην νέα διακοίνωσις
τῆς Ἄγγλίας πρὸς τὴν Γαλλίαν.

«Ἐάν ἀφινόμεθα νὰ παρασυρθῶμεν εἰς νέας στρατιωτικὰς περι-
πλοκάς ἐν Ἑλλάδι, εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑποτιμήσωμεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχι-
στον τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως, ἣτις θὰ προκύψῃ. ΗΔΗ Ἡ
ΣΕΡΒΙΑ Εἶνε ΛΙΑΝ ΔΥΣΗΡΕΣΤΗΜΕΝΗ καὶ ὁ ἠθικὸς κλονισμὸς
θὰ ἦτο ἀπείρως μέγας ΕΑΝ ΑΥΤΗ ΕΞΗΡΧΕΤΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ. Ἡ
Ρωσσία διαμαρτύρεται διὰ τὰς ἰταλικὰς ἐνεργείας ἐν Ἀλβανίᾳ. Δὲν
πρόκειται περὶ ὑπαναχωρήσεως, ἀλλὰ ἀπλούστατα περὶ ἐγκαταστά-
σεως μίᾳς φιλικῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις (Σ. Μ. ἀλλ' ὄχι τοῦ κ.
Βενιζέλου) μὲ σύγχρονον ἀποφυγὴν πάσης ἐνδεχομένης ρήξεως».
(Ἡτριῶ. «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Καὶ πράγματι ἡ Σερβία ἦτο λίαν δυσηρεστημένη καὶ ὄχι μόνον
ἐνεκα τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τοῦ Βασιλέως εἰς παραίτησιν, ὡς λέγει ὁ
λόρδος Ρόμπερτ Σέσιλ εἰς τὸ προεκτεθὲν μακρὸν τηλεγράφημά του,
ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ἐν Λονδίῳ ἐγκατάλειψιν τοῦ Μα-
κεδονικοῦ μετώπου.

«Ὁ διάδοχος τῆς Σερβίας (ὁ μετέπειτα Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος
Σ. Μ.) λίαν δυσηρεστημένος ὅτι ἐμελέτησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν
Θεσσαλονικὴν, ἐπομένως ὅτι θὰ ἐγκαταλειφθῇ καὶ πᾶσα ἐνέργεια
πρὸς Βορρᾶν τοῦ Μοναστηρίου, ὑπὲρ τῆς Σερβίας, ΕΔΗΛΩΣΕΝ Εἰς
ΤΗΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙΝ, ΟΤΙ ΤΟΤΕ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΜΕΝΕ ΤΙΠΟΤΕ ΑΛΛΟ
ΠΑΡΑ ΝΑ ΚΑΜΗ ΧΩΡΙΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑΝ,
ἣτις θὰ συνεπέφερον ἀναμφιβόλως, καὶ χωριστὴν εἰρήνην τῆς Ρουμα-
νίας». (Ἡτριῶ, «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Τί ἔκαμεν ὁ Ριμπῶ; Τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὰς ἐπιστολάς πρὸς
φίλον. Ἄναμνήσει τοῦ πολιτικοῦ μου βίου.

«Ἦτο ζήτημα (Σ. Μ. αἱ διαμαρτυρίαι δηλ.) πὸς μὲ ἐξάλιζε
πολύ. Ἀλλὰ εἶχομεν περιπλοκὴν πάρα πολὺ ὥστε νὰ ὑποχωρήσωμεν.
Δὲν ἔπρεπεν ὁ κ. Ζοννάρ, ταρασσόμενος ἀπὸ τὰς διαμαρτυρίας ταύ-
τας, νὰ κάμῃ ὀπισθεν, ἀφοῦ τόσοσιν πολὺ εἶχεν ἐκτεθῇ».

Καὶ δὲν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ζοννάρ οὔτε τὸ κείμενον οὔτε τὴν
ἐννοιαν τοῦ πρώτου ἀγγλικοῦ διαθήματος, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν ἀπάντη-

σίν του (του Ριμπώ) ότι ο Ζοννάρ δεν έχει την πρόθεσιν να παραβῆ τὰ συμφωνηθέντα, καὶ ὅτι θὰ λάβῃ ὅλας τὰς προφιλᾶξεις ὅπως προλάβῃ ταραχὰς ἐν Ἀθήναις, ἐξ ὧν θὰ ὑπέφερον οἱ ὑπῆκοοι τῶν Συμμάχων καὶ αἱ πρεσβεῖαι. Καὶ τὸν συμβουλεύει ὅπως ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗΝ ΣΟΒΑΡΩΝ ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ, μὴ ἀποθιβάσῃ στρατεύματα εἰς Πειραιᾶ καὶ τὸν Ἴσθμὸν εἰμὴ ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, τὴν ὁποῖαν μόνον αὐτὸς (ὁ Ζοννάρ) θὰ κρίνῃ καὶ τὴν ὁποῖαν ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΘΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΟΥΝ εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν.

Περὶ τῆς δευτέρας ὁμως διακοινώσεως τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς δυσαρρεσκείας τῆς Σερβίας οὔτε λέξιν πρὸς τὸν Ζοννάρ.

Ἄλλὰ ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐτηλεγράφησεν ὁ ἴδιος πρὸς τὸν σερ Φρ. Ἐλλιοτ εἰς Ἀθήνας καὶ ὁ τελευταῖος οδοὺς μόλις ὁ Ζοννάρ ἔφθασε τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου) εἰς Σαλαμίνα, τοῦ ἀνακοινῶν τὴν διαμαρτυρίαν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, δηλ. τὸ μακρὸν ἔγγραφο τὸ σταλὲν πρὸς τὸν Ριμπώ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν προηγουμένως ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κειμένου. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ριμπώ ὡς προανεφέραμεν, τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπάντησίν του εἰς αὐτό. ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ ΟΜΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΔΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΝΗΝ ΤΗΣ, ΔΕΝ ΤΟΥ ΤΗΝ ΑΝΕΚΟΙΝΩΣΕΝ Ο ΡΙΜΠΩ. Τὸν ἐνεθάρρυνεν ἄρα γε ἡ ἀγνοία αὐτῆ τὸν Ζοννάρ εἰς τὴν συνέχισιν τῶν μέτρων του; Τὸν ἐνεθάρρυνεν ἢ ἐλευθερία ἐνεργείας τὴν ὁποῖαν τοῦ ἄφηνεν ὁ Ριμπώ; Ἄντι νὰ ἀπαίτησιν τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως, νὰ μὴ ἀρκεσθῆ ἄρα γε μὲ προσωρινὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου; Δὲν θὰ ἦτο μείωσις τοῦ γοήτρου τῆς Γαλλίας ἀπέναντι τῶν Συμμάχων τῆς; καὶ τοῦ ἰδικοῦ του κύρους; Καὶ τί ἀντίκτυπον θὰ εἶχε τοιαύτη λύσις εἰς τοὺς Παρισίους; Ἴσως τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεώς του; Ἐπέρας φαίνεται τὴν 27)28 Μαΐου (9)10 Ἰουνίου) ἀφ' ὅτου ἔφθασεν εἰς Σαλαμίνα μέχρι τῆς πρωίας τῆς ἐπομένης διὰ μέσου πολλῶν δισταγμῶν, τοὺς ὁποίους μόλις διαγράφει ὁ κ. Ρεκουλύ εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔργον του, σελ. 96, 97, 98 καὶ 99. Τέλος, ἀπεφάσισε! «Τὸν ἐπεφόρτισε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Κωνσταντίνου. Θὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολὴν του ΚΑΙ ΑΣ ΓΙΝΗ Ο,ΤΙ ΚΑΙ ΑΝ ΓΙΝΗ. Ἡ ἐπιχειρήσις ἦτο πλέον παρεσκευασμένη. Θὰ ἐκτελεσθῆ εἰς τὰς προθεσμίας πού ὄρισθη». (Ρεκουλύ).

Ἐκάλεσε εἰς τὸ πλοῖον του τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου, τὸν διοικητὴν τοῦ στρατοῦ του. Ἐδωσε τὰς τελευταίας του διαταγὰς. Τὰ ὀπλιταγωγὰ θὰ ἔφθανον τὴν ἑσπέραν τῆς 28 Μαΐου (10 Ἰουνίου). Τὴν ἐπομένην θὰ κατελάμβανον τὸν Ἴσθμὸν. Τὴν μόνην τροποποίησιν πού ἔκαμεν ἦτο νὰ μὴ κάμῃ ἀμέσως τὴν ἀποθιβάσιν εἰς Πειραιᾶ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ τελεσιγράφου. Μικρὰ ὑποχώρησις διὰ τὴν Ἀγγλίαν! Τὸ δὲ τελεσίγραφον δὲν θὰ τὸ ἐπέδιδε τὴν 28ην Μαΐου (10 Ἰουνίου), ἀλλὰ τὴν ἐπομένην πρωΐ, τὴν 29ην Μαΐου! Ἡμέρα ἀποφράς διὰ τὸ ὄνομα Κωνσταντίνος! Σύμπτωσις πού δὲν θὰ τὴν ἐσυλλογίσθη ὁ Ζοννάρ, ἀσφαλῶς!

Ἄλλ' ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο νὰ παραιτηθῆ; Τότε; Νὰ μεταχει-

ρισθῆ τὴν βίαν τῶν ὀπλων; Νὰ βομβαρδίσῃ τὰς Ἀθήνας; Μετὰ τὴν στάσιν τῆς Ἀγγλίας, Ρωσσίας, Ἰταλίας, ἀκόμη καὶ Σερβίας, τὴν ὁποῖαν ἤξευρεν ἐκ τῶν διακοινώσεών των; Ἡ πρώτη κανονία κατὰ τῶν ἀνυπερασπιστῶν Ἀθηνῶν θὰ ἐπέφερε ἀνεμοζάλην εἰς τὰς μεταξὺ τῶν Συμμάχων σχέσεις! Τὸ τόσον περίτεχον διπλωματικὸν τοῦ οἰκοδόμημα θὰ κατέρρεεν!

Ἐστῆριξε τότε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν κ. Ζαΐμην.

Εἶχε πλησίον του ὁ Ζοννάρ, τὸν κ. Ροβέρτον Δαυῖδ, ἀρχαῖον γραμματέα του, ὅταν ἦτο γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἀλγερίας, καὶ κατόπιν βουλευτὴν. Οδοὺς εἶχε παλαιὰς φιλίας καὶ σχέσεις μὲ τὴν οἰκονομειαν Ζαΐμη (Ρεκουλύ). Ἀποστέλλεται ὅθεν εἰς Ἀθήνας καὶ συναντᾶται μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι θὰ τὸν καθυσόχασεν ὡς πρὸς τὰς προθέσεις τοῦ Ζοννάρ. Διότι δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ξεφύγῃ.

«Εἶνε οὐσιῶδες, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, νὰ διατηρήσῃ ὁ κ. Ζαΐμης τὴν ἐξουσίαν. Εἶνε ὁ ἄνθρωπος τῶν συμβιβασμῶν, τῆς ὀνειρευτῆς συμφιλίωσεως. Ἐν περιπτώσει πού ὁ Κωνσταντῖνος θὰ ἐσυλλογιζέτο νὰ ἀντισταθῆ ἢ καὶ νὰ προκαλέσῃ ρῆξιν, ὁ κ. Ζαΐμης θὰ δυνηθῆ νὰ τὸν μεταπεισῃ, νὰ τοῦ καταδείξῃ τὸ ἀνωφελές πάσης ἀντιστάσεως. Καὶ ἀφοῦ παραμερισθῆ ὁ Κωνσταντῖνος, θὰ χρειασθῆ νὰ προετοιμασθῆ ἢ ἐπάνδοδος τοῦ Βενιζέλου νὰ γίνῃ ἢ γέφυρα. Εἰς αὐτὸ ἀκόμη ὁ κ. Ζαΐμης εἶνε εἰς θέσιν νὰ παράσῃ τὰς μεγαλυτέρας ὑπηρεσίας. Ἐὰν ἐκ φόβου τῶν εὐθυνῶν, ἐγκατέλειπε τώρα τὴν ἐξουσίαν ὁ Κωνσταντῖνος δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ μὲ κανένα Ὑπουργεῖον ἐχθρικὸν πρὸς τὴν Ἀντάντ. Μὲ τέτοιον Ὑπουργεῖον καὶ μὲ τέτοιον Μονάρχην αἱ μόναι δυναταὶ σχέσεις, ἐκεῖ πού ἔφθασαν τὰ πράγματα, θὰ ἦσαν οἱ κανονίες, ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΥΠΕΡ ΠΑΝ ΑΛΛΟ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΠΟΦΕΥΧΘΗ. (Ρεκουλύ: «Ὁ Ζοννάρ ἐν Ἑλλάδι» σελ. 102). Διὰ νὰ μὴ τὸν τρομάξῃ, τὸν κ. Ζαΐμην, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐλαβεν ὁ κ. Ζοννάρ τὴν ἀπόφασιν νὰ προβῆ εἰς τὰς συνομιλίας των κατὰ σταθμούς. (Ρεκουλύ). Εἰς τὴν πρώτην συνέντευξιν θὰ τοῦ δώσῃ μόνον τὰς δύο διακοινώσεις τὰς σχετικὰς μὲ τὸν Ἐλεγχον τῆς συγκομιδῆς ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν φυλακίων μας εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου. Τὴν διακοίνωσιν διὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως θὰ τὴν δώσῃ τὴν ἐπαύριον». (Ρεκουλύ).

Εἰς τὴν πρώτην συνέντευξιν θὰ παίξῃ τὸν ρόλον τοῦ φιλέλληρος. Εἰς τὴν δευτέραν θὰ ἀπειλήσῃ νὰ κάμῃ τὴν Ἀθήνα στάχτη.

Εἶδε λοιπὸν ὁ κ. Δαυῖδ τὸν κ. Ζαΐμην. Συνομιλήσῃ μαζύ του. Ὁ κ. Ζαΐμης ἐδέχθη νὰ ὑπάγῃ νὰ ἴδῃ τὸν Ζοννάρ τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας τῆς 27 Μαΐου (9 Ἰουνίου). Διὰ νὰ μὴ τὸν κοπιᾶσουν μὲ μεταθιβάσιν εἰς Σαλαμίνα διὰ θαλάσσης ἀπεφάσισαν νὰ γίνῃ ἢ συνέντευξις εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ καταδρομικοῦ «Βρουίξ».

Ἐπεμείναμεν ἐπίτηδες ἀφηγοῦμενοι λεπτομερῶς τὰ καθ' ὅλην ταύτην τὴν περίοδον καὶ ἐκουράσαμεν τοὺς ἀναγνώστας μας μὲ τὰς ξηρότητας τῶν ἡμερομηνιῶν καὶ τῶν κειμένων τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων, διότι θεωροῦμεν ὅτι εἶνε ἀνάγκη οἱ ἀναγνώσται μας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐλληνικοῦ τούτου δράμα-

τος, να κατανοήσωσι δὲ ταύτας ψυχρῶς καὶ ἀντικειμενικῶς. Διότι μόνον ἔτσι θὰ ἀντιληφθῶσι ποῖα τὰ ἐλατήρια τὰ ὁποῖα ὤθουν μίαν ἐκάστην τῶν Δυνάμεων καὶ ποῖοι οἱ κρύφιοι σκοποὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ἐδρασαν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Καὶ διὰ τὰ προσέχουν νὰ μὴ συνεπαίρωνται ἀπὸ τὰ λιγερά ἢ τὰ παχειὰ λόγια τῶν δημοκόπων, ἀλλὰ νὰ βλέπουν καὶ τί κρύβεται κάτω ἀπὸ αὐτὰ. Καὶ πρὸ παντὸς διὰ νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως ἔγινε διότι οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Ἴταλοι ΗΘΕΛΑΝ ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΟΥΝ ΤΟ ΜΕΤΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, οἱ μὲν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, οἱ δὲ διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἡπειρον. Οἱ δὲ Γάλλοι μὴ θέλοντες νὰ φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ διὰ λόγους ἐσωτερικῆς των πολιτικῆς καὶ διότι οἱ Σέρβοι ἠπειλοῦν, ἂν ἐγκατελείποντο, ΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΝ ΧΩΡΙΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ μείνουν μόνοι τῶν, οἱ Γάλλοι εἶχον ἀνάγκην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ διὰ νὰ κρατήσουν ἔστω καὶ ἀμυντικῶς περιορισμένον μέτωπον. Τὸν ἑλληνικὸν δὲ στρατὸν τοὺς τὸν ὑπέσχετο ὁ κ. Βενιζέλος, ἄνευ ὄρων, ΜΕ ΜΟΝΟΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ ΝΑ ΦΥΓῆ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Καὶ ἐπειδὴ ἀνθίσταντο εἰς τοῦτο ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρωσσία διὰ ἰδίου ἐκάστη λόγους, διὰ νὰ τὰς μπλέξῃ ὁ κ. Βενιζέλος προσέφερε εἰς τὴν μὲν διὰ τοῦ κ. Ἀλεξανδρῆ καὶ Κόμππολα τὸ Βιλαέτιον τῆς Σμύρνης καὶ εἰς τὴν δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐνῶ ἡ Γαλλία ὑπέβλεπε τὴν μὲν, εἰς δὲ τὴν Ρωσσίαν διὰ νὰ τὴν κάμψῃ ὑπέσχετο ὅτι ἐὰν ἔκαμνεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅτι εἶχεν ἐδαφικὰς ὀρέξεις θὰ τοῦ τὰς περιώριζε, καὶ ἂν τὴν ἐστενοχώρει πολὺ θὰ ΤΟΥ ΕΥΡΙΣΚΕΝ ΑΦΟΡΜΑΣ ΔΙΑ ΝΑ ΑΠΑΛΛΑΓῆ ΑΠΟ ΤΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ. Τὰ εἶδατε ὅλα αὐτὰ ἐκτιθέμενα εἰς ἐπίσημα τηλεγραφήματα, τὰ ὁποῖα ἀπεκάλυψαν οἱ Μπολσεβίκοι εἰς τὰ 1922 ὅταν τοὺς εἶχε πιάσει ἡ μανία νὰ μὴ ὑπάρχῃ κρυφὴ διπλωματία. Τώρα ὁμως ἔχουν καὶ αὐτοὶ κρυφήν. Ἔτσι ἐξεθρονίσθη ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ ὄχι διότι παρεβίασε ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΙ ΜΕΝ ΠΡΟΣΤΑΤΙΔΕΣ ΕΙΧΟΝ ΞΕΧΑΣΕΙ ΕΠΙ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΝ, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος τὸ εἶχε καὶ πρὶν καὶ μετὰ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΕΙ, ΔΕΝ ΞΕΥΡΩ ΠΛΕΟΝ ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ. Καὶ ἔτσι ἐνεθρονίσθη εἰς Ἑλλάδα ὁ κ. Βενιζέλος, μεταφερθεὶς ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ ξένου πολεμικοῦ καὶ εἰσελθὼν εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τὴν προστασίαν ξένων στρατευμάτων, ἅτινα εἶχον στρέψει τὰ πυροβόλα των κατὰ τῶν κατοίκων.

Θὰ μοῦ εἰπῆτε: Καὶ τὰ ἐδαφικὰ ἀποκτήματα τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου; Θὰ τὰ ἴδωμεν αὐτὰ τί εἶδους ἦσαν ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς συζητήσεώς μας. Ἀλλὰ ἂν ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ταῦτα ἦσαν πραγματικά καὶ ὄχι φανταστικά, σὰς ἐρωτῶ: Ἐὰν σὰς ἐνεφανίζετο κανεὶς μετὰ τὴν ἀξίωσιν νὰ διαχειρισθῇ τὴν περιουσίαν σας παρουσιάζων ὡς προσόντα του ὅτι ἔπαιξεν εἰς τὸ Μόντε - Κάρλο καὶ ἐκέρδησε, θὰ τοῦ ἐδίδατε τὴν διαχείρισιν; Τὸ ἐρωτῶ αὐτὸ διότι ἐνθυμοῦμαι, χωρὶς νὰ θέλω τὸ 1928 καὶ τὰς συνεισφοράς του, τὸ 1931 καὶ τὸ 1932, τὰ ὁποῖα ἐνεθάρρουναν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὰ 1934 νὰ ἀνοιξῇ τὴν συζήτησιν αὐτὴν διὰ νὰ διδάξῃ τὰ τέκνα μας δηλ. τὰς δέκα τρεῖς νεωτέρας κλάσεις τῶν Ἑλλήνων ψηφοφόρων, ὅπως τὰς

ὀνομάζει, ὅτι ἡμεῖς οἱ πατέρες των, καὶ σεῖς δηλαδή, εἴμεθα προδότες καὶ πουλημένοι, διὰ νὰ ὑφαρπάσῃ οὕτω ἐπικειμένων τότε ἐκλογῶν, τὰς ψήφους των, καὶ νὰ ξαναπάρῃ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας σας.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν τελευταίαν πράξιν τοῦ δράματος τοῦ 1917.

ΑΡΘΡΟΝ 59ον

(28 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο Κ. ΖΟΝΝΑΡ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΥΠΗΡΞΕΝ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ.-ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΕΝΟΣ ΟΙΚΤΡΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ.

Ἐξεθέσωμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας πῶς ὁ κ. Ζοννάρ ἐφθασε τὴν 27ην Μαΐου (9 Ἰουνίου) 1917 εἰς Σαλαμίνα ἐκ Θεσσαλονίκης, ὅπου εἶχε συμφωνήσει μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου τὰ τῆς περαιτέρω ἐνεργείας του, καὶ πῶς μετὰ μίαν συνεννόησιν μετὰ τοῦ κ. Ζαῖμη διὰ τοῦ κ. Δαυΐδ, ὁ κ. Ζαῖμης τὸ ἀπόγευμα τῆς 28ης Μαΐου (10 Ἰουνίου) μετέβη εἰς Πειραιᾶ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Βρουΐξ», ὅπου συνητήθη μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ.

Ἡ θέσις τοῦ κ. Ζοννάρ ἦτο ἀπείρως δυσχερής. Τὶ ἀντιπροσώπευε; Ἀπεσταλμένος τῶν Συμμάχων Δυνάμεων δὲν ἦτο. Εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ὅτι ἡ Ἰταλία ἀντετίθετο εἰς πᾶσαν θιασίαν ἐνέργειαν ἐν Ἑλλάδι καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ἀπεσταλμένος τῶν τριῶν «προστατίδων» Δυνάμεων δὲν ἦτο. Εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα μας ὅτι ἡ Ρωσσία ἀντετίθετο κατηγορηματικῶς εἰς πᾶσαν ἀνάμειξιν εἰς τὰ ἐσωτερικά τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἀγγλία δὲν ἠννοεῖ οὐδεμίαν χρῆσιν βίας οὐδὲ κἂν ἀποβίβασιν εἰς Πειραιᾶ. Ἀπόβασις δὲ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἦτο εἰς περίπτωσιν κινήσεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκλείστων ἑλληνικῶν στρατευμάτων πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ πρὸς βορρᾶν. Ὡς πρὸς τὸν Βασιλέα, ἡ Ἀγγλία ἠννοεῖ νὰ τοῦ γίνῃ πρότασις ἀπομακρύνσεώς του ἐξ Ἑλλάδος (οὐχὶ ἐκθρονίσεως) κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου μόνον, καὶ διορισμὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐνὸς τῶν υἱῶν του ὡς ἀντιβασιλέως. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἠρνεῖτο, τότε θὰ προέβαινον αἱ Δυνάμεις εἰς ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος. Τίποτε περιττόν.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ κ. Ζοννάρ προήρχοντο μόνον ἀπὸ τὸν κ. Ριμπῶ. Ὁταν ἀργότερα ἐτελείωσαν ὅλα, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ κ. Ζοννάρ ἐπετεύχθη, ὁ κ. Ριμπῶ συγχαίρων αὐτὸν θὰ τοῦ τηλεγραφῆσῃ:

«Ἡννοήσατε, ὅτι ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν συνέβαινε, θὰ σὰς ἐκάλυπτον. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀφίσω νὰ ἐννοήσῃ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ὅτι ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς σας ἐκ Παρισίων, ΗΜΗΝ ΣΥΜΦΩΝΟΣ ΜΕΘ' ΥΜΩΝ ΝΑ ΜΗ ΛΑΒΩΜΕΝ ΥΠ' ΟΥΙΝ ΜΑΣ ΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ

ΛΟΝΔΙΝΟΥ. Ἐλάβετε σεις τὴν ἀπόφασιν, ἀφοῦ ἀντελήφθητε τὴν κατὰστασιν, νὰ ἀναλάβητε τὴν εὐθύνην νὰ τροποποιήσητε μόνος σας τὰς δοθείσας εἰς ἡμᾶς ὁδηγίας. Ἡ ἐπιτυχία σας ἐδικαίωσε, καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις σας ὀφείλει εὐχαριστίας, τὰς ὁποίας, ἐλπίζω ὅτι θὰ συνενώσῃ μετὰς ἰδικὰς μας».

Ἄλλ' ἢ Ἀγγλία δὲν τοῦ ἔστειλε εὐχαριστίας καὶ ὅταν, πολὺ ἀργότερα, ὁ κ. Ζοννάρ ἐτελείωσε τὸ ἐν Ἑλλάδι ἔργον του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ὁ δὲ κ. Βενιζέλος κυβερνήτης πλέον τῆς Ἑλλάδος, παρεκάλεσε τὸν κ. Ριμπώ νὰ ἀποστολῇ ἐκ νέου ὁ κ. Ζοννάρ εἰς Ἑλλάδα ὡς ὑπατος ἀρμοστής διὰ νὰ τοῦ ἄρῃ τὰς ἐσωτερικὰς δυσχερείας διὰ τῆς ξένης ἰσχύος, ὁ κ. Ζοννάρ ἠρνήθη, καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας:

«Ἐπανῆλθον ΜΗ ΕΧΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΝΑ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΩ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΤΑΣ ΠΡΟΣΤΑΤΙΔΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, οὔτε ἐναντι τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως οὔτε ἐναντι τῶν πρέσβειων τῶν Συμμάχων ΜΗ ΕΧΩΝ ΟΥΔΕ ΔΙΑΠΙΣΤΕΥΤΗΡΙΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ... Ἐνωθ' ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θέλει νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ ὁ Κλῶς (Σ. Μ. ἀντικαταστάτης τοῦ Ζοννάρ) ἐν Ἑλλάδι. ΑΦ' ΕΤΕΡΟΥ ΟΦΕΙΛΩ ΝΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΩ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΛΑΒΑ ΕΚ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΚ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΛΛΑ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΠΛΗΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΑΤΙΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΩΣ ΜΕ ΑΠΕΔΟΚΙΜΑΖΟΝ».

Ὡστε ὁ κ. Ζοννάρ ὅταν ἔφθασε εἰς Σαλαμίνα δὲν ἀντεπροσώπευε παρὰ μόνον τὴν Γαλλίαν. Ἄλλ' ἐκ τῶν συνθηκῶν μεταξὺ τῶν τριῶν «ἐγγυητριῶν» Δυνάμεων (Σ. Μ. καὶ ὄχι «Προστατίδων» ὅπως ἐσφαλμένως λέγεται) κατὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀργότερα, οὐδεμία ἐξ αὐτῶν εἶχε τὸ δικαίωμα χωριστῆς ἀναμίξεως εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν Ἑλλάδα, παρὰ μόνον ἀπὸ κοινού καὶ αἰ τρεῖς καὶ ἐν πλήρει συμφωνίᾳ μεταξὺ τῶν.

Ὅπως δὲ ἀργότερα ὠμολογήθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων «ἡ συνθήκη τοῦ 1863 συνήφθη μεταξὺ τῶν τριῶν ἐγγυητριῶν Δυνάμεων ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΗΤΟ ΕΠΙΣΗΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΠΡΟ ΠΑΣΗΣ ΠΡΟΣΘΗΚΗΣ Ἡ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΣ» ἀφορώσης τὸν Βασιλικὸν Οἶκον τῆς Ἑλλάδος. Δηλ. κατ' οὐσίαν αἱ ἐγγυητριάς Δυνάμεις ἔδωκαν ἐγγυήσεις ὄχι πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τὸ πολίτευμά του, (ἐξ οὐδεμιᾶς συνθήκης προκύπτει τοῦτο), ἀλλὰ πρὸς τὴν Δανίαν, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Δυναστείας ἣτις ἐπρόκειτο νὰ ἰδρυθῇ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ πάσης ἀναμίξεως κατ' αὐτῆς χωριστὰ τῆς μιάς ἢ ἐτέρας ἐκ τῶν τριῶν Δυνάμεων, ὅπως συνέβη ἐπὶ Ὄθωνος.

Ὅθεν ἐὰν τὴν ἐσπέραν τῆς 28ης Μαΐου (10 Ἰουνίου), οἰσοδῆποτε ἤθελε κυβερνᾶ τότε τὴν Ἑλλάδα, ἐζήτηι παρὰ τοῦ κ. Ζοννάρ πρὸ πάσης διαπραγματεύσεως, τὰ διαπιστευτήριά του (καὶ δὲν εἶχε τοιαῦτα ὁ κ. Ζοννάρ) εἰς δὲ τὸ τηλεσίγραφόν του τῆς ἐπομένης ἀπῆντα διὰ κατηγορηματικῆς ἀρνήσεως, συνοδευομένης ὑπὸ διαμαρτυρίας πρὸς τὰς τρεῖς «ἐγγυητριάς» Δυνάμεις καὶ τὴν Ἰταλίαν, τί θὰ ἔκαμνεν ὁ κ. Ζοννάρ; Θὰ κατελάμβανε τὸν Πειραιᾶ; Ἡ θὰ ἐβομβάρδιζε τὰς Ἀθήνας; Μεθ' ὅσα ἐξεθέσαμεν περὶ τῆς στάσεως τῶν τριῶν ἄλλων,

πλὴν τῆς Γαλλίας, Δυνάμεων, ἦτο τοῦτο ἀδύνατον. Ἡ ἐπιχείρησις θὰ ἀπετύγχανε καὶ τὰ πράγματα θὰ ἐλάμβανον ἀλλοίαν τροπὴν.

Διὰ τοῦτο, ὅπως προείπομεν, ἡ θέσις τοῦ κ. Ζοννάρ ἦτο δυσχερестаτή. Ὅπως διηγεῖται ὁ Ρεκουλύ εἰς τὸ προμηθηθὲν ἔργον του. ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ κ. ΖΟΝΝΑΡ («Ἐφημερίς τῆς Γενεύης» 15 Ἰουλίου 1918), τὴν ὅλην του ἐλπίδα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του ὁ κ. Ζοννάρ ἐξήρτησε ἐκ τῆς στάσεως τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς αὐτὸν συμβιβαστικῶν καὶ συμφιλίωτικῶν διαθέσεων τοῦ κ. Ζαΐμη. Ὑπελόγιζε, κατὰ τὸν Ρεκουλύ, ἐπὶ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ διὰ νὰ πείσῃ καὶ ἀποτρέψῃ τὸν Βασιλέα ἀπὸ πάσης ἀντιστάσεως. Καὶ ἐπὶ πλέον τοῦ ἐχρειάζετο ὁ κ. Ζαΐμης, ὅπως, κατὰ τὸν Ρεκουλύ πάντοτε, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως χρησιμεύσῃ ὡς γέφυρα διὰ τὴν μεταβίβασιν τῆς ἐξουσίας εἰς τὸν κ. Βενιζέλον (Ρεκουλύ «ὁ κ. Ζοννάρ ἐν Ἑλλάδι» σελ. 101, 102, 103) Καὶ διὰ τοῦτο εἶχε συμφωνήσει ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ κ. Ζοννάρ μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, παραμείνῃ ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν ἐξουσίαν, οὐχὶ ἐπὶ θραχῶ, ὅπως συνέβη, ἀλλὰ ἐπὶ μακρόν. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ κ. Ζοννάρ ἐθεώρει ἀναγκαῖον νὰ μὴ τοῦ ξεφύγῃ ὁ κ. Ζαΐμης καὶ παραιτηθῇ. Διότι τότε διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἐπιχείρησις θὰ ἔπρεπε νὰ καταφύγουν εἰς κανονίεας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔπρεπε νὰ ἀποφύγουν (Ρεκουλύ προμηθηθὲν ἔργον). Καὶ ἡμεῖς προσθέτομεν: πρᾶγμα ἀπολύτως ἀδύνατον. Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ κ. Ζοννάρ νὰ μὴ τρομάξῃ τὸν κ. Ζαΐμη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς (Ρεκουλύ). Ἡ πρώτη λοιπὸν συνάντησις ἔπρεπε νὰ εἴνε φιλικωτάτη. Κατ' αὐτὴν ὁ κ. Ζοννάρ θὰ ἤρχετο εἰς μίαν πρώτην ἐπαφὴν μετὰ τὸν κ. Ζαΐμην, θὰ τὸν ἐγνώριζε καλύτερα καὶ προσωπικῶς, θὰ τὸν ἐπηρέαζε μετὰ χαεῖρά λόγια, θὰ τὸν «ξεγελοῦσε», ὅπως λέγομεν εἰς τὸν τόπον μας. Καὶ τὴν ἐπομένην θὰ τοῦ παρουσίαζε τὴν «βόμβαν».

Οὕτω ἔλαθε χώραν ἡ πρώτη συνάντησις τοῦ κ. Ζοννάρ μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη τὸ ἀπόγευμα τῆς 28ης Μαΐου (10 Ἰουνίου) ἐπὶ τοῦ «Βρουτζ» εἰς Πειραιᾶ.

Κατ' αὐτὴν ὁ κ. Ζοννάρ τοῦ ἐνεχείρισε δύο διακοινώσεις. Διὰ τῆς πρώτης τοῦ ἀνήγγειλε ὅτι «αἱ προστατίδες Δυνάμεις πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀσφαλείας τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν συγκοινωνιῶν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἀπεφάσισαν νὰ ἐνισχύσουν προσωρινῶς τὰ φυλακεία των εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου». Διὰ τῆς δευτέρας ἀνακοινώσεως τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι «αἱ προστατίδες Δυνάμεις πρὸς ἐξασφάλισιν δικαίας κατανομῆς τῆς συγκομιδῆς τῆς Θεσσαλίας μεταξὺ τῶν πληθυσμῶν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξασκήσωσιν πρὸς τοῦτο ἔλεγχον, νὰ ἀγοράσωσι τὴν συγκομιδὴν ὑπὸ ὄρους εὐνοϊκούς διὰ τοὺς παραγωγούς, καὶ νὰ τὴν θέσωσι κατόπιν εἰς τὴν διάθεσιν ὄλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀνευ ἐξαιρέσεως οὔτε διακρίσεως». Τίποτε ἄλλο.

Ὁ κ. Ζοννάρ κατόπιν μετὰ ΤΟΝ ΤΟΝΟΝ ΤΗΣ ΕΥΘΥΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑΣ, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεται ὅταν ὀμίλῃ, ἐκθέτει εἰς τὸν κ. Ζαΐμην τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν προστατίδων Δυνάμεων. «Αὐταὶ δὲν ζητοῦν, τοῦ εἶπε, παρὰ νὰ ἀποκαταστήσουν

τήν ενότητα της Ἑλλάδος, νὰ αὐξήσουν τὴν εὐδαιμονίαν της καὶ τὸ μεγαλείον της. Ἐὰν ἡ παρούσα κρίσις ἤμπορέσῃ νὰ λυθῇ εὐλκρινῶς ὁ ἀποκλεισμός θὰ ἀρθῇ ἀμέσως, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ περιουσία ὄλων τῶν Ἑλλήνων, **ΑΝΕΥ ΚΟΜΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ**, θὰ εἶνε σεβασταί». Ἡ συνομιλία συνεχίσθη μετὰ πολλῆς ἐγκαρδιότητος ἀμφωτέρωθεν. Ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ἔφερεν οὐδεμίαν παρατήρησιν εἰς τὰς διακοινώσεις αἰτίνας τοῦ ἐνεχειρίσθησαν. **ΜΑΛΙΣΤΑ ΕΦΑΝΗ ΚΑΠΩΣ ΑΠΟΡΩΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΖΗΤΗΣΑΝ ΤΙΠΟΤΕ ΑΛΛΟ.** Ὁ κ. Ζοννάρ τοῦ λέγει ὅτι περιμένει ἐντὸς τῆς νυκτὸς νέας ὁδηγίας. Νέα συνέντευξις ὠρίσθη διὰ τὴν ἐπομένην ἐπὶ τοῦ «Βρουίξ» τὴν ἐνάτην καὶ ἡμίσειαν τῆς πρωΐας». (Ρεκουλὺ σελ. 103, 104).

Ἐπέστρεψε τότε ὁ κ. Ζαΐμης εἰς Ἀθήνας καὶ ὠμίλησε πρὸς τὸν Βασιλέα καθουχαστικῶς. Δὲν φαίνεται ἐξ οὐδεμιᾶς πηγῆς ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης ἢ ὁ Βασιλεὺς εἶχον εἰδησίην τινα περὶ τῶν τεκταινομένων, οὔτε περὶ τῶν μεταξὺ τῶν «Προστατίδων» διαφωνιῶν. Πρέσβεις εἰς τὸ ἔξωτερικὸν δὲν εἶχε πλέον ἢ Ἑλλάς. Οἱ ἐν Λονδίῳ καὶ Παρισίοις εἶχον ἤδη μεταπηδήσει ἀπὸ τοῦ Βασιλέως, ὅστις τοὺς εἶχε διορίσει, πρὸς τὸν κ. Βενιζέλου. Νέους πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος ἢ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία δὲν ἐδέχοντο. Τὶ ἔκαμναν οἱ ἐν Ρώμῃ καὶ Πετρούπολει πρέσβεις μας ἀγνοοῦμεν. Πάντως εἰδήσεις ἐξ αὐτῶν δὲν ἔφθανον. Ἄλλως τε καὶ αἱ τηλεγραφικαὶ συγκοινωνίαι τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸν ἔξω κόσμον ἦσαν διακεκομμέναι. Ὁ ἀποκλεισμός ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἦτο στενῶτατος. Οἱ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς Ἀντὰντ εἶχον ἀρκετὴν γνῶσιν τῶν μεταξὺ τῶν κυβερνήσεών των διαφωνιῶν, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπισήμου πληροφορίας ὅτι εἰδοποίησαν περὶ τούτων τὸν κ. Ζαΐμην. Ἐκ μιᾶς περικοπῆς τῆς ἀνωτέρω ἀφηγήσεως τοῦ Ρεκουλὺ τὴν ὁποίαν ὑπεσημειώσαμεν, φαίνεται ὅτι κάτι ἀνέμενεν ὁ κ. Ζαΐμης, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον.

Αἰσθάνομαι ἐνταῦθα τὸ ἐπιτακτικὸν καθήκον, γράφων ἱστορίαν καὶ μὴ δικαιούμενος νὰ ὑποκρύψω τίποτε, νὰ ἀφηγηθῶ ἐπέμβασιν ἰδικήν μου, ἥτις, ἂν ἠκολουθεῖτο, θὰ ἥλλαζεν ἐκ θάθρων τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἥτις πάντως εἶνε λίαν χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε κατάστασιν. Οἱ ἀναγνώσται μου γνωρίζουν ὅτι καθ' ἑλπὴν τὴν σειρὰν τῶν ἀρθρῶν μου ἐστηρίχθη μόνον ἐπὶ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἢ διηγήσεων αὐθεντικῶν ξένων συγγραφέων, ἐπιμελῶς δὲ ἀπέφυγον νὰ παρεμβάλω ἀναμνήσεις ἰδικὰς μου προσωπικάς, ἢ συνομιλίας μου, ἢ ἀνακοινώσεις γενομένας εἰς ἐμὲ παρὰ ἐπισήμων προσώπων. Ἐπιφυλάσσω ταῦτα νὰ τὰ καταστήσω γνωστὰ εἰς ἀπώτερον μέλλον, ὅταν δὲν θὰ πρόκειται νὰ ἐμφανισθῶ πρὸ τῆς ἱστορίας ὡς ἀντίδικος, ὅπως σήμερον, ἀλλ' ὡς μάρτυς, ὁπότε καὶ θὰ ἔχω καθήκον νὰ καταθέσω ὡς τοιοῦτος ὄχι ὅτι προκύπτει ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων ἀλλ' ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐκ προσωπικῆς ἀντιλήψεως γνωρίζω. Τονίζω ὅμως ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὅποια προσωπικῶς γνωρίζω δὲν ἔρχονται εἰς καμμίαν ἀντίφασιν μὲ ὅσα ἐξέθεσα εἰς τὰ ἀρθρα μου, θὰ διαφωτίζουν ὅμως κάποτε μὲ παράδοξον φῶς τὴν ἱστορίαν τῶν συμβάντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ θὰ καταστήσουν ἐναργεστέραν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ ὡς πρὸς τὰ πράγματα.

Ἐξαίρεσιν μοναδικὴν εἰς τὸν κανόνα ποὺ ἔθεσα διὰ τὴν ἀρθρο-

γραφίαν μου ταύτην, κάμνω μόνον σήμερον καὶ οἱ ἀναγνώσται μου θὰ ἴδωσι διατί.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς 28ης Μαΐου 1917, ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν εὐρίσκετο ἐν μεγάλῃ ταραχῇ. Ἡ διέλευσις τοῦ κ. Ζοννάρ ἐκ Σαλαμίνος διὰ Θεσσαλονίκην πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἡ ταχεία αὐτοῦ ἐπάνοδος, ἡ τηρουμένη μυστικότης, αἱ κινήσεις ξένων πολεμικῶν καὶ ὀπλιταγωγῶν, ὁ ἀποκλεισμός καὶ ἡ ἀπομόνωσις τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἐπίλοιπον κόσμον, αἱ διασταυρούμεναι φῆμαι, ἠύξησαν τὴν νευρικότητα τῶν Ἀθηνῶν εἰς ὑψιστον βαθμὸν. Μὴ λησιμονῶμεν ὅτι τότε οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν καθὼς καὶ τοῦ Πειραιῶς, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, καὶ δὲν ὁμιλῶ περὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἦσαν ἀπολύτως πιστοὶ εἰς τὸν Βασιλέα. Ἐπομένως αἱ φῆμαι περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐγένων συγκινήσιν μεγίστην, δυναμένην νὰ ἔχη ἀνυπολόγιστα ἀποτελέσματα.

Ἐγὼ προσωπικῶς, ἀπὸ πολλῶν μηνῶν, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ προηγουμένου ἔτους, δὲν εἶχον πλέον οὐδεμίαν θέσιν ἐν τῷ στρατῷ, οὔτε εἰς τὴν πολιτικὴν εἶχον θέσιν τινα. Ἐπὶ πλέον καὶ ἡ δευτέρα κυβέρνησις Ζαΐμη καὶ ἡ κυβέρνησις Καλογεροπούλου καὶ ἡ κυβέρνησις Λάμπρου καὶ ἡ τρίτη κυβέρνησις Ζαΐμη ἀπέφυγον ἐπιμελῶς οἰανδήποτε ἐπαφὴν μετ' ἐμοῦ, ἕνα μὴ παρεξηγῶνται ἀπὸ τοὺς διαφόρους πράκτορας καὶ κατασκόπους ἐν Ἀθήναις ὅτι δέχονται οἰονδήποτε ἐπηρεασμὸν ἀπὸ ἐμέ. Εἰς διαφόρους ἐπισήμους συσκέψεις γενομένης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὐδέποτε ἐκλήθημ. Δὲν εἶχον ἄλλως τε καὶ ἐπίσημόν τινα θέσιν, καὶ συνεπῶς δικαίωμα. Καὶ εἰς πολλὰ πρόσωπα τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ τυχαία ἀκόμη ἐμφάνισίς μου ἠσθανόμην ὅτι ἐπροξένει ὄχι εὐχάριστον συναίσθημα. Ἦμιον ἐν μιᾷ λέξει ἀνεπιθύμητος.

Μὲ τοῦτο ὅμως δὲν ἔπαυσα ποτὲ οὔτε μίαν στιγμὴν νὰ ἐνδιαφέρωμαι ζωηρότατα καὶ διὰ τὴν τύχην τῆς πατρίδος μου καὶ διὰ τὴν τύχην τοῦ Βασιλέως, τοῦ ὁποίου συνησθάνομην βαθέως καὶ τὴν δυσχερῆ θέσιν καὶ τὴν ἄδικον κατ' αὐτοῦ καταφορὰν τῶν Συμμάχων καὶ τὴν συστηματικὴν ὑπονόμευσίν του ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου.

Τὴν ὥραν λοιπὸν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κ. Ζαΐμης μετέβαινεν, ὅπως συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ, αἱ δὲ Ἀθηναὶ εὐρίσκοντο ἐν μεγίστῃ ἀνησυχίᾳ καὶ συγκινήσει μετέβην εἰς τὰ ἀνάκτορα ὅπου εὐρίσκοντο διάφοροὶ ἀξιωματοῦχοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ, ἀναμένοντες. Ἐγνώριζον μόνον ὅτι ἦτο γνωστὸν εἰς τὸν πολὺν κόσμον περὶ τῶν διατρεχόντων. Φυσικὰ ἀόριστα καὶ ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένα. Διησθάνθη ὅμως ἀμέσως ἐντατικώτατα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐκδιώξεως τοῦ Βασιλέως καὶ παραδόσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κ. Βενιζέλου. Δὲν ἀνεκοίνωσα εἰς οὐδένα τὴν σκέψιν μου, ἐγνώριζα ὅτι μὲ θέωρουν ὑπερβολικόν. Ἐβλεπα ὅμως παντοῦ παθητικότητα καὶ οὐδεμίαν ἐνεργειαν. Τότε ἐξελεθὼν ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου τοῦ γραφείου ἐνεφανίσθη μεταξὺ μας ὁ Βασιλεὺς καὶ συνομιλήσῃ μετ' ἐμοῦ διαφόρους ἐκ τῶν παρόντων. Ἐπροχώρησα πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ χορηγήσῃ λεπτῶν τινων ἰδιαιτέρων ἀκρόασιν. Μὲ ἐπῆρε κατὰ μέρος καὶ μὲ ἠκροάσθη μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν προσοχῆς.

Τοῦ ἐξέθεσα τότε καὶ τοῦ ἐπρότεινα ἐν συνόψει τὰ ἐξῆς:

ΑΡΘΡΟΝ 60ον
(29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

**ΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΤΗΣ
ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.- ΜΙΑ ΑΠΟΡ-
ΡΙΦΘΕΙΣΑ ΤΟΤΕ ΠΡΟΤΑΣΙΣ.**

Εἶπον τότε εἰς τὸν Βασιλέα ὅτι κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν μου πεποίθησιν ἡ ἀποστολὴ τοῦ κ. Ζωνάρ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκθρόνισίν του. "Ὅτι κι' ἂν αὐτὸ δὲν συνέβαινε, πάλιν ἡ θέσις του (τοῦ Βασιλέως) παραμένοντος εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν γυμνὴν στρατοῦ (ὄλος ὁ στρατὸς ἦτο εἰς Πελοπόννησον) ἐκτεθειμένην εἰς πᾶσαν ἀπὸ βορρᾶ στρατιωτικὴν ἀπειλήν, πόλιν σχεδὸν παραθαλασσίαν καὶ διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν πυροβόλων τῶν στόλων, ἦτο ἐξόχως μειονεκτικὴ. "Ὅτι ἦτο κατ' οὐσίαν αἰχμάλωτος καὶ ὡς τοιοῦτος θὰ διεπραγματεύετο ἐκάστοτε. "Ὅτι τῶρα μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ κ. Ζωνάρ ἡ θέσις του ἐπεδεινώθη εἰς ὑπατον βαθμόν. "Ὅτι αἱ ἐκ τούτου ζημίαι ἐπέπιπτον ὄχι μόνον ἐπ' αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. "Ὅτι ἡ μετάβασίς του εἰς Θήβας ἀπεκλείετο, ὄχι μόνον ἐνεκα ἐλλείψεως ἀμύνης ἀπὸ βορρᾶ, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ κίνησίς του πρὸς τὰ ἐκεῖ θὰ ἐγέννα δεινὰς παρεξηγήσεις ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων καὶ θὰ ἐνίσχυε τὰς συκοφαντίας τῶν ἐχθρῶν του, ὅτι δῆθεν ἐπεβουλεύετο τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ τοῦ Σαράϊγ. Ἐπομένως ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον καὶ δὴ εἰς Τρίπολιν, ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ του, καὶ λαοῦ ἀπολύτως πιστοῦ. "Ὅτι οὕτω θὰ ἦτο μακρὰν πάσης ἀμέσου ἀπειλῆς ἢ καὶ πιέσεως, διότι ἐθεώρουν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ οἱ Σύμμαχοι παραβιάζοντες πάντα κανόνα τοῦ δικαίου καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀνοίγοντες νέον πολεμικὸν μέτωπον, ἀκριβῶς εἰς τὰ νῶτα τοῦ Σαράϊγ. "Ὅτι οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ διαπραγματευθῇ ἐλευθέρως μετὰ τῶν Συμμάχων ἀκόμη καὶ τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς οὐδετερότητος ὑπὲρ αὐτῶν, θέτων τοὺς ὅρους του. "Ὅτι ἐὰν ἐξηκολούθη ὁ ἄλλως τε ὑφιστάμενος καὶ τῆς Πελοποννήσου ἀποκλεισμός, ἡ νέα ἐσοδεῖα παρεῖχε τὰ μέσα συντηρήσεως ἐπὶ ἀρκετοῦς μῆνας ἀκόμη, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀκριβῶς τότε θὰ ἔσπευδον οἱ Σύμμαχοι νὰ συμβιβασθῶσι μετ' αὐτοῦ. Καὶ τέλος, ὅτι ἐὰν ἀπεφάσιζε τὴν ἀναχώρησιν ταύτην ὁ Βασιλεὺς, ἔδει νὰ τὴν ἐκτελέσῃ ἀμέσως ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναβολῆς, νὰ ἀναχωρήσῃ δὲ παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ μόνον δύο-τρία πιστὰ πρόσωπα, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ οὐδένα, καὶ ἀφίνων εἰς Ἀθήνας καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του. "Ὅτι ἐὰν ἀνεχώρει ἀμέσως δι' αὐτοκινήτου θὰ ἦτο πρὸ τοῦ μεσονυκτίου εἰς Κόρινθον. Κατ' ἀσφαλείς μου δὲ πληροφορίας, ἡ ὁδὸς ἦτο ἀπολύτως ἐλευθέρη, καθὼς ἄλλως τε ἦτο ἐλευθέρη καὶ ἡ πρὸς τὰ ἐκεῖ μετάβασις διὰ Λουτρακίου. "Ὅτι ἀναβολὴ δὲν ἐπετρέπετο διότι ὑπελόγιζον ὅτι περὶ τὸ μεσονύκτιον θὰ ἠδύ-

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

νατο νὰ φθάσῃ παρὰ τὸ Καλαμάκιον τὰ συμμαχικὰ ὀπλιταγωγὰ, καὶ ναὶ μὲν δὲν ἦτο πιθανὸν ὅτι θὰ ἀπεβίβαζον στρατεύματα τὴν νύκτα (πράγματι ἀπεβιβάσθησαν τὴν ἐπομένην ἑσπέρην) ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ εἶνε κανεὶς ἀσφαλῆς περὶ τούτου. Διὰ τὰ περαιτέρω μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς Τρίπολιν θὰ ὠδηγεῖτο ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἦτο περίπου 7η ἑσπερινή. Ὁ Βασιλεὺς συνεζήτησε μαζί μου ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν μέχρι οὗ ἐφθασεν ὁ κ. Ζαΐμης ἐκ τῆς μετὰ τοῦ κ. Ζωνάρ συνεντεύξεώς του.

Ἀπεσῦρθη τότε εἰς τὸ ἰδιαίτερον γραφεῖον του μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ ἔμειναν συσκεπτόμενοι ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν. Ἄγνοῶ τελείως, οὔτε ἔμαθον ποτέ, ἂν τοῦ ἔκαμε λόγον περὶ τῆς προτάσεώς μου. Φαίνεται ὅτι δὲν τοῦ ἔκαμε. Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν τῶν συνοδῶν τοῦ κ. Ζαΐμη μεθ' ἡμῶν τῶν ἄλλων, ἠννόησα ὅτι ἡ ἐντύπωσις τοῦ κ. Ζαΐμη ἐκ τῆς συνεντεύξεώς του μετὰ τοῦ κ. Ζωνάρ ἦτο μᾶλλον καθησυχαστικὴ, καὶ ὅτι ἐφαντάζοντο ὅτι ὁ κίνδυνος ἀπεμακρύνετο πλέον.

Τοῦτο ἀκριβῶς μὲ ἐνίσχυσε περισσότερο εἰς τὴν ἰδέαν μου. Καὶ ἀνέμεινα. "Ὅταν περατώσας τὴν συνομιλίαν του ὁ κ. Ζαΐμης ἀνεχώρησεν, ἐξῆλθε καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐκ τοῦ γραφείου του, μὲ ὕφος πολὺ ἡσυχώτερον, καὶ ἀφοῦ μᾶς ἐχαίρετῃσεν ἀπεσῦρθη νὰ ἀναπαυθῇ. Δὲν μοῦ ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν. ἠννόησα ὅτι ἡ πρότασίς μου δὲν ἐγένετο δεκτὴ.

Διησθάνθη τότε σαφῶς ὅτι ἡ τύχη τοῦ Βασιλέως εἶχε πλέον ἐπισφραγισθῇ. Τὴν ἐπομένην, ὅταν πλέον ὁ κ. Ζωνάρ ἀπεκόλυψε τὰς πραγματικὰς του ἀξιώσεις καὶ ὁ Βασιλεὺς ὑπέκυψε καὶ τὰ πάντα εἶχον τελειώσει πλέον, μὲ ἐπλησίασε καὶ μὲ ἠρώτησε, ἂν ἀνεχωροῦμεν τὴν ὥραν ποῦ τοῦ τὸ ἐπρότεινα τὴν προταιρέαν, θὰ εἶχομεν προφθάσει νὰ διέλθωμεν εἰς Κόρινθον. Τοῦ ἀπήντησα, λυπούμενος, ὅτι θὰ ἔχομεν προφθάσει ἀσφαλῶς, διότι πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἦτο ἀδύνατον νὰ εἶχε καταληφθῇ ὁ Ἰσθμὸς ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Πράγματι δὲ κατελήφθη τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Μαΐου. Ἦτο πλέον ἀργά.

Βεβαίως ἡ πρότασίς μου αὕτη ἐξεταζομένη σήμερον μὲ τὴν γνώσιν ποῦ ἔχομεν σήμερον καὶ τῆς τότε θέσεως τοῦ Ζωνάρ καὶ τῶν διαφωνιῶν τῶν Συμμάχων μεταξύ των καὶ τῶν διαμαρτυριῶν των πρὸς τὴν Γαλλίαν, τὰ ὅποια ὄλα προεξεθέσαμεν, δὲν παρουσιάζουν τίποτε τὸ ἐπικίνδυνον. Θὰ ἠπόρει μάλιστα κανεὶς πῶς δὲν ἐγένετο. Ἀλλὰ τότε δὲν ἐγνωρίζομεν τίποτε ἀπὸ αὐτά. Τοῦλάχιστον ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐγνώριζε. Φυσικὰ δὲ ἐγὼ ἀκόμη ὀλιγώτερον. Συνεπῶς μὲ τὴν τότε ἀτελεῖ γνώσιν τῶν πραγμάτων ἡ πρότασίς μου ἐνεφανίζετο ὡς λιαν παράτολμος καὶ δικαιολογημένος ἦτο ὁ δισταγμὸς τοῦ Βασιλέως, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν καθησυχαστικὴν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς πρώτης συνεντεύξεώς τοῦ κ. Ζαΐμη μετὰ τοῦ κ. Ζωνάρ. Ἴσως ἂν ἐγένετο τότε γνωστὴ ἡ πρότασίς μου, πολὺς συνετὸς κόσμος θὰ ἔλεγε ὅτι κατελήφθη ὑπὸ τρέλλας.

Ἄλλὰ ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων, εἰς τὰς ἐξαιρετικῶς κρίσιμους περιστάσεις, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ὡς τρέλλα εἶνε ἡ καλυτέρα διέξοδος.

Τὴν ἐπομένην 29 Μαΐου (11 Ἰουνίου) τὴν ἐνάτην καὶ ἡμίσειαν

πρωϊνήν, ὁ κ. Ζαΐμης μετέβη ἐκ νέου εἰς Πειραιᾶ ἐπὶ τοῦ «Βρουϊξ» καὶ ἔσχε τὴν δευτέραν συνέντευξίν του μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ.

Ἄλλὰ δὲν συνήντησε πλέον τὸν κ. Ζοννάρ τῆς προτεραίας. Ὁ κ. Ζοννάρ τῆς 29ης Μαΐου ἐνεχείρισεν ἀμέσως εἰς αὐτὸν διακοίνωσιν ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁμιλῶν ἐκ μέρους τῶν τριῶν «Προστατίδων» Δυνάμεων, ἀπήτησε τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως, τὴν ἀναχώρησίν του καὶ τὴν ὑπόδειξιν παρ' αὐτοῦ, μετὰ σύμφωνον γνώμην τῶν Δυνάμεων, ἐνὸς τῶν υἱῶν του ὡς Βασιλέως.

Ἔθετε προθεσμίαν 24 ὥρῶν πρὸς ἀπάντησιν καὶ εἰς ὑπόμνημα συνοδεύον τὴν ὡς ἄνω ἀνακοίνωσιν ἀπέκλειε καὶ τὸν Διάδοχον Γεώργιον ἀπὸ τὸν θρόνον. Κατὰ τὴν διακοίνωσιν, ὁ λόγος τῆς ἐκδιώξεως ταύτης τοῦ Βασιλέως ἦτο ὅτι οὗτος «προφανῶς παρεβίασε, ἰδίᾳ πρωτοβουλία, τὸ Σύνταγμα τοῦ ὁποίου ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσσία ἦσαν ἐγγυήτριαι». Ἐν τῇ περαιτέρῳ ὁμιλίᾳ του πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην, ὁ κ. Ζοννάρ τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, τὰ στρατεύματά του θὰ βαδίσωσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅτι τὸ πυροβολικὸν του καὶ ὁ στόλος θὰ βομβαρδίσωσιν αὐτάςκαὶ θὰ τὰς μεταβάλωσιν εἰς ἔρειπια, ἀκριβῶς ὅπως οἱ θάρβαροι Γερμανοὶ μετέβαλον εἰς ἔρειπια τὴν γενετήριάν του πόλιν, τοῦ Ἄρράς. (Ρεκουλύ, «ὁ κ. Ζοννάρ ἐν Ἑλλάδι»). Γνωρίζομεν σήμερον, ἐκ τῶν μετέπειτα ἀποκαλυφθέντων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα προεξεθέσαμεν, ὅτι οὔτε ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας οὔτε ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας εἶχεν ὁ Ζοννάρ κανὲν δικαίωμα ὅπως ἀπαυτήσῃ ταῦτα, καὶ ἐπὶ πλέον, οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἐκ τῶν Δυνάμεων τούτων ἐπέτρεπον οὔτε κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε τοῦ Πειραιῶς καὶ οὐδεμίαν χρῆσιν βίας.

Καθ' ὅλας τὰς διηγήσεις τῶν περιγραφάντων τὰ συμβάντα ἐπειτα, ὁ κ. Ζαΐμης κατεταράχθη καὶ συνεκινήθη μέχρι δακρῶν. Ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκόμισε πρὸς τὸν Βασιλέα τὴν διακοίνωσιν τοῦ κ. Ζοννάρ. Συνεκλήθη ἀμέσως Συμβούλιον τοῦ Στέμματος ἐκ τῶν πρώην πρωθυπουργῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν κομμάτων.

Ἐν τῷ μεταξῷ ἕως ὅτου συνέλθουν τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος, ὁ κ. Ζαΐμης ἐπεσκέφθη τὸν κ. Μποσδάρι καὶ τὸν σερ Φρ. Ἐλλιοτ καὶ τοῖς ἀνεκοίνωσε τὴν διακοίνωσιν τοῦ κ. Ζοννάρ. Ὁ κ. Μποσδάρι εἰς τὸ προμνησθὲν βιβλίον του περιγράφει τὴν θαυτάτην συγκίνησιν τοῦ κ. Ζαΐμη, λέγει δὲ τὰ ἑξῆς:

«Δὲν ἤξευρα τί νὰ εἰπῶ εἰς τὸν κ. Ζαΐμην, ἀλλὰ ὁμολογῶ ὅτι μέσα μου διετήρουν κάποια ἐλπίδα ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Τόσον ἔλυπούμην ἐλέπων τὴν χώραν ταύτην κατὰ τοιοῦτον τρόπον ταπεινουμένην καὶ καταπατουμένην».

Κατὰ τινὰς πληροφορίας, τοῦ διεφύγεν ἡ φράσις: «Ὁ κ. Ζοννάρ δὲν ἔχει καμμίαν ἐντολήν!» Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν εἶνε ἐξηκριβωμένον.

Τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος συνεδρίασεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα τὴν μεσημέριαν. Ὁ κ. Ζαΐμης εἰσηγήθη τὰ τῶν συνομιλιῶν του μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ, ἀνέφερε τὰς ἀπειλάς του καὶ ἐξέθεσε τὴν γνώμην του περὶ τοῦ ἀδυνάτου πάσης ἀντιστάσεως. Ἡ συζήτησις διήρκεσε περὶ τὰς δύο ὥρας. Δὲν ἔχομεν ἐπίσημα πρακτικὰ περὶ τῶν γνωμῶν ἐκάστου. Εἰς τὸ τέλος ὁ Βασιλεὺς ἐδήλωσεν ὅτι εἶχε λάθει πλέον τὴν ἀπόφασιν νὰ δεχθῇ τὰς ἀξιώσεις τῆς διακοινώσεως τοῦ κ. Ζοννάρ ὅπως μὴ γίνῃ αἰ-

τία οὐδενὸς δεινοῦ κατὰ τῆς πατρίδος του. Τότε, τῇ προτάσει τοῦ μακαρίτου Σκουλοῦδη ἐγένετο δεκτὸν ὅπως μὴ γίνῃ παραίτησις ρητῆ τοῦ Βασιλέως οὔτε τοῦ Διαδόχου. Καὶ οὕτω τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, 29ης Μαΐου, ὁ κ. Ζαΐμης ἀπέστειλεν εἰς τὸν κ. Ζοννάρ τὴν ἀπάντησίν του πρὸς τὸ τελεσίγραφον κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς ἀμεριμνῶν, ὅπως πάντοτε, διὰ τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τοῦ Διαδόχου ἐκ τῆς χώρας καὶ ὑποδεικνύει ὡς Διάδοχόν του τὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρον.

Δὲν ἦτο παραίτησις, ἀλλὰ ἡ ὀνομασία τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς Βασιλέως καὶ ἡ ὄρκισίς του, τὴν ἐπομένην 30 Μαΐου, τὴν ἕκαμνον τοιαύτην οὐχὶ θέβια νομικῶς, ἀλλὰ οὐσιαστικῶς.

Ἄμα ταῦτα ἐγνώσθησαν ἐν Ἀθήναις, ἐξηγέρθη σύσσωμος ὁ λαὸς τὰ καταστήματα ἐκλείσαν, αἱ ὁδοὶ ἐπληρώθησαν ὑπὸ τῶν ἐξεγερθέντων κατοίκων καὶ τὰ Ἀνάκτορα ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπειλοῦντος νὰ ἐμποδίσῃ διὰ τῆς βίας τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως. Ἡ κατάστασις ἔλαθεν ἀπειλητικὸν χαρακτήρα. Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἐκορυφώθη εἰς ἐπικίνδυνον βαθμόν. Πλείστοι τῶν ἀναγνωστῶν μας ἔζων τότε εἰς Ἀθήνας καὶ εἶνε αὐτόπται μάρτυρες. Διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς μὴ ἰδόντας τότε τὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν, μίαν ἰδέαν αὐτῆς, δὲν θὰ φέρωμεν μάρτυρας ἀμερολήπτους συγγραφεῖς, ἀλλὰ αὐτὸν τὸν Ρεκουλύ, τοῦ ὁποίου τὸ βιβλίον ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας γραμμῆς, διέπεται ἐκ πνεύματος ἐχθρικοῦ πρὸς τὸν Βασιλέα, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ἱστορικῆς εὐθύτητος ἢ ἐναντίον του μεροληψία καταφαίνεται εἰς πᾶσαν αὐτοῦ σελίδα. Καὶ ἐν τούτοις, ὁ Ρεκουλύ ἀφηγείται ὡς ἑξῆς:

«Τὴν 11ην Ἰουνίου (29ην Μαΐου π. ἡμ.), περὶ τὴν 5ην μ.μ. ἡ εἰδησις τῆς παραίτησεως τοῦ Βασιλέως ἀρχίζει νὰ διαδέχεται ἐν τῇ πρωτεύουσῃ. Πλήθος καταστημάτων κλείουσι ἀμέσως. Λαϊκαὶ συγκεντρώσεις συγκροτοῦνται παντοῦ. Εἰς ὅλας τὰς γωνίας, ἡ εἰδησις σχολιάζεται, συζητεῖται. Μεγάλῃ πληθῆς λαοῦ συγκεντροῦται πρὸ τῶν Ἀνακτόρων.

»Τὸ ἑσπέρας, τὴν νύκτα, πλείστοι λαϊκαὶ ἐπιτροπαὶ παρουσιάζονται εἰς τὸν Βασιλέα. Οἱ ἀξίωματικοὶ συγκεντροῦνται εἰς τὴν στρατιωτικὴν λέσχην καὶ παραμένουσι συσκεπτόμενοι μέχρι θαθείας νυκτός. Ὁ ἐρεθισμὸς τῶν πνευμάτων εἶνε ἐκεῖ πολὺ μεγάλος... Τὴν ἐπαύριον αὐξάνει διαρκῶς ὁ ὄγκος τοῦ λαοῦ... Ἡ πλειεῖα Συντάγματα ὁρῶντες ἐξ ἀπέριου πλήθους. Οἱ ἐπίστρατοι δηλ. οἱ ἔφεδροι, κυριαρχοῦσιν... Ὁ ἐρεθισμὸς αὐξάνει, οἱ διαδηλωταὶ ἐν ἐξεγέρσει. Μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι αἱ ἀμαξαὶ αἵτινες θὰ μετέφερον τὸν Βασιλέα θὰ διήρχοντο ἐκεῖθεν ἀποφασίζουσι νὰ τὰς σταματήσωσι. Κατὰ τὴν 11ην τῆς πρωΐας φθάνει ὁ Μητροπολίτης, μεταβαίνων εἰς τὰ Ἀνάκτορα ὅπως ὄρκισῃ τὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρον, ὁ ὄγκος τοῦ λαοῦ ὄρμῃ ἐνστικτικῶς πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ περάσῃ Ἐραύουσι τὰς ὕλους τῆς ἀμάξης του. Ὁ Μητροπολίτης ἀναγκάζεται νὰ ἀποχωρήσῃ καὶ κατόπιν μακρᾶς περιτροφῆς κατορθώνει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα διὰ τῆς θύρας τῆς ὀπισθείας».

«...Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἂν παρητήθη δὲν ἐφυγεν ὁμως ἀκόμη. Ἡ ἐξεγερσις ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἦτο ζωηρά. Μᾶζι ἀπὸ ὁμάδας διαδηλωτῶν

ἐνώπιον τῶν ἀνακτόρων προετίθεντο νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἡγεμόνος». (Ρεκουλὸ «ὁ Ζοννάρ ἐν Ἑλλάδι»).

Ἦδη ὁ Ζοννάρ εἶχεν ἀποβιβάσει τὰ στρατεύματά του καὶ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ, προώθησε δὲ ἰσχυρὰ τμήματα μέχρι τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτήρος (Λεωφόρος Συγγροῦ), τῶν φυλακῶν Συγγροῦ καὶ τῶν στρατῶν τοῦ Ρούφ. Ἀνήσυχος διὰ τὴν κατάστασιν στέλλει πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην ἐντολὰς ἐπὶ ἐντολῶν ν' ἀπομακρύνῃ τὰ πλήθη ἀπὸ τὰ πέριξ τῶν Ἀνακτόρων καὶ τέλος, ἠπεῖλει νὰ στείλῃ μερικοὺς λόχους μετὰ πολυβουλων, ὅπως διαλύσωσι τὰ πλήθη διὰ τῆς θίας τῶν ὄπλων. Τέλος, τὴν 5ην μ.μ. τῆς 30 Μαΐου (12 Ἰουνίου) κατορθώνεται ὅπως αἱ μεταφέρουσαι τὸν Βασιλέα καὶ τὴν οἰκογένειάν του ἄμαξαι, διαλαθοῦσαι τὴν προσοχὴν τοῦ πλήθους, ἐξῆλθον κρυφίως ὀπισθεν τῶν Ἀνακτόρων καὶ μετέφερον τὸν Βασιλέα μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Τατόιον. Τὴν 2)15 Ἰουνίου ἐπεβιβάσθη εἰς Ὠρωπὸν ἐπὶ τῆς «Σφακτηρίας» ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου συγκινήσεως χιλιάδων χωρικῶν τὴν ὁποίαν διὰ μακρῶν περιγράψει ὁ Γάλλος Ἐδουάρδος Ἐλσαὶ εἰς τὴν Παρισινήν «Ζουρνάλ» τῆς 4 Ἰανουαρίου 1918 καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔξορίαν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βασιλέως ὁ κ. Ριμπῶ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἀντήλλασον συγχαρητήρια τηλεγραφήματα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Βενιζέλος τὸν ἠοχαρίσκει ἰδίως ἐξ ὀνόματος «ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ».

Ἄλλ' ὁ κ. Ζοννάρ ἐκτὸς τῶν εὐχαριστιῶν καὶ συγχαρητηρίων τοῦ κ. Ριμπῶ καὶ τοῦ κ. Βενιζέλου οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδοκιμασίαν ἔλαβεν καὶ παρεπονέθη ἀργότερα δι' αὐτὸ πικρότατα εἰς τὸν κ. Ριμπῶ διὰ τὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς πράξεώς του ὑπὸ τῶν ἄλλων Δυνάμεων ὅπως εἶδομεν. Ὡς φαίνεται, δὲν τοῦ ἤρκει ἡ ἐπιδοκιμασία τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἡ Ἰταλία δὲν τὸν ἐπεδοκίμασε.

Ἡ Ἀγγλία ἐδέχθη σιγῶσα τὸ τελευταῖον γεγονός, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ἐπιδοκιμασίαν. Εἰς τὴν Βουλὴν μάλιστα τῶν Κοινοτήτων διάφοροι βουλευταὶ ἔστενοχώρησαν τὴν κυβέρνησιν δι' ἐρωτήσεων εἰς τὰς ὁποίας ἡ κυβέρνησις ἀπέφυγε ν' ἀπαντήσῃ. (Ντρίω. «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»). Ἡ Ρωσσία διεμαρτυρήθη δι' ἐπανειλημμένων ἐντονωτάτων διακοινώσεων πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν. (Ἐκυβέρνων τότε τὰ Σοβιέτ.). Ἀπήτησε νὰ παύσῃ ὁ κ. Ζοννάρ τιτλοφορούμενος Ἀρμοστής τῶν «Προστατίδων» Δυνάμεων, διότι ἡ Ρωσσία «Προστάτις» Δύναμις καὶ αὐτή, δὲν τοῦ ἀνεγνώριζε τοιαύτην ιδιότητα. Εἰς τὰ Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν ἐπεκρίθη δριμύτα ἡ ἀνάμιξις εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα ὅμως ἔμνε το πῶς θὰ ἐγκαταστήσουν τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐξουσίαν. Φυσικὰ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων. Διὰ τῶν ξενικῶν στρατῶν καὶ στόλων. Διότι ἄλλως δὲν ἦτο δυνατόν.

ΑΡΘΡΟΝ 61ΟΝ

(30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΚΛΙΠΑΡΩΝ ΤΗΝ ΣΥΜΠΡΑΞΙΝ ΞΕΝΩΝ ΛΟΓΧΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ.-ΤΟ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΜΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Καὶ τώρα ἄς ἴδωμεν πῶς ὁ κ. Ζοννάρ θὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν κ. Βενιζέλον.

Αἱ ἐλπίδες μετὰ τὰς ὁποίας ἤρχετο ὁ κ. Ζοννάρ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰς ὁποίας τοῦ ἐνίσχυσαν αἱ διαθεβαιώσεις τοῦ κ. Βενιζέλου ὅταν συνηντήθησαν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅτι ἤρκει ἡ ἐκδίωξις τοῦ Βασιλέως ὅπως ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, ἐλευθερούμενος ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ, δράμῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ κ. Βενιζέλου, ἀπέπησαν ὄλαι, καὶ ὁ κ. Ζοννάρ ἠνόησε τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τῆς ξενικῆς στρατιωτικῆς θίας.

Καὶ πρῶτον μὲν ἔπρεπε κάπως νὰ καθουχάσῃ τὸν ἐν ἐξεγέρσει εὐρισκόμενον ἑλληνικὸν λαόν.

Τὴν ἡμέραν λοιπὸν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βασιλέως, τὴν 2)15 Ἰουνίου, ἐξέδωκε πρὸς τοὺς Ἕλληνας προκήρυξιν εἰς τὴν ὁποίαν τοῖς ἀναγγέλλει τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τοῖς ὑπόσχεται: «ΠΑΣΑ ΑΝΤΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΕΙΣ ΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΚΟΜΜΑ ΚΑΙ ΑΝ ΑΝΗΚΟΥΣΙ, θὰ κατασταλῇ ἀνηλεῶς. Οὐδεμία προσβολὴ κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως θὰ γίνῃ ἀνεκτὴ. Ἡ περιουσία ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΑΣΤΟΥ θὰ εἶνε σεβασταί».

Εὐθὺς ὅμως τὴν ἐπομένην, 3)16 Ἰουνίου, κατόπιν ἀπαιτήσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, ἤρχισε ὁ κ. Ζοννάρ ὁ ἴδιος τὰς ἀνεκδικήσεις κατὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ κ. Βενιζέλου. Ὁ τελευταῖος οὕτως τῷ ἀπέστειλε κατάλογον τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἐκκαθαρισθῶσι. Ἀπεσταλμένος του παρὰ τῷ κ. Ζοννάρ θὰ ἐφρόντιζεν ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπαίτησις αὕτη τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ὁ κ. Ζοννάρ τότε ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην κατάλογον τριᾶκοντα περίπου προσώπων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ μακαρίτης Γούναρης, καθὼς καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας, ἅτινα ἔδει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς Γαλλικὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, ὅπως ἐξορισθῶσιν ἐξ Ἑλλάδος, Ὅπερ καὶ ἐξετέλεσεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ ἀναστηλωθέντος ἑλληνικοῦ Συντάγματος. Ἄπαντες οὗτοι μετεφέρθησαν εἰς Κορσικὴν ὅπου καὶ ἐκρατήθησαν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν.

Συγχρόνως ὁ κ. Ζοννάρ ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Ζαΐμην καὶ δεῦτερον κατάλογον ἐξ 130 προσώπων ἀντιπάλων τοῦ κ. Βενιζέλου, με-

ταξὺ τῶν ὁποίων πρώην πρωθυπουργοί, πρώην ὑπουργοί, δικηγόροι, δημοσιογράφοι, στρατιωτικοί, οἵτινες πάντες ἔδει νὰ κρατηθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν. Ἐπίσης ἐζήτησεν ὅπως ἐξορισθῶσιν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Βασιλέως.

Ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη ἐξετέλεσε καὶ ταῦτα.

Ἐπὶ πλέον τῆ αἰτήσεϊ τῶν ἐν Παρισίοις φίλων τοῦ κ. Βενιζέλου συνελήφθησαν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν πλείστοι ἐξέχοντες πολῖται, ἀντίπαλοι τοῦ κ. Βενιζέλου, οἵτινες καὶ ἀπεστάλησαν διὰ γαλλικοῦ πολεμικοῦ κατ' ἀρχάς εἰς Θεσσαλονικὴν καὶ εἶτα εἰς Μυτιλήνην εἰς στρατόπεδον αἰχμαλώτων, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεστάλησαν καὶ ἄλλοι πλείστοι πολῖται καὶ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, περὶ τοὺς 600 περίπου, ὑποβληθέντας εἰς καταναγκαστικά ἔργα καὶ εἰς ἄλλας κακουχίας, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ τινες ἀπέθανον. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Βασιλέως καὶ ἀπετέλουν τὴν πρώτην δόσιν τῶν μετέπειτα διωγμῶν. Δὲν ἦσαν δὲ «ἀντεκδικήσεις» ἀφοῦ τὰς ἀντεκδικήσεις ἀπεκήρυσεν ἡ προκήρυξις τοῦ κ. Ζοννάρ. Ὁνομάσθησαν «ἐκκαθάρισις», δηλ. ἐκκαθάρσις τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τῶν δυσμενῶν διὰ τὸν κ. Βενιζέλου φυτῶν, ὅπως καταστήθῃ δυνατὸν νὰ ἐμφυτευθῇ ὁ κ. Βενιζέλος, τὸ δένδρον δηλ. τῆς ἐλευθερίας!

Ὁ κ. Ζοννάρ, Γάλλος πολίτης, ἀνήκων εἰς ἔθνος ὑπερήφανον καὶ ζηλότυπον διὰ τὰ δικαιώματά του, ὅπου δὲν εἶνε κἂν νοητὴ ἀνάμιξις ξένων εἰς τὰ ἐσωτερικά του, καὶ ὅπου ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀτόμου εἶνε ἀπόλυτος, ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται διὰ τὸν ρόλον του, ἀγνοῶν μάλιστα καὶ αὐτὸς ἕως ποῦ θὰ τὸν ὠθήσουν νὰ φθάσῃ.

Εἶχε θέβαια τὴν ἐντολὴν νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ δὲν ἐφαντάζετο ὅτι θὰ ἠναγκάζετο νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τῆς βίας καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως ὁλοκλήρου λαοῦ. Τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν ἀντικατοπτρίζει ἡ κάτωθι ἐπιστολὴ, ἣτις ἄλλως μᾶς παρέχει καὶ πολυτιμοτάτας πληροφορίας, περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἀπὸ τὸν κ. Ρέντην πρὸς τὸν κ. Πολίτην. Ὁ κ. Ρέντης διπλωματικὸς ὑπάλληλος τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης, εἶχε προσκολληθῆ παρὰ τῷ κ. Ρέπουλη, ἀντιπροσώπῳ τοῦ κ. Βενιζέλου παρὰ τῷ κ. Ζοννάρ, ἦτο δὲ καὶ συγχρόνως σύνδεσμος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Θεσσαλονίκης κ. Πολίτη. Ἔσχε μετὰ τοῦ κ. Ζοννάρ μίαν μακρὰν συνέντευξιν τὴν ὁποίαν μεταδίδει πρὸς τὸν κ. Πολίτην διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς του. Ὁ κ. Ζοννάρ εἶχε συνομιλήσει μετ' αὐτοῦ ἐλεύθερα, μὴ φανταζόμενος θεβαίως ὅτι οἱ λόγοι του θὰ μετεδίδοντο ἐγγράφως πιστότατα, «χαρτὶ καὶ καλαμάρι», ὅπως λέγομεν, διὰ νὰ καταστήσῃ νὰ δημοσιευθοῦν μίαν ἡμέραν καὶ νὰ φωτίσουν τὴν ὄλην ἐν Ἑλλάδι ἐνέργειάν του, μὲ φῶς τόσον παραδόξως ἀποκαλυπτικόν. Πρὸ παντὸς ὅμως ὁ κ. Βενιζέλος θὰ καταρᾶται τὸν κ. Ρέντην διὰ τὴν ἔμπνευσίν του νὰ καθῆσθαι νὰ γράψῃ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν σοφὴν συμβουλὴν τοῦ Φουσσέ, τοῦ περιφήμου ὑπουργοῦ τῆς ἀστυνομίας ἐπὶ γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπὶ Ναπολέοντος: «Μὴ γράφετε ποτέ».

Τούναντιον ὅμως πᾶς ἱστορικὸς θὰ πρέπη νὰ ὀφείλῃ χάριτας εἰς εἰς τὸν κ. Ρέντην διὰ τὴν τόσον πολῦτιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τοιαύτην ἔμπνευσίν του. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς:

Νησίς Ἀγ. Γεωργίου τῆ 4)17 Ἰουνίου 1917.

«Προσωπικὴ — Ἐμπιστευτικὴ»

«Κύριε ὑπουργέ,

Χθὲς μετέβην εἰς Πειραιᾶ ὅπου εἶχε μεθορμισθῆ ἡ «Ζουσις» (Σ. Μ. «Δικαιοσύνη» τὸ πλοῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινε ὁ Ζοννάρ), ὅπως ἐρωτήσω ἐὰν ὁ κ. Ζοννάρ εἶχε τι νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν κ. Ρέπουλην. Ἐφθασα ὀλίγον ἀργά, πρὸ τῆς ἐκ τοῦ πλοίου ἀναχωρήσεως τοῦ κ. Ζαΐμη, μὲ ἐδέχθη δὲ αὐτὸς ὁ κ. Ζοννάρ, ὅστις ἐν ἀρχῇ μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἐπικοινωνῶμεν τακτικῶς μετὰ τοῦ κ. Προέδρου (Σ. Μ. δηλ. τοῦ κ. Βενιζέλου), καὶ διὰ τίνος μέσου, ἐπὶ τῇ καταφατικῇ δὲ ἀπαντήσεϊ μου, μοὶ εἶπεν ὅτι, καθ' ἃ πληροφορεῖται, ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις προέβη εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ νομάρχου Λαρίσης δι' ἄλλου διοριζομένου παρ' αὐτῆς καὶ ὅτι εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὰ συμφωνηθέντα ἐν Θεσσαλονικῇ, ΘΑ ΥΠΕΒΟΗΘΕΙΤΟ ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ἡ προσχώρησις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα, καὶ ὅτι θὰ προέβαινε ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις εἰς ἐγκατάστασιν ἰδίων ἀρχῶν ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλὰ ταῦτα συνεφωνοῦντο καθ' ἣν στιγμήν δὲν προεβλέπετο ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ Δυνάμεις, ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Ζοννάρ, μεμφόμεναι τοῦ Κωνσταντίνου διὰ τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τοῦ τελεσιγράφου περὶ μεταφορᾶς στρατοῦ κλπ. (Σ. Μ. δηλ. εἰς Πελοπόννησον), ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακαλέσουν τὴν ὑπόσχεσιν των περὶ μὴ ἐγκαταστάσεως τοῦ κινήματος καὶ νὰ καταργήσωσιν τὴν οὐδετέραν ζώνην. Ἄλλ' ἤδη ἐκθρονισθέντος τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀναγνωρισθέντος τοῦ νέου καθεστώτος, ὡς συμφώνου πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Δυνάμεων, δὲν ἔχουσι αὐταὶ πλέον δικαιολογίαν διὰ τὴν εἰς θάρος τοῦ καθεστώτος τούτου ὑποστήριξιν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κινήματος. Ἐφ' ᾧ παρεκάλεσεν ὁ κ. Ζοννάρ νὰ τηλεγραφήσωμεν εἰς τὸν κ. πρόεδρον, ὅπως ἀναβάλῃ πᾶσαν πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχῶν, ἡμετέραν ἐνέργειαν. Ἦδη δέ, ὅτε ὁ σκοπὸς τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ Γάλλων θὰ εἶνε μόνον ἡ ἐξασφάλισις δικαίας κατανομῆς τῆς ἐσοδείας εἰς τοὺς πληθυσμοὺς ἀμφοτέρων τῶν μερίδων τῆς Ἑλλάδος, ἔχων ὑπ' ὄψιν μου ὅτι πρωτεῖον ἤδη ζήτημα ἦτο τὸ τῆς ἐγκαταστάσεως Κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν κ. πρόεδρον ἐν Ἀθήναις, ὑπεσχέθην ὅτι θὰ ἀνακοινώσω τὰ περαιτέρω εἰς τὸν κ. Ρέπουλην καὶ ὅτι θὰ τηλεγραφήσωμεν καὶ ἠρώτησα, ἂν εἶχε τι πρὸς ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τῶν ἀφορώντων τὸν διακανονισμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ ζητήματος.

»Ὁ κ. Ζοννάρ μοὶ ἐδήλωσεν, ἀντιθέτως πρὸς ὅσα εἶχεν εἰπῆ μέχρι τοῦδε, ὅτι δὲν ἔχει ἐντολὴν νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα, καὶ ὅτι αἱ μεταξὺ τῶν δύο Κυβερνήσεων συνεννοήσεις (Σ. Μ. δηλαδὴ κυβερνήσεων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης), δεόν νὰ γίνωσιν ἀπ' εὐθείας, αὐτοῦ δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ ἴσως ὡς διαιτητῆς. Ὅτι κατὰ τὴν συνέντευξιν ἣν εἶχε πρὸ μικροῦ μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη, τὸν ἐκάλεσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἀπ' εὐθείαν ἐπαφὴν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, καὶ τῷ ὑπέδειξε τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν τοῦ κ. Ρέπουλη. Καὶ ὅτι ὁ κ.

Ζαΐμης απήντησεν ότι θα υποβάλη τὸ ζήτημα εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον».

»Εἰς ἐρώτησίν μου ἐὰν ἤδη μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κωνσταντίνου θὰ καταλάβῃ, εἰρηνικῶς θεβαίως, ὡς ἐπανειλημμένως εἶχε δηλώσει, τὰς Ἀθήνας, ὁ κ. Ζοννάρ μοι ἀπήντησεν ὅτι δὲν θὰ τὰς καταλάβῃ (Σ. Μ. καὶ ἐν τούτοις θὰ τὰς καταλάβῃ), διότι δὲν ἔχει ἐντολὴν πρὸς τοῦτο, καὶ ὅτι πρὸς τούτοις ὁ στρατὸς δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἐνταῦθα, ΕΦ' Ω ΠΑΡΕΤΗΡΗΣΑ ΟΤΙ ΑΝΕΥ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Η ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ Η ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΝ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΘΑ ΚΑΘΙΣΤΑΤΟ ΔΥΣΧΕΡΗΣ.

»Ἀπαντῶν ὁ κ. Ζοννάρ μοι εἶπεν ὅτι δέον νὰ μὴ παραγνωρίζωμεν τὸ μέγεθος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτευχθέντος ἔργου διὰ τῆς ἐκθρονίσεως ἐνὸς Βασιλέως, τοῦθ' ὅπερ ἔχει σημασίαν διὰ μοναρχικὴν χώραν, ὅστις Βασιλεὺς ΕΙΧΕ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΝ ΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΗΓΑΠΑΤΟ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ, τοῦθ' ὅπερ ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς, ΟΤΙ ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΕΝΤΑΥΘΑ ΗΓΝΟΕΙ, ΚΑΙ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΑΝ ΗΤΟ ΓΝΩΣΤΟΝ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ, ΒΕΒΑΙΩΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΛΑΜΒΑΝΕΤΟ Η ΠΕΡΙ ΕΚΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣ. "Οτι αὐτὸς καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδώσῃ τὸ τελεσίγραφον εἰς τὸν κ. Ζαΐμην, εἰδοποιεῖτο τηλεγραφικῶς ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, καὶ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας, ὅτι ΠΡΟΣΕΚΑΛΕΣΑΝ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΙΝΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΙΝ, ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασε νὰ προβῇ χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἢ νὰ ἀναμείνῃ ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεώς του. "Οτι συνεπεῖς τούτου ἡ ΑΓΓΛΙΑ ΠΡΟΕΤΙΘΕΤΟ ΝΑ ΤΟΝ ΑΝΑΚΑΛΕΣΗ, ἢ δὲ Ἰταλία νὰ ἀπευθύνῃ διαμαρτυρίαν, ὁ δὲ Ριμπὼ τῷ ἐτηλεγράφησεν ΟΤΙ ΜΕΤΕΒΑΛΕΝ (ὁ Ζοννάρ) ΑΡΔΗΝ ΤΑΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ καὶ μόνον ἡ ἐπιτυχία τὸν σώζει. Ὁ κ. Ζοννάρ ἐφαίνετο μόνον τώρα ἀναμετρῶν τὴν εὐθύνην ἣν εἶχεν ἀναλάβει, καὶ μοι ἐτόνισε τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεως πρὸς τῆς ὁποίας εὐρίσκετο, ἰδίως ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐπύρρητο αἱματοχυσία. Διὰ τοῦτο προσέθηκε ΔΕΟΝ ΝΑ ΜΗ ΕΠΑΝΕΡΧΩΜΕΘΑ ΔΙΑΡΚΩΣ ΖΗΤΟΥΝΤΕΣ ΑΛΕΠΑΛΛΗΛΟΥΣ ΒΙΑΙΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΙΕΣΕΙΣ, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ ἐπιφέρωσιν ἀντίθετα ἀποτελέσματα, ἰδίως διότι Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ ΔΕΝ ΕΠΙΘΥΜΕΙ, ΩΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ, ΝΑ ΒΛΕΠῃ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΑΝΑΜΙΓΝΥΟΜΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΤΟΥ (Σ. Μ. Τί φοβερὰ μομφὴ ἐκ μέρους τοῦ κ. Ζοννάρ διὰ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ κ. Βενιζέλου!), ἀλλὰ νὰ ἀναμείνωμεν μεθ' ὑπομονῆς τὴν βαθμιαίαν λύσιν εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντων. Καὶ μοι ἀφηγήθη πῶς ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα εἰργάσθη καὶ ἐπέτυχεν ἐν Ἀλγερίᾳ. Ὁ κ. Ζοννάρ ἐφαίνετο στενοχωρημένος, καὶ μοι ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς παραμονῆς τοῦ κ. Ζαΐμη ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, τὸν ἐφόβιζε δὲ ἐνδεχομένη ὑπουργικὴ κρίσις, πρὸς ἐπίλυσιν τῆς ὁποίας δὲν εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἐπέμβῃ οὐδὲ νὰ ζητήσῃ, ὡς μοι εἶπεν, τὸν σχηματισμὸν μεταβατικῶν προσωρινῶν ὑπουργείων ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΟΥ κ. ΠΡΟΕΔΡΟΥ (τοῦ κ. Βενιζέλου δηλ.) Ἐτόνισα εἰς τὸν κ. Ζοννάρ ὅτι τόσον ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις ὅσον καὶ ὁ κ. Ρέπουλης ἔχουσι πλήρη ἀντίληψιν τῆς

σπουδαιότητος τῶν συντελεσθέντων καὶ ΤΗΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΗΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΙ ΠΑΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ. Ἄλλ' ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις μόνη τοῦ Βασιλέως δὲν μεταβάλλει τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν τρομοκρατίας, δημιουργηθεῖσαν διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἐνόπλου Δυνάμεως καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐπιστράτων καὶ συμμαχοῦν ἐτι (Σ. Μ. οἱ ἐπίστρατοι δὲν ἦσαν λαός;) αἵτινες καὶ φαίνονται πλαστῶς σήμερα παριστῶσαι τὴν κοινὴν γνώμην, ἐνῶ πράγματι ὁ λαὸς δὲν ἀποτολμᾷ νὰ ἐκφρασθῇ καὶ ἀπόδειξις ὁ Πειραιεὺς, ὅπου ἐκδηλοῦται βενιζελικὸν φρόνημα ΜΟΝΟΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, ἐνῶ πρότερον οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐκφρασθῇ. Ἐξήγησε δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς πώσεως τῆς κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων, ἡ Ἑλλάς ἐκυβερνᾶτο ἐκ τῶν παρασκηνίων καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου καὶ οὐχὶ παρὰ τῶν ἐκαστοτε Κυβερνήσεων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ σήμερον ἐτι ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη θὰ ἦτο ἀνίσχυρος, ἴσως, καὶ ἂν ἐτι θέλῃ νὰ ἐπιφέρῃ τὰς ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΥΣ διὰ τὴν συνένωσιν τῶν δύο μερίδων μεταβολάς, ἐφ' ὅσον δὲν παρείχετο ἐγγύησις πλήρους ἐκτελέσεως τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗ. Ἄλλως, ὅτι θὰ εἶδει νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ φρουρὰ διὰ στρατοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης».

»Ὁ κ. Ζοννάρ παρετήρησεν ὅτι τοῦτο θὰ εἶδει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον συνεννοήσεως τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη, ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς, ὁ κ. Ζοννάρ μοι ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας ἂν ὁ κ. Ζαΐμης θὰ θελήσῃ νὰ καλέσῃ τὴν τῆς 31ης Μαΐου, προκειμένου περὶ ὀρκωμοσίας τοῦ νέου Βασιλέως, διότι προσέθεσε: «παρ' ὅλα ὅσα ξέρομεν ὅλοι Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΧΕΝ ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΛΥΣΕΩΣ». (Σ. Μ. Ἄκουσον! Ἄκουσον!!) Ἀπήντησα ὅτι ἂν τὸ γράμμα τοῦ Συντάγματος δὲν προβλέπη τὴν περίπτωσιν, ἐν τούτοις τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτεύματος θεβαίως ἀπηγόρευσε εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐπανειλημμένην διάλυσιν τῆς Βουλῆς, λόγω διαφωνίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἣν διὰ τῆς ψήφου του καὶ ἐρωτηθεὶς ἐνέκρινεν ὁ λαός. Ὁ κ. Ζοννάρ μᾶς ἀφηγήθη ὅτι ὁ Παπούλας ὠμίλησεν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὸν τρόπον ὃν δὲν ἐγκρίνει ὁ ἴδιος, ὅτι προσέβῃ εἰς διάθεμα παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὁ κ. Ζαΐμης ἐφρόνει ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ πιεσθῶσιν οἱ ἀξιωματικοί, καταλήγει δὲ καὶ ὁ ἴδιος νὰ νομίζῃ ὅτι πρέπει νὰ ἀποφύγῃ κατὰ τὸ δυνατόν βίαια μέσα.

»Ἡρώτησα τὸν κ. Ζοννάρ ἂν λόγω τῶν δυσχερειῶν αἵτινες τῷ προβάλλονται, ὑπὸ τῶν Δυνάμεων δὲν νομίζῃ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ προσωρινῶς ἐκβέρνησιν διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς νὰ ἐνεργήσῃ παρ' αὐταῖς Ὁ κ. Ζοννάρ μοι ἀπήντησεν ὅτι ἡ στιγμὴ εἶνε ὅλως ἀκατάλληλος, καὶ δὲν θὰ εἰσηκούοντο αἱ συστάσεις μας ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι αἱ Δυνάμεις ἔχουσι τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὠθησαν ὑπερβολικῶς τὴν ἐπέμβασίν των διὰ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Κωνσταντίνου. Συνέστησε δὲ ἐκ νέου ὑπομονὴν ὑποσχόμενος τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ υποστήριξιν πρὸς διευθέτησιν τῶν πραγμάτων κατὰ τὰς ἐπιθυμίας μας.

Ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ κ. Ζοννάρ εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν

ἐπήρεια ν τῆς μετὰ τοῦ κ. Ζαΐμη συνεντεύξεως καὶ ὑπὸ τὸ κράτος ἐπιτιμήσεων τῆς Κυβερνήσεώς του, περιορισθείσης τῆς ἐντολῆς του καὶ ἀπαγορευθείσης τῆς ἀναμιξεώς του εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

»Δέξασθε κ. ὑπουργέ, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς βαθυτάτης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου καὶ σεβασμοῦ.

(ὑπογρ. Κ. ΡΕΝΤΗΣ)

Χρειαζέται νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς τίποτε εἰς τὴν καταπληκτικὴν αὐτὴν ὁμολογίαν; Πιστεύω νὰ συμφωνῆτε ὅλοι ὅτι εἶνε περιττόν!

Φαίνεται ὅτι οἱ δισταγμοὶ οὗτοι τοῦ κ. Ζοννάρ κατετάραξαν τὸν κ. Βενιζέλον. Τὴν ἐπομένην τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ κ. Ρέντη, ὁ κ. Πολίτης τηλεγραφεῖ εἰς τὸν κ. Ρωμάνον τὰς ζωηράς τῶν ἀνησυχίας ἰδίως διότι εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ κ. Ζοννάρ «ἠγέρθησαν ἀμφιβολίαι ὅσον ἀφορᾷ τὸ ποία εἶνε ἡ πραγματικὴ θέλησις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Ριμπὼ νὰ προκαλέσῃ ταχειᾶν καὶ δραστηρίαν ἐπέμβασιν τοῦ κ. Ζοννάρ, ὅπως ἐγκαταστήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον, ἄλλως «αἱ ὑποθέσεις μας θὰ ἀποτελεματωθοῦν καὶ θὰ καταλήξουν εἰς πλήρες ναυάγιον». Καὶ συνιστᾷ εἰς τὸν κ. Ρωμάνον νὰ εἴπῃ ὄχι ἐπισήμως ἀλλὰ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν κ. Ριμπὼ ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἔχει ἰδιαιτερον τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν κ. Λούδ Τζώρτζ κατὰ τὸ ὅποιον: «Ἡ Ἀγγλία θὰ λάθῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Βενιζέλου».

Δηλαδὴ σπεύσατε οἱ Γάλλοι νὰ μᾶς ἐγκαταστήσετε, ἀλλέως, θὰ σὰς προλάβουν οἱ Ἄγγλοι!

Τότε ὁ Ζοννάρ ἀπήντησεν εἰς τὸν κ. Ριμπὼ τὴν 5/18 Ἰουνίου ὅτι «ὁ κ. Βενιζέλος δὲν ἀγνοεῖ ὅτι Ο ΜΟΝΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝ ΕΙΝΕ ΝΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ». Ἀλλὰ προσθέτει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀνυπομονῆ ὁ κ. Βενιζέλος παραπλανώμενος ἐκ τῆς ἀγνοίας του (;) περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Προσθέτει ἐπίσης εἰς τὸ τηλεγράφημά του ὅτι «ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος θέλῃ νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως εἰς Ἀθήνας τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ μόνον ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΟΓΧΩΝ ΜΑΣ» καὶ μὲ κίνδυνον πάντοτε αἱματοχυσίας.

Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀκούσῃ ὁ κ. Βενιζέλος ἀπ' αὐτά! τὸ πρᾶγμα ποῦ ἔκαμε τόσον θαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ζοννάρ, τὸ νὰ ἐγκατασταθῇ μία Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς προστασίας τῶν ξένων λογγῶν, ἦτο διὰ τὸν κ. Βενιζέλον «ψύλλοι στ' ἄχυρα».

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ζοννάρ, διὰ τηλεγραφήματός του ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΟΛΗΝ ΤΗΣ ΙΣΟΒΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ, καθὼς καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Ἐζήτει ἐπὶ πλέον τὴν ἀναβίωσιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου 1915, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἡ διάλυσις τῆς ἦτο παράνομος! θὰ ἤμποροῦσε, βέβαια, νὰ γίνονιν νέαι ἐκλογαί, ἀλλ' αὐτὰς δὲν τὰς ἠθέλεν. Τελεία ἀναστήλωσις τοῦ Συντάγματος! Πρὸ παντὸς δὲ ἐζήτει τὴν ταχειᾶν ἐγκατάστασιν τῆς Κυβερνήσεώς του εἰς Ἀθήνας.

Τότε ὁ κ. Ζοννάρ πιεζόμενος ἀπὸ τὴν Κυβερνήσιν του ἀπεφάσισε νὰ τὸν φέρῃ καὶ νὰ τὸν ἐγκαταστήσῃ διὰ τῆς βίας. Πρὸ τούτου ὅμως ἔπρεπε νὰ παιχθῇ καὶ ἡ κωμωδία τῆς συνεννοήσεως τῶν δύο Κυβερνήσεων Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης καὶ τῆς διαιτησίας τοῦ κ. Ζοννάρ. Ἀ-

πετάθη λοιπὸν (Ρεκουλὺ «Ὁ κ. Ζοννάρ ἐν Ἑλλάδι») ὁ κ. Ζοννάρ πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν δύο Κυβερνήσεων, τὸν κ. Ζαΐμην καὶ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ τοῖς ἐζήτησε νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν καὶ εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας συνομιλιῶν, εἴτε δι' ἀντιπροσώπων τῶν νὰ κανονίσουν ὅλα τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν συνένωσιν τῶν δύο Κυβερνήσεων, τῶν δύο διοικήσεων, τῶν δύο στρατῶν.

Ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ὁ κ. Ζαΐμης ἐδέχθησαν μετὰ προθυμίας τὰς ὑποδείξεις τοῦ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλὺ. Ὑπέδειξαν ἕκαστος δύο ἀντιπροσώπους οἵτινες θὰ ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν καὶ θὰ ἤρχιζαν τὰς διαπραγματεύσεις. Ἀλλὰ ὁ Ζοννάρ, λέγει ὁ Ρεκουλὺ, ἔκαμε καὶ κατὰ παραπάνω. Θεωρῶν ὅτι καλύτερα θὰ ἦτο νὰ εἶνε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος παρῶν, τὸν προσκαλεῖ ὡς φιλοξενούμενον ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ του. Ὁ κ. Βενιζέλος δέχεται ἀμέσως. Καὶ οὕτω τὴν 8)21 Ἰουνίου 1917 γαλλικὸν θωρηκτὸν παρέλαθε τὸν κ. Βενιζέλον ἐκ Θεσσαλονίκης, καὶ τὸν μετέφερεν εἰς Σαλαμίνα αὐθημερόν. Τὴν 9)22 Ἰουνίου ἤρχισαν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Ζουριέν—Δὲ—Λά—Γκρατιέρ» αἱ μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κ. κ. Βενιζέλου καὶ Ζαΐμη διαπραγματεύσεις. Ἡ μεταξὺ τῶν συνάντησις ὑπῆρξεν λίαν ἐγκάρδιος, λέγει ὁ κ. Ρεκουλὺ. Ἀλλὰ οἱ Βενιζελικοὶ ἀντιπρόσωποι παρουσίασαν τὰς γνωστὰς αξιώσεις. Σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ ἄλλας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ κ. Ζαΐμη ἠρνοῦντο τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, καὶ ἐζήτουν νέας ἐκλογὰς, ἠρνοῦντο τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν, καὶ εἶχον ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Συντάγματος.

Συμφωνία δὲν ἐπῆρχετο.

Διὰ νὰ τερματισθῇ ἡ κωμωδία ἔπρεπε νὰ ἐπέμβῃ ὁ διαιτητής. Ὁ κ. Ζοννάρ εἶχεν ἤδη προσυνηνοθῆ μετὰ τοῦ κ. Ριμπὼ. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὴν 11)24 Ἰουνίου τὸν κ. Ζαΐμην καὶ ἠξίωσε παρ' αὐτοῦ τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς τῆς 31ης Μαΐου, τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

Ὁ κ. Ζαΐμης ἠνόησε τότε ὅτι «ἤγγικε τὸ τέλος», καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸν κ. Ζοννάρ τὴν παραίτησίν του. Καὶ θεθαίως ὁ κ. Ζαΐμης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν Βουλὴν τῆς 31ης Μαΐου ἥτις θὰ τὸν ἀπεδίωκεν ἀμέσως. Δὲν ἐχρειαζέτο πλέον.

Τότε τὴν αὐτὴν ἡμέραν 11)24 Ἰουνίου, (Ρεκουλὺ σελ. 173, 174) ὁ Ζοννάρ μετέβη εἰς τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον. Τοῦ ἀνήγγειλε τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Ζαΐμη καὶ τοῦ ἠξίωσε νὰ καλέσῃ τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐδέχθη ἀμέσως. Ἀμέσως εἰδοποιήθη καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, ἀλλὰ ἀπήντησεν ὅτι τοῦ ἐχρειαζόντο δύο ἡμέραι διὰ νὰ καλέσῃ παρ' αὐτῶ τὸς συνεργάτας του ἐκ Θεσσαλονίκης. Τὸ ὑπουργεῖον θὰ οὐκροτεῖτο τὴν ἐπομένην 12)25 Ἰουνίου. Ἐχρειαζέτο πάντως χρονικὴν τι διάστημα διὰ νὰ καταληφθοῦν ἐν τῷ μεταξὺ αἱ Ἀθηναὶ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰς αὐτὰς εἰσέλασις τοῦ κ. Βενιζέλου.

Καὶ πράγματι ἡ κατάστασις εἰς Ἀθήνας δὲν ἦτο καθόλου ἀκίνδυνος. Ὁ κ. Ρεκουλὺ εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του λησμονήσας ὅτι εἰς τὴν σελίδα 170 πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Βενιζέλου ἀφηγεῖτο ὅτι

«ή γαλήνη και ή ήσυχία αποκατεστάθησαν εις τὰς Ἀθήνας πολὺ ταχύτερον παρ' ὅσον ὑπετίθετο», λέγει εἰς τὴν σελ. 176 μετὰ τὴν ἄφικσιν τοῦ κ. Βενιζέλου: «Ἐν τούτοις ή εἰδησις ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος μέλλει νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν διεδίκετο ταχέως εἰς τὸν λαόν. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο πάρα πολὺ πρόσφατος, ὥστε νὰ ἤμποροῦσε νὰ ἔχη ξεκαθαρισθῇ ή ἀτμοσφαῖρα. Ὅλα τὰ μικρόβια δὲν εἶχον ἀκόμη ἐξαφανισθῇ». ΜΙΚΡΟΒΙΑ ΦΥΣΙΚΑ ΕΙΝΕ ΟΙ ΑΝΤΙΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ. Διηγείται κατόπιν ὅτι ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς 11)24 Ἰουνίου εἶχεν ἐπιστρέψει ή μεταφέρουσα τὸν Βασιλέα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν «Σφακτηρία», καὶ ὅτι τὸ ἑσπέρας ὁμάς τῶν ναυτῶν τῆς διήλθε τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὅτι ἀμέσως ὀπισθεν αὐτῶν ἐσχηματίσθη θορυβώδης διαδήλωσις, διαρκῶς ὄγκουμένη, ζητωκραυγάζουσα ὑπὲρ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἄλλ' εὐθὺς ἀμέσως λησμονήσας τὰ προλεχθέντα, παριστὰ τὴν διαδήλωσιν ὀλιγάριθμον καὶ ἄνευ σημασίας. Ἄλλὰ καὶ πάλιν λησμονήσας τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον διηγείται ὀλίγον περαιτέρω ὅτι ὁ στρατηγὸς Ρενιώ, διοικητῆς τοῦ ἀποθιβασθέντος εἰς Πειραιᾶ στρατοῦ, διέταξε τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν. «ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ», ὅπως ὁ ἴδιος τὴν ὀνομάζει εἰς τὸ ὁμώνυμον σύγγραμμά του. «Ἐντὸς ὀλίγων ὥρων κατὰ τὴν χαραυγὴν τῆς ἐπομένης τὰ γαλλικὰ στρατεύματα μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ των κατέλαβον ὅλα τὰ ὑψώματα τὰ περιβάλλοντα τὴν πόλιν. Τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, τὴν Πνύκα, τὸν Λόφον τοῦ Σταδίου, τὴν Ἀκρόπολιν, τὸν Λυκαθηττόν» (Ρεκουλὺ, σελ. 178).

Ἐπρόκειτο ἄλλως τε τὴν ἐπομένην νὰ ὀρκισθῇ ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τοῦ ὑπουργείου του.

Θὰ μείνουν ἐκεῖ (τὰ γαλλικὰ στρατεύματα) μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ Βενιζέλος καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀποφασίσῃ ὁ ἴδιος κατὰ πόσον ή παρουσία των εἶνε ή ὄχι ἀπαραίτητος» (Ρεκουλὺ σελ. 178).

«Ὁ κ. Βενιζέλος προγευματίζει τὴν ἡμέραν ταύτην παρὰ τῷ κ. Ζοννάρ ἐπὶ τοῦ «Ζουστὶς» (Δικαιοσύνη). Αἱ τελευταῖαι προετοιμασίαι τῶν στρατευμάτων ἐγένοντο διὰ τὴν εἰσέλασίν του εἰς τὴν πρωτεύουσαν».

ΑΡΘΡΟΝ 62ΟΝ

(31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934)

ΕΝ ΜΕΣΩ ΠΟΛΥΒΟΛΩΝ, ΛΟΓΧΟΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΙΠΠΙΚΟΥ Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ "ΚΑΤΑΚΤΑ,, ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ.- ΠΛΗΡΗΣ ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὴν 13)26 Ἰουνίου ὁ κ. Βενιζέλος συνεκρότησεν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Ζουριέν-ντὲ-λά-Γκραβιέρ» τὸ ὑπουργεῖον του. Τὸν κατάλογον τῶν ὑπουργῶν του ἔφερον ὁ γραμματεὺς τοῦ κ. Ζοννάρ, ὁ κ. Δαυῖδ εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν ἀντάρχη κ. Μερκάτην, ὅστις τὸν παρουσίασεν εἰς τὸν Βασιλέα Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔφερον οὐδεμίαν παρατήρησιν (Ρεκουλὺ «ὁ κ. Ζοννάρ ἐν Ἐλλάδι»).

Καὶ τώρα ἂς ἀφηγηθῶμεν κατὰ ποῖον τρόπον ἠσφαλίσθη ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ή εἰσοδος τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τοῦ ὑπουργείου του εἰς Ἀθήνας, ὅπως ὀρκισθῶσι καὶ παραλάβωσι τὴν ἐξουσίαν. Τὰς λεπτομερείας τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης παραλαμβάνομεν ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ Ρενιώ, διοικητοῦ τῆς 30ῆς Μεραρχίας. «Ἡ κατάκτησις τῶν Ἀθηνῶν».

«Τὴν 12)25 Ἰουνίου τὸ ἑσπέρας, ἕνα τάγμα κατέλαθε τὸν Λυκαθηττόν, ἕνα ἕτερον τὸ ὑψωμα τοῦ Σταδίου, ἕνα τρίτον ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἕνα τέταρτον κατέλαθε τὴν Πνύκα καὶ τὸ Θησεῖον. Δύο ἕτερα τάγματα ἔμειναν ἐν ἐφεδρείᾳ, παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου. Τρεῖς πυροβολαρχαὶ τῶν 75 ἐτέθησαν εἰς ἐπιτηρητικὴν στάσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάπου, μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Λεωφόρου Συγγροῦ. Πυροβόλα τῶν 37 καὶ πολυβόλα ἐποθετήθησαν ἐπὶ τῶν δεσποζόντων σημείων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀπειλῶσι τὰς κυρίας ὁδοὺς κατὰ τὸν ἄξονα αὐτῶν».

Τὴν πρωῶν τῆς ἐπομένης ὁ στρατηγὸς Ρενιώ εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τὸν κ. Ζοννάρ ὅτι τὴν ἐπαύριον 14)27 Ἰουνίου θὰ εἰσῆλθουν ὁ κ. Βενιζέλος μετὰ τῶν ὑπουργῶν του ὅπως ὀρκισθῶσι, καθώρισεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς βενιζελικῆς ἀστυνομίας τὸν τρόπον τῆς καταλήψεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖον θὰ ἀφηγηθῶμεν περαιτέρω. Ἄλλ' ή κατάληψις αὕτη θὰ ἐγένετο πέντε ὥρας πρὸ τῆς εἰσελάσεως τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ νὰ μὴ κουρασθῶσιν ἀδίκως τὰ στρατεύματα. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ὀρισθῇ ή ὥρα.

Ἄλλὰ ἕως τὸ ἀπόγευμα τῆς 13)26 Ἰουνίου ματαίως ἀνέμενον ὁ στρατηγὸς νὰ τοῦ ὀρισθῇ ή ὥρα. Μὴ γνωρίζων τί συμβαίνει ἀπέστειλε τὸν παρ' αὐτῷ προσκεκολλημένον Ἰλαρχον Μελᾶν (τοῦ στρατοῦ τῆς Ἐθν. Ἀμύνης) πρὸς τὸν κ. Ζοννάρ καὶ τὸν κ. Βενιζέλον, διὰ νὰ μάθῃ ποῖαν ὥραν θὰ ἐξεκινούσεν ὁ κ. Βενιζέλος, ὅπως τακτοποιήσῃ τὰ στρατεύματά του. Ἄλλ' οὔτε ὁ κ. Ζοννάρ οὔτε ὁ κ. Βενιζέ-

λος ήθελαν να δώσουν απάντησιν. Έφαινοντο σαν να μη ήξευραν περί τίνος έπρόκειτο.

«Όλίγον εκπληκτος μετέβην ό ίδιος παρά τῷ κ. Ζοννάρ. Μετά τās εξηγήσεις εις τās οποίας λαμβάνουν μέρος ό κ. Ρ. Δαυίδ και ό κ. Λεμπαί, έφθασαν εις τὸ συμπέρασμα ότι δουλειά του κ. Βενιζέλου και όχι του κ. Ζοννάρ, είνε να άποφασίση περί τών ληπτήων μέτρων, και ότι με αυτόν έδει να συνεννοηθῶ».

»Πηγαίνω λοιπόν να εὔρω τόν κ. Βενιζέλον, όστις δέν ειχεν άκόμη τελειώσει τόν μεσημβρινόν του ύπνον. Τόν εξυπνοῦν. Είς τὰ πρῶτα μου λόγια αρχίζει να μου λέγη ότι όλα αυτά είνε δουλειά του κ. Ζοννάρ, και είνε εις αυτόν να άπευθυνθῶ. Τί θα ειποῦν όλα αυτά; Δέν καταλαβαίνω, άλλ' αυτό δέν είνε δική μου υπόθεσις.

»Κύριε Πρόεδρε, του λέγω, ίδου έφθάσατε εις την έξουσίαν, έπομένως εις σās προσήκει να αναλάβετε τās εϋθύνας σας. Έγώ έχω την ισχύν εις τās χείρας μου, και έργον μου είνε να ασφαλίσω την έγκατάστασίν σας εις Αθήνας. Αλλά δέν μπορῶ να ένεργήσω σωστά, παρά όταν μου δώσετε τās οδηγίας σας. Τίθεται λοιπόν έξ ολοκλήρου εις την διάθεσίν σας, εις τās διαταγās σας, και ειπήτε τί μέτρα να λάθω».

Τί να κάμη ό κ. Βενιζέλος; Ήκουσε τὰ μέτρα του στρατηγού, ληφθέντα εκ συμφώνου με τόν διευθυντήν της βενιζελικής άστυνομίας, τὰ έπεδοκίμασε, ξεφίξε μετά θερμότητος τὰ χέρια του στρατηγού, εϋχαριστῶν αυτόν και του λέγει : «ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΩ—ΚΑΤΩ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ ΟΤΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΘΑ ΛΕΓΟΥΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΜΠΗΚΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ ΠΑΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ» (Σύμφωνοι!! Σ. Μ.)

Έμενε να όρισθῆ ή ώρα της άποθιβάσεως του κ. Βενιζέλου, όστις ήτο πάντοτε επί του γαλλικού θωρηκτου. Αλλά αυτή θα έξηρτάτο από την ώραν της όρκωμοσίας, την οποίαν δέν ειχεν όρισει άκόμη ό Βασιλεύς.

Τέλος πάντων, ώρισθη ή ώρα της όρκωμοσίας την 11ην π.μ. της επαύριον, 14)27 Ιουνίου. Ο κ. Βενιζέλος θα άπεθιβάζετο εκ του γαλλικού θωρηκτου την 10½ π.μ. εις Πειραιά.

Την πρωίαν όθεν της 14)27 Ιουνίου, τὰ προωρισμένα δια τὸ έσωτερικόν της πόλεως γαλλικά στρατεύματα κατέλαβον τās έξῆς θέσεις, μετά την κατάληψιν τών οποίων εισηλθον έν ασφαλεία οι δια την άστυνομίαν προωρισμένοι 400 Κρήτες χωροφύλακες: (κατά τὸ έργον του στρατηγού Ρενιώ).

Ένα τάγμα με δύο μοίρας πολυβόλων κατέλαβε την πλατείαν του Συντάγματος και απέσπασε διμοιρίας εις τὸ Πλατείον (:), εις την γαλλικήν πρεσβείαν και εις τόν οίκον του κ. Βενιζέλου.

Έτερον τάγμα με τέσσαρας μοίρας πολυβόλων κατέλαβε την πλατείαν Όμονοίας, με τμήματα εις τās πλατείας Κάνιγγος και Ανεξαρτησίας, εις τόν σταθμόν του Θησειου, εις την πλατείαν Μοναστηρακίου και εις την πλατείαν Έλευθερίας.

Ημισος λόχος εις τούς σταθμούς Πελοποννήσου και Πειραιώς—Λαρίσης.

Έπί πλέον δια να κατιερωθῆ από Πειραιώς μέχρις Αθηνών ή

άσφάλεια τών ύπουργικών άμαξών, τὰ έν Πειραιεί στρατεύματα διενεμήθησαν από του λιμένος μέχρι του σταθμού Νέου Φαλήρου.

Από του σταθμού τούτου μέχρι της Β. Δυτικής γωνίας του ναού του Όλυμπίου Διός, διενεμήθησαν κατά μήκος περιπολία ιππικού δια να παρεμποδίσωσι πάσαν κίνησιν όχημάτων, καθώς και να άπαγορεύσωσιν εις πεζούς ή έφιππους να εισδύσωσιν εις την λεωφόρον Συγγρού.

Τέλος, από την Β. Δυτικήν γωνίαν του Όλυμπίου Διός, μέχρι της Ν. Δυτικής γωνίας του κήπου του ανακτόρου του Διαδόχου και έπειτα από την όδόν Διοχάρους μέχρι του ξενοδοχείου της «Μεγάλης Βρετανίας», παρετάχθη διπλούς στοίχος πυροβολητών και πεζών του 58ου και 40ου συντάγματος, κατά μήκος τών όδών προς άσφάλειαν της πορείας τών ύπουργικών άμαξών από πάσης επιθέσεως.

Ότω άπεθιβάσθησαν ό κ. Βενιζέλος και οι ύπουργοί του εκ του γαλλικού πολέμου «Ζουριέν-δέ-λά-Γκρασιέρ» εις Πειραιά, και υπό την προστασίαν τών ξένων λογγών, κατά την έκφρασιν του κ. Ζοννάρ, εισήλασαν θριαμβευτικώς εις Αθήνας, μετέβησαν εις τὰ ανάκτορα και ώρκίσθησαν, εκείθεν δε έν μέσφ τών διπλών στοίχων τών ξένων στρατευμάτων, μετέβησαν εις τὸ ξενοδοχείον της «Μεγάλης Βρετανίας», όπου οι πλείστοι αυτών κατέλυσαν. «Κατά μήκος τών διαδρόμων του ξενοδοχείου. Κρήτες χωροφύλακες, πιστοί σωματοφύλακες έξασκοῦν ασυτηράν επαγρύπνησιν. (Ρεκουλύ).

Τί δημοτικότης!

Μετά την άφιξίν του εις τὸ ξενοδοχείον της «Μεγ. Βρετανίας» ό κ. Βενιζέλος καλούμενος υπό του συναθροισθέντος κάτωθι πλήθους, έξῆλθεν εις τόν έξώστην του ξενοδοχείου και ειπεν όλίγας λέξεις. Τόν μεγαλύτερον λόγον του θα τόν φυλάξη δια τὸ άπόγευμα. Τὸ κάτωθεν συναθροισθέν πλήθος τόν έξητωκραύγασε. Μη λησιμονῶμεν ότι περι τὸ ξενοδοχείον είνε παρατεταγμένα τάγματα γαλλικά και μοίραι πολυβόλων, άλλα δε τάγματα και πυροβολαρχία, κατέχουσι τούς πέριξ τών Αθηνών λόφους. «Όυτε μία φωνή άποδοκιμασίας» λέγει ό Ρεκουλύ.

Τὸ άπόγευμα μεγάλη διαδήλωσις, ως διηγείται ό κ. Ρεκουλύ, συναθροίζεται εις την πλατείαν. Τὰ τάγματα και πολυβόλα φυσικά είνε εις τās θέσεις των. Ο κ. Βενιζέλος έξέρχεται εις τόν έξώστην και έκφωνεί τόν λόγον του, έξηγούντα την πολιτικήν του, τόν όποιον όποιος έχει όρεξιν να τόν διαβάση, δύναται να τόν εὔρη εις τās έφημερίδας της έποχής εκείνης. Οι διαδηλωταί περιστοιχισμένοι από τὰ ξένα στρατεύματα τόν έξητωκραύγασαν.

Θα με έρωτήσετε, αναγνώσται μου, διατί σας άφηγήθην τόσον λεπτομερῶς τās όδυνηράς αυτās δια την έθνικήν φιλοτιμίαν στιγμάς. Διά να κοκκινίσουν τὰ μάγουλά σας από έντροπήν! Διότι πρέπει επί τέλους να υπάρχουν και περιστάσεις που θα άνεβαίνη τὸ αίμα εις τὸ κεφάλι μας και να μάθωμεν να κοκκινίζωμεν και ήμεεις οι Έλληνες από έντροπήν! Διότι εάν εις μίαν τέτοιαν περιστάσιν δέν μάς πιάνη ή έντροπή, τότε τότε θα μάς πιάση; Έκτός εάν ειμεθα πράγματι λαός άφαιρητῆζήδων, όπως μάς ώνόμασεν ό κ. Βενιζέλος εις τόν κ. Αβρα-

μη, πού δὲν κυττάζομεν παρά τὴν τσέπην μας καὶ τὸ στομάχι μας, ὅπως μὰς περιέγραψε καὶ τότε ἂν εἶνε ἔτσι, ἄς συνενωθῶμεν μὲ τοὺς διαδηλωτὰς τοῦ τῆς ἐσπέρας τῆς 14)27 Ἰουνίου καὶ περιστοιχοῦμενοι ἀπὸ τὰς λόγγας, τὰ πυροβόλα καὶ τὰ πολυβόλα τοῦ ξένου στρατοῦ, ὅστις τὸν ἐγκατέστησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἄς τὸν ζητωκραυγᾶσωμεν!

Τὴν ἐπομένην, 15)28 Ἰουνίου, ὁ κ. Βενιζέλος θεωρῶν ἑαυτὸν ἤδη ἐμπόλεμον πρὸς τὴν Γερμανίαν, Αὐστροίαν, Βουλγαρίαν καὶ Τουρκίαν, ἀνεκάλεσε τοὺς εἰς τὰ κράτη ταῦτα πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχίζει πλέον ὁ πόλεμος. Ἴσως μὰς εἶπουν: αἱ ἐπιτυχίαι ἐκ τῆς νίκης θὰ καλύψουν ὅλα αὐτὰ τὰ αἰσχρὰ! Νομίζετε; Νομίζετε ὅτι ὑπάρχει ἐπιτυχία δυναμένη νὰ καλύψῃ τὰ ἔθνικα συντρίμματα εἰς τὰ ὅποια μετέβαλον τὴν Ἑλλάδα οἱ τοιοῦτοι ἐξευτελισμοὶ καὶ αἱ τοιαῦται ζημιαί;

Ἀσχέτως ὅμως μὲ αὐτό, θὰ ἐξετάσωμεν, μετὰ τινὰς ἡμέρας, διὰ σειρᾶς μόνον ὀλίγων ἄρθρων καὶ τί εἶδους ὑπῆρξαν τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κέρδη μας, καὶ κατὰ πόσον ὑπῆρξαν πραγματικά, ἢ ὑπῆρξαν πράγματι χάρτινοι δημοκοπίαι, ἀπαντῶντες οὕτω καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν καὶ τὰ ὀλέθρια αὐτῆς ἀποτελέσματα.

Νὰ σὰς ἐκθέσω τώρα τὰ συμβάντα ἐσωτερικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' ὅτου αὕτη ἠλευθερώθη ἀπὸ τοὺς ξένους ἐκ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, μέχρις οὗ ἠλευθερώθη μόνη τῆς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ κ. Βενιζέλου; Καὶ ποῖος ἀγνοεῖ ὅτι τότε διήρσεν ὁ κ. Βενιζέλος τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς ὁπαδοὺς του, οἵτινες ἦσαν «οἱ πατριῶται» καὶ εἰς τοὺς ἀντιπάλους του, οἵτινες ἦσαν «οἱ προδόται», κατὰ τῶν ὁποίων ἐφηρμόσθησαν τὰ βιαιότερα τῶν μέτρων; Χιλιάδες ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν καὶ ἐξετοπίσθησαν, ἑκατοντάδες ἐτυφεκίσθησαν, οἰκογένειαι ὀλόκληροι κατεστράφησαν καὶ ἐπέινασαν, γυναῖκες ἐφυλακίσθησαν καὶ ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Ὡς καὶ ζῶα ἀκόμη ἐτιμωρήθησαν. Εἶνε γνωστὸς ὁ παπαγάλος, ὁ ὁποῖος ἐστραγγαλίσθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, διότι μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος, ἐξηκολούθει νὰ ψάλλῃ τὸν «γυιὸν τοῦ Ἀητοῦ», τὸν ὁποῖον εἶχε μάθει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βασιλικοῦ καθεστώτος.

Ποῖος δὲν ἐνθυμεῖται τὴν δεινὴν ἀστυνομικὴν κατασκοπεῖαν καὶ τὸν νόμον «περὶ δυσμενείας κατὰ τοῦ καθεστώτος»!

Τί ἔγινε τὸ Σύνταγμα καὶ αἱ πολιτικαὶ καὶ ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι, χάρην δῆθεν, τῶν ὁποίων κατήργησαν οἱ ξένοι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος χειροκροτοῦντος τοῦ κ. Βενιζέλου;

Ἀπῆτει ὁ κατὰ τῆς Βουλγαρίας πόλεμος τὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν καὶ τὴν ἄρσιν τῆς μονιμότητος τῶν ὑπαλλήλων;

570 δικασταὶ ἀπεβλήθησαν ἐκ τοῦ δικαστικοῦ σώματος.

6500 περίπου ὑπάλληλοι τῶν διαφόρων ὑπουργείων ἀπελύθησαν.

2300 περίπου ἀξιωματικοὶ ἀπεβλήθησαν ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ.

600 ἀξιωματικοὶ τῆς ἐφεδρείας ἐξέπεσαν τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀξιωματικοῦ, εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου.

3000 ὑπαξιωματικοὶ καὶ ὀπλιταὶ τῆς χωροφυλακῆς ἀπεβλήθησαν.

300 ἀξιωματικοὶ τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ ἀπεβλήθησαν.

430 ἀξιωματικοὶ ἐξετοπίσθησαν εἰς διαφόρους νήσους.

150 ἀξιωματικοὶ ἐφυλακίσθησαν.

Δηλαδὴ ἄνω τῶν 10 χιλιάδων προσώπων, ἀπὸ ἀρεοπαγιδῶν, ἀρχιεπισκόπων, στρατηγῶν καὶ πρέσβων, μέχρι κλητῆρων, διακόνων καὶ χωροφυλάκων ἀπεβλήθησαν τῶν θέσεων των, διότι δὲν εἶχον ἀκολουθήσει τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βασιλέως ἐκστρατείας του.

Ἐννοεῖται τὰς θέσεις των κατέλαβον ὁπαδοὶ τοῦ κ. Βενιζέλου, διοριζόμενοι ὅπως-ὅπως.

Καὶ ἔτσι ἐγεννήθησαν ἔκτοτε τὰ ὑπαλληλικά καὶ τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ὑποφέρει ὁ πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἑλλάδος χωρὶς νὰ εὐρίσκωσι τέρμα!

Τὴν 16)29 Ἰουνίου 1917, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐκάλεσε τὸν κ. Ζοννάρ καὶ τὸν ἠρώτησε (Ρεκουλὸ σελ. 194).

«Ἦθελα νὰ γνωρίζω, ἐὰν εἰσθε εἰς τὸ ἐξῆς ζήτημα, καὶ σεῖς σύμφωνος μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἐμέμφθησαν τὸν πατέρα μου ὅτι παρεβίασε τὸ Σύνταγμα. Ἐν τούτοις αἱ πρῶται πράξεις τὰς ὁποίας ὁ κ. Βενιζέλος μοῦ ζητεῖ, ἰδίως ἡ ἀναστολὴ τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν δι' ἀπλοῦ Διατάγματος, νομίζω ὅτι εἶνε ἀντίθετοι πρὸς τὸ Σύνταγμα».

Ὁ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλὸς, κατάρθρωσε ἄνευ δυσκολίας νὰ καθησυχάσῃ τὰς ἀνησυχίας τοῦ νέου Βασιλέως. Τῷ ἐξήγησεν ὅτι ἡ μέλλουσα νὰ συγκληθῇ Συντακτικὴ Συνέλευσις, θὰ κυρώσῃ καὶ νομιμοποιήσῃ πάντα ταῦτα τὰ μέτρα. Τῷ ἔκαμε μάλιστα, σχετικῶς καὶ ἓνα μικρὸν φιλικὸν μάθημα Συνταγματικοῦ Δικαίου. «Μετ' ὀλίγον ἢ ὕμ. Μεγαλειότης θὰ ξέρῃ περὶ αὐτῶν τόσα ὅσα καὶ οἰοσθήποτε ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς σας».

Ἦθέλαμεν καὶ ἡμεῖς πολὺ νὰ ἠκούομεν τὸ μικρὸν μάθημα τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου τοῦ κ. Ζοννάρ, κατὰ τὸ ὁποῖον δύναται ἓνας Βασιλεὺς καὶ μίᾳ Κυβέρνησιν δι' ἀπλῶν Διαταγμάτων νὰ μεταβάλλουν τὸ Σύνταγμα μὲ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μέλλουσα ἀγνωστον πότε, νὰ κληθῇ Ἐθνοσυνέλευσις, ἀσφαλῶς κατὰ τὴν γνώμην των θὰ κυρώσῃ τὰς πράξεις ταύτας! Ὁμολογῶ δὲν εἶδρον τὴν θεωρίαν αὐτὴν εἰς κανὲν γαλλικὸν σύγγραμμα περὶ συνταγματικοῦ Δικαίου. Φαίνεται ὅτι οἱ συμπατριῶται τοῦ κ. Ζοννάρ εἶνε καθυστερημένοι!

Καὶ ἐξεδιώχθη ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος διότι διέλυσε δις τὴν Βουλὴν, τὸ ὁποῖον, ἐπὶ τέλους, δὲν τοῦ ἀπηγόρευε τὸ Σύνταγμα!

Εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας των ὁ κ. Ζοννάρ, λέγει ὁ κ. Ρεκουλὸς, ἀπαντῶν εἰς παράπονά τινά τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ μομφὰς ἀμφοτέρων τῶν μερίδων, τοῦ εἶπε, γελῶν, ὅτι εἶνε συνηθισμένα πράγματα αὐτά, καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ διαβάσῃ τὸν μῦθον τοῦ Λαφονταῖν: «Ὁ μυλωνᾶς, τὸ παιδί του καὶ ὁ γαῖδαρος», πρὸς διδασκαλίαν καὶ φωτισμὸν του. Ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐνε-

θυμήθη ότι είχεν εις την βιβλιοθήκην του τόν Λαφονταίν και ύπεσχέθη νά διαβάσῃ τόν μῦθον.

Θά ἠδύνατο ὁμως ὁ ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος νά συστήσῃ καί αὐτός εις τόν κ. Ζοννάρ νά διαβάσῃ τόν Αἴσωπον καί δὴ τόν μῦθον: «Οἱ βάρσχοι».

«Βάρσχοι δύο ἐν λίμνῃ ἐνέμοντο. Θέρους δὲ ξηρανθείσης τῆς λίμνης, ἐκείνην καταλιπόντες ἐπεζήτουν ἑτέραν. Καί δὴ βαθεῖ περιέτυχον φρέατι, ὅπερ ἰδὼν ἕτερος θατέρῳ φησὶ «συγκατέλωμεν, ὦ οὗτος, εἰς τόδε τὸ φρέαρ». Ὁ δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν: «Ἄν οὖν καί τὸ ἐνθάδε ὕδωρ ξηρανθῇ, πῶς ἀναθησόμεθα;

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι οὐ δεῖ ἀπερισκέπτως προσιέναι τοῖς πράγμασιν.

Διότι ὅταν κανεῖς ἀπερισκέπτως ἐνεργῇ τὴν 29ην Μαΐου τοῦ 1917 ἀπαντᾷ ἢ πρώτη Νοεμβρίου τοῦ 1920.

ΑΡΘΡΟΝ 63ΟΝ

(13 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΝΤΑΝΤ ΠΛΗΡΩΣ ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ.-ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νά ἐξιστορήσωμεν τὰ πολεμικά καί διπλωματικά συμβάντα ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1920. Βεβαίως ταῦτα θά ἦσαν ἐνδιαφέροντα διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας μας. Ἄλλ' ἡμεῖς ἐνταῦθα δὲν συγγράφομεν ἱστορίαν. Μεταχειριζόμεθα μόνον τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν μας ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὁ κ. Βενιζέλος ὅταν ὑπεκίνησε τὴν συζήτησιν ταύτην: πῶς, δηλαδή, ἐπήλθεν ὁ ἐθνικὸς διχασμὸς, ποιοὶ ἦσαν οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ.

Ἄλλως τε διὰ νά ἀφηγηθῶμεν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς τριετίας ἐκείνης, ὡς καί διὰ νά εἰσελθῶμεν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἰδίως τῆς διπλωματικῆς ἐξελιξεως καί τῶν διαφόρων αὐτῆς φάσεων καί μεταλλαγῶν, θά ἔπρεπε νά γράψωμεν ἄλλα τόσα ἄρθρα ὅσα ἐγράψαμεν μέχρι τοῦδε, καί νά καταναλώσωμεν ἄλλον τόσον χρόνον. Δὲν πρέπει ὁμως νά παραβλέψουν, οἱ ἀναγνώσται μας ὅτι τὸ κύριον ἔργον μας δὲν εἶνε τὸ τοῦ ἱστορικοῦ. Ἡμεῖς εἴμεθα πολιτικὸν πρόσωπον καί συνεπῶς ἀφιερωμένοι εἰς τὰ πολιτικά ἔργα μας καί ἰδίως τῆς παρούσης στιγμῆς. Ἦδη ἢ χώρα μας εἰσέρχεται εἰς νέαν φάσιν πολιτικῆς ἐξελιξεως τὴν ὁποῖαν ἔχομεν ὑποχρέωσιν νά παρακολουθήσωμεν ἐντατικῶς, προσωπικῶς δὲ καί νά ἔλθωμεν εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ λαοῦ, ὄχι μόνον εἰς Ἀθήνας ἀλλὰ καί εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅπως τὸ κατὰ δύναμιν συντείνωμεν εἰς τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ καθοδήγησιν.

Συνεπῶς θά ἀποπερατώσωμεν δι' ὀλίγων ἄρθρων τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἀνελάθομεν, δηλαδή ἀπαντήσεως εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ.

Βενιζέλου, εἰδικώτερον δὲ δι' ὅτι ἀφορᾷ τὰ περὶ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρών.

Εἰς τὰ ἄρθρα ἡμῶν ὑπ' ἀριθ. 3, 4 καί 5 τῆς 19. 20 καί 21 Ὁκτωβρίου παρελθόντος ἔτους, ἀνεπτύξαμεν τὰ περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο, λίαν, ἐπαρκῶς, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἰσχυρισθέντες ὅτι ἡ συνθήκη ἐκείνη, μόνον ἐπὶ τοῦ χαρτίου ἔλυσε τὰ ἑλληνικά ζητήματα, καί ὅτι ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μόνην καί ἄνευ βοηθείας ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, νά δώσῃ πραγματικότητα εἰς τὰς λύσεις ταύτας. Ἐπομένως καί ὅτι, καί ἂν δὲν ἐπῆρχετο ἡ μεταβολὴ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920, ὁ κ. Βενιζέλος θά εὑρίσκετο ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους εὑρέθησαν οἱ μετανοεμβριανοὶ κυβερνήται. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αὐτὸς μὲν προεκάλεσε τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὅποιον περιήλθεν ἡ Ἑλλάς ἐκείνοι δὲ τὸ ὑπέστησαν.

Εἰς τὰ ἐν λόγω ἄρθρα μας, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησε διὰ τριῶν ἐπίσης ἄρθρων του, ὑπ' ἀριθμ. 30, 31 καί 32 τῶν 26, 27 καί 28 Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους.

Εἰς τὴν ἀπάντησιν τῶν ἄρθρων τούτων τοῦ κ. Βενιζέλου θά περιορισθῶμεν εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἄρθρα μας, διὰ τῶν ὁποίων καί θά περατώσωμεν τὴν ὅλην ἀρθρογραφίαν μας.

Προτοῦ ὁμως προχωρήσωμεν θά παρακαλέσωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας νά ἐπαναγνώσωσι τὰ 3 προμνημονευθέντα ἄρθρα ἡμῶν, καθὼς καί τὰ τρία ἕτερα ἀπαντητικά πρὸς ταῦτα, ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅπως μὴ ἀναγκαζόμεθα νά ἐπαναλαμβάνωμεν διπλωματικά ἔγγραφα μνημονευθέντα ἐν τῷ κειμένῳ των εἰς τὰ προαναφερθέντα ἄρθρα, ἢ ὀλοκλήρους περικοπὰς ἐκ τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βενιζέλου.

Ἄλλὰ διὰ νά κατανοήσουν οἱ ἀναγνώσται μας καλύτερον τὰ λεχθησόμενα, θεωροῦμεν καλὸν νά διαγράψωμεν εἰς τὰς κυριώτερας αὐτῆς γραμμὰς τὴν κατάστασιν ἣτις ἀπέληξεν εἰς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρών.

Ἐξεθέσαμεν ἤδη εἰς τὴν προηγουμένην ἀρθρογραφίαν μας πῶς ὁ κ. Βενιζέλος θέτων ἑαυτὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, ὅπως ἐξαγάγῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς οὐδετερότητος ἄνευ οὐδενὸς ὄρου καί οὐδεμιᾶς προσυμφωνίας, ἐματαιώσῃ τὰς τελευταίας προσπάθειαις τοῦ Βασιλέως, διὰ τῶν κυβερνήσεων Ζαῖμη καί Καλογεροπούλου, ὅπως φέρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, προεξασφαλιζομένων ἔστω ἐλαχίστου ὀρίου ἀνταλλαγμάτων ὡς καί τῆς οἰκονομικῆς τῆς Ἑλλάδος βοηθείας. Διχάσας δὲ τὴν Ἑλλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης, προεκάλεσε τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1916 καί τῶν πρώτων τοιοῦτων τοῦ 1917, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐμειονέκτει μὲν εἰς λαϊκὴν δύναμιν, ἐπλεονέκτει ὁμως εἰς δύναμιν ξένων στρατῶν καί στόλων, ἐπεβλήθη δὲ δι' αὐτῶν εἰς ὀλοκλήρον τὸ ἔθνος, ἐξεδίωξε τὸν Βασιλέα καί παραμερίσας τὸ Σύνταγμα ἐγένετο κυρίαρχος τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς βίας τῶν ξενικῶν λογγῶν, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917.

Ἐγένετο οὕτω τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς ἐμπόλεμος, χωρὶς οὐδεμίαν προσυμφωνίαν μετὰ τῶν Συμμάχων περὶ ἐκπληρώσεως τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς βλάβων, οὐδὲ καν ἐξασφαλίσεως ρητῶς τῆς ἐδαφικῆς αὐτῆς ἀκεραιότητος. Ἐπομένως τὸ πᾶν ἀπέκειτο

εις την καλήν διάθεσιν τῶν Συμμάχων Δυνάμεων ἐάν ἐξήρχοντο νικητρίαι, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως μιᾶς, τῆς Ἰταλίας, τὰ συμφέροντα ἀντέκειντο πρὸς τὰ ἑλληνικά, ἑτέρας δέ, τῆς Ἀμερικῆς, ἡ διάθεσις ἦτο ἀδιάφορος μὲν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, μᾶλλον δὲ εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν οὐδὲ κἂν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ἐάν δὲ ἡ νίκη τῶν Συμμάχων δὲν ἤθελεν εἰσθαι πλήρης, τὰ ἑλληνικά συμφέροντα ἀνασφάλιστα διὰ συνθηκῶν καὶ συμφωνιῶν, δὲν ἦσαν βεβαίως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἐξήρχοντο ὠφελημένα ἐκ τοῦ ἀγῶνος.

Τὸ ἔτος 1917 ἐνεφάνισε μεγάλην κόπωσιν πάντων τῶν ἐμπολέμων. Καθὼς διηγοῦνται πλείστοι συγγραφεῖς, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀντάντ ἐξηπλώθη μέγα κύμα ντεφαιτισμοῦ. Καὶ τὰ γεγονότα συνέτεινον εἰς τοῦτο. Ἡ κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου (παλ. ἡμερ.) ἀρξαμένη μεγάλη ἐπιθετικὴ κίνησις τοῦ Κερένσκυ κατὰ τῶν Γερμανῶν Ἀνατολ. μετώπου ἀπέληξεν εἰς καταστροφὴν τῶν Ρώσων. Τὸν Ὀκτώβριον οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον τὴν Ρίγαν. Τὸν Νοέμβριον οἱ Λένιν καὶ Τρότσκι κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν ἐν Ρωσσίᾳ καὶ τέλη Νοεμβρίου (παλ. ἡμερ.) ὑπέγραφον τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ μετὰ τῶν Γερμανῶν, προκείμεν τῆς ἐπακολουθησάσης χωριστῆς εἰρήνης. Περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου (παλ. ἡμερ.) ἐπῆρχετο ἐν Ἰταλίᾳ ἡ καταστροφὴ τοῦ Καπορέττο, ἣτις παρ' ὀλίγον νὰ ἐπέφερεν ἀνυπολόγιστα ἀποτελέσματα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Διότι πρὸς στιγμὴν ἔγινε σκέψις νὰ μεταφερθῆ πρὸς βοήθειαν τοῦ ἰταλικοῦ μετώπου ὁ στρατὸς τῆς Θεσσαλονίκης! Ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις μας!

Ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους ἀνεπτύχθη εὐρεία κίνησις πρὸς σύναψιν εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων, εἰρήνης συμφιλιοτικῆς «ἀνευ νικητῶν καὶ ἡττημένων». Καὶ ποῦ θὰ κατήντα ἡ Ἑλλάς, ἐάν τοιοῦτο τι ἤθελεν ἐπιτευχθῆ! Ἡ ἀνοδος τοῦ Κλεμανσώ εἰς τὴν ἐξουσίαν (Νοέμβριος τοῦ 1917) ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς προσπάθειάς τούτας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπετεινετο ἡ προσπάθεια τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας!

«Ἡ βουλγαροφιλία εἶχε γίνει πάλιν τῆς μόδας παντοῦ, ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἀμερικῇ, Γαλλίᾳ»... «Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ ἀδελφοὶ Μπῶξτον ἐπανήρχιζον τὴν κίνησιν τῶν τοῦ 1915. Ἐάν κατωρθοῦτο ἡ ἀπόσπασις τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τὰς κεντρικὰς αὐτοκρατορίας, δὲν θὰ ἦτο τοῦτο ἡ βεβαία εἰρήνη, ἡ εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν Ἀντάντ; Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουν πρὸς τοῦτο μερικαὶ θυσίαι, ἐκεῖνα ἀκριβῶς, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος τοῦ 1915». (Ἡτριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Δηλαδὴ θυσίαι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Σερβίας!

Ἡ τοιαύτη φιλικὴ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν κίνησις ἤρχισε νὰ ἐπιρραζῆ τόσο πολύ, ὥστε τὴν 13/26 Ὀκτωβρίου 1917 αἱ κυβερνήσεις τῆς Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ διαμαρτυρηθῶσιν ἐντόνως καὶ εἰς Παρισίους καὶ εἰς Λονδῖνον. Ἡ Κυβέρνησις μάλιστα Βενιζέλου οὐχὶ ὀλίγον ἀνησυχούσα ἐπεκαλέσθη καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν βουλγαρικῶν ἀγριοτήτων ἐν Μακεδονίᾳ, ἀνευ ὅμως ἀποτελέσματος.

Ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου ἡ βουλγαροφιλία εἶχε τὴν μεγαλύτεραν ἔντασιν ἦτο ἡ Ἀμερικὴ. Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ὁ Οὐίλσον οὐδὲ κἂν τὸν πόλεμον εἶχε κηρύξει κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ παρ' ὅλας τὰς προσ-

παθείας τοῦ κ. Βενιζέλου, οὐδὲ κἂν ὀλίγους στρατιώτας ἐδέχθη νὰ σταῖν εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἠρωτήθη ὁ ἐν Οὐάσιγκτωνι πρέσβυς τοῦ κ. Βενιζέλου, διατί, ἐπὶ τέλους, ὁ κ. Βενιζέλος δὲν παρεχώρει τὴν Καβάλλαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως τὸ εἶχε προτείνει ἄλλοτε, ἀφοῦ τοῦτο θὰ ἐπέφερε τὴν εἰρήνην εἰς τὰ Βαλκάνια. (Ἡτριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

Πλὴν τούτων ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Βενιζέλου τελείως ἀδόκητος οἰκονομικῶς, οὐδὲ εἰς ἐπιστράτευσιν ἠδύνατο νὰ προβῆ. Ἐχρειάζοντο χρήματα.

«Ὁ κ. Ζωνάρ ἠσχολήθη ἐπὶ τούτου μόλις ἐπέστρεψεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Γαλλίαν. Ἡ Ἑλλάς ἐξήτει ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν τὰ ἑκατομμύρια, ἅτινα τῆς ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον. Ἡ διαπραγματεύσις ἦτο λίαν δύσκολος. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς παρέπεμψαν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐσωτερικὸν δάνειον, τὸ ὁποῖον διὰ πολλοὺς λόγους ἦτο ἀδύνατον... Ὁ κ. Πολίτης ἐπέμεινε παριστάων ὅτι ἔνεκα ἐλλείψεως οἰκονομικῶν μέσων θὰ ἀπετύγχανεν ἡ πολιτικὴ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅστις οὕτω θὰ ἠναγκάζετο νὰ ἀποσυρθῆ τῆς ἀρχῆς». (Ἡτριῶ ὡς ἄνω).

Κατωρθώθη οὕτω νὰ λάβουν μόνον 50 ἐκ. χρυσῶν φράγκων ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ὡς προκαταβολήν, καὶ νὰ ἀποσταλῆ ὁ ὑποδιοικητῆς τῆς Τραπεζῆς τῆς Γαλλίας εἰς Ἑλλάδα ὅπως μελετήσῃ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἔδει νὰ περιμένωμεν.

Ἀφ' ἐτέρου οὕτε ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ἐπετυγχάνετο. «Ἐχρειάζετο πολὺ νέον ὑλικόν. Ἐχρειάζετο βαρὺ πυροβολικόν. Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη νὰ παραχωρήσῃ τοιοῦτο διότι εἶχεν ἀνάγκη διὰ τὴν Παλαιστίνην, ὅπου εἶχεν ἀποστείλει καὶ μέρος τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατευμάτων τῆς. Ἡ Ἰταλία ἐξήτει ἐπίσης βαρὺ πυροβολικόν».

Γνωρίζομεν δὲ ὅλοι πόσον ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς ὑλικὸν ἐγένετο πολὺ θραδέως καὶ ἐλλιπέστατα.

«Ὁ κ. Βενιζέλος ἀνυπομόνει. Ἡ κοινὴ γνώμη ἐξηγεῖτο. Διέταξε τὸν ἐκτοπισμὸν πολλῶν ἑκατοντάδων πολιτῶν... παρεπονείτο ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν τὸν ἠνόει, δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἀσφαλῶς ἔνεκα τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἀπαθείας τὰ ὁποῖα τῆς ἔμειναν ἐκ τῆς τουρκικῆς δουλείας. Ἠρρώστησεν ἐκ τούτων, ἔσχε σκοτοδίνας, καταπτώσεις νευρικὰς ἀνησυχητικὰς, ἐξάψεις ἰσχυρᾶς ὀργῆς. Εἰς τὸ Λονδῖνον ἐφοβοῦντο μήπως ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀντάντ».

Ἐπρεπε νὰ ἀρθοῦν αἱ θραδύτητες. Ἦτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὸ καθεστῶς του. (Ἡτριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος, σ. 323).

Τὸν Ὀκτώβριον ἀνεχώρησε δι' Εὐρώπην. Εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον τῷ ἐγένοντο θαυμάσια ὑποδοχαί, καὶ μεγάλαι περιποιήσεις. Ἐπεσκέφθη τὸ Δυτικὸν μέτωπον. Τέλος πάντων, συνήλθε. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Συμμάχων ὅπου ἀπεφασίσθη ἡ μὲν Ἑλλάς νὰ παράσχη 300 χιλιάδας ἀνδρῶν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Μακεδονίας, οἱ δὲ Σύμμαχοι ὑπεσχέθησαν νὰ τὴν βοηθήσωσιν οἰκονομικῶς διὰ πιστώσεων 750 ἑκατομμυρίων φράγκων, δηλαδὴ ἀνά 250 ἑκατομμύρια ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερικὴ. Ἡ ὑπόσχεσις

αυτή άλλως τε εν μέρει μόνον ἐπραγματοποιήθη, διότι τὸν Μάϊον τοῦ 1919 τὸ μερίδιον τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἠλαττώθη ἀπὸ 250 ἑκατομ. εἰς 100 ἑκατ. ἑκάστης. Μέχρι δὲ τέλους Ὀκτωβρίου 1920 ἡ Ἑλλάς εἶχε πραγματοποιήσει ἐπὶ τῶν 12 ἑκατομμυρίων ἀγγλικῶν λιρῶν 6½ ἑκατομμύρια μόνον, ἐπὶ τῶν 48 ἑκατομμυρίων δολλαρίων μόνον 15 ἑκατομμύρια καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου γαλλικοῦ μεριδίου τίποτε. (Ε. Τσουδεροῦ. «Αἱ Συμμαχικαὶ πιστώσεις», 1924).

“Ὅσον δ’ ἀφορᾷ τὰς ἐθνικὰς διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην, λόγος δὲν ἐγένετο οὐδεὶς. Ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἀκριβῶς ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας τὴν 12)25 Δεκεμβρίου 1917, ὁ Λόυδ Τζώρτζ εἰς δηλώσεις του ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἐπὶ τῶν σκοπῶν τῶν Συμμάχων, οὐδόλως ἐμνημόνευσεν οὔτε τὴν Ἑλλάδα οὔτε τὴν Σερβίαν. Νέα ἐξέγερσις τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Ἑλλάδι, νέα φυλακίσεις, νέα ἐξορία. Τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καθίστατο σκοτεινόν. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ἠναγκάσθη τὴν 3)16 Φεβρουαρίου τοῦ 1918 νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις τὴν ἐξῆς διακοίνωσιν:

«Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων συμβάντων, τὰ ὅποια ἐτάραξαν τὴν χώραν καὶ ἀπήτησαν παραδειγματικὴν καταστολὴν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ καλύτερον, ποῖον ἰσχυρὸν ὄπλον ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ὁ ντεφαιτισμὸς εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος τηρουμένην σιωπῇ ἐκ μέρους τοῦ Ἀγγλοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Προέδρου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ δημοσία γνώμη μένει μετὰ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει νὰ κερδίσῃ τίποτε ἐκ τοῦ πολέμου, καὶ ὅτι δὲν ἔχει οὔτε τὴν θεωριώδη δύναμιν νὰ λογαριάσῃ ἐπὶ τῆς βοηθείας τῶν μεγάλων συμμάχων ὅπως ἐπανακτήσῃ τὰ καταληφθέντα ἐδάφη αὐτῆς. Τοῦτο ἐπιτηδείως διαδιδόμενον ὑπὸ τῶν ἀντιδραστικῶν ἐκνευρίζει τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα καὶ παραλῦει τὴν πρὸς ἐπιστράτευσιν ὁρμὴν. Καὶ ἐξήτησεν ἀπὸ ὅλας τὰς συμμάχους δυνάμεις «μίαν δήλωσιν ἀποδεικνύουσαν τὴν πρόθεσιν των νὰ ὑποστηρίξουν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ ἐπαγρυπνήσουν διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐλληνικῶν δικαιωμάτων».

Δηλαδή ὁ κ. Βενιζέλος ἐξήτει τώρα, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὅταν τὸ ἐξήτει ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὸ 1915 καὶ 1916, ἀπεκαλεῖτο ὑπ’ αὐτοῦ «δόλιος πρὸς τοὺς Συμμάχους», «προδότης». Καὶ τὸ ἐξήτει ὁ κ. Βενιζέλος ἔστω καὶ ἄνευ συνθήκης, ἔστω καὶ δι’ ἀπλῆς δηλώσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 64ΟΝ

(14 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΑΝΕΖΗΤΟΥΝ ΠΡΟΣΧΗΜΑΤΑ ΔΙΑ ΝΑ ἈΦΟ- ΦΥΓΟΥΝ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ.

Ἄλλὰ οἱ Σύμμαχοι δὲν ἐδείκνυον καμμίαν διάθεσιν ἔστω καὶ διὰ μίαν τοιαύτην δήλωσιν. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος προέτεινεν ὅπως τοῦλάχιστον εἰς τὰ συγχαρητήρια τὰ ὅποια αἱ Δυνάμεις θὰ ἀπηύθυνον εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐορτὴν τῆς 25 Μαρτίου, δώσουν τὰς διαβεβαιώσεις ἐκεῖνας περὶ ἱκανοποιήσεως τῶν ἐθνικῶν τῆς βλέψεων, αἵτινες θὰ καθυσύχαιζον τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἑλλάδι. Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ καὶ ὁ Οὐίλσον ἐν τῇ ἀπαντήσει του πρὸς τὰ συγχαρητήρια τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς εἰσόδου τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸν πόλεμον. Ἄλλὰ καὶ εἰς τοῦτο δὲν συνεφώνουν αἱ Δυνάμεις μεταξύ των.

Καὶ πρῶτον μὲν «ΟΛΑΙ Αἱ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ἩΡΝΗΘΗΣΑΝ ΝΑ ΔΗΛΩΣΩΣΙ ΠΡΟΘΕΣΙΝ ΟΠΩΣ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΕΠΙΤΡΕΨΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΟΛΟΝΟΤΙ Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΖΗΤΕΙ ΤΗΝ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΔΗΛΩΣΙΝ ΠΡΟΣ ΣΤΕΡΕΩΣΙΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ». (Ἡτριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος».)

Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας μας, νὰ προσέξωσιν εἰς τὴν ἄρνησιν ταύτην τῶν Δυνάμεων. Ἐὰν ἀναπολήσωσι τὰ ὅσα ἐξεθέσαμεν ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ 1916 καὶ 1917 καὶ τὰς δηλώσεις τῶν Δυνάμεων ὅτι ἀποκαθισταμένης τῆς εἰρήνης ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μόνον εἶνε ἀρμόδιος νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ πολιτεύματός του καὶ τοῦ Βασιλέως του, ἡ ἄρνησις αὕτη τῶν Δυνάμεων νὰ κάμουν δήλωσιν ὅτι ἔχουσι τὴν πρόθεσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι ποτὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰνε λίαν χαρακτηριστικὴ. Διότι μοιραίως ἀγεται τις εἰς τὸ ἐρώτημα, ἀφοῦ οὐδόλως ἦσαν διατεθειμένοι εἰς τὸ νὰ ἀποτρέψωσιν ἐνδεχομένην ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὸν θρόνον, τί νόημα εἶχαν τότε αἱ διακοινώσεις των αἱ γενόμεναι εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920; Διὰ νὰ ἐννοήσωσι τοῦτο οἱ ἀναγνώσται μας τοὺς παρακαλοῦμεν νὰ ἐνθυμηθοῦν τὸ τηλεγράφημα τῆς 11)24 Ἀπριλίου 1917 τοῦ Ἰσθόλσκου πρὸς τὴν ἐν Πετροπόλει κυβέρνησιν, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Διπλωματικὴν Ρωσικὴν Βίβλον ἐκδόσεως 1922, καὶ τὸ ὅποιον ἀνεγράψαμεν δλόκληρον εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ προηγουμένα ἄρθρα μας. Κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ὁ Ριμπῶ ἐβεβαίωσε τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν ὅτι, «ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἀναλάβῃ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον σχετικὴν πρὸς ἐθνικιστικὰς φιλοδοξίας τῶν Ἑλλήνων», ὅτι «τώρα ἀπεκτίθη πλέον πλήρης συνείδησις τοῦ

γενομένου λάθους της παραχωρήσεως της Καβάλλας εις την 'Ελλάδα» (κατά τὸ 1913). 'Επὶ πλέον κατὰ τὸ αὐτὸ τηλεγράφημα ὁ κ. Ι. Καμπόν, Γενικός Διευθυντής τοῦ ὑπουργείου τῶν 'Εξωτερικῶν καὶ ἐκ τῶν σπουδαιτέρων Γάλλων διπλωματῶν, καθώριζεν ὡς ἐξῆς πρὸς τὸν Ρῶσον πρέσβυν τὰς μελλούσας σχέσεις τῆς Γαλλίας πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον: «Τίποτε δὲν θὰ εἶνε συμφερότερον δι' ἡμᾶς παρὰ νὰ συσσωρευώμεν προφάσεις ὀξύτητος σχέσεων καὶ δυσαρρεσκειῶν πρὸς τὴν 'Ελλάδα, διὰ νὰ ἀπαλλαγώμεν πάσης μελλούσης ἠθικῆς ὑποχρεώσεως πρὸς αὐτήν».

Δηλαδή, καὶ ἂν μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος δὲν ἐπανάρχετο εἰς τὴν 'Ελλάδα, ὁ κ. Βενιζέλος οὐδεμίαν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας συνδρομὴν πρὸς πραγματοποίησιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρών, διότι περὶ τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπρόκειτο εἰς τὸ προαναφερθὲν τηλεγράφημα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν 'Αγγλίαν, θὰ ἴδωμεν ἔαν πράγματι μετεβλήθη ἡ στάσις τῆς μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ἢ εἶχε παραμείνει ἡ αὐτή, οἷα καὶ ἐπὶ κ. Βενιζέλου.

Δὲν θέλομεν νὰ παραπνεθώμεν διὰ τούτων ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἠδίκησαν τὴν 'Ελλάδα. Τὰ μεγάλα κράτη ἔχουν μεγάλα συμφέροντα καὶ μεγάλας εὐθύναις διὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ εὐημερίαν πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων ὑπηκόων των. Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι θὰ θυσιάσωσι τὰ συμφέροντά των μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἔχη ἡ 'Ελλάς τὸν κ. Βενιζέλον πρωθυπουργόν! ἢ ὅτι πάλιν θὰ θυσιάσωσι τὰ συμφέροντά των ἀπὸ πείσμα διότι ἡ 'Ελλάς δὲν ἤθελε νὰ ἔχη τὸν κ. Βενιζέλον ἐπὶ κεφαλῆς τῆς!

'Επανερχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἀφήγησίν μας. 'Επρόκειτο, εἴπομεν περὶ τῶν προσπαθειῶν τοῦ κ. Βενιζέλου ὅπως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν συγχαρητηρίων πρὸς τὴν 'Ελλάδα κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1918, αἱ Δυνάμεις κάμωσιν συγχρόνως δηλώσεις περὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς βλέψεων, αἵτινες νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν ἑλληνικὴν δημοσίαν γνώμην. 'Αλλ' αἱ Δυνάμεις δὲν ἤθελαν νὰ ἀναλάβουν τοιαύτας ὑποχρεώσεις. 'Εδέχοντο νὰ ἐγγυηθῶν τὴν ἑδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς 'Ελλάδος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ δυσκολίας. 'Η 'Αγγλία ἐξηκολούθει ν' ἀποβλέπη εἰς τὴν ἐκχώρησιν τῆς Καβάλλας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. (Ντριῶ «Διπλωματικὴ 'Ιστορία τῆς 'Ελλάδος», τόμος 5ος, σ. 326).

Τότε διετρεξεν ἡ φήμη ὅτι αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι θὰ προέβαινον δημοσίᾳ προτείνουσαι εἰς τὴν 'Ελλάδα τὴν ἐπιστροφὴν ὀλοκλήρου τοῦ καταληφθέντος ὑπ' αὐτῶν ἐδάφους τῆς, ἔαν αὕτη συγκατετίθετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οὐδετερότητα! 'Εάν αὐτὸ ἐγένετο, τίνα ἐπιρροὴν θὰ εἶχεν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης; 'Επρεπε λοιπὸν αἱ Δυνάμεις κατὰ τὴν εἰρήνην καὶ εἰς τὴν 'Ελλάδα. Μετὰ πολλὰς διορθώσεις καὶ ἐπαναδιορθώσεις τοῦ κειμένου τῶν συγχαρητηρίων των, ἡ Γαλλία καὶ ἡ 'Αγγλία κατέληξαν εἰς τὴν ἐξῆς ταυτόσημον δήλωσιν τῆς 25ης Μαρτίου 1918 (Ντριῶ «Διπλ. 'Ιστορία τῆς 'Ελλάδος»).

«'Απευθύνουσα εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως 'Αλεξάνδρου τὰ συγχαρητήριά της διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ἡ 'Αγγλικὴ (ἢ ἡ Γαλλικὴ) Κυβέρνησις εἶνε ἰδιαιτέρως εὐτυχῆς ὅτι τὰ ἀπευθύνει εἰς στιγμὴν καθ' ἣν στρατεύματα 'Αγγλικά

(ἢ Γαλλικά) ἀγωνίζονται ἐκ νέου διὰ τὴν ὑπεράσπισιν ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ, τῶν ὁποίων ἡ ὑπεράσπισις συνταυτίζεται μετὰ τὴν ὑπεράσπισιν ὅλων τῶν 'Εθνῶν, τὰ ὁποία ἤδη ἀγωνίζονται διὰ τὴν νίκην τοῦ δικαίου. Τίποτε περισσώτερον ἀπὸ αὐτὸ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ μαρτυρήσῃ τὴν διατήρησιν τῶν παραδόσεων, αἵτινες ἐνοῦσι τὰς δύο χώρας καὶ νὰ στερεώσῃ τὴν 'Ελλάδα εἰς τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ 'Αγγλία (ἢ ἡ Γαλλία) πλέον ἢ ποτὲ προσηλωμένη εἰς τὰ καθήκοντά της ὡς ἐγγυητρία Δυνάμεως θὰ ἀφιέρωσῃ μετὰ ἐνεργητικότητος τὰς προσπαθείας τῆς ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ καὶ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν ὅλων τῶν 'Ελλήνων ἐναντίον ἀποπειρῶν καταπίεσεως, καταδιώξεως ἢ δουλείας».

Δηλαδή: ἐνοεῖτε τίποτε;

Εἰς τὸ συγχαρητήριον τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς τὴν 'Αμερικὴν διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς εισόδου τῆς εἰς τὸν πόλεμον, τὸ ὁποῖον περιεῖχε καὶ ἐκκλησίαν, ὄχι μόνον ὅπως ἀσφαλισθῇ ἡ ἑδαφικὴ ἀκεραιότης τῆς 'Ελλάδος, ἀλλὰ καὶ ὅπως οἱ ἐκτὸς τῶν ὀρίων τῆς 'Ελλάδος 'Ελληνες ἀπολαύσωσιν ἐγγυήσεων ΔΙΑΒΙΩΣΕΩΣ, ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΜΕ ΤΑΣ ΕΘΝΙΚΑΣ ΤΩΝ ΒΛΕΨΕΙΣ, ὁ Οὐίλσον ἀπήντησε κατ' ἀρχὰς διὰ ξηρῶν εὐχαριστιῶν. 'Αλλὰ κατόπιν ἐπεμβάσεως τῆς Γαλλίας ὅπως μετριασθῇ ἡ ἐκ τούτου δεινὴ ἐντύπωσις, ὁ Οὐίλσον ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἐν 'Αθήναις πρέσβυν του νὰ κάμῃ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ δῆλωσιν περιέχουσαν πολλὰ πράγματα κολακευτικά διὰ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας καὶ τίνα διὰ τοὺς νεωτέρους 'Ελληνες, ὡς ἀξίους μιμητὰς των, ἀγωνιζομένους διὰ τὰ δίκαια τῶν ἔθνων καὶ ὅτι ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ λαὸς τῆς 'Αμερικῆς ἐνοοῦν ὅπως ἡ 'Ελλάς ὑποστηριχθῇ, διατηρηθῇ ἡ ἀκεραιότης τῆς καὶ ἀναγνωρισθῶν τὰ δίκαιά της κατὰ τὴν σύναμιν τῆς εἰρήνης.

'Αλλὰ θετικὸν τίποτε. Καὶ ταῦτα δὲ τὰ ἀόριστα ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἐξηκολούθουν αἱ ἰδιαιτεροὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἐρωτοτροπία πρὸς ἀπόσπασίν της ἀπὸ τῆς Γερμανίας.

Κατ' 'Απρίλιον τοῦ 1918 ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς μεγάλης γερμανικῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς χωριστῆς εἰρήνης τῆς Ρουμανίας μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, «αἱ διπλωματικαὶ μηχανορραφίαι παρὰ τῇ Βουλγαρίᾳ, αἱ ὁποιαὶ ἐξηκολούθουν νὰ εἶνε αἰχμηροὶ, προξένησαν μεγάλην ταραχὴν ἐν 'Αθήναις καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὡς καὶ εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ὁ διάδοχος τῆς Σερβίας ἦλθεν εἰς Φάληρον τὴν 15)28 'Απριλίου. Ἔσχε συνέντευξιν μετὰ τοῦ κ. Πολίτη. 'Εθεώρησαν ὁμοῦ ὅτι ἴσως θὰ ἦτο καιρὸς διὰ «ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΑΙΩΡΗΣΕΩΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΩΝ. Τούλάχιστον ἔπρεπε νὰ ληφθῶν προφυλάξεις διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον» (Ντριῶ ἄνω ἔργον).

Εἶνε πλέον εἰς θέσιν κανεὶς νὰ καταλάβῃ διατί ὁ Βασιλεὺς ὑπῆρξε δόλιος καὶ προδότης;

'Αλλὰ καὶ ὅταν κατὰ 'Ιούνιον (νέον ἡμερ.) τοῦ 1918 ἀπετράπη ὁ κίνδυνος τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ γαλλικοῦ μετώπου, δὲν ἔπαυσαν αἱ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν συμμαχικαὶ ἐρωτοτροπία. 'Η

Ἄμερική ἐξηκολούθει ν' ἀρνῆται μετ' ἐπιμονῆς νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ βουλγαρόφιλοι εἰργάζοντο ἐντόνως. Ὁ λόρδος Νόρκλιφ, ἰσχυρὸς δημοσιογραφικῶς, ΠΡΟΕΤΕΙΝΕ ΝΕΑΝ ΔΙΑΝΟΜΗΝ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΕΔΑΦΩΝ. Ὁ κ. Ρωμᾶνος ἐτηλεγράφει ἀνησυχῶν ἐκ τῆς ἐν Γαλλίᾳ βουλγαρικῆς προπαγάνδας πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον νὰ σπεύσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους μετὰ τοῦ κ. Πάσιτς. Τοῦ ἀπήντα δὲ ἡ Κυβέρνησις ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 9ην Ἰουνίου (νέον ἡμερ.) ὅτι ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΜΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΕΡΒΙΑΝ ΝΑ ΜΕΤΑΝΟΗΣΟΥΝ, ΔΙΟΤΙ ΣΥΝΕΔΕΣΑΝ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ. (Ντιρὼ ἄνω ἔργον, σελ. 331) καὶ προσέθετε πικρὰ παράπονα κατὰ τῆς τοιαύτης στάσεως τῶν Συμμάχων. Ὅπως ἴσως ὅμως, ἐδέησε νὰ καθησυχάσουν τὴν Ἑλλάδα. Τὴν 5)18 Ἰουνίου ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον «εἶνε πιθανὸν ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ ζητήσῃ χωριστὴν εἰρήνην. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Σερβία θὰ τηρηθῶσιν ἐν ἡμεροί. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία θὰ ταῖς μείνωσι πισταί». Ὁ δὲ κ. Πισσὸν προσέθετεν εἰς τὸν κ. Ρωμᾶνον «ἡ Βουλγαρία θὰ ζητήσῃ ἀναμφιβόλως τὴν Καθόλλαν. Ἄλλ' εἰς αὐτὸ δὲν θὰ συγκατατεθῇ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει».

Αὐτὸ ἦτο τὸ δλον!

Ἡ λύσις εἰς τὴν κατάστασιν ἐπῆλθεν διὰ τῶν νικῶν τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον καὶ δὴ τὸν Αὐγούστον 1918. Ἦδη ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου ἡ κατάστασις ἐκεῖ ἐξελίσσεται εὐνοικῆ διὰ τοὺς Συμμάχους. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς 9)22 Αὐγούστου (ν. ἡμερ.) ὁ στρατάρχης Φὸς ἐπέφερε τὸ κύριον πλήγμα διὰ τῶν παρὰ τὸ Σαντὲρ νικῶν του, κατόπιν τῶν ὁποίων οἱ Γερμανοὶ ἤρξαντο γενικῆς ὑποχωρήσεως πρὸς τὰς γραμμὰς Χίνδεμπουργκ.

Ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1919 ἐκδοθέντων ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Λούνδενδορφ (ἐκδοσις Γερμαν. σελ. 552), ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεφέραμεν εἰς προηγούμενα ἄρθρα ἀποσπάσματα, ἐξάγεται σαφῶς ὅτι αἱ σημαντικαὶ αἰτίαι νίκαι ἐπὶ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου ἔσχον ἀντίκτυπον σπουδαιότατον ἐπὶ τῶν Συμμάχων τῆς Γερμανίας. Ἦδη ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Κάρολος ἐζήτησε παρὰ τῆς Γερμανίας συνεννόησιν πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου. «Εἰς δὲ τὴν Βουλγαρίαν δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ὑπολογίζωμεν», λέγει ὁ Λούνδενδορφ. Ἄνετράπη ἡ Κυβέρνησις Ροδοσλαύφ, ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Μαλίνοφ «ὅστις δὲν ἦτο φίλος τῆς Γερμανικῆς Συμμαχίας» (Λούνδενδορφ). ἐνῶ οἱ συνυπουργοὶ του ἦσαν «δεδηλωμένοι Ἀνταντόφιλοι». Τότε, ὡς διηγεῖται ὁ Λούνδενδορφ, ἀπέπτη πᾶσα ἐλπίς νίκης καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν εἰρήνην. Τὴν 13ην καὶ 14ην Αὐγούστου (νέον ἡμερολ.) 1918 εἰς Σπᾶ ἀπεφασίσθη νὰ ἀρχίσωμεν διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Ἐθεώρησαν πλέον ματαίαν πᾶσαν παράτασιν τοῦ πολέμου.

Ἄνεφέραμεν ἐνταῦθα ὡς μάρτυρα τὸν στρατηγὸν Λούνδενδορφ, διότι, ὡς ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται μας τὸν ἔφερον ὡς τοιοῦτον πρῶτος ὁ κ. Βενιζέλος, διὰ νὰ στηρίξῃ λανθασμένως, ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἰσχυρισμὸν του ὅτι ἡ κατάρρευσις τοῦ μετώπου τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν προῆλθεν ἐκ τῶν νικῶν ἐν Μακεδονίᾳ τῶν Συμμάχων καὶ ἡμῶν. Δὲν ἦτο ἄλλως τε δυνατόν τοῦτο, ὅσον μεγάλα καὶ ἂν ἦθελον

εἶσθαι αἱ νίκαι αἰτίαι. Διότι εἶνε ἀρχὴ γνωστοτάτη εἰς ὅλους τοὺς ἀσχολουμένους μετὰ πολεμικὰ ζητήματα, ὅτι ἡ τύχη ἐνός πολέμου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκθάσεως τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰ κύρια θέατρα αὐτοῦ, ὅπου εὐρίσκονται οἱ μεγάλοι ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ καὶ ὅπου εἶνε ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΙ ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΓΚΟΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ. Ἐν προκειμένῳ ἐπομένως ἐν Γαλλίᾳ. Ἐάν π.χ. ἡ ἐν Γαλλίᾳ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἀρξαμένη μάχη ἀπέβαιεν ὀριστικῶς ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν, ὁ πόλεμος θὰ ἀπέβαιεν ὑπὲρ αὐτῶν ὅσονδῆποτε μεγάλα καὶ ἂν ἦσαν τὰ κατορθώματα τῶν Συμμάχων καὶ Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ. Τοῦτο δὲν μειώνει καθόλου οὔτε τὴν ἀξίαν τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, οἵτινες ἐπολέμησαν ἐν Μακεδονίᾳ, οὔτε τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν εἰς τὴν ἀνδρείαν των. Μειώνει, ὅμως, ἢ μάλλον ἐξαλείφει, τὴν ἀξίαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κ. Βενιζέλου, ὅτι ἐπειδὴ διὰ τῶν νικῶν μας ἐν Μακεδονίᾳ ἐπεφέραμεν, κατ' αὐτόν, τὴν ὀριστικὴν τροπὴν εἰς τὸν μέγαν πόλεμον, ἄρα δικαιολογεῖται ἡ πολιτικὴ του, ἄρα οἱ Σύμμαχοι ἐξ εὐγνωμοσύνης μᾶς ἔδωσαν «πραγματικά» καὶ ὄχι ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν Μ. Ἀσίαν ἄρα κλπ. Ἄλλο τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἕτερον.

Γνωρίζω πολὺ καλὰ τί ἔγραψαν ὁ στρατηγὸς Φρανσαί ντ' Ἐσπραὶ καὶ ἄλλοι ἀξιόλογοι συγγραφεῖς. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ οἱ Ἴταλοι ἀπέδωσαν τὴν ὀριστικὴν νίκην τῶν Συμμάχων εἰς τὴν νίκην των τοῦ Βιτώριο Βένετο, περίπου σύγχρονον μετὰ τὰς ἰδικὰς μας ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐπίσης οἱ Ἀγγλοὶ ἀπέδωσαν εἰς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ στόλου των, ἴσως μάλιστα φρονούντες οὕτω δικαιοτέρον ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους. Ἐπίσης οἱ Ἀμερικανοὶ εἰς τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὸν πόλεμον, ὅπερ ἴσως ἀκόμη δικαιοτέρον. Ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ ἂν οἱ Γερμανοὶ ἐνίκων ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἔαρ τοῦ 1918, ὁ πόλεμος θὰ ἀπέβαιεν ὑπὲρ αὐτῶν. Διάφοροι Ἀθηναῖοι δημοσιογράφοι σκεπτόμενοι ἐντὸς τοῦ περιθωρίου εἰς τὸ ὅποιον περιορίζει τὴν διάνοιάν των ἡ θέλησις τοῦ κ. Βενιζέλου, μᾶς ἔγραψαν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκτίμησις μας περὶ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου εἶνε «ἀντιπατριωτικὴ». Τί νὰ κάμωμεν! θὰ τὸ ὑποστῶμεν καὶ αὐτό! Ἴσως μεθαύριον, ἂν ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο Κορσικανὸς καὶ ὄχι Μανιάτης, κατὰ τὸν ποιητὴν Σούτσον, θὰ μᾶς εἴπουν ὅτι εἴμεθα μισέλληνες! Ὁμολογοῦμεν ὅτι τοιαύτην ἀντίληψιν τῆς ιδέας τῆς πατρίδος δὲν ἔχομεν.

Καλὸν μάλιστα θὰ ἦτο νὰ μὴ φέρουν τὸν στρατηγὸν Λούνδενδορφ, ὡς μάρτυρα ὑπὲρ τῶν ἰσχυρισμῶν των. Διότι εἰς τὸ προμνησθὲν ἔργον του περιγράφει ὅτι τοιοῦτος ἦτο ὁ κλονισμὸς τῶν Βουλγάρων ἐκ τῶν γερμανικῶν κατ' Αὐγούστον 1918 ἀποτυχιῶν ἐν Γαλλίᾳ, ὥστε σχεδὸν ἀπέστησαν τῆς γερμανικῆς συμμαχίας, καὶ μάλιστα ὅτι σχεδὸν συνετάχθησαν μετὰ τῶν Συμμάχων. Εἰς τὴν σελίδα 576 τοῦ ἔργου του ἀναγράφει ὅτι κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Συμμάχων ἐν Μακεδονίᾳ τὴν 2)15 Σεπτεμβρίου 1918, οἱ Βούλγαροι εἰς τὸ κέντρον ἔφυγαν «χωρὶς νὰ ἀντιτάξωσιν οὐδεμίαν ἀντίστασιν», ὅτι αἱ βουλγαρικὰ ἐφεδρεῖαι ἔφυγον καὶ αὐταὶ ἀρνηθεῖσαι νὰ φράξωσι τὸ ρήγμα, ὅτι κατὰ μυστικὸν ὑπόμνημα τοῦ γαλλικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, τὸ ὅποιον περιῆλθεν εἰς χεῖρας του μετὰ τὴν 15ην Σεπτεμβρίου, οἱ Γάλλοι ἐγνώριζον ἀπὸ πρὶν ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ παρουσίαζον οὐδεμίαν ἀντί-

στασιν καὶ ὅτι «ἡ προπαγάνδα τῆς Ἀντάντ, ὡς καὶ τὸ χρῆμα τῆς Ἀντάντ, καθὼς καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐν Σόφια, ὅστις πάντοτε παρέμενε ἐκεῖ, ἔκαμαν καλὰ τὸ ἔργον τους» καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀποφεύγομεν ν' ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς. Καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα τὰ ἀναφερόμεν, οὐχὶ διὰ νὰ στηρίζωμεν ἐπ' αὐτῶν τοὺς ἰσχυρισμοὺς μας ἀλλὰ διὰ νὰ συστήσωμεν εἰς τοὺς συζητοῦντας μὲ ἡμᾶς, ὅτι ὅταν πρόκειται νὰ φέρωσι τινὰ ὡς μάρτυρα ὑπὲρ αὐτῶν, καλὸν εἶνε νὰ τὸν ἐξετάζωσιν ἐκ τῶν προτέρων λεπτομερῶς τί δύναται νὰ εἴπῃ διότι ὅταν παρουσιάζουν μάρτυρας θὰ τοὺς ἐρωτῶμεν καὶ ἡμεῖς τί γνωρίζουν.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1918, ἀπὸ 12—26 Σεπτεμβρίου (νέα ἡμερ.) ἐπῆλθεν ἡ τελευταία ἡττα τῶν Γερμανῶν ἐν Γαλλίᾳ.

Τὴν 2)15 Σεπτεμβρίου ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις τῶν Συμμάχων καὶ Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ—τὴν 6)19 Σεπτεμβρίου ἡ φυγὴ τῶν Βουλγάρων εἶνε πλέον γενικὴ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν. Τὴν 16)29 Σεπτεμβρίου οἱ Βούλγαροι ὑπογράφουσι τὴν ἀνακωχὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τὴν 10)23 Ὀκτωβρίου τὰ ἰταλικά στρατεύματα αἴρουσι τὴν νίκην τοῦ Βιτώριο Βένετο καὶ καταρρίπτουσι πᾶσαν αὐστριακὴν ἀντίστασιν, τὴν 21ην Ὀκτωβρίου (3 Νοεμβρίου) οἱ Αὐστριακοὶ ὑπογράφουσι τὴν ἀνακωχὴν τῆς Παδοῦσης, **ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΙΔΟΥΝ ΑΜΕΣΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ ΤΟ ΤΡΕΝΤΙΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗΝ.** Ὡς βλέπετε, οἱ φρόνιμοι Ἴταλοι φροντίζουν νὰ καταλαμβάνουν ἀμέσως τὰς διεκδικήσεις των.

Τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου ἡ Τουρκία ὑπογράφει τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου. Θὰ τὴν ἴδωμεν προσεχῶς. Τὴν 27ην Ὀκτωβρίου (9 Νοεμβρίου) ἡ Γερμανία καταθέτει τὰ ὄπλα πρὸ τῶν Συμμάχων. Ἀλλὰ οἱ Γάλλοι καταλαμβάνουν ἀμέσως τὴν **ΑΣΙΑΤΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΛΩΡΑΙΝΗΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑΝ ΟΧΘΗΝ ΤΟΥ ΡΗΝΟΥ.**

Ὁ πόλεμος ἐτελείωσε καὶ τώρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν εἰρήνην.

ΑΡΘΡΟΝ 65ΟΝ

(15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΕΙΧΕ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΝΑΚΩΧΗΣ ΤΟΥ ΜΟΥΔΡΟΥ.

Ὡς εἶπομεν εἰς τὸ προηγούμενον ἡμῶν ἄρθρον τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου ἡ Τουρκία ὑπέγραψε τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου, καὶ παρεδίδετο εἰς χεῖρας τῶν Συμμάχων, Ἀλλὰ πρὸ τούτου συνέβησαν τὰ ἑξῆς:

Τὴν 22αν Σεπτεμβρίου (5 Ὀκτωβρίου) 1918, Τοῦρκοι ἀπεσταλμένοι παρουσιάζοντο εἰς Μυτιλήνην καὶ ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ἀγγλικὰς ναυτικὰς ἀρχάς, τὴν δὲ ἐπομένην ὁ ἐν Βέρνην πρέσβυς τῆς Τουρκίας ἐπισκεφθεὶς τὸν ἐκεῖ Ἀγγλον πρεσβευτὴν ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας πρὸς συνομολόγησιν ἀνακωχῆς.

Τότε ἡ Ἀγγλία ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν συνομολογήσεως εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ κ. Ρωμάνος, πρέσβυς τοῦ κ. Βενιζέλου ἐν Παρισίοις, ἔσχεν μακρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Λόυδ Τζώρτζ ὅστις ἐβιάζετο νὰ ἴδῃ τὸν κ. Βενιζέλον εἰς Παρισίους καὶ ὅστις ἤθελε νὰ καταστρωθοῦν οἱ ὄροι τῆς ἀνακωχῆς εἰς τρόπον ὥστε ἡ Ἀγγλία νὰ ἐξασφαλίσῃ οἰκονομικὰ ὠφελήματα ἐν Τουρκίᾳ. Εἰς τὴν συνομιλίαν τοῦ ὁ Λόυδ Τζώρτζ ἐδήλου πρὸς τὸν κ. Ρωμάνον (τηλεγρ. Ρωμάνου 25 Σεπτεμβρίου (7 Ὀκτωβρίου 1918, ἀριθ. 8830) ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ 1915 καὶ 1916 αἱ ἀφορῶσαι τὴν διανομὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἔδει νὰ τεθῶσι κατὰ μέρος ἀπέναντι τῆς ἀνάγκης τῆς οἰκονομικῆς κυριαρχίας τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐν Τουρκίᾳ.

Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης στάσεως τοῦ κ. Λόυδ Τζώρτζ ὁ κ. Βενιζέλος τῷ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἱκανοποιεῖτο **ΜΕ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΝ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ.** (Τηλεγρ. Πολίτη ἀριθ. 9157).

Εὐθὺς μετ' ὀλίγον ὁ κ. Βενιζέλος ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους καὶ Λονδῖνον καὶ ἐκεῖθεν μετέδωκεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησιν τὰς ἐντυπώσεις του **ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ ΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗ Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ.** Τότε ὁ κ. Πολίτης ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπήντησεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον ὅτι **Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΞΕΠΛΑΓΗ ΟΔΥΝΗΡΩΣ ΕΚ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΦΕΙΛΚΥΣΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΛΕΘΡΙΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΑΝ Η ΕΛΛΑΣ ΔΕΝ ΠΡΟΣΕΚΤΑ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ.** (Τηλεγράφημα Πολίτη ἀρ. 9157. Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις»).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐσηματίσθη νέα Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὸν Ἰτζέτ πασᾶ ἦτις καὶ ὑπέγραψε τὴν 17)30 Ὀκτωβρίου τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου.

Κατὰ τοὺς ὄρους τῆς ἀνακωχῆς ταύτης ἡ Τουρκία παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τὰ φρούρια τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ Βοσπόρου, τοὺς ὑπ' αὐτῆς κρατούμενους αἰχμαλώτους, τὰ πολεμικά της πλοῖα. Ἀπεστράτευε τὸν στρατὸν της πλὴν μικροῦ τμήματος.

Ὡς πρὸς τὰ ἐδάφη παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τὰς φρουράς καὶ συνεπῶς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀραβίας, Συρίας καὶ Μεσοποταμίας.

Ἐπίσης παρέδιδε τοὺς ἐν Τριπολίτιδι τῆς Κυρηναϊκῆς στρατιωτικούς θαυμοφόρους της καὶ συνεπῶς τὴν κατοχὴν τῶν χωρῶν τούτων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς καὶ τοὺς λιμένας των εἰς τοὺς πλησιεστέρους Συμμάχους, δηλ. Ἰταλίαν καὶ Ἀγγλίαν.

Ἐπίσης παρέδιδε εἰς τοὺς Συμμάχους τὸ Βατοῦμ καὶ τὸ Βακοῦ (πετρέλαια!).

Ἀπέσυρε τὴν κατοχὴν της ἀπὸ ὅσα τμήματα τῆς Περσίας εἶχε καταλάβει.

Παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους ΤΑΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΣ ΣΗ-ΡΑΓΓΑΣ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ (Σιδηροδρόμους Βαγδάτης!).

Ἐπίσης παρέδιδεν εἰς τοὺς Συμμάχους τοὺς Ὑπερκαυκασίους σιδηροδρόμους ὅσοι εὐρίσκοντο ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀρμενίαν ἀνεγνώριζεν ὅτι ἐν περιπτώσει τα-ραχῶν εἰς τὰ ἔξ Βιλαέτια τῆς Ἀρμενίας οἱ Σύμμαχοι ἐπιφυλάσσουσιν τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσιν οἰονδήποτε τμήμα τῶν Βιλαετιῶν τούτων.

Ἐπίσης δὲ γενικῶς ἀνεγνώριζεν ὅτι: «ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐγεννᾶτο κατάστασις ἣτις θὰ ἠπειλεῖ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Συμμάχων οἱ οὗτοι θὰ ἔχωσιν τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβωσιν οἰονδήποτε στρατηγι-κὸν σημεῖον».

Εἰς τὸ 30ὸν ἄρθρον τοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἐπικρίνων ἡμᾶς διότι ἰσχυ-ρίσθημεν ὅτι ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἐτερμάτιζε τὸν πόλεμον τῶν Συμμάχων μετὰ τὴν Τουρκίαν τῆς Κων)πόλεως καὶ ἄφινε τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ μόνη της μετὰ τὴν Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ, ἀντιτάσσει ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἀληθές καὶ ὅτι ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν Τουρκίαν θὰ ἐτερματίζετο ὄχι διὰ τῆς ἀπλῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθή-κης ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Ὅτι οἱ Σύμμαχοι εἶχον ἄμεσον συμφέρον ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ὑπογραφεῖσα συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεσπῶντο καὶ ἐσχηματίζοντο νέα Κράτη ὑπὸ Ἀγγλικὴν ἢ Γαλλικὴν προστασίαν, ἡ Συρία, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Τρανσιορδανία, ἡ Μεσοποτα-μία, διὰ τῆς ὁποίας ἰδρύετο τὸ ἀνεξάρτητον κράτος τῆς Ἀρμενίας, καθὼς καὶ τοῦ Κουρδιστάν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνώριζετο τὸ Ἀγγλι-κὸν προτεκτοράτον τῆς Αἰγύπτου καὶ παρεχωρεῖτο ἡ Κύπρος εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Λησμονεῖ μάλιστα τὸ Μαρόκον καὶ τὴν Τύνιδα! Διότι καὶ περὶ αὐτῶν προέβλεπε ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν.

Ὡστε κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντα ταῦτα ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς ἐκτε-λέσεως τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν! Καὶ ἄς συνεχίσωμεν τὸν συλλο-γισμόν τοῦ κ. Βενιζέλου. Διατί δὲν ἐβοήθησαν οἱ Σύμμαχοι τὴν Ἑλ-λάδα εἰς τὴν ἐκτέλει τῆς συνθήκης ταύτης τῶν Σεβρῶν; Διότι, κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντοτε, ἔπεσον ὁ κ. Βενιζέλος ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπανῆλθεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Ὁ ὁποῖος ὅμως καθὼς καὶ οἱ μετानοεμβριανοὶ κυβερνῆται ἦσαν προθυμότετοι νὰ ἀναλάβωσιν τὴν

ἐκτέλει τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἄλλ' ἐνῶ κατὰ τὸν κ. Βενιζέ-λον τοσαῦτα κολοσσιαῖα συμφέροντα τῶν Συμμάχων ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, καὶ ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἦτο πρόθυμος νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς ἐκτέλει αὐτῆς, αἱ Δυνάμεις ἀφῆκαν τὴν Ἑλλάδα μόνην της, τὴν ἀφῆκαν νὰ καταστραφῇ ἐπομένως, καὶ νὰ συγκαταστραφῇ καὶ ἡ συνθήκη, ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὁποίας ἐξηρτῶντο τὰ κολοσσιαῖα συμφέροντά των, ὡς λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, μόνον καὶ μόνον διότι ἐπανῆλθεν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ πρόθυ-μος ἐν τούτοις ν' ἀγωνισθῇ διὰ τὴν συνθήκην, καὶ ἔφυγεν ὁ κ. Βενιζέ-λος ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἔκαμνε τίποτε περισσώτερον πολεμικῶς, καὶ πι-θανώτατα καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι ἔκαμαν οἱ μετानοεμβριανοὶ κυ-βερνῆται, ἀφοῦ δὲν εἶχεν οὔτε τὴν πλειοψηφίαν τοῦ λαοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἄλλὰ ἡμεῖς, καὶ κανεὶς φρόνιμος ἄνθρωπος, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀπο-δώσῃ τοιούτους ἐξωφρενικοὺς παραλογισμοὺς εἰς τὰς κυβερνήσεις μεγάλων Δυνάμεων αἱ ὁποῖαι γνωρίζουσιν νὰ κανονίζουσιν τὰ συμφέ-ροντά των κατὰ πολὺ θετικώτερον τρόπον ἀπὸ ὅ,τι παριστᾷ ὁ κ. Βε-νιζέλος.

Ἔστω παράδειγμα ἡ σημερινὴ Γαλλία. Τὸ Σοβιετικὸν Καθεστῶς, μόλις ἐγκαθιδρύθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1917 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1918 ἐγκα-τέλειψε τοὺς Συμμάχους, ἔκαμε χωριστὴν εἰρήνην μετὰ τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ἐπωφεληθεῖσα ταύτης μετέφερε μεγάλας στρατιωτικὰς δυ-νάμεις ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀλίγον ἔλειψε τὸ ἔαρ τοῦ 1918 νὰ θραύσῃ ἐκεῖ τὴν Ἀγγλογαλλικὴν ἀντίστασιν, καὶ τὸ ὁποῖον Σοβιετικὸν Καθεστῶς, κατόπιν συνῆψε στε-νωτάτας σχέσεις μετὰ τὴν Χιτλερικὴν Γερμανίαν, καταφαγὸν ἐν τῷ με-ταξὺ καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα πόσας δεκάδας ἑκατομμυρίων χρυσῶν γαλλικῶν φράγκων ὀφειλομένων ἐκ δανείων πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἐκ μέ-ρους τοῦ Τσαρικοῦ καθεστῶτος. Καὶ ἐν ταῦτοις ἐσχάτως ἡ Γαλλία δὲν ἐδίστασε νὰ ἔλθῃ σχεδὸν εἰς συμμαχίαν μετὰ τὸ Σοβιετικὸν Κράτος, αὐτῇ, κατ' ἐξοχὴν ἀστικὸν κράτος, χάριν τῶν συμφερόντων της, λη-σμονήσασα τὴν πρὸς αὐτὴν «προδοσίαν» τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας! Μήπως δὲν ἔκαμε τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Φραγκίσκος ὁ Α' τῆς Γαλλίας, συνά-ψας συνθήκην φιλίας καὶ ὑποστηρίξεως τῆς «Μουσουλμανικῆς» Τουρ-κίας, καὶ ἐναντίον μάλιστα αὐτοῦ τούτου τοῦ Κράτους τοῦ Πάπα, αὐ-τὸς ὁ «χριστιανικώτατος» ὅπως ἀπεκαλεῖτο, Βασιλεὺς, λαθῶν εἰς ἀν-τάλλαγμα παρὰ τῆς Τουρκίας τὰς διομολογήσεις; Ἡ μήπως κατό-πιν ὁ μεγάλος Ρισελιέ, ὁ καταπνίξας ἐν Γαλλίᾳ πᾶσαν κίνησιν ἐναν-τίον τοῦ καθολικισμοῦ, δὲν ὑπεστήριξε τὰ «Διαμαρτυρόμενα» κράτη τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῶν «καθολικῶν» γερμανικῶν κρατῶν καὶ ἐναντίον τοῦ «καθολικωτάτου καὶ ἀποστολικωτάτου» αὐτοκράτορος ἐν Βιέννῃ, διότι αὐτὸ ἐπέβαλε τὸ συμφέρον τῆς Γαλλίας;

Ἔτσι σκέπτονται τὰ μεγάλα κράτη, καὶ ἔτσι ἐνήργησαν ὄχι μό-νον ἡ Γαλλία ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ κράτη τὰ ὁποῖα οὕτω ἀπὸ μικρὰ ἔγι-ναν μεγάλα.

Καὶ ἄς μὴ ἐξοργισθῇ κανεὶς ἰδεολόγος μετὰ ὅσα λέγομεν, καὶ μᾶς εἰπῇ ὅτι αὐταὶ εἶνε αἱ θεωρίαι τοῦ Μακκιαβέλη. Διότι θὰ ἔχη λάθος. Ὁ Μακκιαβέλη δὲν ἐδημιούργησε θεωρίας, ἀλλ' ἀπλῶς στηριζόμε-

νος επί της Ιστορίας ΠΕΡΙΕΓΡΑΨΕ τὰ μέσα μὲ τὰ ὅπκια οἱ ἄνθρωποι, ὅπως τοὺς κατεσκευάσεν ὁ Θεός, ἐργάζονται ὅπως δημιουργήσωσιν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ κράτη.

Θὰ μοῦ εἶπητε: Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ὁ μεταχειρισθεὶς ξενικοὺς στρατοὺς διὰ νὰ κυριαρχήσῃ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶνε καταδικαστέος, ἀφοῦ κατάρθρωσε τὸν σκοπὸν του.

Τοῦναντίον, εἶνε καταδικαστέος. Ὅχι μόνον διότι ἡ πράξις αὐτῆ ἠθικῶς εἶνε ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ διότι πολιτικῶς εἶνε κάτι περισσότερον ἀπὸ ἔγκλημα, εἶνε «πολιτικὸν σφάλμα» διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν ἔκφρασιν ἑνὸς μεγάλου Γάλλου διπλωμάτου καὶ πολιτικοῦ. Διότι τὴν μέθοδον ταύτην τῆς ἀναμίξεως ξένων στρατῶν εἰς τὰ ἑσωτερικά των, οἱ λαοὶ δὲν τὴν ἀνέχονται καὶ δὲν τὴν λησιμονοῦν, οὔτε τὴν συγχωροῦν ποτέ. Καὶ πῶς ἕνας πολιτικὸς θὰ κυριαρχήσῃ ἑνὸς λαοῦ, ὅταν μεταχειρίζεται μεθόδους τὰς ὁποίας ὁ λαὸς οὗτος οὔτε ἀνέχεται οὔτε συγχωρεῖ: Δι' αὐτὸ καὶ ὁ κ. Βενιζέλος ἔπεσε τὸ 1920 καὶ δὲν ἠδυνήθη παρὰ μετὰ πολλὰ ἔτη νὰ ἐπανεμφανισθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν, δι' ἄλλων λόγους, οὐχὶ τοῦ παρόντος, διὰ νὰ ξαναπέσῃ καὶ πάλιν ἐξεγείρων ἑκάστοτε οὐχὶ τὴν ἀντίθεσιν ἀλλὰ τὴν ἔχθραν μεγίστου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Βεβαίως ὁσάκις κράτος τι μεταχειρίζεται πρὸς αὐξήσιν του μεθόδους οἷας προαναφέραμεν, δὲν τὰς παρουσιάζει τὸσον γυμνάς. Εἶνε ὑποχρεωμένον νὰ σεβασθῇ καὶ τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια τὰ ἐμφωλεύσαντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Καὶ εὐρίσκει πάντοτε τὰς ἠθικὰς αἰτίαις ἢ προφάσεις, τὰς διὰ τοὺς σκοποὺς του ἀναγκαίας. Ἄλλοτε εἰς παρωχημένας ἐποχὰς εἶχε πρὸς τοῦτο ἐξαιρετοὺς βοηθοὺς τὰ ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἁμβωνος κηρύγματα. Σήμερον ἔχει θαυμασίαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν διὰ τοῦ Τύπου προπαγάνδαν, ἡ ὁποία καλῶς χειριζομένη ἀποτελεῖ ὄπλον πολλὰκις ἀκαταμάχητον. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ καλῶς διοικούμενα κράτη, δι' ἐμμέσων ὁδῶν κατευθύνουν καὶ ὀδηγοῦσι τὴν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων δημοσιογραφίαν, χωρὶς βεβαίως τοῦτο καὶ νὰ φαίνεται.

Ἐπομένως, ἐάν ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐξηρτῶντο τὰ παμμέγιστα συμφέροντα τῶν Συμμάχων, τὰ ὁποία ἀπρηίθησεν ὁ κ. Βενιζέλος, οἱ Σύμμαχοι θὰ ὑπεστήριζον τὴν Ἑλλάδα μὲ ὄλα των τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν μεγάλων αὐτῶν σκοπῶν, ἀδιαφοροῦντες ἐάν ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἶχεν ἐπανέλθει καὶ ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων αἰτινες θὰ τοὺς ἐδοῦθον. Θὰ ἤξευρον δὲ νὰ κατευθύνουν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν των χάριν τῶν σκοπῶν των. Ἀλλὰ ἡ πραγματοποίησις τῶν μεγάλων αὐτῶν σκοπῶν δὲν ἐξηρτᾶτο πλέον ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Εἶχε συντελεσθῇ πρότερον.

Εἶχε συντελεσθῇ δύο σχεδὸν ἔτη πρότερον. Διότι καὶ διὰ τοῦ πολέμου καὶ διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς Τουρκίας εἰς τοὺς ὄρους τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, ἡ Γαλλία κατελάμβανεν τὴν Συρίαν, καὶ ἡ Ἀγγλία τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, καθὼς καὶ τὰ κράτη τῆς Ἀραβίας. Κατελάμβανον ἐπίσης καὶ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Βαγδάτης καὶ τὸ Βατοῦμ καὶ τὸ Βακοῦ (χάριν τῶν πετρελαίων). Τὴν Κύπρον τὴν εἶχε ἡ Ἀγγλία ἤδη προσαρτήσῃ. Δὲν πιστεύομεν δὲ νὰ

φαντάζεται κανεὶς ὅτι τὸ ἀγγλικὸν προτεκτοράτον ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἀφοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη, ὁπότε ἡ Αἴγυπτος κατόπιν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας συνθηκῶν ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας της, ἐν τούτοις κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ πρᾶγμα, δὲν ἔπαυσε ὑφιστάμενον τὸ νομικῶς μὴ ὑφιστάμενον πλέον Ἀγγλικὸν προτεκτοράτον, διότι εἶνε πεμμεγίστη καὶ ζωτικωτάτη ἀνάγκη τῆς Ἀγγλίας ἢ εἰς χεῖρας της ἐξασφάλισις τῆς διόρυγος τοῦ Σουέζ. Οὔτε φανταζόμεθα ὅτι ἡ τύχη τοῦ Μαρόκου καὶ τῆς Τύνιδος ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν!

Δὲν καθίστα δὲ ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐπισηφελὴ τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν Συμμάχων, ὄχι μόνον διότι ἡ Τουρκία δὲν θὰ εἶχε καθόλου δυνάμεις διὰ νὰ διεκδικήσῃ ἐκ νέου τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν μεγάλων δυτικῶν κρατῶν, ἀλλὰ κυρίως διότι αἱ ἀπὸ τῆς Τουρκίας ἀποσπασθεῖσαι αὐταὶ χώραι, δὲν κατοικοῦντο ἀπὸ Τούρκου, ἀλλὰ ἀπὸ ξένου πρὸς τοὺς Τούρκους φυλάς, κατακτηθείσας ὑπ' αὐτῶν καὶ συνεπῶς ἡ νέα των κατάστασις τῆς ἡμιανεξαρτησίας ὑπὸ μεγάλους προστάτας, οἵτινες ἐσεβάσθησαν ἀπολύτως τὸν ἐθνισμόν των, τὰ ἔθιμά των, τὸν ἰδιαιτερον αὐτῶν πολιτισμὸν καὶ πρὸ παντὸς τὰ θρησκευτικὰ των αἰσθήματα, τοὶς εἶνε πολὺ εὐαρεστοτέρα. Ἐπομένως ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν δὲν μετέβαλε τὴν πραγματικὴν κατάστασιν ὡς πρὸς τὰ ἀποκτήματα ταῦτα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις αὐτῆ, ἀφινε μόνον ἐκκρεμὴ τὴν ΝΟΜΙΚΗΝ ΔΙΑΤΥΠΩΣΙΝ τῆς νέας ταύτης καταστάσεως ὡς πρὸς τὰ ἀποκτήματα ταῦτα. Ἄλλ' ἡ νομικὴ αὕτη διατύπωσις μιᾶς πραγματικῶς συντελεσθείσης καταστάσεως, θὰ ἐγένετο κάλλιστα, ὅπως καὶ ἐγένε διὰ νεωτέρων συνθηκῶν. Ὡστε δὲν ἦτο τοῦτο καὶ μόνον λόγος νὰ ἀρχίσωσιν αἱ Δυνάμεις νέον πόλεμον, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὀλοκλήρου τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐκτὸς ἐάν διὰ τῆς μὴ ἐκτελέσεως τοῦ ὑπολοίπου μέρους αὐτῆς ἐθίγοντο ζωτικὰ αὐτῶν συμφέροντα, τὸ ὁποῖον, ὡς θὰ ἴδωμεν, δὲν συνέβαινε.

Ὡστε ὀρθῶς ἰσχυρίσθημεν ὅτι διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἐτερματίζετο ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοῦτο ἴσως ἐσφάλαμεν, ὅτι θὰ ἔπρεπε καλύτερα νὰ ἐλέγαμεν ὅτι διὰ τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, δύο σχεδὸν ἔτη πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἐτερματίζετο ὁ πόλεμος τῶν Συμμάχων μὲ τὴν Τουρκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ πάλιν ὀρθῶς εἶπομεν ὅτι μετὰ τοῦτο ἀφίνοτο ἡ Ἑλλάς μόνη κατὰ τῆς Τουρκίας τοῦ Κεμάλ. Διότι τὸ ὑπόλοιπον τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτέλεσις δὲν εἶχε πραγματοποιηθῇ πρὸ ἢ καὶ κατόπιν τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου, ἐνδιέφερε κυρίως μόνην τὴν Ἑλλάδα, πλὴν ἐξαιρέσεων τινῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἀναφέρωμεν ἀμέσως καὶ αἱ ὁποιαὶ ἐνδιέφερον καὶ τοὺς Συμμάχους καὶ βεβαίως καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Εἶνε αὐταί: Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν, τὸ ὁποῖον ἐνδιέφερε πρωτίστως τὴν Ἀγγλίαν.

Τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας, τὸ ὁποῖον ἐνδιέφερε ὀλοκλήρον τὸν πολιτισμένον κόσμον.

Τὸ ζήτημα τῶν διομολογήσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἰταλίαν, αὕτη μὴ λαβοῦσα ἱκανοποίησιν τῶν ἀξιωσέων τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατήγγειλεν ὀλίγον πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν τὴν σύμβασιν Τιτόνι — Βενιζέλου, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ 7ου ἀρθροῦ αὐτῆς καὶ οὕτω ἡ Ἑλλάς ἔχασεν ὀριστικῶς τὴν Β. Ἠπειρον. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἔκτοτε εἶχε πᾶν συμφέρον νὰ μὴ εὐνοήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν Γαλλίαν, αὕτη διὰ τῶν ὁρίων μεταξὺ Συρίας καὶ Τουρκίας, ἄτινα καθώρισεν ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, παρητήθη τῆς Κιλικίας. Ἄλλως τε, ὡς θὰ ἴδωμεν εἶχεν ἡ Γαλλία πολὺ πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἔλθει εἰς κατ' ἰδίαν διαπραγματεύσεις ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΟΥ ΚΕΜΑΛ, παραιτουμένη τῆς Κιλικίας καὶ λαμβάνουσα διαφόρου εἶδους οἰκονομικὰ ἀνταλλάγματα. Πάντως, εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ὁπότε ὁ κ. Βενιζέλος προητοιμάζετο ν' ἀναλάβῃ πολεμικὸν ἀγῶνα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἡ Γαλλία ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ κλείσῃ συμφωνίαν μετὰ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ ΠΛΕΟΝ, καὶ τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου 1920 ὁ στρατηγὸς Γκουρὼ ἐξεκένου τὴν Κιλικίαν καὶ ἀπεσύρετο εἰς τὰ ὄρια τῆς ὑπὸ γαλλικὴν ἐντολὴν Συρίας. Παρητέϊτο οὕτω ἡ Γαλλία κατ' οὐσίαν πάσης προθέσεως ὅπως συντρέξῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ πάντα ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου.

Ἀπομένει δὲ πλέον νὰ ἴδωμεν κατὰ πόσον τὰ ζητήματα τῶν Στενῶν, τῆς Ἀρμενίας καὶ τῶν διομολογήσεων ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἀναγκάσωσι τὰς Δυνάμεις ἢ τοῦλάχιστον τὴν Ἀγγλίαν ὅπως βοηθήσωσιν ἐμπραγματώως τὸν κ. Βενιζέλον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, διότι ἂν δὲν συνέβαινε καὶ τοῦτο, ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἤναγκάζετο νὰ πολεμήσῃ μόνος κατὰ τοῦ Κεμάλ καὶ θὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν αὐτὴν καὶ χειροτέραν μάλιστα θέσιν τῶν μετανοεμβριανῶν κυβερνητῶν, μὴ ἔχων οὐδὲ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 66ΟΝ

(16 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ.-ΑΠΕΚΛΕΙΕΤΟ Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΤΤΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ 31ον ἀρθρον τοῦ τῆς 27ης Νοεμβρίου παρ. ἔτους ἰσχυρίζεται ὅτι κατάρθωσε «ὥστε νὰ χαραχθῇ νέα κατεύθυνσις εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν ἐν τῇ Ἐγγυῶς Ἀνατολῇ, ἐπὶ τῇ θάσει τῆς ὁποίας ἡ ἐνίσχυσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ὡς σταθεροῦ φίλου τῆς Ἀγγλίας, νὰ θεωρῆται ὡς ἐξυμνητοῦσα τὰ ἀγγλικὰ συμφέροντα». Καὶ περαιτέρω ὅτι «ἡ σταθερότης ἀκριβῶς τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία δὲν ἠμποδίζε τὴν Ἀγγλίαν, μετὰ τὴν ἐναντίον τῆς κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, νὰ μεταβάλλῃ ριζικῶς τὴν πολιτικὴν τῆς εἰς τὴν Ἐγγυῶς Ἀνατολήν, ἀποφασίσασα νὰ βασίζεται τοῦ λοιποῦ, διὰ τὰ εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ὑδρογείου συμφέροντά τῆς, εἰς τὴν φιλίαν τῆς Ἑλλάδος ἀντὶ τῆς φιλίας τῆς Τουρκίας, ἠγγυάτο ὅτι ἡ γενομένη πρὸς τὴν Ἑλλάδα στροφή, θὰ ἦτο ἐξ ἴσου σταθερά, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς διὰ τῆς ἰδίας ἐνεργείας μας δὲν ἀπεδεικνύομεν ὅτι αἱ προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀπεφασίσθη ἡ νέα αὕτη πολιτικὴ ἦσαν σαθραί».

Ἡ δὲ καλυτέρα ἀπόδειξις τούτου, τῆς σταθερότητος δηλ. τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος, εἶνε ὅτι ἐνῶ μετεβλήθη ἡ σταθερὰ αὕτη πολιτικὴ ριζικῶς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς, καὶ ἐστηρίχθη ἔκτοτε ἐπὶ τῆς φιλίας τῆς Ἑλλάδος, ἔμεινεν ὁμως σταθερὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὁπότε «Ὁ Λούδ Τζῶρτζ ἐξηκολούθει εὐχόμενος τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτησιν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, χωρὶς νὰ παύσῃ ὁμως νὰ δηλοῖ εἰς τοὺς ἐπευθύνους κυβερνήτας μας, καὶ ὅσους ἄλλους ἐπισήμους Ἑλλήνας εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ, ὅπως τὸν πατριάρχην Μελέτιον, ὅτι ἐφ' ὅσον παραμένει ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Κωνσταντῖνος, ἡ Ἀγγλικὴ Κοινὴ Γνώμη δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος οὔτε ἓνα σελίνιον οὔτε ἓνα φυσίγγιον». Ἄς τὰ ξεκαθαρίσωμεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἄς τὰ ἀπλουστεύσωμεν διὰ νὰ τὰ ἐννοήσωμεν, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος :

1) Ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ Ἐγγυῶς Ἀνατολῇ ἦτο σταθερά.

2) Ὁ κ. Βενιζέλος κατάρθωσε νὰ χαραχθῇ νέα κατεύθυνσις εἰς τὴν σταθερὰν ταύτην ἀγγλικὴν πολιτικὴν.

3) Ἡ Ἀγγλία μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς μετέβαλε ριζικῶς τὴν πολιτικὴν τῆς.

4) Ἡ νέα πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἦτο νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τῆς φιλίας τῆς Ἑλλάδος.

5) Ἡ νέα αὕτη πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἀπεσκοπεῖ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

6) Ἡ νέα αὕτη πολιτικὴ ἦτο ἐξ ἴσου σταθερὰ ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη.

7) Ἄλλὰ ἔπαυσε νὰ εἶνε σταθερὰ ὅταν αἱ προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀπεφασίσθη ἔγιναν σαθραί.

8) Ἐγιναν δὲ σαθραί (κατὰ τὸν κ. Βενιζέλον πάντοτε) διότι ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος.

9) Ἐξακολουθοῦν νὰ εἶνε σαθραὶ μολονότι ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπεστράτευσεν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν νέαν ταύτην φάσιν τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, καὶ ἀπεδύθη ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὸν μεγαλύτερον καὶ μακρότερον τῶν πολέμων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

10) Μολονότι αἱ προϋποθέσεις αὐτῆς, ἔγιναν σαθραί, ἡ νέα ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε σταθερὰ, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος.

11) Ἀπόδειξις τῆς σταθερότητός τῆς εἶνε ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς νέας ταύτης σταθερᾶς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, ὁ Λόυδ Τζώρτζ κάμνει εὐχὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατήσεως εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

12) Περιορίζεται μόνον εἰς εὐχὰς, καὶ δὲν διαθέτει «οὔτε ἓνα σελίνιον, οὔτε ἓνα φυσίγγιον» ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζομένης ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς σταθερᾶς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, διότι δὲν τοῦ τὸ ἐπιτρέπει ἡ Ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη.

13) Δὲν τοῦ ἐπιτρέπει δὲ ἡ Ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη νὰ ἐργασθῆ τελεσφόρως ὑπὲρ τῆς νέας σταθερᾶς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, διότι ἦτο ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἀγωνιζόμενος μόνον τοῦτο ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ταύτης.

14) Ὁ Λόυδ Τζώρτζ, πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας δὲν κάμνει τίποτε πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινῆς ταύτης γνώμης, μολονότι εἶνε γνωστὸν ποῖα μέσα διαθέτει ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις πρὸς καθοδήγησιν τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, ὅταν πρόκειται περὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ἀγγλίας.

15) Καὶ οὕτω, ὁ Λόυδ Τζώρτζ, ἀφίνει τὴν Ἑλλάδα ἀγωνιζομένην ὑπὲρ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, νὰ καταστραφῆ, καὶ ἀφίνει νὰ καταπέσῃ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ νέα σταθερὰ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας, διότι ὁ κ. Βενιζέλος ἔπεσεν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, λέγει ὁ κ. Βενιζέλος.

Ταῦτα φρονεῖ κατὰ τὰ ἄρθρα τοῦ ὁ κ. Βενιζέλος περὶ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ καὶ περὶ τοῦ Λόυδ Τζώρτζ. Ἐὰν ἐπρόκειτο Ἄγγλος πολιτικὸς νὰ κάμῃ ἀντιπολίτευσιν πρὸς τὸν κ. Λόυδ Τζώρτζ δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ καταγγεῖλῃ περισσότερα ἀπὸ ὅσα λέγει ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ κ. Βενιζέλος. Ἡ ἀλήθεια ὁμως εἶνε ἄλλη.

Ἄς ἴδωμεν τώρα καὶ ἡμεῖς τί συνέβαινε μὲ τὴν ἀγγλικὴν ταύτην πολιτικὴν.

Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἦτο πάντοτε, ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ καὶ παραμένει σταθερωτάτη. Συνίστατο αὕτη πάντοτε εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὁδοῦ τῶν Ἰνδιῶν. Δὲν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς. Τὸ ἀνοιγμα τῆς διώρυγος τοῦ Σουεζ ἔσχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Ἄδεν. Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε ἀσφαλῆς ἡ ὁδὸς αὕτη καὶ ἀπὸ ξηρᾶς, ἔδει ἡ ἀγγλικὴ ἐπιρροὴ νὰ κυριαρχῆ καὶ ἐν Περσίᾳ καὶ εἰς Ἀφγανιστάν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐμεναν αἱ χώραι μεταξὺ Ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ Ἰνδιῶν. Δηλαδή ἡ Τουρκία.

Ἡ Τουρκία εἶχε τριπλὴν σημασίαν διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Πρῶτον ἦτο κυρία τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Μεσοποταμίας, χωρῶν αἰτινες συνέδρον ἐδαφικῶς τὴν Αἰγυπτον μετὰ τῆς Περσίας. Δεύτερον ἦτο κυρία τῆς Ἀραβίας καὶ συνεπῶς ἐσήμαινε πολὺ διὰ τὴν ἀγγλικὴν ἐπικρατησίαν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσει καὶ τῷ Περσικῷ κόλπῳ. Καὶ τρίτον ἦτο κυρία τῶν Στενῶν. Καὶ ἐρχόμεθα οὕτω εἰς τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν.

Ἡ σημασία τῶν Στενῶν ἦτο μεγάλη διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἐφ' ὅσον ἡ Ρωσσία ἦτο ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ δύναμις, ἔχουσα μεγάλον στόλον ἐν τῷ Εὐξείνῳ. Διότι τὸ ὅλον ζήτημα τῆς Ἀσίας καὶ συνεπῶς καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἦτο ζήτημα κυρίως ἀγγλορωστικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Καὶ θὰ εἶνε καὶ πάλιν ἐφ' ὅσον ἡ Ρωσσία ἐπαναγίνεται πολεμικῶς ἰσχυρὰ καὶ ἰδίως ἐφ' ὅσον ἀποκτήσῃ ἐκ νέου ἰσχυρὸν στόλον ἐν Εὐξείνῳ. Τὰ δὲ Στενὰ εἶνε ἡ ἐξοδος τοῦ Εὐξείνου πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ θαλασσία πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδός. Ἐπομένως τὸ συμφέρον τῆς Ἀγγλίας ἦτο ὅπως τὰ Στενὰ εἶνε ἀδιάβητα διὰ τὸν ρωσικὸν στόλον. Συνεπῶς ἐφ' ὅσον τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος κατεῖχε τὰ Στενὰ, ἦτο δύναμις τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλία θὰ ὑπεστήριζε παντὶ τρόπῳ; ἀφοῦ μάλιστα κατεῖχε καὶ ὅλας τὰς χώρας τὰς μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Περσίας. Καὶ δὲν ὑπῆρξε καλύτερος ὑποστηρικτῆς τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν 19ον αἰῶνα. Οὐδὲ ἡ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος ἐμφάνισις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς καὶ συνεπῶς ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ, μετέβαλε τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς Ἀγγλίας, ἐφ' ὅσον ἡ Γερμανία περιορίζετο εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας καὶ συνεπῶς τὴν καθίστα ἀνθεκτικωτέραν ἔναντι τῆς Ρωσσίας. Τὰς ὑπερβολὰς τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ κατέστειλεν ἐγκαίρως ἡ Ἀγγλία, ὅπως π.χ. ὅταν πρημποδίσῃ τὴν ἐξοδὸν τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Βαγδάτης εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ὅταν ὁμως ἡ Γερμανία, ἀσχέτως μὲ τὴν πολιτικὴν τῆς ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ, ἤρχισε διὰ τῆς κατασκευῆς μεγάλου στόλου ἀπειλοῦσα νὰ διαμφισθητῆσθαι μίαν ἡμέραν τὴν κυριαρχίαν τῶν θαλασσῶν, ἦτο ἐπομένον ὅτι τὸ ἀγγλικὸν συμφέρον θὰ ἐζήτει τὴν ἐξοδὸν τῆς ἐκ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς τῆς ὁποίας ἐτάρασσε τὴν ἰσορροπίαν. Καὶ ἐγένετο τοῦτο διὰ τοῦ παγκοσμίου πολέμου κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία εὐρέθη σύμμαχος μὲ τὸν αἰώνιον ἀνταγωνιστὴν τῆς, τὴν Ρωσσίαν, ἀλλὰ ἐπεισοδιακῶς μόνον καὶ κατ' ἀνάγκην, ἐφ' ὅσον ἠγωνίζετο ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεώς τῆς. Ἡ ἐξοδος τῆς Γερμανίας ἐκ τῆς

παγκοσμίου σκηνης, επανέφερε τὰ πράγματα εἰς τὴν παλαιάν των τροχίαν.

Δὲν βλέπομεν ποίαν νέαν κατεύθυναι. ἔδωκεν ὁ κ. Βενιζέλος εἰς τὴν ἀγγλικὴν ταύτην πολιτικὴν. ὡς ἰσχυρίζεται. "Ἄς ἴδωμεν πᾶρα πέρα.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἡ Ἀγγλία δὲν ἔπαυσε ἐπιδιώκουσα τοὺς παλαιούς της ἀντικειμενικούς σκοπούς. Ἐὰν ἡ Τουρκία ἔμενεν οὐδετέρα θὰ τὴν ὑπεστήριζεν ἀναμφισβητήτως καὶ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ τοῦτο ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος τὰ θέρος τοῦ 1914 πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς Τουρκίας ἐκ τῆς οὐδετερότητος, προέτεινεν αὐτὸς εἰς τοὺς Συμμάχους τὴν ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀγγλία τοῦ εἶπε νὰ καθήσῃ ἡσυχος. Ἡ ἐξοδος ὅμως τῆς Τουρκίας εἰς τὰ πλεῦράν τῆς Γερμανίας ἐγέννησε διὰ τὴν Ἀγγλίαν τὸ ζήτημα τοῦ κινδύνου τῶν Στενῶν. "Ἐπρεπε νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτὴ, δι' οἰασδήποτε θυσίας, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀνεφοδιάσῃ τὴν σύμμαχόν της Ρωσσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ κατέχῃ αὐτὴ τοῦλάχιστον τὴν πρὸς τὴν Μεσόγειον ἐξοδὸν των, δηλ. τὰ Δαρδανέλλια καὶ ὄχι ἄλλος, ἔστω καὶ ἂν ἡ Ρωσσία κατελάμβανε τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον εἴσοδον καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἀπέτυχε, καὶ ἐξηγήσαμεν τοὺς λόγους εἰς τὰ περὶ Δαρδανελίων ἄρθρα μας.

Ἄλλὰ ἡ ἀποτυχία της αὐτῆ ἰσορροπήθη ὡς πρὸς τὴν συνέχισιν τῆς ἀναλλοιώτου πολιτικῆς της εἰς τὸ μέλλον, διὰ τῆς καταρρεύσεως τῆς Ρωσσίας, ἣτις ἐν μέρει ὠφείλετο καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποτυχίαν τῶν Δαρδανελίων. Ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου ἡ κατάρρευσις τῆς Ρωσσίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν τύχην τοῦ Δυτικοῦ μετώπου, ὅπου καὶ θὰ ἐκρίνετο ὁ πόλεμος, ἰσορροπήθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὲρ τῶν Συμμάχων.

Οὕτω μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ὅποτε διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τῆς Γερμανίας ἐκ τῆς παγκοσμίου σκηνης, τὰ πράγματα ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἀρχαίαν τροχίαν των, ζήτημα κινδύνου τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ ἀγγλικῶν συμφερόντων ἐκ μέρους ρωσικοῦ στόλου δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον, καὶ ἄγνωστον διὰ πόσον μακρὸν χρόνον. Διὰ τοῦτο τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν ἀλλάζει μορφήν διὰ τὴν Ἀγγλίαν, χωρὶς ὅμως καὶ ἡ πολιτικὴ της νὰ μεταβάλλεται. Δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος νὰ εἶνε κλειστὰ τὰ Στενά, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει πλέον κίνδυνος νὰ ἐξεέλθῃ δι' αὐτῶν εἰς τὴν Μεσόγειον ρωσικὸς στόλος. Τοῦναντίον ὑπάρχει λόγος νὰ εἶνε ἀνοικτὰ καὶ ἀνοχύρωτα τὰ Στενά, ὥστε νὰ δύναται δι' αὐτῶν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν Εὐξείνιον ἀγγλικὸς στόλος.

"Ἐπονται ἐκ τούτου οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου τῆς 17)30 Ὀκτωβρίου 1918, διὰ τῶν ὁποίων λύεται τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν κατ' οὐσίαν.

"Ἐμενε μόνον νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τοῦ ποῖος θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὰς ὄχθας αὐτῶν, ἀλλ' οὕτως ὥστε νὰ μένωσι τὰ Στενά πάντοτε ἀνοικτὰ. Ἐπομένως ὁ τοιοῦτος ἔδει νὰ εἶνε ἡ ὑποχείριος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ἀνίσχυρος δὲ νὰ τὰ θάλῃ μετὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἢ καὶ τὰ δῶο.

Βεβαίως, ἡ καλύτερα λύσις διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἦτο νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν χερσόνησον τῶν Δαρδανελίων, ἣτις εἶνε καὶ ἡ κλεις τῆς διόδου. Ἡ Ἑλλάς εἴτε ὑφίσταται ὁ κ. Βενιζέλος εἴτε ὄχι,

δὲν εἶνε δυνατόν ποτὲ νὰ εἶνε ἐχθρική πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως ἡ Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία εἶχε καταρρεύσει. Ἡ Ἀγγλία κατέλαβε πολὺ πρὸ τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ κατέχει πλέον ὑπὸ διαφόρους νομικοὺς τύπους, προστασίας, ἐπιρροῆς, συμμαχίας προστατευτικῆς, στρατιωτικῆς κατοχῆς κλπ. τὴν Παλαιστίνην, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὰ κύρια σημεῖα τῆς Ἀραβίας, καθὼς καὶ τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ. Ἡ ἐρυθρὰ Θάλασσα καθὼς καὶ ὁ Περσικὸς κόλπος εἶνε ἔκτοτε εἰς χεῖρας της. Ἀπὸ τὴν Ὄθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν μετὰ τὰς ἀφαιρέσεις ταύτας τί θὰ ἀπέμενε; Ἡ καθαρὴ Τουρκία, οἷα περίπου εἶνε καὶ σήμερον. Καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ἔχῃ λάβει τὴν τόνωσιν τὴν ὁποίαν τῆς ἔδωσαν ἡ νίκη της κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Κεμάλ. Ἡ Τουρκία αὕτη δὲν θὰ ἀπετέλει κανένα κίνδυνον διὰ τὴν Ἀγγλίαν, οὔτε διὰ τὴν ἀγγλικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν Στενῶν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρώτη σκέψις τοῦ Λούδ Τζῶρτζς μόλις ἡ Τουρκία ἐδήλωσε πρὸς τὴν Ἀγγλίαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 ὅτι ἦτο πρόθυμος εἰς χωριστὴν εἰρήνην, ἦτο νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τοῦ κ. Ρωμάνου καὶ ἀπ' εὐθείας ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος μετέβῃ εὐθὺς ἀμέσως εἰς Λονδίνον, ὅτι ζήτημα διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ταύτης δὲν ὑφίστατο διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἣτις μάλιστα προετίθετο νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ δεσπόζουσαν οικονομικὴν θέσιν ἐν τῇ Τουρκίᾳ ταύτῃ. Ἀνεφέραμεν εἰς τὸ προχθεσινὸν ἄρθρον μας τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα. Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος, ὡς εἶδομεν, μετέδωκεν ἐκ Λονδίνου τὰς ἐντυπώσεις του ταύτας ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ταύτης, εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κυβέρνησιν.

Τότε, ὡς εἶδομεν, ὁ κ. Πολίτης (ἀριθμ. τηλεγρ. 9157) τοῦ ἀπήντησεν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν ὀδυνηρὰν ἐκ τούτου ἐντύπωσιν, ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΛΕΘΡΙΟΝ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΝ ΔΙΑ ΤΟ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ, ΕΑΝ Η ΕΛΛΑΣ ΔΕΝ ΕΛΑΜΒΑΝΕΝ ΕΔΑΦΙΚΑ ΑΠΟΚΤΗΜΑΤΑ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ.

Ἐπομένως, τὸ καθ' αὐτὸ ζήτημα τῶν Στενῶν δὲν ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνοίξῃ νέον πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἐκτέλεισιν τοῦ ὑπολοίπου τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἀφορῶντος τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις. Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν εἶχε λύσει καὶ αὐτὸ κατ' οὐσίαν ἐμπραγματῶς ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου.

"Ἄλλως τε καὶ μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀποτυχίαν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἡ Ἀγγλία ἔλυσε πάλιν καὶ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν οὐχὶ βεβαίως κατὰ τὸν ἀπόλυτον τρόπον τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἀλλὰ πάντως κατὰ τρόπον ἱκανοποιούντα πλήρως τὰ ἀγγλικὰ συμφέροντα. Ἰδίως ἡ διάταξις ὅτι ἡ Ἀγγλία εἰάν εἶνε ἐμπόλεμος (ὡς καὶ πᾶσα ἐμπόλεμος δύναμις) δύναται νὰ εἰσαγάγῃ διὰ τῶν Στενῶν εἰς τὸν Εὐξείνιον, οἰανδήποτε μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν θέλει, ἄνευ περιορισμοῦ, ἀπ' ἐνός, καὶ ἀπ' ἐτέρου ἡ οὐδετεροποίησις τῶν ἀκτῶν τῶν Στενῶν ἐπὶ μεγάλου βάθους πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ξηρᾶς καὶ συνεπῶς, τὸ ἀδύνατον νὰ ἐξασφαλισθῶσιν ὑπὸ τῆς Τουρκίας διὰ ὀχυρώσεων, ἱκανοποιούσι τὰς πολεμικὰς ἀνάγκας τῆς Ἀγγλίας εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ Τουρκία ἤθελε διανοηθῇ νὰ γίνῃ ἐμπόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας.

ΑΡΘΡΟΝ 67ον

(18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

ΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΑΒΟΗΘΗΤΟΣ Ο ΒΕ- ΝΙΖΕΛΟΣ ΑΝΕΛΑΒΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ.- Η ΡΗ- ΤΗ ΔΗΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας.

Δὲν γνωρίζομεν ἂν ὑπάρχη ἄλλη φυλὴ ἣτις νὰ ὑπέστη κατὰ τοὺς τελευταίους δύο αἰῶνας, ὅσα ὑπέστησαν οἱ Ἀρμένιοι. Καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὑπέστημεν πολλὰ, ἀλλὰ ἐπὶ τέλος ἀπληαύσαμεν καὶ νίκας καὶ ἐπεκτάσεις τοῦ κράτους μας. Μέσα εἰς τόσας εὐτυχίας μας εἶδαμεν ἐπὶ τέλος καὶ κάποτε νὰ μᾶς προσμειδῆ ἡ Μοῖρα! Ἄλλὰ οἱ δυστυχεῖς Ἀρμένιοι;

Καὶ ἐν τούτοις δὲν τοὺς ἔλειψαν ποτὲ αἱ συμπάθειαι τῶν ἄλλων ἔθνων. Εἰς πᾶσαν δυστυχίαν των, εἰς πᾶσαν σφαγὴν των, ἡ κοινὴ γνώμη τῶν πολιτισμένων ἔθνων δι' ἄρθρων εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, διὰ ὁμιλιῶν καὶ διαλέξεων, διὰ κοινοβουλευτικῶν ἀγορεύσεων, ἐξεδήλωσε τὰς πρὸς τοὺς Ἀρμένιους συμπαθείας τῆς. Ἄλλὰ τὸ διάστημα ἀπὸ συμπαθειῶν καὶ εὐχῶν μέχρι πράξεων ἐνεργείας τὰ πολιτισμένα κράτη δὲν ὑπερεπήδησαν ποτέ.

Εἶνε ἀληθές ὅτι τὸ 12ον ἐδάφιον τοῦ προγράμματος τοῦ Οὐίλσονος θέτει τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀρμενίας πρὸ τῆς Διπλωματίας τῶν Συμμάχων.

Ὁ δὲ κ. Βενιζέλος εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ τῆς 17)30 Δεκεμβρίου 1918 πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης καὶ τὰ δύο ὑπομνήματά του πρὸς τὸν Λόυδ Τζώρτζ περίπου σύγχρονα καθὼς καὶ εἰς τὸ πρὸς τὸν Λόυδ Τζώρτζ ὑπόμνημά του τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1919 καθορίζει τὸ ζήτημα τοῦτο λεπτομερέστερον. Προτείνει τὸν σχηματισμὸν Ἀρμενικοῦ κράτους περιλαμβάνοντος τὰ καθαρῶς Ἀρμενικὰ Βιλαέτια καθὼς καὶ τὰ Βιλαέτια τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῶν Ἀδάνων, συνεπῶς καὶ τοὺς Ἕλληνας τοῦ Πόντου. Εἰς τὴν παραχώρησιν ταύτην τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν κράτος ὁ κ. Βενιζέλος εὐρίσκει ἀντιστάθμισμα τοὺς Ἀρμένιους τοὺς ὁποίους θὰ περιελάμβανον αἱ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκχωρούμεναι τουρκικαὶ ἐπαρχίαι. Καὶ ἐπὶ τέλος ἔχει καὶ τὴν πανάκειαν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν τὴν ὁποίαν καὶ προτείνει καὶ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀρμενίας. (ὑπόμνημα Βενιζέλου 27 Ὀκτωβρίου 1919). Περὶ ἰδρύσεως ἰδιαιτέρου Ποντιακοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους οὐδεὶς λόγος ἐγένετο. Ταῦτα λέγουσι τὰ ἐπίσημα κείμενα.

Ἄλλ' ἐνῶ ἐπὶ μακροῦς μῆνας, σχεδὸν ἐπὶ δύο ἔτη συνεζητοῦντο τὰ ζητήματα ταῦτα εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Εἰρήνης τὰς ἐπιτροπὰς καὶ ὑποεπιτροπὰς αὐτῆς, ἡ Τουρκία εἶχε λύσει τὸ ζήτημα τοῦτο κατὰ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ

τρόπον πρακτικόν. Διὰ νὰ λάθωσιν οἱ ἀναγνώσται μας μιαν ἰδέαν τοῦ τρόπου τούτου ἀναφέρομεν περικοπὴν ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ κ. Μυλλερὰν τῆς 4)17 Ἰουλίου 1920 πρὸς τὴν τουρκικὴν ἀντιπροσωπείαν, τὴν σταλεῖσαν εἰς τὸ Συνδριον τῆς Εἰρήνης.

«Οἱ Ἀρμένιοι ἔχουν σφαγῆ ὑπὸ συνθήκας ἀνηκούστου βαρβαρότητος. Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τὰ κατορθώματα τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, εἰς σφαγὰς, ἐκτοπίσεις καὶ κακομεταχειρίσεις τῶν φυλακισμένων, ὑπερέβησαν καταπληκτικῶς τὰ προγενέστερά τῆς κατορθώματα. Ὑπολογίζεται ἔτι ἀπὸ τοῦ 1914 ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἔσφαξε, ὑπὸ τὴν ἀστήρικτον πρόφασιν μιᾶς δῆθεν ἀνταρσίας, ὀκτακοσίας χιλιάδας Ἀρμένιους, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ ἐξετόπισεν ἢ ἐξεδίωξε τῶν ἐστιῶν των πλέον τῶν διακοσίων χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ διακοσίων χιλιάδων Ἀρμενίων».

Ἐννοεῖ τις εὐκόλως τὸ ζήτημα πρωτεύον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς φυλῆς ἀπετέλει τὸ ζήτημα τῆς Ἀρμενίας. Κυριώτατος δὲ αὐτοῦ πρωταγωνιστῆς ἐνεφανίζετο ὁ Οὐίλσον. Ἡ τῆν 28ην Ἰουλίου (10 Αὐγούστου) 1920 ὑπογραφείσα Συνθήκη τῶν Σεβρῶν καθιέρωνε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀρμενίας καὶ καθίστα διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτῆς 89, διαιτητὴν ὅσον ἀφορᾷ τὰ σύνορα τῆς Ἀρμενίας μετὰ τῆς Τουρκίας, τὸν Πρόεδρον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ἄλλὰ τὴν 22αν Ὀκτωβρίου (4 Νοεμβρίου) 1920 δηλαδὴ 10 ἡμέρας πρὸ τῶν ἑλληνικῶν ἐκλογῶν καθ' ἃς ἔπεσεν ὁ κ. Βενιζέλος ἔλαβον χώραν αἱ προεδρικαὶ ἐκλογαὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν αἰτίνας κατεδίκασαν τὴν πολιτικὴν τοῦ κ. Οὐίλσονος, καὶ διεδήλωσαν τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ νὰ παύσῃ ἐνδιαφερόμενος διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Βαρὺ πλῆγμα διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀρμενίας τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος Οὐίλσον εἶχε καταστήσει ὁ πρωταγωνιστῆς. (Νηριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Τόμος 5ος).

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ κατάστασις ἐν Μ. Ἀσίᾳ παρωξύνετο. Οἱ Ἕλληνες καὶ ὑπὸ τὸ μετανοεμβριανὸν καθεστῶς ἠτοιμάζοντο διὰ ἀγῶνα πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ὁ Κεμάλ ἐνέτεινε τὰς προσπάθειάς του διὰ προετοιμασίαν ἀντιστάσεως μέχρις ἐσχάτων. Ἡ θέσις τῆς Ἀρμενίας ἦτο δεινὴ. Τότε εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τῆς 9)22 Νοεμβρίου 1920 ὁ λόρδος Ρόμπερτ Σέσιλ παρουσίασε πρότασιν καλοῦσαν τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν νὰ λάβῃ μέτρα πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τοῦ ἀπειλοῦντος τὴν Ἀρμενίαν. Οἱ ἀντιπρόσωποι σχεδὸν ὅλων τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν ἔλαβον τὸν λόγον ὑποστηρίζοντες τὴν πρότασιν ταύτην. Ὁ λόρδος Μπάλφουρ τότε ἀγορεύσας μετὰ βιασίου ἀπεκάλεσε τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ «Ἀρχιληστήν». Ἄλλὰ κατόπιν ἔπρεπε νὰ ἔθουσαν ἀπὸ τοὺς λόγους εἰς τὰ πράγματα. Ὁ δόκτωρ Νάνσεν εἶχεν ὑπολογίσει τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν στρατοῦ εἰς ἐξήκοντα χιλιάδας ὅπως σωθῆ ὁ ἀρμενικὸς λαὸς ἀπὸ βεβαίας καταστροφῆς. Ἀνεζήτησαν λοιπὸν κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἕνα οἰονόηποτε κράτος τὸ ὁποῖον ἐν ὄνοματι τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν θὰ ἀνελάμβανε, φυσικὰ τῆ βοήθειᾳ καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν, τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατὰ τοῦ Κεμάλ. Δὲν εὐρίσκετο κανένα. Τότε ὁ κ. Βιβιανὶ τῆς Γαλλίας

λίαις έγερθεις είπεν: (Α. Φραγκούλη «Η Έλλάς και η παγκόσμιος κρίσις». Τόμος 2ος).

«Ο κ. Μπάλφουρ παρετήρησεν ότι υπάρχουν έδω τεσσαράκοντα και έν έθνη συσκεπτόμενα. Θα ήδύνατο να έρωτήσωσι τας Κυβερνήσεις τών δια να μάθουν εάν αυται θα ήδύναντο να προσφέρουν ένα μερίδιον προς συγκρότησιν αυτού του στρατού. Ο κ. Μπάλφουρ με πολλήν διακριτικότητα παρετήρησεν ότι ανάλογος αίτησις είχεν ήδη γίνει όσον άφορᾷ την έπιδημίαν τύφου έν Πολωνία, και ότι τα έθνη δέν απήντησαν με πάρα πολλήν προθυμίαν. Θα άπαντήσουν ταυτα σήμεραν εις τό τεθέν ζήτημα, ήτοι: υπάρχει έδω μέσα ένα κράτος, μεταξύ εκείνων τα όποια συνέπονεσαν τας δδύνας της Άρμενίας, τό όποιον θα ήθελε να αναλάβη την έντολήν; "Ας έγερθη και δια φωνής του άντιπροσώπου του άς τό δηλώση! Έάν ούτος δέν έχη οδηγίας και θέλη να κάμη την δήλωσιν υπό τον όρον της ένδεχομένης κυρώσεώς της έκ μέρους της Κυβερνήσεώς του, άς τό είπη! "Αλλά εάν κανέν κράτος δέν θέλη να αναλάβη την έντολήν δια την Άρμενίαν, και εάν είμεθα έκτεθειμένοι να εύρεθώμεν αυριον έναντι του μηδενός, δέν θα θέσωμεν έαυτους εις την γελοίαν κατάστασιν μιās Συνελεύσεως, ήτις θα άνεζητεί μέσα ένεργείας, ένῶ γνωρίζει, πριν τά λάβη, ότι εινε έν αδυναμία να προκαλέση την έκτέλεσίν των;»

Δέν έσηκώθη κανείς!

"Αλλ' ούτε ο κ. Μπάλφουρ, ούτε ο κ. Σέσιλ, ούτε ο κ. Βιβιανί, έδήλωσαν έκ μέρους τών έθνών τα όποια άντεπροσώπευαν τίποτε!

Και ή Συνθήκη τών Σεβρών ή πρό τριών μόλις μηνών ύπογραφεΐσα και ήτις έδημιούργει τό κράτος της Άρμενίας, τι έγίνετο; Η Έλλάς ήρχιζεν τεράστιον άγώνα προς έκτέλεσιν αυτής όποτε και θα έξετελείτο και ή δημιουργία της Άρμενίας. Δέν θα έβοήθουν την Έλλάδα; Ο κ. Βενιζέλος μάς λέγει ότι αι Δυνάμεις ήσαν τόσον θυμωμένοι διότι έπεσαν αυτός εις τας έκλογάς ώστε δέν θα την έβοήθουν. Καλά, έστω να μη βοηθήσουν την Έλλάδα. "Αλλά ή Άρμενία τι πταίει; Τόσος ήτο ο θυμός των δια την πτώσιν του κ. Βενιζέλου, ώστε είπαν, άφου έπεσεν ο κ. Βενιζέλος εις τας έκλογάς, άς κατασφαγούν και όλοι οι Άρμένιοι; Τέτοιος θυμός! Θα ήταν κάπως ύπερβολικόν τό πράγμα! "Αλλως τε προς τι αι συζητήσεις και αι έπικλήσεις έκ της Κοινωνίας τών Έθνών!

Λοιπόν ή αλήθεια εινε άλλο. Υπέγραψαν την Συνθήκην τών Σεβρών άλλᾳ με την άπόφασιν να μη παράσχουν ούδεμίαν βοήθειαν προς έκτέλεσιν αυτής. Τό έδήλωσαν ρητώς εις τον κ. Βενιζέλον κατά τας προηγηθείσας της ύπογραφής μετ' αυτού συζητήσεις. Του τό έδήλωσαν και οι "Αγγλοι, ο άρχηγός μάλιστα του "Αγγλικού Έπιτελείου στρατάρχης Ουΐλσον ύπήρξε κατηγορηματικώτατος. Του τό έδήλωσαν και οι Γάλλοι, ιδίᾳ ο Μυλλεράν. Δέν πιστεύω δε δέν έπεριμενε βοήθειαν από τους Ίταλους. Εις τα άρθρα ήμῶν 3, 4 και 5 τών 18 20 και 21 Οκτωβρίου παρελθόντος έτους, παρεθέσαμεν τα κείμενα τών τηλεγραφημάτων τα όποια πιστοποιούσι τα λεγόμενα ήμῶν. Νομίζομεν περιττόν να τα έπαναλάβωμεν σήμεραν. Υπάρχουσι δε πλην τών παρ' ήμῶν έκτεθέντων και άλλα έπίσημα έγγραφα διαπιστούντα την άρνητικήν ταύτην διάθεσιν τών Δυνάμεων. Τόσω μάλλον, όσον

και ο κ. Βενιζέλος επανειλημμένως τοίς έδήλου, ότι θα αναλάβη αυτός με μόνον τας έλληνικάς δυνάμεις την έκτέλεσιν της συνθήκης ταύτης. Διότι μόνον έτσι θα την ύπέγραψαν. Και είχεν ανάγκην να πάρη αυτό τό χαρτί προς έσωτερικήν έν Έλλάδι κατανάλωσιν. Υπενθυμίζομεν εις τους αναγνώστας μας τό τηλεγράφημα του κ. Πολίτη Οκτώβρ. 1918, άρ. 9157, ότι άν δέν γίνουν παραχωρήσεις προς την Έλλάδα έν Μ. Άσία, δέν στέκεται ή Κυβέρνησις!

"Αλλως τε ούτε ο κ. Βενιζέλος άρνεΐται τους Ισχυρισμούς μου. Ίδου τι λέγει εις τό 31ον άρθρον του:

«Έκείνο που εινε τό αληθές, αλλά τό όποιον τόσον έλεινά διαστρέφει ο κ. Μεταξάς εινε τοῦτο.

»Η Συνθήκη τών Σεβρών ήτο ή τελευταία τών συνθηκών δια τών όποιών έτερματιζέτο ο πόλεμος, ύπογραφεΐσα μόλις την 28ην Ίουλίου 1920, ήτοι 20 επί πλέον μήνας μετά την ύπογραφην της ανακωχής. "Αλλ' ήδη κατά την συνδιάσκεψιν του Λονδίνου Φεβρουαρίου —Μαρτίου 1920, όπου συνεζητήθησαν οι όροι της συνθήκης με την Τουρκίαν, είχον παρέλθει 15—16 μήνες από της ανακωχής. ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΕΙΧΟΝ ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΘΗ. (Ταυτα ως και τα περαιτέρω ύπογραμμιζομεν ήμεις), ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΔΕΝ ΗΣΑΝ ΔΙΑΤΕΘΕΙΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΝΕΑΝ ΑΞΙΑΝ ΛΟΓΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ. Έκτός τούτου ή αντίδρασις κατά τών όρων της ειρήνης, τους όποιους διεξεδίκουν ύπερ της Έλλάδος ήτο Ισχυροτάτη, όχι μόνον έν Γαλλία, ως ύποτίθεται κοινώς, αλλά και έν Άγγλία ιδιαίτατα. ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΕΠΕΚΡΑΤΕΙ ΑΚΟΜΗ ΤΟΤΕ Η ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΦΙΛΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, και έτι μάλλον τό ύπουργείον τών Ίνδιων, υπό την πίεσιν τών 70 εκατομμυρίων Μουσουλμάνων τών Ίνδιων, έπεδίωκαν να καταστήσουν όσον τό δυνατόν ελαφροτέρους τους όρους της ειρήνης προς την Τουρκίαν. Αι έδαφικαι δε παραχωρήσεις προς την Έλλάδα, κυρίως ή άφορῶσα την περιοχήν της Σμύρνης, ήσαν έκ τών πλέον έπαχθῶν δια την Τουρκίαν όρων. Η αντίδρασις λοιπόν, την όποιαν συνήνησα, δια την άποδοχήν τών έλληνικῶν αξιώσεων έν Άγγλία ύπήρξεν Ισχυροτάτη. Και ή πάλη προς κατανίκησιν αυτής ύπήρξεν πολλάκις δραματική, "Αλλ' έκ της πάλης έξήλθα νικητής.

Νικητής δηλ. κατά τί; Εις τό να ύπογραφῆ ή συνθήκη τών Σεβρών; "Αλλά εις τό να αναλάβουν αι Δυνάμεις την συνεκτέλεσιν αυτής μετά της Έλλάδος, εις αυτό ΟΧΙ! "Οχι δε μόνον τοῦτο, αλλά και είπον ρητώς εις τον κ. Βενιζέλον ότι δέν θα λάβη παρ' αυτών ή Έλλάς ούδεμίαν βοήθειαν. πρό παντός ούδεμίαν στρατιωτικήν βοήθειαν. Τό αυτό του είπε και ή Άγγλία. "Αδίκως δε παραπονείται εις τα προεκτεθέντα κατά του στρατάρχ: Ουΐλσονος ότι ήτο «φιλότουρκος». Ο στρατάρχης Ουΐλσον του είπε καθαρά, και έξεθέσαμεν τα κείμενα εις τα προμνησθέντα άρθρα μας, ότι θα προκαλέση ο κ. Βενιζέλος καταστροφήν της Έλλάδος. Και εις τό κάτω-κάτω, αυται ήσαν αι άντιλήψεις του αι στρατιωτικαι δια τα συμφέροντα της πατρίδος του, της Άγγλίας. "Ητο "Αγγλος, δέν ήτο «φιλότουρκος». "Αλλά έξεχάσαμεν: Πάς μη συμφέρων εις τον κ. Βενιζέλον καθίστατο κατά τας περιστάσεις «φιλότουρκος» «φιλοβούλγαρος» «φιλογερμα-

νός». «Όπως ήμεεις αποκαλούμεθα από τόν κ. Βενιζέλον «φιλογερμανοί». Καί κάμνομεν έπομένως συντροφιά με τόν «φιλότουρκον» στρατάρχη Ούϊλσωνα. Τι νά γίνη!!

Ό κ. Βενιζέλος συγγέει πολύ εύκολα τά θετικά καί πραγματικά κέρδη τής Ελλάδος, με τας προς αυτόν γενομένης κολακευτικάς φιλοφρονήσεις. Μόνος του, εις τό αυτό άρθρον του, διά νά αποδείξη ποίας διαθέσεις είχαν οι Άγγλοι νά τόν βοηθήσουν αναφέρει ότι ο λόρδος Κόρζων μίαν έσπέραν άφου του ύπεσχέθη νά επέμβη όπως άρη τας Ιταλικάς αντίρρήσεις επί του ζητήματος τών Δωδεκανήσων λέγει:

«Με συνώδευσε άπερχόμενον μέχρι τής έξωθύρας καί σταματών με την ώραν πού εξηρχόμην, μου έσφιζεν έκ νέου την χείρα καί μου ειπε: Κύριε Βενιζέλε, ήμπορείτε νά είσθε βέβαιος, ότι οσάκις καί εις τό μέλλον εύρεθήτε εις την ανάγκην νά επικαλεσθήτε την άγγλικήν ύποστήριξιν ύπερ δικαίας ελληνικής αιτήσεως, θα έχετε αυτήν άνεπιφύλακτον, διότι ή Άγγλία δέν θα λησμονήση ποτέ ποιος φίλος υπήρξατε δι' αυτήν, καί με ποίαν πίστιν, εις τόν άγώνα τόν όποιον διεξήγομεν ώδηγήσατε την χώραν σας παρά τό πλευρόν μας».

Αυτά λέγει ο κ. Βενιζέλος ότι του ειπεν ο λόρδος Κόρζων.

Καί εν τούτοις! Μετά τινα έτη, τόν Σεπτέμβριον του 1926, ο αυτός κ. Βενιζέλος μεταβαίνει εις Λονδίνον προς ύποστήριξιν δικαιοτάτης ελληνικής ύποθέσεως, του ζητήματος τών προς την Άγγλίαν πολεμικών χρεών τής Ελλάδος. Υπουργός δε τών Οικονομικών τής Άγγλίας ήτο τότε ο κ. Τσώρτσιλλ. Ένθυμείται άρα γε ο κ. Βενιζέλος ποίας καί πόσον δυσαρέστου δι' αυτόν έτυχεν ύποδοχής; Τό ένθυμούμεθα ήμεεις, όπως ένθυμούμεθα καί τό έκ Λονδίνου τηλεγράφημά του προς την τότε ελληνικήν Κυβέρνησιν, καί τά πικρά του παράπονα κατά τών σημαινόντων Άγγλων έκ τών όποιών, εκείνοι μεν πού έζησαν την εποχήν του πολέμου του έφάνησαν αδιάφοροι, λησμονούντες τας προς αυτούς ύπηρεσίας του, εκείνοι δε πού ήσαν νεώτεροι, δέν τας έγνωρίζαν καί δέν έπηρεάζοντο από αυτάς.

Καί έτσι άνεχώρησεν έκ Λονδίνου άπρακτος καί μηνίων κατά τής αδιαφορίας τών Άγγλων κυβερνητών.

Sic transit gloria mundi

Δέν θα καταγίνωμεν με τας διομολογήσεις διότι μετά τά άνωτέρω, δέν πιστεύομεν νά ύπάρχη τις ο πιστεύων, ότι χάριν αυτών θα άπεδύοντο αι Μεγ. Δυνάμεις προς νέον πόλεμον προς έκτέλεσιν τής συνθήκης τών Σεβρών.

Όστε οι μεν Σύμμαχοι Άγγλία καί Γαλλία έλυσαν τά ζητήματα των έμπράκτως από τής άνακωχής του Μούδρου όσον άφορᾷ τά ενδιαφέροντα αυτάς ζητήματα τής Άσιατικής Τουρκίας, ή Ιταλία άπεσύρθη καί θεθαίως δέν ειχεν όρεξιν νά ύποστηρίξη τας ελληνικάς διεκδικήσεις, διά την Άρμενίαν ήδιαφόρησαν. Ποίος άπέμεινεν: 'Η Ελλάς!

Λέγει ο κ. Βενιζέλος εις τό 31ον άρθρον του:

«Έκάστη (των Δυνάμεων) ήτο διατεθειμένη νά κάμη την άναγκάσαν διά τά γενικότερα, όπως καί διά τά ιδιαίτερα συμφέροντά

της, στρατιωτικήν προσπάθειαν διά τά παραχωρούμενα εις αυτήν έδάφη. Είνε φανερόν ότι, εις την έρώτησιν πού μου έθεσεν ο Ούϊλσων Τσώρτσιλλ έξ όνόματος του πρωθυπουργού καί ή όποία τίποτε τó άπρόοπτον δέν παρείχε δι' έμέ, έσπευσα νά άπαντήσω άνευδοιάστως ότι (Σ. Μ. ύπογραμμίζομεν καί ήμεεις) Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΕΛΗΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΕΧΕΙ ΝΑ ΚΑΜΗ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΑΙΑΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΔΙΑ ΤΑ ΕΔΑΦΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ, ΔΙΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΘΑ».

Ποία ήτο ή έρώτησις του Τσώρτσιλλ; Την επαναλαμβάνομεν.

«Ό πρωθυπουργός (Λόυδ Τζώρτζ) με έπεφόρτισε νά σας ιδω διά νά σας έρωτήσω εάν είσθε διατεθειμένος εν περιπτώσει άρνήσεως τής Τουρκίας νά δεχθῆ τούς όρους τής ειρήνης, ν' αναλάβητε νά επιβάλετε στρατιωτικώς τούς όρους τούτους διά τά έδάφη διά τά όποια ενδιαφέρεσθε εν Θράκη καί εν Μικρά Άσία. Ό Πρωθυπουργός, προσέθεσεν ο κ. Τσώρτσιλλ, επιθυμεί νά γνωρίζετε ότι αι πολλαπλαί ύποχρεώσεις τής Άγγλίας ΔΕΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΝ ΝΑ ΔΙΑΘΕΣΗ ΣΤΡΑΤΟΝ ΤΗΣ ΟΥΤΕ ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ, ΟΥΤΕ ΕΙΣ ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΔΟΘΗΣΑΝ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ».

Καί εις ταυτα όμολογεί ο κ. Βενιζέλος ότι άπήντησεν άνευδοιάστως Ναι!

Καί αι μεν άλλαι Δυνάμεις ειχον πλέον στρατιωτικώς λύσει τά ζητήματά των, ούτε ήδύνατο πλέον ή Τουρκία νά διαμφισθητήση την λύσιν αυτών. Η δε Ελλάς έδει μόνη της καί άβοήθητος νά άποδυθῆ εις τόν φοβερότερον τών πολέμων, διά νά λύση τά ιδικά της ζητήματα.

Καί έπειτα διαμαρτύρεται ο κ. Βενιζέλος ότι ήμεεις ειπομεν ότι διά τής Συνθήκης τών Σεβρών αι Δυνάμεις έτελείωσαν τόν ιδιόν των πόλεμον καί ήσαν εν ειρήνη με την Τουρκίαν τής Κων)πόλεως, αφήντο δε ή Ελλάς νά πολεμήση μόνη της με την Τουρκίαν του Κεμάλ!

Διότι ή Συνθήκη τών Σεβρών έχει τούτο τó χαρακτηριστικόν. Είνε συνθήκη τών Συμμάχων καί τής Ελλάδος, άφ' ενός, ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ άφ' έτέρου. Ό Κεμάλ ήτο επαναστάτης κατά τής Τουρκίας ταύτης. Ούτε αυτή ειχε την δύναμιν νά επιβληθῆ επ' αυτού. Τι ήτο λοιπόν ή συνθήκη αυτή διά την Ελλάδα; Προφανώς ένα χαρτίον.

Η μόνη δε κύρωσις ή άναγραφομένη εν τῇ συνθήκη ταύτη, είναι ή άφορώσα την Κωνσταντινούπολιν. Διά τής συνθήκης ή Κωνσταντινούπολις άπεδίδετο εις τούς Τούρκους άνευ ούδεμιός μειώσεως εις τά δικαιώματα καί τούς τίτλους τής Όθωμανικής Κυβερνήσεως επ' αυτής. Άλλά εις περίπτωσιν καθ' ήν ή Τουρκία ήθελεν άμελήσει την τήρησιν τών διατάξεων τής συνθήκης, αι Σύμμαχοι Δυνάμεις, έπεφύλασσον εις έαυτάς τó δικαίωμα νά τής άφαιρέσωσι την Κωνσταντινούπολιν.

Άλλά ποία Τουρκία; Η Τουρκία με την όποιαν έκαμαν την Συνθήκην. Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. Ό Κεμάλ ήτο κατ' αυτής επαναστάτης. Άλλ' ή Τουρκία τής Κωνσταντινουπόλεως δέν παρέσχε καμμίαν άφορμήν διά νά επιβληθῆ ή κύρωσις. Καί διά

τούτο αἱ Δυνάμεις εἴτε κατεῖχον τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος εἴτε ἀνευ αὐτῆς, τὴν κατεῖχον προσωρινῶς. Πρὸς ποῖον σκοπὸν; Ὅπως μὴ ἡ ἐπίσημος Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραβιάσῃ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης. Μέχρι πότε; μέχρις οὗ ἡ Ἑλλάς λύσῃ τὰς διαφορὰς τῆς μετὰ τὸν Κεμάλ. Τί θὰ τὴν ἔκαμναν κατόπισ; Ἐὰν ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔμενε συνεπῆς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις θὰ τὴν ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν ἀλώθητον ἀπὸ πάσης ἑλληνικῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος ἐνίκα τὸν ἀντάρτην Κεμάλ καὶ τοῦ διέλυε τὸ κίνημά του, ἡ δὲ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξηκολούθει τὴν αὐτὴν ἀμεμπτον διαγωγὴν καὶ ἐφηρμόζετο ἡ συνθήκη τῶν Σεβρών, δὲν θὰ ἀπεδίδοτο ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τοὺς Τούρκους, ἀποσυρομένων τῶν φρουρῶν τῶν Συμμάχων, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φρουρᾶς ἂν ὑπῆρχε ἀκόμη τοιαύτη ἐν αὐτῇ;

Τὸ ὅτι δὲν συνέβησαν τὰ πράγματα ἔτσι, εἶνε ἄλλο ζήτημα διὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἀσχοληθῶμεν αὖριον. Ἄλλὰ ἡ συνθήκη τῶν Σεβρών ἦτο ἔτσι. Διατὶ θυμῶναι ὁ κ. Βενιζέλος, καὶ μοῦ ἐπιρρίπτει «τύφλωσιν, καὶ γερμανοφιλίαν» (ἴδε καὶ στρατάρχην Οὐϊλσονα) προσπαθῶν νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἀνυποστήρικτα! Καταντᾷ τῇ ἀληθείᾳ ἀκατανόητος!

ΑΡΘΡΟΝ 68ΟΝ

(19 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

Η ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ ΕΓΙΝΕ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΕΡΕΩΘΗ ΤΟ "ΚΑΘΕΣΤΩΣ", ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.

Ὡς συμπλήρωμα τῶν ὄσων ἐξεθέσαμεν ἀπαντῶντες εἰς τὸ 30όν, 31ον καὶ 32ον ἄρθρα τοῦ κ. Βενιζέλου, ἄς διαγράψωμεν ἤδη χρονολογικῶς τὴν σειράν τῶν γεγονότων τῶν σχετιζομένων μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρών.

Ἐξεθέσαμεν ἤδη ὅτι ὅταν μετὰ τὴν 22αν Σεπτεμβρίου) 5 Ὀκτωβρίου 1918 ἡ Ἀγγλία ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συνάψεως χωριστῆς εἰρήνης μετὰ τὴν Τουρκίαν, ὁ κ. Λόυδ Τζώρτζ εἰδοποίησε διὰ τοῦ κ. Ρωμάνου τὸν κ. Βενιζέλον (τηλ. Ρωμάνου ἀριθμ. 8830), ὅτι αἱ ἀνταλλαγαὶ σκέψεων τῶν 1915 καὶ 1916 αἱ σχετικαὶ μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἔδει νὰ παραμερισθῶσιν ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομικῆς ἐπικρατήσεως τῆς Ἀγγλίας ἐν Τουρκίᾳ. Ἀπέναντι τῆς στάσεως ταύτης τοῦ Λόυδ Τζώρτζ, ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἠρκεῖτο μετὰ τὴν αὐτονομίαν τῆς Σμύρνης (τηλεγρ. Πολίτη ἀριθμὸς 9157). Ἄλλὰ ὅταν ὁ κ. Βενιζέλος, μεταβάς εὐθὺς ἀμέσως εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον, μετεβίβαζεν ἐκείθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰς ἐντυπώσεις του περὶ τοῦ ἀδυνατοῦ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ διαμελισμὸς τῆς Τουρκίας, ὁ κ. Πολίτης ἀπήντησεν ἐξ Ἀθηνῶν ὅτι ἡ εἰδησις ἔκαμεν ὀδὴν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλε-

λευθέρων καὶ ἀφείλκυε τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Βενιζέλου ἐπὶ τοῦ ὀλεθρίου ἀναγκάσιον διὰ τὴν τύχην τῆς Κυβερνήσεως ἐὰν δὲν ἐξεχωροῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα τμήματα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (τηλ. Πολίτη ἀριθμ. 9157).

Οὕτω τὸ ζήτημα τῆς ἐπιτεύσεως τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καθίστατο ζήτημα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καὶ συνεπῶς ζήτημα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καθίστατο καὶ ὁ πρὸς τοῦτο μέλλων νὰ ἐκραγῆ πόλεμος.

Ἠλ. ὁ κ. Βενιζέλος ἐδίωκεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τὴν μορφήν ἀκριβῶς ἐκείνην, διὰ τὴν ὁποῖαν κατηγόρησε τοὺς νοεμβριανοὺς κυβερνήτας καὶ ἐπεδοκίμασε καὶ ἐπιδακμιάζει τὴν καταδίκην των. Τὴν 17) 30 Ὀκτωβρίου συνήφθη ἡ ἀνάκωχὴ τοῦ Μούδρου, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἀγγλία ἐξηφάλιζε τὴν κατοχὴν τῆς Παλαιστίνης, Μεσοποταμίας καὶ Ἀραβίας, ὡς καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Στενῶν, ἡ Γαλλία τὴν κατοχὴν τῆς Συρίας, καὶ ἡ Ἰταλία τῆς Τριπολίτιδος καὶ Κυρηναϊκῆς. Ἀπαντες δὲ τὴν κατοχὴν τῶν σιδηροδρόμων τῆς Βαγδάτης, ὡς καὶ τῶν ὑπερκαυκασίων σιδηροδρόμων, καθὼς καὶ τὴν κατοχὴν τοῦ Βατοῦμ καὶ τοῦ Βακού.

Ἡ Ἑλλάς δὲν ἐξηφάλιζε τίποτε.

Τότε ὁ κ. Βενιζέλος ὑπέβαλε δύο ὑπομνήματα, ἐν τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου) 2 Νοεμβρίου 1918 πρὸς τὸν Λόυδ Τζώρτζ καὶ ἕτερον τῆς 17) 30 Δεκεμβρίου 1918 πρὸς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης, περιλαμβανόμενα τὸ σύνολον τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων, ἐν τῇ Βαλκανικῇ, ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν νήσων. Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα συνεπληρώθησαν ἀργότερον μετὰ ἐν ἔτος περίπου καὶ διὰ νέου ὑπομνήματος τῆς 14) 27 Ὀκτωβρίου 1919 πρὸς τὸν Λόυδ Τζώρτζ.

Ἡ στάσις τῶν Συμμάχων πολὺ ἀπέχετο τοῦ νὰ ἦταν σύμφωνος ἀπέκωντι τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων. Ὑπῆρχον μεταξὺ των ὡς πρὸς αὐτάς μεγάλαι καὶ ριζικαὶ διαφωνίαι καὶ ἀντιθέσεις. Συνεκροτήθη τότε μία ἐπιτροπὴ τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων ὅπως ἐρευνήσῃ τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνολογικῆς καὶ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τὴν γνώμην τῆς.

Καὶ ἐνῶ διὰ τῆς ἀνακωχῆς καὶ εὐθὺς μετ' αὐτὴν, μεγάλαι καὶ μικρότεραι Δυνάμεις ἔλυον τὰ ζητήματά των ἐμπρόκτως διὰ τῆς κατοχῆς τῶν χωρῶν διὰ τὰς ὁποίας εἶχον προσυμφωνήσει μεταξὺ των, ἐκάστη πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὡς ἀντάλλαγμα τῆς εἰσόδου ταύτης, ὁ κ. Βενιζέλος ἤρχιζε πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς, τὸ μακρὸν καὶ κοπιώδες ἔργον ἀτελευτήτων συζητήσεων καὶ ἀγώνων πρὸς τοὺς ἀντιτιθεμένους. Ἐκαστος προσήγαγε τὰ ἐπιχειρήματά του, ἐθνολογικά, οἰκονομικά, ἐμπορικά, ἢ ἂν ἤθελε καὶ ἱστορικά. Ἐκαστος προσήγαγε τὰς στατιστικὰς του. Ἐπιχειρήματα καὶ στατιστικὰ ἐκάστου διεκδικούντος συνεκρούοντο πρὸς ἄλληλα, πολλάκις κατὰ ἄκρως ἀντίθετον τρόπον. Ἰδίως δὲ αἱ στατιστικαὶ αἱ ἐθνολογικαὶ, τῶν ὁποίων τὰ δεδομένα ἀπέχον ἀλλήλων κατὰ τρόπον μὴ παρέχοντα διέξοδον. Ἀργότερα μάλιστα, ὅταν προσήλθον καὶ οἱ ἠττηθέντες ἐμπόλεμοι μετὰ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς στατιστικὰς των, μολονότι ἡ ὑποδοχὴ των δὲν ὑπῆρξε καθόλου εὐμενῆς, ἡ σύγχυσις ὅμως ἐπιχειρημάτων καὶ στατιστικῶν ὑπῆρξε τελεία. Ἐπὶ πλεον συνεπλέκοντο καὶ

αί μεταξύ των Μεγάλων συμμαχικών Δυνάμεων αντιθέσεις συμπερόντων και ιδιαίτερων επιδιώξεων εκάστης, σχετικώς με τὰ ἑλληνικά ζητήματα.

Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους ὁ χρόνος ἐπροχώρει καὶ ἡ λύσις τῶν ζητημάτων μας ἐχρόνιζε.

Ἄλλ' ὁ προχωρῶν χρόνος συνεπέφερε καὶ ἀποτελέσματα ἐπιζήμια δι' ἡμᾶς. Πρῶτον ἀπεστρατεύοντο αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, τὰ δὲ ἑκατομμύρια τῶν ἀποστρατευομένων ἐφέδρων ἐπανερχόμενα εἰς τὰς ἐστίας τῶν μετὰ τὰς ἐντυπώσεις τῶν φρικαλεοτήτων τοῦ πολέμου, ἐδημιούργουν παντοῦ τὸ μῖσος καὶ τὴν κατακραυγὴν ἐναντίον παντὸς νέου πολέμου. Πολλαχοῦ δὲ ἐγένων καὶ ἐσωτερικὰ ζητήματα μεγάλης ἐκτάσεως. Δεύτερον, ἐφ' ὅσον οἱ Σύμμαχοι ἀπεμακρύνοντο τοῦ χρόνου τῆς στενῆς τῶν πολεμικῆς συμπράξεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος, ἡ αἴσθησις δὲ τῆς ἐξαφανίσεως τῶν ἀντιπάλων καθίστατο ἐντονωτέρα, ἤρχιζον διαφαινόμενα καὶ ἀναπτυσσόμενα αἱ μεταξύ τῶν μεγάλων κρατῶν παλαιαὶ ἀντιθέσεις, ἀντιζηλῖαι καὶ ἀνταγωνισμοὶ συμφερόντων. Τρίτον, ὁ χρονισμὸς τῆς λύσεως τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων, ἔδιδε καιρὸν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ συνέλθωσι καὶ νὰ ἀρχίσωσι ὀργανοῦντες ἐπαναστατικὴν ἀντίδρασιν. Καίτοι δὲ ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μουδρου ἐπέβαλε τὸν ἀφοπλισμὸν, δὲν ἐξετεροισθῆντο οὐδὲ πλῆρως. Καὶ ἐπὶ πλέον, τὰ εἰς διάφορα σημεῖα συναθροισθέντα ὄπλα, πυροβόλα καὶ πυρομαχικὰ τοῦ ἀφοπλισθέντος στρατοῦ τῆς Τουρκίας, ἤρχισαν διαρπαζόμενα ὑπὸ τῶν Τούρκων, συντελούσης καὶ τῆς ἀδιαφορίας τῶν φυλασσόντων τὰς ἀποθήκας ταύτας ὀργάνων τῶν Συμμάχων, ἢ πολλακίς καὶ τῆς συνενοχῆς τῶν καὶ ἐχρησίμευον πρὸς ἐξοπλισμὸν τῶν ἐν ἐπαναστάσει κατὰ τῆς μελλούσης συνθήκης Τούρκων.

Θὰ διέφερε πολὺ ἐὰν ἡ Ἑλλάς εἶχε λύσει τὰ ζητήματά της πρὸ τῆς ἐξόδου της ἐκ τῆς οὐδετερότητος καὶ μετὰ τὴν ἀνακωχὴν εὐθὺς ἀμέσως κατελάμβανε τὰς ἐκ τῶν προσυμφωνιῶν ἐπιδικασθείσας αὐτῇ χώρας!

Beati possidentes.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1919, ἡ Ἰταλία θέλουσα νὰ ἐκδιᾶσῃ τὴν λύσιν τῶν ἀξιώσεών της ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἤρχισεν ἀποθιβάζουσα ὑπὸ διαφόρους προφάσεις στρατεύματα εἰς τὴν Ἀττάλειαν καὶ καταλαμβάνουσα τὰ περὶ αὐτὴν Μικρασιατικὰ ἐδάφη. Στηριζομένη ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τῆς Μωριέννης, ἀπεσκόπει εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς κατοχῆς ταύτης. Ἦλθεν ἐκ τούτου εἰς ἀντίθεσιν καὶ ρῆξιν πρὸς τὰς ἄλλας δυνάμεις, αἵτινες ἤθελον νὰ τὴν περιορίσωσι καὶ ἀπεχώρησε (προσωρινῶς) ἐκ τῆς Διασυμμαχικῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης, ἐπιφυλάσσουσα προφανῶς ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Ἠπειλοῦντο ἐκ τούτου ρῆξις τῆς συμμαχίας καὶ ἀγνώστου ἐκτάσεως ἐπακόλουθα.

Τότε οἱ Σύμμαχοι, ἐπωφεληθέντες καὶ τῶν ἀνησυχιῶν ἐκ τῆς στάσεως τῆς Ἰταλίας τοῦ κ. Βενιζέλου τῶν διαμαρτυριῶν καὶ παραστάσεων αὐτοῦ, περὶ τοῦ κινδύνου σφαγῶν τῶν Ἑλλήνων ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, διὰ τὸν ὅποιον προσεκόμιζε διαφόρους ἐνδείξεις, κυρίως δὲ ὅπως προλάθωσιν ἐνδεχομένην κατάληψιν τῆς Σμύρνης ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν, ἔδωσαν εἰς τὸν κ. Βενιζέλον τὴν ἐντολὴν τῆς κατα-

λήψεως τῆς Σμύρνης ὑπὸ τύπον προσωρινότητος καὶ χωρὶς αὐτὴ νὰ προδικάζῃ τὴν μέλλουσαν αὐτῆς τύχην.

Τὴν 2) 15 Μαΐου 1919 ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου κατελάμβανεν ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους τὴν Σμύρνην. Δυστυχῶς ὁμως ἡ κατάληψις αὐτῆ προεκάλεσε αἱματηροτάτας σκηνὰς ἐν Σμύρνῃ κατὰ τῶν Τούρκων κατοίκων, τὰς ὁποίας ὡς Ἑλληνες προτιμῶμεν νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ, ἀλλ' ἔνεκα τῶν ὁποίων συνεκροτήθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ, ἣτις μεταβάσα ἐπὶ τόπου ἠρεύνησε τὰ συμβάντα καὶ τὰ αἰτία αὐτῶν. Ἡ ἐκθεσις αὐτῆς μᾶς ἐπιρρίπτει βαρυτάτην εὐθύνην διὰ τὰ συμβάντα ταῦτα, καὶ συνετέλεσεν ὄχι ὀλίγον εἰς δυσμενῆ κρίσιν περὶ τῆς ἱκανότητος ἡμῶν ὅπως διοικήσωμεν ἄλλοθενεῖς λαοὺς. Ὀφειλομεν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ διορθώσωμεν τὰ ἐλαττώματά μας καὶ νὰ κατανοήσωμεν τί σημασίαν ἔχει διὰ τὸ μέλλον μας ἡ ἀποκατάστασις σιδηρᾶς πειθαρχίας ἐν τῷ στρατῷ μας.

Ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης δὲν ἐπετάχυνε τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων μας. Ἐμενον ταῦτα ἐκκρεμῇ ἐνώπιον τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης καὶ ἐξηκολούθει ἡ περὶ ταῦτα συζήτησις καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς.

«Τότε τὸ Ἀνώτατον Διασυμμαχικὸν Συμβούλιον ἤρχισε τὰς διασκέψεις του ἐν μέσῳ πλήρους συγχύσεως, ἕκαστος δὲ τῶν διασκεπτομένων ὑπέβλεπε τὸν γείτονά του». (Ντριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» τόμος 5ος).

Ἐν μέσῳ τῆς αὐτῆς συγχύσεως ἤρχισεν ἡ ἐθνικιστικὴ ἐπανάστασις τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Οὗτος τεθεὶς ὑπὸ δυσμένειαν ἐκ μέρους τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἐστάλη εἰς Ἀνατολὴν πρὸς γενικὴν δῆθεν ἐπιθεώρησιν. Ἐκεῖ ὅμως εἶδεν ἀποθηκευμένον ἐν Ἀγκύρᾳ καὶ Σιβάς μεγάλην ποσότητα ὕλικου πολέμου, τῆς ἀφοπλισθείσης Τουρκίας, τὸ ὅποιον ἀμέσως ἤρχισε νὰ χρησιμοποιοῖ ἐξοπλιζόμενος τὴν ἐπανάστασιν. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης, τὰ θλιβερὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα, αἱ περὶ τὸ Ἄϊδίνιον, τὴν Πέργαμον καὶ Μαινεμένην αἱματηραὶ συμπλοκαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν ἀνθισταμένων Τούρκων κατοίκων, ἐξῆψαν τὰ πνεύματα τῶν Τούρκων ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

Ἡ εἶδησις τῶν σφαγῶν τῆς Σμύρνης διεδόθη ταχύτατα εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν. Προῦξένησε ἀληθῆ φρίκην καὶ ἔσπειρε τὴν ἀμφιβολίαν εἰς τὰ πνεύματα περὶ τῶν προθέσεων τῶν Συμμάχων, μέχρι καὶ τῆς Συρίας ἀκόμη. Διαδηλώσεις ἔλαθον χώραν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Νεότουρκοι ἀρχηγοὶ διέφυγον εἰς Μ. Ἀσίαν ὅπου ἤρχιζον ὀργανοῦντες τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας... Ἡ κατάστασις αὐτῆ συνέτεινε νὰ καταστραφῇ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν Συμμάχων πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον καὶ εἰς τὴν δυνατότητα δικαίας διακυβερνήσεως τῆς Μ. Ἀσίας ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζεται ἀδιακόπως μέχρι τέλους 1919 καὶ καθ' ὅλην τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1920, ἀλλὰ ἡ διπλωματικὴ του ἱκανότης ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπετύγχανε εἰς τὸ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς πράγματι δυσμενεῖς περιστάσεις. Εἰς μίαν τελευταίαν προσπάθειαν κατὰ τῆς τύχης ἣτις τὸν ἐγκατελίμπανεν ΥΠΕΣΧΕΘΗ Εἰς τοὺς ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΝΑ

ΚΑΤΑΣΤΡΕΨΗ (μόνος του) ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ. "Ερριψεν εις τὸν ἀγῶνα νέα στρατεύματα ἀτινα προήλασαν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Νικομηδείας. Οἱ Τούρκοι ὑπεχώρησαν ἀρχίζοντες τὸν κλεφτοπόλεμον Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919, εἰς "Ἑλλην ἐκ Σμύρνης ὠμολόγει ὅτι ἡ Σμύρνη θὰ ἀποθῆ ὁ τάφος τῆς φήμης τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἡ πρόρρησις αὕτη ἐπραγματοποιήθη («Ἱστορία τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Εἰρήνης ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἀμερικῆς» δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Χάουζ, πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τῶν Ἦν. Πολιτειῶν καὶ Καρόλου Σέϋμουρ σελ. 159).

Ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ δημιουργία τῆς Τουρκίας τοῦ Κεμάλ ἤρχιζον!

"Ἦδη τὴν 27ην Ἰουνίου (10 Ἰουλίου) 1919 ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήλυθεν ὑπόμνημα πρὸς τὸν Κλεμανσώ, πρωθυπουργὸν τότε τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ ὅποιον ὑπελόγιζε τὰς περὶ τὸ Ἰκόνιον δυνάμεις τοῦ Κεμάλ εἰς 60 χιλιάδας καὶ ἔλεγεν ὅτι ἡ στρατολογία συνεχιζομένη καθ' ὅλην τὴν χώραν θὰ συνεκέντρον ἐντὸς ὀλίγου δύναιμι 300 χιλιάδων τουρκικοῦ στρατοῦ, προσέθετε δὲ ὅτι εἶχε μείνει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπαναστατημένων Τούρκων ὕλικὸν πολέμου ἐπαρκές διὰ τοιοῦτον στρατόν. Εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἀναφέρονται διὰ πρώτην φοράν λεπτομερῶς καὶ ἐνδείξεις ἐνθαρρύνσεως τῶν Τούρκων ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας.

"Ἐδει νὰ ἐπέλθῃ μία συμφωνία μετὰ τὴν Ἰταλίαν. Ἦδη ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἤρχιζον πιέζουσαι τὴν Ἰταλίαν ὅπως ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἐκ Μ. Ἀσίας. Ὁ Τιττόνι ἀπέναντι τούτου διεκήρυξεν ὅτι τότε ἡ Ἰταλία ἔδει νὰ λάθῃ ἀλλαχού σοβαρὰ ἀνταλλάγματα.

ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ὑπεγράφη τὴν 16)29 Ἰουλίου 1919 ἡ συμφωνία Τιττόνι — Βενιζέλου, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐλύετο τὸ Βορειοσηπειρωτικὸν ζήτημα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐπίσης τὸ Δωδεκανησιακὸν πλὴν τῆς Ρόδου καὶ ἐχαράσσοντο τὰ ὅρια τῶν κτήσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἀλλὰ ἡ συμφωνία αὕτη περιεῖχε καὶ τὸ περιβόητον 7ον ἄρθρον «ἐν ἣ περιπτώσει ἡ Ἰταλία δὲν ἱκανοποιηθῆ εἰς τὰς ἐπιθυμίας της ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀναλαμβάνει πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας, δι' ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος συμφώνου».

Καὶ ὡς συνέβη, ἡ Ἰταλία μὴ λαθοῦσα ἱκανοποιήσιν εἰς τὰς ἐπιθυμίας της ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατήγγειλε τὴν 9)22 Ἰουλίου 1920 τὴν σύμβασιν ταύτην καὶ ἐμῆδένισε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Οὕτω, ἐχάσαμεν τὴν Βόρειον Ἠπειρον. Πιεσθεῖσα δὲ ἡ Ἰταλία ὑπὸ τῶν λοιπῶν Συμμάχων νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Δωδεκανησιακὸν ζήτημα, ἐδέχθη νὰ συνυπογράψῃ μετὰ τῆς Ἑλλάδος συμφωνίαν παραχωρήσεως τῆς Δωδεκανήσου πλὴν τῆς Ρόδου, ἀλλὰ προσήρτησε τὴν συμφωνίαν ταύτην εἰς τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν καὶ ἐξήρτησε τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἐκ τῆς κυρώσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ συνθήκη αὕτη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῆ οὔτε ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον καὶ οὔτε ἐκυρώθη, ἐχάσαμεν καὶ τὴν Δωδεκάνησον.

Ἄλλ' ἐπανελάθωμεν εἰς τὸ 1919.

Τὴν 26ην Νοεμβρίου 1919 ὁ στρατηγὸς Γκουρῶ ἀφίχθη εἰς Βεϋρουτ ὅπως ὀργανώσῃ τὴν ἐντολὴν τῆς Γαλλίας διὰ τὴν Κιλικίαν.

Ἐπικολούθησαν οἱ ἀγῶνες τῶν Γάλλων ἐν Κιλικίᾳ, αἱ σφαγαὶ τοῦ Μαρῶς, καὶ ἡ ἐκκένωσις τῆς Κιλικίας ὑπὸ τῶν Γάλλων, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920. Τὸν αὐτὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920, ὁ νικητὴς Κεμάλ προεκάλει τὴν ψήφισιν τοῦ ἐθνικοῦ συμβουλίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύσσεται ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Τουρκίας, καὶ ἡ κυριαρχία της ἐπὶ τῶν χωρῶν μετὰ πλειοψηφίαν ὀθωμανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀνεγνωρίζετο οὕτω ἡ ἀπόσχισις τῆς Συρίας, Παλαιστίνης, Μεσοποταμίας, Ἀραβίας, Αἰγύπτου.

Πρὸς τὴν νέαν ταύτην Τουρκίαν τοῦ Κεμάλ ἐστράφη εὐμενῆς ἡ γαλλικὴ κοινὴ γνώμη.

«Παρ' ὅλον τὸ αἰματηρὸν δράμα τῆς Κιλικίας ἡ Τουρκία τοῦ Κεμάλ εὖρεν ὑποστήριξιν εἰς τὴν μεγάλην πλειονότητα τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ γαλλικοῦ τύπου, ἧτις ἐφοβεῖτο τὰς πλέον σοβαρὰς περιπλοκάς ἐν Ἀνατολῇ ΚΑΙ ΗΤΙΣ ΕΔΥΣΠΙΣΤΕΙ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΥΠΩΠΤΕΥΟΝ ΟΠΙΣΘΕΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ». «Νικηθείσης τῆς Γερμανίας, ἐπανήρχισον τὰς ἐριδὰς των». «Ἐπανεῦρον εἰς τὰς πηγὰς τῶν γαλλικῶν παραδόσεων ζωηρὰς συμπαθείας ὑπὲρ τῆς Τουρκίας Ὁ στρατηγὸς Σαράιγ εἰς ἄρθρον του ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν Παρισίων κατήγγειλεν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, ὡς ὄργανον τῆς ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕΩΣ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ. (Νηριῶ «Διπλ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»).

«Ὁ Ἐκκρόνος» (Παρισίων) ἔβιδε τὸν τόνον, κατ' αὐτὸν δὲ δὲν ἐπρεπεν ἡ Γαλλία νὰ ἐναντιωθῆ εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Τουρκίας. Ἐπρεπε νὰ δοκιμασθῆ μετὰ εἰλικρινείας τὸ ἐθνικιστικὸν καθεστῶς, γεννηθὲν ΑΠΟ ΑΞΙΕΠΑΙΝΟΝ ΑΙΣΘΗΜΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ..... «Οἱ μυθιστοριογράφοι εἰσήλθον εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς Τουρκίας»...

«Ἐκτὸς ὀλίγων σπανίων φιλελλήνων, ἐν τῷ τύπῳ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ γενικὸς τόνος ἐν Γαλλίᾳ ἦτο ὑπὲρ τῶν Τούρκων, ὁ δὲ διπλωματικὸς κόσμος δὲν ἤθελε πλέον νὰ ἀκούῃ περὶ διομολογήσεων». (Νηριῶ «Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τόμος 5ος, σελίς 376—378).

«Ἦδη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1919, πολὺ πρὶν ὑπογραφῆ ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ὁ κ. Γεώργιος Πικῶ ἀνώτατος ἀρμοστής τῆς Γαλλίας ἐν Συρίᾳ, «λαθῶν γνώσιν τῶν χωριστῶν διαπραγματεύσεων τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἤνοιξε κατ' ἐντολὴν τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, αἰτίνας διεξήχθησαν εἰς Σιδάς. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἀνεγνώρισε εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν οἰκονομικὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ ὅλης τῆς Ἀνατολίας καὶ ἡ Γαλλία συνήνευσε εἰς τὴν ἐπανεκχώρησιν τῆς Κιλικίας εἰς τὸν Κεμάλ ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως οὗτος παράσχω πλεονέκτητα μὴν δικαιοδοσίαν εἰς τοὺς ἐν περιοχῇ ταύτῃ προξένους τῆς Γαλλίας». (Α. Φραγκούλη «Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ παγκόσμιος κρίσις» τόμος 2ος).

Ὁ κ. Βενιζέλος εἰσελθὼν εἰς τὸν πόλεμον ἄνευ οὐδεμιᾶς προσυμφωνίας καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξασφαλίσεως, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Βασιλέα, ἠσθάνετο τὸ ἔδαφος φεῦγον ὑπὸ τοὺς πόδας του.

Ἦδη ἀπὸ τῆς 7 Νοεμβρίου 1919 ὁ κ. Κατεχάκης ἀρχηγὸς τῆς ἐλληνικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνέφερεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικοὶ κύκλοι καὶ πρὸ παντὸς οἱ περὶ τὸν Ὑπατον Γάλλον Ἀρμοστήν, ἐπέδιωκον δι' ἀγῶνων ὑπὲρ τῆς Τουρκίας νὰ διατηρηθῆ τὸ ὀθωμανικὸν κράτος εἰς τὰ ὅρια τὰ ὁποῖα εἶχε κατὰ τὴν ἀνακωχὴν, «καὶ τοῦτο ὅπως μείνωσιν ἱκανοποιημένα τὰ διάφορα οἰκονομικὰ γαλλικὰ συμφέροντα τὰ πρὸ πολλοῦ ἐν Τουρκίᾳ ὑφιστάμενα».

Τὴν 7)20 Ἰανουαρίου 1920 ἀνήρχετο ὁ κ. Μυλλερὰν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν Γαλλίᾳ. Ἀμέσως ἔλαθε στάσιν εὐνοϊκὴν διὰ τὴν Τουρκίαν καὶ δὲν τὴν ἀπέκρουεν ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδήλωσεν «ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ἦτο διόλου διατεθειμένη ν' ἀρχίσῃ νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας χάριν τῶν ἐλληνικῶν διεκδικήσεων». Εἰς τὰ ὁποῖα ὁ κ. Βενιζέλος ἀπήντησεν ὅτι «δὲν ἐφαντάσθην ποτὲ νὰ ζητήσω τοιαύτην βοήθειαν» καὶ ὅτι ἡ «Ἑλλάς χάρις εἰς τὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ στρατὸν τῆς, εἶνε εἰς θέσιν ὅχι μόνον νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἐλληνικὰς διεκδικήσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶνε ὁ σπουδαιότερος παράγων ὅπως ἐπιβῆθῃ εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ σύνολον τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης». Ἐδρεν ὁμοῦ, ὡς λέγει, ὁ ἴδιος, τὸν Μυλλερὰν μὴ ἐννοοῦντα νὰ πεισθῆ. (Τηλεγρ. Βενιζέλου 12)25 Φεβρ. 1920 ἀριθμ. 11453).

Ὁ κ. Μυλλερὰν ἠννόει νὰ δοθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον σφαῖρα οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς εἰς Σμύρνην, ἣτις θὰ ἠννόει καλύτερον παρὰ οἰαδήποτε πολιτικὴ κυριαρχία τὴν εἰσδυσίν τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ σύνεσις! λέγει ὁ κ. Ντριώ. Καὶ κατ' ἐμὲ πράγματι αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ σύνεσις διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀκούσῃ ὁ κ. Βενιζέλος! Ἄνευ ἐδαφικῶν κατακτήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τί θὰ ἐγίνετο τὸ καθεστῶς του ἐν Ἑλλάδι: Ἔπρεπε, λοιπόν, χάριν τοῦ καθεστώτος του νὰ εἰσέλθῃ ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν φοβερώτερον τῶν πολέμων τῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 69ον

20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

**Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, Δ. ΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΚΡΑΣΙΑΤΙ-
ΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ, ΑΡΝΕΙΤΑΙ
ΕΝ ΤΕΛΕΙ ΤΑΣ ΕΥΘΥΝΑΣ ΤΗΣ.**

Πόσον ὀρθότερα ἔβλεπαν οἱ Γάλλοι πολιτικοὶ τὰ πράγματα, καταφαίνεται ἐκ τῆς κάτωθι περικοπῆς ἐξ ἐπιστολῆς τῆς 30 Ἰουνίου 1926 τοῦ Πουανκαρὲ πρὸς τὸν κ. Κοσμετάτον ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του, ἣτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Σέρ Μπαζιλ Θόμπσον, τὸ ὁποῖον πολλὰκις ἐμνημονεύσαμεν καὶ τῆς ὁποίας ἐπιστολῆς τὸ πρωτότυπον εὑρίσκεται εἰς χεῖρας μας σταλὲν ὑπὸ τοῦ κ. Κοσμετάτου: «Ὁ κ. Λούιδ Τζώρτζ, ἴδιως, καὶ ὁ κ. Βενιζέλος, κοινῇ συμφωνίᾳ, ἔρριψαν τὴν Ἑλλάδα εἰς περιπέτειαν τῆς ὁποίας μοναδικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ ἐπιδιώξις πολιτικῆς ἀγγλικῆς ἱμπεριαλισμοῦ ἐν Μ.

Ἀσίᾳ καὶ ἣτις περιπέτεια ἦτο ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν. Ἀφοῦ ὁ στρατάρχης Φὸς ἐξήτασεν ἐπιμελῶς τὸ ζήτημα, εἰδοποίησα τὸν κ. Βενιζέλον διὰ τοῦς κινδύνους τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κ. Βενιζέλος, φαίνεται μὲ εὔρε τότε λίαν «τουρκόφιλον» (Σ. Μ. καὶ ὁ Πουανκαρὲ ἀκόμη! Παραγίνεται τὸ πρᾶγμα!). Ἀλλὰ δυστυχῶς αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἀφίνετο νὰ τὸν διαθέτῃ ὁ Λούιδ Τζώρτζ.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καταφαίνεται ἡ ὀρθὴ μὲν ἀντίληψις περὶ τῶν ἐλληνικῶν συμφερόντων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίθεσις τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν εἶνε ὁμοῦ ἀκριβῆς ὅτι ὁ Λούιδ Τζώρτζ παρέσυρε τὸν κ. Βενιζέλον. Τοῦναντίον ὁ κ. Βενιζέλος παρέσυρε τὸν κ. Λούιδ Τζώρτζ, ἐπανειλημμένως δηλώσας πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς μέσων νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἐλληνικὰς διεκδικήσεις εἰς τὸν Κεμάλ.

Ἀνεφέραμεν εἰς τὰ 3ον, 4ον καὶ 5ον ἄρθρα μας τῆς 19, 20 καὶ 21 Ὀκτωβρίου παρ. ἔτους τὰ σχετικὰ τηλεγραφήματα τὰ ἀποδεικνύοντα τοῦτο, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἄλλως τε οὔτε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος τὸ ἀρνεῖται. (Τηλ. Βενιζέλου ἀριθμ. 11650 τῆς (6)19 Μαρτίου 1920, καὶ τῆς 2)15 Ἰουνίου 1920). Ὡστε ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἀνελάμβανε τὴν διὰ μόνων τῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος πραγματοποίησιν τῶν ὄρων τῆς συνθήκης τῶν Σεβρών, «ἐκτοτε ὁ κ. Βενιζέλος εἶχεν ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ Διασυμαχικῷ Συμβουλίῳ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Λούιδ Τζώρτζ. ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΗΤΟ ΑΡΚΕΤΟΝ ΔΙΑ ΝΑ ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΤΗΣ». (Ντριώ).

Καὶ ὁ μὲν Μυλλερὰν ὑπεχώρησεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σμύρνην, ἀφίνων φυσικὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μόνη τῆς, ἀφοῦ ὁ κ. Βενιζέλος ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην, ἐπέμεινε ὁμοῦ καὶ τὸ ἐπέτυχε, νὰ ἀποδοθῆ ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τοὺς Τούρκους.

Τὴν 7)20 Ἰουνίου 1920 συνήρχετο ἡ ἐν Βουλῶνῃ Διάσκεψις τῶν Συμμάχων. Κατ' αὐτὴν ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ «Χρόνου», μνημονευομένου ὑπὸ τοῦ κ. Ρωμάνου εἰς τηλεγράφημά του πρὸς τὴν κυβέρνησιν, «αἱ διαπραγματεύσεις διεφώτισαν ἐπὶ οὐσιωδестаύτου σημείου: ΜΟΝΟΣ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΘΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΤΟΣΟΝ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ».

Πιστοποιεῖ δὲ ταῦτα καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 12086 μακρὸν τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου τῆς 10)23 Ἰουνίου πρὸς τὴν κυβέρνησιν Ἀθηνῶν, σταλὲν εὐθὺς μετὰ τὴν Διάσκεψιν τῆς Βουλῶνης. Ὁ κ. Βενιζέλος ἀναλαμβάνει νὰ καταστρέψῃ τὸν Κεμάλ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης καὶ προσθέτει: «ΕΔΗΛΩΣΑ ΟΤΙ ΔΙΑ ΤΟΙΑΥΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΕΝ ΕΖΗΤΟΥΝ ΚΑΜΜΙΑΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ, ΟΥΔΕ ΚΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ». Μόνον οὕτω κατενίκησε τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Λούιδ Τζώρτζ.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Ἑλλάς εἶχε καταλάβει τὴν Δυτικὴν Θράκην (Ὀκτώβριος 1919) καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην (Μάϊος 1920), ἀλλὰ ἐφ' ὅσον ἔμενε ὁ Κεμάλ ἰσχυρὸς ἐν Μ. Ἀσίᾳ, τὰ ζητήματα δὲν ἐλύοντο.

Τὴν 23ην Μαρτίου (5 Ἀπριλίου ἐσηματίζετο ἐν Κωνσταντινου-

πόλει τη ύποκινήσει της 'Αγγλίας ή κυβέρνησις του Μαμάδ Φερήτ και ὁ Σουλτάνος ἐξέδιδε φετβάν ἀποκηρύσσοντα τὸν Κεμάλ και τὴν ἐπανάστασίν του.

Εἰς ἀπάντησιν, τὴν 31ην Μαρτίου (13 'Απριλίου) συνέλευσις θεολόγων συνελθοῦσα εἰς 'Αγκυραν, ἐκήρυσσε τὸν ἱερὸν πόλεμον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν της. Τὴν 10)23 'Απριλίου ἡ 'Εθνικὴ Συνέλευσις ἐν 'Αγκύρᾳ συνελθοῦσα προεκκήρυσσε ὡς ὄργανον τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Τὴν 27 'Απριλίου (10 Μαΐου) 1920 τὸ Μέγα Συμβούλιον τῆς 'Εθνοσυνελεύσεως μετεσχηματίζετο εἰς κυβέρνησιν. Τὸ κράτος τῆς 'Αγκύρας διεμορφώθη ὀριστικῶς!

Τὴν 23 'Απριλίου (6 Μαΐου) ἀφικνεῖτο εἰς Παρισίους ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Τουρκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπως ὑποτασσομένη ἀνευ συζητήσεως, ὑπογράψῃ τὴν οἰανδήποτε συνθήκην τῆς ἐπέβαλλον οἱ Σύμμαχοι.

Και τὴν 28 'Ιουλίου (10 Αὐγούστου) ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ ΤΗΣ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ.

'Ἐμενε νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτὴν και ὁ Κεμάλ. Καὶ τοῦτο εἶχεν ἀναλάβει ἀπέναντι τῶν Συμμάχων ὁ κ. Βενιζέλος, νὰ τὸ ἐκτελέσῃ μόνος του με τὰς δυνάμεις τῆς 'Ελλάδος, ἀνευ οὐδεμιᾶς βοηθείας τῶν Συμμάχων!

Καὶ κατόπιν τούτου τολμᾷ ὁ κ. Βενιζέλος νὰ κατηγορῇ τὰς μετανοεμβριανὰς κυβερνήσεις ὅτι διὰ τῆς ἐπανάδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἀπεξένωσαν τὴν 'Ελλάδα ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ΚΑΙ ΕΜΕΙΝΕ ΑΒΟΗΘΗΤΟΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ!

'Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ κ. Βενιζέλος μόνος του πρὸ τοῦ δεινοῦ προβλήματος τὸ ὅποιον ἐδημιούργησεν εἰς τὴν 'Ελλάδα.

Τὴν 18)31 Αὐγούστου οἱ 'Ἕλληνες καταλαμβάνουν τὸ Οὐσάκ. Πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐκστρατεία.

'Αλλὰ ἀκριβῶς τότε ἡ Γαλλία λαμβάνει τὴν ἀπόφασιν νὰ προέλθῃ εἰς συμφωνίας με τὸ κράτος τῆς 'Αγκύρας. 'Ανεφέραμεν ἤδη τὰς προηγηθείσας τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν συνεννοήσεις. Τώρα, τὴν 5)18 Σεπτεμβρίου ὁ στρατηγὸς Γκουρῶ, ὑπατος ἀρμοστής τῆς Γαλλίας ἐν Συρίᾳ, δίδει τὴν διαταγὴν τῆς ἐκκενώσεως τῆς Κιλικίας και ἡ Γαλλία ἀποσύρεται ὀριστικῶς τοῦ κατὰ τοῦ Κεμάλ ἀγῶνος.

Οἱ 'Αρμένιοι ἀρχίζουν νὰ συρρέουν ἐκ Κιλικίας πρὸς τὰ παράλια εἰς Μερσίναν, φεύγοντες τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων.

'Ο κ. Βενιζέλος ἐπιτρέφει εἰς τὰς 'Αθήνας. Στέφεται ἀπὸ τὸν Βασιλέα 'Αλέξανδρον με χρυσοῦν στέφανον ἐν τῷ Σταδίῳ. Καὶ ἐνῶ ἔπρεπε κερδίζων τὰς ἡμέρας ἀκόμη νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὀλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν και νὰ σπεύσῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς τῶσον ἐλαφρῶς συναφθείσης συνθήκης... προκηρύσσει τὰς ἐκλογάς!

Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ Κεμάλ ὠργάνωνε τὰς δυνάμεις του και πᾶσα ἡμέρα παρερχομένη τὸν ἐνίσχυνε ὁ κ. Βενιζέλος καταλαμβάνετο μετὰ τὰς ἀνατροπὰς τοῦ 1917, τὴν δικτατορικὴν διακυβέρνησιν του τοῦ 1917—1920, τὰς πιέσεις και τοὺς διωγμοὺς κατὰ τῶν ἀντιπάλων του, τὴν θιασίαν εἰσαγωγῆν τῆς 'Ελλάδος εἰς τὸν πόλεμον, καταλαμβάνετο, λέγομεν, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν τοῦ ἐπεβάλλετο νὰ ετα-

θάλλῃ τὸ χάρτινον ἔργον τῶν Σεβρῶν εἰς πρᾶγμα, ἐάν τὸ ἐπίστευεν, ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς εὐθιξίας και προεκκήρυσσε τὰς ἐκλογάς. 'Ὡσὰν μετὰ τόσα και τόσα ἐπὶ τόσα ἔτη, θὰ εἶχε σημασίαν τινὰ ἐάν τὴν κατᾶστασιν τὴν ὅποιαν ἐδημιούργησεν, ὅπως σώσῃ τὴν 'Ελλάδα, ὡς ἔλεγε και παρὰ τὴν θέλησίν της, τὴν παρέτεινε ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκόμη ἀκριβῶς ὅπως τὴν σώσῃ, ἀφοῦ ἐπίστευεν ὅτι μόνος αὐτὸς θὰ τὴν ἔσωζε, και ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του θὰ τὴν ἐκρήμιζον εἰς τὴν ἄβυσσον. Καὶ διὰ νὰ δλοκληρώσῃ τὴν κατ' αὐτὸν καταστροφὴν της, ἔθετε κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως 'Αλεξάνδρου, ζήτημα ἐπανάδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ἀφοῦ διεκήρυσσεν ὅτι ἡ ἐπάνοδος αὐτῆς ἦτο καταστρεπτικὴ διὰ τὴν 'Ελλάδα!!

Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κεμάλ ἀνεσυγκρότει και ἐνίσχυε τὸν στρατὸν του δι' ὀστάτην ἀντίστασιν!

'Ο κ. Βενιζέλος δὲν ἐπίστευσε εἰς τὸ ἔργον του.

'Αλλὰ τότε πῶς κατηγορήσῃ τοὺς διαδόχους του, και πῶς ἐχειροκρότησε και ἐπευφήμησε τὸν ἀδικὸν σκοτωμὸν των;

Αἱ ἐκλογαὶ τῆς 1ης Νοεμβρίου ἐπέφερον, ὅπως ἦτο φυσικὸν και ἐπόμενον, τὴν πῶσιν τοῦ κ. Βενιζέλου και τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὸν θρόνον.

«'Η συγκίνησις ὑπῆρξε μεγίστη μεταξὺ τῶν Κυβερνήσεων και τῆς κοινῆς γνώμης τῶν Συμμάχων χωρῶν. Εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἡ κατὰπληξις ἦτο προσποιημένη, διότι τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐξυπηρετεῖ τὴν πολιτικὴν των. Ὑπῆρξε τὸ πρόσχημα ὅπως τιοισθῇ ἀποφασιστικώτερον ἡ νέα κατεύθυνσις τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. 'Η 'Αγγλία ἔθετε εἰς ἐφαρμογὴν εὐρὸν σχέδιον ἀραβικῆς ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν της, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν κυριαρχίαν τῆς 'Ανατολῆς. 'Η Γαλλία ἐσκέφθη νὰ ἀντιδράσῃ στηριζομένη εἰς τοὺς Τούρκους και ἀνασυγκροτοῦσα τὴν δυνάμιν των περίξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 'Η 'Ανατολὴ αἰώνιον πεδῖον μάχης τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀνταγωνισμῶν. 'Ἦδη ἐλησμόνουν τὴν ἐν ὀπλοῖς ἀδελφότητα». (Ντριῶ Διπλωματικὴ 'Ἱστορία τῆς 'Ελλάδος, τόμος 5ος).

Νὰ ὑπενθυμίσωμεν ἐκ νέου εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὸ τηλεγράφημα τοῦ 'Ἰσθόλσκου τῆς 11)24 'Απριλίου 1917 και τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Ι. Καμπῶν πρὸς τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν ὅτι συσσωρεύοντες ἀφορμὰς ἀντεγκλήσεως πρὸς τὴν 'Ελλάδα τοῦ κ. Βενιζέλου θὰ εὕρισκον τρόπον ν' ἀπαλλαγῶσι τῶν πρὸς αὐτὸν και αὐτὴν ὑποχρέωσεων;

Τὸ θεωροῦμεν περιττόν.

'Υπὸ τοιούτους ὄρους, ἡ νότα τῆς Γαλλίας, 'Αγγλίας και 'Ἰταλίας τῆς 20ης Νοεμβρίου (3 Δεκεμβρίου 1920, τὰς παραμονὰς τοῦ δημοψηφίσματος τοῦ ἐπαναφέροντος τὸν Βασιλέα Κωνσταντίνον, δὲν μετέβαλλε τὴν δημιουργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου διὰ τὴν 'Ελλάδα κατᾶστασιν.

'Η 'Ελλάς εἶτε ἔμενε ὁ κ. Βενιζέλος εἶτε ἔφευγεν, μόνη της και ἀβοήθητος θὰ διεξῆγε τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν.

'Ο κ. Βενιζέλος μετὰ τὰς ἀπαντήσεις του εἰς τὰ ἄρθρα μας τὰς ὁποίας ἐμνημονεύσαμεν, ἐδημοσίευσε και τρεῖς ἐπιστολάς πρὸς ἀπάντησιν εἰς ἄρθρον τοῦ κ. Γεωργίου Βλάχου.

Ὁ κ. Βλάχος ἀπήντησε διὰ σειρᾶς ἀρθρῶν εἰς τὰς ἐπιστολάς ταύτας τοῦ κ. Βενιζέλου. Συνεπῶς δὲν θὰ καταγίνωμεν μετὰ αὐτάς.

Ἔνα μόνον πρᾶγμα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν: εἰς τὰς ἐπιστολάς ταύτας ὁ κ. Βενιζέλος περιγράφει τί ὄφειλον νὰ πράξουν οἱ μετаноεμβριανοὶ κυβερνήται πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ Μικρασιατικοῦ ὀλέθρου, ἀφοῦ δὲν εἶχον πλέον τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, καὶ ὅτι δι' ἐμμέσου ὁδοῦ ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς τὰς σωτηρίους ταύτας λύσεις.

Πᾶσαι ὁμῶς αἱ λύσεις αὗται ἀπέληγον εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Καὶ ἀφοῦ οὔτε αὐτός, μεθ' ὅσα προεξεθέσαμεν θὰ εἶχε τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, θὰ κατέφευγε καὶ αὐτὸς μοιραίως εἰς τὰς λύσεις ταύτας; Ἄλλως θὰ ὑφίστατο καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν συμφορὰν!! Καὶ τότε ποῦ ἐγκτεῖται τὸ ἔργον τοῦ τῆς Ἑλλάδος τῶν τριῶν Ἠπειρῶν καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν; ἐπὶ τοῦ χάρτου!

Ἀσχέτως ὁμῶς μετὰ ταῦτα, σήμερον μὲν ἀναγράφει τί λύσεις ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσωσιν οἱ μετаноεμβριανοὶ κυβερνήται. Τότε ὁμῶς τί ἔλεγεν;

Ἀναχωρήσας ἐξ Ἑλλάδος εὐθὺς μετὰ τὰς ἐκλογὰς καὶ γνωρίζων ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ ἀποδουθῆ εἰς τὸν φοβερώτερον τῶν ἀγῶνων πρὸς πραγματοποίησιν τῆς συνθήκης τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὑπέγραψε, παρέσχεν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν ἐξῆς βοήθειαν ἀναγραφομένην εἰς τὰ φύλλα τῆς Κυριακῆς 15 Νοεμβρίου 1920 ὡς τηλεγράφημα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πρακτορείου ἐκ Παρισίων τῆς 14ης Νοεμβρίου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ἐκεῖ τὰ ἐξῆς:

«Ἐσφαλὰ. Παρασυρθεὶς ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀφοσιωθεὶς ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ ἔργον μου ἐπέβαλα εἰς τὴν χώραν μίαν καταθλιπτικὴν προσπάθειαν. Ποῖον ἔθνος δὲν θὰ ἐκουράζετο, παραμένον ἐν ἐπιστρατεύσει δύο ἐπὶ πλέον ἔτη μετὰ τὸν πόλεμον; Ἄλλ' ἐσκεπτόμην ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς μετὰ τόσους αἰῶνας ταπεινώσεως ὄφειλε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν του εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Ἐσκεπτόμην ὅτι οὐδεμία θυσία ἦτο ὑπερβολικὴ ὅπως τῷ ἐξασφαλισθῆ ἔνδοξον μέλλον καὶ ἡ ὀριστικὴ του ἀσφάλεια. Ἐνδέχεται νὰ ἀπατώμαι, ΑΛΛΑ ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ ΜΕΤ' ΕΜΕ ΟΥΔΕΜΙΑ ΑΛΛΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΑ ΔΥΝΗΘΗ ΝΑ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΑΛΛΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΠΡΟΔΩΣΗ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ».

Καὶ τὸ Ἀθηναϊκὸν Πρακτορεῖον συνεχίζει. «Ὁ κ. Βενιζέλος ἐδήλωσεν ὅτι ἐσκεπτετο νὰ ΠΕΡΙΟΡΙΣΗ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ Εἰς ΤΡΕΙΣ ΚΛΑΣΕΙΣ, ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΚΡΙΝΕΝ ΑΡΚΕΤΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ, ΕΦ' ΟΣΟΝ ΟΙ ΣΕΡΒΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΘΑ ΠΑΡΕΙΧΟΝ ΠΛΗΡΕΙΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ Εἰς ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ. Ἄλλ' εἰάν αἱ ἐγγυήσεις αὗται λείψουν σήμερον ἢ νέα Κυβέρνησις ἢ θὰ ἀναγκασθῆ νὰ διατηρήσῃ ἀκεραίαν τὴν ἐπιστράτευσιν ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἐδάφη ταῦτα. ΗΔΗ ΤΑΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΤΑΥΤΑΣ ΔΕΝ ΔΥΝΑΜΕΘΑ ΝΑ ΕΧΩΜΕΝ ΕἰΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΕΣΤΡΕΦΕΝ Εἰς ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Οἱ φίλοι μου καὶ ἐγὼ δὲν εἴμεθα προσωπικῶς ἐχθροὶ τῆς Δυναστείας. Ἐάν ὁ πρίγκηψ Παῦλος καὶ ὁ Διάδοχος δὲν διέπραξαν καμμίαν ἔνοχον πράξιν(!) Ο ΚΩΝ-

ΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΩΛΗΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΤΟΥ Εἰς ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ. ΠΩΣ Η ΣΕΡΒΙΑ ΘΑ ΗΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΗ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΜΑΣ; Η ΣΕΡΒΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΘΑ ΑΗΣΜΟΝΗΣΗ ὅτι δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς προδοτικῆς ἐπιθέσεως τῶν Βουλγάρων τοῦ 1915, ὁ Κωνσταντῖνος εἶπεν εἰς τὸν Πασσάρωφ (Σ.Μ. τὸ γνωστὸν ψεῦδος) ἐναντίον τῆς Σερβίας δύνασθε νὰ βαδίσετε ἀσφαλῶς, οὐδεὶς Ἕλλην στρατιώτης θὰ κινήθῃ διὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ. Ὁ κ. Βενιζέλος ὑπενθύμισεν ἐπίσης τὴν ἀπάνθρωπον στάσιν τοῦ Κωνσταντίνου ἀπέναντι τῶν Σέρβων στρατιωτῶν καταφυγόντων ἐπὶ ἑλληνικῷ ἐδάφους καὶ τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξεν ἐξ Ἑλλάδος (Σ. Μ. οὐδέποτε συνέβη αὐτό!) ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΑΙ, ΕΞΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕ, ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ, ΔΙ' ΟΥΣ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΕΩΡΕΙ ΩΣ ΑΔΥΝΑΤΟΥΣ ΤΑΣ ΦΙΛΙΚΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ».

Δηλαδή ἐάν οἱ διάδοχοί του ἠκολούθουν ἄλλην πολιτικὴν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του, τοὺς ἀπεκάλει ἀπὸ τοῦδε ΠΡΟΔΟΤΑΣ. Συγχρόνως δὲ ἐξηρέθιζε κατ' αὐτῶν καὶ συνεπῶς κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐμελλε νὰ συγκεντρώσῃ ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ Κεμάλ, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς ἐξώθει κατὰ τῆς Ἑλλάδος, εὐρισκομένους εἰς τὰ νῶτα τῆς. Καὶ ἐπὶ πλέον προεκάλεε καὶ ἐδικαιολόγει τὴν Γαλίαν πρὸς διακοπὴν τῶν σχέσεών της μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ συγχρόνως ἐβεβαίωσεν τὴν Ἀγγλίαν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἦτο κουρασμένος ἀπὸ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ δι' αὐτὸ τὸν κατεψήφισε, συνεπῶς ἡ Ἀγγλία δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τίποτε ἀπὸ τὴν νέαν προσπάθειαν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ νὰ καταρρίψῃ τὴν ὄρεξιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅπως ἐπιστρατευθῆ πρὸς νέαν προσπάθειαν, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι ἂν ἔμενον αὐτὸς θὰ περιώριζε τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς τρεῖς μόνον κλάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ τοῦ ἤρκουν νὰ καταστρέψῃ τὸν Κεμάλ, διότι θὰ εἶχε τὴν βοήθειαν τῶν Συμμάχων, ἐνῶ ἐγνώριζεν ὅτι δὲν τὴν εἶχε.

Ταῦτα πρὸς ἀπάντησιν τῶν σημερινῶν σοφῶν συμβουλῶν του πρὸς τοὺς θανατωθέντας πολιτικούς, τῶν ὁποίων ἐπεδοκίμασε τὸν τυφεισμὸν καὶ πρὸς τὸν θανόντα Βασιλέα, περὶ τοῦ τί ἔδει νὰ πράξωσι διὰ νὰ ἀποφευχθῆ ἡ καταστροφή.

Οἱ Ἀγγλοὶ ἔχουν ὡς ρητόν: «εἴτε δίκαιη εἴτε ἀδικη εἶνε πάντα πατρίδα μου» τὸ ὁποῖον ὁ ἀγγλοπρεπὴς κ. Βενιζέλος μεταφράζει ὡς ἐξῆς: «Καλὴ καὶ δίκαιη ἢ πατρίδα μου ὅταν με ψηφίζῃ, ἀλλὰ κακὴ καὶ ψυχρὴ ὅταν με καταψηφίζῃ».

Ἐπερατώσαμεν τὸ ἔργον μας. Ἀπηντήσαμεν διὰ μακρᾶς σειρᾶς ἀρθρῶν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἐρώτημα τοῦ κ. Βενιζέλου: «Πῶς προήλθεν ὁ ἐθνικὸς διχασμὸς; Ποῖοι οἱ ὑπαίτιοι αὐτοῦ;» ὡς νὰ μὴν ἤξευρε πῶς προήλθεν ὁ διχασμὸς καὶ ποῖος καὶ διατί τὸν προεκάλεσε! Αὐτὸς ὁ ἴδιος! Ἄλλ' εἶχε θέσει καὶ τρίτον ἐρώτημα: «Πῶς θὰ θεραπευθῆ ὁ ἴδιος!» Εἰς τοῦτο ἀπήντησε τελευταίως αὐτὸς ὁ ἴδιος. Προσνήγαιεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὅτι προετοιμάζει ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ λαοῦ ὅστις τὸν κατεψήφισε. Ἀλλὰ κατόπιν τοιοῦτου ἐνδεχομένου φαρμάκου κατὰ τοῦ διχασμοῦ, τὸν λόγον ἔχει ὁ σημερινὸς ἑλληνικὸς λαός, ὅστις πρέπει νὰ ἐννοήσῃ πλέον ὅτι φέρει τεραστίαν εὐθύνην ὄχι μόνον διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τύχην τῶν τέκνων του μέχρις τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς.

Δὲν θὰ ἐξιστορήσωμεν τὸ ἔργον τῶν μετανοεμβριανῶν κυβερνη-
τῶν, οἵτινες τιμίως καὶ εἰλικρινῶς ὑπηρετήσαντες τὴν Πατρίδα των,
ἐπλήρωσαν μὲ τὸ ἀδίκως χυθὲν αἷμα των τὰς εὐθύναις τῆς πολιτικῆς
τοῦ κ. Βενιζέλου, διότι τοῦτο θὰ ἐξήρχετο τοῦ θέματος ἡμῶν. Ἄλλως
τε ὅπως πολλάκις εἶπομεν ἡμεῖς δὲν γράφομεν ἱστορίαν. Εἴμεθα πο-
λιτικοὶ καὶ μεταχειριζόμεθα τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν πρὸς ὑποστήρι-
ξιν τῶν πολιτικῶν ἰσχυρισμῶν μας. Ὅσοι ὁμως ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν
μας ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν καὶ τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἅς γνωρίζουν ὅτι
ὁ Ξενοφῶν Στρατηγὸς, ὅστις ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀξιωματι-
κῶν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πολλὰ ὀφείλει ἡ στρατιω-
τικὴ Ἑλλάς, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ πρόωρος θάνατος ἐστέρησε καὶ τὴν
πολιτικὴν Ἑλλάδα ἐνὸς πολυτίμου στοιχείου, ἔγραψε τὴν ἱστορίαν
ταύτην λεπτομερῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως εἰς τὸ βιβλίον του: «Ἡ
Ἑλλάς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ» ἐπὶ τῇ θάσει ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ πηγῶν,
ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1925 ὑπὸ τῆς τυπογραφικῆς ἐταιρίας Σταύ-
ρου Χρίστου ἐδρευούσης τότε εἰς τὴν ὁδὸν Γαμβέττα καὶ Γλάδστωνος
12. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο εὐρίσκεται καὶ ἡ καλύτερα δικαιολογία τοῦ
ἔργου τῶν μετανοεμβριανῶν κυβερνητῶν.

Ἡμεῖς δὲ θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον μας ἐν ἐπι-
λόγῳ νὰ εἴπωμεν (καὶ ἡμεῖς!) ὀλίγας λέξεις πρὸς τὴν νέαν γενεάν
ἣτις ἀνοικοδομεῖ τὴν ὑπὸ τῆς θυέλλης ἀπὸ τοῦ 1915 ἕως 1924 ἐρειπω-
θεῖσαν Ἑλλάδα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΑΡΘΡΟΝ 700Ν
(23 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1935)

**Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΝΕΑ ΔΥΝΑΤΑΙ Ν'
ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΠΟΥ ΣΥΝΕ-
ΤΡΙΨΕΝ Η ΘΕΟΜΗΝΙΑ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.**

Τὸ κυριώτερον καὶ μεγαλύτερον σύντριμμα τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν ὀπισθὲν τῆς ἡ φοβερᾶ πολεμικῆ θύελλα καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κ. Βενιζέλου, ἦτο τὸ σύντριμμα τῆς πίστεως πρὸς τὰ Ἐθνικὰ Ἴδεώδη. Ὅμιλοῦμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι αὐτὴ μᾶς ἐνδιαφέρει.

Καταστραφέντος τοῦ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους Ἑλληνισμοῦ καὶ περιορισθείσης τῆς Φυλῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους, μὲ τὴν θεωρίαν ὅτι αὐτὸ εἶνε ἡ Ἑλλάς, καὶ τίποτε πέρα πέρα ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν, ἀλλὰ καὶ οὔτε πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν, ἐγεννήθη ἡ κοινὴ ἐντύπωσις ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρξῃ καὶ Ἐθνικὸν Ἴδεῶδες ἄλλο, πλὴν τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἐσωτερικῶν τοῦ οἴκου μας ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν μετὰ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερας ἀνέσεως καὶ εὐμαρείας.

Ἄλλ' ἂν τοιαῦτα ἐλέψεις δύναται ἴσως νὰ ἱκανοποιῶν ἀνθρώπους προχωρημένους τὴν ἡλικίαν, ὑποστάντας τὰς ἀπογοητεύσεις τοῦ βίου, καὶ μὴ δυνηθέντας νὰ διατηρήσωσι ἀναμμένην τὴν φλόγαν ἣτις ἐθέρμαινε καὶ ἐφώτιζε τὴν νεότητά τους, εἶνε ὁμως ἀδύνατον νὰ ἱκανοποιήσωσι τοὺς νέους.

Οἱ νέοι διὰ νὰ ζήσουν καὶ μὴ μαρανθοῦν πρόωρος ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἔχουν πίστιν εἰς τὰ μεγάλα ἰδιώδη, ἣτις νὰ τοὺς κεντρίξῃ πρὸς τὰ ἔμπρός, νὰ ἐξουδετερώσῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν των τὰς ἐναντιότητάς τῆς τύχης, νὰ τοὺς διατηρῇ τὸν ἐνθουσιασμόν ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει οὔτε νεότης, οὔτε δημιουργία, καὶ ἐν γένει νὰ δίδῃ νόημα εἰς τὴν ζωὴν των, καὶ συνείδησιν τοῦ νοήματος αὐτοῦ.

Ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίστευαν αἱ προγενέστεραι γενεαί, ἐπίστευαν δὲ ἀκραδάντως, καὶ προσήρμοζαν πρὸς τὴν πίστιν αὐτὴν πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου των, ἔτοιμοι πρὸς πᾶσαν θυσίαν διὰ τὴν πραγματοποίησίν της, ἦτο τὸ μεγάλο ἐλατήριο τὸ ὁποῖον ὤθησε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν φοβερόν ἀγῶνα τοῦ 1821, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδεμία ψυχρὰ λογικὴ θὰ ἠδύνατο ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἀποβλέψῃ αἰσιοδόξως, καὶ τὸ ὁποῖον ἐλατήριο ὤθησε τὸ νέον μικρὸν κράτος, ἀσυναίσθητον διὰ τὴν ἀδυναμίαν του, τὴν πτωχείαν του, καὶ τὴν ἐν πολλοῖς κακομοιριάν του, νὰ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἔστιν ὅτε ἐπὶ κεφαλῆς ὀλοκλήρου τῆς Χριστιανωσύνης τῆς Ἀνατολῆς, ἐναντίον πολλακῆς καὶ Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Χάρις εἰς τὸ ἰσχυρὸν αὐτὸ ἐλατήριο, ἠγωνίσθη ἐπὶ πεντηκονταετίαν καὶ ἐπανεστάτησεν ἡ Ἐπανάστασις κατὰ τῆς Ἀγγλίας, θυσιάσασα τὴν ὑλικὴν τῆς εὐδαιμονίαν χάριν τῆς Ἐνώσεως. Ἐπα-

νεστάτησε και αίματοκυλίσθη πολλάκις ή Κρήτη, ήλευθερώθη ή Θεσσαλία, ή Μακεδονία και ή Ήπειρος. Τò μικρόν και πτωχόν και έν πολλοίς έλεεινόν κράτος, εκάθητο έν τούτοις με τὰ ράκη του επί του θρόνου του Έλληνισμού κρατούν υπερήφανα τò χρυσοῦν σκήπτρον τής φυλής.

Τι ήτο αὐτή ή Μεγάλη Ίδέα; Η έξωτερική της μορφή ήτο εις όλίγας λέξεις: μία άσαφής τάσις άναστηλώσεως τής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας αλλά ώς Έλληνικής τοιαύτης. Κατ' άρχάς μεν περιλαμβανούσης όλους τούς Χριστιανούς τής Άνατολής με τούς Έλληνας ώς κυριαρχούσαν φυλήν, κατόπιν δέ όταν έσχηματίσθησαν βαθμηδόν τὰ Βαλκανικά κράτη, περιλαμβανούσης τās ύπολοίπους χώρας τής Όθωμανικής Αυτοκρατορίας επί τών όποιων ειχεν ο Έλληνισμός ιστορικά δικαιώματα. Τò ιστορικόν δικαίωμα και μόνον ήτο ή θάσις.

Είνε άληθές ότι τò μέγα τούτο και ισχυρόν Έθνικόν Ίδεώδες, έμφανισθέν με καθαρώς έδαφικόν περιεχόμενον, ύπέστη από τών τελευταίων δεκαετηρίδων του παρελθόντος αιώνος επί μάλλον και μάλλον ισχυροτέρους κλονισμούς, και εκ δύο άφορμών. Η μία ήτο τὰ ιστορικά γεγονότα τής Έγγυς Άνατολής, τὰ όποια εξέλισσοντο χωρίς ή Έλλάς νά έχη την δύναμιν νά τὰ κατευθύνη, και κατά μέγα μέρος εναντίον τής Έλλάδος. Η έτέρα, ήτο ή εισβολή εις την Έλλάδα του επικρατούντος τότε έν Εϋρώπη όρθολογισμού, και τών τότε έν ισχύϊ θεωριών του Ιστορικού ύλισμού. Φορείς δέ τούτων ήσαν ιδίως οι έξ Εϋρώπης έρχόμενοι μορφωμένοι νέοι κυρίως, πολλοί τών όποιων μάλιστα έπιπολαίως σπουδάσαντες μετήγγιζον εις την νεαράν Έλληνικήν κοινωνίαν τούς καρπούς τούτους ένός γηράσαντος πολιτισμού και δυστυχώς και αὐτούς πολλάκις κακοχωνευμένους.

Άλλά Λογική και Πίστις, Όρθολογισμός και Ίδεαλισμός, εινε πράγματα τελείως άσυμβίβαστα.

Η επίδρασις τών νέων τούτων τάσεων ήτο περιωρισμένη μεν όσον άφορῶ τò σύνολον του έθνους, αλλά λίαν εκτεταμένη εις την ιθύνουσαν αὐτου τάξιν. Αι κατώτεροι τάξεις όμως έμενον άκόμη προσηλωμένοι εις τās άξίαις τās όποιας έπίστευον εκ παραδόσεως και έξ ένστίκτου.

Έκ τών άνω άφορμών ή έθνική πολιτική διετήρει μεν κατ' έπίφασιν την πρὸς την Μεγάλην Ίδέαν προσήλωσίν της, άλλ' άνευ πίστεως εις αὐτήν, τò περισσότερο δέ χάριν δημαγωγίας, και μάλλον ύφισταμένη την εκ τών κάτωθεν μαζών ὄθησιν, παρὰ καθοδηγούσα αὐτάς.

Δέν Ξλειψαν άλλως τε νέοι πολιτικοί και δημοσιογράφοι τής έποχής εκείνης ά κτυπήσωσι και δημοσίῳ τò έθνικόν τούτο Ίδεώδες, ώς παράλογον κατασκευάσμα, τινές τούτων δημοσίῳ άποκαλέσαντες την Μεγάλην Ίδέαν, Μεγάλην Μωρίαν.

Η αντίδρασις ύπήρξεν ισχυρά, εκδηλωθεΐσα δια τής Έθνικής Έταιρίας, ήτις και παρέσυρε την Έλλάδα εις άπαρασκευον πόλεμον (1897), κατόπιν δέ δια του Μακεδονικού Κομιτάτου, του όποιου ο άγών στηριζόμενος μόνον επί τής πίστεως επί την Έλληνικότητα

της Μακεδονίας, έδημιούργησε κατ' ούσίαν την Έλληνικότητα αὐτής.

Παρ' όλην όμως την αντίδρασιν ταύτην έπεκράτησαν έν τη Έθνική πολιτική αι όρθολογιστικαί τάσεις, μη όμολογούμεναι όμως. Προήλθε τότε εις τò μέσον ή νέα θεωρία τής εκκαθαρίσεως τών έλληνικών επιδιώξεων, οίσαδηποτε μάλιστα εκκαθαρίσεως, όπωσδηποτε σχηματισμού «στρογγυλευμένης» Έλλάδος, άφινομένης άκαθορίστου τής θέσεως και του μέλλοντος του Έλληνισμού.

Τόσον μάλιστα ισχυραί ήσαν αι θεωριαί αὐται τής τότε ισχυούσης πολιτικής ώστε ήγαγον την Έλληνικήν πολιτικήν κατά την διπλωματικήν παρασκευήν τών Βαλκανικών πολέμων, εις τò «στρογγύλευμα» τής Έλλάδος μέχρι τών εκβολών του Λουδία, πρὸς νότον τής Θεσσαλονίκης, άφιεμένης τής Βουλγαρίας νά καταλάβη και αὐτήν την Κωνσταντινούπολιν και την Θεσσαλονίκην. Κατόπιν, μετά τās άπροσδοκήτους Μακεδονικās νίκας του στρατου μας, εις νέον «στρογγύλευμα» τής Έλλάδος, όλίγον τι πέραν τής Θεσσαλονίκης, άφιεμένης εις την Βουλγαρίαν του ήμίσεος και πλέον τής κεντρικής Μακεδονίας, όλοκλήρου τής Άνατ. Μακεδονίας και φυσικῶς τής Θράκης. Καί τέλος μετά τὰ ένέλπιστα δια την πολιτικήν άποτελέσματα του Βουλγαρικού πολέμου, ήνέχθη ή Έλληνική πολιτική και μεγαλύτερον «στρογγύλευμα», τò του 1913. Άλλά υπό τόν όρον ότι αὐτὸ θά ήτο και τò όριστικόν της «στρογγύλευμα», και θά καθήσουν πλέον ήσυχοι οι «Κωνσταντινοί οι Παλαιολόγοι», περεντεθέντος άλλως τε και του Βουλγαρικού όγκου μεταξύ Έλλάδος και Κωνσταντινουπόλεως.

Και κατά τόν μέγαν πόλεμον «στρογγυλεύματα» τής Έλλάδος ήσαν και αι εκάστοτε διεκδικήσεις της πολιτικής, με μίαν μάλιστα τελειοποίησιν, τής ανταλλαγῆς τών πληθυσμών. Διεγράφη ούτω καθαρά ή νέα θεωρία του περικλείσματος του Έλληνισμού έντός τών όριών τής Έλλάδος. Θανάσιμον πλήγμα δια τò Έθνικόν Ίδεώδες! Μετά δέ την άποτυχίαν της Μικρασιατικής πολιτικής και την εκδίωξιν τών Έλλήνων από παντου εις την Έλλάδα, ή Μεγάλη Ίδέα κατά την γενικήν αντίληψιν κατέπεσεν όριστικῶς εις συντρίμματα και δέν ύπήρχε πλέον δια κανένα Έθνικόν Ίδεώδες του Έλληνισμού.

Ίδου λοιπόν ή Έλληνική νεότης ή σημερινή έστερημένη πλέον μεγάλου Έθνικου Ίδανικου. Που νά στραφή; διότι νεότης χωρίς Ίδανικόν δέν ήμπορεί νά ζήση. Άλλοι νέοι έστράφησαν πρὸς τὰ ανθρωπιστικά ιδεώδη τὰ όποια άλλοι λαοί με άλλην νοοτροπίν ενεφάνισαν. Ό άριστερισμός άόριστος και νεφελώδης έγινε τής μόδας. Άλλοι έστράφησαν πρὸς την φασιστικήν αντίδρασιν. Άρκετούς θερμαίνει άκόμη ή νοσταλγία της ύποδουλωμένης ιδιαιτέρας πατρίδος των, χωρίς όμως νά εδρίσκουν και πλήρη κατανόησιν μέσα εις τò όρθολογιστικόν περιβάλλον της κοινωνίας μας. Άλλοι έγιναν διεθνισταί. Άλλοι έγιναν Πανευρωπαίοι. Άλλοι κοσμοπολίται. Άλλοι περιώρισαν όλα των τὰ όνειρα εις την θεραπείαν τών αναγκών του άτομου των. Πλήρης σύγχυσις και άταξία εις τās τάξεις της νεότητος. Καμμία ένότης Ίδανικου. Και πρὸ παντός τò άνήσυχον συναίσθημα τών νέων του άνικανοποιήτου τής ψυχῆς των από ολονδηποτε

ἐξ ὧν τῶν ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν τοιούτων τάσεων, καὶ ἡ ἀπογοήτευσίς ὅτι ὁ βίος των παραμένει μονήρης καὶ κενὸς ἀνωτέρου καὶ μεγάλου σκοποῦ.

Εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ἀπὸ καιροῦ τὸ σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπου καὶ ἐκεῖ ἔδρασαν καὶ ἔφερον ἀποτελέσματα νεώτεροι θεωρίαι, κατὰ τὰς ὁποίας σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἦτο ἡ μόρφωσις τῶν ἀνθρώπων. Ἐνῶ σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως οὔτε εἶνε οὔτε δύναται νὰ εἶνε ἄλλος παρὰ ἡ μόρφωσις Ἑλλήνων καὶ πρὸ παντὸς διὰ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

Ὁφείλομεν λοιπὸν νὰ ἐπαναστρέψωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω, διὰ νὰ ἐπανεύρωμεν τὸν δρόμον μας.

Ἄλλο ἰδεῶδες δυνάμενον νὰ οἰσθηλατήσῃ τοὺς Ἕλληνας, νὰ γεμίσῃ τὴν ψυχὴν των, νὰ δώσῃ σκοπὸν καὶ νόημα εἰς τὴν ζωὴν των, καὶ νὰ τοὺς συνδέσῃ ὅλους ἀλληλεγγύως πρὸς μεγάλα ἔργα, δὲν εἶνε παρὰ τὸ Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες.

Μὴ ἀπατώμεθα, «ἀνθρώποι» ὑπάρχουν μόνον ζωολογικῶς. Ψυχικῶς ὅμως ὑπάρχουν «Ἕλληνες», ὑπάρχουν «Τούρκου», ὑπάρχουν «Γάλλου», «Ἀγγλοῦ», «Γερμανοῦ», «Βούλγαρου», κλπ. Ὁ κάθε ἄνθρωπος βλέπει τὴν ζωὴν, διανοεῖται καὶ δρᾷ διὰ τοῦ πορίσματος τῆς ἐθνικότητός του, τῆς φυλῆς του. Ἡ φυλετικότης εἶνε φυσιολογικὸν φαινόμενον.

Πρέπει νὰ ἐννοήσῃ τοῦτο καλὰ ἡ ἑλληνικὴ νεότης διὰ νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον τῆς.

Ἄλλὰ τί Ἐθνικὸν Ἰδεῶδες θὰ τὴν ἐμπνεύσῃ, ἀφοῦ ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ κατέπεσε μετὰ πατάγου;

Ἐδῶ εἶνε τὸ σφάλμα. Δὲν κατέπεσαν ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ. Κατέπεσαν ἡ προσπάθεια πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς ὑπὸ ἑδαφικὴν μορφήν. Κατέπεσαν ἡ Ἑλληνο—βυζαντινὴ ἀντίληψις αὐτῆς, Δὲν κατέπεσαν ὅμως ἡ ἀρχαία ἀντίληψις αὐτῆς, ἡ ἀντίληψις τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου εὐρίσκειται καὶ δρᾷ.

Τὸ σφάλμα εἶνε, ὅτι ἐνομίσαμεν ὅτι ἠμποροῦμεν κατ' ἀναλογίαν μὲ ἄλλα ἔθνη, νὰ περιλάβωμεν ἐντὸς ὀρίων ἑδαφικῶν τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐνῶ ἀκριβῶς ἡ ἰδιοφυΐα τῆς φυλῆς μας εἶνε τὸ νὰ μὴ ἔχῃ ὄρια. Εἰς ὅλην τὴν ἱστορίαν μας, πλὴν τοῦ Βυζαντίου, οἱ Ἕλληνες ἀπετελοῦμεν ἓνα ἢ πλείοντα ἰσχυρὰ κρατικὰ κέντρα μὲ ὄρια, ἀκτινοβολοῦντα ὅμως πλοκάμους πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις, καὶ ἀπωτάτας ἀκόμη. Οὔτε ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅπως τοῦ δώσῃ ἀλλοίαν μορφήν ἔσχε διάρκειαν. Ἀλλὰ ἐὰν τὸ κρατικὸν κέντρον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται ἡ φυλετικὴ ζωὴ ἔχῃ ὄρια, τὸ σύνολον ὅμως μὲ τοὺς πλοκάμους μαζὺ δὲν δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς ὄρια.

Ὁ πολιτικὸς ὅστις ἐξεπροσώπησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Διάσκεψιν τῆς Εἰρήνης τοῦ 1918 παρουσίασε στατιστικὰς κατὰ τὰς ὁποίας τὸ 50 τοῖς ἑκατὸν περίπου μόνον τῶν Ἑλλήνων εὐρίσκειτο τότε ἐντὸς τῶν ὀρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τὸ δὲ ἕτερον 50 τοῖς ἑκατὸν περίπου ἔξω τῶν ὀρίων τούτων εἰς ἰσχυροὺς πλοκάμους ἰδίως ἐν τῇ Μεσογείῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ ἀπώτερα μέρη. Δὲν διδάσκει τίποτε αὐτό; Χάρις εἰς πολιτικὴν ἐσφαλμένην, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πλοκάμους αὐτοὺς ἀπεκόπησαν. Ἀλλὰ θὰ ξαναγίνουμ' ἄλλο. Διότι πρὸς τὰ ἐκεῖ μᾶς

ὁδηγεῖ ἡ φυλετικὴ μας ἰδιοφυΐα. καὶ ἡ μοῖρα μας. Οὔτε πρέπει νὰ ἐπιρραζώμεθα ἀπὸ τὰς ἀντιθέτους περιστάσεις τῆς στιγμῆς, τὰς ὁποίας ἄλλως τε ἡμεῖς μὲ τὰ σφάλματά μας προεκαλέσαμεν καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν παροδικὸν φαινόμενον.

Ἀλλὰ τότε ποῖα θὰ εἶνε ἡ ἐνότης ἐνὸς τοιούτου Ἑλληνισμοῦ; Ὁ πολιτισμὸς του! Καὶ μὲ πολιτισμὸν δὲν ἐννοοῦμεν τὸν μηχανικὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ τὸν θαυότερον πολιτισμὸν, ὅστις εἶνε ἡ ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς φυλῆς μας ἐκδήλωσις τῆς ζωτικότητος, τῆς ἰδιοφυΐας τῆς καὶ τῆς ἰσχύος τῆς.

Ἔργον λοιπὸν τοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ζῶντος ἐντὸς τῶν ὀρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους εἶνε νὰ ἀναδημιουργήσῃ τὸν πολιτισμὸν αὐτόν, τὸν ὁποῖον νὰ ἀκτινοβολήσῃ καὶ εἰς τὰ τελευταῖα ἄκρα τῶν πλοκάμων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, συνδέοντα οὕτω στερεῶς ὅλα τὰ τμήματα τῆς φυλῆς εἰς ἓν συνειδητὸν σύνολον. Ὅπως ἐπίσης ἔργον τοῦ αὐτοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ζῶντος ἐντὸς τῶν ὀρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους, εἶνε νὰ δημιουργήσῃ καὶ τὴν κρατικὴν ἐκείνην ἰσχὴν καὶ δυναμικότητα διὰ τῆς ὁποίας νὰ δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὑπαρξίν, τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐκτὸς ὀρίων πλοκάμων του.

Αὐτὸ ἦτο τὸ περιεχόμενον τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ἄν θέλετε, αὐτὸ ὑπελάνθανε ὡς Μεγάλῃ Ἰδέᾳ καὶ τοῦ ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει Ἑλληνισμοῦ, ὅχι ὅμως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον κράτος κατὰ θάθος ὑπῆρξεν ὄργανον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκείνου. Ἀλλὰ τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἦτο κατασκευάσμα τῶν τάσεων καὶ τῶν ροπῶν τοῦ Μεσαιῶνος. Ἡμεῖς δὲ τῶρα ζῶμεν εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα! Ὁ δὲ Ἑλληνισμὸς ὅστις κατάρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ἐνῶ τόσα καὶ τόσα ἄλλα ἔθνη κατεποντίσθησαν ἐν τῷ μεταξύ, θραδέως ἐπαναστρέφει πρὸς τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὴν νοοτροπίαν τοῦ ἀρχαίου.

Αὕτη λοιπὸν δύναται καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ εἶνε, ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ μας, ἡ μὲ τὸ Βυζαντινὸν ἑδαφικὸν περιεχόμενον, ἀλλὰ μὲ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀρχαίας, δηλ. κατ' οὐσίαν, καὶ πάλιν ἡ ἐπικράτησις τῆς φυλῆς μας καὶ ἐκτὸς τῶν ὀρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἰδιαίτατα δὲ εἰς τὴν γειτονίαν αὐτοῦ.

Εἶνε θαρρὸν τὸ ἔργον; καὶ δὲν ἔχει τέλος; οὔτε ὄρια; Μὰ ἔτσι εἶνε τὰ μεγάλα ἰδανικά, ἀφθαστα ἀτελείωτα. Ἄλλως δὲν θὰ ἦσαν ἰδανικά. Μὲ τοιαύτην σημασίαν ἂν προχωρήσῃ ἐμπρὸς ἡ ἑλληνικὴ νεότης, θὰ εὕρῃ σκοπὸν καὶ νόημα εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ψυχικὴν γαλήνην, τὴν ἐνότητα τῆς προσπαθείας καὶ θὰ κάμῃ μεγάλα ἔργα.

Βέβαια ἐκτὸς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδανικοῦ δὲν θὰ παύσουν οἱ ἀνταγωνισμοὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἰδεῶν, μεθόδων, συστημάτων. Εἶνε ἡ ζωὴ. Ἀλλὰ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ θὰ ἄγουν διὰ συγκλινουσῶν ὁδῶν πρὸς τὸν αὐτὸν μεγάλον σκοπὸν, ἀρκεῖ νὰ τὸν πιστεύσῃ ἡ ἑλληνικὴ νεότης.

Καὶ διὰ νὰ τὸν πιστεύωμεν, πρέπει νὰ πιστεύωμεν πρὸ παντὸς ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες, ἐξέλιξις φυσιολογικὴ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς μέσου τῶν αἰώνων. Τότε μόνον καὶ ἡ ἱστορία μας θὰ ἔχῃ νόημα, καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς θὰ εἶνε ἀκατανίκητος. Καὶ ὅχι νὰ νομίζωμεν ὅτι

είμεθα άπλώς κάτοικοι μίας και τής αúτης χώρας, την όποίαν άλλοτε κατώκησαν άλλοι άνθρωποι με τους όποιους μάς συνδέει συμπωματικώς μόνον τó εθνικόν όνομα. Διότι και ή άμφιβολία αúτη εισηλθεν εις τás ψυχάς πολλών, πάρα πολλών, έπηρεασθέντων από επιδείξεις ματαιίας άνωτερότητος διαφόρων διανοουμένων, θελόντων να γεννούν την έντύπωσιν ότι ίστανται ύψηλότερα, πολύ ύψηλότερα όλων τών άλλων, ύπεράνω έθνους και φυλής, εις την ύπερτέραν σφαίραν τής καθαρής έπιστημονικότητος, ώστε δι' αúτους να παύουν να έχουν άξίαν εκείνα, άνευ τών όποιών ήμείς οι άλλοι δέν ήμποροΰμεν να ζήσωμεν.

Διά να μη άμφιβάλλη δέ ή έλληνική νεότης άς συλλογισθής ότι ανά πάσαν ήμέραν και ώραν έχει εις τó στόμα της, τά ότα της και τόν νοΰν της, την μεγαλυτέραν άπόδειξιν τής φυλετικής μας συνεχείας, άνευ διακοπής, παρ' όλας τás τυχαίας μικράς σποραδικάς αναμίξεις, μετά όλίγων ξένων στοιχείων, άπορροφηθέντων έντός τής έλληνικής χοάνης. Είνε δέ ή άπόδειξις αúτη ή γλώσσα μας. 'Η «καθομιλουμένη», οΰδενός κατασκευάσμα και οΰδενός δίδαγμα, διακεχυμένη όμως πέρα-πέρα, άπ' άκρου εις άκρον, εις όλον τόν 'Ελληνισμόν, όμοία παντού και σχεδόν άνευ άξίων λόγου διαλεκτικών διαφορών, είναι ή γραμματικώς, συντακτικώς, φθογγολογικώς εξέλιξις τής άρχαίας. 'Εξέλιξις όμως ύποστάσα όλας τás μεταπτώσεις τής ιστορίας και του πολιτισμού τής φυλής, τás εύτυχίας της και τás δυστυχίας της, τás άνόδους της και τás καθόδους της. Διά τούτο είναι βαρύν πταΐσμα εκείνων οΐτινες τόν ζωντανόν αúτον όργανισμόν, την καθομιλουμένην γλώσσαν μας, ήθέλησαν να καταστήσουν στατικόν κατασκευάσμα, όριστικής μορφής, παραβλέψαντες την έκ τών ίδιων αúτης σπλάγχων δυναμικότητα αúτης πρòς άνύψωσιν, ανακάθαρσιν και βελτίωσιν, ώστε άφ' έαυτής να φθάση εις θαθμίδα έξυπηρετούσαν τás γενικώτερας ανάγκας ένòς έκπολιτιζομένου έθνους, τής τύχης, και του πολιτισμού του όποιου είναι ή κυριώτερα έκδήλωσις.

Ζη έπομένως και ύφίσταται ή Μεγάλη 'Ιδέα του 'Ελληνισμού με τó περιεχόμενον τών άρχαίων προγόνων μας, ζωντανόν άπαύασμα τής δυνάμεως και τής ιδιοφυΐας τής φυλής μας. Και ή έλληνική νεότης δύναται να την άρπάση, πλήρης πίστεως, εις τás χείρας της και με αúτην ως σημαΐαν να χωρήση πρòς τά εμπρòς άνευ δισταγμού και συγχύσεων και άνησυχών, παρασύρουσα τά πάντα εις τόν δρόμον της.

Πολλοί ίσως δέν θα έννοήσουν τί σχέσιν έχει ó έπίλογός μου με τά άρθρα μου. Τι σχέσιν έχει ή ανάγκη 'Εθνικού 'Ιδεώδους εις τó όποιον να πιστεύσωμεν και όχι να δημοκοποΰμεν με αúτò, με τόν έθνικόν διχασμόν και τόν κ. Βενιζέλον. Πράγματι, ή σχέσις αúτη ήμπορεί να μη φαίνεται έπιφανειακώς, είναι όμως έσωτερική. Και όσοι έξησαν την έποχήν που περιέγραψα και είδον την άνατροπήν τών έθνικών άξίων, την όποιαν έπέφερον ή νοοτροπία του κ. Βενιζέλου και την όποιαν τώρα πρέπει να έπανορθώση ή έλληνική νεότης, θα με δικαιώσωσι διά τόν έπίλογον.